

T.C
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

EDREMİT ŞEHİR COĞRAFYASI

DOKTORA TEZİ

Semra YILMAZ ÇILDAM

Balıkesir, 2016

T.C
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANABİLİM DALI

EDREMİT ŞEHİR COĞRAFYASI

DOKTORA TEZİ

Semra YILMAZ ÇİLDAM

Tez Danışmanı
Prof.Dr. Alpaslan ALIĞAĞOĞLU

Balıkesir, 2016

T.C.
BALIKESİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüzün COĞRAFYA Anabilim Dalı'nda 201212516001 numaralı Semra YILMAZ ÇILDAM'ın hazırladığı "EDREMİT ŞEHİR COĞRAFYASI" konulu DOKTORA tezi ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 14/07/2016 tarihinde yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda tezin KABÜLÜNE - OY BİRLİĞİ ile karar verilmiştir.

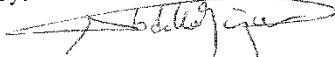

Prof. Dr. Kadir TEMURÇİN
Başkan

Prof. Dr. Alpaslan ALIAGAOĞLU
Üye (Danışman)

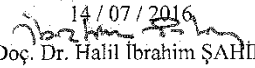

Prof. Dr. İsa CUREBALI
Üye

Doç. Dr. Alaattin KIZILÇAOĞLU

Doç. Dr. Abdullah UĞUR
Üye

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım.

14/07/2016

Doç. Dr. Halil İbrahim ŞAHİN
Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

İnsan ve mekân arasındaki ilişkiyi inceleyen coğrafyanın en önemli konularından biri de şehirlerdir. İnsan tarafından biçimlendirilmiş olan şehirler çok sayıda bilimin çalışma konusudur. Bu bağlamda, mimarlık, inşaat, sosyoloji, kamu yönetimi, şehir-bölge planlama ve coğrafyanın şehirlerle ilgilendiği görülmektedir. Her bilim dalı, şehri farklı açılardan incelemektedir. Şehri bir bütün halinde incelemek ancak disiplinler arası işbirliği ile gerçekleşir.

Coğrafya bilimi şehirleri kendi alt disiplini olan şehir coğrafyası içerisinde değerlendirmektedir. Şehir coğrafyası, şehri mekânsal açıdan ele almaktadır. Böylece mekân ve şehir arasındaki organik bağı ortaya koymaya çalışmaktadır. Şehir coğrafyası, coğrafyanın ilkeleri doğrultusunda şehrin işleyişini, arazi kullanımını, büyüme eğilimlerini ve sorunlarını ortaya koymaya çalışır. Bu yönüyle çok yönlü bakış açısı gerektiren şehir çalışmalarına alt yapı sağlar.

Şehirler birçok heterojen unsurun bir araya geldiği yerleşmelerdir. Aynı zamanda, şehirler, güç merkezlerinin de toplandığı alanlardır. Coğrafyacılar bu güç merkezlerini şehir coğrafyası açısından incelemektedirler; yani bütün mesele şehrin çevresiyle bir bütün olarak algılanmasında yatmaktadır. Dolayısıyla şehir coğrafyası, önce alanın fiziki özelliklerini, sonra o alanda yaşayan insanların ekonomik ve sosyal yaşamını ve en sonunda da mekân ve insan arasındaki mevcut uyumun veya uyumsuzlukların nedenlerini incelemektedir. Bu çalışmanın konusunu oluşturan “Edremit Şehir Coğrafyası” bu bakış açısıyla ele alınmıştır.

Büyüyen ve gelişen dünyada, nüfus, şehirlere yığılmaktadır. Böylece çevresinden hammadde alan ve çevresine mal ve hizmet sunan şehirlerin önemi, gün geçtikçe artmaktadır. Büyüyen bu şehirlerin sorunları da şehrin gelişimiyle doğru orantılı bir seyir izlemektedir. Bu anlamda, şehir coğrafyası çalışmalarına önem verilmelidir.

Medeniyetin, insanlığın, sınır tanımaz yükselişi dünya üzerinde var olan bu en gelişmiş yerleşme tipi olan şehirleri daha da büyütmekte, sorunlarını da arttırmaktadır. Bu önlenemez şehirleşme hareketleri ve ortaya çıkardığı karmaşa, temel sorunlarımız arasındadır. Özellikle nüfusun bu mekâna en realist şekilde yerleştirilmesi ve bunun mekâna yansımaları oldukça önemlidir. Bu nedenle şehir çalışmalarının önemi, her geçen gün daha fazla artmaktadır.

Edremit şehri şehir coğrafyasında etkili olan başlıca akımlardan -morfolojik, fonksiyonel, kuruluş gelişme, kültürel genetik- etkilenmiş olmakla birlikte daha çok fonksiyonel akımın etkisinde ele alınmıştır.

Bu çalışma şehirleşme sürecini uzun süredir yaşayan Edremit'i kapsamaktadır. Araştırmada Edremit şehrinin konumu, yerleşim yeri, fiziki özellikleri, iklimi, geçirdiği tarihsel süreçler, genel nüfus özellikleri gibi unsurlar ele alınmıştır. Ayrıca Edremit şehrinin idari, sağlık, ulaşım, sosyal, ekonomik ve kültürel fonksiyonları ile bu fonksiyonların alansal dağılışı belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada şehrin sorunlarına işaret edilerek mevcut potansiyeli bağlamında çözüm önerileri sunulmuş ve gelecekle ilgili planlamalara ışık tutulmaya çalışılmıştır.

Coğrafya bilimiyle ilgili bilgilerimi daha ileriye götürmek, bu alanda uzmanlaşmak ve bilimsel çalışmalara katkıda bulunmak amacıyla, uzun bir zaman dilimine eşlik eden uykusuz geceler sonucunda ortaya çıkan bu çalışmanın oluşturulmasında beni teşvik eden, tez konusunun belirlenmesinde ve çalışmanın her aşamasında büyük bir titizlikle, engin görüş ve düşünceleriyle çalışmayı zenginleştiren, beni yönlendiren, kıymetli vakitlerini ayırarak bana zaman harcayan değerli danışmanım sayın Prof.Dr. Alpaslan ALİAĞAOĞLU'na teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Tez izleme komitesine katılma nezaketini gösteren, mesleki bilgi ve birikimlerini yakın ilgi ve önerileri ile sunan, yorumları ve özenli eleştirileri için sayın Prof.Dr. İsa CÜREBAL'e ve sayın Doç.Dr. Alaattin KIZILÇAOĞLU'na teşekkürlerimi sunarım. Yoğun çalışma temposuna rağmen bilgi ve tecrübesi ile desteğini her an hissettiğim Prof.Dr. Abdullah YILMAZ'a teşekkür ederim.

Çalışmayı maddi olarak destekleyen üniversitemizin Bilimsel Araştırma Projeleri Birimine, Balıkesir Kent Arşivi, Balıkesir Büyükşehir Belediyesi, Edremit Kaymakamlığı, Edremit İlçe Sağlık Müdürlüğü, Balıkesir Üniversitesi Kütüphanesi, Balıkesir İl Halk Kütüphanesi, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü vb. kurumlardaki yetkililere ve çalışanlara teşekkür ederim. Edremit Belediye Başkanı Kamil SAKA'ya yardımlarından dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Edremit terminal sorumlusu Özcan TAŞKIN, Edremit Belediyesi İmar Müdürü Haluk YEŞİLSU, İmar ve Şehircilik Bölümünden Mehmet GÖNENÇ, Etüt Proje Müdürü Leyla KUZU, Özel Kalem Müdürü F. Utku YILMAZ, Bilgi İşlem Müdürü İlhan KONAK'a; Balıkesir İl Emniyet Müdürlüğü'nde görevli polis memuru Cenker SAKAK'A, çalışmanın arazi gözlem ve etütleri esnasında yardımlarını esirgemeyen Mehmet AĞVALI'ya; teknik yardımları için Hüma Hatun Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi Bilgisayar Bölüm Şefi Nejdet

YAZICI, Bilgisayar Öğretmeni Mürsel DİNLER ve Edebiyat Öğretmeni İnsaf KAYA'ya teşekkür ederim. Balıkesir İl Emniyet Müdürü Feridun BOZ'a şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca Edremit şehrindeki kamu kurum ve kuruluşlarında bilgi ve belge toplamamda bana yardımcı olan ismini sayamadığım bütün yetkili ve görevlilere teşekkürü bir borç bilirim.

Bugünlere gelmemde en büyük emeğe sahip annem ve babama; bana güvendikleri, inandıkları ve içtenlikle destekledikleri için ablalarım Safiye İLERİ, Sâriye DEMİRKUŞ, Saliha COŞKUN ve abilerim Abdulhadi YILMAZ, Abdurrahman YILMAZ, Ahmet YILMAZ, Abdulkadir YILMAZ; kardeşlerim Sevda MEYDANER ve Âdem YILMAZ'a çok teşekkür ederim. Doktora sürecinin en sancılı dönemlerinde göstermiş olduğu destekten dolayı eşim Fatih ÇILDAM'a teşekkürlerimi sunmak istiyorum.

Ayrıca bugünlere gelmeme vesile olan isimlerini sayamadığım bütün hocalarıma teşekkür ederim.

Yapılan bu çalışmada bir takım eksikliklerin varlığı verilerin doğasından kaynaklanmaktadır. Bunun hoş görülmesini dilerim. Edremit şehriyle ilgili daha önce yapılmış olan bütüncül bir şehir coğrafyası araştırmasının olmaması nedeniyle, bu çalışmanın literatürdeki bu boşluğu doldurması ümit edilmektedir. Uzun soluklu olan bu çalışmanın şehir planlayıcıları, araştırmacıları, şehir coğrafyası çalışanları, uygulamacı, öğrenci ve diğer okuyuculara katkı sağlamasını; ayrıca Edremit'in sürdürülebilir gelişimi, farkındalığı ve sorunlarının çözümüne yardımcı olmasını dilerim. Bunun yanında gelecekte kısmen de olsa insanlara ve bilime fayda sağlayan bir kaynak olmasını temenni ederim.

Semra YILMAZ ÇILDAM

22 Mart 2016, Balıkesir

ÖZET

EDREMİT ŞEHİR COĞRAFYASI

ÇILDAM YILMAZ, Semra

Doktora, Coğrafya Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof.Dr. Alpaslan ALİAĞAOĞLU, 2016, 366 Sayfa

Önleme tedaviden daha iyidir (Atasözü).

Çalışma alanı olan Edremit şehri, Ege bölümünün Edremit yöresinde yer almaktadır. Edremit şehri ova-plato geçişinde kurulmuştur. Şehir Akdeniz ikliminin etkisi altındadır. Edremit ovası, batıdan doğuya doğru, bir huni gibi daralmaktadır. Şehrin ortasından Edremit Çayı geçmektedir. Şehrin jeolojik geçmişi ve zemin yapısı şehrin yatay yönde gelişmesine neden olmuştur. Grabende, alüvyal alçak bir ovada, çoğunlukla 25-30 m rakımlı bir sahada yer alan Edremit şehrinde gelişmenin yönü batı, güney, güneybatı ve güneydoğudur.

Edremit şehrinin ilk çekirdeği bugün Burhaniye ilçesi sınırları içerisinde Ören olarak adlandırılan sahada Karataş'ta, Yılanlı Tepe'de Pidasus adıyla kurulmuştur. Şehir, Bergama-Truva yolu üzerinde yer aldığı için sürekli saldırılara uğramıştır. Daha sonra bugünkü yerine taşınmıştır. Tarihi geçmişi antik çağlara kadar uzanan şehir, yol güzergâhları üzerinde yer aldığı için her daim önemini korumuş ve körfezin önemli bir ticaret merkezi olmuştur. Şehir tarihi süreç içinde çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmış, Bizans ve Anadolu Selçukluları arasında el değiştirmiş ve sonrasında Osmanlı Devleti'nin egemenliği altına girmiştir. Anadolu Selçukluları ve Osmanlı zamanında şehrin fiziki temelleri -Kurşunlu Camii, Alemizade Camii- atılmıştır.

Balıkesir'in büyükşehir (2013) statüsüne kavuşmasıyla şehirde 15 adet olan mahalle sayısı 24'e yükselmiştir. Edremit şehrinde zaman içerisinde çocuk nüfus oranı düşmüş, buna karşın yetişkin ve yaşlı nüfus oranında yükselme görülmüştür. Yaşlı nüfusun artmasında, şehrin dinlenme yeri ve tatil yöresi olması nedeniyle emeklilere cazip gelmesinin payı büyüktür.

Yol ağı şehirde ticaret ve turizmin yani hizmet sektörünün gelişmesini etkilemiştir. Edremit'e karayolu, havayolu ve denizyolu ile ulaşmak mümkündür.

Edremit ilçesinde turizm hareketleri, 1960-1970'lerde iç turizm şeklinde başlamış ve gün geçtikçe gelişerek devam etmiştir. Şehir, kıyı turizmi, eko-turizm ve termal turizm açısından oldukça zengin kaynaklara sahiptir. İlçe merkezinde bulunan, SİT kapsamına alınmış tarihi konaklar ve evler, Edremit'in en değerli kültür miraslarıdır.

Edremit şehri ülke yerleşme sisteminde alt bölge merkezidir. Bu merkezlerin belirli bir hizmet alanı vardır. Edremit şehrinde hizmetler sektöründe toptan ve perakende ticaret, lokanta ve otellerin en büyük oranı oluşturduğu görülmektedir. Bu durum şehrin bir ticaret ve turizm şehri olduğunu göstermektedir. Edremit şehri fonksiyonel açıdan, idari olarak etki bölgesinin dışında, kendisine komşu diğer ilçeleri de etki alanı içine almaktadır.

Edremit ve çevresinde su kaynaklarının önemli kirleticileri; turizm sektörü, zeytinyağı sektörü ve evsel atıklardır. Özellikle kıyı kesiminde yer alan ikincil konutlara ilişkin, yaz nüfusundaki anormal artış, yerel hizmetlerin ve altyapı hizmetlerinin zaman zaman yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Edremit'te sağlıklı bir şehir yaşamının oluşması, tarihsel ve kültürel mirasın korunması için uygun altyapı ve üstyapı şartları gereklidir. Bunların düzeltilmesi için önemli adımlar atılmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Şehir, Fonksiyon, Şehir Coğrafyası, Edremit Şehri.

ABSTRACT

GEOGRAPHY OF THE CITY OF EDREMIT

ÇILDAM YILMAZ, Semra

PhD, Department of Geography

**Dissertation advisor: Professor Alpaslan ALİAĞAOĞLU, 2016, 366
Pages**

Prevention is better than cure (proverb).

The area studied is the city of Edremit, located in the Aegean region. The town of Edremit was founded in transition area in the plain-plateau. City has the Mediterranean climate. The Edremit plain narrows from west to east like a funnel. Edremit River passes through the city. The geological history of the city and the soil structure have led to the development of the city in the horizontal direction. The direction of development is in the west, south, southwest and southeast directions in Edremit, located in a graben, a low alluvial plain, at an mostly 25-30 meters altitude area.

The center of the town of Edremit was first built in the field currently called Oren in Karatas located within the boundaries of Burhaniye and named Pidasus in Snake Hill in Karatas. The city has undergone continuous attacks because it is located on the Pergamon-Trojan way. Afterwards, it moved to its present location. The city, history of the which dates back to the ancient times, has always remained as an important trade center in the bay because it was located on important routes. The city has hosted various civilizations throughout history, was occupied by Byzantine and Anatolian Seljuks before coming under the rule of the Ottoman Empire. Physical foundations of the city -Kurşunlu mosque, Alemizade mosque- were laid during the Anatolian Seljuks and Ottoman rules.

The number of districts in the city has risen from 15 to 24 after Balıkesir received metropolitan status in 2013. Child population ratio declined whereas population rate of adults and the aging population has risen over time in the city of Edremit. The reason for the increase in the elderly population is largely because the city is a resort area tempting to the retired population.

The network of roads has influenced the development of the service sector including trade and tourism in the city. Travel to Edremit is possible by land, air and sea.

Tourism activities in the district of Edremit began in the form of domestic tourism in 1960s and 1970s and have continued to increase by day. The city has rich resources in terms of coastal tourism, eco-tourism and thermal tourism. Historic mansions and houses designated as the SIT areas located in the center of the county are its most valuable cultural heritage.

The Edremit district is the center of lower settlement system in the country. These centers have a particular service area. Wholesale and retail trade and restaurants and hotels occupy the largest proportion of services sector in the Edremit city. This shows that the city is a commerce and tourism center. Edremit city functionally influences other neighboring districts outside of its administrative borders.

Major pollutants of water resources in Edremit and its surroundings; tourism sector, olive oil sector and household waste. Abnormal increases in population especially in the secondary housing located in the coastal areas in summer sometimes results in inadequate infrastructure and local services. The appropriate infrastructure and superstructure are required for a healthy life and for the protection of historical and cultural heritage in the town of Edremit. Important steps must be taken in these directions.

Keywords: City, Function, City Geography, Edremit City.

Tez çalışması sırasında, Hakk'ın rahmetine kavuşan, canım babam, Resul YILMAZ'ın aziz hatırasına...

İÇİNDEKİLER

ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvii
GRAFİKLER LİSTESİ	xviii
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	xix
GİRİŞ.....	1
Çalışma Alanının Konumu, Sınırları ve Başlıca Özellikleri	1
Çalışmanın Amacı, Yöntemi, Veri Kaynağı ve Sınırlılıkları	6
Türkiye’de Yapılmış Şehir Coğrafyası Çalışmaları.....	9
BİRİNCİ BÖLÜM.....	13
1. EDREMIT ŞEHİRİ VE YAKIN ÇEVRESİNİN DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ	13
1.1. Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikler	13
1. 2. Edremit Yöresinin İklim Özellikleri	23
1. 3. Toprak Özellikleri.....	31
1. 4. Hidrografik Özellikleri	33
1. 5. Bitki Örtüsü Özellikleri	39
İKİNCİ BÖLÜM	42
2.KURULUŞUNDAN GÜNÜMÜZE EDREMIT ŞEHİRİ	42
2.1.Kuruluşundan XII. Yüzyıla Kadar Edremit şehri	42
2.2. XII. - XVII.Yüzyıl Arasında Edremit şehri	48
2.3. XVII. Yüzyıldan 1923 Yılına Kadar Edremit şehri.....	55
2.4.1923-1950 Arası Edremit şehri	62
2.5.1950-1970 Arası Edremit şehri	64
2.6.1970-1990 Arası Edremit Şehri	66
2.7.1990 Yılından Günümüze Kadar Edremit şehri.....	71
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	79
3.EDREMIT ŞEHİRİNİN NÜFUS ÖZELLİKLERİ	79
3.1. Nüfusun Gelişimi	79
3.1.1. Doğumlar ve Ölümler	87
3.2. Nüfus Hareketleri.....	89
3.2.1. Göçler	89
3.3. Nüfusun Demografik Yapısı.....	95
3.3.1. Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Yapısı	95
3.3.2. Nüfusun Aile Yapısı ve Hane Büyüklüğü.....	105
3.3.3. Nüfusun Ekonomik Özellikleri	108
3.3.4. Nüfusun Eğitim Durumu	115
3.4. Nüfusun Dağılışı ve Yoğunluğu	120
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	127
4.EDREMIT’İN ŞEHİRSEL FONKSİYONLARI	127
4.1.Fonksiyon ve Şehirsel Fonksiyon Kavramı	127
4.1.1. Yönetim Fonksiyonu	129
4.1.2. Kültürel Fonksiyonlar	140
4.1.3. Sanayi Fonksiyonu	158
4.1.4. Ticaret Fonksiyonu	169
4.1.5. Ulaşım Fonksiyonu	187
A-Kara Ulaşımı	188
1-Karayolu Ulaşımı	188
a) Şehri İçi Ulaşım	188
b) Şehri ve Çevresi Arasındaki Ulaşım.....	200
b1) Tarihi Gelişim.....	200
b2) Şehir ve Yakın Çevresi Arasındaki Ulaşım.....	203
c) Şehir ve Uzak Çevresi Arasındaki Ulaşım.....	207

2. Demiryolu ve Denizyolu Ulaşımı	210
3. Havayolu Ulaşımı.....	211
4.1.6. Turizm Fonksiyonu	212
A-Başlıca Çekicilikler	214
1.Kültürel Çekicilikler	215
2.Geleneksel Çekicilikler.....	218
a-El Sanatları.....	219
b-Festival ve Şenlikler.....	219
3.Doğal Çekicilikler	220
4-Eğlence Çekicilikleri.....	224
5-Termal Çekicilikler	226
B.Konaklama Tesisleri	233
C-Turizm Ulaştırması.....	242
4.1.7.Tarım Fonksiyonu.....	245
4.1.8.Sağlık Fonksiyonu	257
4.1.9. Güvenlik Fonksiyonu	271
4.1.10. Diğer Fonksiyonlar	279
4.1.10.1.Mezarlıklar	279
4.1.10.2. Park ve Bahçeler.....	281
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	285
5.EDREMIT ŞEHİR MORFOLOJİSİ VE ŞEHRİN ÜLKE YERLEŞME SİSTEMİ İÇİNDEKİ YERİ.....	285
5.1.Edremit Şehir Morfolojisi.....	285
5.1.1.Konutlar	285
5.1.2.Cadde-Sokak Sistemi	302
5.2.Edremit şehrinin Etki Alanı ve Ülke Yerleşim Sistemi İçindeki Yeri	308
ALTINCI BÖLÜM	311
6.EDREMIT ŞEHRİNİN ALT YAPISI VE BAŞLICA ÖZELLİKLERİ	311
6.1.Hidrolik Alt Yapısı	312
6.1.1.İçme ve Kullanma Suyu Hizmetleri.....	312
6.1.2.Kanalizasyon Şebekesi ve Atık Su Arıtma Tesisleri	312
6.2.Katı Atık Toplama ve Depolama Hizmetleri	313
6.3.Enerji Altyapısı	317
6.3.1.Elektrik İşleri	317
6.3.2.Edremit Jeotermal A.Ş.	319
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	322
KAYNAKÇA.....	336

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Edremit Şehrinde Yaşanan Depremler (1900-2014).....	22
Tablo 2: Edremit Şehrinde Ortalama Aylık Sıcaklık Dağılışı (1960-2013).....	24
Tablo 3: Edremit Şehrinde Sıcaklık Değerlerinin Mevsimsel Dağılışı (1960-2013) ..	25
Tablo 4: Edremit Şehrinin Ortalama Maksimum Sıcaklıkların Aylık ve Yıllık Dağılışı (1960-2013)	25
Tablo 5: Edremit Şehrinde Ortalama Donlu Gün, Kar Yağışı ve Kar Örtülü Günler (1960-2013)	26
Tablo 6: Edremit Şehrinde Ortalama En Yüksek ve En Düşük Basınç Değerlerinin Aylık Dağılışı (1960-2013)	26
Tablo 7: Edremit Şehrinde Yıllık Ortalama Yağış Miktarının Aylık Dağılışı (1960-2013)	26
Tablo 8: Edremit Şehrinde Ortalama Bulutluluğun Aylık Dağılışı (1960-2013).....	27
Tablo 9: Edremit Şehrinde Ortalama Nisbi Nemliliğin Aylara Göre Dağılışı (1960-2013)	28
Tablo 10: Edremit Şehrinde Güneşlenmenin Aylık Dağılışı (1960-2013).....	28
Tablo 11: Edremit Şehrinde Rüzgâr Hızının Aylık Dağılışı (1960-2013)	30
Tablo 12: Edremit Şehri ve Yakın Çevresinin Yüzey Suları	34
Tablo 13: 25. Bölge Müdürlüğü Akım Gözlem İstasyonları	35
Tablo 14: Edremit Şehri Sıcak Su Kaynakları ve Başlıca Özellikleri	36
Tablo 15: Edremit Şehrindeki İçme Suyu Sondaj Kuyuları	36
Tablo 16: Edremit Şehrindeki Yeraltı Suyu Sulama Tesisleri	36
Tablo 17: Edremit Şehrinde Aylık Su Tüketiminin Mahallelere Dağılışı (2014)	38
Tablo 18: Edremit Şehrinde Bulunan Kentsel Atık Su Arıtma Tesisleri ve Bazı Özellikleri	39
Tablo 19: Edremit Kazasının 1881 ve 1914 Yılları Arasındaki Nüfusu.....	81
Tablo 20: Edremit Şehrinde Nüfusun Yıllara Göre Gelişimi	83
Tablo 21: Edremit İlçesinde Nüfusun Gelişim Dönemleri ve Artış Hızları	84
Tablo 22: Edremit Şehrinde Nüfusun Gelişimi.....	85
Tablo 23: Edremit Şehrinde Doğum ve Ölüm Sayılarındaki Değişim.....	89
Tablo 24: Edremit Şehrinde Cinsiyet Yapısının Yıllara Göre Değişimi.....	97
Tablo 25: Edremit Şehrinde Nüfusun Ana Yaş Gruplarına Dağılımı (1935, 1990, 2000, 2012)	98
Tablo 26: Nüfusun Ana Yaş Gruplarına Bölünüşü ve Bağımlılık Oranları	99
Tablo 27: Edremit Şehrinde Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.....	101
Tablo 28: Edremit İlçesinde Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2012).....	102
Tablo 29: Edremit Şehrinde Hane Halkı Büyüklüğünün Dağılımı (1985,1990, 2000)	106
Tablo 30: Edremit Şehrinde Hane Halkı Büyüklüğünün Mahallelere Göre Dağılımı (2013).....	107
Tablo 31: Edremit Şehrinde Faal Olan ve Olmayan Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (12 ve daha yukarı yaştaki nüfus) (2000)	109
Tablo 32: Edremit Şehrinde 12 Yaş ve Üzerinde Faal Olmayan Nüfusun Gruplandırılması (2000)	110
Tablo 33: Edremit Şehrinde Çalışan (Faal) Nüfusun Ekonomik Sektörlere Göre Dağılımı (2014).....	112
Tablo 34: Edremit Şehrinde Faal Nüfusun Alt Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılışı	114
Tablo 35: Edremit Şehrinde Hizmetler Sektöründeki İstihdamın Zamansal Değişimi	114
Tablo 36: Edremit Şehrinde Nüfusun Eğitim Durumu (1985).....	116
Tablo 37: Edremit Şehrinde Nüfusun Eğitim Durumu (1990).....	117
Tablo 38: Edremit'te Nüfusun Eğitim Durumu (2000)	117

Tablo 39: Edremit Şehrinde Okuma Yazma Bilenlerin Mezuniyet Durumları (2012) (6 +yaş)	118
Tablo 40: Edremit Şehrinde Mahalle Bazında Eğitim Durumu (2012).....	119
Tablo 41: Edremit Şehrinde Okuma Yazma Oranı ve Cinsiyete Göre Nüfus (1935)	120
Tablo 42: Edremit Şehrinde Okuma Yazma Oranı ve Cinsiyete Göre Nüfus (6 +yaş) (2012).....	120
Tablo 43: Edremit Şehrinde Çeşitli Yıllarda (1935-1965-1990) Hane Sayısının Mahallelere Göre Dağılışı	121
Tablo 44: Edremit Şehrinde Mahallelerin Nüfus Dilimlerine Göre Bölünüşü (2013)	122
Tablo 45: Edremit İlçesine Bağlı Köylerin 2012 Yılı Nüfusları ve Edremit şehrine Olan Uzaklıkları	137
Tablo 46: Edremit Şehrindeki Kamu Kurum ve Kuruluşları ve İstihdam Durumları (2012).....	138
Tablo 47: Edremit Şehrinde Resmi Kurumlara Ait Bina Sayısının Mahallelere Dağılışı (2000)	139
Tablo 48: Edremit Şehrinde ilk-Orta Dereceli Eğitim Kurumları (2013).....	144
Tablo 49: Edremit Şehrindeki Eğitim Kurumlarında Derslik-Öğrenci İlişkisi (2013).....	146
Tablo 50: Edremit Şehrinde İlköğretim Kurumlarındaki Öğrenci-Alan İlişkisi	147
Tablo 51: Edremit Şehrindeki Ortaöğretim Kurumlarındaki Derslik-Öğrenci İlişkisi (2013).....	148
Tablo 52: Edremit Şehrinde Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrenci-Alan İlişkisi	149
Tablo 53: İller Arasında Göç Eden Nüfusun Göç Nedenlerine Göre Dağılımı (1995-2000)	151
Tablo 54: Edremit Meslek Yüksek Okulu 2013-2014 Yılı Öğrenci Durumu (I. ve II.Öğretim).....	152
Tablo 55: Oturdıkları İllere Göre Edremit Meslek Yüksekokulu'na Yerleştirilen Öğrenciler (2011-2012).....	153
Tablo 56: Edremit Şehrinde Halk Eğitim Merkezinin Açtığı Kurslar	155
Tablo 57: Edremit'te Yayınlanan Gazeteler.....	156
Tablo 58: Edremit Şehrinde Nüfusun Meslek Gruplarına Göre Ayrılışı (1934).....	159
Tablo 59: Edremit İlçesindeki İmalat Sanayi Grupları (2001).....	162
Tablo 60: Edremit Şehrinde İşgücü ve Hizmetlerde İstihdamın Sektörlere Göre Dağılımı (1977, 2000 Yılları)	163
Tablo 61: Balıkesir'deki Sanayi Tesislerinin Dağılımı (2007).....	164
Tablo 62: Edremit Şehri ve Yakın Çevresinde Yol Boyu Gelişim Alanlarında Başlıca Sanayi Çeşitleri (2012).....	164
Tablo 63: Edremit Organize Küçük Sanayi Sitesi (2015).....	167
Tablo 64: Edremit Organize Küçük Oto Sanatkarları Sitesi (2015).....	168
Tablo 65: Edremit'te Tespit edilen İşyerleri (1836)	171
Tablo 66: Edremit Kazasında Üretilen Ürünler (1930).....	172
Tablo 67: Edremit Şehrindeki Ticaretle Uğraşanların Sayısı	172
Tablo 68: Edremit'te Yer Alan Oda Statüsündeki Meslek Kuruluşları (1993).....	174
Tablo 69: Edremit Şehrinde Ticaret Odasına Kayıtlı Meslek Grupları ve Üye Sayıları (2015).....	174
Tablo 70: Balıkesir İlindeki Mevcut Banka Şubeleri (2015).....	175
Tablo 71: Edremit Şehrinde Kurulan Başlıca Pazarlar (2015)	182
Tablo 72: Edremit-Akçay-Güre Otobüs Seferleri	189
Tablo 73: Edremit Toplu Taşıma Ulaşım Güzergâhları ve Başlıca Özellikleri (2015)	192
Tablo 74: Edremit Şehrinde Ticari Taksi Durakları ve Başlıca Özellikleri (2012) ...	195
Tablo 75: Balıkesir İlinde Tescilli Araç Sayıları (2004)	198
Tablo 76: Edremit Şehrinde Tescilli Araç Sayısı (2012)	199
Tablo 77: Balıkesir'deki İlçelerin İl Merkezine Uzaklıkları	203

Tablo 78: Edremit ve Yakın Çevresi Arasında Düzenlenen Günübürlük Seferler ve Özellikleri (2015).....	206
Tablo 79: Edremit Şehir Terminalinde Bulunan Otobüs İşletmeleri ve Sefer Sayıları (2015).....	208
Tablo 80: Edremit Şehrinde Devlet Yolları Yıllık Ortalama Günlük Trafik Hacim Değerleri (2014).....	209
Tablo 81: Edremit ve Çevresindeki Yıllık Uçak Trafiği (Adet)	212
Tablo 82:Edremit ve Çevresindeki Havaalanları Yolcu Trafiği (Kişi)	212
Tablo 83: Edremit İlçesi Onaylı İmar Planları Alan Dağılımı	214
Tablo 84: Balıkesir İlinde Bulunan Korumalı Alanlar.....	223
Tablo 85: Edremit İlçesinde Turizm İşletme Belgeli Eğlence Yerleri	225
Tablo 86: Balıkesir İli Termal Tesis ve Özellikleri	228
Tablo 87: Edremit'teki Konaklama İstatistikleri (1999).....	234
Tablo 88: 1999 Yılı Körfez Bölgesi Yatak Kapasitesi.....	234
Tablo 89: Yıllara Göre Balıkesir Merkez ve İlçelerinde Bakanlık Belgeli Geceleme Sayısı, Konaklayan Kişi Sayısı, Doluluk Oranı ve Ortalama Kalış Süresi (2000, 2012)	238
Tablo 90: Yıllara Göre Balıkesir Merkez ve İlçelerinde Belediye Belgeli Geceleme Sayısı, Konaklayan Kişi Sayısı, Doluluk Oranı ve Ortalama Kalış Süresi (2003, 2012)	240
Tablo 91: Edremit İlçesi İşletme Türleri ve Özellikleri (2014).....	241
Tablo 92: Edremit'teki İşletme Belgeli Acenteler (2014)	241
Tablo 93: (1903-1904) Senesinde Balıkesir'de Yetişen Hububat Miktarı (Kilo).....	246
Tablo 94: Edremit Kazasının 1906-1907 Yılı İthalat ve İhracat Durumu	247
Tablo 95: Ortalama Zeytin ve Zeytin Yağı Üretimi (Vilayet ve Kazalar İtibariyle) (1936-1942)	247
Tablo 96: Edremit İlçesinde Ekili –Dikili Alanların Bölünüşü (1995).....	248
Tablo 97: Edremit İlçesinde Genel Arazi Kullanımı (2015)	248
Tablo 98: Edremit İlçesinde Önemli Sebze Ürünleri ve Bunların Üretim Miktarları (2015).....	250
Tablo 99: Edremit İlçesinde Önemli Meyve Ürünleri ve Bunların Üretim Miktarları (2015).....	250
Tablo 100: Edremit'teki Hayvansal Üretim ve Hayvan Varlığı (2014)	255
Tablo 101: Edremit Şehrinde Yataklı Sağlık Kurumlarının Yatak Sayısı ve Personel Durumu (1999)	259
Tablo 102: Edremit Şehrindeki I.Basamak Sağlık Kuruluşları (2014)	259
Tablo 103: Edremit Şehrinde Yataklı Sağlık Kurumlarının Yatak Sayısı ve Personel Durumu (2014)	260
Tablo 104: Edremit Şehrinde Yataksız Sağlık Kurumları ve Personel Durumu (2014)	260
Tablo 105: Balıkesir İlinde İlçelere Göre Diş Hekimi, Hasta ve Poliklinik Sayısı (2014).....	261
Tablo 106: Balıkesir İlinde İlçelere Göre Yatak Sayısı, Muayene ve Hekim Sayısı (2014).....	262
Tablo 107: Edremit Şehrinde Yataklı Tedavi Kurumlarında Doktor Başına Düşen Hasta Sayısının Dağılımı (2014).....	265
Tablo 108: Edremit ve Çevresindeki İllerde Hekim Başına Düşen Nüfus Miktarı ...	265
Tablo 109: Edremit'teki Hastanelere Gelen Hastaların Nüfusa Kayıtlı Oldukları İl ve İlçeler.....	267
Tablo 110: Edremit Şehrinden Başka Yerleşmelere Yapılan Hasta Sevkinin Dağılışı	270
Tablo 111: Edremit Şehrinde Meydana Gelen Hırsızlık Olayları (2013)	276
Tablo 112: Edremit Şehrinde ve Yakın Çevresinde Meydana Gelen Yangın Çeşitleri ve Bunların Sayıları	278
Tablo 113: Edremit Şehrindeki Yeşil Alan ve Parklar (2013).....	282

Tablo 114: Edremit Şehrinde Arazi Değerinin Mahallelere Göre Dağılışı (2015) ...	296
Tablo 115: Edremit Şehrinde Mahalle Bazında Bina Sayıları (2013).....	297
Tablo 116: Edremit Şehrinde Konut Yoğunluğunun Mahallelere Göre Dağılımı (2013).....	298
Tablo 117: Edremit'te Şehir Konut Durumu (2000).....	299
Tablo 118: İlde Belediyeler Birliği Tarafından Toplanan Katı Atık Miktarı (2012) ..	315
Tablo 119: İldeki Belediyelerin Katı Atık Tesis Durumu ve Bertaraf Yöntemleri (2012).....	316

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Edremit Şehri Lokasyon Haritası	2
Şekil 2: Edremit Şehri ve Yakın Çevresinin Yükselti Basamakları Haritası	15
Şekil 3: Edremit Şehri ve Yakın Çevresinin Jeoloji Haritası	16
Şekil 4: Edremit Şehri ve Yakın Çevresinin Jeomorfoloji Haritası	17
Şekil 5: Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası	20
Şekil 6: Balıkesir İli Deprem Haritası	21
Şekil 7: Edremit Şehri ve Çevresinde Bitki Örtüsünün Dağılımı (2014)	41
Şekil 8: Kuruluşundan Günümüze Kadar Edremit Şehrinin Gelişim Evreleri.....	44
Şekil 9: Edremit Şehrinde Mahallelerin Dağılışı	78
Şekil 10: Edremit İlçesinin İllere Verdiği Göç (2012).....	93
Şekil 11: Edremit İlçesinin İllerden Aldığı Göç (2012).....	94
Şekil 12: Edremit Şehrinde Nüfusun Mahalleler Bazında Dağılışı (2013)	123
Şekil 13: Edremit Şehrinde Mahallelere Göre Nüfus Yoğunlukları (2013)	126
Şekil 14: 16.Yüzyılda Edremit ve Çevresindeki Sancaklar	131
Şekil 15: Edremit'te Şehirsel Fonksiyon Alanları	135
Şekil 16: Edremit İlçesinin Yerleşim Birimleri	136
Şekil 17: Edremit Şehrindeki Sanayi Alanları (2015)	166
Şekil 18: Edremit Şehrinde Ticari İşyerlerinin Mahallelere Dağılımı (2012)	186
Şekil 19: Edremit'te Şehir İçi Ulaşım Hatları (2015).....	194
Şekil 20: Selçuklu İmparatorluğu Döneminde Anadolu'daki Yollar	202
Şekil 21: Osmanlı Döneminde Anadolu'daki Yolları	202
Şekil 22: Balıkesir'in Devlet ve İl Yolları (2015)	205
Şekil 23: Körfez Bölgesi Turizm Değerler Haritası (2013)	215
Şekil 24: Edremit Şehrindeki Cadde ve Sokak Sisteminin Genel Görünümü.....	306
Şekil 25: Edremit Şehri Etki Alanı (2012)	310
Şekil 26: Edremit Jeotermal A.Ş Mevcut Durumu.....	320

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1: Edremit Şehrinde Sıcaklık ve Yağışın Yıl İçindeki Seyri (1960-2013)	23
Grafik 2: Edremit Şehrinde Aylık Ortalama Yağışın Yıl İçerisindeki Seyri (1960-2013)	27
Grafik 3: Edremit Şehrinin Yıllık Ortalama Rüzgâr Gülü Diyagramı (1960-2013).....	29
Grafik 4: Edremit Şehrinde Ortalama Rüzgârın Mevsimsel Esme Sayıları ve Yönleri (1960-2013)	31
Grafik 5: Edremit İlçesinde Sayım Yıllarına Göre Nüfus Artış Hızı	87
Grafik 6: Edremit Şehrinde Nüfusun Cinsiyet Yapısı (1927-2012)	97
Grafik 7: Edremit Şehri Nüfus Piramidi, 1990	102
Grafik 8: Edremit Şehri Nüfus Piramidi, 2000	103
Grafik 9: Edremit Şehri Nüfus Piramidi, 2012	104
Grafik 10: Edremit Şehrinde Hane Halkı Büyüklüğünün Mahallelere Göre Dağılımı (2013)	108
Grafik 11: Edremit Şehrinde Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı (1985, 1990, 2000)	113
Grafik 12: Balıkesir’de Konaklayan Yerli Turist Geceleme Oranları (1998).....	233
Grafik 13: Edremit İlçesinde Kültüre Elverişli Arazinin Bölünüşü (2015)	249
Grafik 14: Edremit Şehrinde Başlıca Suçlar ve Onların Sayısı (2013)	273
Grafik 15: Edremit Şehrinde Meydana Gelen Başlıca Hırsızlık Türleri ve Bunların Oranları (2013)	274
Grafik 16: Edremit Şehrinde Bina Kat Sayıları (2002)	294
Grafik 17: Edremit Şehrinde Bina Kat Sayıları (2013)	294
Grafik 18: Balıkesir İlinde Abone Sayılarının Bazı İlçelere Göre Dağılımı	318
Grafik 19: Edremit Şehrinde Elektrik Tüketiminin Sektörel Dağılımı	318

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1: Edremit Şehrinden Bir Görünüm	3
Fotoğraf 2: Kurşunlu Camii'nden Bir Görünüm.....	49
Fotoğraf 3: Menderes Bulvarı Üzerinde Yer Alan İstanbullu Hanı	52
Fotoğraf 4: Sıdika Erke Etnografya Müzesi'nin Bahçesinden Bir Görünüm	53
Fotoğraf 5: Edremit Şehrinin 1975 Yılına Ait Hava Fotoğrafı.....	67
Fotoğraf 6: Edremit Şehrinin Adeta Kalbini Oluşturan Cumhuriyet Meydanı'ndan Bir Görünüm	69
Fotoğraf 7: Edremit Şehrinde Dar ve Bitişik Nizam Yapılanma Örneği	72
Fotoğraf 8: Edremit Şehrine Ait Hava Fotoğrafı, 2013.....	73
Fotoğraf 9: Edremit Meslek Yüksekokulu'ndan Bir Görünüm	74
Fotoğraf 10: Şehrin Kuzeybatısında Kümelenen Toki Konutları	74
Fotoğraf 11: Şehrin Güneyinde Bulunan "Koca Seyit Havaalanı"	75
Fotoğraf 12 a, b: Edremit Belediyesi Hizmet Binası'ndan Bir Görünüm	133
Fotoğraf 13: Şükrü Tunar Kültür Merkezi	143
Fotoğraf 14: Yılmaz Akpınar Bulvarı üzerinde Yer Alan, Yılmaz Akpınar Kız Teknik ve Meslek Lisesi'nden Bir Görünüm.....	150
Fotoğraf 15: Hamidiye Mahallesi'nde Bulunan Küçük Sanayi Sitesi	167
Fotoğraf 16: Akçay Yolu Üzerinde Bulunan Küçük Oto Sanatkârları Sitesi.....	168
Fotoğraf 17: Tarihi İş Bankası Binası	176
Fotoğraf 18: Alt Katında İşyerleri, Üstte Konutların Yer Aldığı Zübeyde Hanım Caddesi ve Edremit Şehrinde Ticari İşyerlerinin Yoğunlaştığı Hürriyet Caddesi'nden Bir Görünüm	178
Fotoğraf 19: Cumhuriyet Meydanı'nda Bulunan Pasajlardan Bir Örnek.....	178
Fotoğraf 20: Şehrin Can Damarlarından Adnan Menderes Bulvarı	179
Fotoğraf 21 a, b: Akçay Yolu Üzerindeki Kipa ve Novada Alışveriş Merkezleri.....	181
Fotoğraf 22: Edremit'in En Büyük Pazarı (Çarşamba Pazarı).....	183
Fotoğraf 23 a, b: Şehirdeki Belediye Sebze-Meyve Hali.....	184
Fotoğraf 24: Edremit'in Dar Sokaklarından Bir Görünüm	196
Fotoğraf 25: Edremit Şehrinden Geçen E87 Karayolu	204
Fotoğraf 26: Farklı Açılardan Edremit Otogarı.....	208
Fotoğraf 27: Antandros Antik Şehrinde Bulunan Yamaç Ev'in Kabul Salonu.....	216
Fotoğraf 28 a, b: Ayşe Sıdika Erke Etnografya Müzesi'nden Kareler	217
Fotoğraf 29: Akçay Yolu Üzerinde Bulunan Evren Ertür Galerisi'nden Görünümler	218
Fotoğraf 30 a: Günün Farklı Saatlerinde Akçay Plajı'ndan Görüntüler	222
Fotoğraf 31: Altınoluk'taki Konaklama Tesislerinden Bir Örnek	223
Fotoğraf 32: Ülkütepe'deki Amfi Tiyatrodan Bir Görünüm	226
Fotoğraf 33: Afrodit Termal Tesisleri	229
Fotoğraf 34: Saruhan Termal Tesislerinin Farklı Açılardan Görünümü	230
Fotoğraf 35: Şehirde Bulunan En Eski Derman Kaplıcaları	231
Fotoğraf 36 a, b: Farklı Açılardan Entur Termal Tesisleri	232
Fotoğraf 37: Şehrin Güneyindeki Adramis Termal Oteli	232
Fotoğraf 38 a, b: Afrodit Tatil Köyü'nden Kesitler	235
Fotoğraf 39: Akçay'da Bulunan Ömür Oteli.....	236
Fotoğraf 40: Menderes Bulvarı Üzerindeki Bilgiçler Oteli	242
Fotoğraf 41 a,b,c,d: Eski Bayramyeri'ndeki Ertür Zeytin ve Zeytinyağı Fabrikası ..	251
Fotoğraf 42: Jeotermal Enerji İle Isınan Altın Tohum İşletmesi.....	254
Fotoğraf 43 a, b: Bostancı Köyü Yakınlarındaki Seralardan Kesitler	255
Fotoğraf 44 a,b,c,d: Balıkesir-Edremit Karayolu üzerinde Bulunan Edremit Devlet Hastanesi'nden Görünümler	264
Fotoğraf 45 a, b, c: Kurşunlu Camii'nin Bahçesinde Bulunan Yusuf Sinan'ın Kabri	280

Fotoğraf 46: Eski Bayram Yeri'nde Bulunan Garip Dede Yatırı	280
Fotoğraf 47: İbrahimce Mahallesi'nde Bulunan Edremit Şehir Mezarlığı	281
Fotoğraf 48 a, b, c: Faruk Serpil Parkı'ndan Görüntüler	284
Fotoğraf 49: Edremit'teki Geleneksel Konut Tiplerinden Bir Örnek.....	289
Fotoğraf 50 a, b, c, d, e, f, g, h, ı, i: Edremit Şehrinde Doğal Sit Alanı İçindeki Yapılardan Bazıları	292
Fotoğraf 51: Edremit'in Tepelik Alanına Kurulmuş TOKİ Konutları	295
Fotoğraf 52: İbrahimce Mahallesi'nden Şehre Bakış	300
Fotoğraf 53 a, b: İbrahimce Mahallesi'nden Bir Görünüm	301
Fotoğraf 54: İbrahimce Mahallesi'nde Doğu Kökenli Vatandaşların Çoğunlukta Olduğu Alanlardan Bir Kesit.....	302
Fotoğraf 55: Şehirde Eğitim Nedeniyle Görülen Merdivenli Sokaklar	304
Fotoğraf 56: Şehrin önemli Odak Alanlarından Biri Olan Şehit Hamdibey Meydanı	307
Fotoğraf 57: Şehrin Ortasından Geçen Edremit Deresi Yatağından Bir Görünüm	308

(Bu tez, Balıkesir Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından 2015-125 sayılı proje olarak desteklenmiştir.)

GİRİŞ

Çalışma Alanının Konumu, Sınırları ve Başlıca Özellikleri

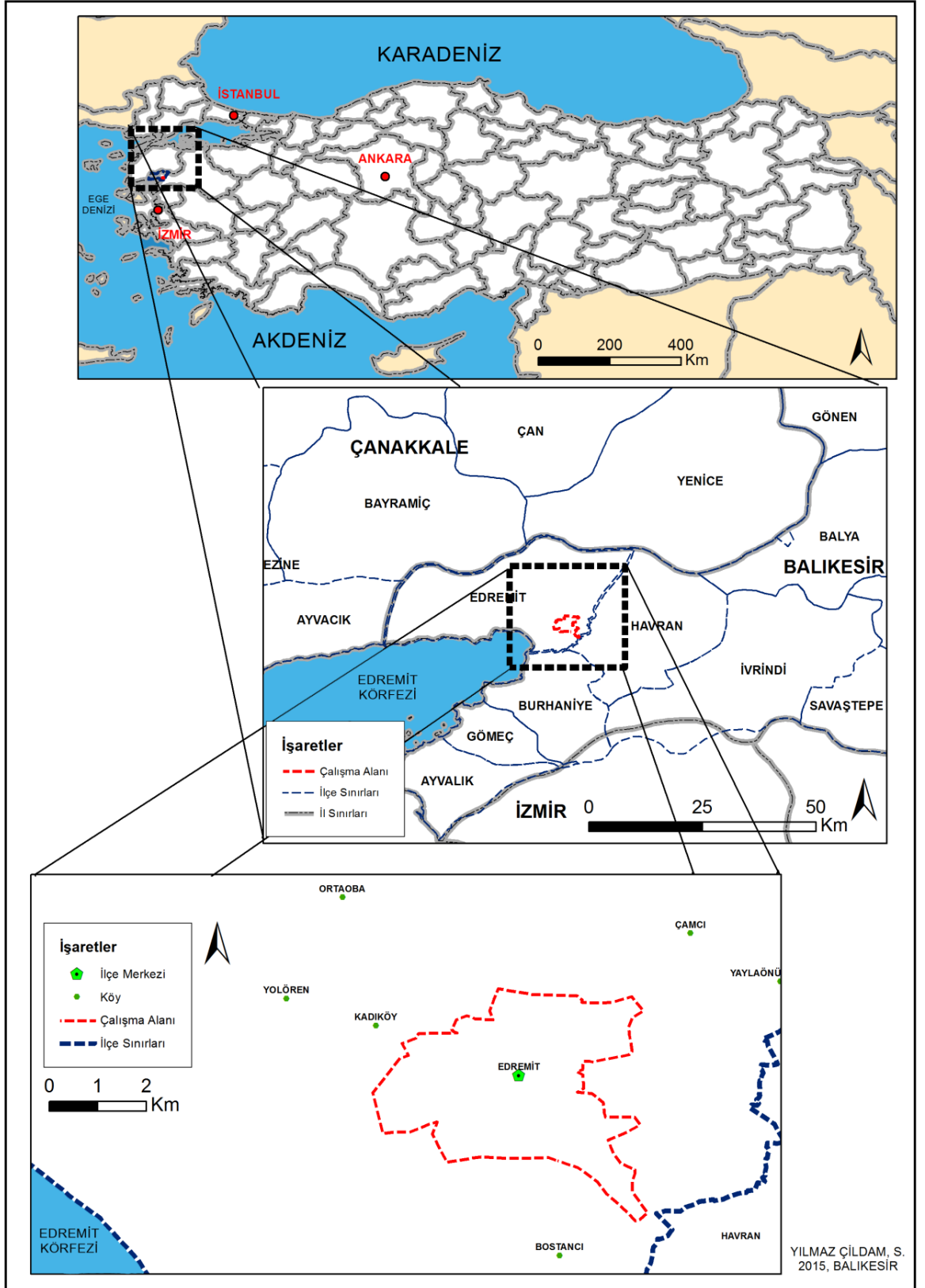
Çalışma alanı, Edremit'in Belediye sınırları içerisinde yer alan 15 merkez mahallesini kapsamaktadır. Edremit şehri, Türkiye ve Anadolu'nun kuzeybatısında, Ege Bölgesinde, 39°35' kuzey paraleli, 27°02' doğu meridyenleri üzerinde, Edremit Körfezi'nin doğusunda körfeze 7-10 km mesafede yer alan bir şehir yerleşmesidir.

Edremit ilçesi; batıda Ege Denizi, Ayvacık ve Ezine ilçeleri; kuzeyde Bayramiç ve Yenice ilçeleri; doğuda Havran ilçesi; güneyde Burhaniye ilçesi ile çevrilidir (**Şekil 1**).

Şehrin kuzeyinde Kaz Dağı'nın (1774 m) doğu kesimi ve batısında alçak birkaç tepelik alan yer almaktadır. Edremit şehri ortadaki ovalık alanda kurulmuştur (**Foto 1**). Batı Anadolu graben sisteminin bir parçası olan Edremit ovasında tepelerin yükseltisi fazla değildir. Genelde 100 m civarında tepelere rastlanmaktadır. Sahanın güneyinde, güneydoğusunda ve batısında düzlükler hâkimdir. Edremit ovası batıdan doğuya doğru bir huni tepesi gibi daralmaktadır. Edremit şehrinin jeomorfolojik birimlerini ova, tepelik alanlar ve vadiler oluşturmaktadır.

Edremit şehri birinci derecede deprem bölgesinde yer almaktadır. Bu kırıklı yapı termal kaynakları doğurmuştur. Yeraltı su seviyesinin yüksek olduğu bu yerleşim yerinde, küçük ölçekli depremlerin neojen, kuaterner alüvyal dolgulu zemin yapısından dolayı etkilerinin güçlü olacağı kesindir. Termal kaynaklar bakımından zengin olan Edremit ilçesinde Güre kaplıcaları, Bostancı köyü yakınlarındaki kaplıcalar ve Edremit–Havran yolu üzerinde Derman kaplıcaları yer almaktadır. Edremit'te jeotermal kaynaklar kullanılarak Bostancı ve Çıkrıkçı köylerinde seracılık yapılmaktadır. Özellikle park ve bahçeler için süs bitkisi yetiştirilmektedir.

Edremit şehrinde Akdeniz iklim koşulları hüküm sürmektedir. Şehirde yıllık sıcaklık ortalaması 16.5°C'dir. Edremit şehri çevresinde hâkim bitki örtüsü, ormanlar ve makilerdir. Şehirde çeşitli toprak grupları mevcuttur. Bunlardan en yaygın olanı alüvyal topraklardır.

Şekil 1: Edremit Şehri Lokasyon Haritası

Fotoğraf 1: Edremit Şehrinden Bir Görünüm

Edremit şehrinde 2012 yılı itibariyle 27 988 erkek, 27 267 kadın olmak üzere 55 255 kişi yaşamaktadır. Balıkesir ilinin en yoğun nüfuslu iki ilçesinden biri -diğeri Bandırma- Edremit'tir. Şehir fonksiyonel olarak "Genel Hizmetlerin Hâkim Olduğu Şehir" konumundadır. Yakın yıllarda doğal nüfus artışı ve turizmin devreye girmesiyle nüfus daha da artmıştır. Bu nüfus artışı şehirde sağlık, kültür ve eğitim gibi birçok ihtiyacı beraberinde getirmiş ve hizmet sektörünün gelişimi için ivme görevi görmüştür.

Asırlardan beri önemli tarihi yolların üzerinden geçen, yerleşmeye son derece elverişli olan Edremit, defalarca saldırılara maruz kalmış ve yok olma tehlikesi yaşamıştır. Eski ulaşım ve ticaret yolları üzerinde bulunan yerleşmeler, ulaşım güzergâhlarından önemli bir değişiklik olmadığı sürece önemlerini korumaktadırlar. Edremit bu tip şehirlere verilecek güzel bir örnektir. Türkiye'nin en işlek karayollarından biri olan İzmir-Balıkesir-Çanakkale kavşağında bulunmaktadır. Özellikle belirli dönemlerde -yazın- turizmin hareketlenmesiyle anayol bağlantılarına aşırı yük binmektedir. Edremit şehri Balıkesir ilinin batısında kalan ilçeleri avucunda toplamış ve bunlara merkez olmuştur. Şehirdeki havaalanı körfez bölgesindeki turizmi desteklemektedir.

Çalışma alanında ticari faaliyetler oldukça önemlidir. Başlangıçta tarım ürünlerinin pazarlanmasına dayanan ticari hayat, zamanla turizmin gelişmesi, nüfusun artışı, yüksekokulun kurulması ve çevre yolunun açılmasına bağlı olarak çeşitlilik kazanmıştır.

Şehirde sanayi en başta zeytincilik olmak üzere, orman ürünleri, zirai ürünler ve zirai aletler imalatı unsurlarını kapsamaktadır. Edremit şehrinde sanayinin gelişmesinde ham maddenin rolü oldukça önemlidir. Ham maddeye bağlı olarak gelişen iki sanayi kolu vardır: Bunlardan ilki tarıma dayalı sanayi, ikincisi taşa toprağa dayalı sanayidir. Edremit şehrinin yakın çevresindeki yerel ham maddelerden en önemlilerinden biri zeytindir. Çünkü işletmeciler öncelikle yerel ham maddeleri kullanmaktadırlar. İlçede imalat sanayine dayalı küçük işletmelerin hâkim olduğu görülmektedir. Şehirdeki planlı gelişim alanlarını organize ve küçük sanayi siteleri oluşturmaktadır. Edremit şehri geniş bir sahayı etki alanı içine aldığından burada çok sayıda oto tamirhanesi faaliyet göstermektedir. Sanayinin ve imalatın şehir dışına taşınması onu daha organize hale getirmiştir. Sanayi faaliyetlerinin, Edremit'in şehirselleşmesinde önemi sınırlı olmuştur. Hızlı bir şekilde gelişen bölgede turizm, zeytincilik ve yapılaşma ağırlıklı ekonomik büyüme mevcuttur. Şehirde tarım ve hizmetlerin ilk sırada yer aldığını söylemek mümkündür.

Edremit şehrinde turizm, gün geçtikçe gelişerek devam etmektedir. İlçe ve yakın çevresindeki doğal çekicilikler deniz, mesire yerleri ve milli parktır. Edremit'in Akçay, Güre, Zeytinli ve Altınoluk beldeleri kıyı turizm merkezleridir. Edremit-Akçay Türkiye'de ilk turizm hareketlerinin başladığı yerlerdendir. Edremit'in turizm beldeleri, genellikle iç turizm talebini karşılayabilmekte ve yaz turizmine hizmet etmektedir. Edremit, Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın tanıttığı turizm destinasyonlarından. Sıcak su kaynaklarıyla ünlü olan Edremit, termal turizmde de atağa geçmiş bir ilçedir. Bölge termal turizm açısından önemli kaplıcalara sahiptir. Ayrıca bölgede eko-turizm (Kaz Dağı) ve kültürel turizm diğer önemli paydaşlardır. Edremit'te hem karayolu, hem havayolu, hem de denizyolu ulaşımı (İDO) mevcuttur. Edremit, yörenin kültürel birikimini sergileyen 3 müzeye sahiptir. Edremit'i kuşbakışı gören Ülkü Tepe'de, Cumhuriyet tarihinin en büyük amfi tiyatrosu yapılmıştır. Edremit birçok festivale ev sahipliği yapmaktadır. İlçede çeşitli seminer ve sempozyumlar düzenlenmektedir.

Tarım, çalışma alanında özellikle sanayi ve ticaret fonksiyonunun şekillenmesini etkilemiştir. Tarım, Edremit şehri için her zaman bir gelir kaynağı olmuştur. Edremit ve çevresi Türkiye zeytinciliğinde önemli bir konumdadır. Doğal ortam şartları zeytinin yetişmesine elverişli olan Edremit, ekonomik yapısını esasında zeytine borçludur. Zeytin Edremit'te sanayi tesislerinin çoğunluğunun ham maddesini oluşturmakla kalmamakla birlikte, aynı zamanda, ticari faaliyetler zeytin ve zeytin ürünlerine dayanmaktadır. Edremit Körfezi çizik zeytini "menşe adı" ile koruma altına alınmıştır. Bu durum Edremit zeytin piyasası için alınan hayati bir karardır. Edremit Ovası'nda yeni kurulmakta olan çok sayıda zeytinliğe rastlanmaktadır. Edremit'te kıyıda zeytinlikler ise giderek turizm lehinde daraltılmaktadır. Kıyı kuşağındaki turizm etkinlikleri sebebiyle yerleşim alanları da tarım alanları aleyhine gelişme göstermektedir. Bu alanlar ikincil konut alanı olarak kullanılmaktadır. Edremit ilçesinde hayvancılık çok gelişmemiştir. Genelde tarımın yanında onu destekleyen bir faaliyet olarak yapılmaktadır. Zeytin yetiştiriciliğinin oldukça geniş bir alanda yapılması ve bitkisel üretimin yaygın olması hayvancılığı ikinci plana itmiştir.

Edremit şehrinde organik yapıya sahip mahalleler mevcuttur. Şehirdeki işinsal doku tipi 1982 imar planı ile desteklenmiştir. Şehirde işinsal dokunun yanında konsantrik dokuyu da görmek mümkündür. Bu doku yeni çevre yolunun yapımı ile ortaya çıkmıştır. Edremit şehrinde belirgin doğal ve kültürel imaj elemanları mevcuttur.

Geleneksel konutlar şehirleri geçmişleriyle yaşatmaya yardımcı unsurlardır. Edremit şehrinde geleneksel konutların çoğu sit alanı içinde yer almaktadır. Bunların birçoğu Rum evidir. Edremit şehrindeki bu evlerin kent kimliği için oldukça önemli olduğu bilinmektedir.

Çalışma alanında alt yapıyı geliştirme adına önemli çalışmalar yapılmaktadır. Edremit'te çöpler vahşi depolama yöntemiyle depolanmaktadır. Edremit ve çevresinde su kaynaklarının önemli kirleticileri turizm sektörü, zeytinyağı sektörü ve evsel atıklardır. Kıyı bölgelerindeki yerleşim alanlarının yetersiz altyapısı, denize ulaşan kirliliği ve yeraltı suları vb. kirleticiler deniz suyu kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Jeotermal kaynakların ısıtmada kullanılması şehir için oldukça önemlidir.

Çalışmanın Amacı, Yöntemi, Veri Kaynağı ve Sınırlılıkları

Nüfusun şehirlerde toplanması çok önemli bir sosyal harekettir. Türkiye'de 1950'lerden itibaren hızlı bir şehirleşme hareketi yaşanmıştır. Bu hareket ülkenin çehresini değiştiren bir yenilik durumudur. Günümüzde daha fazla insanı şehirlere sığdırmak ve daha fazla boş alan ortaya çıkarmak zorunluluğu vardır. Bu durum ise ancak belli plan ve stratejilerle mümkün olmaktadır.

Gelişmiş ülkelerdeki şehirleşme hareketi sanayiye dayanırken ülkemizdeki şehirleşme hareketi sanayi temelli olmayan çoğunlukla kırsal kesimin iticiliğinden kaynaklanmıştır. Bu durum başta altyapı olmak üzere birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Sorunun çözümü için ciddi planlama çalışmalarına ve şehri bir bütün olarak görece bakış açısına ihtiyaç vardır. Şehirlerle ilgilenen bilim dalları içerisinde bu bakış açısına sahip bilim dalı coğrafyadır.

Mevcut şehirleşme hareketleri şehrsel sorunları da beraberinde getirmektedir. Bunların tespiti ve bunlarla ilgili çözüm önerileri şehri daha yaşanır hale getirecek ve gelecekle ilgili gerçekçi öngörülerde bulunmayı sağlayacaktır. Bu şekilde Edremit şehrinin gelecek senaryosu en doğru şekilde yazılacaktır.

Edremit şehri etki alanı sürekli genişleyen bir ilçe olarak parlamaktadır. Araştırmanın amacı, Edremit şehrinin fonksiyonel yapısı ve bunun ortaya çıkardığı şehir içi arazi kullanım alanlarının mekânsal değişime etkisini ortaya koyabilmek, coğrafi bakış açısıyla Edremit şehri şehir coğrafyasının esaslarına göre etüt etmektir. Bu çalışmada Edremit şehrinin gelişimi, gelişimine etki eden faktörler ve bugünkü durumu üzerinde durulacaktır.

Araştırmaya ülkemizde şehir coğrafyası ile ilgili yapılan çalışmalarını incelemek ile başlanmıştır. Ülkemizde yazılmış yüksek lisans ve doktora çalışmaları incelenmiştir. Edremit Halk Kütüphanesi'nde yıllara göre ciltlenmiş Edremit'e ait yerel gazetelerin bir bölümü okunmuştur. Ayrıca şehir coğrafyası ve şehirle ilgili yazılmış diğer yerli ve yabancı kaynaklar da taranmıştır. Bunun için özellikle Balıkesir Üniversitesi Kütüphanesi, Balıkesir Halk Kütüphanesi, Edremit Halk Kütüphanesi, Balıkesir Kent Arşivi ve internetten faydalanılmıştır.

Bu çalışmada Harita Genel Komutanlığından Edremit şehri ve yakın çevresini gösteren 1/25000 ölçekli topoğrafya haritası, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğünden Edremit şehri ve yakın çevresini gösteren jeoloji haritası ve jeoloji etüt raporları kullanılmıştır. Edremit Belediyesinden "Netcad" ortamında alınan plan örnekleri "GIS" ortamına aktarılmıştır. Koordinat bilgisi olmadan üretilen veriler "GIS" ortamında koordinatlı hale getirilmiştir. Şehir coğrafyası çalışmalarında temel harita niteliği taşıyan "Edremit Şehir İçi Arazi Kullanım Haritası" "Netcad" ortamında "GIS" ortamına aktarılarak elde edilmiştir. CBS (Geographical Information Systems: GIS) kullanılarak oluşturulacak haritalarla yapılan şehir etüdü güçlendirilmiştir. CBS kaynakları şehirselle büyüme alanlarını net gösterdiği için çalışmada sıkça kullanılmıştır. Şehrin 1982 yılına ait İmar Planı ve 2010 yılına ait imar planının revizyon planı belediyeden alınarak şehrin öngörülen gelişim alanları belirlenmiştir. Harita Genel Komutanlığından şehrin 1954, 1963, 1970, 1990, 2013 yılına ait hava fotoğrafları alınmıştır.

Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Deprem Dairesi Başkanlığından depremlerle ilgili kaynaklar taranmıştır. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğünden 1960-2013 dönemleri arasında Edremit istasyonunun yağış, sıcaklık, nem, rüzgar hızı ve yönü, basınç, karlı gün, donlu gün vb. meteorolojik verileri temin edilmiştir. Balıkesir İl Emniyet Müdürlüğünden 2006-2013 yılları arasında, Edremit şehrinde işlenen suç verileri alınmıştır. Edremit şehri yerel basın arşivlerinden ve Edremit Ayşe Sıdika Erke Etnografya Müzesi ve Belediye Kent Bilgi İşlemleri Bölümünden şehre ait eski fotoğraflara ulaşılmıştır. Balıkesir İl Turizm Müdürlüğünden Edremit şehriyle ilgili eski ve yeni çıkan broşür, CD. gibi dokümanlar alınmıştır.

Türkiye İstatistik Kurumundan Edremit şehrinin genel nüfusu ve şehir nüfusunun 1927-2012 yılları arasındaki demografik verileri alınmıştır. Bu veriler nüfus artış ve cinsiyet oranları, şehir nüfusunun yaş gruplarına ve ekonomik faaliyet kollarına göre dağılımı, eğitim durumunun mahallelere göre dağılımı ve nüfusun aile

büyüklüğüne göre dağılımını içermektedir. Bu konuda bir başka veri kaynağı İl Sağlık Müdürlüğüdür.

Balıkesir Kamu Hastaneler Birliği'nden Edremit Devlet Hastanesi'nin poliklinik birimlerine bir yılda gelen (2013) hastaların coğrafi kökeni ile hangi şehirlere sevk edildiklerine dair bilgiler alınmıştır.

Edremit İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü istatistik şube verilerinden ve okulların müdürlüklerinden okulların öğrenci, öğretmen ve derslik durumları, Edremit şehrindeki okul müdürlüklerinden okulların arsa alan genişliği ve öğrenci başına düşen alan miktarı, Edremit Meslek Yüksekokulu'ndan öğrenci ve öğretim elemanı miktarı, öğrencilerin coğrafi bölgelere göre dağılımı ve yüksekokulda okuyan öğrencilerin coğrafi kökenine göre dağılımı, Balıkesir Kamu Hastaneleri Birliği Genel Sekreterliği, İlçe Sağlık Müdürlüğü ve Özel Körfez Hastanesi'nden Edremit şehrinde yatak sayısı ve personel durumu ve Edremit'teki diğer sağlık kurumlarının personel sayısı, Edremit Belediyesi imar planı raporlarından şehirdeki sağlık kurumlarının kapladığı alan, Edremit Ticaret ve Sanayi Odası'ndan şehirdeki ticari iş yerleri sayısı, üretilen zeytinin miktarı ve fiyatı, Edremit Belediyesi'nden resmi kurumlara ait alanların oranları elde edilmiştir. Bazen veriler yerinde veri toplanması çalışmaları sonucu elde edilmiştir.

Çalışmanın veri toplama aşamasında önemli ölçüde zorluklar yaşanmıştır. Özellikle Emniyet Müdürlüğünden istenilen düzeyde ayrıntılı veriler alınamamıştır. Emniyet Genel Teşkilatının yayınladığı genelgeler temel alınarak isteklerimiz reddedilmiştir. Sekiz aylık, ısrarlı bir tavrın sonucu olarak bürokratik engeller aşılmış ve Balıkesir İl Emniyet Müdürü Feridun BOZ'un anlayışlı tavrı sonucu istenilen bilgilerin bir kısmına ulaşılabilmektedir.

Çalışma sırasında karşılaşılan zorluklardan biri de şehrin belediyeden alınan plan örneklerinin güncel olmamasıydı. Sorun, çalışma alanındaki arazi gezileri ve mevcut imar planının güncelleştirilmesi ile çözülmüştür. Bütün verilerin "Netcad" ortamında saklanması, bunların CBS ortamına aktarılırken problemler yaşanmasına neden olmuştur. Karşılaşılan bir başka güçlük ise, ülkemizde şehir ölçeğinde veri bulma güçlüğüdür. Problem Türkiye İstatistik Kurumuna (TÜİK) başvurularak kısmen çözülmüştür. Bazen il yıllıkları ile problem giderilmeye çalışılmış, bazen de il bazında veriler kullanılmıştır.

Edremit tarihi ile ilgili yapılmış çalışmalar sınırlı sayıdadır. Genelde Karesi Sancağı ile ilgili yazılan eserler arasından Edremit'e dair bilgiler bulunmaya

çalışılmıştır. Edremit şehrinin doğum ve ölüm oranlarıyla ilgili çok sağlıklı veriler mevcut olmadığı için eldeki bilgiler ışığında yol alınmıştır. 2011 yılından sonra aile hekimliği sistemine geçildikten sonra ikametgâh yerine göre, doğum ve ölüm olayları kayıt altına alınmıştır. Dolayısıyla Burhaniye’de oturan biri, Edremit’teki aile hekimine başvurup muayene olabilmektedir. Bu da istatistikî verilerin farklı bir usulle kayıt altına alınmasına neden olmuştur. Bu nedenle mahalle bazında sağlık verilerine ulaşılammıştır.

Bu çalışma bir alan araştırması niteliği taşımaktadır. Bu çalışmada coğrafyacılar için en önemli yöntemlerden biri olan gezi-gözlem yöntemi sıkça kullanılmıştır. Bu yolla çalışılacak alanın havası, kokusu, dokusu hakkında bilgiler elde edilmiştir. Gözlemler sonucunda çekilen fotoğraflarla da çalışma güçlü kılınmıştır. Bunlara ek olarak resmi kurumlardan alınıp sınıflandırılan veriler ile cümlelerle ifade edilen, bilgiler sebep-sonuç ilişkisi içerisinde, grafiklere, şablonlara ve dağılım haritalarına dönüştürülmüştür. Şehirdeki kurum amirleri ve şehri iyi tanıyan kişilerle “Görüşme Yöntemi” de sıkça kullanılmıştır.

Yukarıda anlatılan çalışmalardan sonra “Edremit Şehir Coğrafyası” adlı tez konusu kaleme alınmıştır. Çalışma altı bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde şehrin ve yakın çevresinin doğal çevre özellikleri, ikinci bölümde şehrin kuruluş ve gelişim aşamaları, üçüncü bölümde nüfus özellikleri, dördüncü bölümde şehrsel fonksiyonlar, beşinci bölümde şehir morfolojisi ve şehrin ülke yerleşme sistemi içindeki yeri, altıncı bölümde şehrin alt yapısı ve başlıca özellikleri anlatılmıştır. Çalışma sonuç ve öneriler ile sona ermektedir.

Türkiye’de Yapılmış Şehir Coğrafyası Çalışmaları

Coğrafi anlamda yerleşmeler, kırsal ve şehrsel alanlar olarak ikiye ayrılmaktadır. Dünyanın zaman içerisinde gelişimine bağlı olarak insanların ilk yerleşim alanları olan kırsal kesimlerden ayrılarak daha iyi imkânların mevcut olduğu alanlara yani şehirlere yerleştikleri görülmektedir.

Yerleşmeler yeniden doğan ve sönen yıldızlar gibi devamlı bir değişim içinde kalmışlardır (Tunçdilek, 1986). İnsanoğlu mekânı işlerken bu değişim içerisinde kırsal ve şehrsel yerleşmeler oluşturur. İster kırsal yerleşmeler ister şehrsel yerleşmeler olsun, mekân, çevresiyle sıkı bir bağ kurar.

Şehirler insanoğlunun en son mekânsal eseridir. Birçok bakımdan onlara benzerler (Aliağaoğlu, 2007). Şehirler insan topluluklarının yaşam süreçlerini

tamamladıkları yerleşmelerdir. Birey için konut gereksinmeyse toplum için şehirde aynıdır (Ergen,1981:1). Şehir çevresindeki bölgelerin bir ürünü ve onu etkiler. Ekonomik ve toplumsal gereksinimlere cevap verir (Duru ve Alkan, 2002). Şehir "Dar veya geniş bir nüfus bölgesi dâhilinde çeşitli faaliyet ve hizmetleri kendisinde toplamış ve tesir bölgesiyle ekonomik, sosyal ve idari bağlamdan bir bütün oluşturan, onunla birlikte yaşayan ve gelişen, ayrıca onun çeşitli ihtiyaçlarını karşılayan ve mekânda çevresiyle birlik oluşturan bir yerleşmedir" (Göney, 1984). Yerleşme tarihinde ilk kent olarak kabul edilen Çatalhöyük'ten bugüne kadar şehirler kırsal kesime göre daima daha iyi yaşama koşulları sunan, ticaretin geliştiği ve altyapı olanaklarının daha fazla olduğu çekim merkezleri olmuşlardır (Yiğitbaşıoğlu,1998). Şehir, civar yerleşmelerin ekonomik faaliyetlerini denetleyen, ona göre uzmanlaşan, üretimi gerçekleştiren ve bunun sonucunda toplumsal ve idari yönden de çevresi üzerinde denetimci bir görev üstlenen yerleşme birimidir (Ortaylı,1977).

Yerleşme alanları sadece fiziki faktörlere değil, devamlı değişen iktisadi koşullara bağlıdır (Tolun, 1977). Coğrafyacılara şehri onun kuruluşunu ve gelişimini sağlayan coğrafi özellikleri ile onu insanın mekânla etkileşiminden ortaya çıkan beşeri ve ekonomik faaliyetlerine göre analiz ederek genel bir sonuca ulaşır. Şehir; "Belirlenmiş bir miktarın üzerinde nüfusa sahip, farklı amaç ve statüde bireylerin bir arada yaşamak zorunda olduğu, faal nüfusun büyük kısmının tarım dışı faaliyetlere yöneldiği, dolayısıyla çeşitli fonksiyonların ve farklı görünümlerin ortaya çıktığı, farklı kural ve kurumlara sahip, çevresiyle etkileşim halinde ve çevresine çeşitli mal ve hizmetler sunan merkezi yerleşme"dir (Aliağaoğlu, 2003). Bir şehrin coğrafi yönden incelenmesi aslında kültürel peyzajın yorumlanmasıdır. Başka bir ifadeyle mekânın insan tarafından şekillendirilmiş bir ünitesi olan şehrin coğrafi yönden incelenmesi insanın kendi kültürel yapısının incelenmesidir (Tümertekin'den Uzuneminoğlu, 1992).

Zaman içerisinde çok çeşitli şekillerde açıklanmaya çalışılan şehir kavramını tanımlamak zordur. Kimi ülkeler idari ölçütü baz alırken, kimi nüfus, kimi de fonksiyonları ön planda tutmaktadır. Kısaca bir yerleşmenin şehir olarak kabul edilebilmesi için nüfus, ekonomik faaliyetler ve planlama kriterlerine bakılması gerekmektedir (Doğanay, 2001). Bu tartışmalı konuda Dickinsion'un "Kırsallığın karşıtı olan şehir, toprakla ilişkisi olmayan ve birbirleriyle yakından ilişkili faaliyetlerin (kültür, ticaret, sanayi, yönetim ve ikametgâh ile ilgili faaliyetler) sınırları belli olan bir alanda toplandığı yerleşmelerdir" (Dickinsion,1964:10) tanımı doyurucu ifadeler içermektedir.

Sanayi Devrimi'yle birlikte şehir kavramı çok sık kullanılmaya başlanmış ve şehirlerin sayısı artmıştır. Şehirlerin sayılarının yanı sıra fonksiyonlarının da artması şehirle ilgili sorunların çoğalmasına neden olmuştur. Özellikle ülkemizde 1950'lerden sonra hızlı şehirleşme hareketleri çarpık kentleşme, çevre kirliliği, işsizlik, göç, altyapı sorunları gibi birçok probleme sebep olmaktadır. Tekkeköy, Batman, Şebinkarahisar şehirlerinde bu sorunlar yoğun yaşanmıştır (Alaeddinoğlu, 2003; Yılmaz, 2006).

Şehirler kuruluş yeri itibariyle önemli mekânlardır. Türkiye'de bazı küçük şehir yerleşmelerinde ciddi kuruluş yeri sorunu ve onun doğurduğu diğer olumsuzluklar vardır. Nitekim Çumra Şehrinin etrafının tarım alanlarıyla çevrili olması gelişimini engellemiş ve diğer sorunlara zemin hazırlamıştır (Tuncer ve Tabur, 2012). Yine ovalık alanların nüfusun artması nedeniyle yerleşmeye açılması problemlere neden olmaktadır. Karakoçan örneğinde bu durum görülmektedir (Atasoy, 2011). Gümüşhane Şehrinin gelişmemesinde de yer seçiminin etkisi büyüktür (Doğanay, 2001). Depremsellik ve zemin özellikleri, şehrsel gelişimde kısıtlılıklara neden olmaktadır. Vezirköprü şehir yerleşmesinde bu olumsuz durum görülmektedir (Kor, 2010).

Şehirler sınıflandırılır. Bu sınıflandırmalar yapılırken bazen bir bazen de birden fazla fonksiyon göz önünde bulundurulur. Tatvan Şehriyle ilgili yapılan bir sınıflandırmada şehrin modern, uzanmış şekle sahip aynı zamanda küçük bir kıyı şehri özelliği gösterdiği görülmüştür (Şahinalp ve diğerleri, 2009). Şehirler bazen bir fonksiyonuyla ön plana çıkmakta ve bu doğrultu da gelişmektedir. Çumra ilçe merkezinde 1990-2000 döneminde tarım fonksiyonu birinci derecedeki önemini yitirmiş bunun yerine hizmet fonksiyonu önemli gelişme göstermiştir (Tuncer ve Tapur, 2012). Bayburt Şehrinin kuruluş gelişmesinde savunma ve ulaşım önemli rol oynarken, günümüzde genel hizmet fonksiyonlarının ön plana çıktığı görülmektedir (Yazıcı,1995).

Bazen fonksiyonlar birbirinden bağımsız olmaktan ziyade birbirlerini destekleyerek şehrin gelişmesinde bir dinamizm yaratmaktadırlar. Aydın Şehrinin böyle bir silueti mevcuttur (Uğur, 2003). Ayvalık Şehrinin doğal ortam özellikleri şehrin kurulup gelişmesinde beşeri faaliyetlerin ortaya çıkması ve çeşitlenmesinde etkili olmuştur. Ayvalık Şehri tarıma dayalı sanayi, hizmet sektörü ve 1980'den sonra gelişme gösteren turizmle birlikte kentsel fonksiyonların geliştiği modern bir görünüme sahiptir (Kocadağlı, 2011). Makine Kimya Enstitüsü Kurumu (MKEK) fabrikalarının kurulmasıyla sanayi temelleri üzerine gelişen Kırıkkale, hızlı bir

gelişme süreci göstermiştir (Gülyazı, 2004). Gevaş, çevresindeki ve özellikle idari yönden kendisine bağlı yerleşmelerin tarım ve hayvansal ürünlerinin pazarlandığı, hizmet fonksiyonları içinde idarî hizmetler ve perakende ticaretin yoğunluk kazandığı bir kasaba niteliğindedir (Alaeddinoğlu ve diğerleri, 2007). Ereğli'ye bağlı bir köy olan Zonguldak, kömür faaliyetlerine bağlı olarak kısa zamanda hızla gelişmiştir ve il merkezi olmuştur. Afyonkarahisar Şehrinin kuruluş nedeni savunma ve askeri fonksiyonlardır. Dolayısıyla savunma amaçlı askeri bölgenin olduğu şehrin güneydoğusu korunaklı alan olduğu için şehir bu alana doğru gelişmemiştir (Aliağaoğlu, 2003). Patnos Şehri garnizon şehridir (Zeydin, 2001). Yine şehirlerin önemli ulaşım güzergâhları üzerinde yer almaları onların gelişimleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Kırıkhan, Refahiye ve Afyonkarahisar, Bolvadin şehirlerinde bu fonksiyon önemli bir yer tutmaktadır (Aliağaoğlu, 2003; Boyraz, 2004; Karakaş, 2004).

Şehirleşmenin ortaya çıkardığı çeşitli çevre sorunları mevcuttur. Sanayi tesislerinin meydana getirdiği kirlilik (su, hava, toprak ve görsel) bu sorunların başında gelmektedir. İzmit Körfezi'ndeki kirlilik ve Ordu kıyılarındaki deniz kirliliği giderek artmakta ve bölgeyi tehdit etmektedir (Gürsoy, 1998; Yassı, 2003).

Çarpık kentleşmenin doğurduğu kargaşa ortamı burada yaşayan insanların dinlenebilecek, nefes alabilecek alanlarının eksik kalmasına neden olmuştur. Oysa yurtdışında şehirler planlanırken açık rekreasyon alanları plana dahil edilmektedir. Birçok şehirde eksik olan bu alanlar bazı şehirlerimizde yeterli düzeyde olmasa da mevcuttur. İstanbul bu anlamda yeterli olmamakla birlikte diğer şehirlerimizden daha zengin bir potansiyele sahiptir (Kara ve diğerleri, 2008). Bazı şehirlerimizde (Söke) sosyal ve kültürel imkânlar gelişmediği için çevre alanlara (Kuşadası) kaymalar görülmektedir (Gülen, 2006). Ülkemiz şehirlerine yönelik yapılan bu monografi çalışmaları şehirselleşme sorunlarımızı anlama ve çözme konusunda önemli kaynaklardır.

Günümüzde şehirler insanlarla dolup taşmaktadır. Şehirlerde ortaya çıkan problemlerin çözümünde standartların belirlenmemesiyle birlikte problemlerin tespitinde de bazı karışıklıkların yaşandığı görülmektedir. Bu durum ise ancak belli plan ve stratejilerle mümkün olacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. EDREMIT ŞEHİRİ VE YAKIN ÇEVRESİNİN DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

1.1. Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikler

İnsanlığın ilk mücadelesi doğaya karşı olmuştur. Bu nedenle coğrafi şartlar insanoğlu için önemlidir. Ayrıca coğrafi şartlar onun ilerlemesi önündeki en büyük engeldir. Fiziki şartlar (yeryüzü şekilleri, iklim, hidrografya ve toprak) uygunsa yerleşilen alan kısa sürede gelişir, büyür ve mevcut coğrafi potansiyel alanın çekim gücünü artırır. Bu nedenle alanın fiziki unsurları önem arz etmektedir.

Şehirlerin oluşumu jeomorfoloji, iklim, toprak ve hidrografik özellikler gibi doğal çevre bileşenlerine bağlı olduğu gibi, kentte yaşayan nüfusun miktarı ve etkinliklerinin karşılıklı etkileşimlerinin (teknik, yasal ve sosyal şartlar) de bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır (Bilgin,1989; Karadağ ve Koçman, 2007). Jeomorfolojik özellikler doğal ortam koşullarını ve arazinin kullanım potansiyeli özelliklerini belirlemesi açısından önem taşımaktadır. Uygun şekilde değerlendirilen araziler, mekânı kullanan insanların yaşantılarını olumlu yönde etkilemektedir. Ancak yerleşim alanlarının dışında tarım, mera, orman gibi diğer kullanım türlerine uygun arazilerin kentsel alanlara dönüştürülmesi ile bu araziler potansiyel özelliklerini tamamen kaybetmekte ve bu mekânlara kurulan yerleşmelerde bazı sorunlarla karşılaşmaktadır (Cürebal ve diğerleri, 2008: 329).

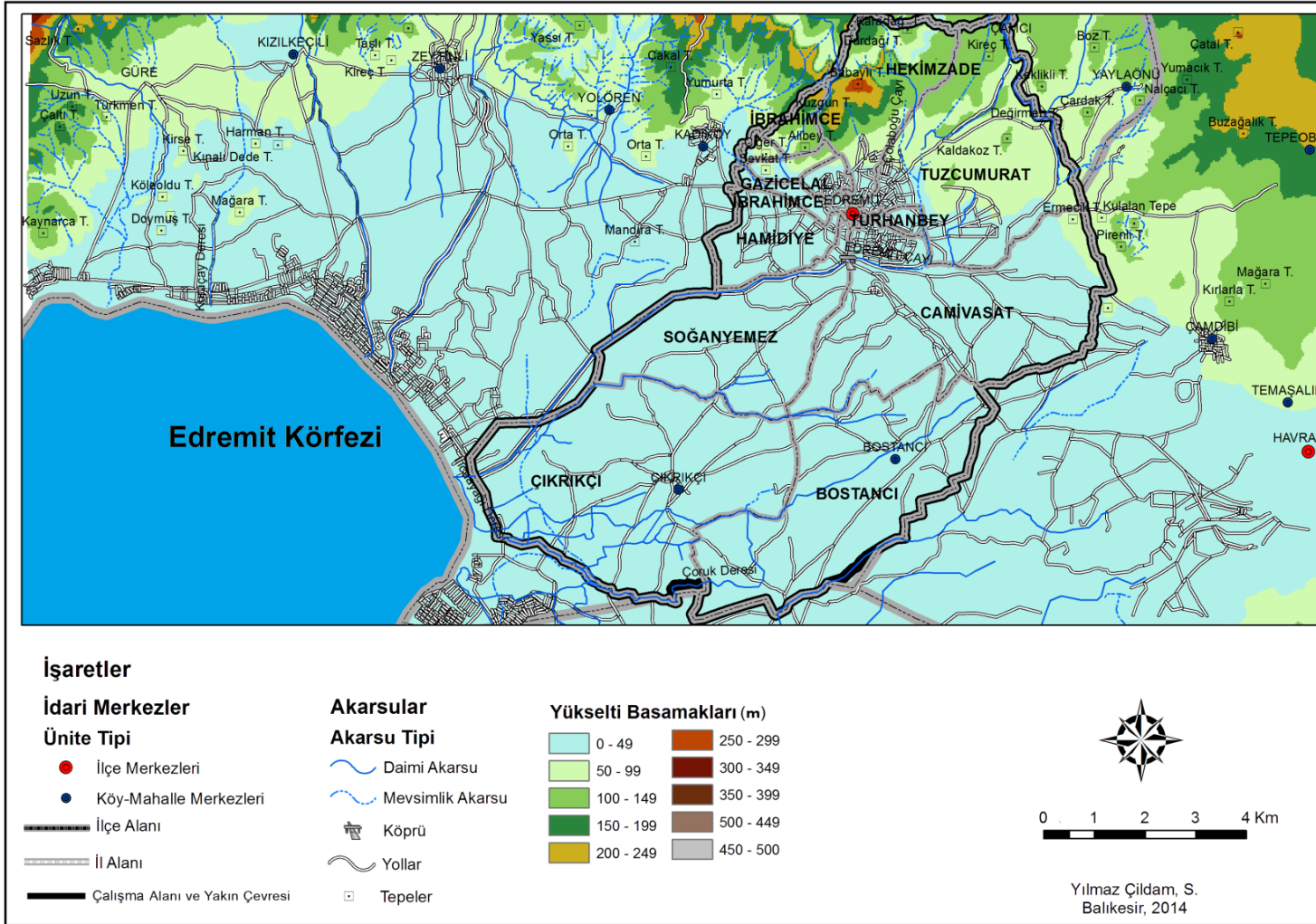
Çalışma alanı olan Edremit şehri, Ege bölümünün Edremit yöresinde yer almakta olup Edremit Körfezi ile Kaz Dağı arasındaki sahaya yerleşmiştir. Edremit şehrinin kuzeyinde Kaz Dağları'nın (1774 m) doğu kesimi yer almaktadır. Güneyde Madra Dağları'ndan geçen Bakırçay yöresinden ayrılır. Edremit-Havran Ovası üçgen biçiminde kara içine sokulur, suları Havran Çayı (eski adı Freneli Çayı) ve Kaz Dağları'ndan inen sel yataklarıyla Edremit Körfezi'ne dökülür. Ova, güneybatıda Burhaniye'ye kadar uzanır ve yükseltisi 100 m olan bir eşikle Armutova'dan ayrılır (Hocaoğlu,1991; **Şekil 2**). Batısında alçak birkaç tepelik alan yer almaktadır. Edremit şehri ortadaki ovalık alanda kurulmuştur. Edremit Ovası, tektonik olaylar sonucu oluşan, çöküntü alanlarının sonradan alüvyonlarla dolmasıyla meydana gelmiş düzlük alandır. Başka bir deyişle Edremit Ovası genç tektonik faaliyetlerle oluşmuş bir grabendir (Ardos, 1995). Batı Anadolu graben sisteminin bir parçası olan Edremit Ovası'nda tepelerin yükseltisi fazla değildir. Genelde 100 m civarında tepelere rastlanmaktadır. Ovanın ortasından Edremit Deresi geçmektedir. Sahanın

güneyi, güneydoğu ve batısında düzlükler hâkimdir. Ova, batıdan doğuya doğru bir huninin tepesi gibi daralmaktadır. Edremit şehrinin jeomorfolojik birimlerini ova, tepelik alanlar, dere ve vadiler oluşturmaktadır (**Şekil 2, Şekil 3, Şekil 4**).

Genel olarak bakıldığında Türkiye dağlık arazilerin yaygın olduğu bir ülkedir. Türkiye’de yerleşmeler verimli ovalarda, işlek güzergâhlarda, akarsu boylarında ve vadi tabanlarında kurulmuştur. Tarih boyunca verimli ovalarda nüfusun yoğunlaştığı ülkemizde bu durum yanlış arazi kullanımına sebep olmuştur. Ova çevresine göre çukurda kalıyorsa hava kirliliğine sebep olacaktır. Özellikle dar koridorlar boyunca uzanan şehirlerde bu durum görülmektedir. Edremit Ovası’nın merkezi kesiminde bulunan bataklık, gevşek zeminler ve yeraltı suyu şartları deprem etkisini arttırdığından olumsuzdur. Sahanın kuzeyinde ova ile dağlık sahaya geçiş kuşağı derelerin ağız kesiminde sel ve yoğun sediment gelişinden etkilenebilir. Yamaç boyunca şevler killi zeminlerde kaymaya ve çökmelere, geniş anlamda kütle hareketlerine yol açabilir. Ovanın yarılma derecesi alt yapı masrafını arttırabilir (Özdemir ve Karadoğan,1996).

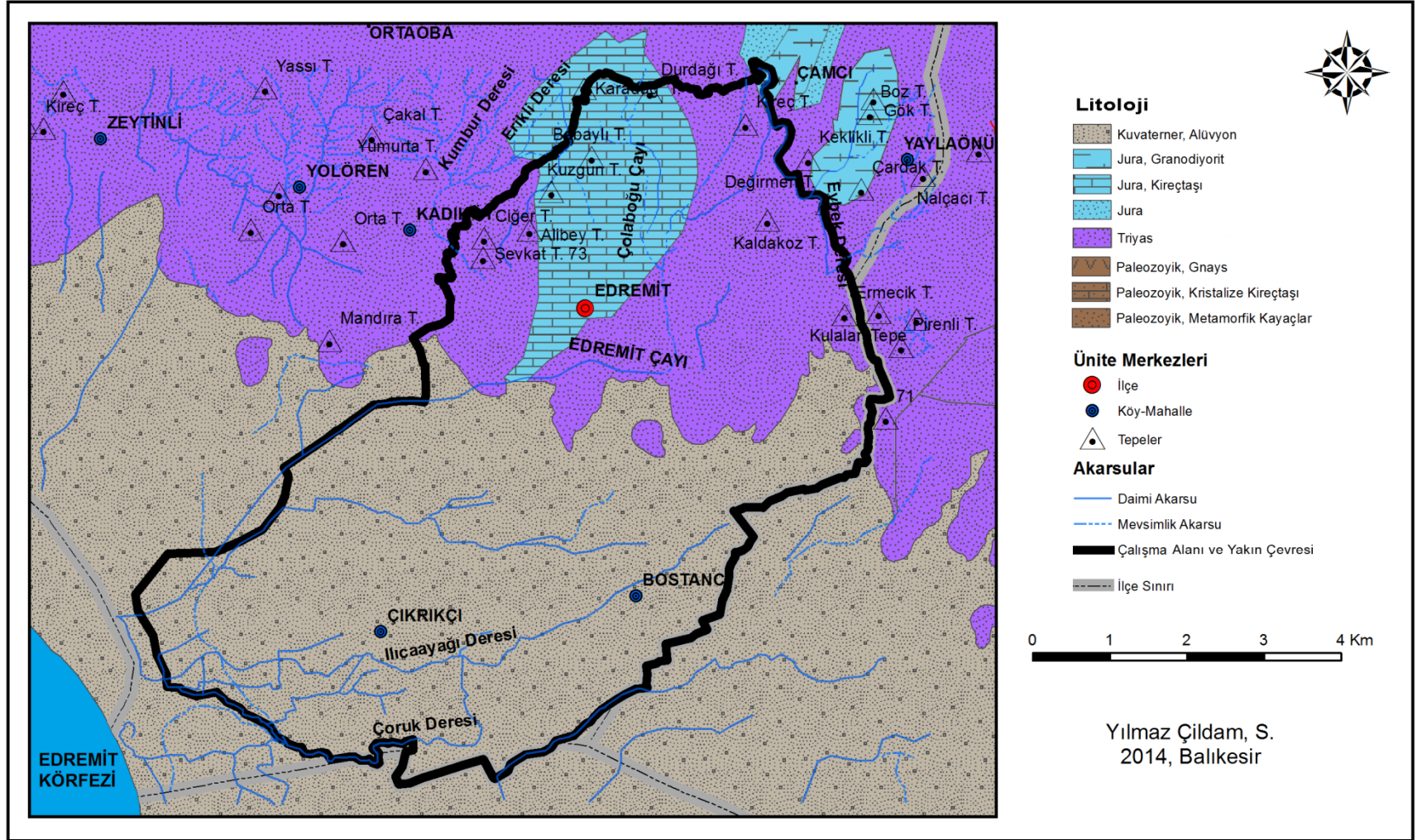
Ege bölümünde dağların, ovaların oluşumu bölgenin jeolojik dönemlerde geçirdiği aşamalarla ilgilidir. Ege bölgesinin temelini oluşturan Menderes Masifi Paleozoik’ten önce oluşmuş, Paleozoik ortalarında kıvrılmaya uğramış ve daha sonra aşınarak Miosen başlarında üzerinde basık bir topografya oluşmuştur (Kaaaden, 1958). Yöre Oligosen-Miyosen arası epirojenik hareketlerle kuzey ve güneyde düşey atımlı faylanmaya uğramış, bu sırada Kaz Dağı horst olarak yükselmiş, Edremit Körfezi’ni içine alan saha çökmüş neojen göl havzası olmuştur (Hocaoğlu, 1991; **Şekil 3**).

Yükselen Kaz Dağı Miyosen’de aşınmaya uğramış, taşınan materyal dağın güneyinde Miyosen depoları olarak birikmiştir. Pliosen–Pleistosen (Kuaterner) arasındaki epirojenik hareketlerle Kaz Dağı (granittir) yeniden yükselmiştir (Bingöl, 1968). Edremit Körfezi yeni faylanmalarla çökerek deniz basmasına uğramıştır. Holosen’de yeni birikinti ovaları, kıyı ovaları, deltalar oluşarak son şeklini almıştır (Doğaner, 2013; Özdemir, 2009). Ege Bölgesi’nde genelde alüvyal dolgulu çöküntü ovaları yer almaktadır. Bu ovalar, bölgede orojenik ve epirojenik hareketlerin etkisi altında kırılma ve çökmelere uğramış daha sonra çevreden taşınan malzemelerin bu alanları doldurması sonucu oluşmuşlardır. Kısaca Ege Bölgesi’nde Batı Anadolu masifinin daha çok E-W yönünde kırılması ve çöken kısımlara Pliosen-Kuaterner esnasında bir takım metaryellerin dolması sonucu çeşitli ovalar oluşmuştur: Edremit Ovası vb (Ardos, 1985; **Şekil 3**).

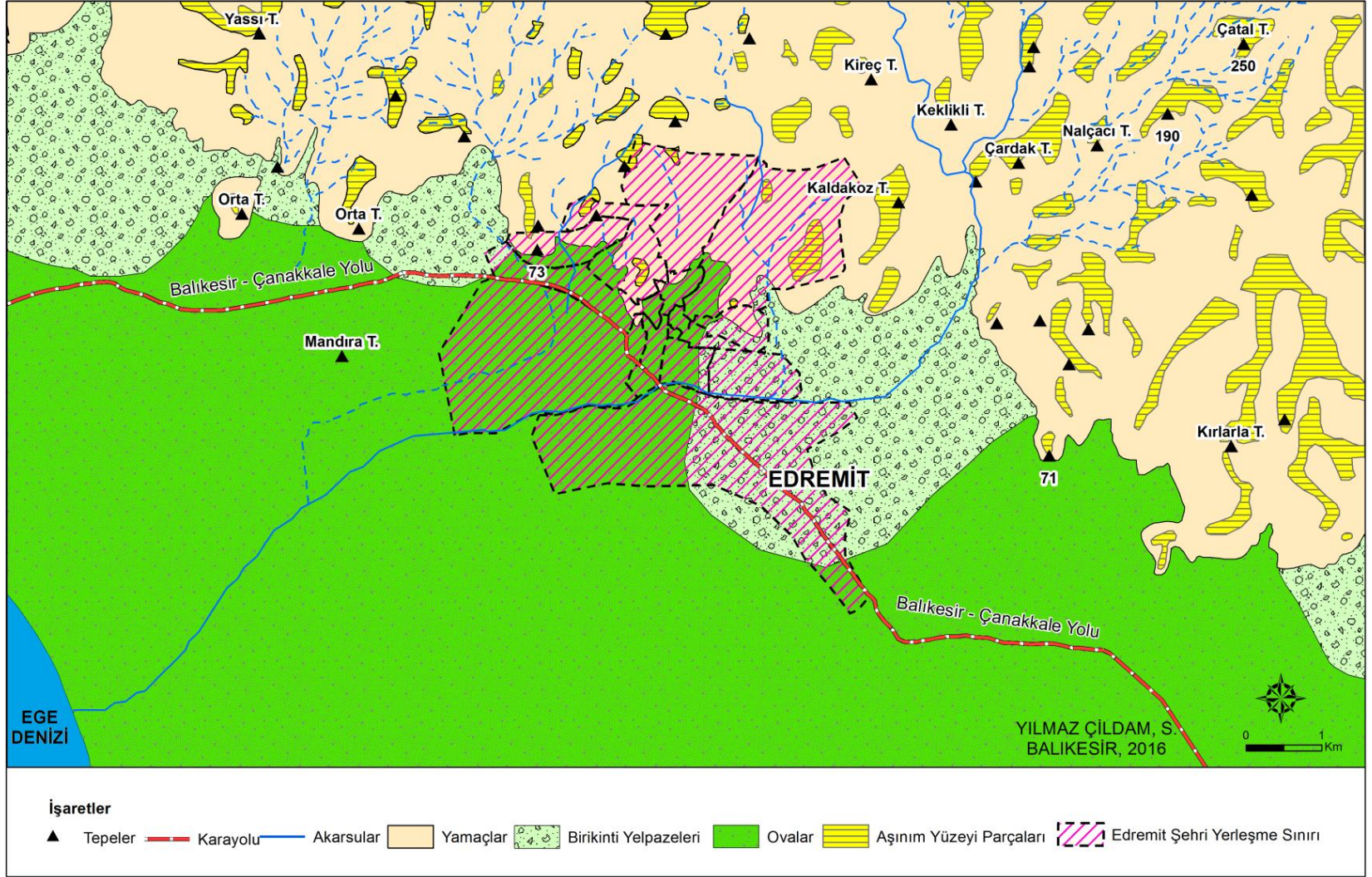
Şekil 2: Edremit Şehri ve Yakın Çevresinin Yükselti Basamakları Haritası

Kaynak: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 3: Edremit Şehri ve Yakın Çevresinin Jeoloji Haritası

Kaynak: Veri Datası Prof. Dr. İsa Cürebal tarafından üretilmiştir.

Şekil 4: Edremit Şehri ve Yakın Çevresinin Jeomorfoloji Haritası

Kaynak: Biga Yarımadası Güneybatı Kısmının Morfolojik Haritası (Bilgin, 1969) verilerinden yararlanarak hazırlanmıştır.

Edremit Ovası'nda eğim düşüktür. Edremit Körfezi'ni takip eden ova alüvyon yelpazelerin birikmesinden meydana gelmiştir ve bazı yerlerde bu yelpazenin kalınlığı 50 metreyi aşmaktadır (Bingöl,1968; **Şekil 4**). Ovanın kuzeyinde metamorfik kayalar yoğun; kısmen kireçtaşlarına rastlanmaktadır. Güneyinde Neojen devri sedimanları ve alüvyonların varlığı görülmektedir (**Şekil 3**). Tektonik hareketlerin Miosen ve Pliosen arasında şiddetli olduğu yer sarsıntıları sonucu mevcut sıcak su kaynaklarının meydana geldiği kabul edilmektedir (Özdemir, 2009; Aktuna ve diğerleri, 2008). Edremit Ovası'nda, yeraltı suyu taşıyan en önemli litoloji alüvyondur. Alüvyonlar özellikle çevredeki metamorfik, volkanik ve neojen yaşlı formasyonların taşıdığı değişik malzemelerden (kil, kum, çakıl, mil) meydana gelmektedir. Özellikle Kızılköçü, Zeytinli, Edremit ve Havran çaylarının ovaya girişlerinde geniş birikinti konileri oluşmaktadır (**Şekil 4**).

Deprem, heyelan ve sel gibi doğal afetler, yeraltı kaynaklarının varlığı, baraj, yol, köprü yapımı gibi şehirleşme üzerinde etkili olan doneler jeoloji haritalarının önemini ortaya koymaktadır. Şehrin jeolojik özellikleri iki açıdan oldukça önemlidir: Mekânın zengin doğal ve beşeri kaynaklarının olup olmaması ve bina zemin mekânı bakımından önemi (Doğanay'dan Bekdemir, 2000).

Çalışma alanı temel olarak metamorfik kayalardan müteşekkildir. Edremit yöresinde en yaşlı jeolojik birim Paleozoik yaşlı metamorfik kayalardır (**Şekil 3**). Bunların başlıcalarını gnays, kuvarsit ve mermer mostraları oluşturur. Edremit çevresinde Triyas sedimentleri metamorfik-kristalin kayalar diskordan (düzensiz uyum, üst üste, gelişigüzel sıralanış) olarak örter (Ketin,1959: 2). Çalışma sahasında Triyas ve öncesi deformasyon, Karakaya birimlerinin yeşil şist fasiyesinde metamorfizması, Kaz Dağı Grubu'nun amfibolit-granülit fasiyesinde metamorfik birimlerinin içinde Oligo-Miyosen ve geç Kretase deformasyonunun ayıklanmasıyla elde edilen yapılarla temsil edilir (Yılmaz ve Okay, 2004; Bingöl ve diğerleri, 1973). Mezozoik döneminde ise jura devrine ait ammonitli kalker ve şeyl'ler görülmektedir. Bunların mostraları dağınıktır. Linyit yataklarına kısmen rastlanmaktadır. İnceleme alanında yaşlı Neojen–Pliosen volkanik kayalar önemli yer kaplamaktadır. Volkanizma Eosende başlayıp Pliyosen'e kadar devam etmiştir. Sahanın kuzeyinde granit ve diyoritlere rastlanmaktadır (İmar Planı, 1982; **Şekil 3**).

Genel olarak zeytinin yetişmesi için en uygun litolojik özelliklerin Neojen sedimanlarında bulunduğunu söylemek mümkündür. Çünkü bu dönemde oluşmuş tortul kayalar kırıntılı, gevşek bir malzemeye sahiptirler. Bu nedenle zeytinin kök sisteminin rahatça gelişmesine imkân sağlar. Ayrıca bu tür kayaların içerdiği kil, mil

boyutlarındaki klastik malzeme, su tutma kapasitesini arttırdığından, bu anakaya üzerinde gelişen bitkiler yaz kuraklığından daha az etkilenmektedirler. Yörenin bu özellikleri zeytinin Neojen tortuları ile alüvyal ve kolüvyal depolar üzerinde optimal şekilde yetişmesine yardımcı olur (Efe ve diğerleri, 2011:148).

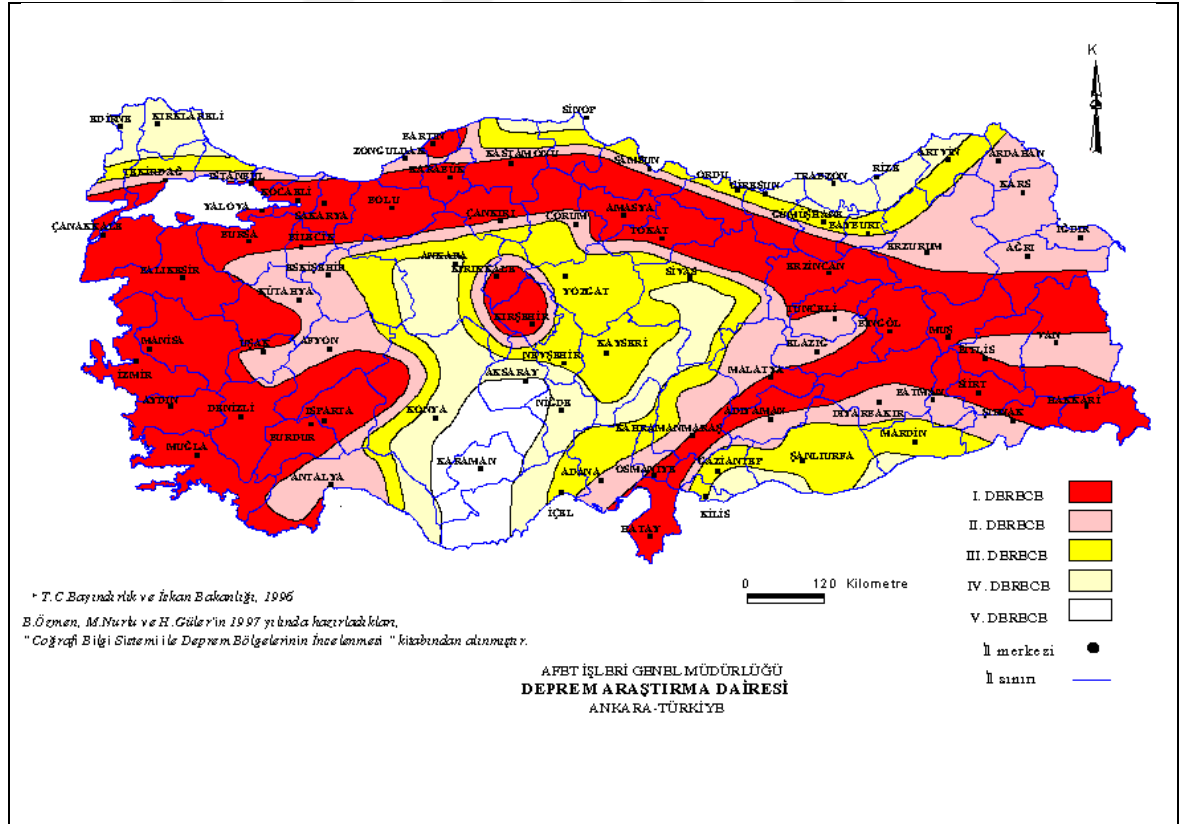
Enine kıyılar dağların kıyıya dik olarak uzandığı bu nedenle girinti ve çıkıntının fazla olduğu kıyılardır. Ege Denizi kıyıları Anadolu'nun en fazla körfezleri, koyları barındıran en uzun kıyısıdır. Bu kıyıların şekillenmesinde iklim salınımları, tektonizma, östatik deniz yüzeyi değişimleri ve alüvyonlaşma etkili olmuştur. Edremit Körfezi kıyıları Ege Denizi kıyılarına örnek teşkil etmektedir. Enine kıyıların bulunduğu yerlerde kıta sahanlığı daha geniştir. Kıyı çizgisine son şeklini veren etken, akarsuların taşıdığı malzemeyi, deltalarda biriktirmesidir. Deltaların hızla ilerlemesinin nedenleri ise akarsu ağızlarında gelgit olaylarının mevcut olmaması, akarsuların taşıdığı alüvyon miktarının fazla olmasıdır. Kıyı ile iç kesimler arasında ulaşım kolaydır. Dağların kıyı çizgisine dik uzanışı birçok koy, körfez (Edremit, Dikili, Çandarlı, Kuşadası, Güllük, Gökova, Hisarönü), doğal liman, yarımada ve ada ortaya çıkarmıştır.

Edremit Körfezinde kıyıların geniş bir kısmı düz kumsal ve plajlardan oluşmaktadır. Deniz kısa zamanda derinleşmektedir. Kara kısımlarında bulunan artezyenler bazen denizde de çıkmakta ve deniz suyunu soğutmaktadır. Bu durum sadece Türkiye de değil dünyada da ender görülen bir durumdur. Kıyılarda denizle artezyenlerden çıkan suların ahenkli dansı görsel bir şölen yaratmaktadır. Kıyı uzunluğu yaklaşık 62 km'yi bulmaktadır. Fakat kıyı bandının her bölümü homojen niteliklere sahip değildir. Kıyı rölyefi fazla girintili çıkıntılı değildir. Plajlar hafif çakıllıdır. Akçay geniş kumsala sahiptir. Burada kumsal uzunluğu 8 km ve kum bandı bazı bölümlerde 20 km'ye kadar çıkmaktadır. Batıda Çanakkale il sınırı ve Mıhlı Burnu ile Altınoluk İskelesi arasında karayolu kıyıya paralel olarak uzanmaktadır. Bazen karayolu kıyidan ayrılmakta ve yol ile deniz arasında küçük cepler oluşmaktadır. Taşınan malzemelerin kıyılarda birikmesiyle özellikle kışın (Yağışlardan dolayı toprak suya doyduğu için) bataklıklar oluşmakta ve bu durum görüntüyü bozmaktadır. Ayrıca taşkınlara da sıkça rastlanmaktadır. Akçay ile Altınoluk arasında yer alan Güre, şifalı kaplıcaları ile ünlüdür. Altınoluk 24 km'lik bir plaja sahiptir ve Edremit şehri için önemli bir turistik destinasyondur. Dünya'da oksijen oranı en yüksek yerlerden biri olan Altınoluk beldesi, astım hastaları için kurtarıcı bir alan olma özelliği taşımaktadır. Altınoluk Beldesi, Kaz Dağları ile Edremit Körfezi arasında hava koridoru oluşturmaktadır. "Mavi Bayrak projesi" ile 7

plajı gözde plajlardan seçilmiştir (<http://www.mavibayrak.org.tr>, 2015). Edremit şehri bu dört önemli turizm odakları arasında kurulacak ağla (Akçay-Güre-Zeytinli-Altınoluk) iç ve dış pazarda hak ettiği yeri bulacaktır.

Edremit şehrinin topoğrafik özellikleri yerleşmelerin dağılışı üzerinde etkilidir. Eğimin fazla olduğu yerde yerleşme seyrek, eğimin az olduğu yerde ise yerleşme siktir (**Şekil 2**).

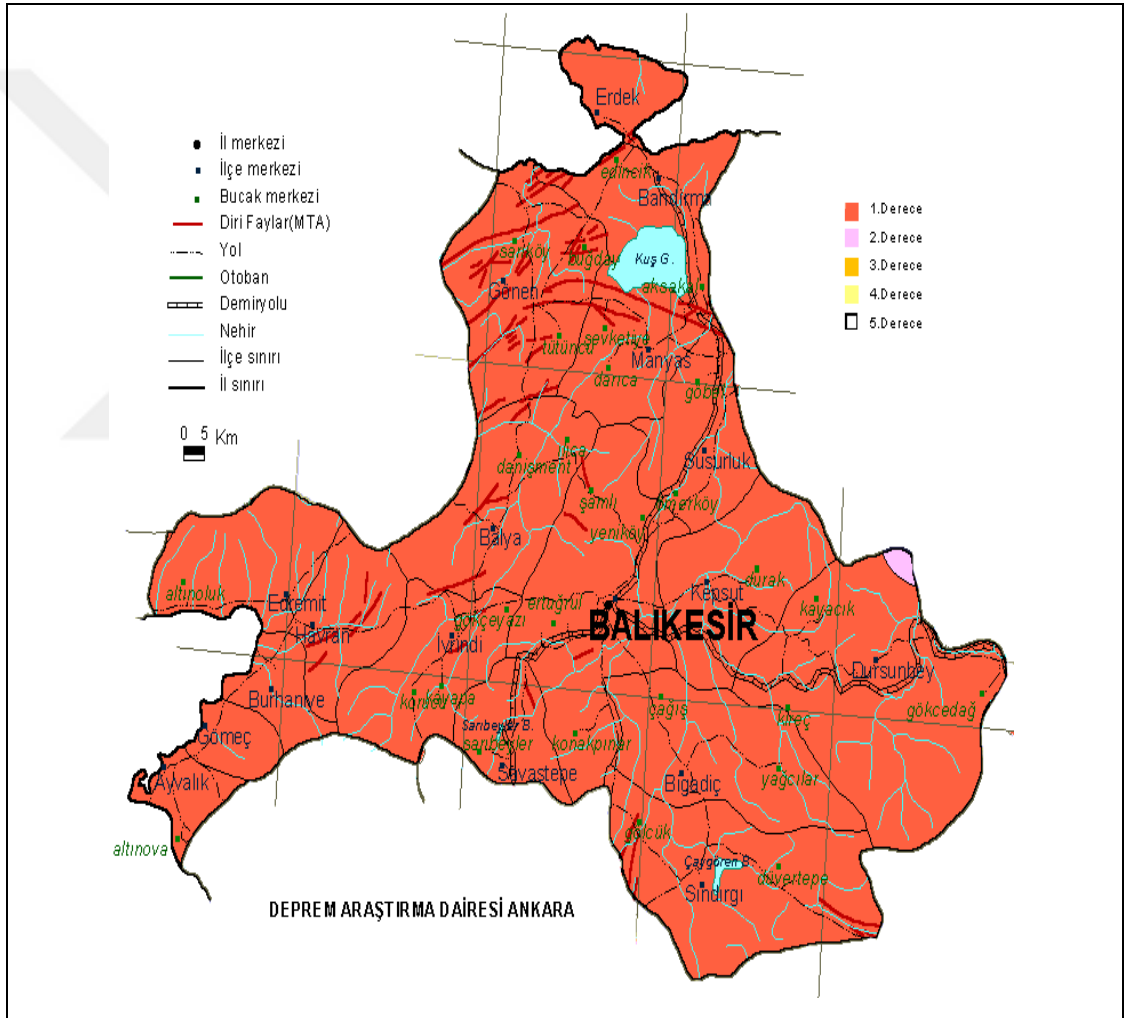
Edremit şehri Saroz Körfezi'nden başlayıp Marmara Denizi, Sapanca Gölü, Adapazarı, Erzincan üzerinden Van Gölü kuzeyine kadar uzanan dünyanın en hızlı hareket eden ve en aktif sağ-yanal atımlı faylarından biri olan Kuzey Anadolu fay hattı üzerinde yer almaktadır. Edremit şehri birinci derecede deprem bölgesinde yer almaktadır (**Şekil 5, Şekil 6**). Yapılan risk çalışmasında Balıkesir ve çevresinde M=6.0 büyüklüğünde bir depremin 20 yıl içerisinde olma olasılığı %88'dir. M=6.5 olan depremin 20 yıllık süre içerisinde olma olasılığı %67 ve M=7.0 olan depremin 20 yıllık süre içerisinde olma olasılığı ise %24 olarak bulunmuştur (Beliceli ve diğerleri, 2005).

Şekil 5: Türkiye Deprem Bölgeleri Haritası

Kaynak: (<http://www.deprem.gov.tr>).

Edremit çöküntüsü Kuzey Anadolu Fayı ile Batı Anadolu'nun çekme rejimi etkisi altında bulunmaktadır (Tağıl'dan Demirtaş ve Erkmen, 2004: 79). Havza dahilinde körfezin teşekkülünü sağlayan E-W yönünde iki paralel faydan başka lokal kırıklar mevcuttur (Özdemir, 2009; **Şekil 6**). Küçük küçük kesiklerle birbirinden ayrılan fay hatları yerin hareketi esnasında birbirlerini tetikleyerek daha uzun hissedilen bir depreme sebebiyet verebilirler. Bu kırıklı yapı termal kaynakları doğurmuştur. Termal kaynaklar bakımından zengin olan Edremit şehrinde Güre kaplıcaları, Bostancı köyü yakınlarındaki kaplıcalar ve Edremit–Havran yolu üzerinde Derman Kaplıcaları yer almaktadır.

Şekil 6: Balıkesir İli Deprem Haritası

Kaynak: (AFAD, 2014).

Geçmişte olduğu gibi yakın dönemde de Edremit şehrinde kayda değer önemli bir deprem yaşanmamıştır (**Tablo 1**). Bu durumun ortaya çıkmasında

Edremit şehrinin yakın alanlarında (Biga, Bandırma, Saros Körfezi, Ege Denizinin kıyıya yakın alanları) çok sayıda küçük depremin yaşanması enerjinin azar azar dışarıya boşalmasını sağlaması ve mekân stresini azaltmasından kaynaklanmaktadır. Birinci derecede deprem bölgesi içinde yer alan Ayvacık, Bayramiç, Edremit, Burhaniye'yi içine alan Kaz Dağı ve Çevresi Deprem Bölgesi üzerinde yapılan çalışmada, Edremit şehri diğer alanlara göre ikinci planda riske sahip görülmektedir (Sezer, 2006). Fakat bu durum Edremit şehrinin birinci derecede deprem bölgesinde olduğu gerçeğini değiştirmez. Yeraltı su seviyesinin yüksek olduğu bu yerleşim yerinde küçük ölçekli depremlerin neojen, kuaterner alüvyal dolgulu zemin yapısından dolayı etkilerinin güçlü olacağı kesindir. Bu nedenle yapılaşma ve imar planlarında bu gerçek göz ardı edilmemelidir.

Tablo 1: Edremit Şehrinde Yaşanan Depremler (1900-2014).

Tarih	Zaman	Derecesi	Şehir	İlçe
02.09.1965	05:29:28	4.2	Balıkesir	Edremit
05.10.1987	15:21:01	3.9	Balıkesir	Edremit

Kaynak: Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi, Deprem Dairesi Başkanlığı verilerinden sadeleştirilmiştir.

Çalışma alanının çoğu yerinde yeraltı su seviyesi yüksek olduğu için yapı derine indirilmemeli ve söz konusu alanlarda yapılaşma yoğunluğu artırılmamalıdır. Özellikle yeraltı su seviyesinin yüksek olduğu alüvyon tabanlı Akçay bölgesinde yapılaşmadan kaçınılmalıdır. Dolayısıyla alüvyonlu alan yerine yamaç ile ova tabanı arasındaki kesime yerleşmeler yayılmalıdır. Yeni yerleşim yerleri daha sağlam olan kalker ve metamorfik kayaların yoğunluk kazandığı alanlara inşa edilmelidir. Atatürk Mahallesi'ndeki Toki Konutları bu mantıkla inşa edilmiştir. Hekimzade, Tuzcumurat, İbrahimce mahalleleri ile Gümrük mevki Edremit şehrinde zemini sağlam yerlerdir. Soğanyemez, Camisavat, Hamidiye mahalleleri alüvyal taban üzerine kurulmuş gevşek zeminli alanlardır (**Şekil 3**). Yeni yapılaşmalarda deprem yönetmeliğine göre gerekli sahalarda zemin araştırmalarının yapılması, raporların düzenlenmesi ve proje dökümanlarına eklenmesi zorunlu hale getirilmiştir. Birinci ve ikinci derece deprem bölgelerinde deprem yükleri altında kazıkların yatay yataklanma parametreleri ile yük taşıma güçlerinin belirlenmesinin zemin araştırmalarına göre yapılmasına karar verilmiştir. Bütün deprem bölgelerinde, yeraltı su seviyesinin zemin yüzeyinden itibaren 10 m içinde olduğu durumlarda uygun analiz yöntemleri ile incelenmesi ve sonuçların belgelenmesi zorunlu

tutulmuştur. Yığma duvar malzemesi ile yapılan bahçe duvarlarının yüksekliği, kaldırım düzeyinden başlayarak en çok 1.0 m olması öngörülmüştür.

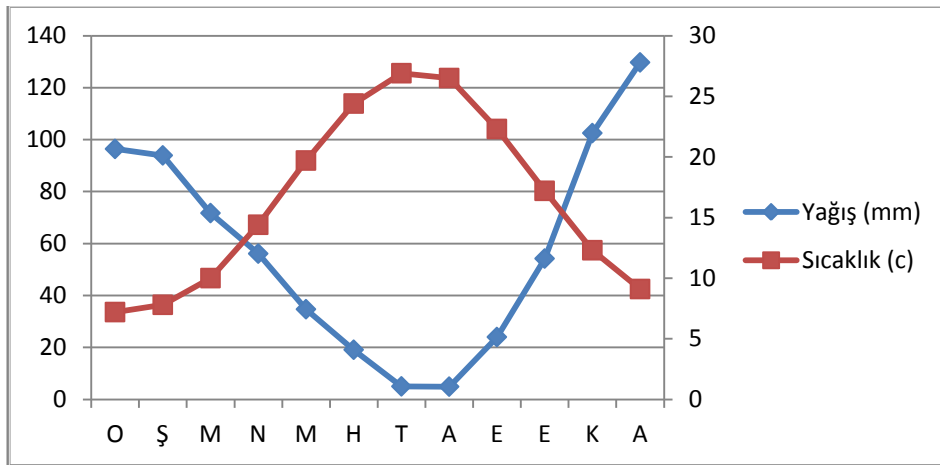
Düzenli bir şehir örgüsü stratejik planlamalarla mümkündür. Bu planlamada jeolojik ve jeomorfolojik unsurların önemi yukarıda belirtilen ifadeler doğrultusunda bir kez daha anlaşılmaktadır.

1. 2. Edremit Yöresinin İklim Özellikleri

İklim, geniş bölgelerde çok uzun zaman içinde gerçekleşen ortalama hava koşullarıdır. İklim aynı zamanda ekstrem hava olaylarını da içerirken, bir bölgenin hava olayları bakımından karakterini ve bitki örtüsünü de tayin eder.

Bir yerin iklim şartları belirlenirken sadece sıcaklık, basınç, yağış gibi temel iklim elemanları yeterli değildir. İklimde dair diğer bileşenlere de ihtiyaç vardır. Sonuç itibarıyla herhangi bir coğrafi mekânın iklim şartlarına bağlı potansiyeli, tarım, planlama, ulaşım, yerleşme, sulama gibi mekândan faydalanma ile ilgili hemen hemen tüm çalışmalar geniş ölçüde iklimle ilgilidir (Erinç,1996). Yetiştirilmesi düşünülen üründen tutun da, yapılacak tatil, kurulacak sanayi tesisine kadar şehirde yapılacak her faaliyet için iklim özelliklerinin bilinmesi gereklidir.

Edremit şehri ve yakın çevresi Akdeniz ikliminin etkisi altındadır. Yazları sıcak ve kurak ve kışları ılık ve yağışlıdır. En yüksek yağış kış ve sonbahar mevsimlerinde görülür (**Grafik 1**).

Grafik 1: Edremit Şehrinde Sıcaklık ve Yağışın Yıl İçindeki Seyri (1960-2013)

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü.

Türkiye cephesel depresyonların geçiş frekanslarının en yüksek olduğu kış aylarında bol yağış almaktadır (Koç, 1993). En yağışlı mevsimin kış mevsimi olması da bununla ilgilidir. İlkbahar aylarında kutupsal (Polar) hava kütleleri ve cephe hareketleri gerilemeye başlar. Balıkesir ve çevresi yazı girerken saha kuru hava kütleleri ile dolar. Dolayısıyla yaz mevsimi boyunca kuraklık hüküm sürer. Sonbaharın eylül ve ekim aylarında kısa süreli yağışlar görülür. Bu ayları basınç ve hava kütlelerindeki değişimlere bağlı olarak tekrar yağışlı dönem takip eder (Kızılçaoğlu ve Soykan, 1998).

Edremit Ovası ile hemen yanı başında yer alan Kaz Dağları arasında toplam yağış miktarı bakımından büyük fark göze çarpar. Edremit Körfezi kıyılarında yıllık yağış tutarı 700 mm civarında iken, körfezin yaklaşık 15 km kuzeyindeki Kaz Dağlarının doruğunda 1500 mm'yi aşar (Kızılçaoğlu ve Soykan, 1998).

Herhangi bir alanın iklimi o bölgenin ekonomik ve sosyal hayatını doğrudan etkilemektedir. Edremit Meteoroloji İstasyonunun 1960-2013 yılları arasındaki verilere göre Edremit şehrinin yıllık ortalama sıcaklık değeri 16.5°C'dir. Buna göre en soğuk ay Ocak (7.2°C) iken, Temmuz (26.9°C) en sıcak aydır. En soğuk ayda bile ortalama sıcaklık 7°C altına inmemektedir. En sıcak ile en soğuk ay arasındaki ortalama sıcaklık farkı (sıcaklık amplitüdü) 19.7°C'dir (**Tablo 2**). Bu açıdan Edremit şehrinin haziran-eylül ayları arasında ortalama sıcaklığının 20°C'nin üzerinde seyretmesi turizm mevsimi için oldukça önemlidir. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı üyesi ülkelerde turistler ile yapılan bir araştırmada yılın en sıcak ayının ortalama sıcaklığının 21°C olduğu yerlerin kıyı turizmi için ideal olduğu belirlenmiştir (Corobov, 2007). Bu açıdan Edremit şehri optimum ölçekte yer almaktadır.

Tablo 2: Edremit Şehrinde Ortalama Aylık Sıcaklık Dağılışı (1960-2013).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Ort
Ort.Sıcaklıklar (°C)	7.2	7.8	10	14.4	19.7	24.4	26.9	26.5	22.3	17.2	12.3	9.1	16.5

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü.

Edremit şehrinde dört mevsim yaşanmaktadır. İlkbahar mevsiminin sıcaklık ortalaması 14.7°C, yaz mevsiminin 25.9°C, kış mevsimi 8°C ve sonbahar mevsiminin sıcaklık ortalaması ise 17.3°C'dir. İklimin çeşitli özellikleri (sıcaklık, yağış, hâkim rüzgâr yönü, şiddeti ve sıklığı, kar yağışı ve miktarı, karın yerde kalma süresi) konutların tasarımı açısından önemlidir (Bilgin,1998). Edremit şehrinde sıcaklıkların hiçbir zaman çok fazla düşmemesi nedeniyle evlerde genelde teras bulunmaktadır ve bunlar yılın büyük bir kısmında kullanılmaktadır. Yine iklim, kış

ılıklı isteyen zeytinin yetişmesini kolaylaştırmıştır. Edremit şehirde yaz ve kış arasındaki sıcaklık farkı 17.9⁰C'dir (**Tablo 3**). Bu durum şehir ve çevresinde ekonomik ve toplumsal hayatı etkilemiştir.

Tablo 3: Edremit Şehirde Sıcaklık Değerlerinin Mevsimsel Dağılışı (1960-2013).

Mevsim	Kış	İlkbahar	Yaz	Sonbahar
Sıcaklık Ort. ⁰ C	8 ⁰ C	14.7 ⁰ C	25.9 ⁰ C	17.3 ⁰ C

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü.

Edremit şehrinin yıllık ortalama maksimum sıcaklık değeri 21.9⁰C'dir. Temmuz (32.7⁰C) ve Ağustos (32.6⁰C) aylarında maksimum sıcaklık değerleri yaşanmaktadır (**Tablo 4**). Bu nedenle Edremit kıyıları yazın sıcaklardan bunalan yerel halkın yanı sıra güneş, kum ve deniz isteyen turistlerin akınına uğramaktadır.

Tablo 4: Edremit Şehrinin Ortalama Maksimum Sıcaklıkların Aylık ve Yıllık Dağılışı (1960-2013)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ort.Max.Sc.(⁰ C)	11.5	12.3	15.2	20.1	25.6	30.2	32.7	32.6	28.8	23.1	17.6	13.2	21.9

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü.

Edremit şehirde şimdiye kadar ölçülen en yüksek sıcaklık değerine 2000 yılının Temmuz ayında (42.8⁰C), en düşük sıcaklık değerine ise 1973 yılının Ocak ayında (-8.5⁰C) rastlanmıştır.

Edremit'te kar yağışı çok az görülmekte (3.6) ve düşen kar da yerde kalmamakta ve hemen erimektedir (**Tablo 5**). Ayrıca ortalama karla örtülü gün sayısı 0.4 gündür (**Tablo 5**). Dolayısıyla sosyal hayat üzerindeki etkisi çok zayıftır. Edremit şehirde kar yağışlarının çok az olmasının çeşitli avantajları vardır: Yakıttan tasarruf edilmekte, kar nedeniyle yolların kapanması ve buzlanmaya karşı belediyenin ek önlemler almasına gerek kalmamaktadır. Edremit'te ortalama donlu gün sayısı 14.5 gündür (**Tablo 5**). Edremit şehirde don olayı genelde kış ve ilkbahar aylarında görülmekle birlikte (**Tablo 5**), bu durum şehirdeki inşaat sezonunu etkileyecek düzeyde değildir. Donlu gün sayısının düşük oluşunun nedeni havanın nemli olması ve Kaz Dağlarından inen rüzgârların ıltıcı etkisidir.

Tablo 5: Edremit Şehrinde Ortalama Donlu Gün, Kar Yağışlı ve Kar Örtülü Günler (1960-2013).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ortalama Donlu Gün	5.5	4.3	1.5	0.1							0.8	2.3	14.5
Kar Yağışlı Gün Sys	1.1	1.4	0.6	0.0							0.1	0.4	3.6
Karla Örtülü Gün	0.2	0.2	0.0										0.4
Max.Kar Kalınlığı (cm)	21	10	2						0.0	0.1	0.1	0.8	2.83

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü.

Basınç, yerçekiminin etkisiyle havanın belirli bir yüzey üzerine yaptığı baskıdır. Araştırma sahasında basınç şartlarının yıl içindeki değişimleri atmosfer sirkülasyonu ile ilgilidir. Ortalama basınç değerlerinin en yüksek olduğu aylar kış mevsiminde (1015.9 hPa), en düşük olduğu aylar yaz mevsiminde (1009 hPa) görülmektedir. Ayrıca Maksimum basınç (1035.4 hPa) aralık ayında, minimum basınç ocak ayında (981.2 hPa) yaşanmaktadır (Tablo 6).

Tablo 6: Edremit Şehrinde Ortalama En Yüksek ve En Düşük Basınç Değerlerinin Aylık Dağılışı (1960-2013).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	O
Ort.Basınç (hPa)	1015.8	1014.6	1013.5	1011.0	1011.1	1009.8	1008.3	1008.9	1012.1	1015.1	1015.9	1015.8	1012.7
Max.Basınç (hPa)	1037.1	1033.8	1034.4	1028.6	1021.3	1021.4	1018.5	1017.5	1023.6	1026.6	1030.9	1035.4	856
Min.Basınç (hPa)	981.2	986.2	987.5	989.1	999.1	997.3	998.2	999.8	999.0	997.1	991.9	990.2	992.3

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü.

Edremit şehrinin yıllık ortalama yağış miktarı 692.2 mm'dir. Edremit şehrinde yağış fazlalığının asıl nedeni cephesel faktörler iken, hemen kuzeyinde yükselen Kaz dağları diğer bir faktördür. Yaz aylarında az yağış görülürken (Temmuz ve Ağustos), en fazla yağış kış aylarında (Aralık ve Ocak) görülmektedir. Bu durum Akdeniz yağış rejiminin düzensizliğini ortaya koymaktadır (Tablo 7, Grafik 2).

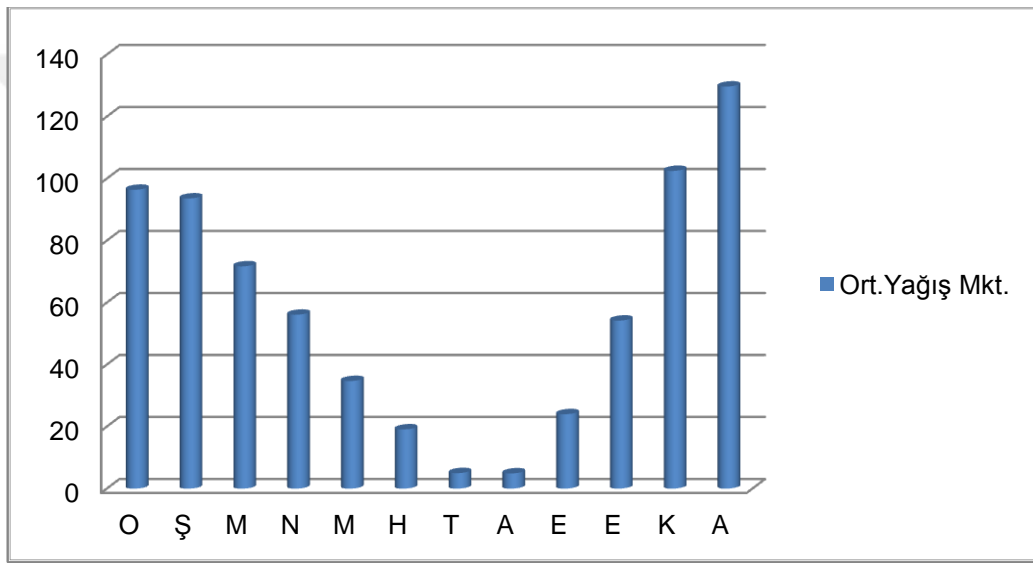
Tablo 7: Edremit Şehrinde Yıllık Ortalama Yağış Miktarının Aylık Dağılışı (1960-2013)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ort.Yağ .M.(mm)	96.4	93.6	71.7	56.1	34.7	19.1	5	4.9	24	54.2	102.5	129.7	692.2

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü.

Şehirde zaman zaman sağanak yağışların etkisiyle sel baskınları olmaktadır. Özellikle Çayıçi Caddesi ve Tuzcumurat Mahallesinde evlerin zemin katlarını su basmakta, rögarlar patlamakta, asfalt yollar kabarmakta, kuru dere yatakları taşmaktadır.

Edremit şehrinin 54 yıllık verilerine göre ortalama bulutlu gün sayısı 15.2'dir. Ortalama bulutluluğun en yüksek olduğu mevsimler kış ve ilkbahar; en düşük olduğu mevsimler ise yazdır. Edremit şehrinde bulutluluğun en yüksek olduğu ay Mayıs (19.2), en düşük olduğu ay Ağustos'tur (9.5). Yaz aylarında bulutlu gün oranlarının azlığı turizm açısından olumlu bir durumdur (**Tablo 8**).

Grafik 2: Edremit Şehrinde Aylık Ortalama Yağışın Yıl İçerisindeki Seyri (1960-2013)

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü.

Tablo 8: Edremit Şehrinde Ortalama Bulutluluğun Aylık Dağılışı (1960-2013)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ort. Bulutluluk	5.9	5.9	5.2	5.0	3.8	2.4	1.4	1.5	2.2	3.8	5.2	6.1	4.03
Ort. Açık Gün S.	4.8	3.6	5.5	5.3	8.7	14.7	21.4	21.3	16.6	10.4	5.7	3.7	10.14
Ort. Bulutlu Gün S.	15.9	15.7	17.7	18.3	19.2	14.0	8.7	9.5	12.8	17.5	17.2	16.4	15.2
Ort. Kapalı Gün S.	9.7	8.3	7.1	5.7	2.4	0.7	0.2	0.1	0.6	3.1	6.4	10.2	4.5

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü.

Edremit şehrinde, yıllık ortalama sisli gün sayısı 4.1 gündür. Sisli günler genelde kış mevsiminde etkilidir (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, 2013).

Şehirde ortalama nem %60.1'dir (**Tablo 9**). Nem oranı yaz aylarında azalmakta, kış aylarında artmaktadır. Nemin en yoğun olduğu aylar kasım (%69.9), aralık (%70.6), ocak (%69.0); en düşük olduğu aylar temmuz (%46.3) ve ağustos (48.6) aylarıdır. Edremit şehrinde yıllık ortalama nispi nem değeri %63.9'dir (**Tablo 9**). Edremit şehrinde nispi nemin mayıs-eylül ayları arasında turizme uygun değerler gösterdiği görülmektedir.

Tablo 9: Edremit Şehrinde Ortalama Nisbi Nemliliğin Aylara Göre Dağılışı (1960-2013)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ort. Nem	69.0	66.9	64.1	61.9	56.1	49.8	46.3	48.6	54.7	63.6	69.9	70.6	60.1
Ort.Min.N.	15	12	9	9	8	10	11	10	10	12	15	14	7.8
O.Nispi N.	72.8	70.4	67.2	65.6	60.9	53.5	49.4	51.9	58.2	67.6	74.7	74.7	63.9

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü.

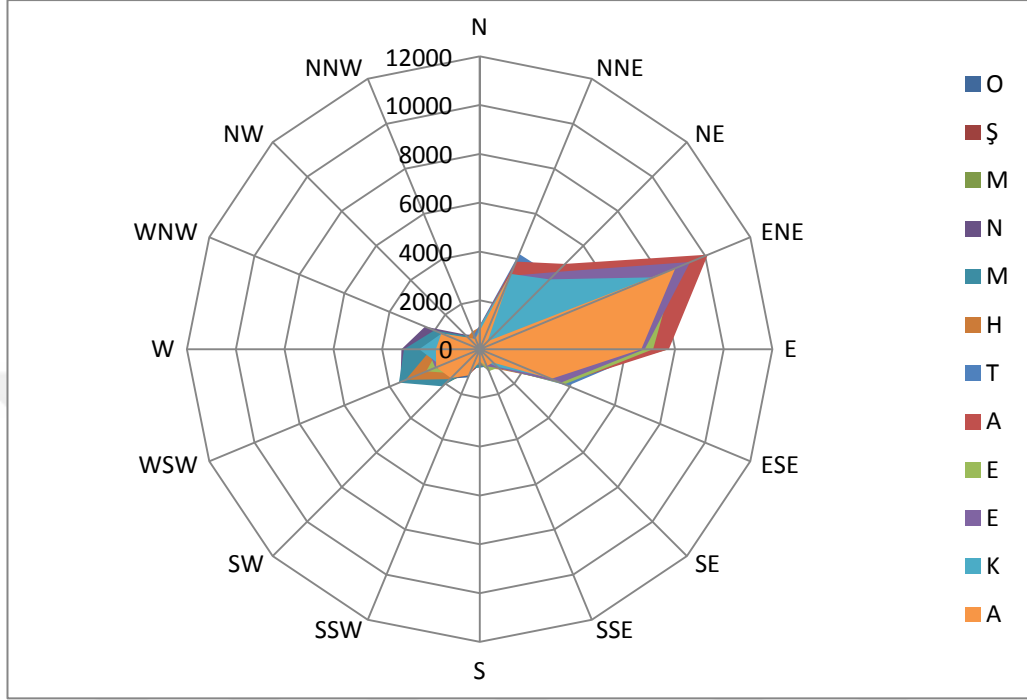
Edremit şehrinde yıllık güneşlenme süresi 6.76 saattir. En fazla güneşlenme temmuz ayında yaşanmaktadır. En az güneşlenme aralık ayında görülmektedir. Bu durum yerin yıllık hareketinin sonucudur. Kuzey yarımküreye yazın güneş ışınları dik ve dike yakın açılarla; Aralık ayında ise güney yarımküreye dik ve dike yakın açılarla gelir. Edremit şehri güneşlenme şiddeti açısından en fazla Haziran ayında (610 cal/cm²), en az Aralık ayında (95.72 cal/cm²) güneşe maruz kalmaktadır (**Tablo 10**). Güneşlenme ile şehir planı arasında ciddi bir ilişki mevcuttur. Özellikle bina planlamalarında bu duruma dikkat edilmelidir. Fakat Edremit şehrinde arazi kısıtlı ve pahalı olduğu için evler bitişik nizam inşa edilmiştir. Dolayısıyla yapıların güneş alma durumu göz ardı edilmiş; sağlıklı yapı varlığı minimum düzeye inmiştir.

Tablo 10: Edremit Şehrinde Güneşlenmenin Aylık Dağılışı (1960-2013)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ort.Gün.Top.Güneşlenme Süresi (sa-dk)	3.4	4.16	5.36	6.34	8.45	10.2	11.12	10.17	8.3	6.24	4.21	3.18	6.76
Ort.Global Güneşlenme Şiddeti (cal/cm ²)	177.3	247	363.3	452.9	556	610	613.4	544.1	449	312	199.6	148.7	389.4

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü.

Şehirde rüzgârın esme sayısına göre hâkim rüzgâr yönü kuzeydoğudur (96024). İkinci en önemli yön güneybatıdır (28292). Kuzeybatı (6992) ve güneydoğu (6757) yönlü rüzgârların esme sayılarındaki azlık ise dikkat çekicidir (**Grafik 3**).

Grafik 3: Edremit Şehrinin Yıllık Ortalama Rüzgâr Gülü Diyagramı (1960-2013)

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü.

Edremit şehrinde yıllık ortalama rüzgar hızı 2.6 m/sn'dir. Ortalama rüzgar hızı aralık, ocak, şubat ve mart aylarında en yüksek değere (2.8 m/sn) çıkarken, Kasımda ise en düşük değere (2.1 m/sn) ulaşmaktadır. En kuvvetli rüzgârlar kış ve yaz aylarında eser ve yönleri kuzeydoğudur (**Grafik 4; Tablo 11**). Rüzgârın kışın esmesi şehir üzerinde ısınma nedeniyle yakıttan oluşan kirli havanın kısmen dağılmasına yardımcı olmaktadır. Hala doğalgazın kullanılmadığı Edremit şehrinde rüzgârların bu tesiri önemlidir.

Edremit Ovası, kuzeyden esen soğuk rüzgârlara karşı Kaz Dağları tarafından korunmuştur. Bu nedenle sıcaklıkların 3°C'ye düştüğü kış günleri bile bu ısı azalması iki üç günü geçmez. Don olayları engellenmiş olur. Bu durum özellikle zeytin tarımıyla uğraşan çiftçinin yüzünü güldürmektedir. Kıyı ile kara arasında akşamüstü ortaya çıkan meltem rüzgârları serinletici etki yapmaktadır. Yine kuvvetli rüzgarların temmuz (12.2) ve ağustos aylarında kuzeyden esmesi (13.3) sıcaklığın

vücut üzerindeki etkisini azaltarak serinletici etki yapmaktadır (Tablo 11). Ayrıca sıcaklığı artırarak zeytinin erken olgunlaşmasına yardım etmektedir.

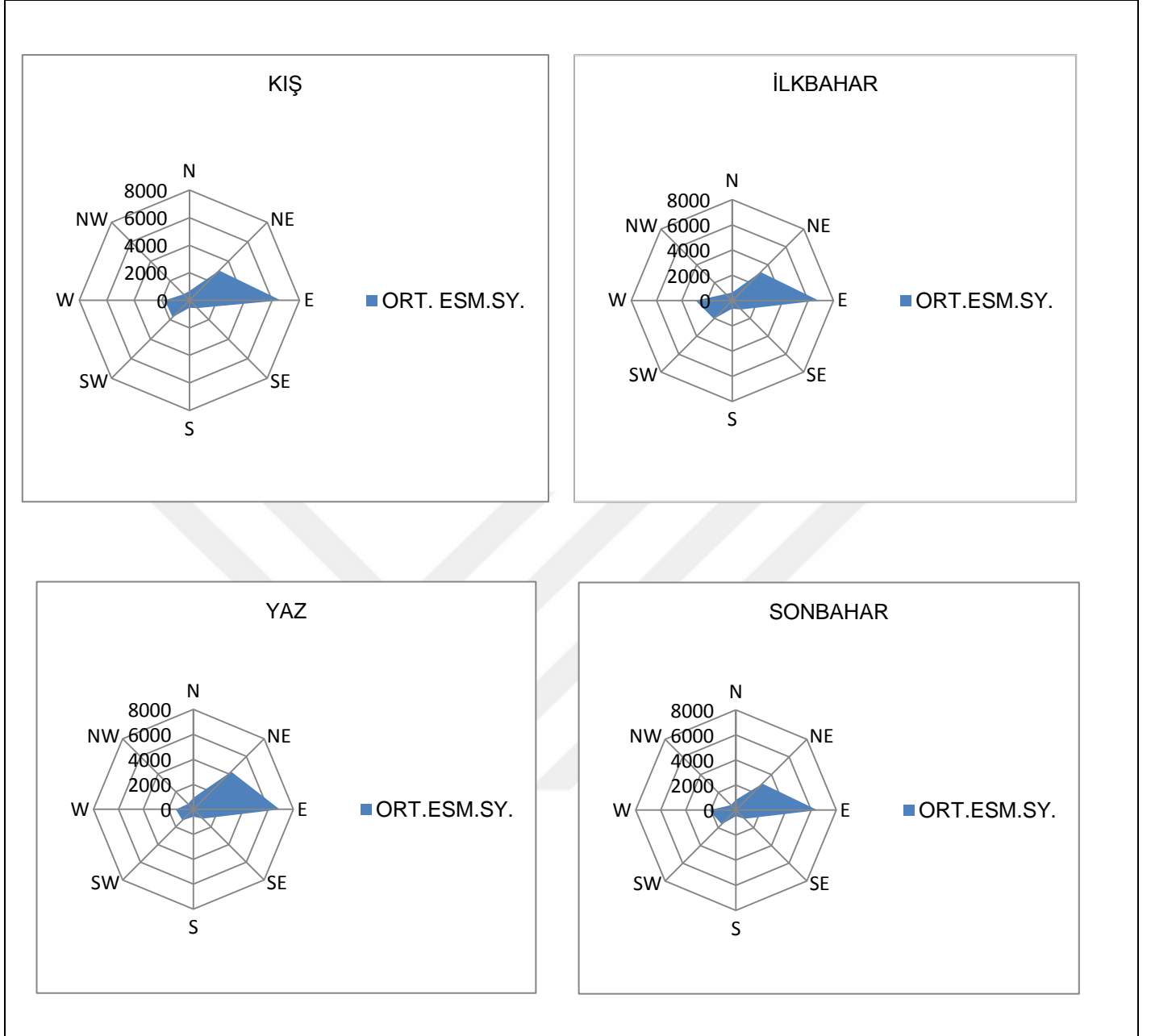
Tablo 11: Edremit Şehrinde Rüzgâr Hızının Aylık Dağılışı (1960-2013)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ort.Rüzgar Hızı(m/sn)	2.7	2.7	2.8	2.3	2.4	2.5	3.1	3.2	2.7	2.6	2.1	2.5	2.6
Max Rüzgar Yönü	NNE	SSW	SSW	NNE	NNE	NNE	NNE	NE	WSW	NNE	N	W	NNE
Max Rüzgar Hızı	28.5	32.6	32.2	28.6	22.4	20	19.2	21.2	22.3	25.7	24.7	29	32.6
Fırtınalı Günler Sayısı Ort.	2.2	1.9	1.5	0.6	0.3	0.2	0.4	0.5	0.6	1.1	1	2.1	1.03
Kuvvetli Rüzg. G. S.(Ort.)	9.5	9.5	9.9	7.0	7.2	7.7	12.2	13.3	9.2	8.7	7.0	9.5	9.2

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü.

Ülkemizde turizm sektöründe söz sahibi olan Akdeniz kıyılarında deniz suyu sıcaklığı mayıs-aralık arası sekiz ay boyunca 20⁰C'den yüksektir (Ağostus ayında Antalya 27.8⁰C, Alanya 27⁰C) (Özgüç,1998: 608). Edremit kıyılarında ortalama deniz suyu sıcaklığı 20-24 derece civarındadır. Ortalama aylık sıcaklık dağılımında mayıs ve ekim ayları arasında (En düşük 17⁰C, en yüksek 27⁰C) değerlerin yüksek olduğu görülmektedir. Tatil sezonuna hizmet eden bu faktörler turizmin gelişimini olumlu etkilemiştir. Özellikle yerli turistler için Akçay, Altınoluk önemli destinasyonlardır.

Sonuç olarak Edremit şehri Akdeniz ikliminin etkisi altındadır. Şehir ve çevresi Akdeniz yağış rejiminin etkisi altındadır. En kurak mevsim yaz, en yağışlı mevsim kıştır.

Grafik 4: Edremit Şehrinde Ortalama Rüzgârın Mevsimsel Esme Sayıları ve Yönleri (1960-2013)

Kaynak: Meteoroloji Genel Müdürlüğü.

1. 3. Toprak Özellikleri

Doğal çevre şartları uygunsa yerleşim alanı kısa sürede yaşanır bir alan haline gelir. Barınma, beslenme vb. bütün faaliyetler toprak üzerinde gerçekleşir. Dolayısıyla toprak, yapısı itibariyle beşeri faaliyetleri doğrudan etkiler. İlkçağlardan beri insanlık doğayı anlamaya çalışmıştır. Hep toprağa emek verip ondan verim beklemiştir. Sonra sulama ardından gübreleme fikri doğmuştur. Artan nüfus ihtiyacı

insanlığı her geçen gün toprağa daha fazla yaklaştırmakta ve işleme çeşitliliğini artırmaktadır. Edremit şehrinin de tarih boyunca çeşitli istilalara uğrayıp tekrar kurulmasında verimli topraklara sahip bir ovada yer alması etkili olmuştur.

Toprağın oluşumunu jeomorfoloji, iklim, ana kaya, bitki ve zaman belirlemektedir. Başlangıçta etkili olan jeomorfolojik özellikler sonradan yerini iklim özelliklerine bırakmaktadır (Atalay ve diğerleri,1990). Edremit yöresinin merkezde çukur bir alan, çevrede ise yüksek yer şekillerinden oluşmuş bir çanak şekline sahip olması, aşındırma etmen ve süreçlerinin aktivitesini arttırmaktadır. Bu nedenle iklim özelliklerinden daha çok, ana kaya ve jeomorfolojik özelliklerin şekillendirdiği toprak tipleri görülür (Efe, Cürebal ve diğerleri, 2011: 193).

Alüvyal topraklar taşınmış topraklar olup genelde ince tanelidirler. İyi drene edildikleri için havalandırma ve su tutma kapasiteleri iyidir. Kısaca verimli topraklardır. Genel olarak Edremit Ovası alüvyonlardan meydana gelen alüvyal ve genç topraklar, yan alüvyonlar, hidrografik alüvyal, kolüvyal ve menşei organik olan topraklardan meydana gelmiştir. Alüvyal topraklar ovanın ortasında, yan alüvyal topraklar çay ağzlarında, hidrografik topraklar Akçay-Ören arasında, kolüviyal topraklar Edremit-Avcılar İskelesi arasında, yamaç eteklerinde ve menşei organik olan topraklar, Gebekesik ve Çoruh çaylarının deniz kenarında dağıldığı sahalarda bulunmaktadır. Alüvyal, yan alüvyal ve hidromorfik alüvyal toprakların kireç içerikleri iyi olup sulanabilir arazilerde alkalilik problemleri yoktur.

Edremit ilçesinde tarımsal faaliyetler oldukça önemlidir. İlçenin özellikle kuzey ve doğu yamaçlarında tarla açmak amacıyla yapılan tahribatlar hem doğal vejetasyonu hem de toprak oluşumunu olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla toprak ve toprağın yapısı da dikkate alınmalıdır. Zeytinlikler sahilden 500-100 m içeride ve 500 m rakamına kadar yükselmektedir (Edremit İzah İmar Planı,1982). Zeytin, çok seçici olmamakla birlikte kalkerli-kumlu, kireçli toprakları ve verimli toprakları sever. Ovanın iç kısımlarında topraklar pamuk ekimi, bahçecilik, meyvecilik, sebzeçilik için uygundur.

Edremit şehrinin kuzey kesimleri orta ve sarp meyilli araziler olup, IV-VII. derecede verimli arazilerdir. Topraklar erozyona uğramıştır. Bu arazinin az meyilli kısımları zeytinlik, fazla meyilli kısımları mera ve fundalık olarak kullanılmaktadır. Edremit-Akçay yolu civarında toprak ince bünyeli olup, zeytinlik ve mandalina ekiminde kullanılmaktadır. Askeri sahaların etrafı, kentin doğu kısımları orta derinlikte, az erozyonlu, her türlü bitkinin yetişebildiği, daha ziyade zeytinliklerin bulunduğu topraklara sahiptir. Edremit'in güney kısımları, sahile doğru olan kısımları

iyi drenajlı, orta ve kaba bünyeli topraklar ve sulu tarım alanlarıdır. Bunların verimleri yüksektir. Balıkesir yolu boyunca orta bünyeli ve derinlikte II. sınıf topraklar mevcuttur. Bu topraklarda zeytin ve mandalina ekilmektedir.

Edremit yöresinin zeytin tarımı yapılan alçak kesimlerinde, tortul kayalar üzerinde nötr ve hafif alkali özellik gösteren, zeytin bitkisinin kök sisteminin rahat bir şekilde gelişimine imkan veren, gevşek toprak türleri yayılım gösterir. Sahada bu türden toprakların gelişimi, zeytin yetiştiriciliğini ve üretilen ürünün kalitesini olumlu yönde etkilemektedir (Efe, Cürebal ve diğerleri, 2011: 210).

1. 4. Hidrografik Özellikleri

Su ayırım yapmaksızın bütün varlıklara hayat verir. İnsanoğlu bu hayat kaynağıyla bağıni hiç koparmamış ve tarihten bu yana kendi ihtiyaçlarını kolaylıkla ulaşabileceği su kaynakları ve yakın çevresine yerleşmiştir. Yani su kaynakları tarihten beri bir alana yerleşmelerin kurulmasında temel etkenlerden biridir. Şehirler su ihtiyacını yeraltı suları ile yağmur suları, göl, akarsu, dere gibi yüzey sularından karşılamaktadırlar.

Şehirlerin yeraltı ve yerüstü kaynakları mevcut alanın hidrografyasını meydana getirmektedir. Şehirler su ihtiyacını yeraltı suları ile yağmur suları, göl, akarsu, dere gibi yüzey sularından karşılamaktadırlar. Edremit şehrinin toplam su sahası 535 km²'dir. Edremit yöresinin en önemli akarsularını Havran Çayı, güneybatısındaki Zeytinli Deresi ve iç taraftaki Edremit Çayı oluşturur (**Tablo 12**). Her üç akarsu da Edremit Körfezi'ne dökülmektedir. Ayrıca yakın çevrede Keklikdere, Kozdere, Tuzludere, Çevirmen Çayı, Deliçay, Adadere, Kumluca ve Eybek dereleri de mevcuttur (**Şekil 4**). Edremit Ovası'nda taşkına neden olan dereler Havran Deresi, Kızılkeçili Deresi ve Edremit Deresidir¹. Edremit içinde geçmekte olan Edremit Çayı bu yöreyi sulamaktadır. Derenin şehirde kalan kısımları kanal içine alınmış olmakla birlikte dış kısımlarında ani taşmalar (Özellikle kış aylarında) meydana gelmekte ve araziye sular basmaktadır. Şehrin içinden geçen iki büyük akarsudan biri olan Havran Deresi dört büyük koldan meydana gelmiştir: Büyükdere, Küçükçay Deresi, Bend Deresi ve Köylüce Deresi'dir. Edremit'in batı kısmında sel sularının meydana getirdiği yataklar oldukça derin olduğu için yer altı

¹ Tespit edilen taşkınlar şunlardır:
Kızılkeçili deresi: Ocak 1963, Aralık 1963, Aralık 1964.
Zeytinli deresi: Aralık 1964.
Edremit deresi: Ocak 1963, Aralık 1964 (AFAD, 2014).

su seviyesi fazla yüksek değildir. Akçay kısmında ise durum değişiktir. Denize paralel uzanan Kaz Dağlarının kuzeye kapadığı Akçay sahilinde bu dağlardan inen sular zemin altında daima yüksek bir seviye tutturmaktadır. Bu bakımdan gerek bodrum kat ve temel, gerek kanalizasyon ciddi sorunlar doğurmaktadır (Edremit İmar Planı, 1982).

Edremit Ovası'na gelen dereler ovada meyil azalmasından dolayı sürükledikleri malzemeyi bırakmaktadırlar. Böylece Edremit Ovası'ndaki büyük taşkınlar derelerin vadiden çıkıp ovada birleşmesinden sonra meydana gelmektedir. Bu nedenle dere mecraları devamlı değişmekte ve Havran ile Burhaniye derelerinden taşan sular bütün ovaya yayılmaktadır.

Tablo 12: Edremit Şehri ve Yakın Çevresinin Yüzey Suları

Yer Üstü Suyu	Akış	Hm ³ /Yıl	Toplam Uzunluğu	İl Sınırı İçindeki Uz.
Edremit Çayı	42	Hm ³ /Yıl	İl sınır içinde	25
Havran Çayı	86	Hm ³ /Yıl	İl sınır içinde	55
Zeytinli Deresi	76	Hm ³ /Yıl	İl sınır içinde	19

Kaynak: Balıkesir İli Çevre Durum Raporu (2013).

Edremit şehrinde şehirleşmenin yaygınlaşması ve betonlaşma geçirimsiz yüzeylerin artmasına, taşkın olaylarıyla daha sık karşılaşılmasına neden olmaktadır. Bu esnada can kaybı olmaması, halkın devamlı olarak önlemler almasına ve taşkınların turizm mevsimi dışında kışın meydana gelmesine bağlıdır. Doğrudan doğruya yatak ıslahı yoluyla önceden uygulanan çözümler başarılı olmadığı için depolama yoluyla birikinti ve taşkın kontrolü yoluna gidilmiştir.

Edremit şehrinde akarsuların akım miktarları Elektrik İşleri Etüd İdaresi ve DSİ 25.Bölge Müdürlüğü'nün Akım Gözlem İstasyonları (İnboğazı, Çamcı, Zeytinli) tarafından gözlenmektedir (**Tablo 13**). Edremit şehrinde yıllık ortalama yağış miktarı 692.2 mm'dir. Yani yıllık yağış yarım metreden fazladır. Kaz Dağları'ndan beslenen akarsuların yeterli düzeyde oldukları görülmektedir: Kızılköçü, Zeytinli, Edremit Deresi vb. Akdeniz iklim şartlarının hüküm sürdüğü sahada akarsuların yaz ve kış ayları arasında taşıdıkları su miktarı açısından farklılıklar vardır. Kış yağışları fazla olduğu ve yazlar kurak geçtiği için debi farkları görülmektedir. Edremit ovasında kuraklık kısa sürmektedir (Koçman ve diğerleri, 1996). Şu an itibariyle problem olarak görülmeyen bu durumun ileride içme ve kullanma suyunda problem doğuracağı bilindiğinden yapılacak barajlarda su tutularak ihtiyaç halinde kullanılmalıdır. Edremit Ovası'nın taşkınlarda korunmasının can ve mal kaybını önleme öncelikli olarak tarım ve turizm açısından önemli sonuçları olacaktır.

Tablo 13: 25. Bölge Müdürlüğü Akım Gözlem İstasyonları

Suyun Adı	İstasyon Adı	Yağış Alanı (km ²)
Havran Çayı	İnboğazı	182.0
Eybek Deresi	Çamcı	2593
Zeytinli	Zeytinli	12340

Kaynak: Balıkesir İli DSİ 25.Bölge Müdürlüğü (2012).

Edremit yöresi jeolojik açıdan farklılıklar göstermektedir. Edremit şehrinin jeolojik ve jeomorfolojik özellikleri (metamorfik şistler, marn, kireçtaşı ile kaplı hafif eğimli yamaçlar ve alüvyal ova) yeraltı su seviyesinin beslenme ve depolanmasında temel etkindir. Edremit şehrinde yeraltı suyu oldukça yüksektir. Yeraltı su seviyesinin yüzeye yakın olduğu alanlar şehrin yatay olarak gelişimini engeller. Şehirselleşme bu yönde gecikir. Yeraltı su seviyesini düşürmek için açılacak drenaj kanalları maddi yük getirir. Alüvyonlar ise başlıca su kaynağıdır. Alüvyal ovalardaki yer altı suları yüksek miktarda kullanıldığı zaman yer altı su seviyelerinde önemli oranda düşme meydana gelmekte ve özellikle kıyıya yakın kesimlerde bu kullanım çoğunlukla tatlı su tuzlu su dengesini bozarak tatlı sularda tuzlanmaya yol açmaktadır (Güçlü, 2004). Özellikle Akçay'da bu problem yoğun yaşanmaktadır. Yaz aylarında gelen yazlıklarla birlikte alana uygulanan yoğun baskı bozulmayı hızlandırmaktadır.

Türkiye jeotermal kaynaklar bakımından zengin bir ülkedir. İnsanlığın yararına olan bu temiz, ucuz, sürdürülebilir enerji kaynağı çoğunlukla Ege, İç Anadolu ve Marmara Bölgesi'nde toplanmıştır. Türkiye'de, jeotermal enerjinin konut ısıtmadaki kullanımını hızla geliştirmektedir. Nitekim Aralık 2008 itibarıyla 20 bölgesel ısıtma sistemiyle yaklaşık 6 milyon m² alana karşılık gelen konut ısıtma jeotermal enerji ile sağlanmıştır (Serpen ve diğerleri, 2011). Türkiye'de jeotermal enerji ile ilk hacim ısıtma uygulaması 1964 yılında Gönen Park Oteli'nin ısıtılmasıyla, yine ilk bölgesel ısıtma sistemi uygulaması 1987 yılında Gönen'de 16.2 mwt kapasite ile gerçekleştirilmiştir. Daha sonra 2004 yılında Edremit ve 2006 yılında Bigadiç ve Güre Jeotermal Bölge Isıtma Sistemleri (JBIS) kurularak işletmeye alınmıştır (Akyol ve diğerleri, 2011).

Edremit şehrinde önemli bir potansiyel oluşturan jeotermal enerji kaynağının, var olan diğer enerji kaynakları ile beraber daha fazla kullanılması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Bununla birlikte, başta bölgesel ısıtma sistemleri olmak üzere jeotermal enerji kullanan sistemlerin performans ve verimlilik analizlerinin yapılması oldukça önemlidir. Edremit Havzası içerisinde yer alan en önemli sıcak su

kaynakları Güre ve Derman'dır. Mermer formasyonları alanında ortaya çıkan Güre (80 lt/sn) ile kireçtaşı formasyonlarının olduğu alanda görülen Narlı (216 lt/sn) önemli debiye sahip kaynak sularıdır (**Tablo 14**). Ayrıca Bostanlı kaynağı da önemlidir. Şehirde sağlık turizminin gelişiminde de bu kaynaklar önem arz etmektedirler.

Edremit şehrinin belirli yerlerinde içme suyu sondaj kuyuları açılmıştır (**Tablo 15**). Alüvyal dolgulu ova tabanlı yeraltı suyu bakımından zengindir. Nitekim evlerin bahçelerinde, zeytinliklerde kolaylıkla kuyular açılmakta ve gerekli su ihtiyacı karşılanmaktadır. DSİ 10 metreye kadar ruhsat alınmadan kuyuların açılmasına izin vermektedir. Edremit şehrinde Toprak ve Su Kooperatifleri bünyesinde işletilen ve 3 ayı kısımda hizmet veren yeraltı suyu sulama tesisi mevcuttur (**Tablo 16**).

Tablo 14: Edremit Şehri Sıcak Su Kaynakları ve Başlıca Özellikleri

Adı	Debi (lt/s)	Tuzluluk	Yaklaşık Kotu	Isısı (OC)	Çıktığı Formasyon
Güre Kaynağı	80 (1987)	212	190	11	Paleozoik, Mermer
Narlı Kaynağı	216 (2012)	985	160	15	Kireçtaşı

Kaynak: Balıkesir İli DSİ 25.Bölge Müdürlüğü (2013).

Tablo 15: Edremit Şehrindeki İçme Suyu Sondaj Kuyuları

Ait Olduğu Yer	Debi (lt/s)	Derinlik (m)	Su Kalitesi
Edremit Liman.Akçay	1	22	İçilebilir
Edremit Bld.Edremit	34.9	120	İçilebilir
2.Er Tugay Gar.Edremit	11	108	İçilebilir
Edremit Bld.Akçay	0.5	25	İçilebilir
2.Er Tugay Gar.Akçay	0.5	23	İçilebilir
Edremit Bld.Edremit	54	65	İçilebilir
Edremit Bld.Edremit	52.23	100	İçilebilir
Edremit Bld.Edremit	34.9	92	İçilebilir
Edremit Bld.Edremit	34.9	94	İçilebilir
Edremit Bld.Edremit	30	45	İçilebilir

Kaynak: Balıkesir İli DSİ 25.Bölge Müdürlüğü (2012).

Tablo 16: Edremit Şehrindeki Yeraltı Suyu Sulama Tesisleri

Toprak ve Su kooperatifleri		
Tesisin Adı	İşletmeye Açıldığı Yıl	Sulama Alanı
Edremit Merkez 1.kısım	1976	750 ha (brüt) 700 ha (net)
Edremit Merkez 2.kısım	1976	600 ha (brüt) 570 ha (net)
Edremit Merkez 3.kısım	1978	612 ha (brüt) 500 ha (net)

Kaynak: Balıkesir İli DSİ 25.Bölge Müdürlüğü (2012).

Edremit şehrinde su kaynaklarının doğduğu yerlerin çoğu milli park alanı içerisinde yer aldığı için baraj yapımına izin verilmemektedir. Bu alanda yerli-yersiz kullanılan yeraltı su kaynakları büyük miktarda kayba uğramaktadır. Sonuç itibariyle gelecekte su sıkıntısının yaşanacağı aşikârdır. Hem yerel halkın, hem de aktif turizmin alana baskısı bizi bu sonuca götürmektedir.

Edremit şehrinde içme suyu ya para ile satın alınıyor ya da merkezdeki birkaç çeşmenin önünde kuyruğa girilerek temin ediliyordu. Kaz Dağlarının Koçaro mevkinden 38 km uzunluğunda Edremit'in içme ve kullanma suyu sorununa çözüm getiren Eybek Sulama Projesi'nin 2008 yılında hayata geçirilmesiyle bu sıkıntı ortadan kalkmıştır. Edremit şehri için büyük bir atılım olan bu sulama projesinde zaman geçtikçe aksaklıklar yaşanmaktadır. Bu aksaklıkların başında arıtma işleminin sağlıklı şekilde yürütülememesi gelmektedir. Arıtma ve dinlendirme havuzlarının su ve kanalizasyon müdürlüğünce denetlenmesi gerekmektedir. Aksi takdirde kaynağını Kaz Dağlarından alan berrak sular borulara ulaşınca hastalık kaynağı haline dönüşecektir. Balıkesir-Edremit çevre yolu üzerindeki içme suyu hattında onarım ve değişim çalışmalarına başlanmıştır. Böylece daha kaliteli borularla daha sağlıklı bir şekilde içme suyuna erişim sağlanacaktır.

Su tüketiminin şehir içi coğrafi dağılışını suyun kalitesi, alternatif su kaynakları, inşaat faaliyetleri, kültürel yapı, su kullanma alışkanlığı, hane halkı büyüklüğü, evin genişliği, gelir seviyesi vb. faktörler etkilemektedir (Aliağaoğlu ve Uğur, 2013). Edremit şehrinde 2014 yılının ilk dokuz ayının mahalle bazında su tüketimine bakıldığında birinci sırada Tuzcumurat Mahallesi (141.285 m³) gelmektedir. Bunu Cennetayağı (99.650 m³) ve Camivasat (97.269 m³) mahalleleri takip etmektedir. Tuzcumurat Mahallesi Edremit şehrinin en büyük (8878 kişi) ve toplam hane sayısının (1116 adet) en fazla olduğu mahallesidir. Edremit şehrinde en fazla su bu mahallede tüketilmektedir. 4787 kişiyi barındıran ve toplam hane halkı büyüklüğü 878 adet olan Cennetayağı Mahallesi su tüketiminde ikinci sıradadır. 4888 kişi ile Camivasat Mahallesi (Toplam hane halkı büyüklüğü 819 adet) ise su tüketiminde üçüncü sırayı almaktadır. En az su tüketimi 730 kişinin yaşadığı Turhanbey Mahallesi'nde (16.616 m³) olmaktadır (BASKI, 2014; TÜİK, 2013; **Tablo 17**). Su tüketimi ve nüfus arasında doğrudan bir orantı göze çarpmaktadır.

Tablo 17: Edremit Şehrinde Aylık Su Tüketiminin Mahallelere Dağılışı (2014)

Mahalle Adı	Aylar									Toplam
	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	
Soğanyemez M.	7398	8166	7822	8032	8775	7808	7065	8113	7728	70907
İbrahimce, Atatürk M.	2720	3045	2295	3618	4676	3137	4538	4860	3420	32309
Gazicelal M.	4924	4344	4946	4753	5038	5165	5676	6833	6138	47817
Darsofa M.	4151	5026	4917	6041	5718	5985	6824	9074	8538	56274
Tuzcumurat M.	13319	14212	13280	14483	15600	15161	16617	19786	18827	141285
Hekimzade M.	3718	4080	3284	4443	3749	4059	4304	5987	50200	83824
Cumhuriyet M.	1644	12708	1291	13689	12488	1374	13185	14890	14688	85957
Camivasat M.	8528	9960	10425	10825	12540	11158	10371	13104	10358	97269
Cennetayağı M.	9538	9966	11978	12427	13162	10146	10793	11159	10481	99650
H.tuğrul,G.ilyas,K.başı	7422	4996	4381	6307	7305	7264	7158	7375	8211	60419
Turhanbey M.	1368	893	1974	2155	2263	2089	1779	1860	2235	16616
Hamidiye M.	7244	7487	7340	8096	8493	7137	6928	8363	7680	68768

Kaynak: Edremit Belediyesi Su ve Kanalizasyon Birimi (BASKİ, 2014).

Edremit şehrinde, Edremit Körfezi Belediyeler Birliğinin Kentsel Atık Su Arıtma Tesisinin mevcut kapasitesi günlük 23 768 tondur. Günlük arıtılan su miktarı 20000 m³tür. Hizmet verdiği nüfus 47 383 kişidir (**Tablo 18**). Evsel atık sular ile otel, motel, yazlık siteler, kooperatifler, askeri tesisler, dinlenme tesisleri “Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği” çerçevesinde çalışan veya konaklayan veya ikamesi sağlanan kişi sayısı 84 kişi/gün üzerinde olması durumunda atık sularını arıtarak deşarj etmek zorundadır. Edremit şehrinde 107 adet evsel nitelikli arıtma tesisi mevcuttur. Bunlardan drenaj izni (Çevre İzin Belgesi) olanların sayısı 95'tir.

Edremit şehrinde tarıma dayalı sanayi işletmeleri yaygındır. Özellikle zeytin işleme ve zeytinyağı üretme tesislerinin varlığı önem arz etmektedir. Bu işletmelerin çevreye bıraktıkları karasuların arıtılması oldukça önemlidir. Üretim tesislerindeki arıtma birimlerinin verimli çalışmaması endüstriyel atıkların çevreye özellikle su kaynaklarına ciddi zararlar verdiği görülmektedir.

Tablo 18: Edremit Şehrinde Bulunan Kentsel Atık Su Arıtma Tesisleri ve Bazı Özellikleri

Yerleşim Yeri Adı	Beld. Atık Su A.Tesis Türü (Biyolojik, Fiziksel)	M. Kapasite (Ton/Gün)	Arıtılan Atık Su Mik. m ³	Hizmet Verdiği Nüfus
Edremit Körfezi Belediyeler Birliği (Edremit-Zeytinli-Akçay-Kadıköy)	+ +	23 768	20000	Edremit (47 383)
Altınoluk	+ +	16000	16000	11641
Güre				3917

Kaynak: Balıkesir İli DSİ 25.Bölge Müdürlüğü (2013).

1. 5. Bitki Örtüsü Özellikleri

Yerleşmeler doğal, beşeri ve ekonomik faktörlerin etkisiyle büyür, gelişir ve yaşanılır alanlar olma özelliği kazanırlar.1950'lerden sonra ülkemizde görülen hızlı ve çarpık kentleşme olgusu mekâna ciddi bir baskı uygulamıştır. Bu mekânlarda her şeye yer bulunmuşken bitki mevcut yerini kaybetmiştir. Şehirler yeryüzünde bitki örtüsünün en çok tahrip edildiği alanlardır. Bir de bu duruma uzun bir geçmiş eklenirse tahribatın boyutunu hesap etmek hiç de zor olmasa gerek. Edremit iklimi ve konumu nedeniyle tekrar yıkıntıları arasından doğmasına rağmen bitki örtüsünde bozulmalar yaşanmıştır. Kızılçamların yerini makiler almıştır. Ova tabanında antropojen bozkırlar görülmektedir.

Şehir merkezlerinde tahrip edilen bitki örtüsü kültür bitkileriyle desteklenerek peyzaj amaçlı şehre renk vermeye çalışılır. Parklar, bahçeler, ana caddelerin kenarları, devlet daireleri ve diğer kamu kuruluşları bu işlenmiş renkli bahçelerle donatılarak şehrin oksijen oranı artırılmaya, erozyonu önlenme ve havadaki küçük partiküllerin ortadan kaldırılması amaçlanmıştır. Kısaca şehir yapılırken kendi oluşturduğu çerçevede bitki örtüsü ister. İşlenmiş çevre mantığı geleceği bu şekilde planlar. Doğal bitki örtüsü böylece şehrin daha kenar kısımlarına ve yükseklerle taşınır. Edremit şehir merkezinde bu durum net şekilde görülmektedir.

Yerleşim alanlarındaki yapı malzemesi ile bitki örtüsü arasında paralellik söz konusudur. Edremit'in -özellikle Gazicelal Mahallesi- eski tip yapılarında ahşap malzemenin yoğunluğu görülmektedir.

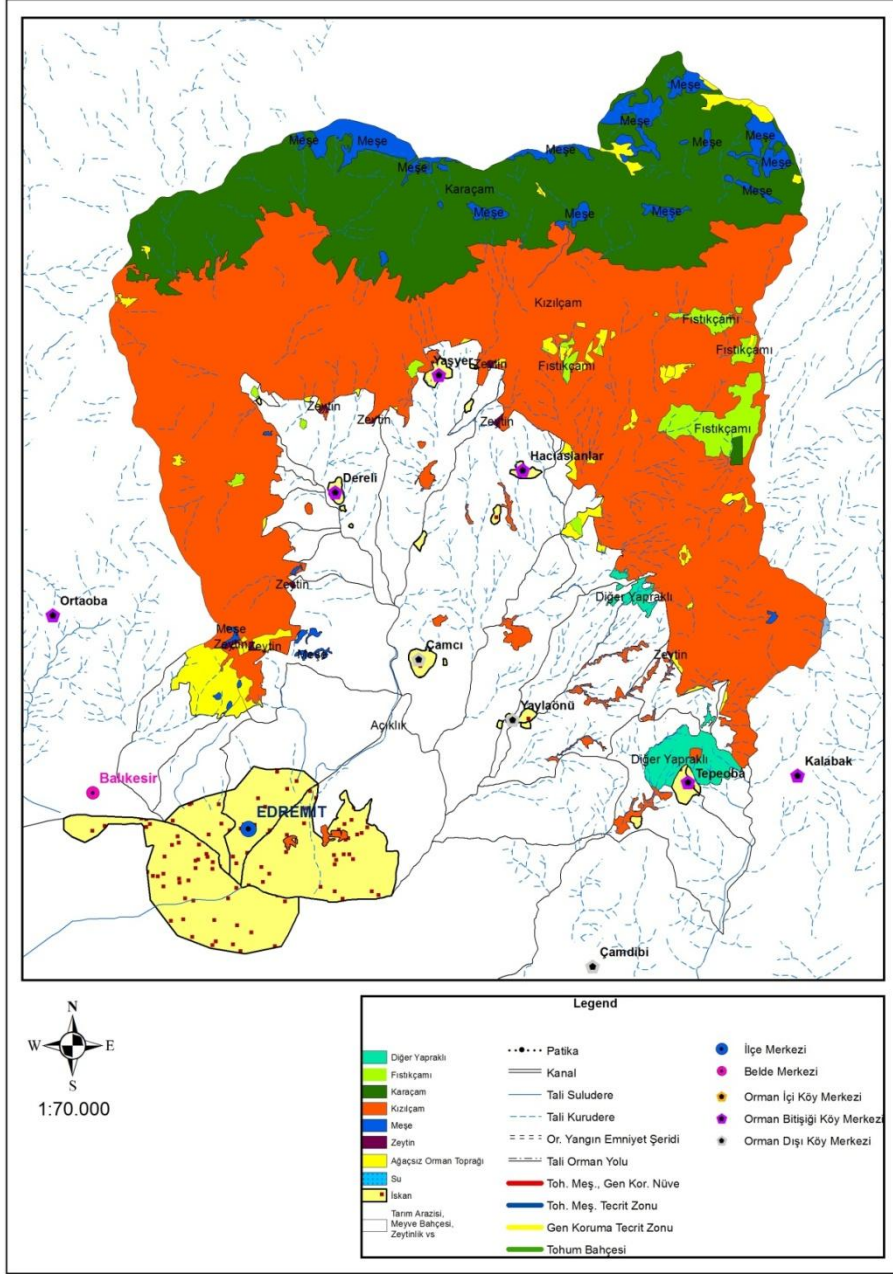
Edremit şehri ve çevresinde hâkim bitki örtüsü ormanlar ve makilerdir. Akdeniz ikliminin etkisi altında bulunan bölgenin bitki örtüsü de bu şartlara uymak zorunda kalmıştır. Sert yapraklı daima yeşil, yaz kuraklığına alışkın, yaz kış rengini

muhafaza eden karakteristik maki florası burada manzaraya hâkim durumdadır. Yerleşme dokusunun genişlemesiyle şehir merkezinde bitki örtüsünde orman alanları büyük ölçüde tahrip edilmiştir. Edremit şehri ve çevresinde alçak seviyelerde meşe ve kızılçam, yüksek seviyelerde karaçamlara rastlanır. Maki ve zeytin ağaçları yaklaşık 500 m'ye kadar çıkar ve vadi içlerine sokulur (Doğaner, 2013; Balıkesir Orman İşletme Genel Müdürlüğü, 2014). Edremit şehri çevresinde orman teşkil eden ağaçlar karaçam, kızılçam, fıstık çamı, kayın, Kazdağı göknarı, meşe türleri, kızılağaç, akçaağaç, üvez, ıhlamur, çınar, karaağaç, kestane ve kavaktır (**Şekil 7**). Edremit Ovası'nda akarsu kenarlarında özellikle söğüt, kavak ve çınar gibi türlere rastlanmaktadır. Deniz seviyesinden dağlara yükselirken süpürge çalısı, böğürtlen, funda, kuşburnu, sumak, sarmaşık, sandal, alıç, yabani erik, yaban elma gibi çalı ve ağaççıklar, kızılçık, pırnal meşesi, karaçalı ve ağaççıklarla karşılaşılır.

Edremit Ovası'nda ormanların tahrip edildiği alanlarda antropojen bozkırlar ortaya çıkar. Edremit ovasında ot topluluklarından özellikle kekik otu, civanperçemi, ıhlamur, mayıs papatyası pazarlarda ve aktarlarda çokça satılmaktadır. Bitki çayı yapımında kullanılan bu otlar mide rahatsızlığı, soğuk algınlığı vb. durumlarda doğal ilaç olarak alınmaktadır. Fakat bunların belli mevsimlerde yoğun şekilde toplanmasının ilerde ciddi tahribatlara sebep vereceği unutulmamalıdır.

Ormanların varlığı şehirde hammadde kaynağı ormana dayanan sanayi kollarının gelişimi ve turizm açısından önemlidir. Kaz Dağlarının turizm bakımından önem kazanması daha çok bitki örtüsü ile ilgilidir. Kaz Dağları endemik bitki türleri ve biyolojik çeşitlilik nedeniyle milli park ilan edilmiştir. Nitekim Kaz Dağı Millî Parkı'nın sekizyüz takson bitki türünden otuz ikisi endemiktir (Arı ve Soykan, 2006). Tarih boyunca önemli bir kereste kaynağı olan bu dağlar gemi yapımı için uğrak alanlardandı.

Edremit ilçesi içindeki orman alanı 1982 tarihli izah raporunda 39.926.5 ha'dır. Edremit şehri çevresinde bozuk orman 26.200; normal orman 64.417; toplam orman alanı 90.617; ormansız alan 108.942; genel alan 199.559 ha'dır (Balıkesir Orman İşletme Müdürlüğü, 2013). Edremit Ovası'nın ağaçlandırılarak taşkınlarda korunmasının tarım ve turizm açısından önemli sonuçları olacaktır. Akçay, Ören gibi yoğun gelişme alanlarının gelişmesi olumlu yönde etkilenecektir.

Şekil 7: Edremit Şehri ve Çevresinde Bitki Örtüsünün Dağılımı (2014)

Kaynak: Edremit Orman İşletme Müdürlüğü.

İKİNCİ BÖLÜM

2.KURULUŞUNDAN GÜNÜMÜZE EDREMIT ŞEHİRİ

2.1.Kuruluşundan XII. Yüzyıla Kadar Edremit şehri

İnsanlar avcılık ve toplayıcılıktan tarım ve hayvancılığa geçerek üretim faaliyetlerini başlatmıştır. İnsanoğlu yerleşik hayata geçtiği günden beri yeryüzünü parsel parsel bölmekte ve kendine yaşanır alanlar haline getirmeye çalışmaktadır. Bu yerleşme dağılışında bazı kısımlarda birikme meydana gelirken bazı kısımlar çıplak kalmaktadır. Bir yerleşmenin kurulup gelişmesi doğal çevrenin yerleşme birimine sağladığı imkânlarla ve kaynaklara bağlıdır (Karadağ ve Koçman, 2007). Ayrıca beşeri faktörlerin gücü de oldukça önemlidir.

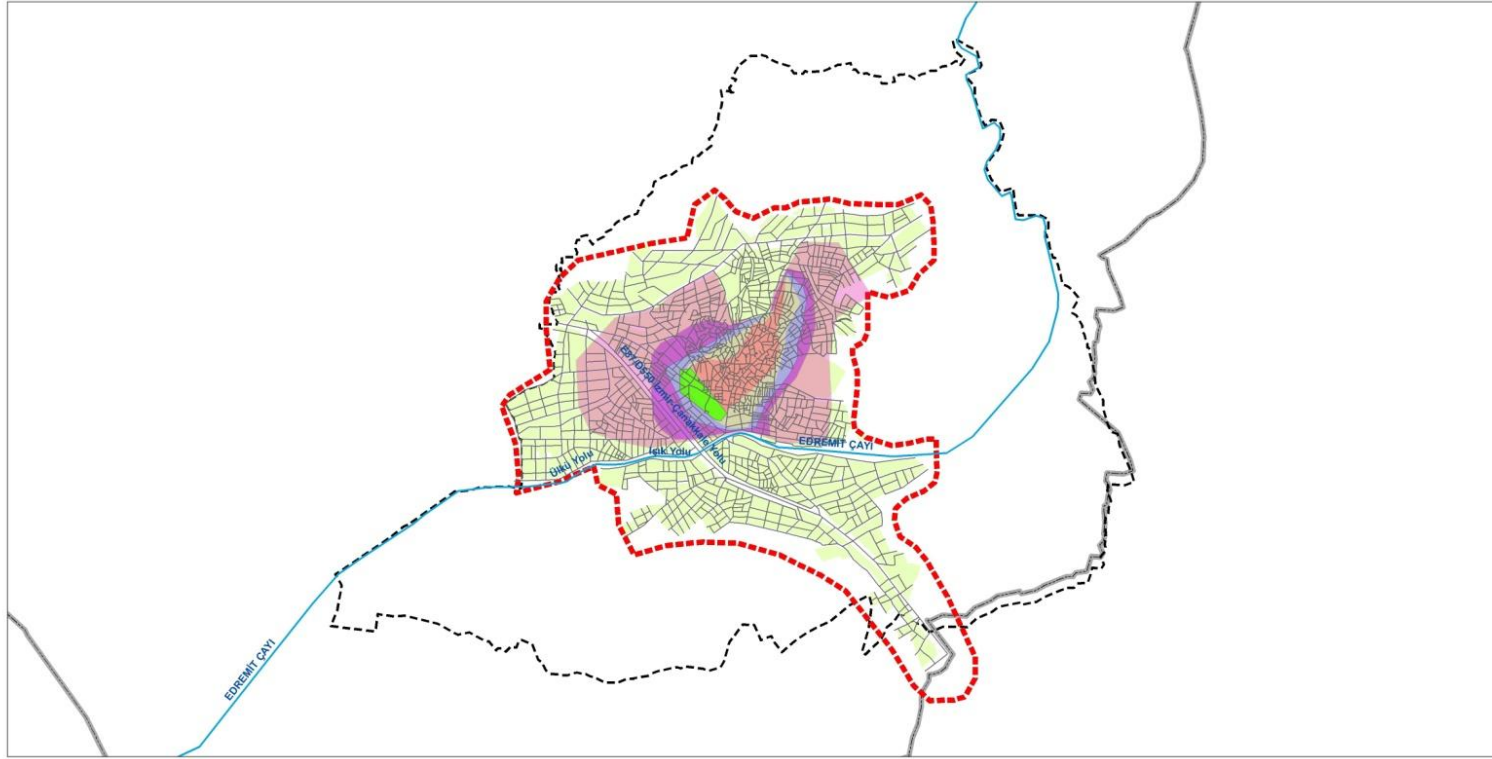
Anadolu coğrafi konumundan dolayı yüzyıllar boyunca çeşitli medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. İlk yerleşmelerin izleri Hacılar ve Çatalhöyük'te çok rahat görebilmektedir. Anadolu'da yerleşim tercihi genelde depresyon alanları ve yakın çevreleri seçilmiştir (Erinç, 1972: 15-16).

Uygun iklim, su ve ulaşım kolaylıklarına sahip Edremit şehrine ait ilk bilgiler antik çağa aittir. Bugünkü Edremit'in kuruluş şekli ve kuruluş tarihi hakkında çeşitli iddialar ortaya atılmıştır. Adramytteion'un yerleşimi ile bugünkü Edremit'in yerleşimi eş zamanlı değildir. Edremit şehri antik dönemde Misya adı verilen eski coğrafi bölge içinde kalmaktadır (Meydan Laurouse, 1992: 352). Bölgenin iskân tarihi tahminen M.Ö 3000 veya 2000'li yıllara kadar uzanmaktadır (Ana Britannica, 1988: 249). Bu yıllarda bölgede yaşayanlara "Mysialılar" adı verilmektedir ve Edremit'i muhtemelen bu halk kurmuştur (Uzunçarşılı, 2000; Yetkin, 1949). Bu bölge önemli yolların geçiş güzergâhında olduğu için sürekli istilalara uğramıştır (Türk, 2008). Adramytteion bulunduğu yerdeki körfeze ve yerleşmelere isim verdiği gibi halen varlığını sürdüren bir ilçede hayat bulmaktadır.

Şehrin adı her kaynakta farklı yazılmaktadır. Bunlar arasında Adramyttion, Adramityom, Landramytti, Edremitin, Adramytteion gibi isimler bulunmaktadır (Balıkesir İl Yıllığı,1967: 66). Edremit şehri eski çağlarda bugünkü bulunduğu yerin 12 km batısında Osmanlı Dönemi'nde Kemer Edremit, günümüzde Burhaniye diye bilinen ilçenin bulunduğu yerdedir. Bu bölge bugün, "Ören Tepe" adıyla anılmakta ve geçmişten günümüze kadar gelmeyi başaran tarihi kalıntıları içinde barındırmaktadır (Balcioğlu, 1937: 11). Edremit, Antik Çağ'daki adı ile Adramytteion,

M.Ö 1443 yılında Pidasus adı ile Burhaniye İskelesi civarındaki Karataş Tepesi Mevkiinde Ören yerleşmesini oluşturan yazlıkların altında kurulmuştur (Umar, 1993). 2006 yılına kadar sürdürülen yüzey araştırması çalışmaları sırasında antik kentin bugünkü Ören yerleşiminin altında yer aldığı görülmektedir. Roma Döneminde şehrin güneyde, bugünkü Öğretmenler Mahallesi Siteler Mevkii ile doğuda Ayaklı'ya doğru uzanan Altın Kamp yolu ve kuzeyden denizle birleşmekte olduğu yerüstü bulguları ve topografik değerlendirmeler ile tespit edilmiştir (Çoruhlu, 2006: 532; Çoruhlu, 2007: 532).

Edremit adının kökeninin Luwi dilinde Adra vadisi anlamında Adra-Mut olduğunu belirtilir (Umar, 1993). Pelin ve diğer tarihçiler şehrin, Truva (Trova), Bergama, Tap şehriyle birlikte kurulduğunu yazmaktadırlar. Truva ve Bergama yolları üzerinde bulunması dolayısıyla sık sık istilalara uğramış, halkı öldürülmüştür. M.Ö 1000 yılına kadar bir sömürge olan Edremit Truva harplerinde yıkılmıştır (Edremit İmar Planı, 1982: 6). Mysialılar, Truva savaşından sonra Lidyalıların hâkimiyeti altına girmiştir. Daha sonra Pidasus şehri de Lidya kralı "Adramys" tarafından yeniden kurulmuştur (Yetkin,1949: 8). Misya bölgesinin en önemli kentlerinden biri olan Edremit kentinin kurucusu Kral Alyattes'in (615-560) oğlu Adramys'tir (Salman, 1957; Beksaç, 2005: 6). Yıllar önce Ören'de bir hafriyattan çıkarılan ve Bergama Müzesine konulan Adramys'a ait olan bir büst de, şehrin kurucusunun Adramys olduğunu göstermektedir (Kitapçioğlu, 1993: 192). En güçlü dönemini MÖ. VII. yüzyılda Mermnad Sülalesi'nden Gyges'in kral olmasıyla (687-645) yaşamaya başlamıştır (Beksaç,2005:6). Kent sonradan korsanların saldırılarından kurtulmak için sahilden bir hayli uzakta bulunan bugünkü çukura çekildi (Göknil, 1943: 339; Yetkin, 1949: 14; Kitapçioğlu, 1993: 193). Halk M.S. 1090 yılında Akpınar ve Çamtepe eteklerine çekilip yerleşmişlerdir (**Şekil 8**). Eski Edremit'ten farkı kıydan 8 km. uzakta oluşudur (Kitapçioğlu, 1993: 193). Şehir, Kiepert'e göre 1100 yılında, Tomaschek'e göre ise Romalılar zamanında kıydan içeriye taşınmıştır (Stewing, 1968). Başka bir iddiaya göre Süleyman Şah'ın veziri Ebul Kasım Bey Edremit Körfezi'ne 1076 ve 1077 yıllarında iki büyük sefer yaptı. Bu seferler sırasında Edremit Körfezi'nin en büyük iki kentinden biri olan Adramytteion muhasara edildi. Kent halkı büyük paniğe kapılarak kenti terk ederek çevreye dağıldı. Daha sonra 1090 yılında Tryanus adlı kişi çevreye dağılmış olan kent halkını toplayıp bugünkü Edremit'teki Faruk Serpil Parkı'nın içinde bulunan Akpınar kayalığının çevresine yerleştirerek Edremit kentini kurdu (Gücü, 2011: 72; Yetkin, 1954: 11; Türkiye Klavuzu, 1946: 506; Yüceşahin' den Tuncel, 1997: 116; **Şekil 8**).

İşaretler

■ Kuruluşundan XIII.Yüzyıla Kadar Edremit Şehri	■ 1923 Yılından 1950 Yılına Kadar Edremit Şehri
■ XIII.Yüzyıldan XVII.Yüzyıla Kadar Edremit Şehri	■ 1950 Yılından 1970 Yılına Kadar Edremit Şehri
■ XVII. Yüzyıldan 1923 Yılına Kadar Edremit Şehri	■ 1970 Yılından 1990 Yılına Kadar Edremit Şehri
■ Ada Sınırları	■ 1990 Yılından 2013 Yılına Kadar Edremit Şehri
--- Belediye Sınırı	--- İlçe Sınırları
— Akarsular	— Yollar

ÇILDAM, YILMAZ, S.
BALIKESİR, 2015

Şekil 8: Kuruluşundan Günümüze Kadar Edremit Şehrinin Gelişim Evreleri

Edremit önemli yolların kavşağında bir liman şehri olması nedeniyle yeri değişse de ilkçağdaki önemini korumuştur.

Adramytteion şehri bir liman kenti olup Kuzeybatı Ege Bölgesi'ni, deniz üzerinden Midilli adasına, Kuzey Ege ve Akdeniz sahillerinde kıyısı olan Avrupa ülkelerine bağlanmakta idi. Şehir Edremit Körfezi'ne hâkim, deniz ticareti ve savunması açısından önemli bir konumdadır (Büyükcın, 2006). Kaz Dağı ve Madra Dağı palamut, meşe, çam, gürgen, köknar, kestane gibi gemi yapımcılığında, bina inşaatında, deri ve boya imalatında kullanılan değerli ağaçlarla kaplıydı. Tersanesinde üretilen deniz taşıtları nedeniyle önemli bir üretim merkezidir. Ormanların bittiği yerde zeytinliklerin yer alması, ova tabanında verimli alüvyal toprakların bulunması ve insan yaşamında önemli yeri olan Akdeniz iklimine sahip olması ve yol güzergâhı üzerinde yer alması Adramytteion'un önemini ortaya koymaktadır (Gücü, 2011: 28; Strabon,1993). Yapılan kazılarda zeytin ve zeytin ürünleri (Sabun, yağ vb.) ticaretinin delillerine rastlanmıştır (Çoruhlu, 2004). Alan zengin maden yataklarına -özellikle bakıra- sahiptir (Çakır ve diğerleri, 2012).

Eski çağda Avrupa ile Anadolu arasındaki ticarete Çanakkale Boğazı kullanılıyordu. Çanakkale Boğazı; Trakya'yı, Yunanistan'ı, Makedonya'yı, Roma'yı ve Avrupa'yı Anadolu üzerinden Asya'ya bağlayan ve Asya'yı Anadolu üzerinden Avrupa'ya bağlayan en önemli, güvenli ve mükemmel bir yol güzergâhı idi. Tarihi Truva Şehri, Assos Şehri, Antandros Şehri, Anahor ve Bergama Şehri bu yol güzergâhı üzerinde yer almaktadır. Bergama haricinde bu şehirlerin hemen hemen tamamı tahrip olup oturulmayacak durumda idiler. Stratejik önem taşıyan bu bölgeye Adramytteion Şehrini kurmak çok yerinde bir karar idi (Gücü, 2011: 28).

Coğrafyacı Strabon kenti bir Atina kolonisi olarak belirtir. M.Ö. 422'de Atina tarafından kovulan Deloslular kente yerleşir ve kentte "Helenleşme" hız kazanır. Ayrıca kentten şu şekilde bahsedilir: "Astyra'nın yakınında Atinalılar tarafından kolonize edilmiş ve hem bir limanı hem de bir deniz üssüne sahip olan Adramytteion kenti yer alır" (Strabon,1993: 283). Adramyteion kısa bir süre de olsa Helenistik bir krallık olan Pontus Krallığı'nın egemenliğine girer.

Tarihe I.Mithradates Savaşı olarak geçen, M.Ö 89/88'de başlayan savaş ile son Pontus Kralı VI.Mithridates Eupator'un (M.Ö 120-63) Batı Anadolu'da etkisi görülmeye başlanır. Amasya Ovası'nda Pontus kuvvetleri ile karşılaşan Aquillius komutasındaki Roma ordusu yenilir. Savaş sonrasında Batı Anadolu kentleri Pontus kralı VI.Mithridates idaresine girer. Tarih boyunca hep önemli yollar üzerinde bulunan Edremit bir buluşma noktası olmuştur.

Lidya (Lydia) Kralı Kroisos Pers Kralı Büyük Kyros'a karşı sefere çıkar. O sırada Kyros Kapadokya'ya kadar ilerlemiştir. Savaşta Pers ordusunun kendi ordusundan çok daha büyük olduğunu fark eden Kyros, Lidya'nın başkenti Sardes'e geri döner. Onu takip eden Kyros M.Ö 546 yılında Sardes'i ele geçirir ve son Lydia Kralı Kroisos'u esir alır. Böylece büyük bir krallık olan Lidya Krallığı sona ermiş Adramytteion da dâhil olmak üzere tüm Anadolu Pers egemenliğine girmiştir (Tekin, 2003; Balcıoğlu, 1937; Edremit Belediyesi, 1999; Beksaç, 2005). Hâkimiyetleri Makendonyalı Kral Büyük İskender ile giriştikleri Granikos Savaşı'na kadar sürmüştür. Antik kayıtlarda Adramytteion kentinin Atinalılar tarafından kolonize edilmiş bir Helen şehri olduğu belirtilir. Şehir M.Ö 548-334 yılları arasında Pers'lerin egemenliği altındadır (Kitapcıoğlu, 1993:192). 200 yılı aşkın bir dönemde Persler siyasi anlamda Anadolu'nun bütününe egemen olmuştur (Akurgal, 1980).

Bugünkü Lâpseki üzerinden doğuya doğru ilerleyen Makedon ordusu, bu sırada Granikos (Biga Çayı) yakınında bulunan Pers ordusu ile karşı karşıya gelir. Savaşı kazanan Büyük İskender Perslerin iki yüz yıllık Anadolu hâkimiyetine son verir. Batı Anadolu İskender'in egemenliğine girmiştir (İplikçioğlu, 2007: 43). Kazandığı zaferler sonrasında ölen İskender'in arkasından Anadolu'da küçük krallıklar kurulur. Adramytteion'un da içinde bulunduğu Mysia Bölgesi Pergamon Krallığı'nın hâkimiyetine girer (Salman, 1957). Bu tarihten sonra M.Ö. 132 yılında Bergama krallığı ile birlikte Edremit de Romalıların eline geçmiştir. X.yüzyıl imparatorluk gücünün doruğa ulaştığı dönemdir (Balcıoğlu, 1937: 41-42; Edremit İmar Planı, 1982).

Roma İmparatorluğu'nun M.S. 395'te bölünmesi ile imparatorluk Doğu ve Batı Roma olarak ikiye ayrılır. Adramytteion kenti de Doğu Roma yani Bizans İmparatorluğunun hâkimiyetine girer. Bizans İmparatorluğu Anadolu'yu küçük parçalara ayırmıştır (Ostrogorsky, 1999). Adramytteion kenti de bu imparatorluğun egemenliğine girer ve bu şekilde yönetilir.

Yapılan kazılardan Adramytteion antik kentinin kimliğinin Roma (M.Ö 1.Yüzyıl-M.Ö 395) ve Bizans (M.Ö 395-M.S 1453) döneminde atıldığı görülmektedir. 2007'de yerel idare tarafından durdurulana kadar gerçekleşen kazılarda ortaya çıkarılan mimarî yapılar ve ele geçirilen küçük buluntular Erken Bizans Dönemi'nden itibaren XIV.yüzyıla kadar uzanan yoğun bir Bizans tabakasına işaret etmektedir (Çoruhlu, 2002). Ören Meydanı'ndan kumsala inen merdivenlerin sol tarafında tahrip edilmemiş ve yeri değiştirilmemiş bir halde yer alan, bir erken Roma sütun kaidesi ve alt parçası yer alır. Kalıntılar denizden bakıldığında da Antik Adramytteion'un Edremit Körfezi'ne en hâkim tepesi olduğu anlaşılan bu bölgede, antik kaynaklarda

belirtilen Apollon Tapınağı olması gerektiğini göstermektedir. Yine bu meydana bulunan kaymakamlık konutu önünde duvar kalıntıları mevcuttur (Çoruhlu, 2007: 532).

Roma İmparatorluğu büyük ticaret yolları ve bu yollar üzerinde yerleşimlerle varlıklarını artırdılar. Adramytteion, Antandros'un ve Assos'un kuzey Ege sahillerinde liman kenti olmalarından dolayı onlarda gelişmelerin içinde vardılar (Gücü, 2011). Antik kaynaklarda Adramytteion'in iki limanı ve bir tersanesi olduğundan söz edilir (Strabon, 1993: 283). Ama günümüze bir liman kalıntısı kalabilmiştir. Hâlen su altında olan antik liman sabahın erken ışığında çıplak gözle görülebilmektedir. Antik Liman Bergaştepe mevki hizasında ve at nalı formunda, kıydan yaklaşık 150 metre içeriye kadar, denize doğru uzanır (Çoruhlu, 2006). Tersane ve limanın varlığı deniz ticareti ve gemi yapımı açısından kentin büyük önem taşıdığını göstermektedir. İncil'de Hristiyan azizlerinden Aziz Paulus'un Roma yolculuğunda Filistin'den bindiği geminin bir Adramytteion gemisi olduğundan bahsedilir. Zeytin dalı tasvirli freskolu siva parçalarının ortaçağ öncesi mekânları süsleyen duvar resimlerinin parçaları olduğu anlaşılmaktadır. Bulgular Roma ve Bizans Dönemi'ne ışık tutmaktadır (Çoruhlu, 2007: 534).

Kent erken Ortaçağ'dan itibaren küçülmeye başlamıştır. Küçülen kentin çevresi surlarla çevrilidir. Surların beden duvarları daire planlı burçlarla desteklenmiştir. Kazı çalışmalarında Ortaçağ kentinin giriş kapılarından birinin kentin güneydoğusunda olduğu tespit edilmiştir (Çoruhlu, 2007: 532). Ortaçağ kentinin surlarının güney duvarı bugün Burhaniye Belediyesi'ne ait fidanlığın güney sınırından başlayıp doğuya doğru uzanmaktadır. Surların Beyaz durağı (Çadır Kamp mevki) içine alacak şekilde doğuya döndüğü ve topografyaya göre 2006 yılındaki kazı alanının doğusundan geçen ve Ören Camisi'ne doğru giden caddeye (Meço Caddesi) paralel olarak devam ettiği anlaşılmaktadır (Çoruhlu, 2006: 532).

1071 yılında Malazgirt Ovası'nda yapılan savaş, Türklerin Anadolu'ya giriş tarihi sayılır. 1071 yılında Malazgirt Zaferi'nden sonra XI.yüzyılın ikinci yarısında Anadolu'da büyük bir Türk istilası söz konusudur. Savaş sonrası "Turan" taktiği ile yenilen Bizanslılar ile antlaşma yapılmış, esir düşen kral böylece serbest bırakılmıştır. Çünkü IV.Romen Diojen'in otoritesinin yok olmasıyla antlaşma geçersiz oldu. Bunun üzerine Sultan Alp Arslan komutanlarına Anadolu'yu fethetmelerini buyurdu. Böylece Birinci Beylikler Dönemi başladı. Öyle ki 1076 yılında Selçuklu Sultanı Süleyman Şah ve veziri Ebul Kasım'ın orduları tarafından işgale maruz kalan Edremit halkı sahilde ve Bergama-Truva yolu üzerindeki şehirleri terk etmeye başladılar ve bugünkü yere yerleştiler (Turan, 1998; **Şekil 8**).

1080 yılında İznik'in Selçuklular tarafından alınmasından sonra Batı Anadolu'da bağımsız Türkmen beylikleri kurulmuştur. Bunlardan bir savaş sonucu Bizans'a esir düşen Çaka Bey kısa bir süre sonra bütün Ege Denizi'ne sahip olmuştur. İzmir'i başkent yapmıştır. Aynı tarihte Çaka Bey Edremit ve çevresine de hâkimdir (Turan, 1998). Ünlü denizci Çaka Bey'in kurduğu donanma ile Sakız, Midilli, Sisam adalarını ele geçirdiğinden bahsedilir (Cahen,1992: 82). Bütün bunlara rağmen bu beyliğin ömrü uzun olmamıştır. 1092 yılında Çaka Bey'in kendi damadı olan Selçuklu Sultanı Kılıç Arslan tarafından öldürülmesi beyliğin sonunu getirmiştir (Durmuş, 2010: 7-8).

Bununla birlikte 1096'da yapılan I.Haçlı Seferleri ile Anadolu'daki Türk ilerleyişinin önü kesilmiş, Edremit, İzmir ve Alaşehir ile birlikte geri alınmıştır. Fakat bundan hemen sonra İznik'in Latinler tarafından işgali ve Bizans'ın ünlü komutanı I.Manuel Komnenos'un (1143-1180) Miryokefalon Savaşı'nda Türklere karşı yenilmesiyle Anadolu'da ikinci kez yeniden kurulan Türkmen beylikleri ortaya çıkmıştır (Durmuş, 2010: 7-8).

Beylikler Dönemi Büyük Selçuklu Devleti hükümdarı Sultan Alparslan'ın komutanlarına Anadolu'yu fethetmelerini buyurması üzerine başlayan, devletin önemli komutanlarının Anadolu'da hüküm sürdüğü dönemdir. XI.yüzyılın son çeyreğinde merkezi İznik olan Anadolu Selçuklu Devleti kurulmuştur. Haçlı seferleriyle kaybettikleri toprakları geri almaya çalışan Selçuklular yeniden akınlara başladılar. Emir Monoğlu ve Mehmet Emin kumandasındaki Türkler 1113 yılında Edremit ve Kırkağaç'ı yeniden fethederek Çanakkale Boğazı'na doğru yürüdüler (Turan, 1998: 154).

2.2. XII. - XVII.Yüzyıl Arasında Edremit şehri

Anadolu Selçuklu Devleti, göç eden Türkmen beylerini uç bölgelere yerleştirdi. Merkezden uzak kalan bu bölgeler hem bu sayede korunuyor hem de otorite sağlanıyordu (Durmuş, 2010). Anadolu Selçukluları Devletine en parlak dönemini yaşatan I.Alaaddin Keykubat (1220-1237) 1231 yılında uç beylerinden Yusuf Sinan Paşa'dan Edremit'i fethederek ülke topraklarına katmasını ister. Yusuf Sinan Paşa Edremit'i alarak Anadolu Selçuklu topraklarına katar. Bu yörenin ve Edremit'in Türkler tarafından tamamen ele geçirilmesi Alaaddin Keykubat zamanında (1220-1237) olmuştur (Kitapçioğlu, 1993). Alaaddin Keykubat Edremit'in yönetimini Yusuf Sinan Paşa'ya verir (Gücü, 2011: 73; Edremit İmar Planı, 1982: 6).

Yusuf Sinan Paşa şehrin alınması üzerine Yaradan'a şükür mahiyetinde Kurşunlu Camisi'ni (1231) yaptırmıştır (**Foto 2**).

Fotoğraf 2: Kurşunlu Camii'nden Bir Görünüm

Anadolu içlerine doğru yayılan Moğollar ile Anadolu Selçuklu devletleri arasında çıkan Köseadağ Savaşı'yla Anadolu Selçukluları yenilgiye uğramıştır. Anadolu Selçuklu devleti yıkıldıktan sonra Anadolu yirmiden fazla beylik tarafından yönetilen bir siyasi coğrafya alanına dönüşmüştür (Öden,1999). Kurulan beyliklerden bazıları şunlardır: Karesioğulları, Osmanoğulları, Karamanoğulları. Böylece Anadolu'da siyasi birlik bozuldu. Anadolu Selçuklu Devleti'nin yıkılmasıyla diğer uç beyleri gibi Karesi Bey de Batı Anadolu'daki Büyük ve Küçük Misya'da bağımsızlığını ilan ederek, bölgede Karesi Beyliği'ni kurmuştur (Mutaf, 2003:6-7; Uzunçarşılı, 1999: 78-81; Turan, 2000: 50). Karesi Beyliği'nin kuruluş tarihi 1299 yılı kabul edilmektedir (Uzunçarşılı, 2000: 70). Beylik, Oğuz boyları tarafından Balıkesir, Çanakkale ve Bergama yöresinde kurulmuştur (Öden, 1999; Akpınarlı, 2009). Karesi Bey Moğollardan kaçarak kendisine sığınan halkı ve Dobruca'dan gelen Sarı Saltuk Türkmenlerini işgal ettiği yerlere yerleşmiştir ve bölgede Türk nüfusu artmıştır

(Büyükcän, 2006: 14). Edremit Şehri XIV.yüzyılın baŐından itibaren Karesi Beyliği'nin gemilerine liman olmuştur. Bu dönemde ticaretin gelişmesiyle köprü yapımına önem vermiŐlerdir.

XIV.yüzyılın başlarında Türkler tarafından ele geçirilen sonra istikrarlı bir yapıya kavuşan Edremit Karesioğulları Beyliği zamanında imar edilmeye ve mahalleleri oluşmaya başlamıştır. Karesi sancağına bağlanan Edremit kazası Anadolu Beylerbeyliğinin kurulması ile birlikte üst idari birim olarak eyalet merkezi olan Kütahya'ya bağlı kalmıştır. Yaklaşık 500 yıl kadar bu durumu muhafaza eden Edremit, önceleri kadılar, daha sonraları "mütesellim" veya "voyvodalar" tarafından yönetilmiŐtir (Genç, 2005).

I.Murat 1361 tarihinde Karesi Beyliği'ne son verince Edremit diğer yerleŐkeler gibi Osmanlı yönetimine girdi. Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Roma döneminden kalma su kemerlerinden dolayı bölge (Burhaniye ve Ören) 19.yüzyıl ortalarına kadar "Kemer-i Edremit" adı ile anılmıŐtır (Çoruhlu, 2007). Karesi ilinin tamamının Osmanlılar tarafından alınmasından sonra devlet teşkilatı kurulmuş toprak bölümü yapılarak imar faaliyetlerine geçilmiŐtir. Balıkesir, Cumnuriyetin ilk yıllarına kadar Karesi adını taşımıştır (Yetkin, 1949: 44).

Karesi Beyliği'nin tarih sahnesinden çekiliŐi ve yerini henüz devlet olma aşamasında bulunan Osmanlı Beyliği'ne bırakıŐı, ileride güçlü bir devlet hâline gelecek olan Osmanlılar için askeri ve siyasi geniŐleme aÇısından önemli bir adım olmuştur (UzunaçarŐılı, 1996-2003: 124).

Yıldırım Bayezid (1389-1402), Saruhanoğulları Beyliği'ni 1390'da ele geçirdikten sonra Saruhan ve Karasi vilayetlerini birleŐtirerek oğlu Ertuğrul'a verdi. Daha sonra ise Bayezid'in oğullarından İsa Bey, Karasi Vilayeti'ne tayin edildi (Baykara, 2000). Edremit'in Rumeli ve Anadolu'yu birbirine bağlayan yol güzergâhı üzerinde olması, Midilli başta olmak üzere adalarla kolay ulaşım sağlayabilmesi, İstanbul'a kara ve deniz yoluyla bağlantı sağlayabilmesi Şehirde ticaretin gelişmesini sağlamıştır. Böylece zeytinyağı üretimi, sabun üretimi ile kereste gibi ürünler kolaylıkla pazarlanıyor ve Şehrin ticari kapasitesini arttırıyordu (Doğan, 2007).

Fatih Sultan Mehmet'in fetih bahanesi olarak Edremit'teki yerli Rumların ayaklanmasını gösterdiği çeşitli kaynaklarda belirtilmiştir. Bu olay Fatih'in Bizans'a savaş aŐmasına ve İstanbul'u fethetmesine zemin hazırlamıştır (Durmuş, 2010). Osmanlı döneminde donanmanın önemli tersaneleri buraya kurulmuştur. Edremit

kazasındaki sanayi faaliyetleri yağhane ve sabunhaneler Osmanlı döneminden beri yapılan sanayi faaliyetlerinin temelini oluşturmaktadır (Mutaf, 2003).

16.yüzyılda körfez bölgesindeki en önemli yerleşmeler Edremit, Kemerli Edremit (Burhaniye) ve Ayazment (Altınova) olarak teşhis edilmiştir (Beksaç ve Beksaç, 2013: 27). Edremit 1537 yılında Barbaros Hayrettin Paşa'ya has olarak verilmiştir (Yetkin, 1957: 32). Bu durum şehrin denizcilikteki önemine vurgu yapmaktadır. Bu dönemde hızla yapılaşan şehirde Rumlar bir isyan çıkararak Türkleri öldürmeye ve evlerini yakmaya başlamışlardır. Fatih Sultan Mehmet bu olaydan sonra çıkardığı bir fermanla Edremit ve çevresine Rumların yerleşmesini yasaklamıştır. Bu fermanın etkisi 347 yıl sürmüştür ve 1800 yılında Rumlar tekrar Edremit kıyılarına sokulmuşlardır (Kitapçioğlu, 1993: 194).

Osmanlı şehirleri cami veya pazar yeri etrafında gelişen mahallelerdir. Mahallerin kurulmasında etkili olan bir başka faktör tekke ve zaviyelerdir (Kuban, 1968). Bunlar içinde herhangi bir tarikata mensup dervişlerin yaşadığı, gelip giden yolcuların misafir edildiği yerlerdir (Ocak, 1978: 248). Mahalle birbirini tanıyan ve bir ölçüde birbirinin davranışlarında sorumlu olan kişilerin yaşadığı yer veya aynı mescide ibadet eden cemaatin, aileleri ile birlikte ikamet ettikleri kesimdir (Ergenç,1984: 69). Zaviyeler kırsalda köylerin, şehirde de mahallelerin kurulmasını sağlamıştır (Barkan,1942). Gayri müslimler ile müslümanların mahalleleri farklıydı. Mahalleler arasında organik bağ yoktur. Çıkmaz sokaklar, işyerlerin mahallelerin dışında olması, sokağa açılan kapılar mahremiyetin yansımalarıydı. Hanlar, pazarlar, çarşılar ve panayırlar şehrin sosyo-ekonomik yapısının önemli unsurları arasında yer almaktadır. Kısaca bir şehrin oluşumunda ve gelişmesinde dini mekânların yanı sıra pazarlar, dükkânlar, hanlar, kervansaraylar gibi ticari mekânlar ile ulaşım ağı ile olan bağlantılar belirleyici rol oynamaktadır (Kejanlı, 2010). Edremit şehri'nin günümüze kadar varlığını devam ettirmesinde bu faktörler etkili olmuştur.

Şehirlerin fiziki olarak gelişimini gösteren medrese, cami ve türbelerdir. Edremit şehrine yerleşim Akpınar mevkiinde başlamış, çevreye doğru yayılma gerçekleşmiştir. Bu dönemde yapılan camiiler Tuzcumurat Mahallesi'nde kurulan Alemizade Camii (1150) ve Şehit Hamdibey Camii (1195)'dir (Edremit Müftülüğü, 2014; **Şekil 8**).

XVI.yüzyılın Kanuni dönemine gelindiğinde tarih kaynaklarında Edremit'ten iskelesi olan, pazar kurulan bir kasaba olarak bahsedilmektedir. Bilgilere göre kasabada kayıtlı 176 hane, 2 camii, 10 mescit ve 2 hamam bulunmaktaydı (Arıkan, 2002: 19; Genç, 2014: 272; Özkılıç ve diğerleri, 1995). XVI.yüzyılda Edremit'te 12

mahalle mevcuttur: Hekimzade, Tuzcumurat, Turhanbey, Kadiilyas, Kapucubaşı, Kadıcelal, Soğanyemez, Hacıtuğrul, Cam- i Evsat, Adilzade (Karabaşlı), Cam-i Kebir, Akpınar (Şimşir, 2012: 341; Genç, 2014: 272). Şehir 1538 yılında 400-450 hanedir (Yılmaz, 1995). XV ve XVI.yüzyıldaki şehir gelişim yönünün kuzey ve doğu olduğu görülmektedir (**Şekil 8**). 16.yüzyılda Edremit'te çarşı bulunmakta ve bu çarşıda çeşitli meslek kollarına mensup esnaf faaliyet göstermektedir. Şehrin gelişimi ve ticari kapasitesinin artmasında çarşı ile birlikte 15.yüzyıl sonlarında Şehzade Korkut'un lalası Hüsam Bey tarafından inşa edilen 200 vakıf dükkânının ve şehirdeki han ile kervansarayın mühim bir yeri vardır (Yılmaz, 1995: 126-129). Bu dönemde ayrıca zaviye, bir muallimhane, 3 hamam, 289 dükkân, 26 bağ ve bahçe bulunmakta ve yıllık geliri 483.319 akçedir. Vakıf olarak 1 pazar, 5 çiftlik, 36 bağ ve bahçe, 3 hamam, 289 dükkân, 1 tahunhane (susam yağı fabrikası) görülmekte olup, vakıf gelirleri 257.969 akçedir (Özkılıç ve diğerleri, 1995: 74-118).

16.yüzyıllardan itibaren Edremit'te hanlar aktif olarak kullanılmıştır. Bu alanlar sadece konaklanan yerler değil ticaret erbaşlarının kaynaştığı yerlerdir. 16.yüzyılda Edremit'te yolcu ve tüccarın konaklamalarına imkân sağlayacak bir kervansaray ile "İstanbul Evi" olarak bahsi geçen bir han bulunuyordu (Yılmaz, 1995:128-129; **Foto 3**).

Fotoğraf 3: Menderes Bulvarı Üzerinde Yer Alan İstanbullu Hanı

Osmanlı İmparatorluğu döneminde mahalleler isimlerini genelde orada cami yaptıran bir hayırseverden veya meslek gruplarından alırlardı. Örneğin Debbahan, Kececiler vb. Bazen de mahalleler bulunduğu mekânın coğrafi özelliğine göre isimlendirilmişlerdir. Örneğin Çınarlı, Kayalıbağ vb (Yörük, 2012: 299). Alemizade Mahallesi, Alemizade Camii ve Alemizade Hanı adını orada voyvodalık yapmış Hacı Mehmet Ağa'dan almıştır. Mehmet Emin Ağa Cami (1776) adını Edremit'in eşraflarından Mehmet Emin Ağa'dan almıştır.

Mahalleler, mahalle halkının seçtiği "kethüdalar" tarafından yönetilirdi. Mahallenin ortak harcamaları için kurulmuş olan "Mahalle Avarız Vakıfları" mahalledeki camii veya mescidin imamı tarafından idare edilmektedir (Yılmaz, 1995: 122). Mahalledeki evler genelde büyük aile tipine göre düzenlenmiştir. Tek avlu içindeki birkaç ev grubundan meydana gelmektedir. Evlerin yanında kiler, fırın, yağhane, sabunhane, dokuma tezgâhları bulunmaktadır. Evler genelde bahçeli ve tek katlıdır (Yılmaz, 1995: 124). Sıdika Erke Etnografya Müzesi'nin bahçesinde eski Edremit evlerini yaşatmak adına bu şekilde düzenlenmiş ev ve eklentileri yer almaktadır (**Foto 4**).

Fotoğraf 4: Sıdika Erke Etnografya Müzesi'nin Bahçesinden Bir Görünüm

Soğanyemez şehirde kurulan ilk mahalledir. Kazakistan Türklerinden bir aile göçmen olarak gelip bu mahalle yerleşir. Bu aile hiç soğanı bilmediği için bu ad verilmiştir. Soğanyemez Mahallesi 1530'da 7, 1573'de 31 hanedir. İmamı vardır.

Nüveyi oluşturan ikinci mahalle Gazicelal'dir (**Şekil 8**). Şehir bundan sonra doğu yönünde gelişmiş Kapıcıbaşı ve Gaziilyas mahalleleri kurulmuştur (Özdemir, 2002).

Kadıcılal Mahallesi 1530'da 20, 1573'de 45 hanedir. İmamı vardır. Kadıilyas Mahallesi 1530'da 15, 1573'de 30 hanedir. Kapucubaşı Mahallesi 1530'da 15, 1573'de 43 hanedir. İmamı vardır (Özdemir, 2002).

Adil-zade Mahallesi'nin diğer adı "Kara-başlı" olup 1530'da 18, 1573'de 34 hanedir. İmamı vardır. Ticari hayat canlıydı. Nitekim şehirde bir "kervansaray" ve bir "han" bulunmaktaydı.

Akpınar Mahallesi 1530'da 6 hanedir. İmamı ve hamamı vardır. Cami-i Kebir XVI.yüzyılda en küçük mahallelerinden biridir (Büyükcan, 2006). Cami-i Kebir Mahallesi 1530'da 9, 1573'de 15 hanedir. İmamı vardır. Edremit Çayı'na yakın olduğu için sık sık sel baskınlarına maruz kalmış ve şehrin merkezi konumunda olan Cami-i Kebir Mahallesi'nde oturanlar mahalleyi terk ederek başka mahallelere taşınmışlardır. Bu nedenle caminin yeri değişmiş ve çevresindeki yerleşim gittikçe camiden uzaklaşmıştır. Mahallenin dağılmasını önlemek için devlet burada iskân olunmaya vergi muafiyeti tanımıştır. Yıldırım Beyazıd tarafından yapılan Cami-i Kebir (Ulu Cami) bu mahallededir (Özdemir, 2002).

Hekimzade Mahallesi'ne, Yusuf Sinan, Kurşunlu Camii'ni inşa ettirirken bu güzel yapının şehrin dışında kaldığını söyleyenlere "Bir gün gelecek camii şehrin ortasında kalacaktır" cevabı vermiştir (Derin'den Kitapçioğlu, 1993: 197). Gerçekten 1300 yılında temelleri atılan mahalle bugün şehrin ortasında kalmış durumdadır (**Şekil 8**) (Yusuf Sinan bir hekimin oğlu olduğundan mahalleye Hekimzade adı verilmiştir). Cami-i Evsat Mahallesi 1530'da 14, 1573'de 72 hanedir. 2 imamı, bir müezzini vardır. Camivasat, ikinci Murat (1421-1451) tarafından inşa ettirilen cami aynı adı taşıyan mahallededir. Yine bir değirmen ve hamamı da mevcuttur (Köç, 2012). 1938 yılında yıktırılmıştır (Yetkin,1957).

Turhanbey Mahallesi 1530'da 15, 1573'de 47 hanedir. İmamı vardır. 1530 yılında Edremit'in en büyük mahallesi Tuzcumurat Mahallesi'dir (28 hane). Tuzcumurat Mahallesi, Tuzcumurat adında birisinin zeytinliğine kuruldu. Eskiden kenar bir mahalle idi. 93 muhacırları mahallenin kuzeyine yerleştirildi. Tuzcumurat Mahallesi'nin diğer adı "Şeyhler" olup 1530'da 28, 1573'de 73 hanedir. İmamı ve müezzini vardı. Bu mahallede Edremit şehrinin en eski camisi Alemizade Camii (1150) yer almaktadır. İkincisi Şehit Hamdibey Camii'dir (1195). XVI.yüzyılın sonunda Edremit'te "Işıklar" ve "Çömlekçi" adlarıyla iki mahalle daha görülmektedir.

Bu iki mahalle ismine daha sonra rastlanmamaktadır. Bu mahallelerin ya isimleri değiştirildi ya diğer mahallelere katıldı. Ya da o mahalleler yerine başka mahalleler ortaya çıkmıştı. 1500'lü yıllarda kurulmaya başlayan Tuzcumurat Mahallesi, o devirde şehrin kenar semti olduğu için orada şehrin sığırları otlatılırdı. Mahalle şehrin olduğu çekirdekten sonra kuzeye doğru büyümüştür (Özdemir, 2002). Yamaçlarda yerleşim zorlanınca alüvyal ova tabanından mahallenin doğu gelişimi sürmüştür (**Şekil 8**). Dolayısıyla doğuda Turhanbey Mahallesi kurulmuştur.

Doğudan Balıkesir, Bursa; güneyden Bergama ve İzmir; batıdan Behramkale ve Gelibolu yolları ile sadece Anadolu'ya değil Rumeli'ye de bağlanan Edremit, Körfezi'ndeki iskelelerle Akdeniz'e açılıyordu. Yol ağının yaygınlığı ve ulaşım kolaylığı Edremit'te ticari hayatın büyük gelişme göstermesine sebep olmuştur. 1573 yılında 517 hanelik vergi nüfusu olan şehirde 230 dükkân bulunması bunun en açık örneğidir (Yılmaz, 1995: 74).

XVII.yüzyılın son çeyreğine kadar zeytin üretimi bölge ekonomisinde önemli bir yere sahip değildir. Çünkü XVI.yüzyılda Edremit ve civarında daha çok susam ziraatı yapılmaktaydı. Susam yağı üreten bir fabrika da vardı. Zeytinin önemli bir tarımsal üretim haline gelmesi bu tarihten sonradır (Yılmaz, 1995: 223-227). Zeytinin pazarı ise İstanbul'dur. Edremit bölgesinde kaliteli zeytinin üretildiğinin en önemli göstergesi İstanbul'dan Edremit kadısına gönderilmiş olan 1515 tarihli fermanıdır. Edremit ve çevresinde zeytin ağacı dikimi XVII.yüzyıldan itibaren gelişmeye başlamıştır (Arıkan, 1988: 586). Zamanla Edremit zeytinyağı ve sabun yapımı ile özdeşleşmiş sanayi ve ticaret merkezi haline gelmiştir (Tunçdilek,1986:127). Edremit'in geçim kaynağı tarım ve hayvancılık olduğu için bu iki unsur ova alanının gelişmesinde önemli rol oynamıştır.

2.3. XVII. Yüzyıldan 1923 Yılına Kadar Edremit şehri

Şerhiye sicilleri Osmanlı mahkemelerinde kadılar tarafından tutulan zabıtlar olup şehir ve kasabaların idari, mali ve sosyal durumlarını ortaya koymaktadırlar (Atacan, 2005; Durmaz, 2008; Ayas, 2015). XV.asrın sonlarından başlayarak XIX. asrın sonlarına ve hatta XX.asrın ilk yirmi senesine kadar devam eden bu defterler, Türk tarihi ve kültürü açısından büyük değer taşımaktadır (Uzunçarşılı, 1949). Yerel tarih, sosyo-ekonomik yapı, vilayet ve bağlı olduğu birimler hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir. Salnameler şehirlerin hafıza defterleri konumundadırlar (Yıldız, 2013).

Edremit ile ilgili ilk seriye sicili 1644, son seriye sicili 1717 yıllarını kapsar. XVII.yüzyılın ikinci yarısı Osmanlı devleti padişahlarından IV.Sultan Mehmet (1648-1687), I.Sultan Süleyman (1687-1691) ve I.Sultan Ahmet (1691-1695) ve I.Mustafa (1695-1703) saltanatlarına tekabül etmektedir.

Osmanlı şehrinde şehri oluşturan ilk halka şehrin hisarıdır. Hisar (İç kale) devlet belgelerinin, toplanan paraların, taşradaki kapıkulu askerlerinin yaşadığı yerdir. Hisardan sonra çarşı pazar faaliyetlerinin yapıldığı sur ile çevrelenen kısım gelir. Osmanlı şehir planını belirleyen üç unsur camii, bedesten ve imarettir (Kuban, 1968: 53-73). Özellikle Osmanlı şehri fiziki gelişiminde mescit veya camiinin belirleyici rolü bulunmaktadır. Şehrin asıl merkezini bedesten oluşturur (Aliağaoğlu ve Uğur, 2013: 46). Bu caddelerde şehirde bulunan aynı işi yapan esnaf grupları vardır. Edremit şehri'nde şehir planında bu unsurların baskınlığı görülmektedir.

XVII.yüzyılda Balıkesir bölgesinde hareketli bir sosyal ve ekonomik hayatın varlığı tarihi kayıtlardan görülmektedir (Ünlüyol, 1995). Bu dönemde Balıkesir ve çevresinde en gelişmiş sektör dokumacılıktı (Öntuğ, 2003). XVII. yüzyılda Edremit mahalleleri ve buralarda bulunan çeşitli cami ve mescitleri ile gelişmiş bir yerleşim merkeziydi.

Edremit bu dönemde de körfezin önemli bir ticaret merkezi konumundadır. Edremit-Balıkesir arasında bir toprak yol mevcuttur. Zeytin Edremit'in tarih boyunca en önemli ticari ürünü olmuştur. Edremit'te yetişen zeytin ve üzümünden zeytinyağı ve şarap elde edilirdi (Yıldız ve Coşkun, 2013: 542). 1822 yılında bile Keşan'ın köylerinden Edremit'e mevsimlik işçi olarak gelenler mevcuttur (Genç, 2013). Zeytin yanında incir ve üzüm üretimi önemlidir. Cennetayağı denen yerde ünlü üzümler yetişmekteydi (Kaynakçı, 2010). Edremit İstanbul'a yakın oluşu ve bu yakınlığın denizden kolayca ulaşılabilir olmasından dolayı bu bölgeyi düzenli şekilde İstanbul'a mal gönderen bir konuma getirmiştir. Edremit'ten İstanbul'a sevk edilen malların başında özellikle buğday, zeytin, zeytinyağı, kuru ve yaş üzüm pekmez, arpa, susam gibi çeşitli ürünler gelmekteydi. Edremit bölgesinin önemli ekonomik faaliyetlerinden biri de keresteciliktir. Kaz Dağları'nda bulunan ormanlardaki ağaçlardan üretilen keresteler özellikle 17-18.yüzyıllarda Osmanlı Donanması'ndaki gemilerin en önemli yapım kaynağıdır. 1878-1908 yılları arasında Edremit kazasında 990.104 dönüm orman arazisi bulunmaktadır. Bu ormanlardan kaliteli kereste ihracatı yapılmaktadır (Yıldız ve Coşkun, 2013). Edremit'in önemli ihraç ürünlerinin zeytin, zeytinyağı ve kereste olduğu anlaşılmaktadır. Yani kazanın ekonomik aktivitelerini zeytin ve kereste ticareti oluşturmaktadır.

1661'de bir şikâyetnamede Edremit köylerinde halkın subaşı ve voyvodalardan eziyet gördüğü belirtilmiştir. Kadınlara 1614 yılında gönderilen adaletnamelerde köylülere iyi davranılması gerektiği belirtilmiştir (İlgürel, 1981). XVII.yüzyıl Osmanlı Devleti'nin en buhranlı yıllarıdır (Öntuğ, 2003). Devlet idaresinin iyi ellerden çıkması, para ayarının bozulması, kapıkulu halkının şımarıklığı; rüşvet, iltimas ve tefeciliğin artması, vergilerin artmasıyla köylünün zorlanması ve bir kısmının eşkıyalığa başlaması ciddi ayaklanmalara sebep olmuştur (İlgürel, 1981). Bu dönemde asayiş sorunu yaşanmaktadır. Eşkıyalık faaliyetleri ve Celali İsyanları göze çarpan önemli olaylardır. Edremit'teki Celali reislerinden İlyas Paşa, Kaz Dağı ve havalisinin gelirini kendisi tahsil ediyordu. Kaz Dağları'ndaki ahalinin mallarını gasp ettiği yetmiyormuş gibi gözünü Midilli adasına dikmiştir (Uzunçarşılı, 1999). Kaz Dağı eşkıyalara yataklık etmiştir (Yılmaz, 1995). Gönderdiği adamları Midilli adasında öldürülen İlyas Paşa Edremit çevresinde bulunan Midilli ahalisinden yakaladıklarını Edremit'te Yıldırım Caddesi'nde bulunan çınarlara astırmış, mallarına da el koymuştur (Yetkin, 1957: 8). Diğer bir isyan Kaz Dağı Türkmenlerinden Cennet Karioğlu'nun isyanıdır (Uzunçarşılı, 1999).

XVIII.yüzyılda Osmanlı devleti aşiretlerin iskân meselesini ciddi bir şekilde ele aldı. Düzenli vergi sistemi kurmak, ordunun asker ihtiyacını sağlamak, eşkıyalığı önlemek gibi nedenlerle bu sorunu ele aldı (Hallaçoğlu, 1988).

1653 yılında Edremit'te şiddetli bir zelzele olmuş ve 12 ev yıkılmıştır (Yetkin, 1957: 9). Bu dönemde şehre şekil veren bazı eklentiler şunlardır: 1699 yılında Camivasat avlusuna 5 tane medrese odası yaptırılmıştır (Yetkin, 1957: 10). 1769 da Edremit voyvodası Mehmet Emin Ağa 1776 yılında Ağa Camii ile 1 odalı bir cami yaptırmıştır. Edremit'te ilk zeytinyağı fabrikası 1876 yılında kuruldu (Yetkin, 1957: 17).

XVIII.yüzyılın ikinci yarısında savaşların devam etmesi ve bu dönemde Balıkesir ve Edremit'te çekirge istilalarının meydana gelmesi hububat üretimindeki düşüşte ve hububat darlığında etkili olmuştur (Genç, 2007: 65). Edremit'te yapılan denetlemede imal ettiği ekmeğin 45 dirhem noksan olduğu tespit edilen Yusuf'un fırını kapatılmıştır (Yetkin,1957: 7). Edremit'te demiryolu Balıkesir–Edremit arasına yapılmıştır. 1885 yılı demiryolu inşası için arşiv belgelerinde verilen ilk tarihtir (Başkaya, 2012: 5). Bu demiryolu oldukça küçük alan işgal etmektedir.

Hububat kaçakçılığı üretilen hububatın devletin izni olmadan bir yerden bir yere nakledip satılmasıdır. Hububat kaçakçılığı tarih içerisinde hep var olan bir sorun olmuştur. Osmanlı Devleti'nin hububat kaçakçılığını yasakladığı XVII.yüzyılda

Venedik de körfezinin dışına hububat çıkışını yasaklamıştır (Bradual, 1993: 400). Bu durum bütün körfez bölgesini olduğu gibi Edremit şehrini de etkilemiştir. Edremit girintili, çıkıntılı kıyılara sahip olduğu için doğal barınak özelliği taşımakta ve kaçakçılık için uygun alanlar olmaktadır. Zaman zaman Edremit'te buğday darlığı yaşanmıştır. Edremit ahalisi de durumu merkeze bildirerek hububat ihracının kontrol altına alınmasını istemiştir (Öntuğ, 2004: 257).

1892'de Edremit'te 12 mahalle mevcuttur: Hekimzade, Tuzcumurat, Cami-i Vasat, Gaziilyas, Turhanbey, İbrahimce, Gazicelal, Soğanyemez, Kapucubaşı, Adilzade (Karabaşlı), Hacituğrul, Hamidiye. Hamidiye ve İbrahimce dışında her mahallede Türkler ve Rumlar yan yana yaşıyorlardı (Şimsir, 2012: 342).

Tanzimat döneminde (1839-1871) Osmanlı yöneticileri ülkede yol sorununu çözmek için oldukça çaba sarfetmişlerdir (Yazıcı,1993:362). XIX.yüzyıl ortalarından itibaren Osmanlı İmparatorluğunda yol yapımına başlandı. Yol yapım stratejilerinin temelini kara yerleşmelerinin limanlara bağlanması oluşturdu (Başkaya, 2012: 5).

XIX.yüzyılda dünya sanayi inkılâbının da etkisiyle artan sanayileşme sonucu Osmanlı Devleti'nde olan maddelere talep artmıştır. Dolayısıyla madenlerin yabancılarla işletilmesi ülke sermayesinin de dışarıya akması anlamına gelmektedir (Başkaya, 2012: 10). Edremit kazasında bakır, demir, kurşun, antimon ve linyit bulunmaktadır. Osmanlı Devleti bu madenleri işletmeye açmıştır. Madenler genelde yabancı işletmelerin elindeydi (Başkaya, 2012: 5).

1816 yılında Edremit'i ziyaret eden William Turner Edremit'te iki han bulunduğunu, ayrıca bunların kalabalık olduğunu belirtmiştir (Turner, 1820: 265). 1838 yılında Edremit'e gelen Fellow handa oda kiraladığını ve odaların peynir ve zeytin dolu olduğunu ve kokuyu gidermek için odayı süpürttüğünü belirtir (Fellow, 1838: 43). 1835 tarihli defterde Edremit'te 8 han bulunuyordu (Genç, 2014: 14). Edremit'te konaklamak için hanların yanında misafir odaları bulunmaktadır. Mahallede her gün bir aile bu odalarda kalan kimsesiz ve yoksullara yiyecek getirmektedirler. 20.yüzyılında da bu adalar halen aktif idiler (Balcioglu, 1937: 144).

1826 yılında Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra bazı konularda düzenleme ihtiyacı ortaya çıkmış ve İstanbul ve Anadolu'daki diğer şehirlerde faal olan dükkân, kahvehane, değirmen, han ve hamam ile pazarda satılan her türlü maldan ihtisab vergisi alınması kararlaştırılmıştır. Bu kapsamda 1835 yılında Edremit'te esnaf sayımı yapılmış ve şehirdeki dükkân, kahvehane, han ve hamam

vb. sayımı yapılmıştır. Bu defterde Edremit'teki hanların isimleri ve oda sayıları ile bunlardan alınacak vergi ayrıntılı olarak kaydedilmiştir. 1835 tarihli bu defterde Edremit'te 8 han bulunuyordu. Bunlar: Acem Hanı, Muytab Hanı, Kilisa Hanı, Sandıkçı Hanı, Topaloğlu Hanı, Küçük Emin Ağa Hanı, Bakırcı Hanı ve Hacı Ahmed Ağa Hanı'dır. Fakat 19.yüzyılın sonu ve 20.yüzyılın başlarından itibaren yangınlar, çevre düzenlemeleri ve otellerin açılmasıyla bu hanların bir kısmı yıkılmıştır (Genç, 2014: 45). Bugün Edremit'te ayakta kalmayı başaran tek han İstanbullular Hanı'dır **(Foto 2)**.

Edremit Yakup Ağa Camii (1904) Tuzcumurat Mahallesi Eski Bayram Yeri Caddesi üzerinde bulunmaktadır. Edremit Hükümet Konağı, İnönü Caddesi ile Gazi Caddesi'nin kesiştiği köşede Camivasat Mahallesi'nde yer alır. Bu mahalle bir Rum yerleşmesidir. Halen birçok Rum evi bulunmaktadır. Bu yapının 1920'de bir kilisenin su basman duvarı üzerine inşa edildiği ifade edilir (Uçar, 2013: 38). 1828'de inşa elden Edremit Kavacı Camii Kapıcıbaşı Mahallesi'nde bulunmaktadır.

Edremit, XIX.yüzyılda Kemer Edremit ile birlikte anılmaktadır. Bunun nedeni hem birbirlerine yakın olması hem de halkının her iki yerleşim biriminde de araziye sahip olmasıdır (Doğan, 2007). XVI. ve XIX. yüzyılları arası şehirdeki han sayısı artmıştır (Genç, 2014). Han sayısının artması sosyal hareketliliği ve ticaret hayatının aktifliğini göstermektedir. Bu dönemde Edremit voyvodası Mehmet Emin Ağa hanları, hamamları ve konaklarıyla Edremit ticaret hayatına damgasını vurmuştur (Genç, 2011).

Göç ve bunun sonucu olan iskân ülkelerin tarihi yapısını etkileyen önemli bir sosyal olgudur. XVIII-XIX.yüzyıllar arasında imparatorlukta yaşanan karışıklıklar ve göç dalgası Edremit kazasını etkilemiştir. Bu dönemde gelişim yavaştır. 1787-1792 Osmanlı-Rus savaşı sonucunda Türkiye'ye kitleler halinde göç başladı. Türk göç tarihinin en önemli halkalarından birisi 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonraki göçlerdir (İpek, 2000: 1; Hallaçoğlu, 1995: 29). Osmanlı İmparatorluğunda derin yaralar açan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonucu Balkanlarda yaşayan Müslüman Türk halkı Anadolu'ya göç etmeye başlamıştır. Tarihe 93 Harbi olarak geçen bu savaşın sonucunda Anadolu'ya göç eden göçmen müslüman Türk halkına "93 Muhacirleri" deniliyordu. Edremit'e 1877 yılında birinci kabile, 1878 yılında ikinci kabile geldi. Bu kabilelerin büyük bir bölümü Zeytinli, Güre, Burhaniye olmak üzere Edremit merkezi ile köylere dağıtıldı. Muhacirlerin gönderildiği iskelelerden birisi de Edremit Ilıca İskelesi olup 1878'e kadar Ilıca İskelesine 10.000 muhacir çıkarılmıştır (İpek, 1994:107-185). Son kabile 1877-1879'da Girit'ten gelen 24 haneli muhacirlerdir

(Güler, 2003). Daha sonra Girit Adası'ndan da 1899 yılında 24 hane Müslüman-Türk kafilesi Edremit ilçesine yerleştirildi (Gücü, 2011: 74). 1912 yılında Edremit'e Midilli ve Balkan muhacirleri geldi (Yetkin, 1957: 30). Bunlar Tuzcumurat Mahallesi'ne yerleştirildi. Bu göç dalgası beraberinde "göçmen" sorununu çıkarmış oldu (Arslan, 2008: 134). Hamidiye Mahallesi 93 Harbi (1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı) sonrasında gelen muhacirlerin oluşturduğu bu mahalle, adını o devrin hükümdarı II.Abdulhamit'den almaktadır. Edremit şehrinin çevresine doğru genişlemesi nüfus artışıyla alakalıdır. Göçmenlerin bunda etkisi büyüktür.

1887 yılında Edremit'te beş hekimle 3 eczane mevcuttur. Medreselerin dışında eğitim kurumu olarak Edremit'te ayrıca ibtidai mektepleri ile iki rüşdiye ve bir de idadi mektebi bulunmaktaydı. 1894 yılında Edremit'te bulunan 49 İbtida mektebinden iki tanesi kızlara aitti. İlkokul seviyesinde eğitim yapan ve 1870 yılında açılmış olan bir de rüştiye mektebi bulunmaktaydı. Rumlara ait olan Edremit Rüşdiyesi ise 1873 yılında hizmete açılmıştır (Mutaf, 1995). 1889 yılında Edremit Ticaret Odası kurulmuştur. 1897 yılında şehir çayı mecrasının temizlenmesi için halktan 23.375 kuruş toplanmıştır (Yetkin, 1957).

1816 senesine kadar Edremit, Karesi Sancağı'na ve Karesi Sancağı da Anadolu Beyler Beyliğine bağlıdır (Uzunçarşılı, 2000: 119; Yetkin, 1957: 12). 1818 yılında Edremit Hüdavendigâr vilayetine bağlanmıştır (Yetkin, 1957: 12). 1841 yılında Edremit Balıkesir'e bağlanmıştır. 1867 yılında Edremit 26 yıllık bir aradan sonra yeniden Balıkesir'e bağlı bir kaza merkezi olmuştur (Yetkin, 1957: 15). 1839'da Edremit kasaba statüsünde olduğu için 1839-1867'da yılına kadar kasabaya nahiye müdürleri atanmıştır. 1867 yılında kaza merkezi oldu (Balıkesir İl Yıllığı, 1967: 365). Aynı yıl Kemer-Edremit (Burhaniye) nahiyesi ile Gömeç nahiyesi Edremit'e bağlandı. 1872 yılından itibaren Edremit kazasında Belediye Başkanlığı kuruldu (Gücü, 2011: 74). 1877'de Edremit'te bulunan hane sayısı 2740'dır (Yetkin, 1957: 17).

Edremit'in Midilli başta olmak üzere adalar ve İstanbul ile olan coğrafi yakınlığı ve zeytin ticareti nüfus hareketliliğine ivme kazandırmıştır. Zeytinyağının ticari değere sahip olması ve geniş zeytin bahçeleri yatırımcı ve işçiyi buraya çekmiştir (Genç, 2013). Edremit şehrinde 1911 senesinde 38000 ve 1921 senelerinde 24000 dönüm verimli buğday ekili olan arazi bulunmaktaydı. Yine Edremit şehrinde aynı yıllarda arpa ekili alan 15000 ve 36000 dönüm verimliliği çok iyi durumda arazi bulunmaktadır (Gazali, 1927). Bu dönemde belediye hizmetleri

çok kötü durumdaydı. Evlerin bulaşık suyu sokaklardan akıyordu. İçme suyu artezyen sulardan sağlanmaktaydı (Kaya, 2001: 124-137).

XX.yüzyılın başlarında Edremit'in sosyo-kültürel ve ekonomik yapısında önemli gelişmeler yaşanmıştır: 1904'de bugünkü İhsan Eren Fabrikası yapılmıştır. 1906'da Yıldırım Mahallesi'nde bir hastane temeli atılmıştır. 1907'de Edremit'te su baskını olmuş, Camivasat Mahallesi'ni su basmış, 300 ev su baskınından etkilenmiştir. 1907 yılında bir sel baskını sonunda Camivasat kenarında 300 evi su basmıştır. 1910'da halk yardımıyla Gazicelal Mahallesi'nde cami yaptırılmıştır. 1913 yılında ilk sinema salonu açıldı. 1915'de Edremit sokaklarını çekirgeler bastı. 1918'de Edremit'te kanalizasyon inşasına başlandı. 1907 yılında Edremit'te meydana gelen sel baskınında açıkta kalan 300 aileye belediye tarafından yakacak odun, ekmeğe, çorba dağıtılmıştır. Balkan Harbi'nden uğradığımız mağlubiyet üzerine elimizden çıkan Selanik Sultanisi'nin Balıkesir'e taşınmasıyla Karesi İdadisi de Edremit'e taşınmıştır. Edremit İdadisi 1913 yılında bugünkü Gazi Ortaokulu'nda eğitime başlamıştır (Yetkin, 1957).

Yunan ordusu 15 Mayıs 1919'da İzmir'e çıktı. Yunanlılar megaloida inancıyla yetiştirilmiştir. Buna göre Ege sahilleri Yunanlıların olmalıydı (Akarslan, 1996: 2). İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalinden sonra ilk tepkiyi Balıkesir bölgesi göstermiş ve Redd-i İlhakı ilan etmişlerdir (Gülen, 2007). Milli mücadele esnasında Balıkesir bölgesinin gösterdiği tavır Balıkesir ve Alaşehir kongrelerinin (Ersem, 1999) toplanmasını sağlamıştır. Edremit mitinginin ve Edremit Müdafaa-i Hukuk-i Milliye Cemiyeti'nin bunda rolü büyüktür (Özer, 1988). Milli mücadele esnasında Balıkesir bölgesindeki basın da susturulmaya çalışılmıştır. Çünkü basının halk üzerindeki tesirinin farkında olanlar özellikle *Ses Dergisi'nin* susturulmasıyla çok ciddi olayların yaşanmasına neden olmuştur (Meral, 1993).

İşgallerin ilk günlerinden itibaren Batı Anadolu'ya yakın adalardan özellikle Midilli'den Edremit ve Ayvalık civarına yoğun bir Rum nüfus gelmiş ve Türk halkına karşı bir sindirme politikasına girişmişlerdir. Çanakkale'ye yakınlığı nedeni Edremit'ten cepheye çok kuvvet gönderilmiştir.

Kurtuluş Savaşı döneminde Kuvay-ı Milliye hareketlerinin başladığı ilk yörelerin başında Edremit gelir. Edremit'te 1919'da Kuvay-i Milliye Teşkilatı kurulmuştur. Yunan ordusu cephenin yetersiz oluşundan dolayı Madra'dan Edremit Ovası'na inmiştir (Karakaş, 2009). Edremit'e doğru ilerleyen Yunan ordusu 30 Haziran 1919'da burayı işgal etmiştir. Halka zulümler yapıp, çarşıdaki dükkânların tabelalarının Yunanca olarak değiştirilmesini istemiştir. Zeytin ihracatına izin

vermemiş geçimini bununla sağlayan halk büyük mağduriyet yaşamıştır (Ayışığı, 2011).

Gazi Mustafa Kemal başkanlığında 26 Ağustos 1922'de "Büyük Taarruz" başlatan ordumuz 30 Ağustos'ta "Başkomutanlık Meydan Muharabesi"ni kazanmıştır. Yunan ordusu bozguna uğradıktan sonra geri çekilen Rum ve Yunanlar Akçay üzerinden Midilliye geçmişlerdir. 9 Eylül 1922 tarihinde Edremit kurtulmuştur. Yunan orduları geri çekilmeye başlamıştır (Ayışığı, 2011; Berber, 2002). Yunan işgali şehrin gelişimini olumsuz etkilemiştir. Çünkü Yunan ordusu iki yıllık işgali sonrasında her yeri yakıp yıkarak ayrılmıştır. Edremit işgalden kurtulduktan sonra Rum Hastanesi Türk Askeri Hastanesi'ne dönüştürülmüştür (Atamer, 1990: 15).

2.4.1923-1950 Arası Edremit şehri

1923 mübadelesi şehrin sosyo-ekonomik yapısında değişiklik yaratmış ve bir süreliğine durgunluk dönemi yaşanmıştır. Lozan Barış Antlaşması'na (11 Kasım 1922–1923) göre Batı Trakya hariç Yunanistan'daki Türklerle İstanbul hariç Anadolu'daki Rumlar mübadele (değiş-tokuş) edilecektir. Rumlar'ın çoğunluğu Yunanlılarla birlikte Akçay üzerinden Midilli'ye kaçtıkları için evleri boştu. 5 Aralık 1923 tarihinde Midilli'den 1018 muhacir sevk edilmiştir. Çiftçi ve zeytinci olan bu muhacirler Edremit ve köylerine yerleştirilmiştir (Ayhan, 1999: 213; Özdemir, 2002; Turan, 2008).

1922-1925 yılları arasında Lozan Barış Antlaşması'yla 505 aile (Toplam nüfus 2365) ülkeye giriş yaparken 1950-52 yıllarında 15 aile (Toplam nüfus 338) gelmiştir (Balıkesir İl Yıllığı, 1967: 162).

1935 yılında şehirde 12 mahalle vardır: İbrahimce, Hekimzade, Tuzcumurat, Turhanbey, Gaziilyas, Kapucubaşı, Gazicelal, Hamidiye, Soğanyemez, Hacıtuğrul, Camivasat, Akçay. 1939 yılında kasabanın 12 mahallesinde 3585 hane mevcuttur. Bazı mahalle isimlerine daha sonra rastlanmamaktadır. Muhtemelen şehir büyüdü, mahalleler birleşti ve yeni isim aldılar ya da isimleri zaman içinde değişti.

1938'de Edremit Belediyesi'nde 1 fayton, 55 yaylı araba ve 77 öküz arabası kayıtlıdır. 1948'de Edremit'te 13 binek oto, 24 otobüs, 16 kamyon vardır (Yetkin, 1957: 25-60). 1949 yılında Edremit'te 3.175.687 zeytin ağacı mevcuttur (Yetkin, 1957).

Cumhuriyet kurulduktan sonra memleketin her yerinde olduğu gibi Edremit'te de bir toparlanma, yaraları sarma dönemi yaşanmıştır. Altyapı hizmetlerine önem verilmiştir. 1939'da Edremit çeşmelerinden ilk defa Eybek suyunun akması sağlanarak şehir su şebekesi ile ilgili önemli bir adım atılmıştır. Edremit'te şehrin gelişimine katkı sunacak çalışmalara başlanmıştır: 1923 yılında Kurşunlu Caddesi üzerindeki çayın 547 metrelik kısmının örtülmesi, 1926'da Soğuk Tulumba'da belediyenin ilk parkının kurulması, ilk itfaiye teşkilatının kurulması, 1926 Edremit Hükümet Konağı'nın inşası, 1926 yılında Edremit Ticaret Odası kurulması (Balıkesir İl Yıllığı, 1967). 1934'te Edremit Ortaokulu açılması, Sanat Okulu yapımı (1946), meteoroloji istasyonu (1937), halkevlerinde biçki dikiş, çiçek, yağlı boya kursları (1937), 1944 de Devlet Orman İşletme Müdürlüğü kurulması, 1947 yılında bugünkü parkın yapımına başlanması, Memleket Hastanesi'nin yapımı (1949) (Yetkin, 1957) bu dönemin diğer önemli gelişmelerindendir. 1926 yılında Edremit Kaymakamı Mehmet Ali Bey tarafından ikinci katı yaptırılan Edremit Hükümet Konağı'nın birinci katı 500 yıllık bir geçmişe sahiptir. Binanın birinci katı milli mimarlık akımının en güzel örneklerinden biridir.

Edremit şehri cumhuriyetin ilk yıllarında sosyal hayatının hareketliliği ile göze çarpmaktadır. Edremit Gazetesi'nin yayın hayatına başlaması (1925), Edremit Türk Ocağı sineması açılışı (1926), İlk radyo (1926), Çınarlı Han'da dans mahalli açılışı (1926), Akçay sahilinde danslı gazinoların açılması (1929), ilk halk sinemasının açılması (1929), Edremit şehir kulübünün kurulması (1938), yazlık sinema (1935), İlk pavyon (1948) şehre katkı sunan önemli gelişmelerdir. Ayrıca Cennetayağı bahçeleri dinlence ve ekonomik faaliyetler için kullanılmıştır (Türkiye Kılavuzu, 1946: 516).

Bu dönemde şehre bazı ticari unsurlar da eklenmiştir: 1904'de gazhane yapılmıştır.1905'de bugünkü İstanbullu Oteli ve 1949'da Yıldırım Caddesine Yavuz Oteli kuruldu. Cumhuriyet Lokantası açıldı. 1925'de Karagözoğlu Ali Rıza Bey Zeytinyağı Fabrikası kuruldu (Türkiye Kılavuzu, 1946).

Edremit Belediyesi'nin sınırları 1926'da tayin edilmiştir. 1936'da Akçay Mahallesi danıştay tarafından belediye sınırları içine alınmıştır (Yüceşahin, 1997: 119). Bu dönemde şehir batıya doğru gelişmiştir (**Şekil, 8**).

2.5.1950-1970 Arası Edremit şehri

İnsanların zaman içinde coğrafi mekân üzerinde yer değiştirmelerinin çeşitli nedenleri vardır. Doğum ve ölüm oranlarının yüksek veya düşük olması, kırsal kesimden şehre veya bir yerden başka bir yere geçici veya sürekli hareketlilik gibi değişik sebeplerle mekânda yer değiştiren nüfusun toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasi etkileri yerleşim birimleri üzerinde açıkça görülmektedir (Karpaz ve Tırnakçı, 2003).

1950'li yıllar Türkiye için önemli bir tarihi ifade etmektedir. Emekleyen bir devletin ayağa kalkmaya çalıştığı dönem olarak da ifade edilebilen bu yıllarda ortaya çıkan ekonomik kalkınma çabası insan sirkülasyonuna neden olmuştur. Köyden kente olan bu akış yönü beraberinde birçok problem doğurmuştur. Hızlı bir şehirleşme dönemine giren Türkiye ekonomik, sosyal ve kültürel anlamda meydana gelen bu değişimi uzun süre hazmedememiştir.

Türkiye'de 1950'den beri hızlı bir şehirleşme hareketi yaşanmaktadır. Nüfusun şehirlerde toplanması çok önemli bir sosyal harekettir. Ülkenin çehresini değiştiren bir yenilik durumudur. Şehirleşme ile sosyo-kültürel ve ekonomik gelişmişlik düzeyi arasında sıkı bir ilişki vardır. Türkiye'deki şehirleşme hareketleri itici ve çekici faktörlere bağlanmaktadır. Tarım topraklarının parçalanması, verim düşüklüğü başlıca itici faktörler iken; sanayi ve ticaretin şehirlerde toplanması çekici unsurları oluşturmaktadır (Keleş, 2012). Gelişmiş ülkelerdeki şehirleşme hareketi sanayiye dayanırken ülkemizdeki şehirleşme hareketi sanayi temelli olmayan çoğunlukla kırsal kesimin iticiliğinden kaynaklanmıştır. Yani kırsal nüfusun artması ve bölünen toprakların gerekli geçimi sağlayamaması bunda etkili olmuştur. Bu şehirleşme hareketi özellikle ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Çünkü kırsal kesim nüfusu sanayi ve ticaretin geliştiği daha büyük şehirlere hareket etmekte ve bu hareketli nüfus ülke içinde kargaşa, karışıklık, kaos ortamı yaratmaktadır.

Bu dönemde ülkenin bütün sancılı dönemlerine şahit olan Edremit'in çehresini yenileme çalışmaları dikkate değerdir. Özellikle Edremit Belediyesi'nin 1950-1954 yılları arasındaki çabası şehrin temel iskeletini oluşturması açısından önemlidir. Şehir içi yolcu otobüsü (servis) seferine bu dönemde başlanmıştır. Ambulans alınmış, yollar tamir edilip, ağaçlandırılmış, konut yapımına hız verilmiştir (Edremit Belediyesi, 1954). 1953'te Belediye Hastanesi, 1970'de Sosyal Sigortalar Hastanesi açılmıştır.

1951 yılında doksan beygirlik Bohn-Köhler dizel elektrojen grubu ile şehre günün 24 saatinde devamlı elektrik verilmeye başlandı. Bu dönemde kasaba halkı haziranda “alan” adı verdikleri bağlıklarla incirliklere göçerlerdi (Yurt Ansiklopedisi, 1982). Bu durum Akçay’ın henüz popüler olmadığı dönemi ifade etmesi açısından önemlidir.

1950-1954 yılları arasında gerçekleştirilen önemli olaylardan biri belediye garajının yapımıdır. Şimdilerde spor tesisi olarak kullanılmaktadır. İşçi hastanesinin ikinci katının yapımına başlanmıştır (Edremit Gazetesi, 8 Aralık 1968). Çınar sineması, şehir gazinosu, Akpınar ve Akçay plaj gazinosu şehre eklenen önemli unsurlardır (Edremit Belediyesi, 1954).

Şehir 1955’ten sonra Hekimzade, Tuzcumurat’ın bir kısmı ve İbrahimce Mahallesi ile kuzeye doğru genişlemiştir. 1965’den itibaren alüvyal bir ova içinde yer almasının sağladığı avantaj ile hemen her yöne doğru gelişmeye başlamıştır (**Şekil, 8**). 1960 yıllarda Edremit Belediyesi’nin Akçay sahil şeridini satın almasıyla Akçay hareketlenmiştir. Akçay’da çok fazla bataklıklar kurutularak sayfiye ve cazibe merkezi haline getirilmiştir. 1960’lardan sonra otel ve motel gibi turizm tesislerinin işletmeye açılması ve Akçay-Altinkum’da “Turban Akçay Tatil Köyü”nün hizmete girmesi turizmin gelişmesini hızlandırmıştır (Kitapçioğlu,1993:208). Fakat turizmin asıl gelişmesi Akçay Turban Tatil Köyü’nün 1969 yılında Fransızlar tarafından kiralanması ile gerçekleşmiştir (Edremit Gazetesi, 6 Ekim 1968).

1962 yılında Edremit’te Ziraat, İş, Emlak Kredi, Osmanlı, Halk, Türk Ticaret, Akbank ve Vakıflar bankalarının şubeleri yer almaktadır. İlçede 5 adet akaryakıt istasyonu, 24 otel,19 pansiyon ve 10 adet lokanta bulunmaktadır (Balıkesir İl Yıllığı, 1969: 227). Bir kasaba için 5 adet akaryakıt istasyonunun varlığı aktif ulaşım sistemlerinin varlığını ifade etmektedir.

1964 yılında şehrin yeni imar planları yapılmıştır (Edremit Gazetesi, 12 Mayıs 1964). 1967 yılında şehir nüfusu artarken mahalle sayısı sabit kalmış, hane sayısı artmıştır. 1967 yılında Camivasat, Akçay, Gazicelal, Gaziiyas, Hacıtuğrul, Hamidiye, Hekimzade, İbrahimce, Soğanyemez, Turhanbey, Kapıcıbaşı ve Tuzcumurat mahalleleri mevcuttur (Balıkesir İl Yıllığı, 1967: 69; **Şekil 8**).

Zeytinyağı fabrikaları ve bir sabun imalathanesi dışında şehir içinde başka fabrika yoktur (Yetkin, 1957:203). Halen mevcut zeytinyağı fabrikalarının üç tanesi daha yeni cereyandan istifade etmektedir. Diğer fabrikalar mazot ve odunla çalışmaktadır. Bu sene bu fabrikalara müracaat edilip tesisatını daimi ve ucuz yeni

elektriğe göre ıslah ettirmeleri istenecektir (Edremit Gazetesi, 4 Nisan 1963: 4). Birkaç münferit olaydan sonra gazhane yangın riskine karşı tehlikeli bulunmuş, şehirden uzaklaştırılmıştır (Edremit Gazetesi, 12 Aralık 1962:1).

Bu dönemdeki yerel gazetelerin temel konularının şehrin fiziki unsurlarındaki eksikleri giderme yönünde olduğu görülmektedir: Akçay'da ev inşa etmek için bir yapı kooperatifi inşa edilecektir. Akçay Festivali'ne büyük önem verilmektedir (Edremit Gazetesi, 3 Temmuz 1968:1). Soğuk Tulumba-Akçay yolunun yapımına başlanacaktır (Edremit Gazetesi, 29 Ocak 1976). Edremit'in en yüksek merkezi olan Çamtepe etrafında oluşan gecekondu başka yere nakledilerek buranın turistik bir alan haline getirilmesine karar verilmiştir (Edremit Gazetesi, 27 Nisan 1966).

2.6.1970-1990 Arası Edremit Şehri

Konut bireyin barınacağı kapalı bir alan olmanın ötesinde ona kaliteli bir yaşam sunan, dayanıklı yapıları ifade etmektedir. Konut kimliktir (Çetin, 2012: 295). Aynı zamanda konut kalkınmışlık düzeyinin önemli parametrelerinden biridir. Konut probleminin temelinde alt ve orta sınıfın yaşadığı zorluklar yatmaktadır (Karasu, 2005). Konut sektöründe ilk dönem 1923-1960 arasını kapsamaktadır. Bu dönemde konut sorunu Ankara ile sınırlıdır. İkinci dönem 1960-1980 arası dönemdir. 1950'li yıllardan itibaren iç göç konut sıkıntısını ortaya çıkarmıştır. Böylece sağlıklı kentler ortaya çıkmıştır. Bu konut sorunu beraberinde kendi çözümünü de getirmiştir. Büyük şehirlerin çevresi gecekonduyla kuşatılmıştır. Üçüncü dönem 1980-2000 yılları arasını kapsamaktadır. Bu gecekondu 1970'lerde biçim değiştirmeye başlamış ve 1980'li yıllarda çıkarılan imar aflarıyla kentsel ranttan pay almanın aracı haline gelmiştir (Karasu, 2005). Toplu konut fonu oluşturulmuş ve devlet konut sektörünü desteklemiştir. 2000'den günümüze olan süreç ele alındığında belediyeler konut üretimi konusunda önemli yetkilere kavuşmuştur (Karasu, 2009).

Plansız kentleşmenin hızlandığı, gecekondulaşmanın yaygınlaştığı, yüksek yoğunluklu altyapısı eksik apartman mahallelerin benimsendiği 1950'den sonraki dönem ile popülist bir dönemi ifade eden 1980'li yıllarda çıkarılan aflarla gecekondulaşma adeta teşvik edilmiştir (Tekeli, 2001). Bu genel Türkiye manzarası Edremit şehrine de yansımıştır.

1970'lerde çevre köy ve kasabalarından Edremit'e göçler yaşanmıştır. 1980'li yıllarda inşaat sektörü hız kazanmıştır. Ülkenin doğusundan inşaatlarda çalışmak

üzere çok sayıda insan Edremit'e yönelmiştir. Bu yıllarda şehirde ciddi biçimde içme suyu sıkıntısı yaşanmıştır. Bu nedenle Eminkuyu'da yapılacak ıslahat ve açılacak yeni kuyu sayesinde su sıkıntısının giderilmesi öngörülmüştür (Edremit Gazetesi, 17 Ağustos 1978). Bu dönemde şehirde 1982 İmar Planı'na göre 12 mahallenin adı geçmektedir: Camivasat, Hacituğrul, Kapıcıbaşı, Tuzcumurat, Gazicelal, Hamidiye, Cumhuriyet, Gaziiyas, İbrahimce, Turhanbey, Hekimzade, Soğanyemez (**Şekil 8**).

Şehrin Camivasat Mahallesi güney ve güneydoğuya doğru hızlı bir şekilde gelişmiştir. Belediye hizmetlerinin aksamaması için bir kısmı bu mahalleden ayrılarak 1973'de Cumhuriyet Mahallesi kurulmuştur. Mahalle Cumhuriyetin ellinci yılında oluşturulduğu için bu adı almıştır. Bu mahallenin kurulmasıyla şehir doğuya doğru genişlemiştir (**Şekil 8; Foto 5**). Mahalle sayısı 13'e yükselmiştir. Böylece şehir kuzeyden, doğudan ve güneyden yatay olarak gelişimini devam ettirmiştir (**Şekil 8**).

Fotoğraf 5: Edremit Şehrinin 1975 Yılına Ait Hava Fotoğrafı

Kaynak: Harita Genel Komutanlığı, 2014.

1990 yılında şehirde mevcut mahalleler şunlardır: Camivasat, Gazicelal, Gaziilyas, Hacituğrul, Hamidiye, Hekimzade, İbrahimce, Kapıcıbaşı, Soğanyemez, Turhanbey, Tuzcumurat, Akçay, Cumhuriyet.

Genelde imalat sanayisine dayanan küçük işletmelerin yer aldığı şehirde muhtelif mahallere dağılmış 4 zeytinyağı fabrikası vardır. 1982 yılında Hamidiye Mahallesi'nde küçük sanayi kurulmuştur (Ertin, 1992: 201). Edremit'te 4 adet kışlık ve 4 adet yazlık sinema bulunmaktadır (Balıkesir İl Yıllığı, 1973; Edremit İmar Planı, 1982). Akçay'da 12.000 m²'lik bir festival alanı yer almaktadır. Büyük park 30.000 m²'ye sahip bulunmaktadır. Park Balıkesir girişi ve Menderes Bulvarı arasında yer almaktadır (Edremit İmar Planı, 1982).

1982 yılında Edremit şehrinde 1-2 katlı yapı ve oranı %55.3; yapı oranı %30; daha yüksek yapılar oranı %15'dir (İmar Planı, 1982). Edremit'te ilk kat yükseltme kanunu 1983'te çıkmış ve 3 kata kadar izin verilmiştir. 1985'ten sonra hem apartman hem de kat sayılarında artış görülmüştür. Özellikle Akçay, Camivasat ve Menderes Bulvarı üzerinde bu yoğun yapılaşma görülmektedir. Yenice ve Balya gibi çevre kırsalından gelen nüfus Hekimzade ve Tuzcumurat mahallelerine yerleşmiştir. İbrahimce Mahallesi'nde gecekondulaşma yoğun şekilde yaşanmıştır. Merkezi mahallelerden Hacituğrul ve Kapıcıbaşı daha çok işyerlerinin bulunduğu ve nüfusu oldukça az olan mahallelerdir. Edremit şehrinin doğusunda askeri tesisler bulunmaktadır. Böylece doğu yönünde önü kesilen şehir güney ve batı yönlerinde büyümeye devam etmiştir.

Edremit'in bir merkez etrafında yaygın bir leke şeklinde varoluşu ve gelişimi ticaretin her yönden gelişimine imkân sağlamıştır. Edremit'in merkez kısmı ve buna bağlı caddeler tamamen ticari dükkânlarla kaplı olduğu için bu kısımlarda ancak iç sokaklarda yeni tesisler açılacak ve binaların üst katlarına çıkılacaktır (Edremit İmar Planı, 1982). 1977'de Edremit'te konut sayısı 6118; 1995'de konut sayısı 14833' tür.

1970-1990 döneminde Edremit şehrinde ticari faaliyetler Cumhuriyet Meydanı'nda toplanmıştır (**Foto 6**). Şehir bu merkezin çevresinde helezonlar çizerek büyümüştür. Cumhuriyet Meydanı şehrin en hareketli kısmıdır. Meydana 7 cadde açılmaktadır. Bu caddeler şehrin diğer faaliyet alanlarını arasında kılcal damar görevi görmektedir. Bunlar Kurşunlu, Zübeyde Hanım, Çayıçi, Yukarı Çarşı, Sıtkı Paşa, Hürriyet, İnönü caddeleridir. Bu geniş caddeler içinde en geniş olanı Menderes Bulvarıdır. Menderes Bulvarı, şehrin ilk dönemlerinde Yıldırım Caddesi olarak anılırken 1939 yılında bulvara çevrilmiştir. PTT, Adliye ve belediye binası buradadır. Şehrin yoğun kısmında trafiğin yükünü hafifletmek için belediye katlı

otoparkı yapılmıştır. Menderes Bulvarının sol tarafında Edremit'in en büyük parkı yer almaktadır. Bu yer Akpınar su kaynağının bulunduğu yerdir. Edremit'in bu nüveden teşekkül ettiği kabul edilmektedir. Adı 1993 yılında "Yunus Emre" parkı olarak değiştirilmiştir. Edremit'te konut parsellerinin küçük olduğu görülmektedir. Bu durum tarım fonksiyonu ön planda olan Edremit'in doğasından kaynaklanmıştır. Başka bir ifadeyle tarımın mekâna söz geçirdiğini göstermektedir. Bankaların hemen hepsi Menderes Bulvarı ve Cumhuriyet Meydanı üzerindedir. Bu dönemde Akçay'da ev pansiyonculuğu, sonrasında kooperatif yapımına önem verilmiştir. Emeklilerin gelip yerleştiği Akçay büyümeye devam etmiştir. Akçay Tatil Köyü'nde ek inşaatlar sürmüştür. Yaz aylarında Akçay'ın turizm çekiciliği nüfuslanmayı maksimum düzeylere çıkarmıştır.

Fotoğraf 6: Edremit Şehrini Adeta Kalbini Oluşturan Cumhuriyet Meydanı'ndan Bir Görünüm

İzmir-Çanakkale yolu üzerinde bulunan Edremit'ten günün her saatinde ulaşım imkânı mevcuttur. Kentin açık kapısı konumunda olan Akçay yolu şehrin gelişim istikametini belirlemektedir. Tuzcumurat ve Cumhuriyet mahallelerinde bulunan iki pazar alanı otopark alanları olabilecek durumdadır. Çevre karayolunun birleştiği yer olan oto garaj civarında toptancı hal kurulmaktadır (Edremit İmar Planı, 1982: 65). Edremit şehrinde 12 fabrika mevcuttur. Bu fabrikaların çoğu zeytinyağı fabrikasıdır. Bu durum zeytinin beşeri hayat üzerindeki etkisini göstermektedir. Şehirde fabrikalar konut alanlarıyla karışık durumdadır. Dolayısıyla malın getirilmesi,

götürülmesi, işlenmesi, depolanması şehir içi trafiği etkileyeceği gibi çevre kirliliğine de davetiye çıkarmıştır.

1970'li yıllarda Oto garajı ile Akçay yolu genişletilmiştir. Soğuk Tulumba-Akçay yoluna başlanmıştır (Edremit Gazetesi, 28 Ocak 1976). Askeri bölge civarında kuzey-güney yönüne giden yol genişletilmiştir. İkinci bir köprü ile Balıkesir yoluna bağlanmıştır. Bu sayede askeri tesisler kolaylıkla kent dışına çıkabilecektir ve kent tek köprü sıkıntısından kurtulacaktır.

1982'de Edremit- Balıkesir yolu bozuk satırlıdır. Denizyolu ve havayolu yok denecek kadar azdır. Edremit ile Akçay arasında otobüs seferi mevcuttur. Şehir Çanakkale, İzmir ve Balıkesir'e karayolları ile bağlıdır. Şehirde ulaşımın bel kemiği Menderes Bulvarı'dır. Şehir merkezden çevreye doğru yayıldığı için bütün yollar çevreye doğru ışınlar şekilde dağılmaktadır. Dolayısıyla bütün yollar Cumhuriyet meydanında toplanmaktadır. Kent trafiği çok zayıf olduğu için Menderes Bulvarı dışında fazla bir sıkıntı olmamaktadır (Edremit İmar Planı, 1982).

1982 yılında Edremit'te çoğu oto tamirhane ve ağaç işlerinde olmak üzere 428 işyeri bulunmaktadır. Bunlar kentin Balıkesir giriş ve Akçay çıkışında yer almaktadır. Ağaç işlenerek kereste, mobilya üretilmektedir. ORTAŞ (Orman atıklarından orman ürünleri elde eden fabrika), SUMAŞ (Süni tahta sunta imalatı), TUZKER LTD.ŞTİ. (Kereste Ticareti), ÇAMSAN LTD.ŞTİ. (Marangoz ve Mobilya Sanayi) orman ürünlerini işleyen sanayi kuruluşlarıdır. Tenekeci ve küçük esnaf çarşı içindedir. Kurulmakta olan yeni küçük sanayi sitesi 420 üniteliktir. Küçük sanayi çevreye yaygın bir şekilde hizmet vermektedir (Edremit İmar Planı, 1982). Ancak organize olmuş bir sanayi bulunmamaktadır. Edremit'te ziraata, özellikle zeytin ve orman ürünlerine dayalı sanayi dalı gelişmiştir. Şehirdeki 3 adet yağ fabrikasının şehrin dışına taşınması temiz çevre için oldukça önemlidir. Akçay yönünde kalan Kuruçay mevkinde daha ziyade sanayiye dönük imar planları yapılmıştır. Şehirde Kuruçay mevkinde ikinci bir sanayi sitesi inşaatına başlanmıştır. Küçük Sanayinin bir kısmı kent içinde bir kısmı kentin Akçay asfaltı üzerindedir. Mezbaha Kuruçay mevkinde 250 m²'lik alana yayılmıştır (Edremit Belediyesi, 1999: 52).

Bu dönemde şehirde mahalleler arasında sosyal yapı itibarıyla farklılıklar bulunmaktadır. Akçay, Soğanyemez, Camivasat, Tuzcumurat (Çayıçi caddesi kısmı), Cennetayağı yüksek bir gelir grubuna hitap eden alanlardır. Orta gelirli Cumhuriyet ve Gaziilyas; düşük gelirli aileler İbrahimce, Hekimzade ve Turhanbey mahallelerinde ikamet etmektedir. Şehrin konut alanları kuzey ve doğu bölgeleri ile Akçay kısmındadır. Cumhuriyet Meydanı ve buradan çıkan ışınsal caddeler şehrin

ticaret alanlarıdır. Kentleşme hızlı bir şekilde devam etmektedir. Konutların bitişik nizam yapılması bunun göstergesidir. Gaziilyas, Camivasat, Kapıcıbaşı, Hekimzade, Turhanbey mahallelerinin merkez kısımlarının belli yerleri sit alanı olarak belirlenmiştir. Bu alanların korunması şehrin tarihi açısından önemlidir.

Akçay sahilinde yeraltı su seviyesi oldukça yüksektir. Bu nedenle gevşek zemin kanalizasyon konusunda özellikle zemin katlarda ciddi problemler ortaya çıkarmaktadır. Şehrin içinde dağınık halde bulunan mezarlıklar için Çamcı yolu üzerinde yeni mezar yeri öngörülmüştür. Bu dönemde yaygın olan kooperatiflerin çoğu Akçay'da, bir kısmı şehrin güney ve batısında yer almaktadır.

2.7.1990 Yılından Günümüze Kadar Edremit şehri

Şehirlerin günümüzdeki durumunu anlamak için nasıl kurulduğu ve zaman içinde ne gibi değişikliklere uğradığını bilmemiz gerekmektedir. Özellikle mahalleler şehrin gelişimini oldukça açık bir şekilde anlatmaktadırlar. Bu fikirden yola çıkarak 1990'dan bu yana şehirselleşmenin çok hızlı gerçekleştiği görülmektedir.

Edremit şehrinde eski yapılaşmaların olduğu yerlerde yollar dar ve bitişik nizam yapılanma söz konusudur (**Foto 7**). Bu durumun ortaya çıkardığı sıkıntılardan dolayı yeni gelişme alanlarında yollar geniş bırakılmakta ve bu alanlarda bitişik nizam yerine bahçeli nizam şeklinde yapılaşmaya gidilmektedir. Şehir gelişimi genellikle Akçay-Bostancı ve Çıkrıkçı yönlerinde gerçekleşmektedir. Bu alanlar tarıma elverişli alanlardır. Bu nedenle meydana gelecek tarım arazisi kaybının fazla olmasını engellemek için şehrin doğu ve kuzeybatısındaki kısmen yüksek alanların imara açılması kararı alınmıştır. Akçay Mahallesi'ndeki yoğun nüfus artışından dolayı Çanakkale asfaltının kuzey kısımları da yerleşme alanı olarak imara açılmıştır.

1999 yılında Edremit'in 15 mahallesi vardır. Şehrin merkezini çarşı oluşturmaktadır. Yollar bu çarşıda buluşmaktadır. Şehrin merkezi alanında işyerleri ve konutlar bir arada bulunmaktadır. Bu dönemde Cennetayağı (1993) ve Darsofa (1996) mahallelerinin kurulmasıyla şehrin yatay yönde büyümesi devam etmiştir (**Şekil, 8**).

Fotoğraf 7: Edremit Şehrinde Dar ve Bitişik Nizam Yapılanma Örneği

Edremit şehrinin 2013 yılına ait hava fotoğrafında bu durum daha net bir şekilde görülmektedir (**Foto 8**). Darsofa ve Cennetayağı mahalleleri tamamen konut alanı olarak kurulmuştur. Şehrin büyümesine imkân sağlayan alan (hinterland) batı ve güney istikametlerinde bulunmaktadır. Mahalleler bir yandan alansal olarak büyürken bir yandan kendi içlerinde büyümektedirler. Nitekim Camivasat Mahallesi ovaya yayıldığı için genişlemeye müsait bir mahalledir. Cennetayağı (1993) Mahallesi bu mahalleden ayrılarak doğmuştur. Akçay Mahallesi'nde 10 yıl önce programa alınan kanalizasyon artık hizmet verir duruma gelmiştir (Edremit Belediyesi, 1999: 49).

Fotoğraf 8: Edremit Şehrine Ait Hava Fotoğrafı, 2013

Endüstrinin değişik alanlarında ihtiyaç duyulan ara insan gücünü yetiştirmek amacıyla, Balıkesir Üniversitesi Edremit Meslek Yüksekokulu 14 Şubat 1994 tarihli YÖK Yürütme Kurulu Kararı ile kurulmuş olup 1994-1995 eğitim-öğretim yılında açılış gerçekleşmiştir (**Foto 9**). Meslek Yüksekokulunun kurulması şehir hayatına hareketlilik getirmiştir. Böylece şehrin kuzeydoğuya doğru gelişimini hız kazanmıştır. Şehrin kuzeybatısında yapımına başlanan TOKİ konutları şehrin gelişimi olumlu yönde etkilemiştir (**Foto 10**). 1999'da Ülkü Yolu tamamen belediyenin imkânlarıyla yapılmıştır. 2010'da yeni bir revizyon imar planı hazırlanmıştır. Zeytinli mevkiye yakın Akçay yolu üzerinde kurulan yolun her iki tarafına yayılmış şekilde organize sanayi bölgesi kurulmuştur. Eskiden Edremit'in çöplüğünün toplandığı bu mevki şehrin batıya doğru gelişimine katkı sağlamıştır. Park, bahçe, ağaçlık alanlar şehrin muhtelif alanlarına dağılmıştır.

Fotoğraf 9: Edremit Meslek Yüksekokulu'ndan Bir Görünüm

Fotoğraf 10: Şehrin Kuzeybatısında Kümelenen Toki Konutları

Devlet Hava Meydanları İşletmesi Körfez Meydan Müdürlüğü tarafından idare edilen “Körfez Havaalanı” bu dönemde (1997) hizmete alınmıştır. Edremit'e uzaklığı 7 km olan havaalanı şehrin güneyinde Bostancı köyü yakınlarındadır (**Foto 11**). Pist ve terminal binasının küçük olmasından dolayı 2010 yılında revize edilmiştir. Havaalanı Altınoluk, Akçay ve Ayvalık'ta turizmin gelişmesi nedeniyle kurulmuştur. Tamamen işlevsel hale geldiğinde Edremit ve Edremit Körfezi'nin turizm potansiyeline büyük katkı sağlayacaktır. Bu havalimanının adı 2013 yılında “Koca Seyit Havalimanı” olarak değiştirilmiştir.

Fotoğraf 11: Şehrin Güneyinde Bulunan “Koca Seyit Havaalanı”

Şehrin işlek cadde ve sokakları ticaret ve işyerlerinin toplandığı alanlardır. Edremit şehrinde en çok iş yeri Soğanyemez Mahallesi'nde yer almaktadır. Şehrin merkezi kısmında gelişme dikey doğrultuda gerçekleşmiştir. Şehirde inşaat faaliyetlerinin hız kesmeden devam etmesi nüfusun artışı ve şehrin geliştiğini göstermektedir. Menderes Bulvarı'nın şehir içi trafiği çok yoğundur. Balıkesir-İzmir yönünden gelenler şehir merkezine girmek istiyorlarsa bu yoldan geçmelidirler. Çanakkale-Akçay yönünden gelip merkeze giren taşıtlarda bu bulvara çıkarlar. E87/D550 bölünmüş İzmir-Çanakkale yolunun yapılması trafik yoğunluğunu

hafifletse de şehir içi trafik yoğunluğunun tam olarak çözüldüğü söylenemez. Banka şubelerinin burada bulunması insan ve araç trafiğini iyice artırmaktadır.

Çayıçi Caddesi ve onun devamı niteliğinde olan Hamdibey Caddesi yoğun trafiğe sahne olmaktadır. Çünkü köylere ulaşım bu güzergâhlardan sağlanmaktadır. Bu yol üzerinde köye giden ve gelenler için lokanta, çay ocağı, kahvehaneler açılmıştır. Yine bazı mesire yerlerinin burada yer alması özellikle yaz aylarında yoğunluğu artırmaktadır. Kurşunlu Caddesi şehrin en eski caddelerinden olup önemli ticaret alanları burada yer almaktadır. Sıtkı Paşa Caddesi üzerinde askeri bölgeler çoğunlukla bulunmaktadır. Eskiden mezarlık olan askeri gazinonun bulunduğu yer zaman içinde gelişerek şehrin merkezinde kalmıştır. Zübeyde Hanım Caddesinde pazar kurulmaktadır. Şehrin batısındaki Akçay ve Yılmaz Akpınar caddeleri üzerinde benzin istasyonları, otopark (1991) ve organize sanayi sitesi bulunmaktadır. Yol boyunca benzin istasyonlarının çokluğu şehrin ulaşım fonksiyonu hakkında fikir vermektedir. Tabii bu trafik yoğunluğunun turizm eksenli olduğu göz ardı edilmemelidir.

Edremit Cumhuriyet Mahallesi Harmantepe mevkinde F Tipi Kapalı Cezaevi zamanla şehrin içinde kaldığı için boşaltılarak (2006) mahkûmlar Havran ve Burhaniye'deki cezaevlerine nakledilmişlerdir (www.haberler.com, 2006). 2007'de Edremit Devlet Hastanesi yeni hizmet binasına taşınmıştır. Edremit Sağlık Ocağı Binası hizmete girmiştir. Edremit'te 438 TOKİ konutu (412 konut+26 hizmetli binası) (252'si alt gelir grubuna) yapılmıştır (Balıkesir İli 2007 Yılı Değerlendirmesi, 2007: 39-40-77). Akçay yolu üzerinde yeni organize sanayi sitesi, kuzeyine küçük sanayi sahası kurulmuştur. Böylece sanayi tesisleri şehrin batısına yol boyunca düzenli şekilde sıralanmıştır.

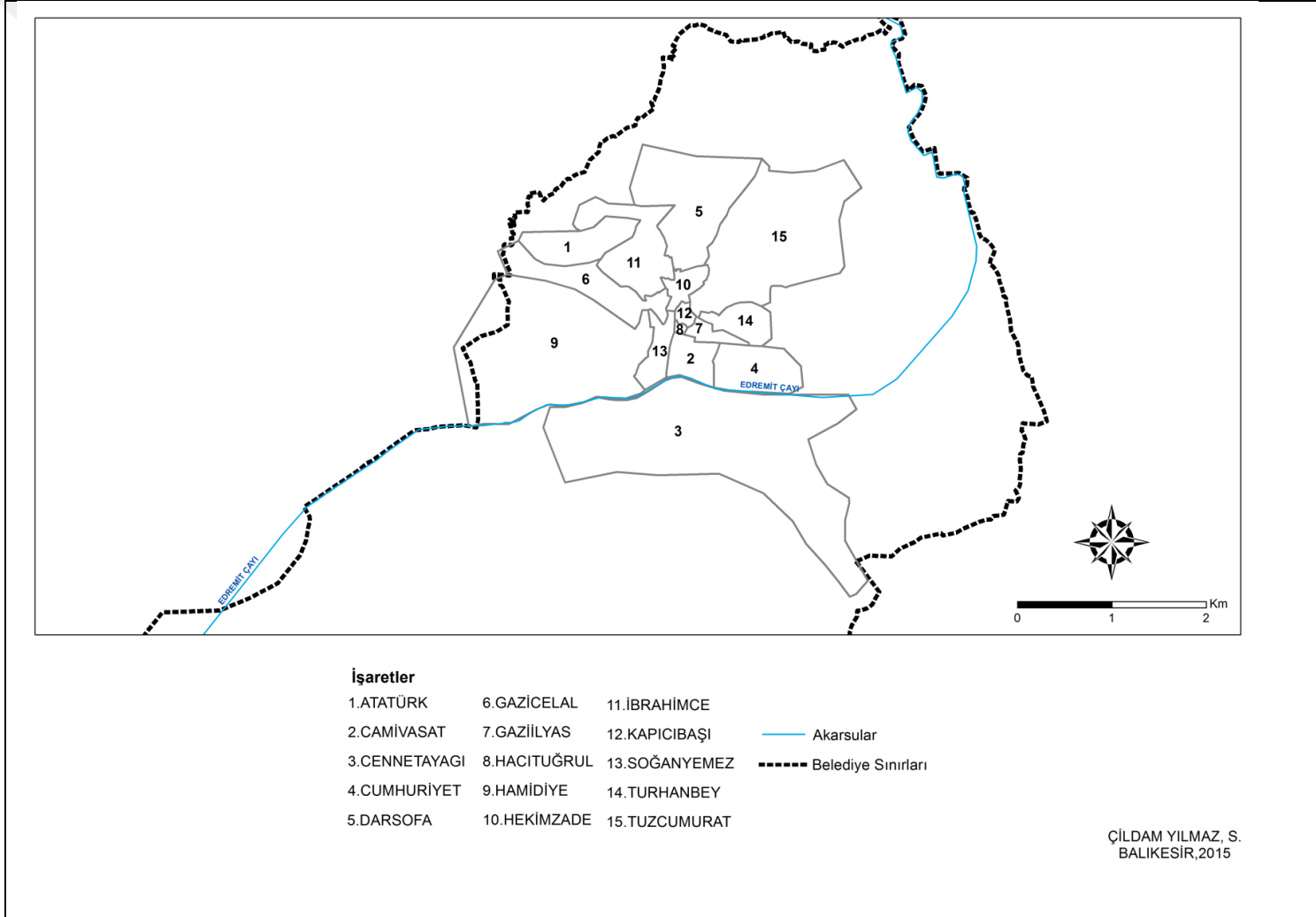
Tarih boyunca hep önemli yollar üzerinde bulunan Edremit bir buluşma noktası ya da transit alan olmuştur. Şimdi ise Çanakkale-İzmir yolu üzerinde yer almakta, E87/D550 yolu buradan geçmektedir. Yollar boyunca tamirci, kaportacıların sayıları ile benzin istasyonlarının çokluğu bu transit durumu ortaya koymaktadır. Edremit-Balıkesir yolunun 35 km'lik kısmında yol çalışmaları devam etmektedir. Balıkesir-Edremit Bölünmüş yolu 2013 tarihinde hizmete açılmıştır. Halen yolda düzenleme çalışmaları devam etmektedir. Edremit gerek tarımsal gücün fazla oluşu, gerekse yol kavşaklarında bulunuşu nedeniyle civarı için bir etki alanına sahiptir.

Edremit'in en büyük fonksiyon sahası ikametgâh alanlarıdır. Eskiden iki katlı olan yapılar yerlerini altı katlı binalara bırakmıştır. Bu nedenle eski yapılar yıkılarak kat karşılığı mütahite verilmektedir. İzmir-Çanakkale yolu üzerinde bulunan Şehit

Hamdi Stadı şehrin spor ihtiyacını karşılamaktadır. Akçay'da yazın kullanılan konutların tam yıl kullanılması sağlanmalıdır. Akçay'ın giriş yolunun doğu kısımlarında yeni konut bölgeleri görülmektedir. İlçenin Gazicelal, İbrahimce ve Hekimzade mahallelerinde %20 civarında gecekondulaşma yapılaşması görülmektedir. İbrahimce Mahallesi'nin kuzeyi en fazla gecekondulaşmanın olduğu yerdir. Şehir dışarıya göç vermemekte aksine çevreden göç almaktadır.

Edremit şehri bir ticaret merkezidir. Çevresindeki köy ve kasabaların pazarı olma özelliği, transit özelliğine sahip olması şehrin fonksiyonel çeşitliliğini ve dağılışını önemli ölçüde etkilemiştir. Edremit şehrinin ekonomik aktörü zeytindir. Edremit şehri varlığını ova ve onun sayesinde olan zeytine borçludur. Bu dinamik etken önemini tarih boyunca hep korumuştur. Şehirde faaliyette bulunan fabrikalar da çoğunlukla zeytinyağı üretilmektedir. Edremit turizm açısından merkezi bir konumdadır ve çevresini etkilemektedir. Edremit'in turistik yönü geliştikçe betonarme yapılaşma artmaktadır. Edremit'te turizm ve zeytincilik faaliyetleri çekişme halindedir. Bu çekişmenin bırakılıp kader birliğinin sağlanması gerekir. Meydana gelecek her gelişme şehrin tarih boyunca gelen özgün kimliğine zarar vermeden ilerlemelidir. Dolayısıyla zeytin alanları itina ile korunmalıdır. Edremit şehrinde turizmin varlığı, inşaat sektörünün aktifliği ve hizmet sektöründeki iyileşmeler nüfusun daha da artacağını ve bölgenin uzun bir süre daha mevcut çekim gücünü elinde tutacağını göstermektedir. Şehir için popülist politikalar değil onun geçmişine ve geleceğine dokunacak, iz bırakacak politikalar yürütülmelidir.

2013 yılı itibari ile Edremit şehrinde 15 mahalle mevcuttur (**Şekil 9**). Aynı yıl kabul edilen 6360 sayılı kanun ile "Büyükşehir" statüsüne kavuşan 13 ilden biri de Balıkesir'dir. Bu yasaya göre Edremit'teki mahalle sayısı 24'e yükselmiştir. Edremit'te arsa ve konut fiyatları artmıştır. Bu yasaya adaptasyon dönemi devam etmektedir.

Şekil 9: Edremit Şehrinde Mahallelerin Dağılışı

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3.EDREMİT ŞEHRİNİN NÜFUS ÖZELLİKLERİ

3.1. Nüfusun Gelişimi

Nüfus, sınırları belli bir alanda (bir kıtada, bir ülkede, bir idari ünite) yaşayan insan topluluğuna denilmektedir (Özgür, 1998). Nüfus, geçmişte olduğu gibi günümüzün de en önemli konularındandır. Bir alandaki nüfus bilgisi o alanın doğal ve beşeri özellikleri ile yakından ilgili olduğu için nüfus konusu sosyologlar ve coğrafyacılar için oldukça önemlidir. Nüfusun yaş, cinsiyet, yoğunluk, kadın-erkek oranları, eğitim durumu, gelir düzeyi, faal durumu, istihdam, mekânsal dağılışı gibi özellikleri bilinmeden tek başına sayısını bilmek bir anlam ifade etmemektedir.

Bir ülkenin nüfusu, nüfus sayımları ile belirlenir. Elde edilen bu bilgilerle nüfus istatistikleri yapılır. Böylece nüfusun sosyal ve ekonomik özellikleri, sayısı, hareketleri, kentsel ve kırsal nüfus miktarları gibi çeşitli özellikleri tespit edilerek (Doğanay, 1994) ülke yararına sunulur.

Edremit şehrinin geçmişe dönük nüfus bilgilerine çeşitli kaynaklardan ulaşılmaktadır. Bunları; salname kayıtları, gezginlerin gözlemleri ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde yapılan nüfus sayımları şeklinde sıralamak mümkündür. Dolayısıyla bu dönemde nüfusun demografik özelliklerini tam olarak ortaya koymak oldukça zordur. Çünkü ne kadar geçmişe gidilirse nüfusla ilgili bilgilerin o derece azaldığı görülmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nda nüfus sayımlarının ilki 1831 yılında yapılmıştır. Bu sayımın temel amacı vergi toplanacak ve askere alınacak kişilerin belirlenmesi olmuştur. Bu sayımlarda başta kadınlar olmak üzere nüfusun belirli kesimleri sistemli olarak sayım dışında bırakılmış tüm alan kapsanmamış ya da farklı yerlerde farklı tarihlerde yapılmıştır (Tamer ve Bozbeyoğlu, 2004: 75). Bu nüfus sayımları daha çok mali ve askeri amaçlarla yapılmıştır. Yine de bunlar geçmiş hakkında tahminlerde bulunma adına önemli sayımlardır.

Edremit şehrinde nüfusla ilgili ilk kaynaklar XVI.yüzyılda Osmanlı İmparatorluğuna ait tahrir defterleridir. Bu dönemde nüfus sayımı askere alınacak kişi sayısını tespit etmek ve vergi verecek nüfusu belirlemek için yapılmıştır. Faroqhi'e göre 400'den fazla vergi nüfusu olan yerleşmelerin şehir olarak kabul edildiği Osmanlı İmparatorluğunda, 400-1000 vergi nüfusu olan yerleşme merkezleri küçük, 1000-3000 vergi nüfusu olanlar orta büyüklükte şehir ve 3000'den fazla vergi

nüfusu olanlarda büyük şehir olarak tanımlanmaktadır (Faroqi, 1993: 12-13). 1530 yılında Edremit'in vergi nüfusu 176 haneden yani 880 kişiden oluşmaktadır². Buna göre küçük bir şehir yerleşmesi Edremit'te hanelerin mahallelere dağılımı şu şekildedir: Kapıcıbaşı 15, Kadıcelal 20, Turhanbey 15, Hekimzade 19, Hacıtuğrul 12, Adilzade 18, Tuzcumurat 28, Soğanyemez 7, Cam-i Evsat 14, Cam-i Kebir 9, Akpınar 4, Kadıilyas 15. Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında gelen mübadil göçmenler, Arnavut, Boşnaklar, Çerkezler, Tatarlar ve Kürtler şehre gelip yerleşmiş ve şehrin ilk Türk ahalisi ile kaynaşmışlardır (Kitapçioğlu,1993:198). XVI.yüzyılda Kanuni dönemine gelindiğinde tarih kayıtlarında Edremit'ten iskelesi olan, pazar kurulan bir kasaba olarak bahsedilmektedir (Arıkan, 2002: 19).

XVI.yüzyılda Edremit'te az sayıda da olsa Rum ve Ermenilerin olduğu görülmektedir (Yılmaz, 1995: 199). Şehirde 1573 yılında 517 hane mevcuttur: Kapıcıbaşı 43, Kadıcelal 45, Turhanbey 47, Hekimzade 76, Hacıtuğrul 45, Adilzade 34, Tuzcumurat 73, Soğanyemez 31, Cam-i Evsat 72, Cam-i Kebir 15, Akpınar 6, Kadıilyas 30 (Yılmaz,1995). Edremit bu dönemde 2585 kişilik nüfusuyla orta büyüklükte bir şehirdir. 19.yy başlarında (1816) Müslüman-Türk ve Hıristiyan halktan oluşan şehrin toplam nüfusu 5000 kişidir (Stewig,1968: 198). Böylece Edremit büyük şehir statüsü kazanmıştır.

Osmanlı Devleti'nde 1831'de yapılan ilk resmi nüfus sayımına göre Balıkesir'in nüfusu 8405, Edremit'in nüfusu 5241 kişi kadardır (Karpat'tan Genç, 2005: 14). Molla Mustafa Paşazade Osman Bey'e göre bu nüfusun 4952'si Müslüman, 289'u Rum'dur (Özdemir, 2009; Yurt ansiklopedisi, 1982). 1845 yılında 9 ayrı cemaat 49 parça halinde değişik mahallere iskân edilmişlerdir (Akkuş, 2007). 1850 yıllarında Anadolu'nun çeşitli yerlerinden gelip Batı Anadolu'ya ve Edremit'e yerleşen Rumlar olmuştur. Zaten şehirde çok sayıda Rum mimarisini yansıtan evler mevcuttur. 19.yüzyıl sonlarında 6200 kişiye ulaşan şehir nüfusunun 1/4'ünü Rumlar oluşturmaktadır (Cuniet'ten Kitapçioğlu, 1993: 195). 1871'de Edremit kazasının erkek nüfusu 7059 Müslim, 1449 Gayr-i Müslim'dir. Toplam 3337 hane ve 15 mahallede erkek nüfusun tamamı 8508 kişidir (Özdemir, 2009). Edremit'e 1875

² Genelde tahrir defterleri, vergi mükellefi olan erkeklerin kayıt altına alındığı defterlerdir. Bu defterler bir hanede kaç kuşağın yaşadığını tespit etmeye yaramaktadır. Bir yerin vergi gelirlerini kalem kalem yıllık miktarlarıyla belirten ve kime dirlik olarak tahsis edildiğini gösteren tahrir defterlerine icmal defteri de denir. Oradaki halkın kaç hane olduğu bu defterde belirtilir, ama tek tek nüfus belirtilmez. Osmanlı devletinin sayımı 16. Asırda da 19.asırda da hane üzerinden verilir. Bir hanede kaç kişi olduğu ise tartışma konusu olmakla beraber hanenin evli ve bekar erkekleri sayısından bir netice çıkarabiliyoruz. Genelde tahrir defterlerinin en ünlü uzmanı olan Nejat Göyünç'ün tahlil ettiği hane büyüklüğünü 5 kişi olarak kabul etmeliyiz. Kuşkusuz bazı bölgelerde ve bazı hallerde bu sayı artabilir (Nasuhbeyoğlu, 2009: 2). Barkan da 5 rakamını kullanmaktadır (Barkan, 1953: 12).

yılına kadar Anadolu içlerinden gelen birkaç aile yerleşmiştir. 1877 yılında yapılan sayım sonuçlarına göre de Edremit'te 8871 nüfus ve 2740 hane mevcuttur (Yetkin, 1957: 17). Bu tarihten sonra gelmeye başlayan göçmenler sırasıyla 1877 Girit muhacirleri, Balkan Savaşı sırasında gelen Rumeli, Girit ve Adalar muhacirleridir (Yetkin, 1952: 28-29).

19.yüzyıl içinde şehir nüfusunun artışında doğal faktörlerin yanında dış göçlerin de önemli payı olmuştur. Nitekim 1877-1878 yıllarında Bulgaristan'dan, 1899 yılında ise Girit'ten göçmen almış, bunu 20 yy. başlarında Balkan Savaşı'nın bitiminde Selanik, Arnavutluk ve Midilli adasından gelen Türk kökenli göçmenlerin ikinci dalgası izlemiştir. 1305 (1889) yılı salnamesine göre Edremit kazasında 2 nahiye, 113 köy ve 5583 kişi yaşamaktadır. 30743 kadın ve erkek nüfus bulunmaktadır. Bu tarihte 24.909 Müslüman, 5350 Rum, 379 Müslüman Çingene ve 5 Yahudi yaşamaktadır (Mutaf, 1997: 167-182). 1307 yılı Hüdavendigar Vilayeti Salnamesi'ne göre Edremit Kazasının demografik özellikleri şöyledir: 13.709'u erkek, 11.886'sı kadın olmak üzere 25.695 Müslüman, 2969'u erkek, 2530'u kadın olmak üzere 5499 Rum, 99'u erkek, 95'i kadın 194 yabancı ve 5 Yahudi bulunmaktadır. 1324 (1906) yılı salnamesinde ise Edremit nüfusunun 30.916 Müslüman ve 9510 Rum olmak üzere nüfusu 40.426 kişi olarak verilmiştir. 1324 yılı salnamesinde diğer milletlerden bahsedilmemiştir (Özdemir, 2009). 1908 tarihli Hüdavendigar ili salnamesinde Edremit nüfusu 40.462'dir ve bu nüfusun 9010'u Rum'dur (Durmuş, 2010: 11). Edremit kazasının 1881'de 32.537 olan genel nüfusu 1914'de 40.626'ya çıkmıştır (**Tablo 19**).

Tablo 19: Edremit Kazasının 1881 ve 1914 Yılları Arasındaki Nüfusu

Yıl	Genel	Müslüman	Rum	Ermeni	Yahudi	Kıpti	Yabancı
1881	32537	26999	5528	10	-	-	-
1887	30743	25009	5350	-	5	379	-
1890	31293	25595	5499	-	5	-	194
1900	36711	30083	6603	13	12	-	-
1907	40426	-	-	-	-	-	-
1914	40626	30846	9699	41	40	-	-

Kaynak: Özdemir, 2009: 79.

Edremit kazasında Müslüman nüfustan sonra Rum nüfus çoğunluktadır (**Tablo 19**). 1897-1898 yılında kazaya az da olsa Ermeni ve Yahudi nüfusun geldiği görülmektedir (Yıldız ve Coşkun, 2013). 1878-1880 tarihleri arasında toplam nüfusun %82'sini Müslüman nüfus, %18'sini ise Rum nüfus oluşturmaktadır. 1897-1898 yıllarında ise Müslümanların toplam nüfusa oranı %83'e çıkmıştır. 1898-

1899'da bu oran %83.257 olarak, 1900-1901'de %81.945, 1903-1904'de %81.41, 1906-1907'de %76.5 olarak hesaplanmaktadır (Yıldız ve Coşkun, 2013: 277).

1324 (1906) yılı salnamesinde verilen Rum nüfus sayısı ile cetvellerde verilen Rum nüfus sayısı arasında ciddi farklar vardır. Bu uçurumun nedeni 1912 yılındaki I.Balkan Savaşı ve sonrasında meydana gelen olaylardır. 1909 yılında çıkarılan bir kanunla gayrimüslimlerin askere alınmasına tepki gösteren Rum gençleri Yunanistan'a firar etmeye başlamıştır. Balkan Savaşı'ndan sonra bunları yakın akrabaları izlemiştir. Yunanistan bu göçlere prim vermiştir. Atina'nın kışkırtması ile Trakya ve Batı Anadolu'da yaşayan Rumlar göç hazırlıklarına başlamıştır. Yunanistan Mondros Mütarekesi'nden sonra göçmenlerin tekrar Türkiye'ye dönmelerini isteyerek yeni sorunlara sebep olmuştur (Yılmaz, 2001).

Şehirde, I.Dünya savaşı ve Kurtuluş savaşı (1914-1922) nedeniyle nüfus artışı yavaş seyretmiştir (Özgür, 1998). 6 Şevval 1333 (17 Ağustos 1915) tarihli Dâhiliye Nezareti Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti'ne ait belge Edremit kazasının nüfusu hakkında bilgi vermektedir. 1333 tarihli cetvele göre 21.025'i erkek, 19.156'sı kadın olmak üzere 40181'i Müslüman, 1148'i erkek, 1126'sı kadın olmak üzere 2274 Rum, 61 Ermeni ve 41 Yahudi toplam 42.512 kişi Edremit kazasında ikamet etmektedir (Karakuş, 2009: 18). 1914-1915 yılları arasında Edremit'in nüfus yapısı yoğun Rum göçleri ile değiştirilmiştir. Rum göçleri I.Dünya Savaşı boyunca devam etmiş ve Edremit'te yaşayan Rum nüfusunda ciddi bir azalma görülmüştür. Ancak savaşın sona ermesi ve Osmanlı Devleti'nin yenilmesi nüfus hareketlerini de etkilemiştir. Nitekim Wilson ilkelerinde yer alan "azınlıkların çoğunlukta oldukları yerlerde kendi devletlerini kurabilecekleri" maddesi ülkeyi terk eden Rumların geri gelmesini sağlamıştır. Mondros Mütarekesi'nden sonra Rum göçleri başlamıştır (Karakuş, 2009: 19).

Ülke nüfusunun yıllara göre dağılımı incelendiğinde bazı dönemlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Bilindiği üzere Cumhuriyet döneminin ilk resmi nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. Zamanla meydana gelen nüfus artışında yurt dışından ülkeye olan küçük çaplı göçler ve genel olarak doğal nüfus artışı etkili olmuştur (Özgür, 1998: 11). 1927 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin 63 vilayeti vardı. 1950'den sonra vilayetlere il, kazalara ilçe denmiştir.

Bir ülkenin nüfusunu doğumlar, ölümler ve göçler etkilemektedir. Doğumlar ve ölümler arasındaki fark sonucunda meydana gelen artış doğal nüfus artışıdır. Türkiye'de nüfus 1927'de yapılan ilk nüfus sayımından bu yana değişik artış hızları gösterse de genel itibarıyla sürekli olarak artmıştır. Buna göre 1927 yılında yapılan

ilk nüfus sayımında yaklaşık 13.7 milyon olan ülke nüfusu 1950 yılında 21 milyon civarında ve 2012'de 75.627.384'e yükselmiştir. Edremit şehrinde de yıllar itibariyle nüfus, artış eğiliminde olup şehir nüfusu Türkiye'nin nüfus profiline paralellik göstermektedir.

Edremit şehriyle ilgili net nüfus bilgilerine Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte yapılan nüfus sayımları sonucu ulaşılmıştır. 1927 yılından beri 85 yıldır artışını devam ettiren Edremit şehri 2012 yılına kadar 4.5 kat artarak 55.255'e ulaşmıştır. 2013 yılında 13 il belediyesi çıkarılan yeni bir yasa (6360 sayılı kanun) ile büyükşehir belediyesi haline gelmiştir. Balıkesir bu illerden biridir. Bu yasa ile köy kavramı kaldırılmış ve bunlar mahalle olarak kabul edilmişlerdir. Dolayısıyla Edremit şehri'nin 15 olan mahalle sayısı 24'e yükselmiş ve nüfus bir anda iki kattan fazla artış göstermiştir (**Tablo 20**).

Tablo 20: Edremit Şehrinde Nüfusun Yıllara Göre Gelişimi

Y il	Erkek	Kadın	Toplam
1927	-	-	12.217
1935	7 106	5 450	12 556
1940	5 075	5 426	10 501
1945	7 133	5 714	12 847
1950	-	-	12 700
1955	10 975	6 786	17 761
1960	14 120	8 218	22 338
1965	15 895	9 108	25 003
1970	13 704	10 411	24 115
1975	15 206	10 904	26 110
1980	14 594	12 551	27 145
1985	15 730	14 429	30,159
1990	18 569	16 917	35 486
2000	20 281	18 921	39 202
2007	23 885	23 498	47 383
2008	24 956	24 166	49 122
2009	25 239	25 284	50 523
2010	26 233	25 899	52 132
2011	27 226	26 600	53 826
2012	27 988	27 267	55 255
2013	64 878	64 226	129 104

Kaynak: TÜİK, 2014.

Edremit şehrinin gelişmesinde nüfus artışı önemli bir faktördür. 1927 yılında yapılan nüfus sayımında Türkiye'nin nüfusu 13.648.987 kişi iken, Balıkesir il nüfusu 421.066 kişi ve Edremit şehrinin nüfusu 12.217 kişidir. 1927 nüfus sayımına göre

Balıkesir Türkiye'nin dört büyük (İstanbul 794.444, İzmir 526.065, Konya 504.384 ve Balıkesir 421.066) ilinden biridir (TÜİK; Köse, 2010: 134-135). 2012 yılında Türkiye'nin nüfusu 75.627.384 iken, Bu ilin toplam nüfusu 1.215.986'dır. Balıkesir 1927-2012 yılları arasında 739.665 kişilik artış gösterirken, Edremit 43.038 kişilik artış göstermiştir. Edremit şehrinde 1935 yılı nüfus sayım sonuçlarına göre 12.556 kişi yaşarken, bu değer 1960 yılında 22.338'e, 1990'da 35.486'ya ve 2012'de ise 55.255'e ulaşmıştır (**Tablo 20**).

Edremit şehri nüfusunun yıllara göre gelişimi 4 dönemde incelenebilir. 1927-1965, 1965-1985, 1985-2012 ve 2012+. İlk dönem 1927-1965 yıllarını kapsamaktadır. Bu yıllar arasında nüfus miktarının artışı dalgalı bir seyir izlemiştir (**Tablo 20**). Edremit ilçesinde 1950-1955 yılları arasında yıllık ortalama artış hızı ‰ 36.9 olup (**Tablo 21**), Türkiye toplam nüfus artış hızının üstündedir. Edremit şehrinde 1950'de 12. 700 olan nüfus 1955'te 17.761 olmuştur. Bu artışta genel olarak buraya yerleştirilen göçmen nüfusunun etkisi büyük olmuştur (Mutluer, 1990: 30).

Tablo 21: Edremit İlçesinde Nüfusun Gelişim Dönemleri ve Artış Hızları

Edremit İlçesinde Dönemler	Toplam yıllık nüfus artış hızı (‰)
1950-1955	36.9
1985-1990	39.1
1990-2000	38.6
2012-2013	12.8

Kaynak: TÜİK, 2015.

Şehirleşme tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişle birlikte ortaya çıkan çok yönlü değişim sürecidir (Aliaağaoğlu, 2015: 350). Bir tarım ülkesi olan Türkiye 1950'den itibaren hızlı bir kentleşme sürecine girmiştir. 1950'lerde dış kaynaklı yatırımların (Marshall) özellikle tarıma yönelmesiyle tarımda makinalaşma hızlanmış ve insan gücüne olan ihtiyaç azalmıştır (Tekeli,1982). Tarım toprakları parçalanarak bölünmüş ve küçülmüştür. İşsiz kalan halk ulaşım ve haberleşme imkânlarının gelişmesiyle kentlere göç etmeye başlamıştır. Zaten kentlerde de işgücüne ihtiyaç doğmuştur. Göçün yönü iten tarafa doğru değil çeken tarafa doğrudur. Ülkemizde çeken taraf şehirler olmuştur. Türkiye'de kentleşme hareketinin başlıca kaynağı kente yönelik iç göçlerdir. Dolayısıyla iç göçler hem şehirleşmenin sebebi hem de sonucudur. Böylece iç göç bir kısır döngüye dönüşmüştür (Tandoğan,1998).

Nüfus artış hızı ekonomik gelişme temposu içinde işgücü artışını, sermaye birikimini, teknolojik gelişmeyi ve doğal kaynakların kullanılmasını etkileyen önemli bir unsurdur. Nüfus artışı bir yandan doğrudan doğruya öte yandan ekonomik gelişme yoluyla kentleşmeye yol açarak konut, sağlık ve eğitim harcamalarını da etkiler. Konut, eğitim ve sağlık harcamaları da ekonomik faaliyeti etkilediği gibi nüfusun sosyal ve kültürel gelişmesini de etkilemektedir (DPT, 2001: 5). Edremit şehrinin ilk gelişim devresinde 1955 yılında yıllık ortalama artış hızı Cumhuriyet tarihinin en hızlı artış oranıyla ‰ 67.1 olmuştur (**Tablo 22**). Bu durumun ortaya çıkmasında II.Dünya Savaşı'ndan sonra silah altındaki gençlerin geri gelmeleri ve kırdan kente yapılan göçler etkili olmuştur.

Tablo 22: Edremit Şehrinde Nüfusun Gelişimi

Yıllar	Edremit Şehir Nüfusu	Artış Miktarı (Kişi)	Edremit şehri Nüfusunun Y. Ort. Artış Hızı (‰)	Türkiye'nin Yıllık Ort. Nüfus Artış Hızı (‰)
1927	12.217	-	-	-
1935	12 556	339	3.4	21.1
1940	10 501	-8446	-35.7	17.03
1945	12 847	2346	40.3	10.59
1950	12 700	-147	-2.3	21.73
1955	17 761	5061	67.1	27.75
1960	22 338	4577	45.9	28.53
1965	25 003	2665	22.5	24.62
1970	24 115	-888	-7.0	25.19
1975	26 110	1995	15.9	25.00
1980	27 145	1035	7.8	20.65
1985	30159	3014	21.1	24.88
1990	35 486	5327	32.5	21.71
2000	39 202	3716	10	18.28
2007	47 383	8181	27.1	-
2008	49 122	1739	36	13.1
2009	50 523	1401	28.1	14.50
2010	52 132	1609	31.4	15.90
2011	53 826	1694	32	13.49
2012	55 255	1429	26.2	12
2013	129 104	73849	848.7	13

Kaynak: TÜİK, 2014 verilerinden düzenlenmiştir.

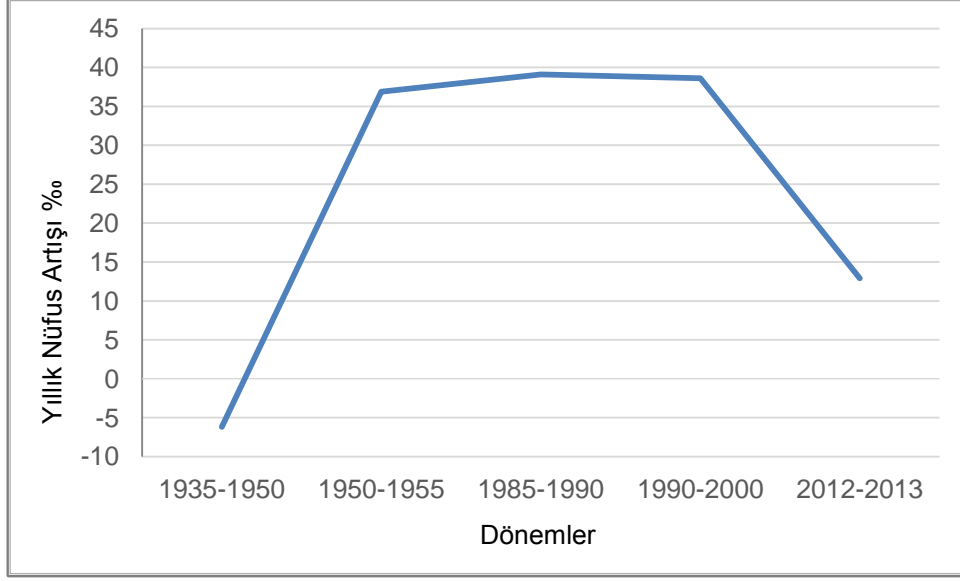
1965-1985 devresinde en yüksek nüfus artış hızı ‰ 22.5 ile 1965 yılında, en düşük nüfus artış hızı 1970 yılında ‰ -7.0 olmuştur (**Tablo 22**). 1975 yılında Türkiye nüfusunun yaklaşık ‰8.5 Balıkesir, İzmir, Manisa illerini içine alan Kuzey Ege yöresinde yaşamaktadır. Bu yörede kentleşme oranı ‰ 44'dür. Türkiye kentleşme oranı ‰41,80 olduğuna göre bölgede kentleşme ülke kentleşmesinin üzerindedir.

Balıkesir'in ilçeleri arasında en yüksek kentleşme oranı Ege kıyılarında Edremit ve Ayvalık'a aittir (İmar Planı,1982:5). 1965-1970 yılları arasında Edremit şehrinde toplam nüfusun artış hızı Türkiye toplam artış hızının altındadır. 1965 yılında 25.003 olan toplam nüfus 1970 yılında 24.115'e düşmüştür (**Tablo 22**). Nüfus artış hızının düşmesinde Edremit'te bulunan askeri birliğin küçültülerek asker nüfusun yöre dışına kaydırılması etkili olmuştur. Ayrıca Türkiye genelinde olduğu gibi Edremit şehrinde de aile planlamasının uygulamaya konulması bu düşüşün başka bir nedenidir (Mutluer,1990:30). Hükümetlerce tarım ürünlerinin taban fiyatlarıyla desteklenmesi, enflasyonun şehirlerdeki yaşamı pahalı hale getirmesi (Avcı, 993: 255) de diğer etkenlerden bazılarıdır. 1970-1975 yılları arasında toplam yıllık artış hızı Türkiye toplam nüfus artış hızının altındadır (**Tablo 22**). Edremit şehrinde 1965-1970 döneminde nüfus hareketleri başlamıştır. Yurt dışına yapılan işçi göçleri erkek nüfusun oranını azaltmıştır (**Tablo 20**). Şehir 1970'lerden itibaren İvrindi, Balya, Ayvacık ve Yenice gibi çevredeki yerleşmelerden göç almaya başlamıştır. 1975-1980 yılları nüfus artışının yavaş geliştiği bir dönemdir.

1950-1980 dönemi Türkiye'de gecekondü kültürünün benimsendiği, altyapısı olmayan apartmanların çoğaldığı yani çarpık kentleşmenin tavan yaptığı yıllardır. Devlet yönlendiriciliğinin etkisi azalmış, çıkarılan aflarla gecekondü yapıyı adeta teşvik edilmiştir (Tekeli, 2001: 19-33). Edremit şehrinde 1975-1980 yılları arasında toplam nüfus 26.110 kişiden 27.145'e yükselmiştir. 1980-1985 yılları arasında toplam nüfusun yıllık artış hızında ciddi bir artış (%7.8'den %21.1'e) görülmüştür (**Tablo 22**). 1985-1990 yılları arasında nüfus artış hızı Türkiye ortalamasının üstündedir. Toplam nüfus 30.159'dan 35.486'ya yükselmiştir. Edremit şehrinde bu artış miktarlarında turizmin önemli bir paya sahip olduğu düşünülmektedir. Özellikle tatillerde Edremit'e gelenler bu müthiş doğa karşısında kayıtsız kalmayıp buradan yazlık olarak ya da emekli olunca gelip yerleşerek nüfus artışında etkili olmuşlardır.

Şehirdeki nüfus gelişiminde bir başka devre 1985-2012 yılları arasındadır. Edremit ilçesinde nüfusun yıllık ortalama artış hızı 1985-1990 yılları arasında %39.1, 1990-2000 yılları arasında %38.6'dır (**Tablo 21**). İlçede 1990'lardan sonra hızlı bir düşüş görülmektedir (**Grafik 5**).

Bu dönemde (1985-2012) Edremit şehrinde 2000 yılında %10 olan yıllık nüfus artış hızı 2007 yılları arasında %27.1'ye ulaşmıştır (**Tablo 22**). 2013 yılında Balıkesir'in Büyükşehir olmasıyla Edremit'in köyleri mahalle statüsü kazanmış 15 adet olan mahalle sayısı 24'e yükselmiştir. Bu durum nedeniyle şehirde yıllık nüfus artış oranı % 848 olmuştur (**Tablo 22**).

Grafik 5: Edremit İlçesinde Sayım Yıllarına Göre Nüfus Artış Hızı

Kaynak: TÜİK, 2015.

Balıkesir ilinin 2010 ve 2011 yılı nüfus verilerine bakıldığında nüfusun en yoğun olduğu yerleşmeler Merkez, Bandırma ve Edremit iken, nüfusun en az olduğu yerleşmeler Marmara, Gömeç ve Balya'dır (TÜİK, 2011). İlin 2013 yılı Adrese Dayalı Nüfus Sayım Sonuçlarına göre nüfusu 1.162.761 ve nüfus yoğunluğu km²'de 81 kişidir. Nüfus bakımından en büyük ilçeleri Altıeylül, Karesi, Bandırma, Edremit ve Gönen'dir (Seçilmiş Göstergelerle Balıkesir, 2013). 2013 yılında Büyükşehir Belediye Yasası kapsamında Balıkesir'in büyükşehir olması ile Edremit şehrinin nüfusu 2013'de 129.104'e ulaşmıştır.

Sonuç olarak Edremit şehri nüfus gelişiminin birinci evresinde (1927-1965) nüfus artışı yaşamış, ikinci evrede (1965-1985) artış devam etse de 1970 ve 1980 yıllarında hızlı düşüşler görülmüştür. Üçüncü evre tekrar yıllık nüfus artış hızı adına hareketli bir dönem olmuştur. Dördüncü evre şehir için ciddi bir dalgalanmayı ifade etmektedir.

3.1.1. Doğumlar ve Ölümler

Herhangi bir yerleşim alanında nüfus miktarının değişiminde doğum, ölüm ve göçler temel etkenlerdir. Doğumlarla nüfus artarken, ölümlerle nüfus doğal olarak azalmaktadır. Yerleşmelerin nüfusu bazen göçlerle de artar veya azalır.

Edremit'in nüfus artışında doğumlar önemli bir faktördür. Edremit şehrinde genel olarak doğumlar nedeniyle bir artış gözlemlenmektedir. Şehirdeki doğum sayısı nüfusun doğurganlık seviyesini belirler. Bu seviye nüfus artış hızı üzerinde etkilidir. Doğumlarla ilgili ölçütlerden biri "Toplam Doğurganlık Oranı"dır. Bu oran doğum yapabilecek yaş sınırı içinde bulunan (15-49 yaş arası) her kadından beklenen canlı doğum sayısını verir. 2000 yılında Edremit şehrinde doğum oranlarını etkileyen önemli bir faktör nüfusun yaş yapısıdır. Toplam nüfusun içindeki 15-49 yaş kadın nüfusun oranı %52'dir (TÜİK, 2000). Doğurgan nüfusun toplam nüfustaki oranının fazla oluşu şehirdeki doğumların yüksek olmasına neden olmuştur. Son dönemlerde az sayıda çocuk yapma fikri yaygınlaşmıştır. Ancak şehir nüfusu içerisinde çoğalma yeteneği fazla olan 20-40 yaş grubunun toplam nüfus (2012 yılı) içerisindeki payının (%35) yüksek olması (TÜİK, 2012) nedeniyle yakın zamanda hedeflenen azalmanın gerçekleşmeyeceği sanılmaktadır.

Edremit şehrinde 2000 yılında genel doğum oranı³ ‰41.8'dir. 2010 yılında bu oran ‰32.9, 2013'de ‰49.1'dir. 2000 yılı için genel ölüm oranı ‰8.6 iken, 2010'da ‰5, 2013'de ise ‰7.8'dir (**Tablo 23**). Genel olarak tabloya bakıldığında nüfus artmakta ve ölüm oranları azalmaktadır. Balıkesir geneline bakıldığında 2000 yılında genel doğum oranı ‰10.6, genel ölüm oranı⁴ ‰3.25'tir. 2010 yılında genel doğum oranı ‰17.17, genel ölüm oranı ‰4.6'dir. 2013 yılında genel doğum oranı ‰48.95 iken, genel ölüm oranı ‰7.9'dur (TÜİK, 2014). Balıkesir ili ile kıyaslandığında Edremit şehrinde görülen yüksek doğum oranları oldukça dikkat çekicidir.

³ Ülke veya bölge nüfusunda 15-49 yaş dilimindeki toplam kadın nüfustan 1000 kadın başına düşen yıllık doğum sayısına "Genel Doğum Oranı" denir (Tümertekin,1994). Genel Doğum oranı : (Doğumlar Toplamı / 15-49 yaş arası kadın nüfus)*1000 şeklinde formüle edilir.

⁴ Nüfus kitlesi içinde her yaşta nüfus toplamında 1000 nüfus başına düşen yıllık ölüm sayısına "Genel Ölüm Oranı" denilmektedir. Genel Ölüm Oranı: (Ölümler Toplamı/ Genel Nüfus)*1000 şeklinde formüle edilir.

Tablo 23: Edremit Şehrinde Doğum ve Ölüm Sayılarındaki Değişim

Yıl	Doğum	Ölüm
2000	997	341
2001	930	403
2002	866	426
2003	879	425
2004	958	485
2005	991	407
2006	1065	439
2007	1205	485
2008	1250	474
2009	1311	454
2010	1301	262
2013	1534	1014

Kaynak: Balıkesir Kamu Hastaneler Birliği, Temel Sağlık Sistemleri Modülü.

3.2. Nüfus Hareketleri

3.2.1. Göçler

Nüfusun devamlı yaşam bölgelerini kişisel olarak, aileler veya gruplar halinde terk edip geçici veya sürekli olarak yaşamak amacıyla bir başka yere gitmesi hareketine göç denir (Doğanay; 1994). Göç, nüfus ve kaynaklar arasında daha iyi denge sağlanması için kendiliğinden meydana gelen bir durumdur (Atalay, 2001). Göç, insanlık tarihi kadar eskidir. Göç yer değiştirmeden ziyade sosyal, kültürel, ekonomik açıdan daha büyük anlamlar içeren ciddi bir harekettir. Göçün çeşitli sebepleri mevcuttur: Eğitim, sağlık, siyasi, daha iyi yaşam koşulları, ekonomik, sosyal ve kültürel çekicilikler vb.

Yerleşmelerin nüfus ve yapısı sürekli değişmektedir. Bu durum yerleşmelerin doğal, beşeri ve ekonomik özelliklerden kaynaklanmaktadır. Göçler nüfusun coğrafi dağılışını ve demografik özelliklerini göstermesi açısından oldukça önemlidir. Göç ulusal sınırlar içerisinde olabileceği gibi ulusal sınırların ötesine de taşınabilmektedir. Ulusal sınırlar içerisinde gerçekleşen göçlere iç göç denir. Gelişmemiş bölgelerden gelişmiş bölgelere nitelikli ve niteliksiz her türden nüfus göçü sadece Türkiye'nin değil tüm dünyanın gerçeğidir (Yavi,1994: 243). Aslında göçün temelinde ekonomik zorluklar yatmaktadır. Ülkemizde göçler kırsal kesimden kentlere göç, küçük kentlerden büyük kentlere göç, bölgeden bölgeye göç ve mevsimlik göçler şeklinde meydana gelmektedir.

Nüfus; doğum oranının artması, ölüm oranının azalması veya göçlerle artar. Bölgeler arası farklılıklar ve üretilen toplumsal refahın dengesiz dağıtılması göçe neden olmaktadır (Başel, 2007: 5). Göç olgusu hem göç veren hem de göç alan merkezleri etkilemektedir.

Eskiden beri önemli yolların kavşak noktalarında yer alan Edremit şehri göç almıştır. 20.yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun Balkan Savaşları'nı kaybetmesi sonucunda Anadolu'ya gelen Türk göçmenlerin bir kısmı Edremit'e yerleşmiştir. 1970'lerde yurtdışına göçler olmuştur. Yine ülke içinde diğer şehirlerden göçler yaşanmış, gelenler kendi akrabalarını da getirerek yerleşmiştir. Cumhuriyet döneminde Türkiye'ye yapılan en önemli göçlerden biri 1923 Türk-Yunan nüfus mübadelesidir. En yoğun mübadil iskanı 260.000'den fazla mübadil ile Marmara Bölgesi'nde yapılmıştır. Sadece Trakya'ya 100.000'den fazla mübadil iskân edilmiştir (Erdal, 2006: 352). Bu zorunlu göç ile yüz binlerce kişinin hayatı değişmiş ve insanlar yeni vatanlarına uyum sağlamaya çalışmışlardır. 1923-1927 yılları arasında Balıkesir'e gelen mübadil sayısı 37.174'tür (Behar, 1996: 63). Balıkesir mübadillerin en yoğun olarak iskân edildiği illerden olmuştur. Balıkesir'in konumu bu durumu doğurmuştur. Anadolu'nun batısında yer alması, göreceli başkentte yakınlığı, İstanbul-Bandırma arasında deniz araçlarının seyrüseferi, İzmir-Bandırma demiryolunun varlığı, göçmenler açısından coğrafi ve iklim uyumu gibi nedenlerle Karesi coğrafyası neredeyse her dönemde muhacirler için iskân alanıdır. Ayrıca göçmenler bir yere gitmek istediklerinde akraba- tanıdık vs. olup olmamaları onların yerleşim tercihlerini etkilemiştir (Yiğit, 2012: 163).

Türkiye'de 1950'lerde başlayan 1960'larda hız kazanan ve 1980'li yıllarda sanayileşme ile paralelleşen bir iç göç yaşanmıştır (Garipağaoğlu, 2001). Bu göç az gelişmiş bölgelerden iş olanaklarının daha geniş olduğu sanayi ve ticaret merkezleriyle iklim koşullarının daha elverişli olduğu turizm merkezlerine doğru gerçekleşmiştir (DPT, 2001). 1950'lerden itibaren tarım topraklarının bölünmesi, makinalaşma, ulaşım ve iletişim araçlarının yaygınlaşması vb. faktörler kırdan kente göçü tetiklemiştir.

Edremit şehrindeki nüfus hareketleri 1950'li yıllardan bu yana Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısında ortaya çıkan değişimlerden etkilenmiştir. 1950'lerden sonra Edremit iç göç almaya başlamıştır. Edremit yöresinde kırsal kesimden şehre göçler yaşanmıştır. Bu göç olgusu topoğrafyanın arızalandığı, eğimin attığı yerlerde kurulmuş olan köylerde meydana gelmiştir (Mutluer,1992: 6). Kırsal alanın iticiliği

bunda etkili olmuştur. Edremit şehrinde 1965-1970 yılları arasında nüfustaki azalışta Almanya'ya yapılan göçlerin etkisi vardır.

Edremit'te göçler mevsimlik ve kesin göç şeklinde gerçekleşmiştir. Edremit şehrinde kesin göçler Balkan ülkelerinden Edremit'e olan göçler, Edremit'ten yurt dışına yapılan göçler ve Edremit'ten ülke içine yapılan göçler şeklinde sıralanabilir. Edremit şehri tarım faaliyetlerinde ve inşaat sektöründe çalıştırılmak üzere mevsimlik göç almaktadır.

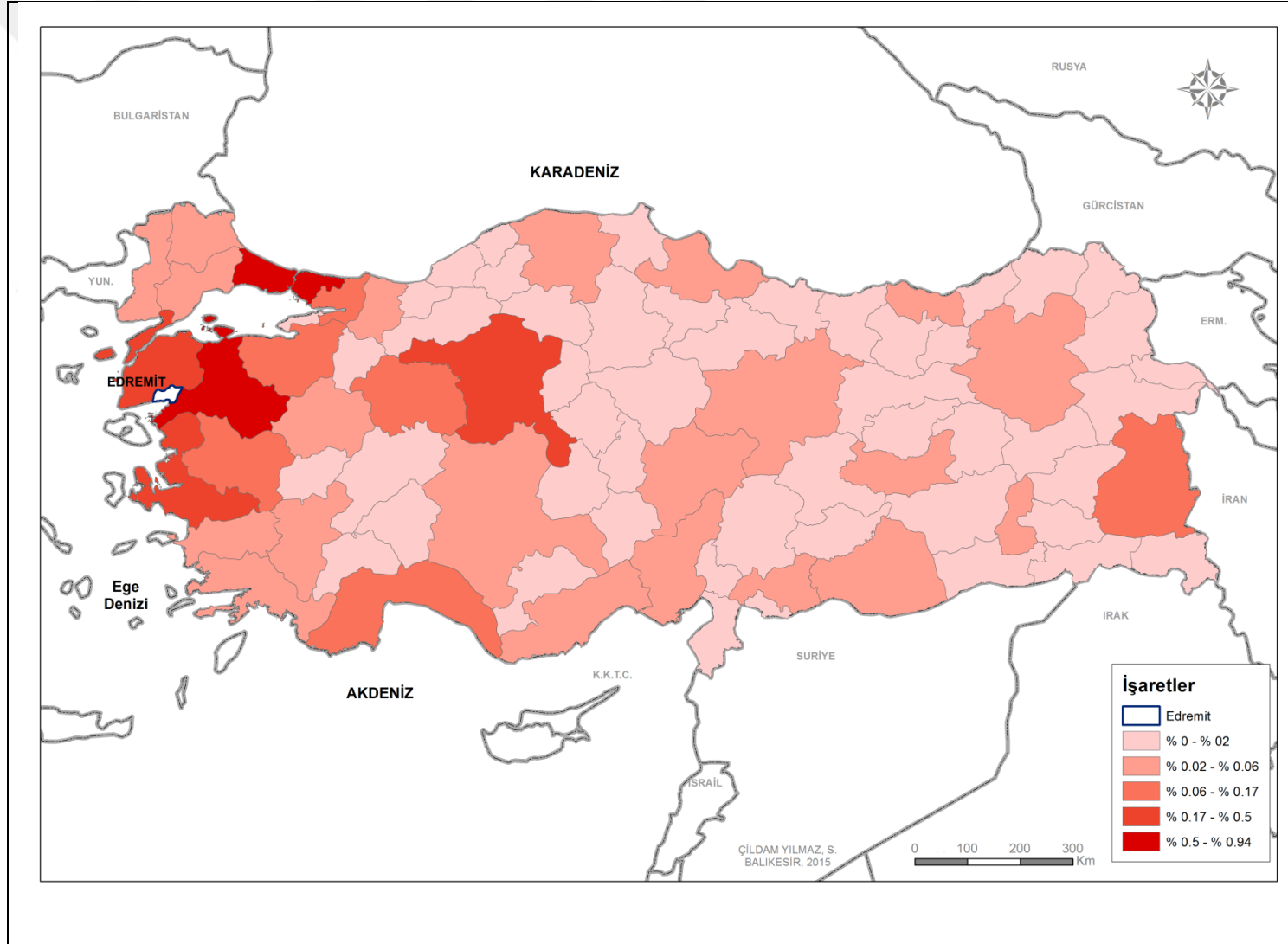
Edremit şehrinde 1965-75 yılları arasında yurtdışına göçler yaşanmıştır. Ayrıca 1985-1990 yıllarında dikkat çekici şekilde doğu illerinden gelen göçün arttığı görülmektedir. Bu dönemde yaşanan yıllık ortalama artış hızı %39.1'dir. 1990-2000 yılları arasında benzer durum az düşüşle devam etmiştir (**Tablo 23**). Bahsi geçen yıllar arasında Türkiye'deki güvenlik sorunu nüfus hareketine neden olmuştur. Göç ile gelen nüfus geride kalan akrabalarını da alana çekmiştir. Edremit şehrinde özellikle bazı mahallelerde -İbrahimce Mahallesi- doğu kökenli vatandaşların yoğun olduğu görülmektedir. 1982 yılında yenilenmiş şehir imar planı aşırı göç olgusundan dolayı yetersiz kalmış ve ek ilave imar planları yapılmaya başlanmıştır. Şehirde yeni yerleşim alanları açmak adına şehrin doğu ve kuzeybatısına denk gelen yüksek alanlar imar planına dahil edilmiştir. İlçenin Gazicelal, İbrahimce ve Hekimzade mahallelerinde %20 civarında gecekondulaşma görülmüştür (Edremit Belediyesi, 1999: 51-52). Yine zeytin tarımı için mevsimlik göçler görülmektedir. Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesinden yaz aylarında inşaatlarda çalışmak için gelen işçiler diğer mevsimlik göç dalgasını oluşturmaktadır. Şehirde çevre yerleşmelerden eğitim amaçlı gelen öğrenciler de mevcuttur.

Göçe katılan nüfus hakkında ipuçları içeren önemli parametlerden biri "doğum yeri" olarak kabul edilmektedir. 2012 yılı verilerine göre doğum yeri Edremit şehri olan nüfusun ülke genelinde en fazla toplandığı il Balıkesir'dir (1208 kişi). Bunu İstanbul (1167 kişi), İzmir (624 kişi), Çanakkale (514 kişi), Ankara (342 kişi) izler. Edremit şehrindeki nüfusun ülkenin oldukça önemli ekonomik çekiciliklere sahip olan büyük illeri yanında, İzmir ve Çanakkale gibi bölgesel nüfus çekim merkezlerine göç ettikleri görülmektedir (**Şekil 10**). Edremit şehriden dışarıya olan göçlerin sebebi büyük şehirlere yakın olan Edremit'in kendini o şehirlerin çekim gücünden koruyamamasıdır. İstanbul hem Edremit'e yakınlığı hem de ekonomi, sağlık, eğitim başta olmak üzere ülkenin en önde gelen şehri olduğu için müknaş gibi nüfusu kendine çekmektedir. Edremit şehri dışında yaşayan Edremitli nüfusun Edremit şehri nüfusuna oranı (2012 yılı) %11.07'dir (**Şekil 10**).

Şehirler hem göç alan hem de göç veren yerleşmelerdir. Edremit şehri 2012 yılında aldığı 5.612 kişilik göçe karşılık, 6122 kişi göç vermiştir (TÜİK, 2014). 1965-1970 yılları arasında yurtdışına verilen göçleri bir kenara bırakılırsa genelde yakın çevresine göç verdiği görülmektedir. Özellikle İzmir ve İstanbul'a olan göçler dikkat çekicidir. Edremit şehrinin en fazla göç verdiği şehirler Balıkesir, İstanbul ve İzmir'dir (**Şekil 10**). Üniversite ve meslek yüksek okullarında eğitimini tamamlamak isteyen gençler de göç olayına mevsimlik de olsa katılmaktadırlar. Edremit ilçesinin 2013 yılında aldığı göç 6341, verdiği göç 5174'tür. Net göçü miktarı 1167 kişidir. Net göç hızı %1.8'dir (TÜİK, 2015).

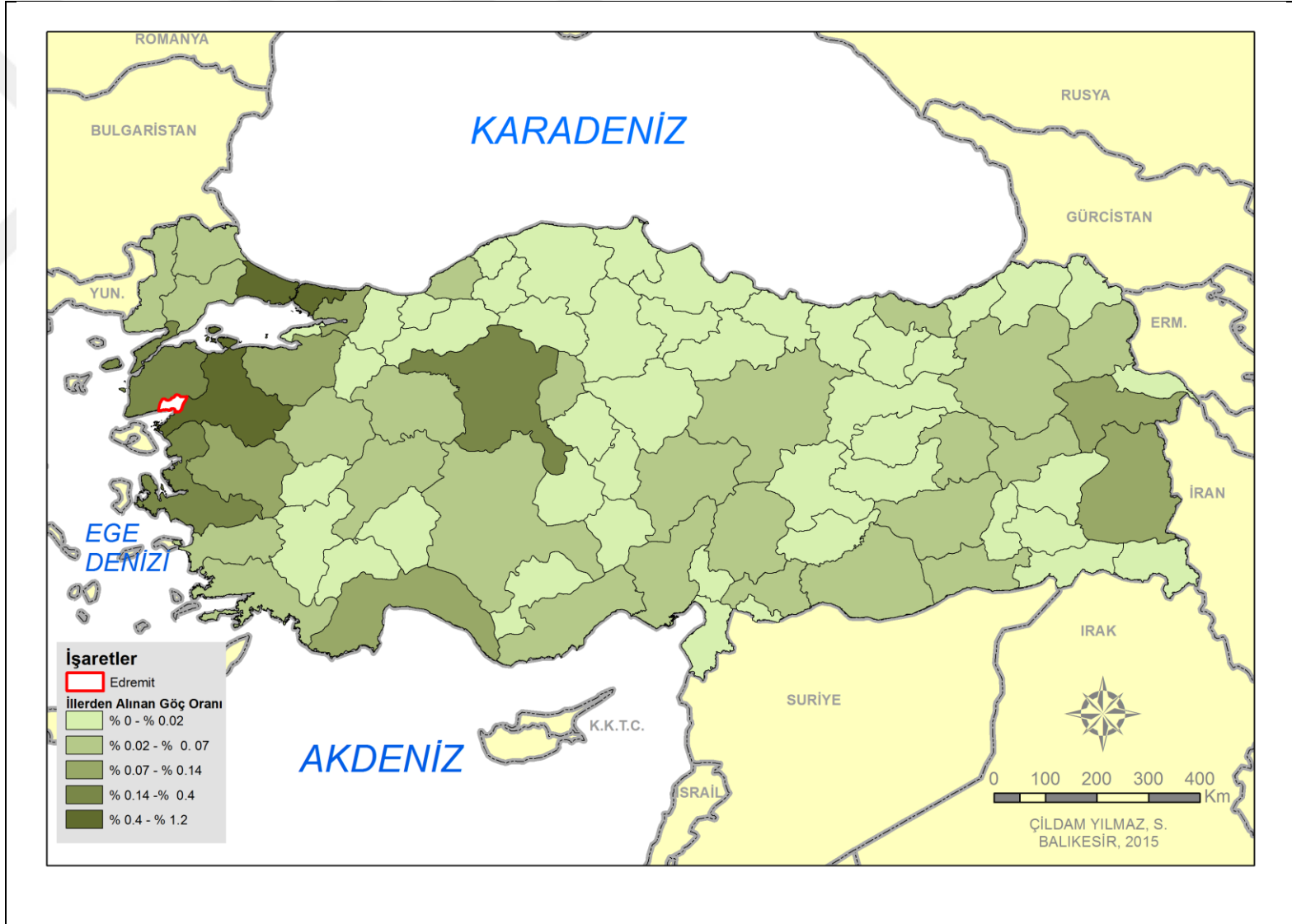
2012 yılında Edremit'te bulunan başka il doğumlu nüfus 5.612 kişi iken, il dışında Edremit doğumlu nüfus 6122'dir. Söz konusu yılda Edremit'te bulunan başka il doğumlu nüfusun o yılın şehir nüfusuna oranı %10'dur. Edremit'in illerden aldığı göç miktarlarına bakıldığında, göç olayında şehir dışındaki Edremit doğumlular şehirde bulunan başka il doğumlu nüfustan fazla olacaktır. Türkiye'nin hemen her ilinden göç alan üç büyük şehirden Edremit'e yoğun şekilde olan göç (İstanbul, 1530 kişi; İzmir, 486 kişi; Ankara, 356 kişi) oldukça şaşırtıcıdır (**Şekil 11**). Bunda Edremit'in doğal güzellikleri, turizm çekicilikleri, sakin tatil şehri ve en önemlisi emekli şehri olmasının büyük payı vardır. Zira Türkiye'nin metropollerine bu kadar yakın olup aynı zamanda bu kadar doğayla içi içte olanların sayısı azdır. Çanakkale (409 kişi), Bursa (180 kişi), Manisa (151 kişi), Kocaeli'den (103 kişi) göç almasında coğrafi yakınlığın ayrıca bir önemi vardır (**Şekil 11**). Van ili nüfusunun (140 kişi) çokluğu yakın zamanda gerçekleşen Van depremi (23 Ekim-9 Kasım 2011) ile ilgilidir. Van depreminden sonra buradaki vatandaşlar ağır kış şartlarından dolayı daha yumuşak iklimli şehirlere gönderilmişlerdir. Edremit daha çok komşu şehirlerden nüfus almaktadır. Bu durum ise Türkiye genelinde iç göç-mesafe ilişkisiyle yakından ilgilidir. Başka bir ifadeyle mesafenin bozucu etkisiyle ortaya çıkan mekânsal etkileşim bu sonucu doğurmuştur.

Balıkesir illerin gelişmişlik sıralamasında I.Dönem (1990-1994) 10 sırada, İkinci dönemde (1995-2000) 11. sıradadır (Albayrak, 2005). 2011-2012 yıllarında Balıkesir'in aldığı göç 34 922 kişi, verdiği göç 35 315 kişidir. Dolayısıyla aldığı net göçü -393 kişi, net göç hızı ise % -0.34'tür. 2000 -2005 yılları arasında Edremit'in aldığı net göç 6773 kişidir. Edremit'in 2013 yılında net göç miktarı önemli ölçüde azalarak 1167 kişiye düşmüştür. Şehir dışına yoğun göç olaylarının yaşanmaması Edremit'in gelişmişlik düzeyi iyi olan bir bölgede yer almasının yanında turizmin gelişmesiyle de ilgilidir.

Şekil 10: Edremit İlçesinin İllere Verdiği Göç (2012)

Kaynak:TÜİK,2014verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Şekil 11: Edremit İlçesinin İllerden Aldığı Göç (2012)

Kaynak: TÜİK, 2014 verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

Edremit'in nüfusu sadece doğal nüfus artışına göre değil, göç yoluyla da artmaktadır. Sonuç olarak Edremit hem göç alan de göç veren bir şehirdir. Bu durumun şehrin fiziki ve sosyo-ekonomik durumunu etkilediği unutulmamalıdır. Edremit yakın çevresinden ve doğudaki illerden göç almıştır. Edremit şehrinde mevsimlik nüfus hareketi önemli bir olaydır. Mevsimlik işçi göçü daha çok zeytin toplama mevsiminde yaşanmaktadır. Yine inşaat işlerinde çalışmak için gelenler de mevcuttur. Edremit şehri çevresine kendine has turizm imkânları sunmaktadır. Dolayısıyla turizme yapılan yatırımlar ve bunun sonucunda turizm dayalı şehirleşme Edremit'te nüfusun artmasında oldukça önemli bir faktördür. Özellikle yaz aylarında yerli turist oranı şehir nüfusunu oldukça arttırmaktadır. Alana sığmayan nüfusun şehrin dokusunda telafisi mümkün olmayan zararlara yol açabileceği unutulmamalıdır.

3.3. Nüfusun Demografik Yapısı

Bir şehrin ekonomik ve sosyal durumunun anlaşılabilmesi için nüfusunun cinsiyet yapısının bilinmesi gerekmektedir. Bir şehrin kadın veya erkek nüfusunun fazla olmasında doğumlar ve ölümler dışında etki yapan en önemli unsur dış ve iç göçlerdir (Tümertekin ve Özgüç,1995). Şehirlerin göç almaları sanayisine ve ticari faaliyetlerine bağlıdır. Göç alan şehirlerde erkek nüfus daha fazladır. Fakat günümüzde erkeklerin ailelerini yanlarına aldıkları görülmektedir.

Nüfusun cinsiyet yapısı yanında yaş grupları ve her yaş grubuna dağılmış nüfus miktarının bilinmesi özellikle nüfusun zaman içindeki değişimi ve bu süreçteki demografik olayların belirlenmesi açısından önemlidir (Koca, 2000: 116). Çevreyi daha iyi tanımak için nüfus özelliklerinin bilinmesi gerekmektedir. Bir şehirdeki nüfusun yapısını bilmek şehir için doğru adımların atılmasını sağlayacaktır.

3.3.1. Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Yapısı

Demografik göstergelerde nüfus miktarı kadar önem taşıyan bir başka ölçüt de nüfusun yaş yapısıdır. Nüfusun yapısının bilinmesi sosyo-ekonomik yönden önemlidir (Yazıcı,1998). Nüfus piramitleri, ana yaş grupları (0-14, 15-64, 65) ve nüfusun bağımlılık oranları gibi özellikler bir şehirdeki nüfusun yaş yapısının yorumlanmasında önemli kriterleri oluşturmaktadır. Bir şehirde nüfusun cinsiyet durumuyla birlikte bu nüfusun yaş yapısının bilinmesi o şehir ile ilgili yapılacak planlamalarda oldukça önemlidir. Ayrıca kişilerin hayattan beklentileri yaşlara göre

farklılıklar gösterdiği için cinsiyetler bazında nüfusun kategorize edilmesinde fayda vardır. Nüfusun cinsiyet yapısı üzerinde en etkili olan faktör doğumlardır. Belli bir zaman dilimi içinde doğan bebek sayısı çoğunlukla nüfusu erkek veya kadın fazlalığı yönünden etkiler (Doğanay, 1994).

Bir şehirdeki genel cinsiyet oranı o şehirdeki nüfus sayısında 100 ya da 1000 kadına düşen erkek sayısı şeklinde ifade edilmektedir. Bu hesaplama göre şehirde 1935 yılı nüfus sayımına göre 100 kadına düşen erkek sayısının 130 olduğu görülmüştür (**Tablo 24**). Edremit şehrinde 1940 ve 2009 yılları dışında erkek sayısı kadın nüfus karşısında üstünlüğünü sürdürmüştür (**Tablo 24; Grafik 6**). 1940 yılında II.Dünya savaşından dolayı erkeklerin silah altına alınması bu istisnai durumun yaşanmasına neden olmuştur. Şehirdeki erkek ve kadın nüfus arasındaki en büyük fark 1965 yılında görülmektedir. Bu tarihte erkekler kadınlardan 6787 kişi (%175) daha fazladır. 1955-1975 yılları arasındaki erkek nüfus artışının ülkenin yaşadığı kırdan kente göçün sonucu olduğu düşünülmektedir. Ayrıca askeri birliklerin şehre yerleşmesi diğer bir etkidir. Edremit şehrinde 2007 yılından itibaren bu farkın çok azaldığı görülmektedir. 2013'de 100 kadına 101 erkek düşmektedir (**Tablo 24**). Bu değer Türkiye ortalamasına (100.8) yakındır.

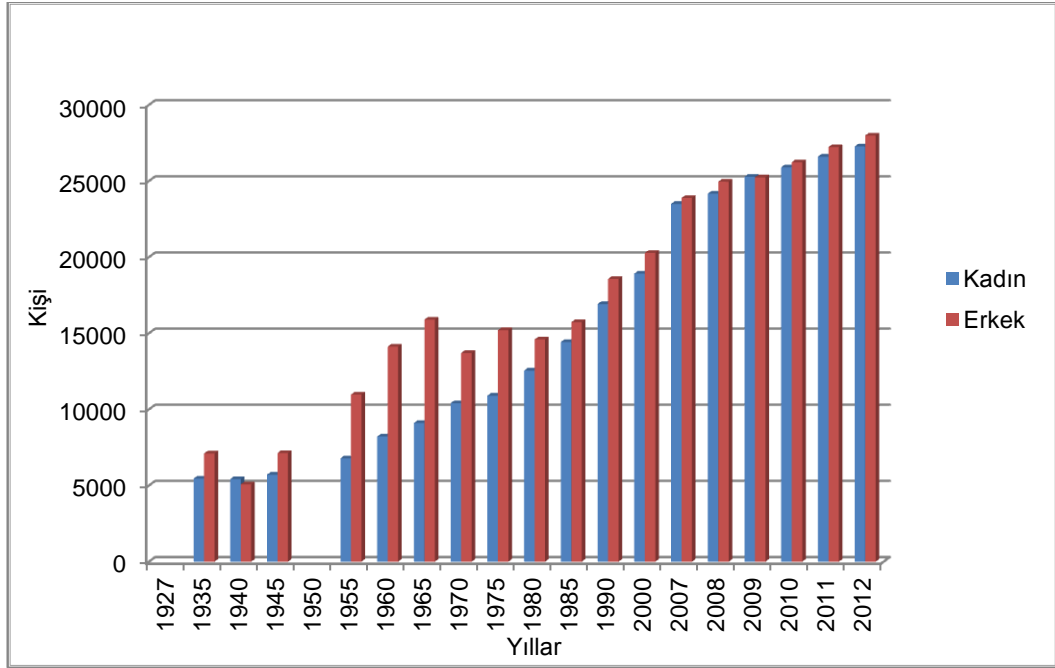
1935 yılında erkek nüfusun toplam nüfus içindeki oranı %56.5, kadın nüfus oranı %43.4'dür (**Tablo 24**). 2012 yılında Edremit şehrinde erkek (%50.7) ve kadın (%49.3) nüfus oranı Türkiye ortalamasına (erkek %50.2; kadın %49.8) çok yakın bir değer göstermektedir (**Tablo 24; TÜİK, 2012**).

Nüfusun yaş gruplarına dağılımının bilinmesi iş gücü kapasitesi, gıda ve çeşitli hizmetlere olan ihtiyaç, aile tipleri, doğum ve ölüm oranları ile göçler bakımından önemlidir (Tümertekin ve Özgüç, 1995). Nüfusun yaş tespiti yapılırken nüfus yaş gruplarına göre sınıflandırılır. Bu gruplandırma dar aralıklı ve geniş aralıklı olmak üzere iki şekilde yapılır. Nüfusta bağımlılık oranı ve çalışma çağındaki nüfusun belirlenmesinde geniş aralıklı yaş gruplandırması (0-14, 15-64 ve 65+) kullanılır (Doğanay, 1994).

Tablo 24: Edremit Şehrinde Cinsiyet Yapısının Yıllara Göre Değişimi

Yıllar	Erkek	%	Kadın	%	Toplam Nüfus	Genel Cinsiyet Oranı (%)
1927	-		-		12.217	-
1935	7 106	56.5	5 450	43.4	12 556	130
1940	5 075	48.3	5 426	51.7	10 501	93
1945	7 133	55.5	5 714	44.5	12 847	124
1950	-		-		12 700	-
1955	10 975	61.8	6 786	38.2	17 761	162
1960	14 120	63.2	8 218	36.8	22 338	172
1965	15 895	63.6	9 108	36.4	25 003	175
1970	13 704	56.8	10 411	43.2	24 115	131
1975	15 206	58.2	10 904	41.8	26 110	109
1980	14 594	53.8	12 551	46.3	27 145	116
1985	15 730	52.2	14 429	47.8	30 159	109
1990	18 569	52.3	16 917	47.7	35 486	109
2000	20 281	51.7	18 921	48.3	39 202	107
2007	23 885	50.4	23 498	49.6	47 383	101
2008	24 956	50.8	24 166	49.2	49 122	103
2009	25 239	50	25 284	50	50 523	99
2010	26 233	50.3	25 899	49.7	52 132	101
2011	27 226	50.6	26 600	49.4	53 826	102
2012	27 988	50.7	27 267	49.3	55 255	102
2013	64878	50.3	64 226	49.7	129104	101

Kaynak: TÜİK, 2014.

Grafik 6: Edremit Şehrinde Nüfusun Cinsiyet Yapısı (1927-2012)

Kaynak: TÜİK, 2013.

Yaş yapısı için nüfusu üç yaş grubuna ayırmak ve her bir grubun payını bulmak yararlı olacaktır. Yaş grupları, çocuklar (0-14), yetişkinler (15-64) ve yaşlılar (65+) (Tümertekin ve Özgüç, 2006: 218) olarak ayrılmaktadır. Nüfus yaş yapısına göre sınıflandırılırken, çocuk olarak kabul edilen 0-14 yaş grubu bazen genç nüfus olarak da nitelendirilmektedir. Edremit şehrinin başlıca nüfus özelliklerini ortaya koyması açısından 1935 ile 2012 yılı nüfusun ana yaş grubu dağılımına bakıldığında toplam nüfus içinde çocuk nüfus oranı azalırken yetişkin ve yaşlı nüfusun artmış olduğu görülmektedir. Buna göre çocuk yaş grubunu oluşturan 0-14 yaş grubunun 1935'te toplam nüfusun %27.42'ini oluşturduğu halde, bu değer 1990'da %26.03, 2000'de %24.7 ve 2012 yılında %18.59 olduğu görülmektedir. Şehir bu değerler ile hep Türkiye ortalamasının altında kalmıştır (**Tablo 25**). Çocuk nüfus oranının azalması genel doğurganlık oranının düşüklüğüyle ilişkilidir. Şehrin 15-64 yaş grubundaki yetişkin (Ergin) nüfus bakımından ise 1935 yılında toplam nüfus içindeki oranı %68.01 iken, 1990'da bu oran %67.48, 2000'de %68.41 ve 2012'de %69.73 olmuştur (**Tablo 25**). Yetişkin nüfus oranının gittikçe artışı dikkat çekicidir. Yetişkin nüfusun artması şehrin bir hizmet şehri oluşuyla ilgilidir. 65 ve üstü grubun 1935 yılında şehrin toplam nüfusunun %4.57'sini oluştururken 2012'de %11.67'sini oluşturması ortalama yaşam süresinin arttığını göstermektedir. Bu oran Türkiye ortalamasının (%11.1) üstündedir (**Tablo 25**). Sağlık şartlarında, sosyal faktörlerde meydana gelen iyileşmeler ülkede olduğu gibi Edremit şehrinde de yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının artmasını sağlamıştır. Fakat şehrin çekici iklim özellikleriyle turizme elverişli oluşu dolayısıyla emeklilere cazip gelmesi yaşlı nüfusun fazlalığının en önemli sebebidir. Edremit'in geniş aralıklı yaş gruplarına bakıldığında nüfusun büyük çoğunluğunun 15-64 yaş arasında olduğu yani aktif nüfusun çok olduğu görülmektedir (**Tablo 25**).

Tablo 25: Edremit Şehrinde Nüfusun Ana Yaş Gruplarına Dağılımı (1935, 1990, 2000, 2012)

Yıllar	Edremit			Türkiye		
	Ana Yaş Grupları (%)			Ana Yaş Grupları (%)		
	0-14	15-	65+	0-14	15-64	65+
1935	27.42	68.0	4.57	41.2	54.4	3.9
1990	26.03	67.4	6.42	35	60.7	4.3
2000	24.7	68.4	6.69	29.8	64.5	5.7
2012	18.59	69.7	11.67	24.9	67.6	7.5

Kaynak: TÜİK⁵, 2013; "Balıkesir Vilayeti" adlı eserden faydalanılmıştır.

⁵ 1935,1990, 2000 ve 2012 yıllarında yaş grubu bilinmeyenler istatistik dışı bırakılmıştır.

Aktif ve bağımlı nüfusun belirlenmesi bakımından nüfusun 0-14, 15-64 ve 65+ şeklinde geniş aralıklı olarak gruplandırılması uygun olacaktır⁶. Bağımlı nüfus oranı, gelişmiş ülkelerde az iken, az gelişmiş ülkelerde fazladır. Türkiye’de toplam yaş bağımlılık oranı 1990’da 64.7, 2000’de 55.1’e, 2012’de 48 kişidir (Sağlık İstatistikleri Yıllığı, 2012). 2012 yılında Edremit’te nüfusun %69.73’ünü aktif nüfus (15-64), %30.1’ini ise bağımlı nüfus oluşturmaktadır (**Tablo 26**). Edremit şehrinde 1935 yılında %46 olan bağımlılık oranı 2012 yılında %43.4’dür. Bu durum şehir nüfusunun 1935 yılında daha genç olduğunu göstermektedir. 2012 yılında bağımlılık oranının il için %43, ülkemiz için %58 olduğu göz önüne alınırsa şehirdeki bağımlılık oranının il ile aynı özellikte olduğu görülmektedir (**Tablo 26**). Bağımlılık oranının düşüklüğü daha çok çocuk nüfus oranının azalmasıyla ilgilidir (**Tablo 26**). 2012 yılında Edremit şehrinde 15-64 yaş aralığındaki toplam nüfusun yüzdesi (%69.73) şehirde faal nüfus oranının yüksek olduğunu göstermektedir (**Tablo 26**). Türkiye’de aynı yaş diliminde bu oran %67’dir (TÜİK, 2013). Bir nüfus kitlesinde çalışma çağı nüfusunun toplam nüfus içindeki oranı ne kadar yüksekse böyle bir yerin ekonomisi, o ölçüde büyük bir çalışma çağı nüfus kitlesine sahip demektir. İstihdam şartları da uygunsa bu gibi yerlerde nüfusun bağımlılık yani kendileri çalışmayıp üretileni tüketen kitle oranı da o ölçüde azalacaktır (Doğanay,1994). Faal nüfus oranının yüksekliğine rağmen istihdam oranlarının yetersiz olması nüfusun bir kısmının şehirden ayrılmasına neden olur.

Tablo 26: Nüfusun Ana Yaş Gruplarına Bölünüşü ve Bağımlılık Oranları

Yerleşmeler	0-14 (%)	15-64 (%)	65+ (%)	Bağımlılık Oran (%)
Edremit (1935)	27.42	68.01	4.57	46
Edremit (2012)	18.59	69.73	11.67	43.4
Balıkesir (2012)	18	70	12.5	43
Türkiye (2012)	26	67	7.8	58

Kaynak: TÜİK, 2013 verilerinden derlenmiştir.

Eğitim, sağlık, konut hizmetleri başta olmak üzere pek çok işin planlanmasında dar aralıklı yaş gruplandırılmasından yararlanır (Doğanay, 1994). Edremit şehrinde 1935 yılında dar aralıklı yaş gruplandırmalarına bakıldığında 20-24 ve 25-29 yaş gruplarının üstünlüğü dikkat çekicidir. 1990 yılında 20-24 yaş grubu üstünlüğünü korurken 10-14 yaş grubu ikinci sıraya yerleşmiştir. 2000 yılında tekrar

⁶ 0 - 14 ile 65 ve üzeri yaş grubuna bağımlı nüfus denilmektedir. Bağımlı nüfus çalışma çağının (faal nüfus) dışındaki nüfusun (0-14 ve 65+ yaş) çalışma çağındaki nüfusa (15-64) bölünüp 100 ile çarpılmasıyla bulunur.

üstünlüğünü koruyan 20-24 yaş grubunu tekrar 10-14 yaş grubu takip etmektedir. Bu durum Edremit'in genç ve dinamik bir şehir olduğunu göstermektedir (**Tablo 27**). 2012 yılına gelindiğinde Edremit'in toplam nüfusu içerisinde en büyük paya %50-54 yaş grubu sahiptir. Bu da Edremit'in bir emekli şehri olduğunu göstermektedir. 10-14 yaş grubunun 15-19 yaş grubundan, 5-9 yaş grubunun 10-14 yaş grubundan; 0-4 yaş grubunun 5-9 yaş grubundan az olması doğurganlık oranının giderek azaldığını göstermektedir (**Tablo 28**). Doğum oranının zamanla azalmasına rağmen halen önemli boyutta olduğu bilinmelidir.

2012 yılında Türkiye nüfusunun (75 627 384) %49.8'ini kadın nüfus (37 671 216) ve % 50.2'sini erkek nüfus oluşturmaktadır. Kadın nüfusun %24.4'ünü 0-14 yaş grubu, %16.3'ünü 15-24 yaş grubu, %31'ini 25-44 yaş grubu, %19.8'i 45-64 yaş grubu ve %8.5'ini 65 ve daha yukarı yaş grubundaki nüfustan oluşturmaktadır (TÜİK, 2012). Aynı yıllarda Edremit şehrinde toplam nüfus içerisinde en yüksek oranı %7.4 ile 30-34 yaş grubu oluşturmaktadır. Bunu %7.2'lik oranla 35-39 yaş grubu ve %6.9 ile 20-24 ve 25-29 yaş grupları takip etmektedir (**Tablo 28**).

Nüfus piramitleri göçler, doğum ve ölümler ile ilgili önemli bilgiler verir. Nüfusun yaş ve cinsiyet yapısı, nüfusun ihtiyaçları ve yaşam tarzını belirlemede önemli rol oynamaktadır (Kızılcıoğlu, 2006: 66). Göç veren yerde genç ve yetişkin nüfus azalır. Bu durum nüfus piramitlerinde görülmektedir. Yerleşmelerin nüfus piramidi piramide benzer bir yapıda ise yani tabandan tavana nüfus azalarak ilerliyorsa ideal bir nüfus yapısı sergiliyor demektir. Eğer piramit şekil değiştirerek oval bir yapıda ise piramidin ait olduğu alanda gelecekte nüfusunu azalacağı anlaşılır. Dar bir temelle başlayıp dik bir kenar uzayan bir piramit ise genç yaşlarda ölüm azlığına işaret eder (Tümertekin, 1994: 178-179).

Edremit'in 1990 yılına ait nüfus piramidinde dar aralıklarla yaş gruplarına bakıldığında 0-4 yaş grubunun azaldığı; 15-19, 35-50 ve 50-74 yaşları arasındaki erkek grup oranlarının arttığı görülmektedir. Ayrıca piramidin taban kısmı da daralmaktadır (**Grafik 7**).

Tablo 27: Edremit Şehrinde Nüfusun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

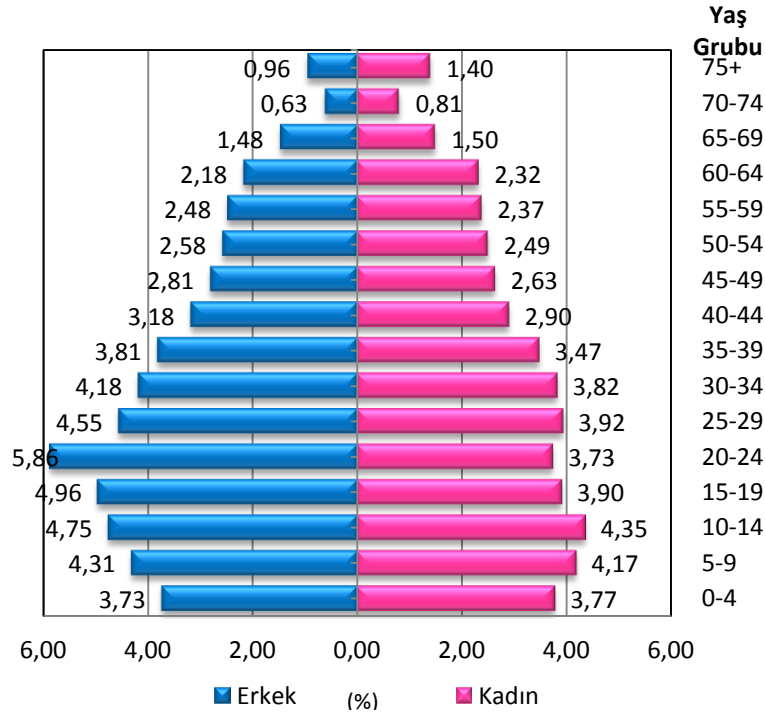
Yaş Grubu	1935			1990			2000		
	T	E	K	T	E	K	T	E	K
0-4	1.066	553	513	2800	1.385	1.415	3.097	1.580	1.517
5-9	1.248	594	654	3.115	1.575	1.540	3.254	1.671	1.583
10-14	1.128	568	560	3.324	1.745	1.579	3.337	1.701	1.636
15-19	738	351	387	3.011	1.603	1.408	3.319	1.673	1.646
20-24	2,030	1,589	441	4.003	2.633	1.370	4.614	3.001	1.613
25-29	1.631	1,134	497	2.933	1.493	1.440	3.203	1.588	1.615
30-34	894	463	431	2.867	1.483	1.384	3.026	1.494	1.532
35-39	803	416	387	2.628	1.336	1.292	3.045	1.480	1.565
40-44	656	325	331	2.168	1.137	1.031	2.854	1.437	1.417
45-49	558	272	286	1.801	950	851	2.415	1.272	1.143
50-54	484	214	270	1.605	814	791	1.830	984	846
55-59	345	173	172	1.505	733	772	1.356	711	645
60-64	397	171	226	1.427	657	770	1.157	525	632
65-69	202	118	84	992	481	511	1.016	460	556
70-74	208	89	119	511	221	290	825	356	469
75-79	74	42	32	778	611	468	782	307	475
80-84	58	23	35						
85-89	12	6	6						
90+	19	4	15						
Toplam	12551	7105	5446	35486	18569	16917	39202	20281	18921

Kaynak: TÜİK, 2013. (Not: Bilinmeyenler sayım dışı bırakılmıştır).

Tablo 28: Edremit İlçesinde Nüfusunun Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2012)

Yaş Grubu	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
0-4	3 871	52.1	3 560	47.9	7 431	5.8
5-9	3 951	52	3701	48.4	7652	6
10-14	4 416	51.2	4 202	48.8	8 618	6.8
15-19	4 493	53	3 978	47	8 471	6.6
20-24	4 889	55.6	3 899	44	8 788	6.9
25-29	4 361	50	4 430	50.4	8 791	6.9
30-34	4 622	49	4 808	51	9 430	7.4
35-39	4 395	48	4 827	52.3	9 222	7.2
40-44	4 387	48.9	4 580	51.1	8 967	7
45-49	4 296	48	4 748	53	9 044	7.1
50-54	4 580	48	4 967	52	9 547	7.5
55-59	4 515	50	4 598	51	9 113	7.1
60-64	3 838	51	3 668	49	7 506	5.9
65-69	2 808	51.1	2 688	49	5 496	4.3
70-74	2 024	49.3	2 081	51	4 105	3.2
75-79	1 341	48.4	1 430	52	2 771	2.2
80-84	657	41	945	59	1 602	1.2
85-89	256	35	475	65	731	1
90+	50	29	124	71	174	0.1
Toplam	63 750	47.9	63 709	52.1	127 459	100

Kaynak: TÜİK, 2013 verilerinden derlenmiştir.

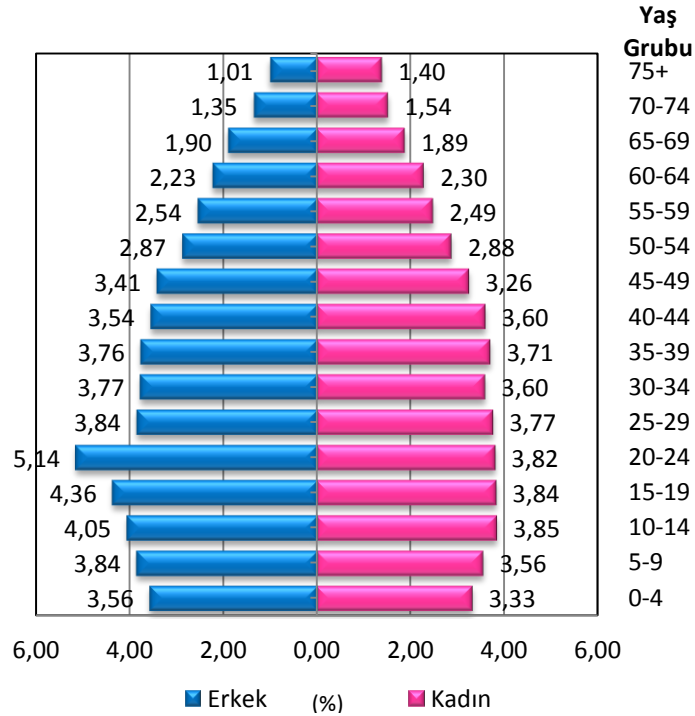

Grafik 7: Edremit Şehri Nüfus Piramidi, 1990

Kaynak: TÜİK, 2013 verilerinden derlenmiştir.

Göçün nüfus ve cinsiyet üzerindeki etkisi en iyi nüfus piramitlerinden izlenebilmektedir. Göç edenlerin genç nüfus olması ve büyük ölçüde erkeklerden oluşması geride kalan nüfusun yaş yapısını değiştirmektedir. Sonuçta göç veren yerde genç ve yetişkin nüfus azalırken göç alan yerde bu grup artmaktadır. Bu durum hem nüfus piramidinin görünümünü hem de cinsiyet farklılığına yol açar. Göç alan bir yerin nüfus piramidinde önce genç nüfus fazla, yaşlı nüfus azdır. Sonraki zamanlarda yaşlı nüfusun fazla, genç nüfusun az olduğu görülmektedir. Bu tip piramit İsveç gibi gelişmiş ülkelerde görülmektedir.

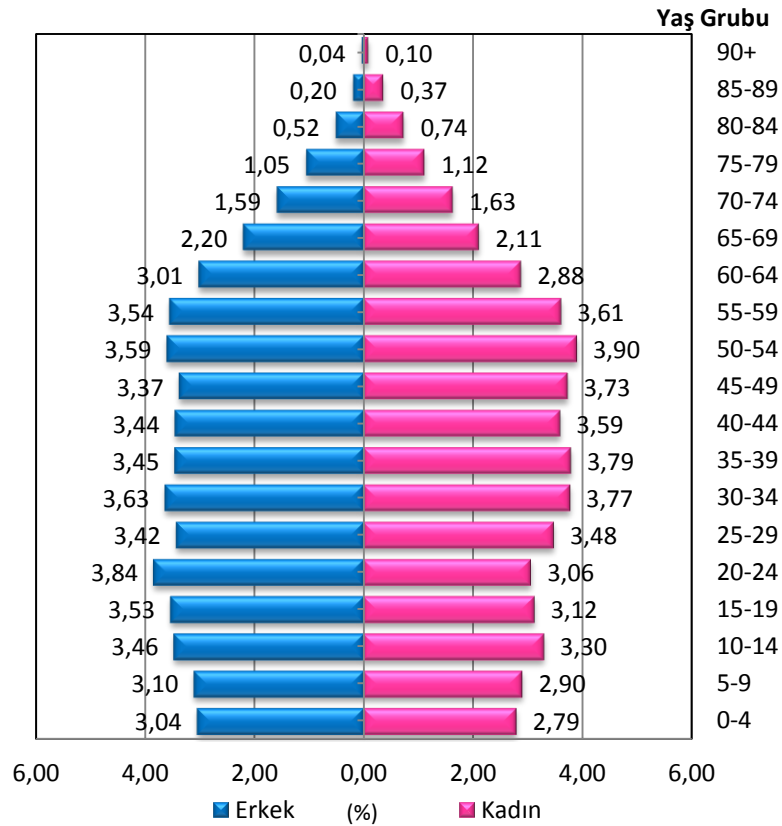
2000 yılına ait nüfus piramidine bakıldığında 6.421 kişiden oluşan 0-4 yaş grubunun (%3.33), 6.896 kişiden oluşan 5-9 yaş grubundan (%3.56) daha az olduğu görülür. Bu durum doğum oranının, yani doğal nüfus artışının azalmakta olduğunu göstermektedir. Yaş grupları içerisinde en yüksek oran (%5.14) 20-24 erkek yaş grubuna aittir (**Grafik 8**). Edremit'te doğum oranlarının son yıllarda azalmaya başladığı ve nüfus artış hızının yavaşladığı söylenebilir. Şehirde dinamik genç nüfus fazla ve yeterli iş gücü miktarına sahiptir. Bu özelliği ile şehir nüfusu arı kovanı şeklindeki piramidi andırmaktadır. Bu tip piramit İsveç gibi gelişmiş ülkelerin çoğunda görülmektedir.

Grafik 8: Edremit Şehri Nüfus Piramidi, 2000

Kaynak: TÜİK, 2013 verilerinden derlenmiştir.

Edremit şehrinin 2012 yılına ait nüfus piramidi incelendiğinde 20-44 ve 50-64 yaş grupları arasında kadın nüfus erkek nüfustan fazladır. 65-69 yaş arasında erkek nüfus; 70-90 arasında ise kadın nüfus fazladır. Bu da şehirde kadınların erkeklerden uzun ömürlü olduğunu göstermektedir (**Grafik 9**). Genel olarak yaş gruplarında kadın erkek nüfusu birbirine yakın ve 55 yaş üzerindeki tüm yaş gruplarında kadın nüfusun erkek nüfustan fazla olduğu görülmektedir. Edremit şehrinde nüfusun %54'ü 35 yaş ve üzerindedir (**Grafik 9**). En yoğun yaş grubunun 50-54 (%3.90) kadın yaş grubuna ait olduğu görülmektedir. Bu durum nüfusun yaşlandığını göstermektedir. Diğer yandan piramit tabanının daralması doğumların azaldığına işaret etmektedir. 0-5 ve 5-9 yaş grubunda olan kişi sayısının 10-14 ve 15-19 yaş gruplarının sayısından az olması doğurganlık oranının giderek azalmaya başladığının göstergesidir. Türkiye'de 2012 yılında 0-14 yaş grubundaki nüfusun oranı %24.9, 65 ve daha yukarı yaştaki nüfusun oranı da %7.5'tir. Aynı yıl itibariyle Edremit şehrinde 0-14 yaş grubundaki nüfusun oranı %18.59, 65 ve üstü yaştaki nüfusun oranı %11.67'dir. Anlaşıyor ki Edremit şehri, Türkiye'den daha erken yaşlanmaktadır. Ayrıca emekliler tarafından çokça tercih edilip yerleşildiği için de böyle bir tabloyla karşılaşmaktadır.

Grafik 9: Edremit Şehri Nüfus Piramidi, 2012

Kaynak: TÜİK, 2013 verilerinden derlenmiştir.

Demografik fırsat penceresi, çalışabilir yaştaki nüfusun (15-64 yaş aralığı) toplam nüfus içindeki oranının artması demektir. Türkiye’de nüfus artış hızının 1990’lardan itibaren yavaşlamaya başlaması ve henüz nüfusta ciddi bir yaşlanma olmaması, demografların ifadesiyle bir fırsat penceresi açılması anlamına gelmektedir (Danış, Tarih belirtilmemiştir). Edremit şehrinde fırsat penceresinin 1935 ve 2012 yılları arasında %50’den daha fazla açık olduğu görülmektedir (**Grafik 7, 8, 9**).

Bu durum yaşam koşullarının iyileşmesinin insan ömrüne etkisini göstermektedir. Nüfus piramitlerinde cinsiyet oranlarındaki değişim de izlenmektedir. Şöyle ki 0-14 yaş diliminde 1935 yılında kadın nüfus, diğer yıllarda erkek nüfus fazladır. Edremit şehrine ait piramitlerin genelinde ileri yaşlarda (65+) kadın nüfusun erkek nüfustan fazla olduğu görülür. Hizmet şehri olan Edremit’te erkek nüfusun fazla olması normal bir durumdur. 15-64 yaş grubu nüfusun çokluğu önemlidir. Edremit şehri için erkek gibi kadında önemli işgücü kaynağıdır. Kadın ve erkek nüfus hem şehir merkezinde hem de kırsalda özellikle zeytin toplama işlerinde önemli ucuz işgücü kaynağıdır. Edremit’te 2007 yılından sonra kadın-erkek nüfus oldukça dengeli dağılmıştır.

3.3.2. Nüfusun Aile Yapısı ve Hane Büyüklüğü

Nüfus ile ilgili çalışmalarda incelenen parametreden biri de nüfusun aile yapısı ve hane halkı büyüklüğüdür. Nüfusun yapısındaki aile büyüklüklerinin fazla veya az olması çeşitli nedenlerden ileri gelebilir. Ancak bunlar arasında en önemlileri, ailelerin ekonomik, sosyal ve kültürel yapıları gelenek ve görenekleri ile yakından ilgilidir (Doğanay,1994).

1985 yılında Edremit şehir merkezinin nüfusu 30.159, toplam hane sayısı 7.741 olup 4 nüfuslu aileler çoğunluktadır (**Tablo 29**). Şehir aynı yıl hane halkı büyüklüğü 5 olan Türkiye ortalamasının altındadır (TÜİK, 1985). Bunu 3 ve 5 nüfuslu aileler takip etmektedir. Edremit şehri 1990’da 9.605, 2000’de 11.156 haneden oluşmaktadır. 1990’da Türkiye’de ortalama hane halkı büyüklüğü 5.0’dır (TÜİK, 1990). Edremit şehrinde 1990 ve 2000 yıllarında 4 nüfuslu aile sayısı çoğunluktadır. Önceki yıllarda olduğu gibi bunu 3 ve 5 nüfuslu aileler takip etmektedir. Fakat daha az nüfuslu ailelerin çoğaldığı gözden kaçmamaktadır (**Tablo 29**).

Tablo 29: Edremit Şehrinde Hane Halkı Büyüklüğünün Dağılımı (1985,1990, 2000)

Yıllar	Aile	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10+	Toplam
1985	Aile Sayısı	641	1.404	1.641	2.059	1.108	484	196	88	45	75	7.741
	%'si	8.3	18	21	27	14.3	6.3	3	1.1	1	1	100
1990	Aile Sayısı	857	1.903	2.202	2.698	1.182	473	181	50	26	33	9.605
	%'si	9	20	23	28	12.3	5	1.9	1	0.3	0.3	100
2000	Aile Sayısı	970	2.182	2.752	3.298	1.247	390	165	69	37	46	11.156
	%'si	9	20	25	30	11	4	2	1	0.3	0.4	100

Kaynak: TÜİK, 2014 verilerinden derlenmiştir.

2000 yılında araştırma sahasındaki ailelerin %84'ünü anne-baba ile bir veya iki çocuktan meydana gelen çekirdek aile tipi (Kentsel aile) oluşturmaktadır. Aynı yıl itibariyle hane halkı büyüklüğü 3 (2.752) olan aile sayısının toplam nüfus içerisindeki oranı %25'e yükselmiştir (**Tablo 29**). Bu da son yıllarda yaşanan ekonomik ve kültürel gelişmelere paralel olarak şehirdeki ailelerin fazla çocuk sahibi olma isteklerinin azaldığını göstermektedir. Aynı yıl şehirde hane halkı büyüklüğü 7 kişiden fazla olan hanenin (165 aile) %2 oranında olduğu görülmektedir. Bu durum sosyal, kültürel ve ekonomik gelişmişlik düzeyiyle alakalı olup geleneksel aile yapısından çoktan vazgeçtiğini göstermektedir. Edremit şehrinde 11.156 ailenin 970'i (%9) bir kişiden, 2.182'i (%20) ise iki kişiden ibaret aileler oluşturmaktadır. Bu tip aileler genelde yaşlı ve emeklilerden oluşturmaktadır (**Tablo 29**).

2000 yılında Balıkesir ilinin ortalama hane halkı büyüklüğü 3.47 iken, Türkiye'de ortalama hane halkı büyüklüğü 4.49; 2012'de Balıkesir ilinin ortalama hane halkı büyüklüğü 2.9 iken Türkiye'de hane halkı büyüklüğü 3.8'dir (TÜİK, 2014). 2012 yılında Türkiye genelinde ortalama hane halkı büyüklüğünün en düşük olduğu il 2.8 kişi ile Çanakkale'dir. Çanakkale ilini 2.9 kişi ile Balıkesir izlemektedir. Demek ki 2000 ve 2012 yıllarında Edremit şehri ortalama hane halkı büyüklüğü açısından Türkiye ortalamasının altında, il ortalamasının üstündedir. 2000 yılında Edremit şehrinde bu oranın düşmesi doğumların azalmasından kaynaklanmıştır. Edremit'te hane halkının çoğu 2, 3, 4 kişilik ailelerden oluşmaktadır ve bu aileler 2000 yılı verilerine göre toplam hane sayısının yaklaşık %75'ini oluşturmaktadır. Bu oran 1985 yılında %66'dır (**Tablo 29**). Dolayısıyla geçen sürede hane halkı sayısı dağılımında 4 ve 4'ten az kişiye sahip ailelerin sayısı artmıştır. Bu durum çekirdek aile yapısının arttığını göstermektedir. Sosyo-ekonomik ve kültürel yapı bu sonucu doğurmuştur.

2013 yılında 56.663 nüfusun bulunduğu şehirde toplam aile sayısı 17.858'dir. Bu iki rakam oranlandığında şehrin ortalama aile büyüklüğü 3.17 kişi olarak bulunmaktadır (**Tablo 30**). Bulunan sonuç Türkiye ortalamasından (3.6 kişi) düşüktür. Böylece çekirdek aile yapısı iyice belirginleşmiştir. Edremit şehirde hane halkı büyüklüğünün mahallelere göre dağılımına bakıldığında ortalama hane halkı büyüklüğünün 2.7 ile 4.3 arasında değiştiği görülmektedir. Hane halkı büyüklüğü en fazla olan alanlar göç alan mahallelerdir. Edremit şehirde ortalama aile büyüklüğü en yüksek Gaziilyas Mahallesi iken en düşük değer Hacıtuğrul Mahallesi'ne aittir⁷.Gaziilyas (4.3) Mahallesi'ni İbrahimce (3.8) ve Gazicelal (3.3) mahalleleri takip etmektedir. Hane halkı büyüklüğü bakımından en düşük değere sahip mahalleler ise Hacıtuğrul, Kapıcıbaşı, Hekimzade ve Camivasat'tır (**Tablo 30; Grafik 10**).

Tablo 30: Edremit Şehirde Hane Halkı Büyüklüğünün Mahallelere Göre Dağılımı (2013)

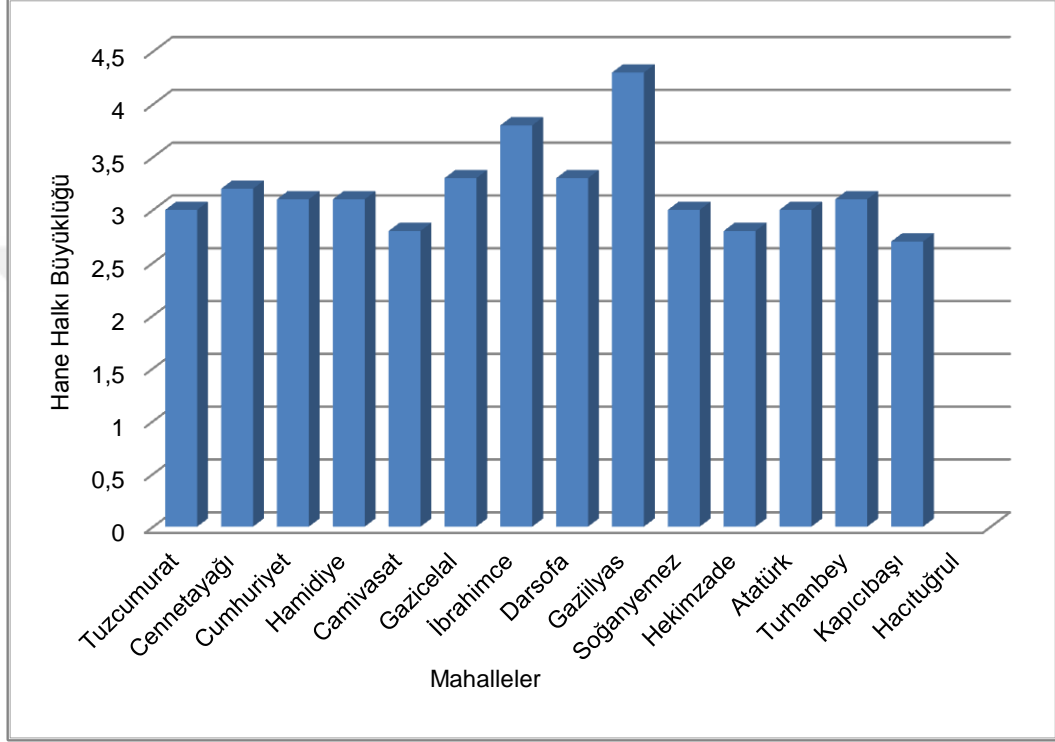
Mahalle Adı	Nüfusu	Hane Sayısı	Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü
Tuzcumurat	8 745	2933	3.0
Cennetayağı	7 990	2464	3.2
Cumhuriyet	7 933	2537	3.1
Hamidiye	5 398	1720	3.1
Camivasat	4 708	1668	2.8
Gazicelal	4 162	1270	3.3
İbrahimce	3 634	952	3.8
Darsofa	3 586	1099	3.3
Gaziilyas	3 129	727	4.3
Soğanyemez	2 644	877	3.0
Hekimzade	1 844	667	2.8
Atatürk	1 414	472	3.0
Turhanbey	730	237	3.1
Kapıcıbaşı	644	235	2.7
Hacıtuğrul	102	-	-
Toplam	56 663	17858	3.17

Kaynak: TÜİK, 2013 verilerinden derlenmiştir.

Şehirde hane halkı büyüklüğündeki değişimin mahallelere göre farklı nedenleri vardır. Gaziilyas Mahallesi Edremit'in eski mahallelerindedir. Dolayısıyla Edremit'in yerlilerinin oturduğu bir mahalledir. Ataerkin aile yapısı devam etmektedir. Dede, baba, oğul bir evde yaşamaktadırlar. Aynı avlu içerisinde iki, üç evde oturan akrabaların olduğu yaşam tarzı görülmektedir. Mahallede apartman bloklarından çok, iki katlı evler çoğunluktadır. Bu durum hane halkı büyüklüğünü (4.3) etkilemektedir. İbrahimce Mahallesi hane halkı büyüklüğü açısından ikinci (3.8)

⁷ Hacıtuğrul Mahallesi'nde hane halkı sayısı 250'den düşük olduğu için değerlendirilmeye alınmamıştır.

sıradadır. Roman vatandaşların yoğunlukta olduğu bu mahallede insanlar, kültürel özellikleri açısından kalabalık topluluklar halinde yaşamayı sevmektedirler. Cumhuriyet, Hamidiye, Camivasat, Soğanyemez, Hekimzade, Atatürk, Turhanbey, Kapıcıbaşı, Hacituğrul mahalleleri hane halkı büyüklüğü açısından ortalamanın altında kalmışlardır. Cennetayağı Mahallesi şehirle aynı ortalamaya (3.2) sahiptir (Tablo 30).

Grafik 10: Edremit Şehrinde Hane Halkı Büyüklüğünün Mahallelere Göre Dağılımı (2013)

Kaynak: TÜİK, 2013 verilerinden derlenmiştir.

3.3.3. Nüfusun Ekonomik Özellikleri

Şehirler farklı ekonomik sektörlerin ortaya çıktığı alanlardır. Şehrin zamanla çehresinin değişmesiyle iş kollarında çalışanların oranı da değişmektedir. Bu değişim şehri iktisadi açıdan okumak adına önemlidir. Türkiye gibi endüstrileşme sürecine sonradan katılmış gelişmekte olan ülkelerde şehirleşme XX.yüzyılın ortalarından itibaren ivme kazanmış, demografik karakterli bir olaydır (Yüceşahin ve diğerleri, 2004: 23). Endüstri devriminden sonra bir yan ürün olarak ortaya çıkan şehirleşme nüfus patlamasıyla birlikte gelişmekte olan ülkelerde hızlı bir şekilde yayılmıştır (Avcı,1993).

Genelde nüfusun 15-64 yaşları arasında olan bireyleri ekonomik faaliyete katılabilecek düzeyde olduğu kabul edilmektedir. Bu yüzden 15-64 yaş diliminde bulunan nüfusa “çalışma çağındaki nüfus (**etkin nüfusu**)” da denilmektedir. Bazen bu nüfus aralığı 12-64 olarak da alınmaktadır. 15-64 yaşları arasındaki her kişi çalışmamaktadır. Çünkü eğitim, evlilik, sağlık veya tamamen keyfi durumlardan dolayı çalışmayan birçok kişi vardır. Bu kişiler aktif nüfus içinde sayılmamaktadırlar. Bu sayılanlar dışında çalışma çağında olup da emeğini fiilen iş piyasasına sunan nüfusa “aktif nüfus” ya da “faal nüfus” denilmektedir. Buna göre aktif nüfus çalışma çağında olup da fiilen çalışan nüfusa denir. Ayrıca çalışma çağındaki nüfus içerisinde yer alan ancak nüfus sayımının yapıldığı son hafta içerisinde işi olmayan veya geliri olmayan nüfusa “işsiz nüfus” denir (Karagel, 2008: 137).

1985 yılında Edremit şehrinde faal nüfus 21.807 (%72.3) kişi, 1990 yılında 23.658.29 (%71.3) kişidir (TÜİK, 2014). 2000 yılında Edremit şehrinde çalışma çağında olan (etkin nüfus) 12-64 yaş arası nüfus 31542 kişi ile toplam nüfusun %86.2'sini oluşturmaktadır. Faal olan nüfus 13341 kişi ile çalışma çağında olan (etkin nüfus) nüfusun %42.3'ünü oluşturmaktadır. Faal olmayan nüfus ise 18197 kişi ile çalışma çağında olan (etkin nüfus) nüfusun %57.7'sini oluşturmaktadır (**Tablo 31**).

Edremit'te çalışma çağında olan nüfusun (etkin nüfus) içindeki faal nüfusa cinsiyet bazında bakıldığında 11185 kişiyle erkek nüfus ön plandadır. Bu oran toplam çalışma çağında olan erkek nüfusun (etkin nüfus) %68.3'üne denk gelir. Faal olan nüfusun 2156 kişisi kadın nüfustur. Bu oran toplam çalışma çağında olan kadın nüfusun (etkin nüfus) %14.2'sine denk gelmektedir (**Tablo 31**). Dolayısıyla toplam çalışma çağında olan nüfusun (etkin nüfus) çoğunluğunu erkek nüfusun oluşturduğu ortaya çıkmaktadır. Bu durum Türkiye'de hâkim olan kültürel anlayışın -Bir evin maddi ihtiyaçları erkek tarafından karşılanır- temel sonucudur.

Tablo 31: Edremit Şehrinde Faal Olan ve Olmayan Nüfusun Cinsiyete Göre Dağılımı (12 ve daha yukarı yaştaki nüfus) (2000)

Nüfus	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
Faal Olan Nüfus	11185	68.3	2156	14.2	13341	42.3
Faal Olmayan Nüfus	5.186	31.7	13.011	85.7	18.197	57.7
Bilinmeyen	2	0.1	2	0.1	4	0.1
12- 64 Yaş Arası Nüfus	16373	100	15169	100	31542	100

Kaynak: TÜİK Nüfus Sayım İstatistikleri (2000) verilerinden derlenmiştir.

Çalışma çağında olan nüfusun (etkin nüfus) içinde yer almasına rağmen faal olmayan nüfusu iş arayıp bulamayanlar, öğrenciler, ev kadını, emekli ve gelir sahibi kişiler oluşturmaktadır. 2000 yılı faal olmayan nüfus sınıflandırmasında en dikkat çekici olan grup %57.6 oranla ev hanımlarıdır. Bunu %16.84 oranla öğrenci grubu takip etmektedir. Diğer bir grup ise %14.6 oranla emeklilerdir (**Tablo 32**).

Tablo 32: Edremit Şehrinde 12 Yaş ve Üzerinde Faal Olmayan Nüfusun Gruplandırılması (2000)

Faal Olmayan Nüfus	Erkek	Kadın	Toplam	%
Son Üç Ayda İş Arama Kanalı Kullanmayan	295	219	514	2.8
Öğrenci	1.643	1.422	3.065	16.8
Ev Kadını	-	10.477	10.477	57.6
Emekliler	2.072	595	2667	14.6
Gelir Sahibi	104	65	169	0.9
Diğerleri	1.072	233	1.305	7.2
Toplam	5186	13011	18197	100

Kaynak: TÜİK Nüfus Sayım İstatistikleri (2000).

2000 yılında şehirde çalışma çağında olmayan nüfus 5049 kişidir (TÜİK, 2014). Bu değer Edremit şehir merkezi nüfusunun %13.8'ünü oluşturmaktadır. 1990 ve 2000 yıllarında şehirde 20-24 yaş grubu erkek nüfusta diğer yaş gruplarına kıyasla dikkat çekici bir fazlalık gözlenmektedir (**Grafik 7, 8**). Edremit şehirde bu yaş grubundaki erkek nüfus fazlalığı şehrin sahip olduğu istihdam şartlarından kaynaklanmaktadır.

Faal nüfusun ekonomik faaliyet kollarına göre dağılımı şehrin sosyo-ekonomik faaliyetlerini ortaya koyması açısından önemlidir. Şehirde tarım sektörünün önemi zamanla azalmıştır. 1985'te tarımda istihdam edilen nüfus 1415 kişi iken, bu sayı 1990'da 842 kişi ve 2000'de 516 kişiye düşmüştür (**Tablo 33**). Edremit şehirde 1985 verilerine göre sanayide çalışan nüfus 2046 kişi, 2000'de ise 2612 kişidir. Hizmet sektöründe çalışanların sayısı 1985 verilerine göre 6273 kişi, 2000 verilerine göre 8810 kişidir (**Tablo 33**). Başka bir ifadeyle 1985 yılında tarım sektöründe çalışanların oranı %14.4, 1990'da %7.2, 2000'de %4.3'e gerilemiştir (**Grafik 11**).

Şehirleşme sürecinde sanayileşmenin etkisinden bahsedilmektedir. Edremit şehirde 1985 yılında faal nüfusun %20.9'u sanayi de çalışırken bu oran 1990'da %24.8 ve 2000'de %21.8 olmuştur (**Grafik 11**). Demek ki 1985-1990 yılları arasında sanayide istihdam edilen kişi sayısı artarken, 2000 yılında sayı düşmüştür. Buna karşın 1985 yılında hizmetler sektöründe çalışanların oranı %64.4, 1990'da %67.2,

2000'de %74'e çıkmıştır (**Grafik 11**). Edremit'in şehirleşmesi üzerinde hizmet sektörünün daha etkili olduğu görülmektedir (**Grafik 11**).

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından "Toplum Hizmetleri, Sosyal ve Kişisel Hizmetler" olarak tanımlanan hizmet fonksiyonun içeriğinde; ortalama olarak %51 oranında kamu idaresi ve savunma, %28.7 oranında sosyal ve ilgili kamu hizmetleri ile %18.3 oranında kişisel hizmetler yer almaktadır. Bunların dışında toplam olarak %2'den daha az oranda; çevre sağlığı, genel hizmetler, eğlence ve kültür hizmetleri, milletlerarası ve diğer yabancı kuruluşlar bulunmaktadır (Tunbul, 2000: 144). Ülkemizde şehirselleşmeler arasında en büyük grubu hizmet şehirleri oluşturmaktadır (Tunbul, 2000: 152). Edremit'te bu şehirlerden biridir. 1950'lerden itibaren giderek yoğunlaşan kırdan şehirlere göç Edremit'teki nüfusun hızla artmasını sağlamıştır. Daha sonraki yıllarda turizmin devreye girmesiyle nüfus daha da artmıştır. Bu nüfus artışı şehirde sağlık, kültür ve eğitim gibi birçok ihtiyacı beraberinde getirmiş ve hizmet sektörünün gelişimi için ivme kazanmıştır. 1985, 1990, 2000 yıllarında nüfusun (33.542 kişi) yarısından fazlası (22.917 kişi) hizmetler sektöründe çalışmaktadır (**Tablo 33**). 1985'de hizmetler sektörünün genel sektörler içerisindeki oranı %64.4 iken 1990'da %67.2 ve 2000 yılında %74'e çıkmıştır (**Grafik 11**). Edremit şehir merkezi olduğu için hizmetler sektörü önemlidir. Hizmetler sektöründe çalışanların oranının tüm çalışanların 50'sinden fazla olması şehrin ticaret şehri olduğunu göstermektedir. Şehir coğrafi konumundan dolayı eskiden beri önemli bir ticaret merkezidir. Özellikle ticarete konu olan malzeme zeytin ve zeytinyağı idi. Günümüzde Edremit şehrinde ticari faaliyetler Cumhuriyet Meydanı'na açılan cadde ve sokaklar üzerinde oldukça yoğunlaşmıştır.

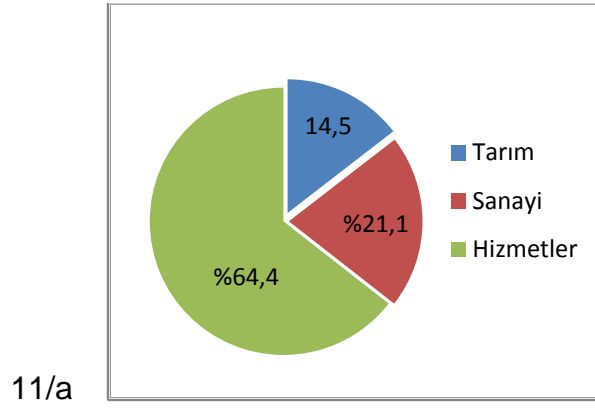
Şehir merkezleri hizmet sektörünün önemli olduğu yerleşmelerdir. Edremit şehrinde de hizmet sektörünün günümüze kadar yükselişini sürdürerek devam ettiği görülmektedir. Edremit şehrinde sanayi iyi gelişemediği için işgücü tarım sektöründen hizmetler sektörüne kaymıştır. 1985 yılında günümüze kadar tarım sektöründe çalışanların oranı sürekli azalmıştır. Bu durum şehrin geçirdiği ekonomik faaliyet aşamalarını göstermesi açısından önemlidir. Buna karşın 1985 yılından beri hizmetler sektöründe çalışanların oranı kesintisiz artmıştır.

Tablo 33: Edremit Şehrinde Çalışan (Faal) Nüfusun Ekonomik Sektörlere Göre Dağılımı (2014)

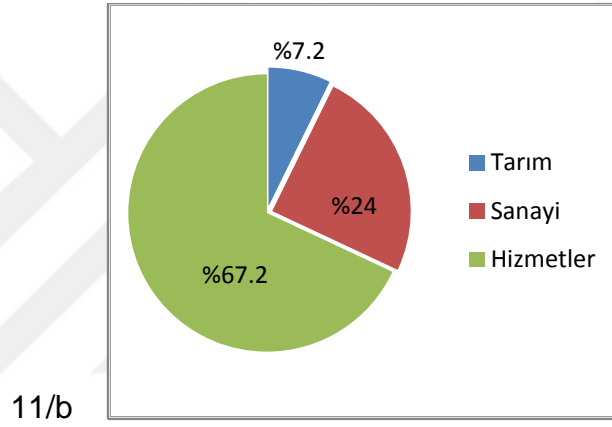
Yıllar	Cinsiyet	Tarım	%	Sanayi	%	Hizmetler	%	İyi Tanımlanmamış F.	%	G. Toplam	%
1985	Toplam	1415	14.4	2046	20.9	6273	63.9	78	0.8	9812	100
	Erkek	893	63.1	1991	97.3	5596	89.2	73	93.5	8553	87.2
	Kadın	522	36.8	55	2.7	677	10.8	5	6.4	1259	12.8
1990	Toplam	842	7.2	2906	24.8	7834	66.8	139	1.2	11721	100
	Erkek	635	75.4	2791	96	6853	87.4	124	89.2	10403	88.8
	Kadın	207	24.5	115	4	981	12.5	15	10.8	1318	11.2
2000	Toplam	516	4.3	2612	21.8	8810	73.4	71	0.6	12009	100
	Erkek	391	75.8	2479	94.9	7370	83.7	63	88.7	10303	85.8
	Kadın	125	24.2	133	51	1440	16.3	8	11.3	1706	14.2

Kaynak: TÜİK, 2014 verilerinden derlenmiştir.

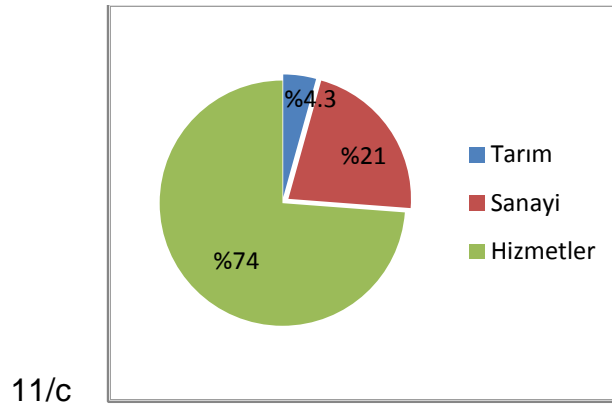
1985

1990

2000

Grafik 11: Edremit Şehrinde Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Göre Dağılımı (1985, 1990, 2000)

Kaynak: TÜİK, 2014 verilerinden derlenmiştir.

Hizmetler sektörü çeşitli alt faaliyet kollarından oluşmaktadır. Edremit şehrinde 1990 yılında hizmetler sektöründe istihdam edilen nüfusun %39'u toplumsal hizmetlerde çalışmaktadır. 2000'de bu oran %44'dür (**Tablo 34**).

Tablo 34: Edremit Şehrinde Faal Nüfusun Alt Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılışı

Faaliyet Çeşitleri	1985	%	1990	%	2000	%
İyi Tanımlanmamış Faaliyetler	78	1	139	1.2	71	1
Tarım	1415	14.4	842	7.2	516	4
Madencilik ve Taş Ocaklığı	18	0.18	28	0.2	22	1
İmalat Sanayi	1181	12	1429	12.2	1504	13
Elektrik, Gaz ev Su	5	1	45	0.3	38	1
İnşaat	842	9	1404	12	1048	9
Toptan ve Perakende Ticaret	1598	16	2154	18	2446	20
Ulaşım, Haberleşme, Depolama	528	5	647	6	546	5
Yardımcı İş Hizmetleri	346	4	510	4.3	499	4.2
Toplum Hizmetleri	3801	39	4523	39	5319	44
Toplam	9812	100	11721	100	12009	100

Kaynak: TÜİK, 2014 verilerinden derlenmiştir.

1985 yılında hizmetler sektöründe ilk sırayı toplum hizmetleri-kişisel hizmetler (%61) almaktadır. İkinci sırayı (%26) toptan ve perakende ticaret, lokanta ve oteller almaktadır. Bu sektör 1990 yılında %27, 2000 yılında %28'lik bir artış göstermiştir. Turizmin gelişmiş olduğu Edremit'te bu durum şaşırtıcı değildir (**Tablo 35**).

Tablo 35: Edremit Şehrinde Hizmetler Sektöründeki İstihdamın Zamansal Değişimi

Sektörler	1985	%	1990	%	2000	%
T. ve P. Ticaret, Lokanta ve Oteller	1598	26	2154	27	2446	28
Ulaşım, Haberleşme, Depolama	528	8.4	647	8.2	546	6.2
T. Mallara Ait İşler, M. Kurumlar, Yard.	346	6	510	7	499	6
Toplum Hizmetleri, Kişisel Hizmetler	3801	61	4523	57	5319	60
Elektrik, Su ve Gaz	5	0	45	1	38	0
Toplam	6278	-	7879	1	8848	100

Kaynak: TÜİK, 2014 verilerinden derlenmiştir.

Edremit şehri ülke yerleşme sisteminde, Balıkesir Şehri gibi alt bölge merkezidir. Bu merkezlerin ise belirli bir hizmet alanı vardır. Bu hizmet alanının çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak ve gelişen turizm faaliyetleri şehirde ticaretin gelişmesine neden olmuştur.

3.3.4. Nüfusun Eğitim Durumu

Gelişme ve ilerlemenin temel göstergelerinden biri olan eğitim içinde bulunduğu toplumu şekillendiren, şekillendirirken aynı zamanda ondan etkilenen temel bir olgudur. Gelişme için eğitilmiş elemanlara ihtiyaç vardır. Toplumların kültürel anlamda değerlerinin gelecek kuşaklara taşınması eğitimle mümkündür. Ekonomik ve sosyal gelişmişlik düzeyi ile toplumun eğitim seviyesi arasında doğru bir korelasyon mevcuttur.

Okur-yazarlık oranı şehrin eğitim düzeyini göstermektedir. Okuma yazma bilen kadın nüfus oranı kadının sosyal hayata dâhil olmasına yardımcı olmaktadır. İlköğretim, liseler ve mesleki liselerde okuma eğitiminin daha ileri aşamalarını göstermesi açısından önemlidir. Gelişmiş iller yükseköğretim görmüş nitelikli işgücü çekim merkezi alanlarıdır. Dolayısıyla sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyinin artmasına paralel olarak yüksek öğrenim görmüş nüfus oranı da artmaktadır (Dinçer, Kavasoglu ve Özaslan, 2003).

Türkiye’de okur-yazarlık oranları 1927’de %10.8; 1935’de %19.25; 1985’te %77.45; 1990’de %80.49; 2000’de %87.32 ve 2012’de %93.3 olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 1935-2006; TÜİK, 2012). Balıkesir’de 1935’de okuma-yazma oranı %24.1, 1985’te %79.7; 2000 %88.3; 2012’de %95.6’dır. Körfez ilçeleri (Ayvalık, Gömeç, Havran, Burhaniye) içinde okur-yazar durumu açısından en önde olan ilçe Edremit’tir (Edremit Körfezi Master Kalkınma Planı, 2011: 83). Edremit şehrinde okur-yazar oranı 1935’de %37.8 iken 1985’de %54.6; 2000’de %90.2 ve son olarak 2012’de %96.7’e yükselmiştir (TÜİK, 2014; Balıkesir Vilayeti,193). Balıkesir ilinde ve Edremit şehrinde genelde okur-yazarlık oranının Türkiye ortalamasının üzerinde olduğu ve eğitime önem verildiği görülmektedir.

1985 yılında Edremit’te herhangi bir okulu bitirmeyenlerin sayısı 3934’dir (%17.3). 1985 yılında yüksek okul veya fakülte mezunu olanların oranı %3.9, 2000’de %5.3 ve 2012’de %13 olmuştur (**Tablo 36, 38, 41**).

Tablo 36: Edremit Şehrinde Nüfusun Eğitim Durumu (1985)

Cinsiyet	Bir Okul Bitirmeyen	İlkokul	Ortaokul	Ortaokul Dengi Meslek Okulu	Lise	Lise Dengi Meslek Okulu	Yüksek Okul Ve Fakülte	Öğrenim Kurumu Bilinmeyen	Mezun Olup Olmadığı Bilinmeyen	Genel Toplam
Erkek	2004	6923	1475	7	977	734	682	1	1	12804
%'si	15.7	54.06	11.5	0.05	7.6	5.7	5.3	0.007	0.007	
Kadın	1930	5900	879	4	657	395	212		1	9978
%'si	19.3	59.1	8.8	0.04	6.6	4	2.1		0.01	
Toplam	3934	12823	2354	11	1634	1129	894	1	2	22782
%'si	17.3	56.3	10.3	0.04	7.2	5	3.9	0.004	0.008	

Kaynak: TÜİK, 2014 verilerinden derlenmiştir.

1990 yılında Edremit'te bir okul bitirmeyenlerin sayısı 3848'dir (%23.20) (**Tablo 37**). 2000 yılında ise bir okulu bitirmeyenlerin sayısı 6204'dir (%19.4) (**Tablo 38**). 1990 yılında ilkokula giden erkek öğrenci sayısı 8.449 (%55.02) iken kız öğrenci sayısı 7.263'dir (%59.3). Erkeklerin %7.1'i (1094 kişi) kadınların %3.9'u (476 kişi) yüksekokul mezunudur. Yükseköğretim oranlarında kadın ve erkek oranlarının düşüklüğü göze çarpmaktadır. Yüksekokul mezunlarının toplam nüfus içindeki oranı %9.5'dir (1570 kişi). Üniversite mezunlarına cinsiyet açısından bakıldığında kadınların iki katından fazla erkek olduğu görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında çeşitli sebepler vardır. Evlenene kadar çeyiz parası biriktiren genç kızlar evlendikten sonra genelde çalışma hayatından ellerini çekmektedirler. Hayatlarının belli evrelerinden sonra (doğum, çocuk büyütme vb.) tekrar çalışma hayatına katılmaktadırlar. Kadına yüksek bir sosyal statüyü gerekli görmeyen kültürel bakış açısı kız çocuklarının eğitimi adına harcanan para, zaman ve emeği gereksiz görmektedir. Bazen de evde ucuz işgücü olarak görülen kız çocuğu eğitime ayrılan bütçenin evde erkek kardeş varsa ona harcanması nedeniyle bu mağduriyeti yaşamaktadır. Ayrıca kısmen de olsa ailelerin kız çocuklarını şehir dışında okutmaya sıcak bakmamasını diğer bir neden olarak görmek mümkündür.

Edremit'in 2000 yılı eğitim istatistikleri incelendiğinde nüfusun %19.4 bir okul bitirmezken, %46.01'nin ilköğretim mezunu olduğu görülmektedir. İl genelinde bu değer daha yüksektir (%48.6) (TÜİK, 2000). Ortaokul (%11.5) ve lise mezunlarının (%11.1) oranları birbirine çok yakındır. Yine yükseköğretim mezunu sayısı oldukça azdır. 2000 yılında Edremit'te okuma-yazma oranının yüksek olması sevindirici bir durumdur. Fakat yaşadığımız bilgi çağında okuma-yazma bilmek yeterli değildir. Artık lisansüstü eğitim ve devamı dikkate alınmalıdır. Bu açıdan bakıldığında ortaya çıkan durum iç açıcı değildir.

Tablo 37: Edremit Şehrinde Nüfusun Eğitim Durumu (1990)

Cinsiyet	Bir Okul Bitirmeyen	İlkokul	Ortaokul	Ortaokul Dengi Meslek Okulu	Lise	Lise Dengi Meslek Okulu	Yüksek Okul Ve Fakülte	Öğrenim Kurumu Bilinmeyen	Mezun Olup Olmadığı Bilinmeyen	Genel Toplam
Erkek	1.936	8.449	1.674	38	1.271	891	1.094	1	1	15355
%'si	12.6	55.02	10.09	0.24	8.3	5.8	7.1	0.006	0.006	100
Kadın	1.912	7.263	1.199	6	947	425	476	1	1	12230
%'si	15.6	59.3	9.8	0.04	7.7	3.5	3.9	-	-	100
Toplam	3.848	15.712	2.873	44	2.218	1.316	1.570	2	2	16585
%'si	23.20	94.7	17.3	0.3	13.37	7.9	9.5	0.01	0.01	100

Kaynak: TÜİK, 2014 verilerinden derlenmiştir.

Tablo 38: Edremit'te Nüfusun Eğitim Durumu (2000)

Cinsiyet	Bir Okul Bitirmeyen	İlkokul	Ortaokul	Ortaokul Dengi Meslek Okulu	Lise	Lise Dengi Meslek Okulu	Yüksek Okul Ve Fakülte	Öğrenim Kurumu Bilinmeyen	Mezun Olup Olmadığı Bilinmeyen	Genel Toplam
Erkek	3.14	7459	651	1541	120	1938	1124	1295	8	14450
%'si	2.2	51.2	4.5	10.6	0.8	13.4	7.8	8.9	0.05	
Kadın	3064	7239	630	842	45	1446	559	798	43	14666
%'si	20.9	49.3	4.3	5.7	0.3	9.9	3.8	5.4	0.3	
Toplam	6204	14698	1281	2383	165	3384	1683	2093	51	31942
%'si	19.4	46.01	4.01	7.5	0.5	10.6	5.3	6.6	0.2	

Kaynak: TÜİK, 2014 verilerinden derlenmiştir.

2012 yılına bakıldığında okuma bilenlerin 12756'sı ilköğretim (%25), 8587'i ilköğretim (%17), 2313'ü ortaokul (%5), 9885 lise ve dengi meslek okulu (%20), 6169 yükseköğretim (%12), 274'ünün yüksek lisans (%1) ve 54'ünün doktora mezun olduğu görülmektedir (**Tablo 39**). Edremit şehrinde ilköğretim hariç erkekler tüm eğitim kademelerinde kadınlardan daha yüksek değerlere sahiptir (**Tablo 39**). Asıl erkek üstünlüğü yüksek öğrenim kademelerinde görülmektedir. Kadınlar için lise eğitimi yeterli görülmektedir. Bu yanlış düşüncenin bir an önce değiştirilmesinde fayda vardır. Zira geleceği şekillendirecek çocukların eğitimi bir annenin elinde büyümesi o ülkenin geleceği adına oldukça önemlidir.

Tablo 39: Edremit Şehrinde Okuma Yazma Bilenlerin Mezuniyet Durumları (2012) (6 +yaş)

Eğitim Durumu	E	%	K	%	T	%
Okur-Yazar Değil	281	1	879	2	1160	2
Okuma-yazma bilen fakat bir okul	4191	8	4604	9	8795	17
İlkokul	5233	10	7523	15	1275	25
İlköğretim mezunu	4.933	10	3.654	7	8.58	17
Ortaokul ve dengi okul mezunu	1314	3	999	2	2313	5
Lise ve dengi okul mezunu	5441	11	4444	9	9885	20
Yüksekokul ve fakülte mezunu	3622	7	2547	5	6169	12
Yüksek lisans mezunu	179	0	95	0	274	1
Doktora mezunu	40	0	14	0	54	0
Bilinmeyen	313	1	203	0	516	1
Toplam	25547		24962		5050	

Kaynak: Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2014 verilerinden derlenmiştir.

Şehirde lise mezunu sayısının coğrafi dağılışı farklılık arz etmektedir. 2012 yılı eğitim verilerine göre Edremit şehrinde lise mezunlarının en çok yoğunlukta olduğu alan Cumhuriyet Mahallesi'dir (1376 kişi). Şehirde lise düzeyinde eğitim oranı en yüksek mahalleler şunlardır: Cennetayağı (1070 kişi), Tuzcumurat (823 kişi), Camivasat (392 kişi), Hamidiye (317 kişi) (**Tablo 40**). 2012 yılında mahalle bazında bakıldığında bütün eğitim kademelerinde oranın en yüksek olduğu mahalle Tuzcumurat (4647 kişi) Mahallesi'dir. Bunu Cumhuriyet (2743 kişi) ve Cennetayağı (1593 kişi) mahalleleri takip etmektedir. Fakülte ve yüksek okul mezunu oranı ise oldukça düşüktür.

Şehirde üniversite mezunları birkaç mahallede toplanmıştır. 2012 yılında en fazla üniversite mezunu 1091 kişi ile Cennetayağı Mahallesinde ikamet etmektedir. Bunu 355 kişi ile Cumhuriyet, 299 kişi ile Hamidiye mahalleleri takip etmektedir. Cennetayağı ve Cumhuriyet mahalleleri şehirde memur kesimin tercih ettiği iki mahalledir. Özellikle jeotermal enerjili, yeni binaların yoğunlukta olduğu Cennetayağı Mahallesi hem dışarıdan tayinle gelen memurların hem de şehirde eğitimli kesimin ikamet ettiği alanların başında gelmektedir. Camivasat, Darsofa, Gaziilyas, Hacituğrul, Hekimzade, İbrahimce, Kapıcıbaşı, Soğanyemez, Turhanbey ve Atatürk mahalleleri üniversite mezunu olmayan mahallelerdir. Bazı mahallelerde ise lise mezunları dahi yoktur: Hacituğrul, Gaziilyas, Hekimzade, İbrahimce, Turhanbey, Atatürk (**Tablo 40**).

Tablo 40: Edremit Şehrinde Mahalle Bazında Eğitim Durumu (2012)

Mahalle adı	Okur yazar değil	Okur yazar fakat bir okul bitirmeyen	İlkokul mezunu	İlköğretim mezunu	Ortaokul veya dengi mezunu	Lise veya dengi mezunu	Yüksek okul veya fakülte mezunu	Yüksek lisans mezunu	Doktora mezunu	Bilinmeyen
Camivasat		509	279	375		392				
Cennetayağı		847	169	577		1070	109			
Cumhuriyet		974	115	618		1376	355			
Darsofa		461	625	332		53				
Gazicelal		566	38	316		71	54			
Gaziilyas		76		67						
Hacituğrul										
Hamidiye		582	162	423		317	299			
Hekimzade		70		76						
İbrahimce		651	304	388						
Kapıcıbaşı										
Soğanyemez		232		178		37				
Turhanbey										
Tuzcumurat		986	242	1239		823	38			
Atatürk		17		16						
Toplam		5971	515	4605		4139	183			

Kaynak: Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğü. (Not: 15'ten küçük veriler gizlenmiştir).

Okur-yazarlık oranına cinsiyet bazında bakılacak olursa, okuma yazma bilen kadın sayısı erkek sayısına göre daha azdır. 1935 yılında Edremit'te erkeklerin 3608'i (%51.5) ve kadınların 1115'i (%21.2) okuma-yazma bilmektedir (Balıkesir Vilayeti,1935:121; **Tablo 41**). Kadın nüfustaki düşük okur-yazarlık oranı dikkat çekicidir. 2012 yılında Edremit şehrinde erkeklerin 24953'ü (%97.67) ve kadınların 23880'i (%59.66) okuma-yazma bilmektedir (**Tablo 42**). Okuma yazma bilmeyen erkek nüfus oranı %1.09 ve kadınlarda %3.5 şeklindedir. Türkiye'de ise 2012 yılında okuma yazma bilmeyen erkek nüfus oranı %1.0 iken kadınlarda bu oran %7 yani toplamda %8.4'tür (TÜİK, 2012). Kısacası Edremit şehri okuryazarlık oranı açısından Türkiye'den önde yol almaktadır.

Tablo 41: Edremit Şehrinde Okuma Yazma Oranı ve Cinsiyete Göre Nüfus (1935)

Erkek							Kadın						
Okuma-yazma Bilen	Yalnız okuma bilen	Bilmeyen	Meçhul	Toplam	Oran (%)		Okuma-yazma Bilen	Yalnız okuma bilen	Bilmeyen	Meçhul	Toplam	Oran (%)	
					Bilen	Bilmeyen						Bilen	Bilmeyen
3608	50	3448	-	7106	51.5	48.5	1115	38	4297	-	5450	21.2	78.8

Kaynak: Balıkesir Vilayet (1935) Genel Nüfus sayımı verilerinden derlenmiştir

Tablo 42: Edremit Şehrinde Okuma Yazma Oranı ve Cinsiyete Göre Nüfus (6 +yaş) (2012)

Okuma Yazma Durumu	Erkek	%	Kadın	%	Toplam	%
Okuma Yazma Bilmeyen	281	24.2	879	75.8	1.16	2.3
Okuma Yazma Bilinmeyen	313	60.7	203	39.3	516	1.02
Okuma Yazma Bilin	24.953	51.09	23.88	48.9	48.833	96.7
Toplam	25.547	50.57	24.962	49.4	50.509	100

Kaynak: TÜİK, 2014 verilerinden derlenmiştir.

Edremit şehrinde endüstri ve ticari faaliyetler nedeniyle ara eleman sıkıntısı çekilmektedir. Son yıllarda meslek liselerinin önündeki kısıtlı sorunu kaldırılmıştır. Bu liseler şehre ara eleman yetiştirme adına desteklenmelidir. Şehirde özel dershaneler (üniversiteye hazırlık ve dil kursları) bulunmaktadır. Bu da ilçenin eğitime önem verdiğini göstermektedir. Gençlerin eğitime istekli olmaları kentin geleceği açısından oldukça önemlidir. Türkiye genelinde olduğu gibi Edremit şehrinde de kadın nüfusun üst eğitim kademelerinde oranı azdır. Yıllar bazında bakıldığında her şeyden önce cinsiyete göre öğrenci profilinde değişiklikler olmuştur.

3.4. Nüfusun Dağılışı ve Yoğunluğu

Coğrafya, doğanın insanlara sunduğu fırsatların nasıl kullanıldığını inceleyen bir bilimdir. Buna göre coğrafya, insan ile ortam arasındaki ilişkileri incelerken sadece sayısını ve niteliğini değil, insanın mekân dağılışı ve yoğunluğu da inceler. Yeryüzünde bazı alanlar az nüfuslu iken, bazı alanlar çok nüfusludur. Nüfusun mekânla olan bu dansı zamanın ruhuna göre değişiklik göstermektedir.

Edremit'te nüfusun dağılışı her yerde aynı değildir. Araştırma sahasında nüfusun dağılışı üzerinde etkili olan faktörler arasında ekonomik faaliyetler, topografik özellikler, ulaşım kolaylıkları, alüvyal topraklardan oluşan verimli tarım alanları, şehirselle fonksiyonlar gibi özellikler sayılabilir.

1935, 1965 ve 1990 yıllarında Edremit'te hane sayılarına bakıldığında en kalabalık mahallenin Tuzcumurat, en az nüfuslu mahallenin Hacituğrul olduğu görülmektedir (**Tablo 43**). 1962 yılında Edremit'in 12 mahallesi ve 24 köyünde toplam 40.186 nüfus bulunmaktadır. İlçe merkezi 9.108'i kadın ve 15.895'i erkek olmak üzere 25.003 kişilik nüfusa sahiptir (Balıkesir İl Yıllığı, 1969: 69-204).

Tablo 43: Edremit Şehrinde Çeşitli Yıllarda (1935-1965-1990) Hane Sayısının Mahallelere Göre Dağılışı

Mahalle	Hane Sayısı (1935)	Hane Sayısı (1965)	Hane Sayısı (1990)
İbrahimce	155	329	3275
Hekimzade	637	1025	4436
Tuzcumurat	680	960	4951
Turhanbey	281	288	875
Gaziilyas	259	450	3447
Kapucubaşı	88	96	533
Gazicelal	478	1975	1975
Hamidiye	63	212	1518
Soğanyemez	332	216	992
Hacituğrul	97	95	148
Camivasat	485	896	5066
Akçay	30	260	5651
Cumhuriyet	-	-	2657

Kaynak: Kitapçioğlu, 1993: 196.

2013 yılı itibariyle Edremit şehrinin nüfusu 56.663 kişidir. Şehirde 15 mahalle mevcuttur. Edremit'te mahalleler nüfus büyüklüklerine göre sınıflandırıldığında çok küçük, küçük, orta ve büyük nüfuslu mahalleler ortaya çıkmaktadır (**Tablo 44, Şekil 12**). Çok küçük mahallelerin sayısı 3 iken büyük mahalleler de bu sayı 4'e çıkmaktadır. Orta büyüklükteki mahalle sayısı en çok olandır (5 adet). Ancak nüfusun büyük bir kısmı büyük mahallelerde toplanmıştır. Nitekim Tuzcumurat, Hamidiye, Cumhuriyet ve Cennetayağı mahallelerinde toplam 30.066 kişi yaşamaktadır (**Tablo 44**). 2012 yılı itibariyle Edremit şehrinde nüfusun yarısından fazlası (%53.06) bu dört büyük mahallede toplanmıştır. Çok küçük nüfuslu mahallelerin şehir nüfusu içindeki payı %2.6'dır (**Tablo 44**).

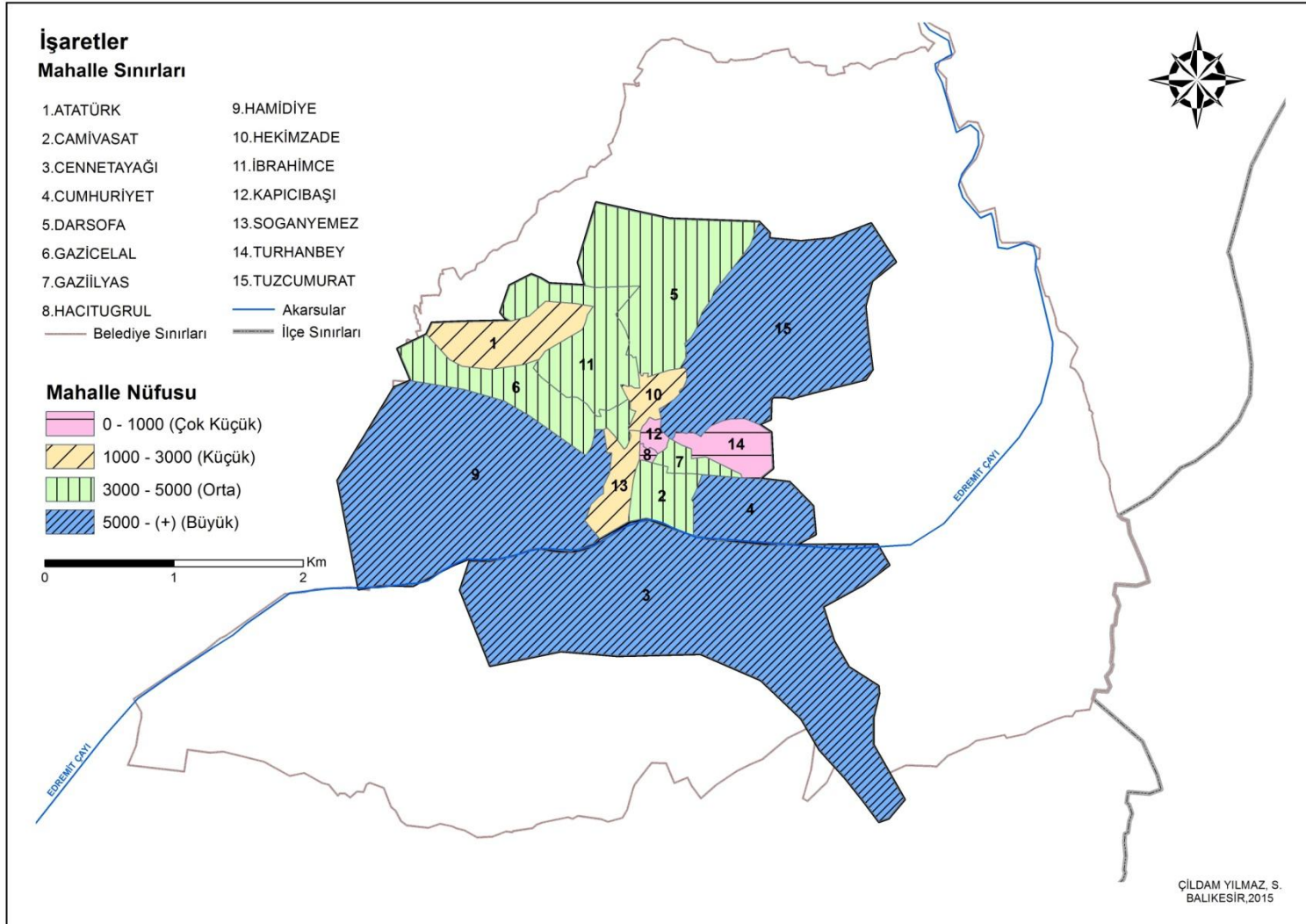
Şehirde nüfus mahalle bazında eşit şekilde dağılmamıştır. Şehirde nüfus miktarı en az olan mahalle 102 kişilik nüfusuyla Hacituğrul Mahallesi'dir. Şehir nüfusu içindeki payı %0.18'dir. Nüfusu en fazla olan mahalle 8745 kişilik nüfusuyla Tuzcumurat Mahallesi'dir. Bunun şehir nüfusuna oranı %13.8'dir (**Şekil 12**). Şehirde nüfusun daha çok şehrin en eski mahallelerinden olan Tuzcumurat Mahallesi ile kenar mahallelerde toplandığı görülmektedir. Şehrin merkezi alanlarındaki mahallelerin daha çok ticari işyerleri barındırdıkları ve alansal olarak küçük olmaları nedeniyle nüfus miktarları azdır.

Tablo 44: Edremit Şehrinde Mahallelerin Nüfus Dilimlerine Göre Bölünüşü (2013)

Nüfus Dilimi	Ort. Mahalle Büyüklüğü	Mahalle Adı	Mahalle Sayısı	Toplam Nüfus	Şehir Nüfusundaki Payı (%)
0-1000	Çok Küçük	Turhanbey, Kapıcıbaşı, Hacituğrul	3	1476	2.6
1000-3000	Küçük	Soğanyemez, Hekimzade Atatürk	3	5902	10.4
3000-5000	Orta	Camivasat, Gazicelal, İbrahimce, Darsofa, Gaziilyas	5	19219	33.9
5000 -8745	Büyük	Tuzcumurat, Cennetayağı, Cumhuriyet, Hamidiye	4	30066	53.06
Toplam			15	56.663	100

Kaynak: TÜİK, 2014 verilerinden derlenmiştir.

Şehirde nüfusun mahallelere dağılışı farklı nedenlerden kaynaklanmaktadır. Bu nedenlerden biri tarihi geçmişin eski ve mahalle alanının büyüklüğüdür. Bu bağlamda Tuzcumurat Mahallesi ön plana çıkmaktadır. Edremit şehrinin büyük nüfuslu mahallelerinden olan Tuzcumurat Mahallesi'nde nüfusun fazla olmasının sebebi o mahallenin Edremit'in en eski yerleşim alanlarından biri olması ve yüzölçümünün geniş olmasıdır. Şehrin küçük mahallelerinden olan Kapıcıbaşı Mahallesi'nde nüfusun az olmasının sebebi yüzölçümünün küçük olmasıdır. Kapıcıbaşı Mahallesi'nde Özel İdare ve Kaymakamlık binaları dışında çok fazla resmi bina yoktur. Turhanbey Mahallesi merkezi bir mahalledir. Yüzölçümü küçük olan bu mahallede nüfus giderek azalmaktadır. Bu mahallede sit alanı çok fazladır. Bakımsız olan yapıların çoğu metruk bina şeklindedir. Hamidiye Mahallesi'nde nüfus miktarının az olmasının sebebi ise bu mahallede resmi kurum ve iş yeri (Tedaş, Tapu Dairesi vb.) türünde kamu birimlerinin bulunmasıdır. Cennetayağı modern ya-

Şekil 12: Edremit Şehrinde Nüfusun Mahalleler Bazında Dağılışı (2013)

Kaynak: TÜİK (2015) ve Edremit Belediyesi (2015) verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

pılaşmanın yaygın olduğu bir mahalledir. Genelde devlet memurları kaloriferli ve asansörlü dairelerin çoğunlukta olduğu bu mahalleyi tercih etmektedirler. Memurların tercih ettikleri bir diğer alan ise Cumhuriyet Mahallesi'dir.

Nüfus yoğunluğu nüfus sayıları ve toprak ilişkisini ortaya koyması açısından önemlidir. Herhangi bir sahada yaşayan nüfusun sahanın toplam yüzölçümüne bölünmesiyle yapılan hesaplama aritmetik nüfus yoğunluğunu vermektedir. Nüfus yoğunluğunun birimi nüfus/1km² veya nüfus/1ha şeklindedir (Doğanay,1994:202). Edremit ilçesi yüzölçümü bakımından Balıkesir'in en büyük 11. ilçesidir. 2013 yılı itibariyle Edremit şehrinde nüfus 56.663 kişi ve mahalle sınırlarının toplamı 1882 hektardır. Dolayısıyla şehirde aritmetik nüfus yoğunluğu 30 kişi/ha'dır (**Şekil 13**).

Şehirler çok sayıda insanın dar bir alanda toplandığı yerleşmelerdir. Şehir yerleşmelerinde nüfus gibi nüfus yoğunlukları da eşit bir şekilde dağılmamıştır. Edremit şehrinde nüfus yoğunluğunun dağılışını etkileyen çeşitli faktörler vardır. Bunlar; konum, alan büyüklüğu, şehirselleşmeler, mahallelerin şehrin gelişimi içindeki konumu (yeni mahallelere gibi), sosyal çekicilikler, zaman, ulaşım, yeni yapılanmalar vb. faktörlerdir.

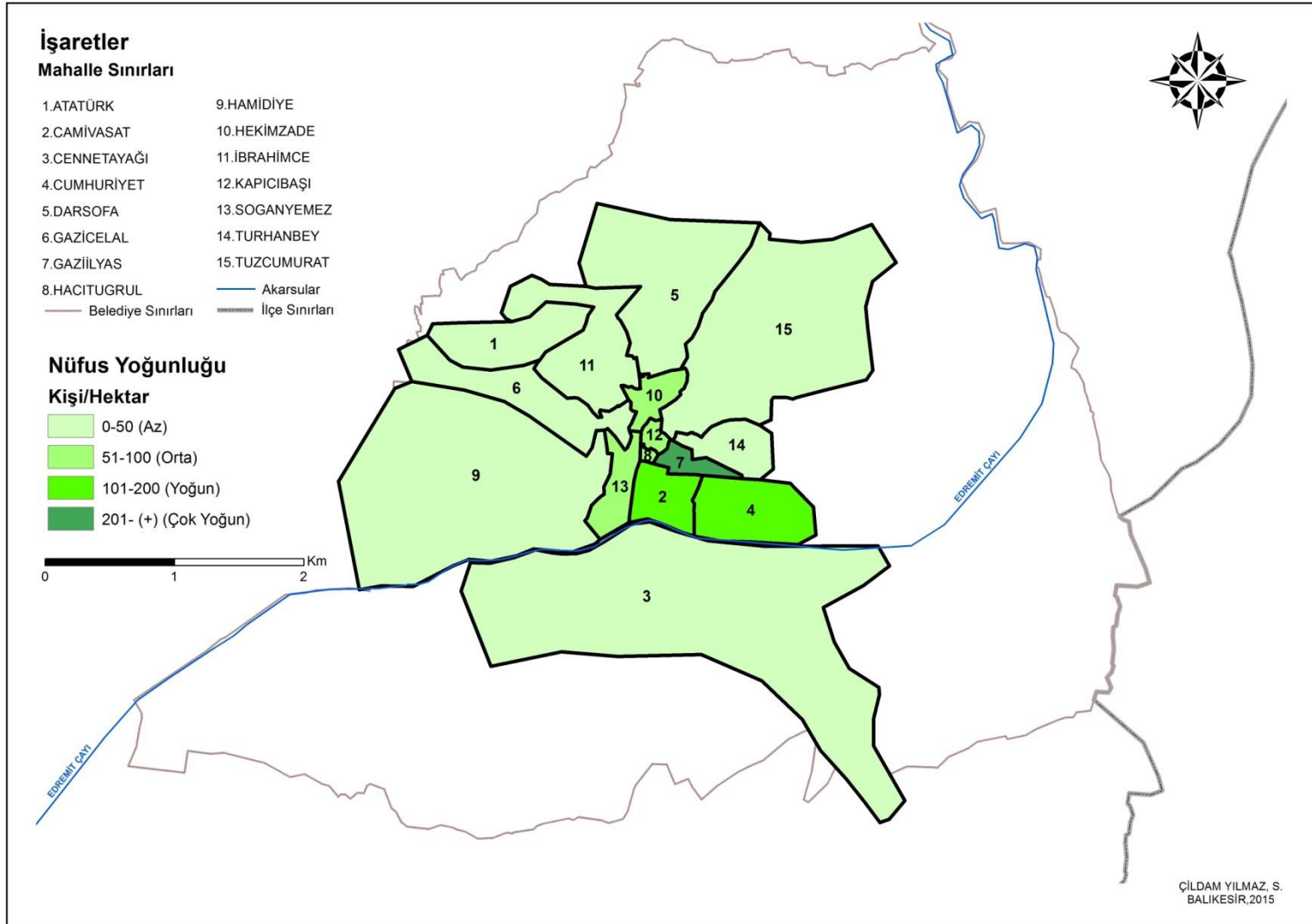
Şehirde ortalama nüfus yoğunluğunun (30 kişi/ha) üzerinde 9 mahalle vardır. Nüfus yoğunlukları 14 kişi/ha (Hamidiye) ve 209 kişi/ha (Gaziilyas) arasında değişmektedir. Nüfus yoğunlukları az, orta, yoğun ve çok yoğun şeklinde bir sınıflandırmaya tabii tutulursa az yoğunluktaki mahallelerin daha fazla olduğu görülmektedir (8 adet) (**Şekil 13**). Bunu orta yoğunluktaki mahalleler takip etmektedir (4 adet).

Şehirde nüfus yoğunluğu merkezden çevreye doğru azalmaktadır. Edremit şehrinin gelişimi ve nüfus artışı, şehrin yoğunluk bölgelerinin zamanla değişmesine neden olmuştur. Günümüzde şehirde en yoğun nüfuslu mahalle hektar başına 209 kişinin düştüğu Gaziilyas Mahallesi'dir (**Şekil 13**). Gaziilyas Mahallesi esasında 3129 nüfuslu küçük bir mahalledir. Fakat 15 hektarlık alanı nedeniyle şehrin en yoğun nüfuslu mahallesi olmuştur. Edremit şehrindeki yoğun nüfuslu diğer mahalleler Camivasat (127 kişi/ha) ve Cumhuriyet Mahalleri'dir (112 kişi/ha) (**Şekil 13**).

Mahallelerde nüfus yoğunluğundaki farklılaşmaların değişik nedenleri vardır. Bunlar alan büyüklüğu, şehirselleşmeler, mahallelerin şehrin gelişimi içindeki konumu şeklinde sıralanabilir. Hamidiye Mahallesi'nin büyük bir bölümü küçük sanayi işletmesi alanıdır. Dolayısıyla burada nüfus yoğunluğu azdır. Küçük sanayi sitesinin

Akçay yolu üzerinde kurulan büyük sanayi sitesine taşınması ve bu mahallenin karayolu üzerinde olması nedeniyle gelecekte buranın nüfuslanacağı ve nüfus yoğunluğunun artacağı tahmin edilmektedir. Edremit şehrinin nüfus miktarı açısından en büyük mahallesi Tuzcumurat olmasına rağmen bu mahallenin nüfus yoğunluğu oldukça düşüktür. Bunun nedeni mahalle yüzölçümünün geniş olması (296 ha), tarım ve doğal sit (Kuzeyde ve kuzeydoğusunda yoğun zeytin ağaçları) gibi yerleşim dışı alanların bu mahallede fazla olmasıdır. Cennetayağı Mahallesi'nin yeni imara açılan bir mahalle olması ve burada yapılaşmanın halen devam etmesi nüfus yoğunluğunun az olmasının nedenidir. Bu mahalle 2010 yılı revize edilen imar planlarına göre şehrin gelişim yönü üzerinde yer almaktadır. Bu durum Cennetayağı Mahallesi'nin yakın bir zamanda yoğun nüfuslanacağı anlamına gelmektedir.

Şekil 13: Edremit Şehrinde Mahallelere Göre Nüfus Yoğunlukları (2013)

Kaynak: TÜİK (2015) ve Edremit Belediyesi (2015) verilerinden yararlanılarak hazırlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4.EDREMİT'İN ŞEHİRSEL FONKSİYONLARI

4.1.Fonksiyon ve Şehirsel Fonksiyon Kavramı

En yalın haliyle şehirler daha çok tarım dışı faaliyetlerin gerçekleştiği ve geniş nüfus kitlelerine sahip yerleşmelerdir. Şehirler farklılıkların yan yana bulunduğu mekânlardır. Uzun bir tarihi geçmişe sahip olan şehirler, farklı dönemlerin yan yana veya üst üste binmiş izlerini taşırlar (Aliğaoğlu, 2013: 50). Sosyal sistem olan şehirler işlevler bütünüdürler (Keleş, 1976). Bu işlevleri ulaşım, ticaret, sanayi, kültür, hizmetler şeklinde sıralamak mümkündür.

Genel olarak fonksiyon kavramı; iş, grev, hizmet gibi anlamlara gelmektedir (Türkçe Sözlük, 1998). Fonksiyon “Bir yerleşmenin ortaya çıkışını, gelişmesini ve büyümesini sağlayan faaliyetler” olarak tanımlanmaktadır (Doğanay, 1983: 38; Tümertekin,1973). Başka bir tanıma göre şehrin varlığını ve gelişimini mümkün kılan, hayatiyeti için gerekli kaynakları sağlayan faaliyetlerdir (Tümertekin,1973:4-5). Şehirler çok fonksiyonlu yerleşme birimleridir. Şehir coğrafyasında fonksiyon denince bir yandan mekâna ihtiyaç gösteren faaliyet ve faydalanmalar, diğer yandan şehrin yakın ve uzak çevresi ile olan ilişki ve bağlantıları anlaşılmaktadır (Tolun-Denker, 1976: 23). Şehirle ilgili en detaylı bilgiler fonksiyonel sınıflandırmalarla gün yüzüne çıkmaktadır.

Şehirlerin gelişmesinde etkili olan faaliyet türü o şehrin fonksiyonunu oluşturmaktadır. Bazı şehirler aynı anda birden fazla fonksiyona sahip olabilir. Bu fonksiyonlardan bazıları zaman içinde hâkim fonksiyon haline alabilir. Bazen de şehir belli bir fonksiyona dayanarak ortaya çıkabilmektedir. Şehirlerin bir görevi ve varoluş nedeni bulunmaktadır (Beaujeu and Chabot,1967). Şehirsel fonksiyonların iki temel özelliği bulunmaktadır. Bunlardan birincisi yapıları, diğeri ise etki alanlarıdır (Doğanay,1983). Dolayısıyla çevrelerine mal ve hizmet sunan şehirler belli bir etki alanı oluştururlar. Bu etki alanı sundukları hizmetler ölçüsünde genişler veya daralır. Esasında şehrin etki alanını fonksiyonlar belirler. Şehirler sadece bünyelerindeki nüfusa değil, yakın ve uzak çevresindeki nüfusa da hizmet götürecektir fonksiyonel etki bölgelerini oluştururlar. Bu ise şehir yerleşmelerini kır yerleşmelerinden ayıran temel niteliktir (Yazıcı,1995:2000). Şehirlerin çevreleri ile olan münasebetleri sadece onu çevreleyen bölgelere doğru bazı hizmetlerin ve ihtiyaçların gönderilmesi

değildir. Bunun yanında şehirlerin ihtiyacı olan özellikle gıda ve hammadde de ters istikamette, yani köylerden şehre doğru yönelmektedir (Göney,1984).

Çeşitli araştırmacılar farklı fonksiyonel sınıflandırma tipleri ortaya koymuşlardır. Örneğin Haris, Tower, Taylor, Nelson gibi araştırmacılar şehirlerdeki nüfusun iş kollarına göre istihdam durumunu, kültürel ve idari özellikler gibi bir takım beşeri özellikleri ayrı ayrı göz önünde tutarak bir sınıflandırmaya gitmişken (Aliağaoğlu, 2013: 158-160), Enequist gibi araştırmacılar ekonomik faaliyetleri tarım, sanayi ve hizmet sektörleri olmak üzere başlıca 3 grupta toplayarak sektörler göre istihdam durumunu göz önünde tutarak bir sınıflandırma yapmışlardır (Beaujeu-Garnier ve Chabot, 1967: 114).

Türkiye’de şehirlerin fonksiyonel sınıflandırması konusunda ilk çalışma Tümertekin (1965) tarafından yapılmıştır. Bu konuda başka bir çalışma Tunbul’a (2000) aittir. Ayrıca Yüceşahin vd. (2006) şehirlerin hâkim fonksiyonları ve 1980-2000 yılları arasında bunlarda meydana gelen değişimleri Nelson metoduna göre ele almıştır (Aliağaoğlu ve Uğur, 2013: 161-162). Şehirleri fonksiyonlarına göre tanımlayan Tümertekin, Türkiye şehirlerini ziraat, imalat (sanayi), gayri muayyen faaliyetler (askeri işlevler), genel hizmetler (idari fonksiyon) ve çıkarım faaliyetleri şeklinde bölümlere ayırmıştır (Tümertekin, 1973: 52-53). Özgür ise şehirleri tarımsal (tarım, hayvancılık, ormancılık, balıkçılık, avcılık, vs.) endüstriyel (madencilik, imalat ve inşaat isleri) ve hizmete yönelik (ticaret, ulaştırma, mali isler, kişisel ve toplumsal hizmetler vb.) faaliyetler (Özgür, 1996: 54) şeklinde tanımlamıştır. Ekonomik fonksiyonlarına göre şehirler tarım, sanayi, hizmet şehirleri; idari fonksiyonlarına göre il, ilçe merkezleri; askeri fonksiyonlarına göre garnizon şehirleri siyasi fonksiyonuna göre başkent şehirleri ve kültürel fonksiyonlarına göre dini şehirler, üniversite şehirleri olarak sınıflandırılmaktadır.

Şehirsel fonksiyonlara göre yerleşmeleri sınıflandırırken, faal nüfusun sektörler dağılımına bakılır. Böylece hâkim fonksiyon belirlenir. Yerleşmenin fonksiyonel sınıflandırmadaki yeri tespit edilir. Bunun yapılabilmesi için iş gücünün ekonomik faaliyet kollarına dağılım durumunun bilinmesi gerekir (Doğanay, 2007). Şehirsel fonksiyonların kazanılmasında ve şehrin bu fonksiyonlara göre sınıflandırılmasında toplam nüfus içindeki faal nüfus oranı önemli bir faktördür. Bir yerdeki faal nüfusun yarısından fazlası geçimini topraktan sağlıyorsa o yerleşme kırsal yerleşme, eğer tarım faal nüfusun geçim kaynakları arasında yer tutuyorsa veya %50’den az bir oranda kalıyorsa burası şehir yerleşmesidir. Edremit şehrinde faal nüfusun fonksiyon alanlarına dağılışı incelendiğinde 2000 yılında %74’ü

hizmetler, %21'i sanayi ve %4.3'ü tarım sektöründe çalışanlardan oluştuğu görülmektedir (**Grafik 11**). Bu açıdan bakıldığında Edremit şehri genel hizmetlerin hâkim olduğu bir hizmet şehridir. Şehirde doğal faktörlerin sağladığı avantajlar, beşeri ve ekonomik faaliyetlerin şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Genel olarak Akdeniz İkliminin görüldüğü alanda, tarıma uygun geniş alanların bulunması, plajların mevcudiyeti beşeri ve ekonomik faaliyetleri doğrudan etkilemiştir.

Edremit şehri fiziki ve idari yapısına ek olarak tarım ve ulaşım avantajlarıyla ortaya çıkmış bir yerleşmedir. Gelişen şehrsel fonksiyonlar, yerleşmenin etki alanını genişletmiştir. Merkezi bir konuma sahip olan Edremit şehrinde turizm, eğitim ve sağlık gibi fonksiyonlar, 1980'li yılları takiben hızlı bir gelişme göstermiştir. Ayrıca D-550 karayolunun daha işlevsel hale getirilmesi bu fonksiyonların gelişmesinde önemli rol oynamıştır.

4.1.1. Yönetim Fonksiyonu

Yönetim tanımlamalarına bakıldığında “sevk ve idare”, “idari sistem”, “örgüt” olarak üç kavram altında toplandığı görülmektedir. Başkalarını sevk ve idare etme faaliyeti olan yönetim kavramı yönetim sistemlerini, bir örgütü veya kuruluşu anlatmak amacıyla da kullanılmaktadır (Eryılmaz, 2013). Esasında yönetim kavramı, belirlenmiş bir amacı gerçekleştirmek için bir araya gelmiş bireylerin işbirliği yapma sürecidir. Bu anlamda yönetim, örgütlenmenin yanında örgütün işlerliğini sağlayacak kaynakların bir araya getirilmesini (insan gücü, para, zaman, malzeme, yer) koordinasyonun sağlanmasını, daha ekonomik ve verimli şekilde kullanılmasını hedefleyen, izlenecek yöntemleri, karar verme ve denetimi içine alan bir süreçtir (Gözübüyük, 2006; Saruhan ve Yıldız, 2008).

Yönetim sözcüğünün fonksiyonel ve organik olmak üzere iki anlamı vardır. Sözcük fonksiyonel anlamda kamu hizmetlerinin yönetimi faaliyetleri anlamına gelir. Organik anlamda ise yönetme hizmeti ile kamu kurumu (örgüt) anlamına gelmektedir. Bu açıdan yönetim biliminin konusu, kamu hizmetlerinin yönetimi ile görevli kamu kurumu olarak tanımlanan kamu yönetiminin incelenmesi ile ilgilidir (Öztekin, 2010). Dolayısıyla idari anlamda yönetim kavramı ülke arazisinin yasalara bağlı kalarak kontrol altında tutulması, toplum hizmetlerinin verimli bir şekilde yürütülmesi ile ilgili bütün faaliyetleri kapsamaktadır (Karaboran, 2003).

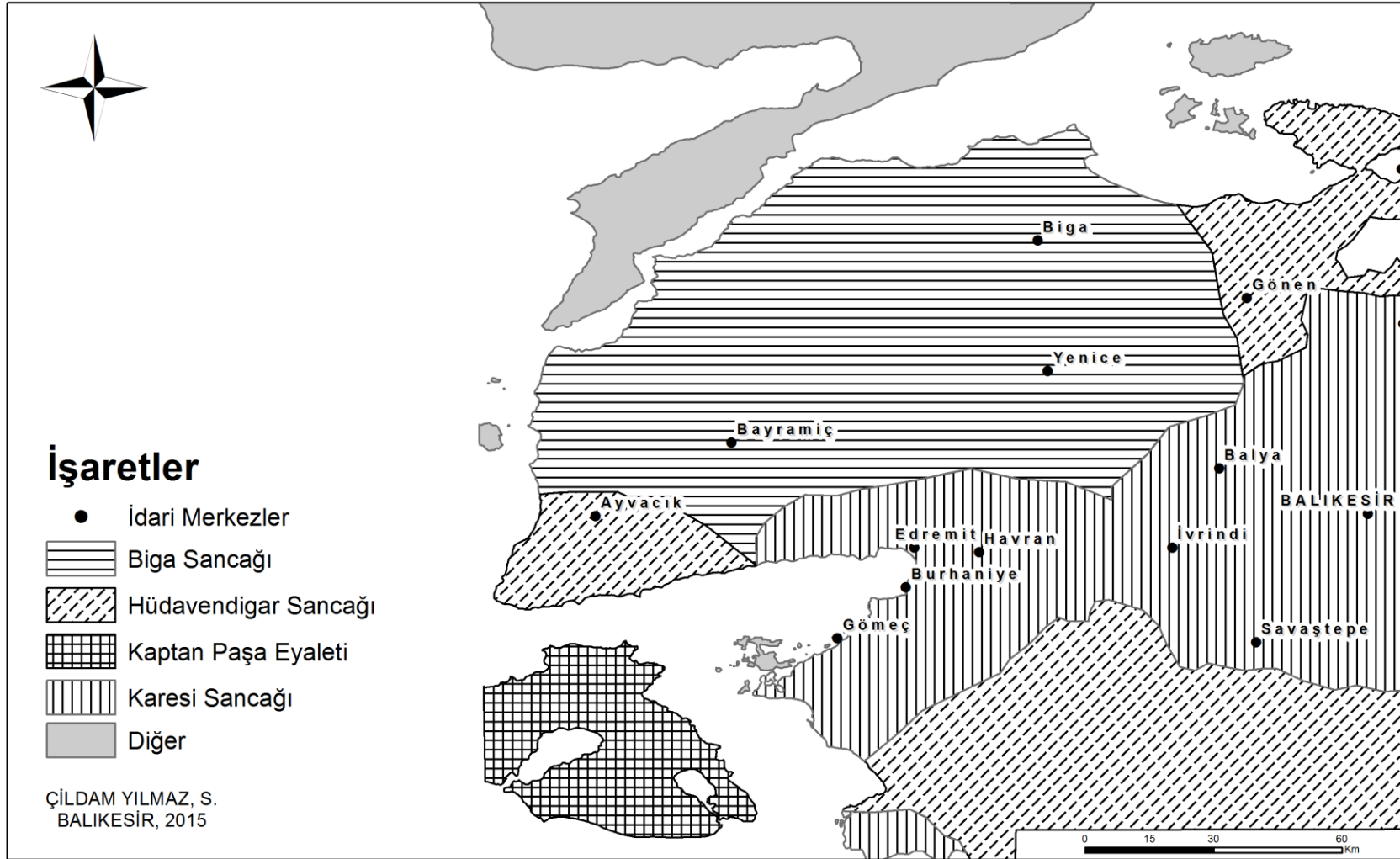
Şehirler mülki bakımdan faaliyetleri dolayısıyla, çevrelerindeki sahalarla doğrudan doğruya ilişki içerisindedirler (Göney,1984). Fonksiyonların çeşitliliği

oranında şehirlerin merkezîyetçi özelliği ön plana çıkmaktadır (Güner, 1997: 86–87). Şehirlerde yönetim fonksiyonu ile ilgili bütün kamu kuruluşları, kamu hizmeti vermektedirler. Bu fonksiyon nüfus artışıyla birlikte diğer fonksiyonların da gelişmesine neden olmaktadır. Yönetim fonksiyonu genel ve özel idari kuruluşlar ile hizmet kuruluşları tarafından verilmektedir.

Edremit şehri coğrafi konumu nedeniyle tarih boyunca değişik medeniyetlerin yönetiminde kalmıştır. Yüzyıllardır önemli tarihi yolları üzerinde bulunan şehir, yerleşmeye son derece elverişli bir sahadadır. Bu nedenle çeşitli medeniyetlere ait çok fazla kalıntıya rastlanmaktadır. Tarihin en eski çağlarında Edremit, Büyük Misya adı verilen bölgenin içinde yer almaktaydı. Tarih boyunca bölgede Mısır, Asur, Lidya, İran, İskender, Bergama ve Roma İmparatorluğu hâkimiyet kurmuştur. Mysia bölgesinde yer alan Adramyttion Şehri, Mithridates savaşlarında çok fazla zarar görmüştür. Adramyttion Şehrinin bu dönemdeki önemini arttıran onun en önemli fonksiyonlarından biri mahkeme merkezi (Adramyttion Çonvenstus) olmasıydı (Yüceşahin, 1997: 115).

Misya Bölgesi, ilk olarak, Romalılar döneminde İslam orduları tarafından saldırılara uğradı. Anadolu Selçuklu Devleti'nin gücünü kaybettiği yıllarda, Batı Anadolu'da bazı uç beyleri baş kaldırdılar. Bunlardan birisi de Karesioğulları Beyliği idi. 1361 yılında Karesioğulları'nın topraklarının tamamı, Osmanlı Beyliği tarafından ele geçirildi. Edremit, önce Anadolu'ya daha sonra Hüdavendigâr sancağına bağlandı. Daha sonra Karesi Sancağı'na bağlı "Nahiye Merkezi" durumuna geldi (**Şekil 14**). Edremit nahiyesinin merkezi olan Edremit'in, hem kadının bulunması ve hem de pazar kurulup camilerinde cuma namazı kılınması nedeniyle bölge içinde önemli bir konuma sahip olduğu görülmektedir. Vergi gelirleri genelde tarımsal kaynaklardan alınıyordu. Arazisinde yetişen ürünlerin çeşitliliğinden dolayı pek çok ülkeye mal gönderebiliyordu (Büyükcan, 2006). Bu dönemde Karesi (Balıkesir) Sancağı'nın Ayvalık, Bigadiç, Bandırma, Edremit, Erdek, Gönen, Kemer (Burhaniye) ve Sındırgı olmak üzere 8 adet kazası, 12 adet nahiyesi ve 916 adet köyü bulunmaktaydı (Baykara, 2000).

Osmanlı Dönemi'nde, 1847-1867 ıslahatı ile 1867'de 13 yeni vilayet oluşturulmuştur. 1867 yılı sonlarında yayınlanan devlet salnamesine göre Hüdavendigâr vilayeti Bursa, Karesi, Karahisar-ı Sahib ve Kütahya olarak dört sancak ve 22 kazadan oluşmaktaydı. 1908 yılı başlarında 11. vilayet olan Hüdavendigâr vilayetinin Bursa, Ertuğrul, Kütahya ve Karesi olmak üzere 5 adet sancağı, 24 kazası, 48 nahiyesi ve 3607 adet köyü bulunmaktaydı. Edremit şehri önce Bursa'ya sonra Balıkesir'e bağlı bir merkez olmuştur.

Şekil 14: 16.Yüzyılda Edremit ve Çevresindeki Sancaklar

Kaynak: Yılmaz, 1995: 9.

1923 yılında cumhuriyetin ilanıyla idari bölünüşte çeşitli değişiklikler meydana gelmiştir. Eski büyük vilayetler kaldırılmıştır. 1927 yılı itibariyle Türkiye'nin 63 vilayeti bulunmaktaydı. Bu vilayetlerden Balıkesir'in merkez kazası Balıkesir, Ayvalık, Bandırma, Balya, Burhaniye, Edremit, Erdek, Gönen, Sındırgı ve Susuzluk olmak üzere 10 adet kazası bulunmaktaydı.

1950 yılından sonra genelde idari terimlerle ilgili bazı değişiklikler yapılmıştır. Böylece vilayetlere "il", kazalara ise "ilçe" adı verilmiştir. 1927-1960 yılları arasında Balıkesir'in Bigadiç, Havran, İvrindi, Kepsut, Manyas, Savaştepe ilçeleri oluşturulmuştur (İç.İş.Bak İller İdaresi Gn. Mülki İdare Taksiatı,1960).

Şehirler sosyal, ekonomik ve politik süreçlerden doğrudan etkilenmektedirler. Bu ve benzer sebeplerden etkilenen yönetim fonksiyonu şehirlerden uzaklaştıkça zayıflamaktadır. Bazen şehrin gelişimiyle birlikte yönetim birimleri ya artar ya da yer değiştirirler. Belediye binası buna örnek verilebilir. Belediye ilk kurulduğunda (1877) Yukarı Çarşı Caddesinde taş mağazalarının bulunduğu yerdeki bir binada faaliyet göstermekteydi. Sonra eski Hükümet Konağı'nın içindeki bir salona yerleşmiştir. Edremit'in işgal edilmesiyle eski mahkeme binasına taşınmıştır. Düşman işgalinden kurtulduktan sonra Sıtkı Paşa Caddesi'nde bulunan hizmet binasını satın alarak geçmiştir (Yetkin,1939: 46-48). Günümüzde İnönü Caddesi üzerindeki binasında hizmet vermektedir (**Foto 12**).

12a.

12b.

Fotoğraf 12 a, b: Edremit Belediyesi Hizmet Binası'ndan Bir Görünüm

Edremit kurulduğundan bu yana toplam nüfusu, bazı yıllar dışında sürekli artmıştır. Bu süreç içerisinde yönetim fonksiyonu güçlenmiştir. Edremit şehri ulaşım bakımından elverişli bir konumda olduğu için doğal olarak çevresindeki yerleşmeleri etki alanı içine almıştır. Edremit; İzmir, Balıkesir ve Çanakkale'nin kendisine yakın yerleşmeleri için bazı fonksiyonlar açısından merkez konumundadır. Şehir sağlık, eğitim, resmi işler, konusunda ihtiyaca cevap veren bir yerleşmedir. Özellikle Çanakkale iline bağlı Ayvacık, Ezine, Bayramiç, Çan ve Yenice ilçeleri ile Küçükkuşu Bucağı; Havran, Burhaniye, Gömeç ilçeleri; İzmir iline bağlı Dikili ve Bergama ilçeleri kendi il merkezlerinden daha çok Edremit şehrini merkez görmektedirler.

1955 yılında Edremit ilçesi, merkez bucağı, Altınoluk bucağı ve Havran bucağı ile 48 adet köye sahipken, 1957 yılından sonra 24 adet köyü olan ilçe konumuna gelmiştir. 1926 yılında Edremit kazasına bağlanan Havran nahiyesi (bucak), 1957 yılında Balıkesir'in ilçesi olmuştur (Ana Britanica Ansiklopedisi-Cilt:III, 1988: 80).

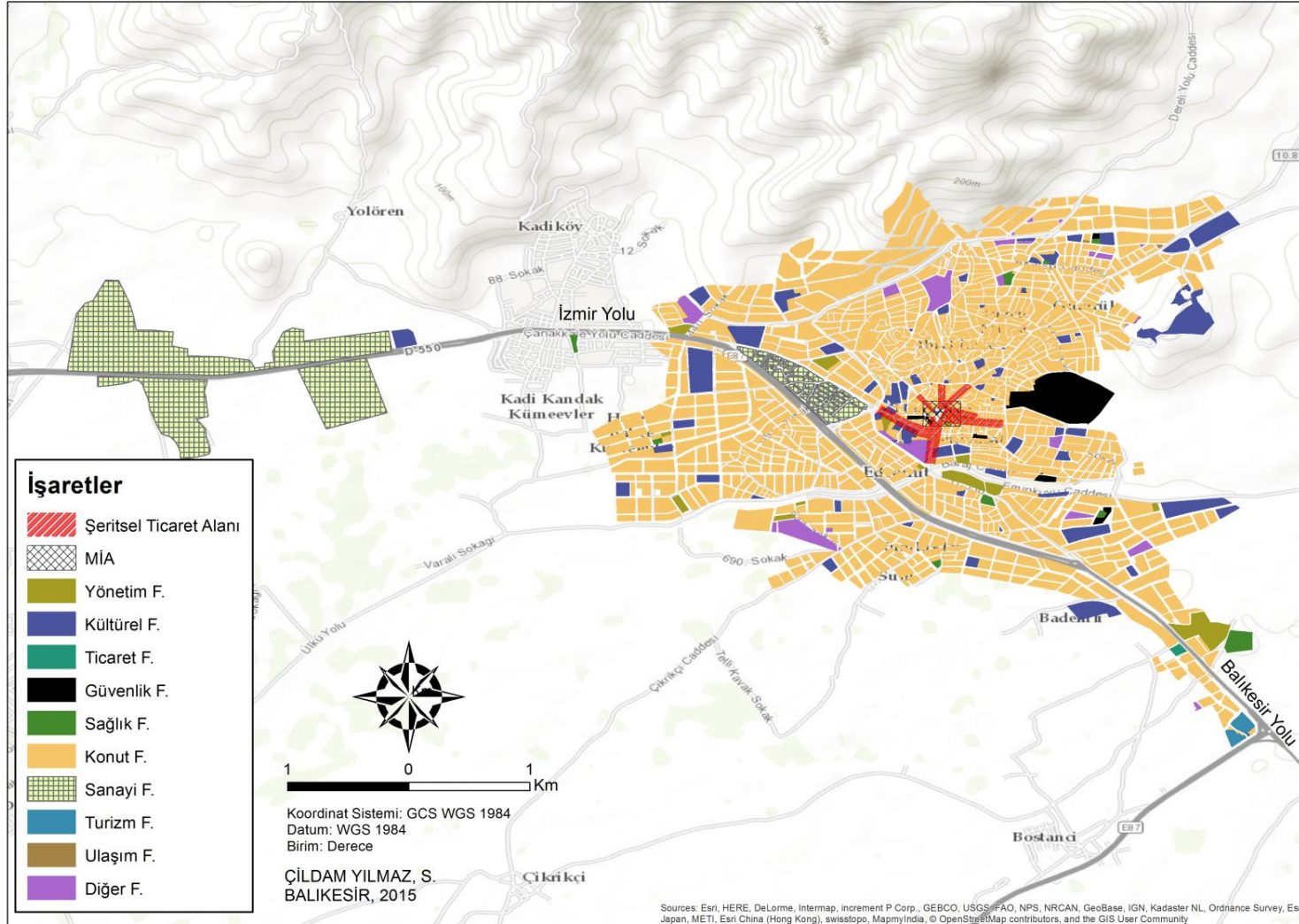
1960 yılı itibariyle Edremit ilçesi, 1 merkez bucak, Altınoluk bucağı ve 24 adet köye sahip idi.1988 yılında Kavurmacılar köyü Güre köyüne bağlı bir mahalle konumuna getirilmiştir. Böylece Edremit ilçesinin idari anlamda 1990 yılı itibariyle köy sayısı 23'e gerilemiştir.

1990 yılında Edremit ilçesinin bir merkez bucağı (Edremit) ve bir de Altınoluk Bucağı bulunmaktaydı. (Yüceşahin,1997). 1995 yılında ilçe idari açıdan 5 belde ve 15 mahalle ve 20 köyden oluşmaktadır.

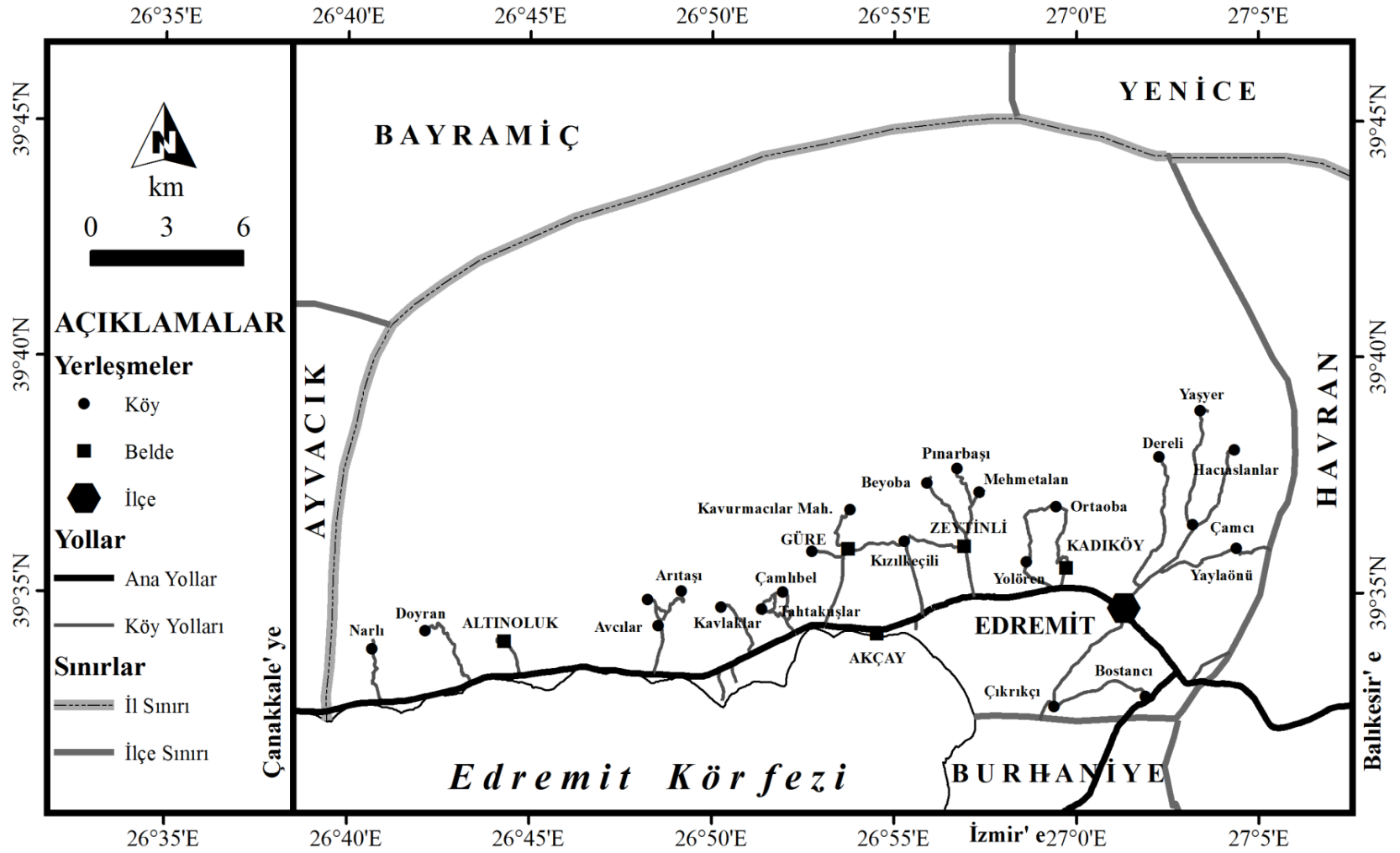
Edremit şehri nüfus açısından önemli bir toplanma alanıdır. Şehir nüfusu açısından Balıkesir ve Bandırma'dan sonra gelmektedir. Yaklaşık 708 km² yüzölçüme sahip Edremit ilçesinde 2012 yılı itibariyle 1 ilçe 5 belde ve 15 mahalle ve 20 köyden oluşmaktadır: Edremit Merkez; Altınoluk, Güre, Zeytinli, Kadıköy, Akçay beldeleri ile Arıtışı, Avcılar, Beyoba, Bostancı, Çamcı, Çıkırıkçı, Çamlıbel, Dereli, Doyran, Haciaslanlar, Kavlaklar, Kızılkeçili, Mehmetalan, Narlı, Ortaoba, Pınarbaşı, Tahtakuşlar, Yaşyer, Yaylaönü ve Yolören köylerinden oluşmaktadır (**Şekil 16**).

Edremit şehrinde 19.yüzyılda 12 mahalle mevcutken, 2012 yılında 15 mahalle (**Şekil 9**), 2013 yılında Balıkesir'in büyükşehir olmasıyla Edremit şehrindeki mahalle sayısı 24'e yükselmiştir. Edremit şehri idari bölünüş bakımından farklı bir niteliğe sahiptir. Akçay bazen mahalle bazen kasaba niteliği taşımıştır.1936 yılında Akçay'ın Edremit Belediyesi sınırları içerisine alınmasının Danıştay tarafından kabul edilmesiyle Akçay'a Edremit, Güre ve Zeytinli belediyeleri hizmet vermiştir. 1994 yılında Kadıköy'de de belediye kurulmasıyla Akçay'a dört belediye hizmet vermiştir. Bu nedenle, Akçay'a her mahallenin eşit hizmet götürmemesi her zaman sorun olmuştur. Günümüzde Edremit'in mahallesi haline gelen Akçay'a Edremit Belediyesi tarafından hizmet götürülmektedir.

2012 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre Edremit'in yönetim bölgesi nüfusu 127.459 kişi kadardır. Köy yerleşmelerinin nüfusu 133 (Pınarbaşı) ile 4095 (Kızılkeçili) kişi arasında değişmektedir. Bu köylerden Edremit şehrine en uzak olanı Doyran (30 km), en yakın olanı Çamcı (3 km) ve Yaylaönü (3 km) köyleridir (**Tablo 45**). Bu durum yönetim açısından kolaylık sağlamakta ve Edremit'in merkezilik özelliğini kuvvetlendirmektedir. Edremit'e yakın olan yerleşmelerde yönetim fonksiyonunun etkisi artarken, uzaklaştıkça bu fonksiyonun gücü de azalmaktadır.

Şekil 15: Edremit'te Şehirsel Fonksiyon Alanları

Şekil 16: Edremit İlçesinin Yerleşim Birimleri

Tablo 45: Edremit İlçesine Bağlı Köylerin 2012 Yılı Nüfusları ve Edremit Şehrine Olan Uzaklıkları

Köy	Nüfusu	Km.	Köy	Nüfusu	Km.
Arıtışı	219	25	Dereli	354	6
Avcılar	2.129	21	Doyran	348	30
Beyoba	150	9	Haciaslanlar	377	7
Bostancı	1.031	4	Kavlaklar	218	20
Çamcı	642	3	Kızılköçü	4.095	11
Çamlıbel	1.094	18	Narlı	1.145	35
Çıkrıkçı	602	5	Ortaoba	1.599	8
Mehmetalan	474	12	Tahtakuşlar	811	18
Yolören	1.091	5	Pınarbaşı	133	13
Yaşyer	469	9	Yaylaönü	256	3

Kaynak: Edremit Kaymakamlığı, 2015; TÜİK, 2012 verilerinden alınmıştır.

Edremit'in yer seçiminde, nüfus ve ekonomik yönden gelişmesinde yönetim fonksiyonunun önemli bir rolü olmuştur. İdari fonksiyon üstlenen her yerleşme gibi Edremit şehrinde gün geçtikçe kamu kurum ve kuruluşlarını sayısı artmıştır. Dolayısıyla hizmet fonksiyonu da gelişmiştir. 2012 yılı itibarıyla Edremit şehrinde imar planı yapılan toprakların 14.9 ha kadarı yönetim fonksiyonu sahalarına ayrılmıştır (**Şekil 15**). Edremit şehrindeki resmi dairelerin çokluğu ve onlara ayrılan alan miktarı yönetim fonksiyonunun önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Resmi kurum ve kuruluşlar, sağlık hizmetleri, ulaşım ve haberleşme hizmetleri, ticaret ve bankacılık, askeri hizmetler, sosyal ve ekonomik birçok kamu kuruluşu, Edremit'in yönetim fonksiyonunun oluşmasında ve güçlenmesinde rol oynamaktadır. Bu kuruluşlar çok geniş (708 km²) bir alanın idari işlerinin yürütülmesini üstlenirken, aynı zamanda Edremit'in idari etki alanını da ortaya koymaktadır. İdari bina ve tesisler genel itibarıyla şehrin merkezinde toplanmıştır. Edremit şehrinde hazine, vakıf, belediye, orman, özel idare, askeri birliklere ait çok geniş araziler bulunmaktadır. Bunların çoğu vakıf arazileri zeytinlikler, askeriye ve kamu kuruluşlarının bulunduğu alanlar, belediye için ayrılan sahalar, parklar ve mezarlıklardır.

Yönetim fonksiyonunun paydaşları olan çeşitli kuruluşlar ve devlet daireleri, genellikle ilçe merkezlerinde bulunmaktadır. 1985 yılında şehirde idari personel ve benzeri işlerde çalışan nüfus 818 kişidir. Edremit şehrinde 2000 yılı itibarıyla yönetim fonksiyonunda istihdam edilen 1169 kişi, toplam işgücünün %9.73'üne karşılık gelmektedir (Genel Nüfus Sayımı, 2000). Şüphesiz bu durum Edremit'te yönetim fonksiyonunun önemini ortaya koymaktadır.

2012 yılında Edremit şehrinde bulunan bazı kamu kurum ve kuruluşlarında toplam 2996 kişi çalışmaktadır. En fazla istihdam sağlayan kuruluşların Milli Eğitim Müdürlüğü (1365 kişi), Devlet Hastanesi (448 kişi) ve İlçe Emniyet Müdürlüğü (339 kişi) olduğu görülmektedir (**Tablo 46**).

Tablo 46: Edremit Şehrindeki Kamu Kurum ve Kuruluşları ve İstihdam Durumları (2012)

Kuruluşlar	İstihdam D.	Kuruluşlar	İstihdam D.
İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü	1365	Zeytincilik Ürt. İstasyonu	26
Devlet Hastanesi	448	Tapu Müdürlüğü	23
İlçe Emniyet Müdürlüğü	339	Mal Müdürlüğü	19
Orman İşletme Müdürlüğü	183	Meteoroloji M.	12
Halk Eğitim Merkezi	150	İlçe Nüfus	11
Adliye	124	Halk Kütüphanesi	9
İlçe Müftülük	102	Kaymakamlık	8
Vergi Dairesi Müdürlüğü	70	İl Gençlik ve Spor	6
Ağız Diş Sağlığı Merkezi	33	Turizm Danışma	4
İlçe Jandarma Komutanlığı	30	İlçe Seçim Kurulu B.	3
Gıda, Tarım ve H. Müdürlüğü	28	Liman Başkanlığı	3
		Toplam	2996

Kaynak: Edremit Mal Müdürlüğü verilerinden düzenlenmiştir. Bir kısmı ise müdürlüklerden öğrenilmiştir.

Edremit şehrinde resmi kuruluşlar mahallelerin gelişim sürecine göre yer seçmişlerdir. Kuşkusuz bu dağılımın başka sebepleri de vardır. 2000 yılı bina sayım sonuçlarına göre şehrin 15 mahallesinde sayıları 1 ile 43 arasında değişen 100 adet resmi kurumlara ait bina mevcuttur. Bunların 43 kadarı (%43) neredeyse yarısı Cumhuriyet Mahallesi'nde toplanmıştır (**Tablo 47**). Bunu Camivasat (12 adet), Hamidiye (11 adet) ve Soğanyemez (9 adet) mahalleleri takip etmektedir. Bazı mahallelerde kamu kuruluşları mevcut değildir. Çünkü bazı mahalleler doğal sit alanıdır. Bazıları yeni kuruldukları için yani gelişimlerini tamamlamadıkları için bu kuruluşlardan mahrumdurlar. Eski mahallelerde sayı fazlayken, yeni kurulanlarda bu sayı azdır. Cumhuriyet Mahallesi'nde yer alan kamu kurum ve kuruluşların başlıcaları İlçe Jandarma Komutanlığı, Askerlik Şubesi, İmam Hatip Lisesi ve bazı ilköğretim okullarıdır. Hamidiye Mahallesi'nde daha geniş araziye gereksinim duyan terminal gibi kamu kuruluşları bulunmaktadır. Edremit Meslek Yüksek Okulu Kalkım yolu üzerinde şehirde uzakta yer almaktadır.

Tablo 47: Edremit Şehrinde Resmi Kurumlara Ait Bina Sayısının Mahallelere Dağılışı (2000)

Mahalle adı	Bina sayısı	Mahalle adı	Bina sayısı
Cumhuriyet	43	Gazicelal	3
Camivasat	12	Kapıcıbaşı	2
Hamidiye	11	İbrahimce	2
Soğanyemez	9	Gaziilyas	2
Cennetayağı	6	Darsofa	1
Tuzcumurat	5	Hacituğrul	1
Hekimzade	3	Turhanbey	-
Toplam			100

Kaynak: TÜİK, Edremit Şehri Bina Sayım Sonuçları'ndan (2000 Yılı) derlenmiştir.

Edremit şehrinde bulunan kamu kurum ve kuruluşlarının bir kısmı kendi binalarında hizmet vermektedir. Ancak bunların çoğu yetersiz ve kiralık binalardır. Kamu kurum ve kuruluşlarının çoğu Hükümet ve İnönü caddeleri ile Yılmaz Akpınar ve Adnan Menderes Bulvarları üzerindedir. Ayrıca eskiden beri resmi bayram ve kutlamaların yapıldığı Cumhuriyet Meydanı, yönetim fonksiyonunun büyük ölçüde merkezleştiği bir yerdir. Dönem dönem Şehit Hamdibey Meydanı da bayramlar ile belirli gün ve haftalara ev sahipliği yapmaktadır. Edremit'te resmi kurumların yoğunluk kazandığı diğer bir ulaşım aksı alanı İstasyon Caddesi'dir. Karayolları 141. Şube Şefliği Edremit Bakımevi, Orman İşletme Müdürlüğü, İlçe Tarım Müdürlüğü, Akçay PTT Müdürlüğü ve DSİ Bakım Mühendisliği bu cadde üzerindedirler.

Edremit şehrinde kamu binalarının sayıca az olduğu görülmektedir. Bu nedenle birden fazla kamu kurum ve kuruluşunun -başta Hükümet Konağı olmak üzere- bir arada hizmet verdiği görülmektedir. Şehirde idari personelin mahallelere dağılışı, idari binaların mahallelere dağılışı ile uyumlu değildir. Günümüzde de resmi kurumların bina sıkıntıları devam etmektedir.

Cezaevi ve mezhabalar gibi bazı kamu kuruluşları şehirden uzakta olmalıdır. Cumhuriyet Mahallesi Harmantepe mevkinde yaklaşık 5 dönümlük alanda bulunan cezaevinin, zamanla okul ve yerleşim alanı içinde kalması, vatandaşların tepkisine yol açmış ve tutuklular Havran ve Burhaniye'deki cezaevlerine naledilmiştir (www.haberler.com, 28.08.2006). Şehrin içinde kalan mezbaha, Akçay yolu üzerine taşınmış, sonrasında kapatılmıştır.

Edremit şehrinde yönetim fonksiyonu etkin bir şekilde yer almaktadır. Aynı zamanda önemli bir işgücünü de barındırmaktadır. Şehrin gelişim süreci içinde

ortaya çıkan yönetim alanları şehrin değişik yerlerine düzensiz bir şekilde dağılmıştır.

4.1.2. Kültürel Fonksiyonlar

Şehir; doğal çevre, insan ve onun etkililikleriyle oluşan organize bir yerleşim birimidir. Şehrin varlığı ve gelişme süreci, daha çok doğal çevre bileşenlerinin sağladığı olanaklara bağlıdır. Bununla birlikte, şehirselleşme ve şehirselleşme tarihsel ve kültürel etkenlerin de rolü vardır (Karadağ ve Koçman, 2007). Şehir, bir kültürün yansıması olarak ve tarihte yaşamış belli bir kitlenin, yaşam şekillerini, düşünme tarzını, ekonomik durumunu istek ve ihtiyaçlarını sunan bir peyzajı (landscape) ortaya çıkarmaktadır (Arı, 2005: 318). Şehrin kültürel kimliği o şehirde yaşayanların oluşturduğu öğeleri içerir.

Şehrin yaşaması için gelişmesi gerekmektedir. Kültürel fonksiyonlar diğer fonksiyonlar gibi yerleşmelerin gelişmelerinde ve önem kazanmalarında büyük rol oynamaktadır. Her kentin kendine özgü bir mimari yapısı, yaşam tarzı, başka bir deyişle bir kimliği vardır. Kent kimliğinin temel değerlerini tarihsel ve kültürel birikim oluşturur. Kentin belleği, mekân-zaman-anı-kimlik birlikteliğinden oluşmaktadır. Zamanın içindeki toplumsal ve mekânsal değişimi yaşayanlar üzerinde bıraktığı toplu izlenimler kent kimliğini oluşturmaktadır (Kiper, 2006). Kültür -insan yapısı üretimleri açısından değerlendirildiğinde- ekonomi, teknoloji, mimari gibi alanlardaki üretimleri de içerir. Sadece alışkanlıklar, tutumlar, adetler ve benzeri eğilimler değildir. İşte iki parçalı gibi duran kent kimliği, bir yandan doğa ve bu doğaya katkıdan oluşan fiziksel- görsel kimliği, diğer taraftan da daha çok insan yapısı öğelerden oluşan kültürel kimliği içerir (Yayınoğlu ve Susar, 2008). Edremit şehri, tarihi geçmişi oldukça eski olan bir yerleşmedir. Edremit şehrinin kültürel kimliği, o kentte yaşayanların yarattığı kültür tarafından biçimlendiği için oldukça eskidir.

Şehirler farklı kültürel faaliyetlerin ortaya çıktığı ve bir potada eridiği mekânlardır. Edremit şehrinde kültürel faaliyetleri eğitim, sanat, basın-yayın hizmetleri ile dini faaliyetler şeklinde alt gruplara ayırmak mümkündür.

Ülkelerin sosyo-ekonomik gelişmişliğini belirleyen faktörlerin başında eğitim gelmektedir. Şehir kültürünün oluşumuna hizmet eden eğitim kurumları, genel olarak örgün eğitim ve yaygın eğitim faaliyetleri şeklinde gerçekleştirilmektedir. Örgün eğitim, belirli yaş grubundaki bireylere, amaca uygun programlarla, okullarda verilen eğitimidir. Örgün eğitim, okul öncesi eğitim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim

kurumlarından oluşmaktadır. Yaygın eğitim, örgün eğitim sistemine hiç girmeyen veya kısmen girenler ile örgün eğitimini tamamlamış bireylere verilmektedir. Yaygın eğitimde gönüllü katılım söz konusudur. Ülkenin her yerinde olduğu gibi Edremit şehrinde de kültürel gelişimi büyük ölçüde eğitim kurumları sağlamaktadır. Edremit şehrinde geçmişten günümüze eğitime verilen önem oldukça yüksektir. Eğitim faaliyetlerinin şehir içindeki dağılışı hem şehir, hem eğitimin kalitesini hem de okul çağındaki çocuğun gelişimi açısından oldukça önemlidir.

Medreselerin çokluğu şehrin eğitime verdiği önemi göstermektedir. 1890 yılı salnamesine göre Edremit'te Alem-i zade, Emin Ağa, Kurşunlu, Tahta medreseleri faaliyet göstermekteydi. Dokuz talebesi olan Alem-i zade Medresesi Camivasat Mahallesi'ndeydi. Emin Ağa Medresesi Gazicelal Mahallesinde olup, 12 öğrencisi; Kurşunlu Mahallesi'ndeki Kurşunlu Medrese'sinin 14 öğrencisi vardı. 17 öğrencisiyle Tahta Medresesi Tahta köyündeydi (Özdemir, 2009: 122). Medreselerin dışında eğitim kurumu olarak Edremit'te, 19.yüzyılda iptidai mektepleri ile iki rüşdiye ve bir de idadi mektebi bulunmaktaydı. 1894 yılında Edremit'te bulunan 49 iptidai mektebinden iki tanesi kızlara aitti. İlkokul seviyesinde eğitim yapan iptidailerden başka, ilkokul, ilkokul ile lise arası eğitim yapan ve 1870 yılında açılmış olan bir de rüşdiye mektebi bulunmaktaydı. Rumlara ait olan Edremit Rüştiyesi ise 1873 yılında hizmete girmiştir (Mutaf,1997: 47-48).

H.1307 (M.1891) yılı salnamesinde Edremit'in köyleriyle birlikte Edremit kasabasında 72 cami ve mescid, 11 medrese, 6 kilise, 50 mektep ve 1 mekteb-i rüşdiye vardır. 1869 yılında devlet tarafından yaptırılan rüştiye mektebi, 1936 yılında İstiklal İlkokulu adını almıştır (Edremit İlçe Mili Eğitim Müdürlüğü, 2014). Şehirde Edremit ve sohbet adıyla iki günlük gazete yayınlanmaktaydı (Balıkesir İl Yıllığı, 1969: 69-204). 1785 yılında Alemizade Camiine medrese olarak inşa edilen, padişah İkinci Mahmut'un emriyle 1834 yılına tamir edilerek ilkokula çevrilen bina, Cumhuriyetin kuruluş yıllarında İsmet Paşa Okulu adıyla hizmet vermiştir. 1952'de isim değişikliği ile Alemizade İlkokulu adını almıştır (Balıkesir Kültür Yıllığı,1938). Osmanlılar zamanında ilköğretim sıbyan mektepleri ile temsil edilirdi. Sıbyan mektebi 1888 yılında Maarif Cemiyet'i tarafından yapılmıştır. Bu okul Rüştiye, Birinci Okulu, Numune Okulu, Ortaokul, Ticaret İdadisi isimlerini aldıktan sonra nihayet 1926 yılında Gazi Okulu adını almıştır. Okullarda dokuz öğretmen görev yapmakta olup 1908 yılında yapılan okulda 28'i kız, 244'ü erkek olmak üzere 372 öğrenci öğrenim görmekte idi (Yetkin,1957: 20).

Teknik Lise ve Endüstri Meslek Lisesi 1946 yılında tesviyeci, marangoz ve demirci gibi bölümlerle Erkek Orta Sanat Okulu adıyla kurulmuştur. 1955-1956 yılında Karagözoğlu İlköğretim Okulu, 1959 yılında Nihat Tansoy İlköğretim Okulu eğitim-öğretime başlamıştır. Yılmaz Akpınar Kız Teknik, Anadolu Kız Meslek ve Kız Meslek Lisesi, 1955-1959 yılında Akşam Kız Sanat Okulu, 1963-1964 yılında Kız Enstitüsü Kız Meslek Lisesi olarak varlığını sürdürmüştür.

1962 yılında Edremit'te bir lise, bir erkek sanat okulu ve 31 adet ilkokul bulunmakta idi. 1965 yılında Dokuz Eylül İlkokulu eğitim-öğretime başladı. Edremit İmam Hatip Lisesi 1974 yılında açıldı. 1975 tarihli bakanlık onayı ile açılışı gerçekleşen Edremit Ticaret Meslek Lisesi'nin bünyesinde 1989-1990 öğretim yılında Otelcilik ve Turizm Lisesi açıldı. İki okul Edremit Ticaret Meslek Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi adı altında birleşti. Hekimzade Mahallesiindeki Yılmaz Akpınar İlköğretim Okulu, 1985 yılında, Mehmet Akif Ersoy İlköğretim Okulu ise 1986-1987 yılında eğitim-öğretime başladı. 1993 yılında ortaokul olarak eğitim ve öğretime açılan Edremit Lisesi bütün körfez bölgesine hizmet vermeye başladı. Edremit Anadolu Lisesi 13 Eylül 1993 tarihinde eski Akçay İlkokulu'nda eğitim ve öğretime başladı (Edremit Milli Eğitim Müdürlüğü, 2014; İlgili Okulların Web Sayfaları, 2015).

1980 yılında Edremit'te 7 adet ilkokul bulunmaktaydı. İlkokul olan alan 2350 m² ve kız öğrenci sayısı 315'di. Derslik başına 38 öğrenci düşmekteydi. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 34'dü. Ülke ortalaması 43'tü. Edremit'te 9200 m²'lik 1956'da yapılmış 3 katlı alan üzerine kurulmuş toplam alanı 800 m² olan bir lise binası bulunmaktaydı. İkili öğretim yapılan lisede 22 derslik mevcuttu. Edremit'te 1 adet Endüstri Meslek Lisesi bulunmakta idi. Endüstri Meslek Lisesi 6800 m²'lik bir alanda 1947 yılında kuruldu. 3020 m²'lik 2 katlı büyük binaya sahipti. Yanındaki Kız Meslek Lisesi'nde 200 öğrenci, 6 derslik, 20 öğretmen bulunmaktaydı. 1974 yılında hayır kurumu tarafından yapılan İmam Hatip Okulu 22 derslik ve 77 öğrenciye sahipti. 4944 m²'lik alan 405 m²'lik 2 katlı binaya sahipti (İmar Planı, 1982).

2000 yılı itibariyle Edremit şehrinde 6 yaş ve daha yukarı yaştaki toplam nüfus 35 420 kişidir. Bu nüfusun 27.571'i yani %90.18'i okuma-yazma bilen nüfustur. Oldukça yüksek olan bu oran Edremit şehrinde eğitim seviyesini göstermesi bakımından önemlidir. Okuma-yazma bilen nüfusun %50.2'i ilkokul ve ilköğretim mezunu iken, %15.86'u lise, %6.6'u ise üniversite mezunudur.

Eğitim-öğretim faaliyetlerinin iyi bir seviyeye getirilmesi oldukça önemlidir. Çünkü kalkınma, büyük ölçüde eğitim faaliyetleri ile mümkündür. Edremit şehrinde

eğitim alanlarının özellikle Şehrin yeni gelişim alanlarında daha düzenli dağıldıkları görülmektedir. Eğitim kurumları daha çok Anadolu Lisesi (5 tane), ilköğretim ve düz lise Şeklinde olup, Şehir geneline dağılmıştır. Edremit'te Şehrin farklı mahallelerinde ilköğretim ve lise düzeyinde çeşitli eğitim kurumları bulunmakla beraber, Şehrin merkezinin güneyinde bir kültür alanı da mevcuttur. Bu kompleks alanda Şükrü Tunar Kültür Merkezi (**Foto 13**), Bekir Efendi Camii, Edremit Lisesi, Sıdık Erke Etnografya Müzesi bulunmaktadır. Eğitim alanlarının yoğunluk gösterdiği diğer bir alan Yılmaz Akpınar Bulvarı'dır. Edremit Şehrinde eğitim faaliyetlerine öğrencinin derslik, ğretmen ve alan açısından duruma bakılması faydalı olacaktır.

Fotoğraf 13: Şükrü Tunar Kültür Merkezi

2012-2013 eğitim-ğretim yılı itibariyle Şehirde 15 ilkokul, 12 ortaokul, 14 ortaöğretim ve 1 yüksekokulda toplam 21.506 ğrenci eğitim görmektedir. Söz konusu bu okullar kentte belirli bir fonksiyonel etki bölgesi oluştururlar. Aynı yıl Edremit Milli Eğitim Müdürlüğü (1365 kişi) ve Meslek Yüksekokulu'nda çalışan toplam personel sayısı 1469 kişi kadardır (**Tablo 48, Tablo 54**). Dolayısıyla Şehir üzerinde eğitim hizmetleri ile doğrudan ilişkili olan nüfus ticari hayata canlılık kazandırmaktadır. Bu ise kültür fonksiyonun, Şehir hayatı üzerindeki etkisini göstermektedir.

2012-2013 eğitim-öğretim yılında Edremit şehrinde toplam okul sayısı 42, öğrenci sayısı 13880, öğretmen sayısı 979 ve derslik sayısı 468'dir ve okulların sahip olduğu toplam bahçe alanı 144.962 m²'dir. Her sınıfa ortalama 29.6 öğrenci, her okula 330.4 öğrenci ve her öğretmene ortalama 14.1 öğrenci (belirtilen standart 40 öğrenci)⁸ düşmektedir. Bu değerler Türkiye şartları göz önüne alındığında oldukça iyi bir durumu ifade etmektedir (**Tablo 48**).

Tablo 48: Edremit Şehrinde İlk-Orta Dereceli Eğitim Kurumları (2013)

Okul Türü	Okul Sayısı	Derslik Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı		
				Kız	Erkek	Toplam
İlkokul	15	162	251	1964	2053	4017
Ortaokul	12	106	240	1745	1917	3662
İmam H. Lisesi	2	8	46	270	339	609
Endüstri M. Lisesi	1	17	69	46	876	922
Kız Meslek L.	1	18	57	594	152	746
Anadolu Sağlık	3	16	43	175	77	252
Ticaret Meslek L.	2	22	48	346	343	689
Anadolu Lisesi	4	100	168	1263	1029	2292
Anadolu	2	15	46	235	162	397
Toplam	42	468	979	7095	6785	13880

Kaynak: Balıkesir İl Millî Eğitim Müdürlüğü verilerinden düzenlenmiştir.

2012-2013 eğitim-öğretim yılında ilköğretimde derslik başına düşen öğrenci sayısı Balıkesir'de 24, Çanakkale'de ise 19'dur. Türkiye'de öğretmen başına 20 öğrenci ve derslik başına 31 öğrenci düştüğü göz önüne alındığında TR22 Bölgesi'nin Türkiye ortalamasına göre iyi durumda olduğu görülmektedir. İlköğretimde okullaşma oranı, bölgede ülkeye paralel şekilde %100'lere yakındır. Bununla birlikte özellikle merkezlerde sınıf mevcutlarının azaltılması ve ikili öğretim yapısından tam gün eğitime geçilmesi eğitimde kalitenin artırılması açısından önemlidir (TRGüney Marmara Bölgesi Bölge Planı (2014-2023), 2014: 50). Şehirde ilköğretim kurumlarında derslik sayısı öğrenci sayısına oranlandığında, derslik başına düşen öğrenci sayısının ortalama olarak 28.8 olduğu görülmektedir (**Tablo 49**). Bu değer ülkemiz için belirlenen standartların (30 kişi) altındadır⁹. Şehirde derslik başına düşen öğrenci sayılarında okullar arasında farklılıklar vardır. Bu durum öğrenci nüfusun bazı okullarda yığılması ve bazı okullarda derslik

⁸ 1961 Tarih ve 222 Sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanununun 50 Maddesi, ülkemizde öğretmen başına düşmesi gereken öğrenci sayısını 40'dan fazla olamaz (Resmi Gazete, 1961, s.10705).

⁹ 1961 Tarih, 222 Sayılı İlköğretim Yasası, ülkemizde derslik başına düşmesi gereken öğrenci sayısını 30 öğrenci olarak belirlemiştir (Resmi Gazete, 1961, s.10705).

sayısının az olması ile ilgilidir. Bazı okulların eğitim ve fiziki şartlar bakımından daha nitelikli veya merkezi konumda olmaları yığılmanın sebepleridir.

Almanya, Fransa, İngiltere, Bulgaristan ve Polonya gibi Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde ilköğretim tesisi alanları için öğrenci başına düşen alan büyüklüğünün, 15 m² ile 40 m² arasında değiştiği görülmektedir (Çetiner,1991 ve Ersoy, 1994'dan Yenice, 2013: 431). Bu tespitler şehirsal nüfus açısından kişi başına düşen alan büyüklüğü çerçevesinde ele alındığında ise bu değerlerin 2.60 m² ile 5.67 m² arasında değiştiği görülmektedir (Yenice, 2013: 431). Türkiye'de ilköğretim tesisi alanlarının mekânsal altyapısını biçimlendiren normlar, 02.09.1999 tarih ve 23804 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan *İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik* hükümleri çerçevesinde belirlenmektedir. Yönetmelik, ilköğretim tesisi alanı için asgari 8000-15.000 m² aralığındaki alan büyüklüğünü tanımlarken; diğer taraftan nüfusu 45.000'den az olan yerleşmeler için kişi başına 4.0 m², nüfusu 45.000'den fazla olan yerleşmeler için ise kişi başına 4.5 m² asgari alan ayrılması gereğini belirtmektedir. 3194 Sayılı İmar kanununun İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmeliğin 24.maddesi gereği nüfusu 10.000'ü geçen şehirlerde öğrenci başına düşmesi gereken alan miktarı ise 4.5 m²/kişi olarak belirlenmiştir (Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, 2001: 86-87). Edremit şehrinde öğrenci–alan ilişkisi incelendiğinde yönetmelikte belirtilen standartın üzerinde (7.12 m²/ kişi) bir rakam görülmektedir. Şehirde bu değer 3.22 m²/ kişi ile 59.28 m²/ kişi arasında değişmektedir (**Tablo 50**).

Tablo 49: Edremit Şehrindeki Eğitim Kurumlarında Derslik-Öğrenci İlişkisi (2013)

Kurum Adı	Öğretim Şekli	Kurum Sayısı	Derslik	Öğrenci Sayısı			Öğretmen Sayısı		
				Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam
75.Yıl İlkokulu	Normal Öğretim	1	0	159	130	289	9	12	21
75.Yıl Ortaokulu	Normal Öğretim	1	29	204	207	411	9	14	23
Alemizade İlkokulu	Normal Öğretim	1	8	80	78	158	8	6	14
Cumhuriyet İlkokulu	İkili Öğretim	1	13	156	151	307	4	11	15
Cumhuriyet Ortaokulu	İkili Öğretim	1	0	150	139	289	10	11	21
Dokuz Eylül Ortaokulu	Normal Öğretim	1	13	121	114	235	5	7	12
Gazi İlkokulu	Normal Öğretim	1	9	127	127	254	4	7	11
Göbelezoğlu İlkokulu	İkili Öğretim	1	21	186	182	368	12	10	22
Göbelezoğlu Ortaokulu	İkili Öğretim	1	0	164	170	334	6	12	18
İstiklal İlkokulu	İkili Öğretim	1	0	122	98	220	9	6	15
İstiklal Ortaokulu	İkili Öğretim	1	15	130	125	255	8	10	18
Karagözoğlu İlkokulu	İkili Öğretim	1	18	225	227	452	10	12	22
Karagözoğlu Ortaokulu	İkili Öğretim	1	0	345	282	627	15	18	33
Mehmet Akif Ersoy İlkokulu	İkili Öğretim	1	0	259	226	485	15	13	28
Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu	İkili Öğretim	1	24	374	377	751	17	21	38
Mimar Sinan İlkokulu	İkili Öğretim	1	10	102	103	205	9	5	14
Mimar Sinan Ortaokulu	İkili Öğretim	1	0	72	53	125	3	6	9
Şehit Hamdibey İlkokulu	İkili Öğretim	1	0	194	189	383	7	10	17
Şehit Hamdibey Ortaokulu	İkili Öğretim	1	12	213	188	401	14	6	20
Şehit Kadir Altınöz İlkokulu	Normal Öğretim	1	9	38	38	76	1	2	3
Şehit Kadir Altınöz Ortaokulu	Normal Öğretim	1	0	39	43	82	5	3	8
Şehit Öğretmenler İlkokulu	Normal Öğretim	1	11	93	115	208	5	9	14
Yılmaz Akpınar İlkokulu	Normal Öğretim	1	11	135	129	264	7	6	13
Özel Doğa Edremit İlkokulu	Normal Öğretim	1	18	36	34	70	4	13	17
Özel Özcan İlkokulu	Normal Öğretim	1	34	141	137	278	10	15	25
Özel Doğa Edremit Ortaokulu	Normal Öğretim	1	5	45	29	74	3	11	14
Özel Özcan Ortaokulu	Normal Öğretim	1	16	207	165	372	23	14	37
Toplam		27	276	4117	3856	7973	232	270	502

Kaynak: Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2013.

Tablo 50: Edremit Şehrinde İlköğretim Kurumlarındaki Öğrenci-Alan İlişkisi

Kurum Adı	Alan (m ²)	Öğrenci Sayısı	Öğrenci Başına Düşen Alan (m ²)
Edremit İmam-Hatip Ortaokulu	Yok	107	Yok
75.Yıl İlkokulu	4296	289	14.87
75.Yıl Ortaokulu	4296	411	10.45
Alemizade İlkokulu	508	158	3.22
Cumhuriyet İlkokulu	2620	307	8.53
Cumhuriyet Ortaokulu	Yok	289	Yok
Dokuz Eylül Ortaokulu	4169	235	17.74
Gazi İlkokulu	2500	254	9.84
Göbelezoğlu İlkokulu	1436	368	3.90
Göbelezoğlu Ortaokulu	Yok	334	Yok
İstiklal İlkokulu	Yok	220	Yok
İstiklal Ortaokulu	1700	255	6.67
Karagözoğlu İlkokulu	2196	452	4.86
Karagözoğlu Ortaokulu	Yok	627	Yok
Mehmet Akif Ersoy İlkokulu	Yok	485	Yok
Mehmet Akif Ersoy Ortaokulu	4450	751	5.93
Mimar Sinan İlkokulu	3712	205	18.11
Mimar Sinan Ortaokulu	Yok	125	Yok
Şehit Hamdibey İlkokulu	Yok	383	Yok
Şehit Hamdibey Ortaokulu	7363	401	18.36
Şehit Kadir Altınöz İlkokulu	4505	76	59.28
Şehit Kadir Altınöz Ortaokulu	Yok	82	Yok
Şehit Öğretmenler İlkokulu	3700	208	17.79
Yılmaz Akpınar İlkokulu	4100	264	15.53
Özel Doğa Edremit İlkokulu	3000	70	42.86
Özel Özcan İlkokulu	3000	278	10.79
Özel Doğa Edremit Ortaokulu	Yok	74	Yok
Özel Özcan Ortaokulu	Yok	372	Yok
Toplam	57551	8080	7.12

Kaynak: Balıkesir İl Millî Eğitim Müdürlüğü, 2013.

2013 yılı itibariyle Edremit şehrinde 14 adet lise ve dengi okul mevcuttur. Bu liselerde toplam 5800 öğrenci eğitim görmektedir. Öğretmen sayısı 468 kişidir. Şehirde derslik başına ortalama olarak 30.85, öğretmen başına ise 12.39 öğrenci düşmektedir (**Tablo 51**).

Tablo 51: Edremit Şehrindeki Ortaöğretim Kurumlarındaki Derslik-Öğrenci İlişkisi (2013)

Kurum Adı	Öğretim Şekli	Kurum S.	Derslik	Öğrenci Sayısı			Öğretmen		
				Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam
Edremit Anadolu İmam Hatip Lisesi	Normal Öğretim	1	0	273	229	502	21	16	37
Saniye-Hüseyin Balya Anadolu Sağlık Meslek Lisesi	Normal Öğretim	1	16	44	121	165	8	4	12
Edremit Teknik Ve Endüstri Meslek Lisesi	Normal Öğretim	1	17	876	46	922	51	18	69
Yılmaz Akpınar Kız Teknik Ve Meslek Lisesi	Normal Öğretim	1	18	152	594	746	13	44	57
Remzi Molvalıoğlu Ticaret Meslek Lisesi	Normal Öğretim	1	14	189	167	356	8	18	26
Edremit Fatih Ticaret Meslek Lisesi	İkili Öğretim	1	8	154	179	333	14	8	22
Edremit Anadolu Lisesi	Normal Öğretim	1	36	426	505	931	37	29	66
Ülkü-Muharrem Ertaş Anadolu Lisesi	Normal Öğretim	1	18	110	120	230	8	7	15
Abidin Pak-Pakmaya Anadolu Lisesi	Normal Öğretim	1	22	197	277	474	13	19	32
Edremit Körfez Anadolu Lisesi	Normal Öğretim	1	24	296	361	657	35	20	55
Salih Korkut Budaras Anadolu Öğretmen Lisesi	Normal Öğretim	1	15	140	221	361	17	10	27
Özel Özcan Anadolu Öğretmen Lisesi	Normal Öğretim	1		22	14	36	11	8	19
Özel Mektebim Anadolu Sağlık Meslek Lisesi	Normal Öğretim	1		33	32	65	6	10	16
Özel Özcan Anadolu Sağlık Meslek Lisesi	Normal Öğretim	1		0	22	22	6	9	15
Toplam		14	188	2912	2888	5800	248	220	468

Kaynak: Balıkesir İl Millî Eğitim Müdürlüğü, 2013.

2012-2013 yıllarında Türkiye’de ortaöğretim çağında bulunan her 100 kişiden 70’i ortaöğretime devam etmekte iken, Balıkesir’de bu sayı 79, Çanakkale’de 85’tir (TR 22 Güney Marmara Bölgesi 2014-2023 Bölge Planı). Ortaöğretim kurumlarında ve özellikle de mesleki eğitim kurumlarında okullaşma oranlarının artırılması, nitelikli işgücünün yetiştirilmesi açısından önemlidir.

Şehirde ortaöğretim kurumları bazında öğrenci başına ortalama olarak 15.87 m² alan düşmektedir. Öğrenci sayısının azlığı nedeniyle öğrenci başına düşen alan belirlenen standartların (3 m²/kişi)¹⁰ üzerindedir. Bu değer Yılmaz Akpınar Kız Teknik ve Meslek Lisesi için 2.4 m²tür (**Tablo 52, Foto 14**). Dolayısıyla bu lise belirlenen sınırların altında kalmıştır. Fakat Edremit şehrinde bazı ortaöğretim kurumlarında arsa sorunu olduğu da görülmektedir.

Tablo 52: Edremit Şehrinde Ortaöğretim Kurumlarındaki Öğrenci-Alan İlişkisi

Kurum Adı	Alan (m ²)	Öğrenci sayısı	Öğrenci Başına Düşen Alan (m ²)
Edremit Anadolu İmam Hatip Lisesi	Yok	502	-
Saniye-Hüseyin Balya Anadolu Sağlık Meslek	Yok	165	0.00
Edremit Teknik Ve Endüstri Meslek Lisesi	47700	922	51.74
Yılmaz Akpınar Kız Teknik Ve Meslek Lisesi	1793	746	2.40
Remzi Molvalıoğlu Ticaret Meslek Lisesi	Yok	356	0.00
Edremit Fatih Ticaret Meslek Lisesi	Yok	333	Yok
Edremit Anadolu Lisesi	16979	931	18.24
Ülkü-Muharrem Ertaş Anadolu Lisesi	7739	230	33.65
Abidin Pak-Pakmaya Anadolu Lisesi	4440	474	9.37
Edremit Körfez Anadolu Lisesi	4004	657	6.09
Salih Korkut Budaras Anadolu Öğretmen	8156	361	22.59
Özel Özcan Anadolu Öğretmen Lisesi	Yok	36	YOK
Özel Mektebim Anadolu Sağlık Meslek Lisesi	896	65	13.78
Özel Özcan Anadolu Sağlık Meslek Lisesi	Yok	22	Yok
Toplam	91707	5800	15.81

Kaynak: Balıkesir İl Milli Eğitim Müdürlüğü, 2013.

¹⁰ 3194 Sayılı İmar Kanununun İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmeliğine göre lise, Anadolu Lisesi, Kız Teknik Meslek Lisesi ve İmam Hatip Liselerinin alan büyüklüğünün 10.0-15.0 m² olması, buna karşın Endüstri Meslek Lisesi, Çok Programlı Lise, Fen Lisesi, Anadolu Öğretmen Lisesi vb. alan büyüklüğü 20.0-30.0 m² arasında, öğrenci başına düşmesi gereken alan miktarlarının 3 m²/kişi olması gerektiği belirtilmiştir (Bayındırlık ve İskan Bak.,2001: 86-87).

Fotoğraf 14: Yılmaz Akpınar Bulvarı üzerinde Yer Alan, Yılmaz Akpınar Kız Teknik ve Meslek Lisesi'nden Bir Görünüm

Eğitim tesislerinin yer seçimi oldukça önemlidir. İlgili kanun ve yönetmeliklere göre¹¹ ilköğretim kurumlarının devlet yolu, şehir ve kasabaların ana yolları ile bitişik olmamaları gerekmektedir. Ayrıca okul sahalarının devlet karayolları ve şehri içindeki hızlı ve yoğun trafik akımı olan yollardan uzak yerlerde seçilmesi zorunludur. Edremit şehrinde okulların yer seçiminde pek sıkıntı yaşamadıkları görülmektedir. Çoğu mahalle içinde yer almaktadır. Fakat Karagözoğlu İlkokulu gibi şehir içinde trafiğin sıkışık olduğu bir alanda yer alan okullar da vardır.

Bütün bunların dışında Edremit'te özel öğretime ait kurumlar da bulunmaktadır. Bu özel eğitim kurumları da şehrin kültürel fonksiyonun etki sahasını bir dereceye kadar genişletmektedir.

Üniversiteler eğitim sistemimizin son aşamasını oluşturmaktadırlar. Her ülkede üniversiteler -öteki eğitim kurumları gibi- içinde buldukları toplumun ekonomik ve sosyal yapısını, siyasal ve kültürel özelemlerini, başarılarını ve çelişkilerini yansıtmaktadırlar (Meray, 1970: 13). Türkiye'de her ilde en az bir üniversite bulunmaktadır. Türkiye'deki üniversiteler bölgesel merkezlerden küçük kentler ve kent altı yerleşmelere kaymıştır. Buradan hareketle üniversitelerin Anadolu sathına yayılması literatüre yeni bir tanımlama da getirmiştir: "Anadolu

¹¹ 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Yasasının 61.Maddesi.

Kentlerinin Öğrencileşmesi". Bu kavram, orta ve küçük ölçekli, sosyo-ekonomik olarak gelişmemiş kentlere, üniversite öğrencilerinin akın etmesi sürecini tanımlamak için kullanılmıştır (Yılmaz, 2011).

Eğitim amaçlı göçlere bakıldığında, 1995-2000 döneminde 553.510 kişinin, yaşadığı ili, eğitim amacıyla terk ederek başka bir ile yerleştiği görülmektedir. Göç nedenleri içinde 4. sırada (%12) yer alan eğitim amaçlı göçler genelde üniversiteli öğrencilerin nüfus hareketlerini kapsamaktadır (**Tablo 53**).

Tablo 53: İller Arasında Göç Eden Nüfusun Göç Nedenlerine Göre Dağılımı (1995-2000)

Göç Etme Nedenleri	Göç Eden Nüfus	%
Hane Halkı Bireylerinden Birine Bağımlı Göç	1.229.089	26
İş Arama	959.972	20
Tayin+Atama	642.357	13
Eğitim	553.510	12
Evlilik	355.712	7
Deprem	146.558	3
Güvenlik	31.199	1
Diğer	808.299	17
Bilinmeyen	61.497	1
Toplam	4.788.193	100

Kaynak: TÜİK, 2000 Genel Nüfus Sayımı Göç İstatistikleri, Sayfa: 96-99.

Şehirlerin kalkınmasında, ekonominin güçlenmesinde üniversiteler kurtarıcı rol oynamaktadırlar. 1992 yılında kurulan Balıkesir Üniversitesi; 10 fakülte, 5 enstitü, 6 yüksekokul, 16 meslek yüksekokulu, rektörlüğe bağlı 3 bölüm, 14 araştırma ve uygulama merkezinden oluşmaktadır.

2012-2013 eğitim-öğretim yılında üniversitedeki öğrenci sayısı 37.750'dir. Balıkesir Üniversitesi'nde öğrenim gören öğrencilerin %58'i lisans, %3'ü lisansüstü ve yüzde 38'i ön lisans öğrencisidir. Bu öğrencilerin %59.5'i merkezde, %40.5'i ilçelerde öğrenimine devam etmektedir (Balıkesir Üniversitesi, Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı, 2012-2013).

Edremit şehrinin en önemli eğitim kurumu, Balıkesir üniversitesine bağlı olarak faaliyet gösteren Edremit Meslek Yüksek Okulu'dur. Endüstrinin değişik alanlarında ihtiyaç duyulan ara insan gücünü yetiştirmek amacıyla, Balıkesir Üniversitesi Edremit Meslek Yüksekokulu 14 Şubat 1994 tarihli YÖK Yürütme Kurulu Kararı ile kurulmuştur. 1994-1995 eğitim-öğretim yılında "Bilgisayarlı Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Programı" ile "Makine Teknikerliği Programı" olmak üzere iki

teknik programla eğitim - öğretime başlamıştır. Edremit'in Tuzcumurat Mahallesinde bulunan yüksekokul 5000 m²lik bir alan üzerinde kurulmuştur. 2014 yılı itibariyle Edremit Meslek Yüksekokulu'nda Bilgisayar Programcılığı, Elektrik Cihaz Teknoloji, Makine, Mekatronik, Zeytincilik, Zeytincilik ve Zeytin İşleme Teknolojisi olmak üzere 5 bölüm bulunmaktadır. 3 yardımcı doçent, 11 öğretim görevlisi, 1 okutman olmak üzere 15 eleman bulunmaktadır. 2013-2014 eğitim-öğretim yıllarında 99 kız ve 817'si erkek olmak üzere toplam 913 kayıtlı aktif öğrenci bulunmaktadır (**Tablo 54**). Çeşitli bölgelerden öğrenci kabul eden yüksekokulun, etki bölgesi ülke genelidir. Çünkü öğrencilerin ikamet adreslerinden ülkenin her tarafından öğrenci kabul ettiği görülmektedir.

Tablo 54: Edremit Meslek Yüksek Okulu 2013-2014 Yılı Öğrenci Durumu (I. ve II.Öğretim)

Bölümler	Okumakta Olan Öğrenci Sayısı (I.Öğretim)						
	1.Sınıf		2.Sınıf		Toplam		
	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız T.	Erkek T.	Gn.Top.
Makine	-	33	-	89	-	127	127
Bilgisayar	13	23	25	36	38	59	97
Elektrikli Cihaz	1	38	6	74	7	112	119
Zeytincilik ve Zeytin	4	10	13	54	17	64	81
Mekatronik	2	37	-	55	2	92	94
Gen.Top.	20	146	44	308	64	454	518
Kız-Erkek T.	166		352		518		518
Bölümler	Okumakta Olan Öğrenci Sayısı (II.Öğretim)						
	1.Sınıf		2.Sınıf		Toplam		
	Kız	Erkek	Kız	Erkek	Kız T.	Erkek T.	Gn.Top.
Makine	-	36	-	69	-	105	105
Bilgisayar	10	29	15	44	25	73	98
Elektrikli Cihaz	1	17	1	59	2	76	78
Zeytincilik ve Zeytin	-	-	5	9	5	9	14
Mekatronik	-	39	-	61	-	100	100
Gen.Top.	11	121	21	242	32	363	395
Kız-Erkek T.	132		263		395		395

Kaynak: Edremit Meslek Yüksek Okulu, 2013.

Üniversitede okuyan öğrencilerin coğrafi kökeni şehrin etki sahasından çok hizmet sahasını göstermektedir. 2011-2012 eğitim-öğretim yılında üniversiteye yerleştirilen öğrencilerin coğrafi kökenine bakıldığında Balıkesir (147), Bursa (28), İzmir (15), Manisa (11) ve Çanakkale (9) illeri kökenli oldukları görülmektedir. Bu dağılımda mesafenin bozucu etkisi görülmektedir (**Tablo 55**).

Tablo 55: Oturdukları İllere Göre Edremit Meslek Yüksekokulu'na Yerleştirilen Öğrenciler (2011-2012)

Sıra	İl İsmi	Yerleştirilen Öğrenci	Sıra	İl İsmi	Yerleştirilen Öğrenci
1	Adıyaman	1	29	Kırklareli	2
2	Afyon	2	30	Kırşehir	1
3	Ağrı	2	31	Kilis	9
4	Amasya	4	32	Kocaeli	5
5	Ankara	5	33	Konya	2
6	Ardahan	4	34	Kütahya	6
7	Aydın	8	35	Malatya	4
8	Balıkesir	147	36	Manisa	11
9	Bilecik	2	37	Mardin	2
10	Bolu	1	38	Muğla	2
11	Bursa	28	39	Muş	1
12	Çanakkale	9	40	Niğde	3
13	Çankırı	2	41	Ordu	4
14	Denizli	2	42	Osmaniye	1
15	Diyarbakır	2	43	Rize	3
16	Düzce	4	44	Sakarya	4
17	Edirne	3	45	Samsun	6
18	Erzurum	3	46	Sinop	1
19	Eskişehir	1	47	Sivas	5
20	Gaziantep	1	48	Şanlıurfa	2
21	Giresun	1	49	Tekirdağ	6
22	Gümüşhane	1	50	Tokat	1
23	İstanbul	5	51	Trabzon	5
24	İzmir	15	52	Tunceli	1
25	Kars	4	53	Uşak	4
26	Kastamonu	2	54	Van	1
27	Kayseri	1	55	Yozgat	1
28	Kırıkkale	1	56	Zonguldak	1

Kaynak: Balıkesir Üniversitesi, Edremit Meslek Yüksek Okulu, 2014.

Balıkesir, nüfusu 1 milyondan büyük olmasına rağmen sadece 1 üniversiteye sahip olan 6 ilden biridir. Şanlıurfa, Hatay ve Manisa'dan sonra üniversite başına düşen nüfus sayısında en kalabalık 4. ildir (GMKA- 2013-2024, 2014). Bu nedenle Balıkesir üniversiteye ihtiyaç duyan illerin başında gelmektedir. Balıkesir'de Edremit ve Bandırma'nın yeni bir üniversiteye ev sahipliği yapabilecek potansiyeli vardır. Nitekim Bandırma'da 17 Eylül Üniversitesi kurulmuştur. Edremit şehrinde de en yakın zamanda böyle bir atılım yapılması beklenmektedir.

Üniversite okumak için memleketlerinden gelen öğrenciler şehir hayatında önemli rol oynarlar. Nitekim Edremit Meslek Yüksekokulu'nun varlığı, ekonomiyi canlandırmaktadır. Üniversite öğrencilerinin şehirdeki lokanta, pastane, kuru

temizleme, berber, bilardo, kafeterya, internet cafe, lahmacun, pide ve börek salonları gibi hizmet işyerlerinin çoğalmasına vesile oldukları görülmektedir. Öğrenci sayısının artışına paralel olarak yurt, pansiyon, apart sayılarının artması şehirdeki istihdam oranını yükseltmektedir. Şehirde, yükseköğretim kurumuna ait öğrenci yurdu bulunmamaktadır. Şehirde özel yurtlar, apartlar oteller ve genelde 3-5 öğrencinin bir araya gelerek kiraladıkları evler tercih edilmektedir. Kısaca, Edremit şehrinin eğitim etki alanı, yönetim sınırlarını aşmaktadır. Bu fonksiyon alanı, giderek daha fazla istihdam sağlama ve öğrenci kabul etme açısından önem kazanmaktadır.

Toplumun ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda açılan yaygın eğitim kursları bireylerin ekonomik ve sosyal yaşama katılmalarına ve kişisel gelişimlerine katkı sağlar. Yaygın eğitim günümüzde hayat boyu öğrenme faaliyetleri olarak da tanımlanmaktadır. Avrupa Birliği'nde hayat boyu öğrenme faaliyetlerine katılım oranı %9'lara yakın iken Türkiye'de bu oran %2.9'dur (<http://epp.eurostat.ec.europa.eu>, 26.02.2013). TR22 Bölgesi'nde ise hayat boyu öğrenme faaliyetlerine katılım oranı %2.1 gibi Türkiye ortalamasının altında bir değeri ifade etmektedir.

Avrupa Birliği'nde hayat boyu öğrenme faaliyetlerine katılım oranının 2015'e kadar %15'e çıkarılması hedeflenmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı ise Türkiye'nin hedefini %8 olarak belirlemiştir (Güney Marmara Kalkınma Ajansı Bölge Planı 2014-2023, 2014: 56). TÜİK verilerine göre 2011 yılında ülke genelinde kadınların yaygın eğitimdeki oranı %45'tir (Güney Marmara Kalkınma Ajansı Bölge Planı 2014-2023, 2014: 56).

Edremit şehrinde örgün eğitim faaliyetleri kadar yaygın eğitim faaliyetleri de önem taşımaktadır. Ülkemizde yaygın eğitim çoğunlukla halk eğitim merkezlerinde ve mesleki eğitim merkezlerinde açılan kurslar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Edremit şehrinde Halk Eğitim Merkezi 1969 yılından beri hizmet vermektedir. Halk Eğitim merkezinde 1müdür, 3müdür yardımcısı ve 1hizmetli personel bulunmaktadır. Halk Eğitim Merkezi tarafından her yıl mesleki ve genel bilgi kursları ile sosyal kültürel kurslar açılmaktadır. Halk Eğitim Merkezi ile müftülüğün düzenlediği kurslar, merkezden çevreye hizmet ulaştırma bakımından önemli sayılabilecek bir kültür fonksiyonudur. Halk eğitimin açmış olduğu bu kurslar sayesinde ilçe merkezinde çok sayıda sergi açılmaktadır.

2012 yılında Halk Eğitim Merkezi bünyesinde, kurs açılan alan sayısı 85, açılan kurs sayısı 377, kadın kursiyer sayısı 4679, erkek kursiyer sayısı 2657'dir. Toplam 7336 kişiye eğitim verilmiştir (EHEM, 2012: 15). 36 adet okuma-yazma, 227 genel kurs ve 377 meslek kursu açılmıştır. Okuma yazma kurslarına kadınların daha

rağbet ettiği görülmektedir (**Tablo 56**). Halk Eğitim Merkezi tarafından yürütülen yaygın eğitim faaliyetlerine daha çok kız öğrenciler devam etmektedir. Bu durumun en önemli nedeni kadınların iyi bir ev hanımı olarak yetişmeleri için mevcut becerilerini geliştirmek istemeleri ve elde ettiği beceri ölçüsünde sosyal hayata karışmak istemesidir.

Tablo 56: Edremit Şehrinde Halk Eğitim Merkezinin Açtığı Kurslar

Kurs Türü	Kurs Sayısı	Erkek Kursiyer	Kadın Kursiyer	Toplam
Okuma-Yazma	36	342	1324	1666
Genel Kurslar	227	1869	2160	4029
Meslek Kursları	114	446	1195	1641
Toplam	377	2657	4679	7336

Kaynak: EHEM, 2012: 14.

Kültür, toplumun kimliğini oluşturan maddi ve manevi öğeleri içermektedir. Kütüphane, sinema salonu, tiyatro salonu, sürücü kursu, gazete ve dergi sayıları maddi kültür öğelerinden olup gelişmişlik göstergelerine işaret etmektedir. Bu maddi kültür öğelerinden olan yerel basın, sınırları dar ve tanımlanmış bir bölgede -şehir, kasaba- o bölge halkını haberdar etmeyi, eğitmeyi, eğlendirmeyi sağlamaya yönelik iletişim kurumu özelliği taşıyan kitle iletişim aracı ya da araçların bütünüdür (Vural, 1996). Yerel basın şehirdeki sanayi, ticaret, ulaşım, eğitim vb. konularda yaşanan yenilikleri ve değişiklikleri yansıtmalıdır. Şehrin önemli başvuru kaynaklarından biri olan yerel basın o toplumda yaşananların gerçek sesi olmalıdır.

Kültürel faaliyetlerin bir parçası olan yerel gazeteler şehrin kimliği ve özellikle zaman içindeki değişimi hakkında bilgiler veren kaynaklardır. Şehir coğrafyası açısından gazetelerin etki alanları ve dağıtıldıkları alanlar önemlidir. Gazeteler şehirdeki resmi kurumlara zorunlu olarak yollanmakta, büyük şehirlerdeki milletvekillerine gönderilmekte ve abonelere dağıtılmaktadır.

Edremit'te Edremit Kaymakamı Hamdi Bey'in girişimi ile Eczacı Avni İsmail Bey tarafından bir gazete çıkarılır. 25 Mayıs 1918 yılında yayınlanan "Yeni Edremit Mecmuası" adını taşıyan gazete Yunan işgali dolayısıyla kapatılmıştır. Kurtuluş Savaşı'ndan sonra Yusuf Kemal Bey'in girişimi ile 1925 yılında "Edremit" gazetesi yayınlanmıştır (Yetkin,1939:117-118). Cumhuriyetin ilk yıllarından günümüze kadar Edremit'te çeşitli gazeteler yayınlanmıştır (**Tablo 57**).

Tablo 57: Edremit'te Yayınlanan Gazeteler

Kırmızı-Beyaz Gazetesi:	1942-1947
Demokratik Edremit Gazetesi:	1949-1962
Edremit Gazetesi:	1952-1960
Sohbet Gazetesi:	1954-1964
Hür Adam Gazetesi:	1956-1960
Zeytin Dalı Gazetesi:	1957-1960
Edremit Birlik Gazetesi:	1959-1961
Edremit Gazetesi:	1960-1966
Yurtsever Gazetesi:	1963-1964
Körfez Gazetesi:	1963-1964
Öz Edremit Gazetesi:	1980-1984
Edremit Dokuz Eylül Gazetesi:	1980-1996
Olay Gazetesi:	1984-
Edremit Hâkimiyet Gazetesi:	1984-
Ekin Gazetesi:	1988-1989
Körfez Gazetesi:	1993-1994
Körfezde Olay Gazetesi:	1994-1996
Körfez Star Gazetesi:	1995-1996
Vatan Gazetesi:	1996-1998
Sözcü Gazetesi:	1999-

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. Yılında Balıkesir, 1999: 133-135.

Edremit şehrinde 2012 yılı itibariyle 6 yerel gazete faaliyet göstermektedir. Bunlar; Star, Gündem, Manşet, Hakimiyet, Olay ve Körfez gazeteleridir. Şehirdeki gazetelerin en önemli gelirini, kamuya ait ilan ücretleri oluşturur. En çok satan gazete Olay Gazetesi'dir. Günlük tirajı 2000 civarında olan gazete, cumartesi günü basıma ara vermektedir. Edremit şehrindeki yerel radyo istasyonları Radyo Zeytin ve Akçay Best Fm'dir. Edremit şehrindeki matbaalar ise şunlardır: Aşçıoğlu Matbaa Ofset San., Önder Matbaa, Ege Reklam, Radikal Tasarım-Tanıtım, Meran Ofset, Özgür Form Ofset vb.

Kütüphaneler yaygın eğitimin bir parçasıdır. Balıkesir'de 22 kütüphane mevcuttur (TR22 Güney Marmara Bölgesi Bölge Planı 2014-2023, 2014). Edremit ilçesinde Akçay İzzet Ege, Zeytinli Halk Kütüphaneleri ile Muzaffer Akpınar İlçe Halk Kütüphanesi hizmet vermektedir. Şehir merkezinde 1 adet kütüphane bulunmaktadır. Edremit şehrinde kütüphanelerin varlığı çok ötelere dayanmaktadır. Mehmet Emin Ağa, Alemi Ağa ve Hekimzade medreselerinde birer kütüphane olduğu bilinmektedir. 1921 yılında Tahir Hilmi Bey'in teşebbüsü ile bin ciltten fazla kitabı olan bir kütüphane açılmıştır (Balcıoğlu, 1937: 166). 1950 yılında belediye tarafından yeni inşa edilen binada oluşturulan şehir kütüphanesinde dört binden fazla kitap bulunduğu belirtilmektedir (Edremit Belediyesi, 1950-54: 42). Muzaffer Akpınar İlçe

Halk Kütüphanesi'nde 1998 yılında 16549 kitap ve süreli yayın bulunmaktadır. Ayrıca 1018 adet Osmanlı matbu ve 52 adet el yazması kitap mevcuttur. Kayıtlı üye sayısı 483'tür. Kütüphaneden faydalanan okuyucu sayısı 22.069'dur. Aksoy Caddesi üzerinde yer alan kütüphane başta bir müdür olmak üzere 12 personelle hizmet vermektedir. 2012 yılında bu kütüphanede 22.057 kitap ve 59 süreli yayın bulunmaktadır. Kayıtlı üye sayısı 1.219 kişi kadardır. Kütüphanede günlük gazeteler ve 59 kadar da süreli yayın takip edilmektedir. Burada bulunan kitapların çoğunluğunu roman ve hikâye türü kitaplar oluşturmaktadır. Okuyucularının çoğunun çocuk ve öğrencilerin oluşturduğu kütüphaneden 2012 yılında toplam 17.823 kişi yararlanmıştır. Burada kitap okuma, ödünç materyal verme, süreli yayınlardan ve internetten yararlanma gibi hizmetler verilmektedir. Bu durum halkın kütüphaneye, okuma-yazmaya ve araştırmaya olan ilgisini artırmaktadır.

Edremit şehrindeki kültürel faaliyetler içinde dini hizmetler de mevcuttur. Osmanlı Devleti'nde bir yerin sosyal açıdan önemli bir merkez olması için o yerin Osmanlı belgelerinin diliyle "Bâzâr durur ve cuma kılınır" olması gerekliydi. Osmanlı, şehri ve kasabayı bu şekilde tanımlamıştır. Edremit kazası da bu merkezlerden biriydi. Kendisine bağlı çeşitli köy ve nahiyelerden ürünlerini pazarlarda satmaya gelen insanlar ve burada bulunan camilerde namaz kılmaya gelenler sayesinde sosyal bir yaşam ve paylaşım alanıydı. Kasabaların yapısal özelliklerinden olan "cuma kılınabilen" yerleşme özelliğini Edremit'e kazandıran unsurlardan olan camilerin, Edremit'in sosyal yaşamındaki yeri önemlidir. Edremit'i 1231 yılında Selçuklu Komutanı Yusuf Sinan Bin Habib'in yaptırdığı Hekimzâde (Kurşunlu) Cami, Karesi sancağının en eski camisidir. Kapucubaşı Mahallesi'nde de bir caminin varlığından söz edilmektedir. Yıldırım Beyazıt (1389-1402) tarafından yaptırılan Cami-i Kebir veya Ulu Cami olarak bilinen ibadethane, Edremit'i kuzeyden güneye doğru ikiye bölen ve bugün Yıldırım Caddesi olarak bilinen yol üzerinde yer almaktadır. Cami-i Evsat olarak bilinen bir diğer ibadethane, II.Murat (1421-1451) tarafından yaptırılmıştır. (Büyükcın, 2006). 2012 yılı itibariyle şehirdeki dini hizmetler, İlçe Müftülüğü yönetiminde 31 cami ve 9 Kur'an Kursu tarafından yürütülür. İlçe Müftülüğünün 44 kadar personeli şehirdeki dini kurumlarda hizmet vermektedir. Dini kurumlar içerisinde en işlek olanı Mahkeme ve Bekir Efendi camileridir.

Şehirde kültürel fonksiyon alanları yerleşmenin merkezi ve batı bölümü başta olmak üzere esasında şehrin her alanına yayılmıştır (**Şekil 15**). Ele alınan veriler ışığında sosyo-kültürel faaliyetlerin nitelik ve niceliğinin artırılarak şehrin gelecek senaryosu yazılabilir

4.1.3. Sanayi Fonksiyonu

Değişik hammaddeler ve yarı işlenmiş malların, fabrikalar ya da atölyelerde işlenerek kullanılabilir mallar durumuna getirilmesi üretim faaliyet ve tekniklerine sanayi denilmektedir (Doğanay,1994). Sanayi tesisleri insanlara sağlamış olduğu ekonomik kazançtan dolayı büyük öneme sahiptir. Çünkü günümüzde toplumların refah düzeyleri ve gelişmişlik durumları sanayileşmelerine göre ölçülmektedir (Koday'dan Özgen, 2007: 388).

Sanayi üretimi her şehirde kuruluşundan itibaren ona eşlik eden faaliyetlerin başında gelmektedir. Bu faaliyet türü söz konusu alanda yaşayan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak için ortaya çıkmıştır. Ancak bir şehirde sanayi fonksiyonun önemli olması için bu faaliyetin şehirde yaşayan halkın ihtiyaçlarını karşılamamanın ötesinde daha geniş bir alana hizmet etmesi gerekmektedir. Sanayi alanlarının gelişmesinde ulaşım, pazarlama, iş gücü ve hammadde en önemli faktörlerdir. Ayrıca sanayi tesislerinin yer seçiminde su ve elektrik temini ve ücreti, elverişli arazi temini ve ücreti, vergi ile yönetsel politikalar ve çok sayıda fiziksel ve kültürel beğeni gibi soyut özellikler saymak mümkündür (Hall, 2002).

Edremit ve çevresinde sanayi geçmişte olduğu gibi bugün de halkın geçim kaynakları arasındadır. Şehirde sanayi en başta zeytincilik olmak üzere, orman ürünleri, zirai ürünler ve zirai aletler imalatı unsurlarını kapsamaktadır. XVI.yüzyılda bugün Edremit ilçesi sınırları içerisinde kalan sahada birden fazla zeytinyağı mengenesi, değirmen ve semerci olduğu tarihi kaynaklarda yazılıdır.

XVII.yüzyılda Edremit şehrinde 1 helva imalathanesi, 1 debbağhane, 1 kunduracı, 1 saraç, 1 demirci ve 1 sandalyeci olduğu tarihi belgelerde geçmiştir (Yüceşahin, 1997: 244). Edremit çevresinde çoğunluğu tarım ve hayvancılığa dayalı küçük atölyelerde mamul maddeler üretilmekteydi. Kurtuluş savaşı yıllarında bu atölyeler durma noktasına gelmiş, cumhuriyet ile birlikte toparlanmışlardır. Cumhuriyet'in ilk yıllarında tarıma dayalı sanayi gelişmiştir. Çünkü bu sanayi dalı az sermaye ve işgücü istiyordu.

Bir yerleşmenin merkezi bir rol üstlenmesi, onun çevresindeki daha küçük yerleşmelerle kurduğu ilişki düzenine ve ekonomik aktivitelerine bağlı olarak gerçekleşir (Arınç, 200: 173). Edremit şehrinde sanayinin gelişmesinde ham maddenin rolü oldukça önemlidir. Hammaddeye bağlı olarak gelişen iki sanayi kolu vardır. Bunlardan ilki tarıma dayalı sanayi, ikincisi taşta toprağa dayalı sanayidir. Edremit şehrindeki yerel hammaddelerden en önemlilerinden biri zeytindir. Çünkü işletmeciler öncelikle yerel hammaddeleri kullanmaktadırlar. Edremit Körfezi ve

yakın çevresinin sanayisi birinci derecede zeytincilik faaliyetlerine bağlıdır. Dolayısıyla şehirde faaliyette bulunan fabrikalar çoğunlukla zeytinyağı fabrikalarıdır.

Edremit'te ilk zeytinyağı fabrikası 1874 yılında kurulmuştur. 1874'ten önce Edremit kasabasında Köçekçi Mengenesi, Emir Efendioğlu Mengenesi, Kısaoğlu Mengenesi, Salih Reis Mengenesi, Müderrisizade Hilmi Efendi Mengenesi adı altında 5 büyük zeytinyağı mengenesi bulunmaktaydı (Yetkin, 1939: 138). 1876 yılında 46 adet zeytinyağı mengenesinin açılmasıyla şehrin sanayisinde bu alanda ilk ciddi atılım gerçekleşmiştir. İkinci zeytinyağı fabrikası 1886 yılında Evliyazade Şakir Efendi tarafından açılmış, 1887'de üçüncüsü açılmıştır. 1899'da Hilmi Bey Fabrikası, 1904'te İhsan Bey Fabrikası, 1909'da Karagözoğlu Fabrikası açılmıştır.

1934 yılında Edremit şehrinde nüfusun meslek dağılışına bakıldığında mesleksiz, mesleği meçhul olanlar veya gayri muayyen olanların nüfusun yarısından fazla olması (%57.4) şehrin ekonomik gücünü göstermesi açısından önemlidir. Bunun dışında umumi idare ve hizmetler, serbest meslek grubundakilerin toplam nüfus içindeki oranı (%17.4) dikkat çekicidir. Bu sırayı Sanayi ve Küçük San'atlar (%9.8) takip etmektedir (Tablo 58).

Tablo 58: Edremit Şehrinde Nüfusun Meslek Gruplarına Göre Ayrılışı (1934)

Meslekler	Mutlak Rakamlar			Oran (%)		
	E	K	T	E	K	T
Mesleksiz, Mesleği M. veya Gayri M. Olanlar	2127	5080	7207	29.9	93.2	57.4
Umumi İdare ve Hizmetler, Serbest Meslek	2141	44	2185	30.1	0.8	17.4
Sanayi ve Küçük San'atlar	1136	94	1230	16.0	1.7	9.8
Toprak Mahsulleri	978	167	1145	13.8	3.1	9.1
Ticaret	462	12	474	6.5	0.2	3.8
Nakliyat ve Muvasala	225	-	225	3.2	-	1.8
Ev İktisadiyatı, Şahsı Hizmetler	37	53	90	0.5	1.0	0.7
Toplam	7106	5450	1255	100.	100.0	100.0

Kaynak: "Balıkesir Vilayeti" (1934:113) adlı eserden alınmıştır.

1934 yılında Edremit'te sanayi kollarındaki dağılışa bakıldığında elbise sanayi (337 kişi), ihtisası gayri muayyen sanayi (223 kişi) ile gıda, içki ve tütün sanayi (183 kişi) ilk sıralarda bulunmaktadır. Bunu demir sanayi (112 kişi), ağaç işleme sanayi (107 kişi), inşaat- bina ve mobilya sanayi (107 kişi) takip etmektedir. Hint keneviri (%66.7) ve elbise sanayinde (%94.1) kadın oranı göze çarpmaktadır (Balıkesir Vilayeti, 1934).

Türkiye 1945 yılında sonra hızlı bir makineleşme sürecine girmiştir. Tarımda makineleşme ile tarım aletlerinin tamirini yapan küçük sanayi işletmelerinin sayıları artmıştır. Ülkemizde 1950'lerden itibaren İstanbul, Kocaeli, Bursa, İzmir ve Adana'da imalat sanayisinin toplandığı görülmektedir. Edremit şehrinde 1950'li yıllara kadar genellikle tarım ürünlerine dayalı atölye tarzındaki üretim devam etmiştir. 1950'lerden sonra meydana gelen sanayideki gelişmeler çoğunlukla küçük sanayi kolunda olmuştur.

Edremit önemli bir zeytin üretim -Edremit'e zeytinin başkenti denilebilir- alanıdır. Edremit'te zeytine bağlı sanayi özellikle 1960-1980 yılları arasında hızla artmıştır.

1980'li yıllarda Edremit'te çoğu zeytinyağı, ahşap işleri, kanaviçe- çuval yapımı ile uğraşan 12 fabrika yer almaktadır. Kösele, ziraat aletleri, demir gibi birkaç fabrika ilçe sınırları içindedir. Kent içindeki fabrikalar hemen hemen konut alanları ile iç içedir. Körfez bölgesinde 93 kuruluşun üye olduğu Ege Bölgesi sanayi adasının körfez kolunun bölgedeki sanayi tesislerine bakıldığında yağ tesislerinin sayısı (38 adet) hemen göze çarpmaktadır (Edremit İmar Planı, 1982). Bu ürünler genelde zeytinyağı ile ilgilidir. Şehir içinde ve Akçay'da 3 adet zeytinyağı fabrikası mevcuttur. Bu fabrikaların yılda 2 aylık bir çalışma devresi olmakla birlikte koku, artık madde, depolama, ham ve işlenmiş madde trafiği yönlerinden eksileri vardır. Dokuma sanayi tarımsal ürünlerin ambalajlama işlerini karşılamaktadır.

Şehirde aynı dönemde, çoğu oto tamirhaneleri ve ağaç işlerinde olmak üzere 428 işyeri bulunmaktadır. Bunlar şehrin Balıkesir girişi, Akçay çıkışına yerleşmişlerdir. Tenekeci ve diğer küçük esnaf çarşısı içindedir. Fakat yer yer konut içinde dahi atölyeler vardır. Küçük sanayide 1120 kişi çalışmaktadır (Edremit İmar Planı, 1982: 45).

Hamidiye Mahallesi'nde faaliyete geçen oto tamiri, kaporta vb. faaliyetlerin sürdürüldüğü küçük sanayi sitesi yer alır. Bu sitede kaynakçı, tornacı ve kaportacılar toplanmıştır. Çok sayıda bulunan tamir atölyelerinin varlığı Edremit'in geniş hinterlandı ve ulaşımındaki rolü ile yakından ilgilidir.

Edremit şehrinde sanayi kuruluşlarının çoğunu küçük atölyeler oluşturmaktadır. Günümüzde de atölyelerin çoğunluğu Küçük Sanayi Sitesi'nde organize şekilde toplanmıştır. Neredeyse şehrin merkezi iş sahası içinde kalmıştır. Çevresi konutlarla çevrilmiştir. 400'den fazla işyeri vardır. Şehirde çeşitli yerlerde dağınık durumdaki küçük atölyeler bulunmaktadır. Bu atölyeler marangozlar, oto döşemeciler, oto yedek parça satıcılar, oto boyacıları, tarım aletleri ve makine

tamircileri, torna ve tasfiyeciler, ev eşyası tamircileri, bobinajcılar, sepetçiler, bambu imalatı ve satışı yapan dükkânlar vb. pek çok konuda faaliyet göstermektedir. (Yüceşahin, 1997: 244-251).

2001 yılı itibariyle Edremit'te imalat sanayinde 1 adet devlete, diğerleri özel sektöre ait toplamda 13 kuruluş mevcuttur. Bu kuruluşlarda 508 kişi istihdam edilmektedir. Edremit'te gıda ürünleri ve içecek imalatına ait 3'ü özel sektöre ait olmak üzere 4 işyeri mevcuttur. Toplam 337 kişi çalışmaktadır. Ağaç ve mantar ürünleri imalatına ait 4 işyeri faaliyet göstermektedir. 193 işçiyle hizmet veren imalathanelerin hepsi şahıslara aittir. Kimyasal madde ve ürünleri, makine ve teçhizat, mobilya ve diğer imalatlara ait 1 adet kuruluş mevcuttur ve hepsi özel sektöre aittir. Metal eşya imalatına ait 2 adet özel sektörün hizmet verdiği kuruluş bulunmaktadır (**Tablo 59**).

Edremit şehrinde 1977 yılında işgücünün %17.39'nun ulaşımda, %14.39'nun turizmde, %14.37'sinin tarım, %13.54'nün sanayide ve %12.42'sinin küçük sanayide çalıştığı görülmektedir. 2000 yılında işgücünün %18'i ulaşım, %16'sı turizm, %15'i ticaret ve %10'u sanayi de çalışmaktadır. Kısaca sanayi ve tarım dışında diğer işgüçlerinde bir artış söz konusudur. Sanayinin geçen zaman içinde 3. sıradan 6. sıraya gerilediği görülmektedir (**Tablo 60**).

Tablo 59: Edremit İlçesindeki İmalat Sanayi Grupları (2001)

Sanayi Grupları	Sektör	İşyeri S.	Yıllık Ortalama S.	Çalışanların Yıllık Ort. S.	Ücretle Çalışanlara Yapılan Yıllık Ödemeler	Yılda Çalışılan İşçi-saat T.	Girdi	Çıktı	Katma Değer
Gıda ürünleri ve	Toplam	4	166	162	879672	399016	1221779	2379036	1157257
Gıda ürünleri ve	Devlet Sektörü	1	99	99	707339	239976	784853	1717157	932304
Gıda ürünleri ve	Özel Sektör	3	67	63	172333	159040	436926	661879	224953
Ağaç ve mantar	Toplam	4	193	191	945167	463856	7122035	9859513	2737478
Ağaç Ve Mantar	Özel Sektör	4	193	191	945167	463856	7122035	9859513	2737478
Kimyasal madde ve	Toplam	1	0	0	0	0	0	0	0
Kimyasal madde ve	Özel Sektör	1	0	0	0	0	0	0	0
Metal eşya sanayi	Toplam	2	0	0	0	0	0	0	0
Metal eşya sanayi	Özel Sektör	2	0	0	0	0	0	0	0
Makine ve teçhizat	Toplam	1	0	0	0	0	0	0	0
Makine ve teçhizat	Özel Sektör	1	0	0	0	0	0	0	0
Mobilya imalatı	Toplam	1	0	0	0	0	0	0	0
Diğer imalatlar	Özel Sektör	1	0	0	0	0	0	0	0
T	Toplam	13	508	501	2254828	1222800	11035906	16481529	5445623
T	Devlet Sektörü	1	99	99	707339	239976	784853	1717157	932304
T	Özel Sektör	12	409	402	1547489	982824	10251053	14764372	4513319

Kaynak: TÜİK, 2001 verilerinden derlenmiştir.

Tablo 60: Edremit Şehrinde İşgücü ve Hizmetlerde İstihdamın Sektörlere Göre Dağılımı (1977, 2000 Yılları)

İş Faaliyetleri	1977 Yılı		2000 Yılı (Tahmini)	
	Miktar	%	Miktar	%
Ulaşım	1567	17.39	3000	18
Turizm	1300	14.39	2580	16
Sanayi	1220	13.54	1660	10
Ticaret	1126	12.47	2500	15
K. Sanayi	1120	12.42	2330	14
İdari Hizmetler	974	10.73	2000	12
Bankacılık	157	1.73	330	2
İnşaat	187	2.06	500	3
Madencilik	13	0.20	-	-
Çalışabilen Nüfus	9004		16670	

Kaynak: İmar Planı, 1982: 53.

Devlet sektörünün tamamıyla, özel sektörün 10 ve daha fazla çalışana sahip olan işletmelerinin sayısı 1964'de 3001 iken, 2001 yılında 11.321'e yükselmiştir. 1964 yılında bu işletmelerde 302.359 kişi istihdam edilirken bu değer 2001 yılında 1.085.531 civarlarına yükselmiştir. Fakat 1964-2001 yılları arasında imalat sanayi işletmelerinin artması yanında, devlet sektörüne ait hem işletmelerin hem de çalışanların oranlarında azalışlar söz konusu olmuştur. Örneğin 1964 yılında ülkedeki işletmelerin %5.6'sı devlet sektörlü iken 2001 yılında bu oran %2.4'e gerilemiştir. Aynı şekilde bu sektörde çalışanların oranı da %34.8'den %10.4'e inmiştir. Bu gelişmeler bölgeler arasında aynı ölçülerde gerçekleşmemiştir (Ünal, 2011: 39-54).

2007 yılında Balıkesir'de merkezde 209, Gönen'de 86, Bandırma'da 80 ve Edremit'te 55 adet sanayi tesisi yer almaktadır (**Tablo 61**).

2012 yılında Edremit şehrinde madencilik grubunda 1, gıda grubunda 23, gıda dışındaki diğer üretim alanlarında 37 ve inşaat grubunda 8 firma faaliyet göstermektedir (Balıkesir Sanayi Odası, 2015). Edremit şehrinde hizmet, ticaret ve atölye tipi sanayinin gelişmiştir.

Şehir ve çevresindeki sanayi faaliyetlerinin coğrafi dağılımını şehir içi küçük dağınık ölçekli sanayi, yol boyu gelişim alanları ve planlı gelişim alanları olarak sınıflandırmak mümkündür.

Tablo 61: Balıkesir'deki Sanayi Tesislerinin Dağılımı (2007)

İlçeler	Tesislerin Sayısı	Toplam İçindeki Yüzdesi (%)
Balıkesir	209	31.3
Gönen	86	12.9
Bandırma	80	12
Dursunbey	73	10.9
Edremit	55	8.2
Ayvalık	33	4.9
Marmara	26	3.9
Burhaniye	21	3.1
Susurluk	15	2.2
Gömeç	9	1.3
Bigadiç	9	1.3
Erdek	6	0.9
Balya	4	0.6
Sındırgı	4	0.6
Savaştepe	1	0.1
Toplam	668	100

Kaynak: KOSGEP İmalat Sanayi Veri Tabanı, 2013.

Şehir içi sanayi faaliyetleri daha çok gıda sanayi ile ilgilidir. Yol boyu sanayi büyük ölçüde Edremit-Akçay yolu boyunca gelişmiştir (Tablo 62). Ulaşım ve yerel hammadde kaynaklarının yakınlığı bunda etkilidir.

Tablo 62: Edremit Şehri ve Yakın Çevresinde Yol Boyu Gelişim Alanlarında Başlıca Sanayi Çeşitleri (2012)

Sanayinin Kuruluş Yeri	Sektörü	İş Yeri Sayısı
Edremit –Akçay	Süt Ürünleri İmalatı	3
	Yağ Fabrikaları	1 (Sabit Ertürk F.)
	Kereste Fabrikaları	5
Edremit –Balıkesir	Tuğla Fabrikaları	Atıl durumda
	Metal Döküm Fabrikaları	-

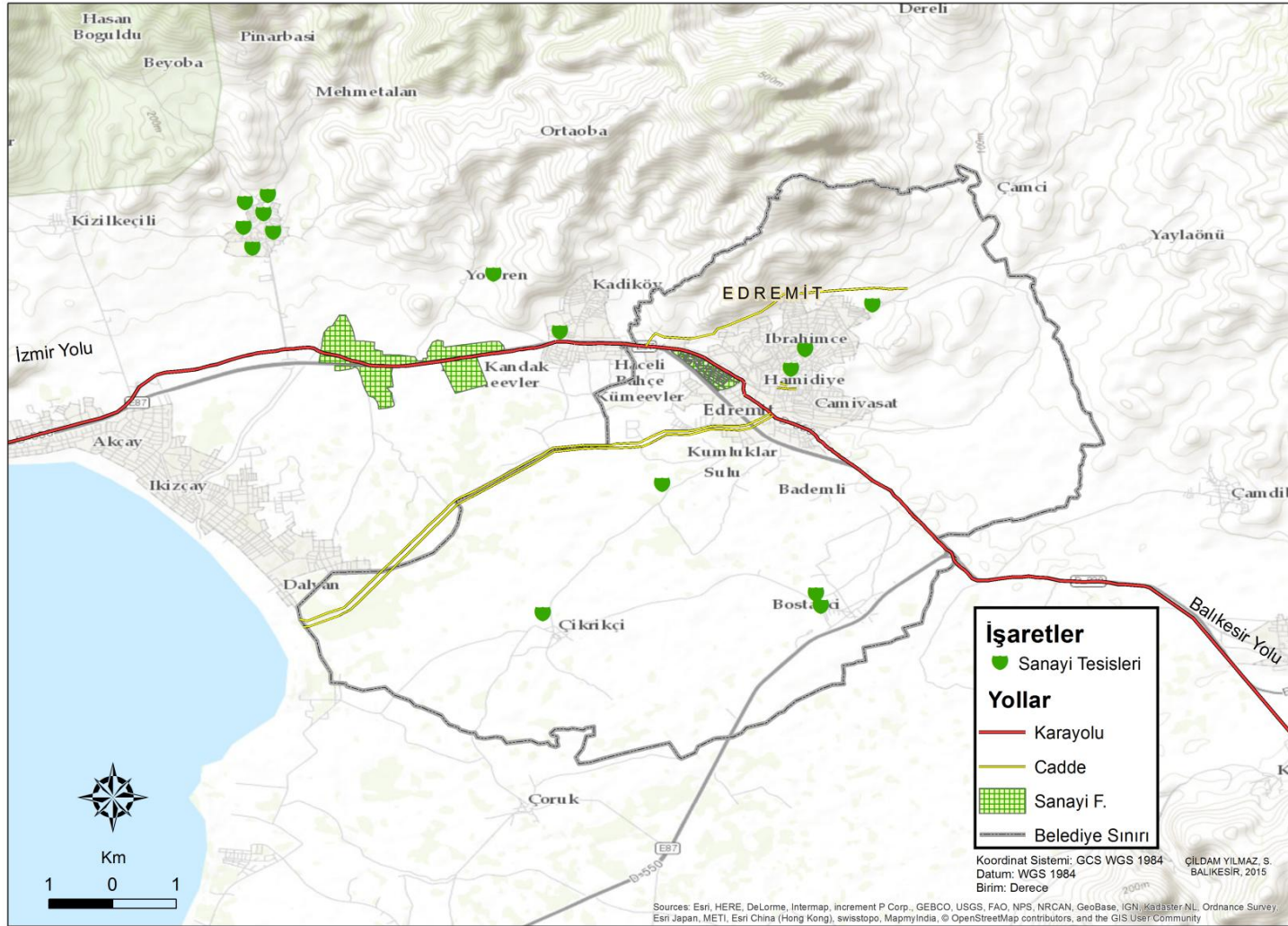
Kaynak: Edremit Ticaret Odası verilerinden derlenmiştir.

Şehirdeki planlı gelişim alanlarını organize ve küçük sanayi siteleri oluşturmaktadır (Şekil 17). Hamidiye Mahallesi'nde oto tamiri, kaporta vb. faaliyetlerin sürdürüldüğü küçük sanayi sitesi yer alır (Foto 15). Burada bulunan sanayi işyerleri küçük dükkânlar şeklindedir. Zamanla şehrin çıkış yolu üzerinde olan bu alan çirkin bir görüntüye neden olmuş ve şehir içi trafiği olumsuz yönden etkilemiştir. Eski Sanayi Sitesi hizmete cevap vermeyince, Akçay yolu üzerinde Büyük Sanayi Sitesi açılmıştır. Akçay yolu üzerinde kurulan sanayi sitesi 58.000 m²

kadardır (**Şekil 17**). Edremit'te, bazı sanayi tesislerinin bulunduğu bu alan -Çıkrıkçı köyü ve yeni devlet yolu arasındaki 4 ha'lık kısım dumansız, kokusuz sanayi tesislerine (ziraat aletleri, dokuma sanayi, ambalaj yapımı) ayrılmış durumdadır. Hamidiye Mahallesi'ndeki Küçük Sanayi Sitesi'nde yaklaşık olarak 100 tesis bulunmaktadır. Bunların 60 tanesi oto tamircisi, 40 tanesi PWC (Kapı-Pencere Üretimi) işiyle uğraşmaktadır.

Edremit şehri alt bölge merkezi olması ve turizmin gelişmiş olması nedeniyle çok sayıda oto tamirhanesi faaliyet göstermektedir. Özellikle oto parçacılar sayesinde her türlü motorlu aracın onarılması için gereken parçalar kolayca temin edilebilmektedir.

Şekil 17: Edremit Şehrindeki Sanayi Alanları (2015)

Fotoğraf 15: Hamidiye Mahallesi'nde Bulunan Küçük Sanayi Sitesi

Günümüzde Akçay yolu üzerinde Küçük Oto Sanatkârları Sitesi karşısında kurulan Organize Sanayi Sitesi'nde 180 işyeri faaliyet göstermektedir (**Tablo 63, Şekil 17; Foto 16**). 1988 yılında temeli atılan bu sanayi sitesi 1997 yılında faaliyete geçmiştir. Daha çok depo türü dükkânlar mevcuttur. Çoğunlukla gıda depoları (110 Adet) ve marangoz-mobilyacılar (40 Adet) aktiftirler. Burada 50-60 kişinin çalıştığı işyerleri mevcuttur. Daha çok büyük firmaların depoları, toptancılar ve imalat sanayine ait birimler bulunmaktadır.

Tablo 63: Edremit Organize Küçük Sanayi Sitesi (2015)

Sektör Adı	Tesis Sayısı	Sektör Adı	Tesis Sayısı
Gıda Sanayi (Depo)	110	Soğuk Demirci	5
Marangoz-Mobilya	40	Çelik Kapı	6
Geri Dönüşüm	10	PWC-Doğrama	9
Toplam			180

Kaynak: Saha Araştırması, 2015.

Fotoğraf 16: Akçay Yolu Üzerinde Bulunan Küçük Oto Sanatkarları Sitesi

Küçük Oto Sanatkarları Sitesi'nde ise her meslek türünü görmek mümkündür: Oto tamiri, oto kaporta, oto boyama, LPG gaz dönüşümü, oto makasçılık, motor tamiri, egzozcu, kaynakçı, torna-tefsiye, pima pen, mobilya, ahşap vb. Edremit Küçük Oto Sanatkarları Sitesi'nde oto tamirciliğine ait 150 tesis bulunmaktadır. Bunun yanında mobilya üretimi (8 adet), gıda sanayi (8 Adet), sabun imalatına (2 Adet) ait tesislerde bulunmaktadır (**Tablo 64**). Bu sanayi sitesinin en büyük problemi dükkânların çok küçük olmasıdır. Kapıya iki araç yanaştığında bütün yol kapanmaktadır.

Tablo 64: Edremit Organize Küçük Oto Sanatkarları Sitesi (2015)

Sektör Adı	Tesis Sayısı	Sektör Adı	Tesis Sayısı
Oto Tamirciliği	170	Gıda Sanayi (Algida,Bira)	8
Hurdacılık	3	Sabun İmalatı	2
Mobilya Üretimi	8	Kömür Satıcıları	5
Klima Bakımları	4		
Toplam			200

Kaynak: Saha Araştırması, 2015.

Organize Küçük Sanayi Sitesi, orta ve küçük esnafa hitap eden bu alan hareketli ve canlıdır. Orman ürünleri sanayini oluşturan tesisler atölye niteliğindedir. Ayrıca bu alanda İmalat kapasitesi büyük firmaların işyerleri mevcuttur. Depolama alanları büyük sanayi ile birlikte olduğu için kent dışına çıkarılarak kara yolu güzergâhı civarının bu alanlar için ayrılması doğru düşünülen bir karardır. Sanayinin ve imalatın kent dışına taşınması onu daha organize hale getirmiştir. Edremit'in sanayi alanlarının son derece planlı bir şekilde yerleştirmesi ile şehrin görüntüsünün bozulması ve çevreye zarar vermeleri önlenmiştir.

Şehir otogarının arkasında küçük bir sanayi sitesi daha mevcuttur. Daha çok oto tamircilerinin olduğu (70 Adet) bu alanda teneke (zeytinyağı-4 adet), mobilya (4 adet), zeytin sıkma makinesi (3 adet) ve kimyasal boya ve ahşap boya mamulleri (5 adet) üreten tesis olmak üzere toplamda 100 adet işyeri mevcuttur.

Edremit'te sanayi alanları planlı bir şekildedir. Bu alanda geleceğe dönük yatırım ve imar konularında akılcı bir politika izlenmiştir. Böylece gelecekte de şehirde dramatik sahneler yaşanmayacaktır. Edremit'te hizmet sektöründe çalışan nüfus diğer sektörleri geride bırakmaktadır. Fakat sanayi faaliyetleri, Edremit'te şehir gelişiminde önemli bir rol üstlenmemektedir. Hızlı bir şekilde gelişen bölgede turizm, zeytincilik ve yapılaşma ağırlıklı ekonomik büyüme mevcuttur. İlçede tarım ve hizmetlerin ilk sırada yer aldığını söylemek mümkündür. Edremit şehrinde sanayi kuruluşları doğrudan ya da dolaylı olarak zeytinle ilişkilidir. Zeytin üretimi ise pek gelişme gösterememektedir. Fakat şu kesinlikle unutulmamalıdır. Edremit'te tarıma dayalı sanayinin kalitesi artırılarak ve zeytin üzerinden gidilerek ülke dışında da belli bir piyasaya oluşabilir. Bu anlamda zeytin Edremit için bir vizyondur, fakat halen bir gerçek değildir.

4.1.4. Ticaret Fonksiyonu

Ticari faaliyetler, mal ve hizmetlerin para kazanmak amacıyla değiş-tokuşu anlamına gelmektedir. Bir yerleşmenin ekonomik yapısının temel taşlarını oluşturan ticari fonksiyonlar, şehirlerin etki alanının belirlenmesi ve şehrin gelişmesinde oldukça önemlidir. Şehirlerde ticari hayatın gelişimi birçok faktörün etkileşimi ile mümkündür. Sanayi faaliyetlerinin varlığı, ulaşım ve bankacılık faaliyetleri bunlardan birkaçıdır (Aliağaoğlu ve Uğur, 2010). Şehirlerin merkezi algısının oluşmasında ticarî fonksiyonların önemi büyüktür.

Ticaret fonksiyonu yerleşmelere esas gücü kazandırmaktadır. Şehirler çevrelerinden hammadde alır ve mamul madde sunar. Çevresiyle oluşturduğu bu döngü şehri besler. Tarih boyunca bu böyle sürmüştür. Henri Pirenne'ye göre, "Şehir yaşamı, ticaret ve sanayi ile doğrudan ilişkilidir. Şehirler ticaretin ayak izlerinden doğmuşlardır. Böylece şehirlerin hem sayıları artmış hem de başka şehirlerin kurulmasına vesile olmuşlardır (Karatepe,1995: 186-187).

Edremit'te ticari faaliyetlerin başlangıcı, çok eski dönemlere dayanmaktadır. Edremit, adli bir merkezdi. Aynı zamanda ağaç ürünlerinin ticaretinin (kereste) yapıldığı bir yerdi. Edremit Kaz Dağı peyniri ile de ün salmış, bu sayede Osmanlı İmparatorluğu zamanında saraylara kadar giden zeytin ve peynir sevkiyatı gerçekleşmiştir. Edremit doğuda Balıkesir ve Bursa, güneyden gelen Bergama ve İzmir şehirleri ile ve iskelerle Akdeniz'e açılıyordu. Yol ağının yaygınlığı ve ulaşım kolaylığı Edremit'te ticari hayatın büyük gelişme göstermesine sebep olmuştur.1573 yılında 517 hanelik vergi nüfusu olan şehirde 230 dükkân bulunması bunun en açık göstergesidir (Yılmaz,1995: 74).

16.yüzyılda Edremit'te yolcu ve tüccarın konaklamalarına imkân sağlayacak bir kervansaray ile İstanbullu evi olarak bahsi geçen bir han bulunuyordu (Genç, 2014). "Şehirlerdeki hanlara gelen tüccarlar hem burada konaklar hem de mallarını burada saklardı (Faroqhi,1993).

Edremit şehrinde ticari faaliyetlerin tarihi süreç içerisinde ele alınması kaydedilen gelişimin tespiti için önemlidir. 1835'te Edremit'te 8 han bulunuyordu. Bunlar; Acem Hanı, Sandıkçı Hanı, Topaloğlu Hanı, Kilisa Hanı, Bakırcı Hanı ve Hacı Ahmed Ağa Hanı'dır. Bu hanların en büyüğü 60 odalı iken en küçüğü 4 odalıdır. 60 odalı iki handan biri Bakırcı Hanı diğeri Topaloğlu Hanı'dır. Diğer hanların oda sayısı sırasıyla şöyledir: Muytab Hanı 5 odalı, Sandıkçı Hanı 11 odalı, Kilisa Hanı 9 odalı, Hacı Ahmed Ağa Hanı 6 odalı ve Acem Hanı 4 odalıdır. Edremit'teki hanların toplam kapasitesi 178 odadır (Kapaeciden Genç, 2014: 43). Bilindiği üzere hanlar ticaretin rotasını göstermektedir.

Edremit şehri ticaret yolları üzerinde yer aldığı için her dönem ticaretin merkezi olmuştur. Sultan I. Mahmut döneminde 1836 yılında bir fermanla Edremit'te tespit edilen dükkân ve işyerlerinin sayısı 370'dir. Kuyumcu-Bıçakçı, Tulumcu, kahveci vb. iş kollarına ait dükkânlar görülmektedir (**Tablo 65**).

Tablo 65: Edremit'te Tespit edilen İşyerleri (1836)

Dükkânlar	Edremit	Dükkânlar	Edremit
Kuyumcu-	52	Simitçi Fırını	5
Papuççu-	50	Sabunhane	4
Terzi	47	Kasap	4
Debbağ	42	Şerbethane	3
Bakkal	40	Ekmekçi Fırını	2
Mutaf-Saraç	24	Kiremit Ocağı	1
Kahveci	22	Aşçı	2
Sandıkçı	21	Hamam	2
Sebzeci	18	Boyacı	2
Berber	12	Leblebici	2
Kalaycı-Bakırcı	8	Bardakçı	1
Helvacı	6		
Toplam			370

Kaynak: Yetkin,1949.

İslâm şehirlerinde çarşıların büyük bir önemi vardır. Böylece şehirlerin merkezi yerlerine çarşılar kurulmuştur. Çarşılar, özellikle ticaret yolları üzerinde bulunan şehirlerde büyük önem kazanmıştır. Ticaretin İslâm dini tarafından teşvik edilmesi, müslüman halkın ticarete önem vermesine neden olmuştur. Ticaretin düzenli bir şekilde yürüebilmesi içinde aynı zanaat kolunda faaliyet gösteren esnaflar aynı yerde toplanmış ve böylece çeşitli çarşılar oluşmuştur.

1889 yılında Edremit Ticaret Odası kurulmuştur. H.1307 (M.1891) yılı salnamesinde köyleriyle birlikte Edremit kasabasında 11fabrika, 63 su değirmeni, 39 fırın, 120 kahvehane, 7sabunhane, 6boyahane, 12debbağhane, 8han bulunmaktadır (Balıkesir İl Yıllığı, 1969: 69-204). Edremit kasabası tahrir defterlerinde “Bazar durur şehirdür iki yerde Cuma kılınur” şeklinde tanımladığı için şehir ve kasaba kriterlerinde, ticari ve dini merkez olma özelliğine uygunluk göstermektedir (Yılmaz, 1995: 118).

Şehirde ticaretin durumunu seyyahlardan da öğrenmek mümkündür. 19.yüzyıl başlarında Edremit'e gelen seyyahlar burada ticaretin geliştiğine ve geniş zeytinliklerin bulunduğuna dikkat çekmişlerdir (Pınar, 2001). Edremit, bu dönemde İstanbul'un zeytinyağı ihtiyacını karşılayan önemli yerleşmelerinden biridir (Mantran, 1990).

Edremit Kazasında 1930 yıllarında üretilen ürünler ve miktarlarına bakıldığında zeytinin üstünlüğü görülmektedir (Tablo 66). 1933 yılı itibariyle Edremit Ticaret Odası'na kayıtlı 163 ticaret müessesesi bulunmaktadır. Kazanın başlıca ihraç ürünleri zeytinyağı, pirina, çam kabuğu, odun, balmumu, fasulye, canlı hayvan

ve tütündür. Bunlardan zeytinyağı İtalya, Fransa, İngiltere ve İskenderiye'ye; pirina Yunanistan ve İtalya'ya ihraç edilir. Çam kabuğu, çıra, odun, fasulye ve canlı hayvan Yunanistan'a; armut ise İskenderiye'ye ihraç edilmektedir. İthal maddeleri ise; makine ve manifatura, demir, kahve ve petroldür (Edremit Ticaret Odası, 1933: 18).

Tablo 66: Edremit Kazasında Üretilen Ürünler (1930)

Ürün	1930	Ürün	1930
	Kilo Miktarı		Kilo Miktarı
Arpa	1.200.000	Muhtelif Sebzeler	2.500.000
Buğday	1.000.000	Yün ve Yapağı	21.000
Bakla	50.000	Tütün	160.000
Çavdar	150.000	Balmumu	20.000
Fasulye	60.000	Börülce	22.000
Mısır Darısı	1.000.000	Burçak	25.000
Üzüm	50.000	Kavun ve Karpuz	400.000
İncir	800.000	Zeytin tanesi	35.000.000
Muhtelif Meyveler	700.000	Zeytin Yağı	7.000.000

Kaynak: Edremit Ticaret Odası, 1933: 15-17.

1934 yılında şehirde ticaretle uğraşanların sayısı 474 kişidir (%71.5). Otel, han, pansiyon işletenlerin sayıca fazla olması da (%21.3) aynı zamanda ticaretteki hareketliliğin bir yansımasıdır (**Tablo 67**).

Tablo 67: Edremit Şehrindeki Ticaretle Uğraşanların Sayısı

Meslekler	Mutlak Rakamlar			Oran (%)	
	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Ticaret	331	8	339	71.7	66.7
Bankacılık, Borsacılık	12	3	15	2.6	25.0
Otelcilik, Han, Pansiyon, Gazino, Kahve	100	1	101	21.6	8.3
Ticarete Yardımcı İşler	19	-	19	4.1	-
Toplam	462	12	474	100.0	100.0

Kaynak: "Balıkesir Vilayeti" (1934: 114-117) adlı eserden alınmıştır.

1938 yılında Edremit şehrinde yer alan meslek gruplarının toplamı resmi ve özel sektörle birlikte 386'dır (Özdemir, 2009). 1939 yılında Edremit Ticaret Odasına kayıtlı 193 üye bulunmaktadır (Yetkin, 1939: 83).

1950'lerden itibaren giderek yoğunlaşan kırdan şehirlere göç Edremit'teki nüfusun hızla artmasını sağlamıştır. Sonrasında turizmin devreye girmesiyle nüfus daha da artmıştır. Bu nüfus artışı şehirde sağlık, kültür ve eğitim gibi birçok ihtiyacı beraberinde getirmiş ve hizmet sektörünün gelişimi için ivme görevi görmüştür.

1967 yılında ilçede 5 adet akaryakıt istasyonu,13 otel,11 motel,19 pansiyon ve 10 adet lokanta bulunmaktadır (Balıkesir İl Yıllığı, 1967: 227). Bu yılda odaya kayıtlı 638 üye ve 29 şirket vardır.

1973 yılında kazada 45 zeytinyağı fabrikası, 2 rafine fabrikası ve 2 prina farikası vardır. Turistik tesis olarak 12 otel,12 motel ve 11 lokanta bulunmakta olup tesislerdeki yatak sayısı 1176'dır.

Edremit 1980'li yıllara kadar önemli bir ivme gösterememiştir. Turizmin bir hız göstergesi olarak şehre dâhil olması ekonomik faaliyetleri canlandırmıştır.

1990-2000'li yıllarda elverişli şartların etkisiyle şehir, bir yandan mekânsal olarak büyüme gösterirken, diğer yandan da çeşitli ekonomik fonksiyon alanları, geleneksel alanlarından çıkararak modern alanlar oluşturmaya başlamıştır. Şehirselleşmeye bağlı olarak yeni şehirselleşme alanları ortaya çıkmıştır. Özellikle 1990'lı yıllarda hızlı bir şekilde büyüyen şehirde Cumhuriyet, Cennetayağı, Atatürk mahallelerinin ortaya çıkmaya başlaması, yeni ticaret alanlarının oluşmaya başlamasına neden olmuştur.

Ülkemizde şehirselleşmeler arasında en büyük grubu hizmet şehirleri oluşturmaktadır (Tunbul, 2000: 152). Edremit'te bu şehirlerden biridir. 1985, 1990, 2000 yıllarında nüfusun (33.542 kişi) yarısından fazlası (22.917 kişi) hizmetler sektöründe çalışmaktadır (**Tablo 33**). 1985'de hizmetler sektörünün genel sektörler içerisindeki oranı %64.4 iken 1990'da %67.2 ve 2000 yılında %74'e çıkmıştır (**Grafik 11**). Hizmetler sektöründe çalışanların oranının tüm çalışanların 50'sinden fazla olması şehrin ticaret şehri olduğunu göstermektedir.

1993 yılı itibarıyla de Edremit şehrinde yer alan oda statüsündeki meslek kuruluşlarının üye sayısı 6924'tür. En çok üyeye sahip meslek kuruluşu 2850 kişi (%41.16) ile şoförler odası iken, en az üye sayısı 79 kişi (%12.92) ile kasaplara aittir. Şoförler odasını Maden-iş sanat (%12.92), bakkallar (%11.55), kahveciler (%6.13), terziler (%5.99) ve lokantacılar (%5.08) takip etmektedir (**Tablo 68**).

Tablo 68: Edremit'te Yer Alan Oda Statüsündeki Meslek Kuruluşları (1993)

Adı	Kuruluş tarihi	Üye sayısı	%
Şoförler	1974	2850	41.16
Maden-İş sanat	1955	895	12.92
Bakkallar	1964	800	11.55
Kahvehaneciler	1965	425	6.13
Terziler	1955	415	5.99
Lokantacılar	1972	352	5.08
Ağaç işleri	1961	200	2.88
İnşaat ustaları	1967	180	2.59
Berber-kuaförler	1965	160	2.3
Oto tamircileri	1979	150	2.16
Bahçevanlar	1953	124	1.79
Ayakkabıcılar	1965	107	1.5
Manavlar	1970	105	1.5
Fırıncılar	1973	82	1.18
Kasaplar	1965	79	1.14
Toplam		6924	

Kaynak: Edremit Ticaret Odası, 2013.

2015 yılı itibariyle Edremit şehrindeki Edremit Ticaret Odası'na kayıtlı 12 meslek grubu vardır. En fazla kayıtlı üye sayısı olan (441 kişi) İnşaat Mühendisliği, Mühendislik, Mimarlık ve Yapı Denetim faaliyetleri meslek grubudur. Bunu 210 ve 202 kayıtlı üye sayıları ile Ulaştırma, Otomotiv, Akaryakıt ve Müşavirlik Meslek Grubu ve PVC, İnşaat Malzemeleri, Madencilik ve Makine Meslek Grubu takip etmektedir. Üye sayısı en az olan grup (81 kişi) ise Dokuma, Ayakkabı ve Deri İmalî, Tekstil Ticareti Faaliyetleri Meslek Grubu'dur (**Tablo 69**).

Tablo 69: Edremit Şehrinde Ticaret Odasına Kayıtlı Meslek Grupları ve Üye Sayıları (2015)

Meslek Grubu	Kayıtlı Üye S.
İnşaat Mühendisliği, Mühendislik, Mimarlık ve Yapı Denetim faaliyetleri Mes.Gr.	441
Ulaştırma, Otomotiv, Akaryakıt ve Müşavirlik Meslek Grubu	210
PVC, İnşaat Malzemeleri, Madencilik, Makine Ekipmanları Meslek Grubu	202
Yağ, Gıda ve İçecek Maddeleri İmal ve Ticaret Meslek Grubu	198
Konaklama, Lokanta ve Turizm Faaliyetleri Meslek Grubu	178
D. Tüketim M, Orman Ü, Elektrikli, Eşya, Mobilya İ. ve Ticareti Meslek Grubu	134
Kozmetik, Sağlık ve Hizmet Faaliyetleri Meslek Grubu	124
Mücevherat, Finans, Sigorta ve Aracılık Hizmetleri Meslek Grubu	121
Kırtasiyecilik, Reklamcılık Basın Yayın, Eğitim Meslek Grubu	92
Yapı, İşyeri Kooperatifi, İnşaat İşi İle İlgili Faaliyetler Meslek Grubu	83
Dokuma, Ayakkabı ve Deri İmalî, Tekstil Ticareti Faaliyetleri Meslek Grubu	81

Kaynak: Edremit Ticaret Odası (ETO) verilerinden derlenmiştir.

Bankalar şehirlerde kurulmaktadır. Ticari hayattaki etkinlik banka sayılarında artışa sebep olmaktadır. Bu bankalar, para transferini gerçekleştirerek ticareti kolaylaştırmaktadırlar. Bankacılık faaliyetleri, ekonomik faaliyetlerin gelişimini yakından etkilemektedir. Bir yerleşmede mevduatların krediye çevrilmesi önemlidir. Şehirde bu alanda sıkıntılar görülmektedir. Girişimciliğin gelişmesi ve yatırımların yeterli düzeye gelmesiyle bu durumun üstesinden gelinecektir.

Bankalar şehir ekonomisinde dönen paranın artışına işaret etmektedir. Banka sayısının nüfusun ekonomik seviyesinin yükselmesi ve ticaretin potansiyelinin artışına bağlı olduğu bilinmelidir. 1982'de şehirde 10 banka şubesi mevcut olup, bunlarda 157 kişi çalışmaktadır (Edremit İmar Planı,1982). 2015 yılı itibariyle Balıkesir il merkezi ve 20 ilçesinde 19 bankaya ait 159 farklı banka şubesi hizmet vermektedir. Merkezde 40, Ayvalık'ta 12, Bandırma 21, Edremit 29 banka şubesi var iken en az banka şubesi (1adet) Savaştepe, Marmara, Kepsut, İvrindi, Balya ilçelerinde bulunmaktadır. En fazla banka şubesine sahip ilçenin Edremit olduğu görülmektedir (**Tablo 70**). Bunlardan 13 tanesi şehir merkezinde yer almaktadır. Ziraat Bankası, İş Bankası, Vakıf Bank, Halk Bankası gibi bankalar, Edremit şehrine merkezîyet gücü kazandıran başlıca kuruluşlardır. Şehirde İş Bankası'nın iki, diğerlerinin birer şubesi bulunmaktadır (**Foto 17**).

Tablo 70: Balıkesir İlindeki Mevcut Banka Şubeleri (2015)

İlçeler	Banka Şubeleri	İlçeler	Banka Şubeleri
Merkez	33	Sındırgı	3
Edremit	29	Havran	2
Bandırma	23	Manyas	2
Ayvalık	13	Altıeylül	2
Gönen	12	İvrindi	1
Karesi	10	Kepsut	1
Burhaniye	9	Balya	1
Susurluk	7	Marmara	1
Bigadiç	6	Savaştepe	1
Erdek	6	Gömeç	1
Dursunbey	4	Toplam	167

Kaynak: Türkiye Banka Şubeleri Rehberi.

Fotoğraf 17: Tarihi İş Bankası Binası

Ticari işyerlerinin sayısı kadar bunların şehir içi dağılışı da önemlidir. Tümertekin şehirlerdeki ticaret sahalarını dört başlık altında incelenmiştir (Merkezi İş Sahası, Ticari Şeritler (Dükkânlar, Yollar), Dağınık işyerleri ve alışveriş merkezleridir (Tümertekin'den Aliaağoğlu, 2003: 155).

Şehirde MİA oluşmuştur. Ancak ondan önce geleneksel ticari merkez hakkında bilgi verilmelidir. Şehrin geleneksel ticari merkezini yukarı Çarşı olarak adlandırılan alan oluşturmaktaydı. Şehirde ticaretin ilk gelişim alanı olan Eski Hükümet Konağı Caddesi yani Yukarı Çarşı denilen alan ile Çınar Palas denilen, bugünkü Cumhuriyet Meydanı'nın olduğu alanlardır. Kurşunlu Camiinin olduğu çevre ve Çayıcı Caddesi'nin baş tarafları şehrin ilk ticari alanlarıydı. Cumhuriyet Meydanı'nın olduğu yerde seyyar fotoğrafçılar ve oteller vardı. Yukarı Çarşı denilen alan bugün ticari önemini kaybetmiştir. Manifaturacılar, tuhafiyeciler bu alanda yoğundu. Bugün ticari alanlar yer değiştirmiştir. Fakat Cumhuriyet Meydanı eskiden olduğu gibi şimdi de önemini korumaktadır. Gün içinde şehrin en kalabalık alanı olan

Cumhuriyet Meydanı çevresinde bankalar, beyaz eşya dükkânları, kolonyacılar, lokantalar, kuyumcular, züccacıeciler vb. bulunmaktadır.

MİA sahası şehirlerde üst düzey merkezleşmeyi ifade eder. Günümüzde Edremit şehrinde merkezi iş alanı (MİA) Cumhuriyet Meydanı ve bu meydandan ışınlar halinde çevreye doğru uzanan caddeler üzerinde toplanmıştır. Şehir bu merkezin çevresinde büyümüş ve gelişmiştir. Şehrin en hareketli kısmı kuşkusuz Cumhuriyet Meydanı'dır. Meydanın çevresinde 3-4 katlı binaların yanında son yıllarda yapılmış daha yüksek katlı büyük modern işyerleri mevcuttur. Çok çeşitli işyerleri, büro ve taksi durakları bu meydandadır. Meydana 7 cadde açılmaktadır. Aslında Cumhuriyet Meydanı bir ahtapota ve meydana açılan caddeler ahtapotun kollarına benzetilebilir. Bu caddelerden Kurşunlu, Hürriyet, İnönü caddeleri ile Menderes Bulvarı civarında ticari faaliyetler yoğun iken orta düzeyde bir seyir izleyen caddeler Zübeyde Hanım, Sıtkı Paşa ve Çayiçi caddeleridir. Ayrıca bu caddeler daha uzakta olan işkollarına ait sahaları ve ikametgâh alanlarını meydana bağlamaktadır. Son yıllarda birkaç caddede ticari işyerlerinin sayısı artmıştır. Bu durum şehirde mekânsal kullanım farklılaşmasının başladığını göstermektedir. Ticari faaliyetlerin yüksek olduğu Hürriyet (Eski Belediye Caddesi) ve İnönü caddeleri üzerinde ticari birimlerin alt katları ticaret, üst katları ise daha çok büro olarak kullanılmaktadır. Zübeyde Hanım ve Kurşunlu caddelerinde ise dükkânların alt katları ticaret, üst katları da konut olarak kullanılmaktadır (**Foto 18**). Cumhuriyet Meydanı'ndan çevreye doğru açıldıkça geleneksel işyerlerinin sayısı artmaktadır.

Merkezi İş Alanı şehre hayat veren alanların başında gelmektedir. Edremit şehrinde Merkezi İş Alanı içerisinde yer alan Cumhuriyet Meydanı ve açılan caddelerde 4 tane otel mevcuttur: Zeybek (Hürriyet Cad.), Karagöz (Menderes Bulvarı), Hürriyet ve Dev Otelleri (İnönü Cad.). Ticari faaliyetler açısından bakıldığında Edremit'te çok fazla pasaja rastlanmamaktadır. Pasajlarda manifaturacılar, bürolar, mühendislik büroları, emlakçılar, fotoğrafçılar, çiçekçi vb. işyerleri bulunmaktadır. Çoğunlukla avukatlık, serbest muhasebe, mali müşavirlik ve noterlik gibi işyerlerinin bulunduğu bu yerler şehrin önemli hizmet faaliyetlerinin verildiği alanlardır. Özellikle Cumhuriyet Meydanında bulunan pasajlarda avukatlık ve hukuk bürolarının çokluğu dikkat çekicidir (**Foto 19**). Bu pasajların yan taraflarında fotoğrafçı, yiyecek-içecek dükkânları mevcuttur. Üst katlarında konutlar yer almaktadır.

Fotoğraf 18: Alt Katında İşyerleri, Üstte Konutların Yer Aldığı Zübeyde Hanım Caddesi ve Edremit Şehrinde Ticari İşyerlerinin Yoğunlaştığı Hürriyet Caddesi'nden Bir Görünüm

Fotoğraf 19: Cumhuriyet Meydanı'nda Bulunan Pasajlardan Bir Örnek

Edremit şehrinde işyeri türleri açısından uzmanlaşmanın görüldüğü belli caddeler saptanmıştır. Menderes Bulvarı şehrin can damarı niteliğinde olan ticaret alanlarından birini oluşturmaktadır (**Foto 20**). Adnan Menderes Bulvarı'nda hemen hemen şehrin tüm bankaları dizilmiştir. Denizbank, Vakıfbank, Ziraat İş Bankası, Vakıflar vb. bunlardan birkaçıdır. Edremit şehrinde lokantaların yoğun olduğu İnönü Caddesi üzerindeki Cumhuriyet Lokantası'nın olduğu sokak trafiğe kapatılmış ve tamamen lokantalara ayrılmıştır. Meydandan yukarıya doğru gidildiğinde şehrin önemli ticari alanlardan biri olan Kapıcıbaşı Caddesi bulunmaktadır. Hürriyet Caddesi üzerinde daha çok berber-kuaför salonları yer almaktadır. Mücevherat, finans, sigorta ve aracılık hizmetleri meslek grubunun, Yukarı Çarşı Caddesi üzerinde yoğunlaştıkları görülmektedir. İnönü Caddesi şehirde resmi dairelerin ve trafiğin yoğun olduğu bir alandır. Akçay caddesi üzerinde oto tamir atölyeleri, yedek parça ve ev malzemesi satan (leğen, kazan, soba, boru vb.) işyerleri mevcuttur.

Fotoğraf 20: Şehrin Can Damarlarından Adnan Menderes Bulvarı

Dağınık işyerleri, insanların günlük ihtiyaçlarını kolayca mesafe kaygısı yaşamadan giderebileceği köşebaşı işyerleridir. Dağınık işyerlerini şehrin her tarafında görmek mümkündür. Bunlar, özellikle mahalle aralarında, köşebaşlarında bakkallar şeklinde görülmektedirler.

Şehirlerde yakın dönemlerde önemi artan bir diğer ticaret alanı toplu alışveriş merkezleridir. Türkiye’de toplu alışveriş merkezlerinin gelişimi dış dinamiklerle yakından ilişkilidir. Cumhuriyetin ilk yıllarında bakkal ve geleneksel semt pazarları perakende ticaretin iki önemli bileşeni durumundadır. 1950’li yıllar Türkiye’de gelişmiş ülkelerde yaşanan perakende ticaretten etkilenme yılları olmuştur. 1980’li yılların sonu Türkiye’de toplu alışveriş merkezlerinin kuruluş yılı olmuştur. (Cengiz ve Özden, Tarih belirtilmemiştir). Önce ülkenin İstanbul, Ankara ve İzmir gibi büyük şehirlerde sonrasında orta ölçekli şehirlerde ve günümüzde ilçelerde bile bu oluşum görülmektedir. Edremit şehrinde Akçay yolu üzerinde Kipa ve Novada alışveriş merkezleri açılmıştır (**Foto 21**). Kipa Alışveriş Merkezi 26 mağazayla hizmet vermektedir.

Foto 21a.

Foto 21b.

Fotoğraf 21 a, b: Akçay Yolu Üzerideki Kipa ve Novada Alışveriş Merkezleri

Şehirlerin en önemli alternatif alışveriş mekânlarından biri de haftalık pazarlardır. Pazarların bu kadar rağbet görmesinde ucuzluk, ürün çeşitliliği gibi çeşitli faktörler etkilidir. Şehirlerde büyük ve küçük ölçekli çeşitli pazarlar kurulmaktadır. Haftalık pazarlar olduğu gibi daimi pazarlar da görülmektedir. Ayrıca satılan tek tip mala göre ayrılan pazarlar da mevcuttur: Yoğurt pazarı, peynir pazarı vb.

Edremit şehrinde perşembe günü hariç haftanın her günü pazar kurulmaktadır (**Tablo 71**). Bölgenin en büyük pazarı çarşamba günleri kurulan Çarşamba Pazarı'dır (**Foto 22**). Gazicelal, Camivasat, Soğanyemez ve Hacituğrul mahallelerini içine alan bu pazar, Merkezi İş Alanı içinde yer almaktadır. Bu pazarın en yoğun kısımları Cumhuriyet Meydanı'na açılan iki cadde (Zübeyde Hanım ve Kurşunlu) arasında kurulmaktadır. Çarşamba günleri köylüler hem mal satmak hem de haftalık alışverişlerini yapmak için Edremit'e gelmektedirler. Tuzcumurat Mahallesi'nin Gümrük mevki civarında Ülkü Tepe'ye doğru Akarsu Caddesi üzerinde Cumartesi Pazarı kurulmaktadır.

Tablo 71: Edremit Şehrinde Kurulan Başlıca Pazarlar (2015)

Zamanı	Pazarın Kurulduğu Mahalle	Tezgâh Sayısı
Pazartesi	Cumhuriyet	250
Salı	Cennetayağı	200
Çarşamba	Tuzcumurat, Camivasat, Hacituğrul, Soğanyemez, Gaziilyas, İbrahimce, Gazicelal,	1361
Perşembe	-	-
Cuma	Akçay	400
Cumartesi	Tuzcumurat (Gümrük mevki)	150
Pazar	Akçay-Zeytinli B.	500

Kaynak: Edremit Belediyesi ve Alan Çalışması, 2015.

Cumhuriyet Mahallesi'nde pazartesi günleri pazar kurulmaktadır. Ürün çeşidinin oldukça çok olduğu bu pazarlarda halk, yiyecek ihtiyacının dışında, giyecek ve diğer gereksinimlerini de karşılamaktadır. Manifaturacılar, toptan ticaret yapanlar malları İstanbul ve İzmir'den almaktadır. Pazar satıcıları ise çoğunlukla Edremit halkındandır. Pazarda dağlık alanlarda toplanan çeşitli otların ticareti de yapılmaktadır. Edremit pazarlarında mevsimine göre hindiba, alan maydanozu (yumurtalı yapılı), ebe gömeci, turp otu (haşlanıp, zeytinyağı ve limonla servis edilir), kekik, ihlamur, altın otu vb. otlar satılmaktadır. Bu pazarlar şehirli nüfusun haftalık sebze ve meyve ihtiyacını karşıladığı gibi pazara katılan kırsal kesim de hem mal satarak hem de kendi ihtiyaçlarını şehirde karşılayarak çift yönlü bir etkileşim gerçekleşmektedir. Çarşamba Pazarı'nda 1361 adet tezgah, Cumartesi Pazarı'nda 150 adet tezgah ve pazartesi pazarında 250 adet tezgah kurulmaktadır (**Tablo 71**). Çarşamba Pazarına Burhaniye, Havran ve Kalkım'dan (Çanakkalebelde) yoğun ilgi gösterilmektedir.

Pazarlar bir yandan hizmet sunarken, bir yandan da sorun üretmektedirler. Üstlerinin açık olması, zeminin toprak oluşu, wc'lerin olmaması, araç park yeri, apartman girişlerinin kapatılması, gürültü sayılabilecek başlıca sorunlardır. Özellikle Çarşamba Pazarı şehirdeki trafiği alt-üst etmektedir. Bu problemlerin giderilmesi için pazarlara ait özel yerlere (tuvalet vb.) ihtiyaç vardır. 2017 yılı itibariyle şehre kapalı pazar yeri yapımı düşünülmektedir.

Fotoğraf 22: Edremit'in En Büyük Pazarı (Çarşamba Pazarı)

Şehirdeki başka bir ticaret alanı sebze-meyve hali çevresinde oluşmuştur (Foto 23). Fakat bu toptancı hali daha çok kışın faal durumdadır. Dışarıdan gelen meyveler -elma, portakal- manavcılar tarafından buradan alınmaktadır. Toptancı hali şehrin girişindedir. Ayrıca şehrin içinde de Belediye Sebze-Meyve Hali bulunmaktadır. Parekende satışların yapıldığı bu halde kasaplar çoğunluktadır. Belediye halinin bulunduğu cadde üzerinde büyük marketlerin açılmasıyla önemi günden güne azalmaktadır.

Bu bahsedilen alanlar dışında, şehrin bazı kesimlerinde gelişme gösteren farklı ticaret alanları vardır. Bunlardan biri köylü garajı civarında kurulmaktadır. Burada kırsal kesime hitap eden iş alanları mevcuttur: Manav, küçük giyim dükkânları, kasap vb. Yeni garajın açılmasıyla köylü garajı oraya taşınmıştır. Böylece bu alan eski aktivitesi kaybetmiştir.

23a.

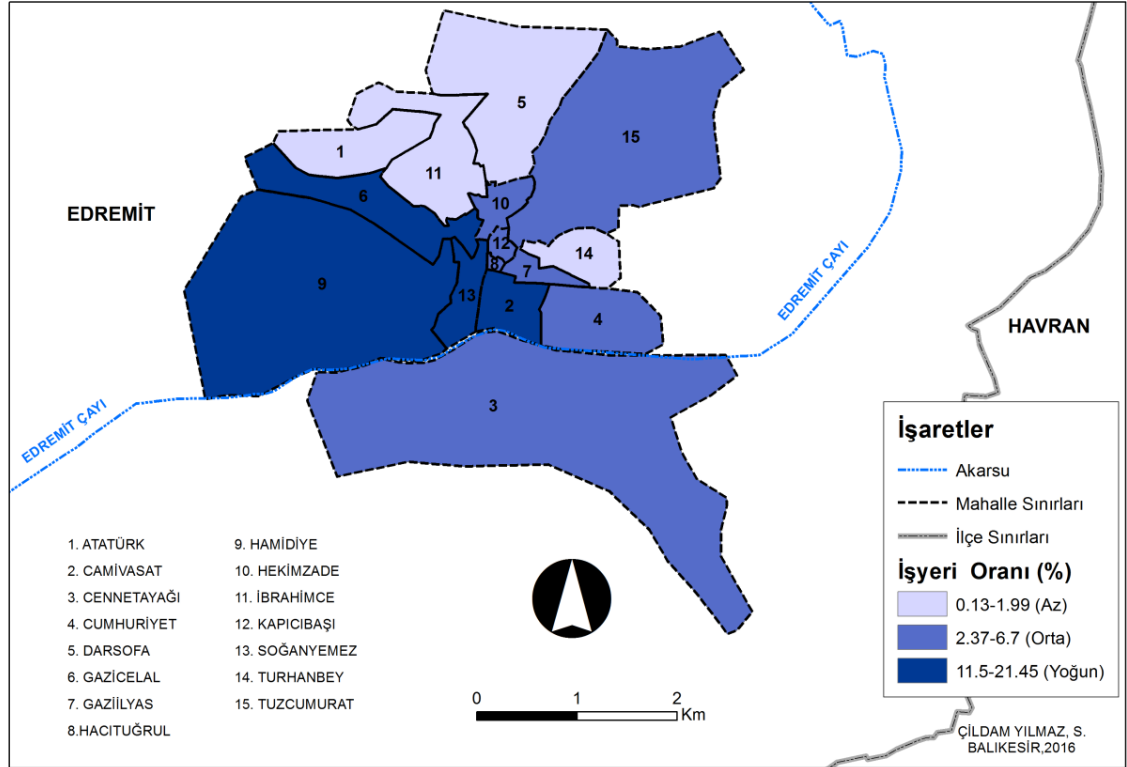
23b.

Fotoğraf 23 a, b: Şehirdeki Belediye Sebze-Meyve Hali

Edremit'te köylü pazarı kendiliğinden kurulmuş gibidir. Ağa Camii'nin önündeki caddede yani Eski Hükümet Caddesi'nin yan tarafında peynirciler satış yapmaktadırlar. Köylüler, Sıtkı Paşa Caddesi'nde askeri gazinonun civarlarında her türlü sebze-meyve, tereyağı, mısır, yumurta ve peynir, zeytinyağını kasalarda kaldırım üzerinde satmaktadırlar. Bu görüntü kirliliğinin önüne geçmek için köylünün ve çiftçinin doğal ürünlerini pazarlayacağı Köylü Pazarları ile Eko-Pazarlar oluşturmak oldukça yerinde bir karar olacaktır.

Edremit şehrinde mahalle bazında ticari işyerlerinin dağılımına bakıldığında toplamda 4553 adet ticari işyeri bulunmaktadır. En fazla yoğunluk Hamidiye (%21.45), Soğanyemez (%18.75), Camivasat (%18.03), Gazicelal (%11.5) mahallelerinde görülmektedir (**Tablo 72**). Bu mahalleler şehrin merkezini oluşturan ahtapota benzetilen Cumhuriyet Meydanı ve çevreye açılan caddeleri kapsamaktadır. Dolayısıyla şehrin kalbi bu mahallelerde atmaktadır. Hamidiye Mahallesi Küçük Sanayi Sitesini barındırmaktadır. Küçük sanayi kuruluşları Hamidiye Mahallesi'nde toplanmıştır. Oto tamir atölyeleri diğer faaliyet kollarına göre fazladır. Torna atölyelerinde çeşitli makine parçaları ile oto yedek parçalarının tamiri yapılmaktadır. Yine bu sanayi sitesinde bulunan tenekeçiler sitesinde, varil, ibrik, soba, boru, kazan ve leğen gibi çok sayıda ev malzemesi üretilmektedir.

Şehirdeki ikinci yığılma alanları Tuzcumurat (%6.7), Cennetayağı (%5.7), Hacıtuğrul (%4.98), Kapıcıbaşı (%3.6), Hekimzade (%2.65), Cumhuriyet (%2.76) ve Gaziilyas (%2.37) mahalleleridir. Tuzcumurat eskiden beri şehirde ticaretin aktif olduğu alanlardan biridir. Cennetayağı yeni kurulan bir mahalledir. Hala yapılaşma devam etmektedir. Yeni yapılan binaların alt katları genelde ofis, depo, kuaför, bakkal, büfe vb. işyerlerine ayrılmaktadır. İşyeri sayısının az olduğu Atatürk Mahallesi şu an TOKİ'lerin olduğu kısmı kapsamaktadır. Turhanbey Mahallesi eski bir yerleşim yeri olduğu için burada işyerleri oldukça azdır. İşyeri sayısının az olduğu bir başka mahalle İbrahimce Mahallesi'dir. Roman vatandaşlarla özdeşleşen bu mahallede daha çok ev ve eklentilerine rastlanmaktadır (**Şekil 18**).

Şekil 18: Edremit Şehrinde Ticari İşyerlerinin Mahallelere Dağılımı (2012)

Kaynak: Edremit Belediyesi, 2015.

Bir şehrin ticaret fonksiyonunun etki sahasını ve aktivitesini yansıtan temel ölçüt toptan ticaretin gelişmiş olmasıdır. Nitekim perakende ticaret daha çok şehir halkının ve günlük alışverişte bulunan etki sahasının ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yapılmaktadır (Uğur'dan Hacısalihioğlu, 2003: 195). Ticari Faaliyetlerden perakende ticaret, daha çok kent içine ve yakın çevresine yönelik iken, toptan ticaret uzak çevreye yönelik olmaktadır. Edremit şehrinde ticari faaliyetlere genellikle küçük esnaf işyerleri hâkimdir. Hizmet işyerleri ve perakende ticaret çoğunluğu oluşturmaktadır. Perakende ticaret işyerleri arasında manav, kasap, market, fırın gibi günlük ihtiyaçlara cevap veren dükkanlar ile tuhafiye, konfeksiyon, züccaciye, ayakkabı, eczane gibi periyodik ihtiyaçlara cevap veren işyerleri çoğunluktadır. Ayrıca hizmet sektörüne yönelik berber, otel, lokanta, mobilya, pastane gibi işyerleri de oldukça fazladır. Genel hizmetler ve perakende ticaret hizmetleri açısından şehir geniş sayılabilecek bir alana hitap etmektedir.

Sonuç olarak Edremit şehri ticaretin önemli ölçüde geliştiği bir yerleşmedir. Bu durumun sebepleri şöyle sıralanabilir: Edremit'in etki alanı içerisinde en fazla ilişki içinde bulunduğu idari üniteler; Bayramiç, Çan, Ezine, Ayvacık, Havran, Burhaniye,

Gömeç, Ayvalık ve Yenice ilçeleridir. Bunun dışında Edremit şehri ile kasabalardaki tüccarların arz ettiği mallar, yalnızca yöre endüstrisinin ürettikleriyle sınırlı kalmamaktadır. Özellikle İstanbul, İzmir, Balıkesir, Bursa ve Ankara gibi illerden gelen mallar, önce Edremit şehrindeki toptancı tüccarlarının depolarına girmekte ve bunların birçoğu da Edremit'in etki alanındaki yerlere ulaşmaktadır.

Edremit ilçe merkezi, sanayi, ticaret, idari ve sosyo-kültürel fonksiyonlarında büyük bir bölümünü bünyesinde toplamıştır. Bu da ticaret hacminin artmasını sağlamaktadır. İlçe içerisindeki tüm kasaba ve köylerde yaşayanların en önemli alışveriş merkezi, Edremit şehridir. İlçede kasaba ve köy esnafı, toptan mal alışverişlerini şehir merkezinden yapmaktadırlar. İlçe merkezine bağlı küçük yerleşim birimleri arasında ulaşım kolay olduğu için buralarda yaşayanlar, perakende alışverişlerini rahatlıkla şehirde yapabilmektedir. Kırsal kesimde üretilen ihtiyaç fazlası ürünler Edremit'e satılmaktadır. Bunlar arasında süt, yoğurt, tereyağ, yumurta, zeytin, birçok sebze-meyve ve ot türü vb. birçok ürün bulunmaktadır.

Kuşkusuz şehirde ticaretin gelişme potansiyeli yüksektir. Bu nedendir ki İzmir ve İstanbul gibi merkezler ile lojistik¹² ağların kurulması gereklidir. Böylece Edremit bir uğrak yeri olabilir. Bu nedenle il bazında sanayi ve ticaret odalarının işbirliği oldukça önemlidir.

4.1.5. Ulaşım Fonksiyonu

İnsanoğlunun ortak mekânı olan yollar, insanın ileriye yolculuğudur (Karayollarının Dünü, Bugünü, Yarını, 2014). Yollar, sosyal ve ekonomik gelişmişliğin göstergelerindedir. Üretilen mal ve hizmetlerin bir yerden başka bir yere aktarılması olayına genel olarak ulaşım adı verilir (Sandal, 2009). Şehirlerin ortaya çıkışında, hizmetlerin taşınmasında, peyzajın değişmesinde ulaşım önemli bir etkiye sahiptir. Bunun yanında ulaşım, ekonomik bir hareketlilik doğurmasının yanında istihdam sağlama açısından da dikkat çekicidir (Doğanay ve Deniz, 2014). O nedenle bazı araştırmacılar ulaşımı, kalkınma ve küreselleşmenin en önemli etkenleri arasında göstermektedir (Tümertekin ve Özgüç, 1999).

¹² Lojistik, müşterilerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere her türlü ürün, servis hizmeti ve bilgi akışının başlangıç noktasından, tüketildiği son noktaya (nihai tüketici) kadar olan tedarik zinciri içindeki hareketinin etkili ve verimli bir biçimde planlanması, uygulanması, taşınması, depolanması ve kontrol altında tutulması hizmetidir. Ülkemizin lojistik kavramı ile tanışması oldukça yenidir. Önce ihracat ve ithalat ile sonra da büyük ölçekli perakendecilik (süpermarket ve hipermarketler) ve elektronik ticaretle birlikte iyice ön plana çıkmıştır. Dünya üzerindeki gelişmiş ülkelerin tamamının entegre olduğu ve gelişmesini sürdüren lojistik sektörü, ülkemizde 1980'lerle 1990'lı yıllar arasında kara, hava, deniz, demiryolu ve kombine taşımacılık alanlarındaki yatırımlarla alt yapısını oluşturdu.

Öteden beri kara ulaşım güzergâhlarında, genel olarak dağ geçitleri, oluklar, vadiler, havzalar, bel noktaları ve boğazlar gibi ulaştırmayı kolaylaştırıcı yeryüzü şekilleri tercih edilmiştir. Buraların kültürel, sosyal ve ticarî açıdan önemli avantajları vardır. Dolayısıyla da bu tür yerlerde kurulan yerleşmeler, daha çabuk gelişmişlerdir (Koca ve diğerleri, 2005). Tarih boyunca kervan yolları fiziki coğrafya koşullarının elverdiği güzergâhları izlemiştir (Ökse, 2005). Teknolojik gelişmelerle birlikte, yolların zamanla öneminin azalması beklenmemektedir (Arınç, 2000). Çünkü kullanılacak mal ve hizmet giderleri düşünüldüğünde doğal güzergâhlardan bağımsız hareket edilmediği görülmektedir.

Şehirdeki bireylerin ihtiyaçlarının karşılanması için ulaşım hizmetlerine ihtiyaç vardır (Miller, 2003). Ulaşım sistemleri çeşitli şehirselleştirme alanları arasında koordinasyonu sağlama görevini yerine getirmektedir (Taşlıgil, 1999). Şehirde insan hareketliliği arttıkça, ulaşım talebi de artmaktadır.

Teknolojinin gelişmesiyle ulaşım özellikle şehirler ölçeğinde kendini hissettirmiştir. İnsanların gelir düzeyinin yükselmesiyle araç alma isteği, gezme isteği, kısıtlı toplu taşıma sistemlerinin varlığı, nüfus ve şehirleşme oranlarındaki artışlar, plansız arazi kullanımı, ulaşım sistemini tıkanan bir seviyeye getirmiştir (Qureshi and Lu, 2007).

Yerleşmelerin seçiminde fiziki faktörler ile beşeri ve ekonomik faktörlerin etkisi olduğu bilinmektedir. Ekonomik olarak düşünüldüğünde önemli ticaret yolları üzerinde bulunan ve verimli ovaya kurulan Edremit'in nüfus ve ulaşım üzerine olan etkisi yadsınamaz. Bazı yerleşmelerin yolları denetim altına tutabilecekleri yerlere özellikle kurulduğu görülmektedir (Yazıcı, 1995). Bazen yerleşmeler ulaşım hatlarına bağlı olarak kurulurken, zamanla bu fonksiyon önemini kaybedebilmektedir (Başbüyük, 2006: 251).

A-Kara Ulaşımı

1-Karayolu Ulaşımı

a) Şehri İçi Ulaşım

Şehrin kendi içinde ve uzak çevresiyle bütünleşmesi hatta bölge ile birleşmesi ulaşım imkânlarının iyi olmasına bağlıdır. Şehir içi ulaşımın can damarları olan yolların planlı yerleştirilmesi oldukça önemlidir. Çünkü bu durum şehrin mekânsal gelişimini doğrudan etkilemektedir. Günümüzde nüfusun çoğunun şehirlerde yaşadığı kabul edilirse şehir içindeki günlük hayatın devam ettirilebilmesi için ulaşım sisteminin önemi kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Şehir içi ulaşımın

yetersiz olduğu durumlarda halkın sosyal ve kültürel faaliyetlerden yararlanma kapasitesi azalmaktadır (Kara ve Kocaman, 2008).

Yıllar öncesine gidildiğinde Edremit'te ulaşım örgüsünün yapılandığı alanın Ulugaraj Caddesi ve civarı olduğu görülmektedir. 1950'lerde Edremit'te 4-5 taksit ve Ulugaraj Caddesi üzerinde bir durak vardı. 1960'larda Edremit-Akçay-Güre arasında ortalama her yarım saatte bir araç kalkardı (**Tablo 72**). 1976 yılında Soğuktulumba-Akçay yolu yapımına başlanmıştır (29 Ocak 1978, Edremit Gazetesi). Asfaltlanacak bu yol ile Akçay Tatil Köyüne daha kısa sürede ulaşılması planlanmıştır. 1980'lerde Edremit-Akçay arasında bir minibüs hattı vardı ve 7-8 minibüs çalışmaktaydı.

Tablo 72: Edremit-Akçay-Güre Otobüs Seferleri

Edremit	Akçay
6:30	7:00
7:30	8:00
8:30	9:00
9:00	9:00
Akçay	Güre
10:00	10:30
11:00	11:30
11:30	12:45
12:15	13:30
13:15	14:00
14:00	14:30
15:00	15:30
16:00	16:30
17:15	17:30
18:00	18:30
18:30	16:00
19:00	19:30
19:30	20:00
20:00	20:30
20:30	21:00
21:00	21:30
22:00	22:30
22:40	23:00
23:45	24:00

Kaynak: 19 Ağustos 1962 tarihli Edremit Gazetesi.

(Not: Cumartesi öğleden sonra, Çarşamba günleri saat 9-17 arası ve pazar günleri otobüs doldukça kalkar, tarife tatbik edilmez.)

2000'lere gelindiğinde Çayıçi Caddesi, Gümrük hattı, Ülkü Tepe, meydan, dış hastanesi, Darsofa mevki arasında ulaşım hatları gelişmiştir.

Şehirlerde ulaşım sektörünün mimarlığını toplu taşıma sistemleri oluşturmaktadır. Edremit'te 4 kooperatif, 80 dolmuş taksi ve 18 belediye otobüsünün oluşturduğu toplu taşıma sisteminde toplam 232 taşıt hizmet vermektedir. Edremit - Akçay kooperatifi 4 hatta 44 taşıtla 07:00-00:00 saatleri arasında hizmet vermektedir. Dört hattın ilki olan mavi hat 25 taşıtla Harmantepe-Dalyan arasında her 4-5 dakikada bir; Edremit Belediyesinin önünden Dalyan'a kadar uzanan kırmızı hat 12 araçla 7-9 dakikada bir hizmet vermektedir. Zeytinli-Edremit güzergâhını izleyen 3.siyah hat ve Zeytinli-Yavuzkent arasında işleyen 4.siyah hat her yarım saatte bir sefer düzenlemektedir (**Şekil 19, Tablo 73**).

Edremit şehrinde çeşitli kooperatif hatları mevcuttur. Bunlardan Edser Kooperatif'inde 12+1 kişi kapasiteli 14 taşıt bulunmaktadır. Sefer sıklığı 10 dk'dır. Bu kooperatifin güzergahı Cennetayağı-Tuzcumurat-Hamidiye-Yeni mahalle-Ülkü Tepe'dir. Hattın ortalama uzunluğu 6 km'dir. Edremit Gümrük Kooperatifi'nde 21 taşıt Edremit Meslek Yüksekokulu-Kavaklı Dere Caddesi, Hamdibey Caddesi, Çayıçi Caddesi, Menderes ve Yılmaz Akpınar Bulvarı, Akçay Caddesi, İzmir-Çanakkale Yolu ve Güre Adrina Otel güzergâhında hizmet vermektedir (**Şekil 19**). Sefer sıklığı 5-8 dk'dır. Edremit Sarıkız Kooperatifi'nde 55 taşıt ulaşım faaliyetini yerine getirmektedir (**Tablo 73**). Sefer sıklığı 4-7 dk'dır. Sefer saati 07:00-00:00'dir. Hattın uzunluğu 45 km'dir. Edremit Devlet Hastanesi'nden İstasyon Caddesi, Sıtkı Paşa Caddesi, Akçay Caddesi, Güre, Altınoluk ve Küçükkuyu Garaj arasında faaliyet göstermektedir (**Şekil 19**).

Edremit İlçe sınırları içerisinde Altınoluk 3, Çamlıbel, Güre, Kızılkçili, Narlı 2, diğerleri 1 olmak üzere Balıkesir Büyükşehir Belediyesine ait 21 taşıt hizmet vermektedir (**Tablo 73**). Akçay hattında 29 kişi kapasiteli 1 taşıt çalışmaktadır. Bu hattın uzunluğu 9.5 km'dir. Bunların içinde en fazla sefer sayısı Güre hattına aittir (14). 15 km uzaklıkta yer alan bu hatta 19 kişi kapasiteli 2 araç sefer yapmaktadır (**Tablo 73**). Güre kaplıcalarının varlığı bu durumun ortaya çıkmasında etkindir.

Edremit İlçesinde 2 adet dolmuş-taksi hattı bulunmaktadır. Biri Edremit Dolmuş-Taksi Hattı, diğeri Edremit-Kadıköy dolmuş hattıdır. 2 hatta toplamda 80 taşıt hizmet vermektedir (**Tablo 73**).

Edremit dolmuş-taksi hattı 4 farklı güzergâhta 8+1 kişi kapasiteli toplamda 57 taşıtla çalışmaktadır (**Tablo 73**). Şehri içinden havaalanına taşımacılık yapan tek kooperatiftir. Yapılan gözlemlerde şehir içerisinde güzergâh dışına çıktıkları görülmüştür. Dolmuş-taksi hatlarına bakıldığında;

1.Hat: İnönü Caddesi, Menderes Bulv., İstasyon Caddesi, Edremit-Havran Yolu, Havaalanı Yolu, Havaalanı.

2.Hat: 322.Sokak-Diş Hastanesi, Dereli Yolu Caddesi, Çınarlı Çeşme Caddesi, Kurşunlu Caddesi, Kurtuluş Caddesi, Menderes Bulv., İstasyon Caddesi, Edremit-Havran Yolu, Havaalanı.

3.Hat: 529.Sokak-Demirkent Sitesi, Azerbeycan Bulv.,İstasyon Caddesi, Edremit-Havran Yolu, Havaalanı Yolu, Havaalanı.

Tablo 73: Edremit Toplu Taşıma Ulaşım Güzergâhları ve Başlıca Özellikleri (2015)

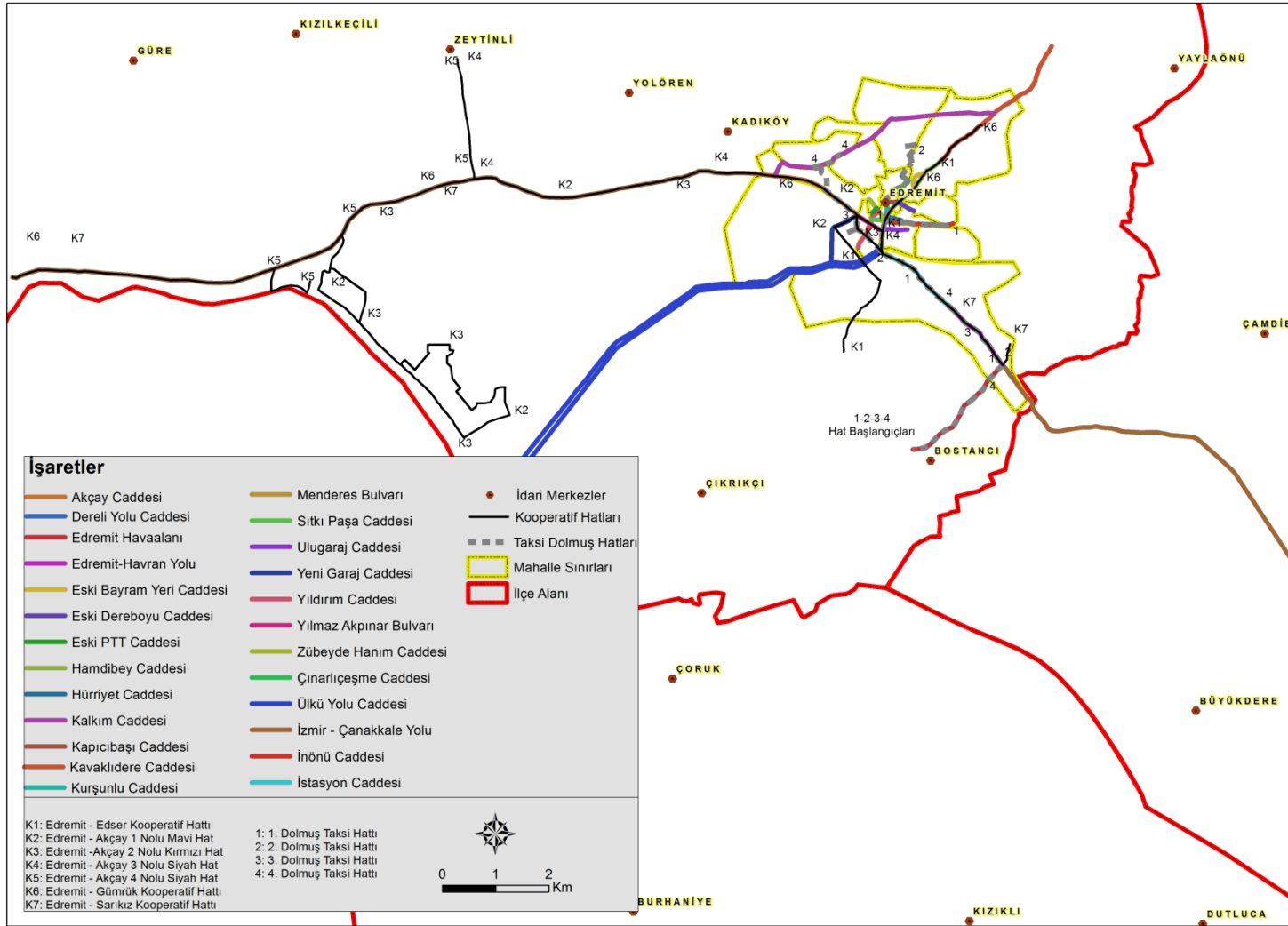
İşletme-T.T	Hat Adı	Nüfus	Ücret (TL)	S.Saati	Ort.Fr.(dk)	Sefer S.	Taşıt S.	Kapasite	Msf. (km)
Edremit-Akçay Koop. (Minibüs)	Harmantepe-Dalyan	-	2.5	07:00-00:00	4-5	216	25	8	13.5
	Dalyan-Edremit Beld.	-	2.5		7-9	162	12	8	13.5
	Zeytinli-Edremit Beld.	-	2.5		20-30	36	4	8	8
	Zeytinli-Yavuzkent Site.	-	1.75		20-30	36	3	8	5.5
Edremit-Edser Koop.	Cennetayağı Mah.-Ülkü Tepe	-	1.75	07:00-00:00	10	148	14	10	6
Edremit-Gümrük	Edremit M.Yüksekokulu-Adrina Otel	-	2.25	07:00-00:00	5-8	126	21	10	15
Edremit-Sarıköz	Edremit SSK Hast-Altınoluk-Küçükkuyu	-	3-7	07:00-00:00	4-7	144	55	8	45
Balıkesir Büyükşehir B.(Midibüs)	Edremit -Akçay	10.316	2	07:55-18:00	30	8	1	15	9.5
	Edremit -Çamlıbel	1.093	2	07:00-18:15	60	9	2	9	15
	Edremit -Güre	3.747	2	07:30-21:00	60	14	2	10	15
	Edremit -İkizoba Tatil S.	-	2	08:30-18:00	60	6	1	10	16
	Edremit -Kızılkeçili	6.895	2	07:20-19:00	60	12	2	10	11
	Edremit -Yaylaönü	1.171	2	07:30-18:00	60	11	1	9	6.19
	Edremit -Yolören	256	2	07:30-19:00	60	9	1	9	4.59
	Edremit -Çıkrıkçı	1.100	2	07:30-18:00	60	6	1	9	4.56
	Edremit -Avcılar	2.136	2	07:30-18:00	60	8	2	7	-
	Edremit -Kadıköy	6.895	1.5	07:30-18:00	60	11	1	10	3.5
	Edremit-Narlı	1.171	2	07:30-18:00	90	7	2	9	35
Edremit Dolmuş- Taksi	Yeni Mh.-Havalimanı	-	1.5	07:00-00:00	4	256	22	8	8
	Diş Hastanesi-Meydan-Havalimanı	-	1.5		4	256	21	8	8.8
	Demirkent S.-Eski Garaj-Bostancı-	-	1.5		8	128	6	8	7.5
	Toki-Eski Garaj-Bostancı-Havalimanı	-	1.5		8	128	8	8	9
Edrmt-Kadıköy D.-T.	Meydan-Kadıköy	-	1.5	07:00-00:00	3-5	256	23	7	3.6

Kaynak: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi Toplu Ulaşım Ana Planı ve alan çalışması esnasında alınan bilgilerle hazırlanmıştır.

4.Hat: Edremit Toki Cami, Kalkım Caddesi, 449 Sokak, 450 Sokak, Kazım Karabekir Caddesi, Akçay Caddesi, Azerbeycan Bulv., İstasyon Caddesi, Edremit-Havran Yolu, Edremit-Havaalanı Yolu, Havaalanı güzergahlarını takip ettiği görülmektedir (**Şekil 19**).

Edremit Kadıköy Dolmuş-Taksi Hattında 7+1 kişi kapasiteli 23 taşıt bulunmaktadır. Edremit-Meydan ve Kadıköy arasında 07.00-00.00 saatleri arasında 1.5 TL. karşılığında hizmet vermektedir. Bu hattın uzunluğu 3.6 km'dir (**Tablo 73**).

Şekil 19: Edremit'te Şehir İçi Ulaşım Hatları (2015)

Şehir içi ulaşımının önemli aktörlerinden biri ticari taksilerdir. Çalışma alanında 13 ticari taksi durağı mevcuttur (**Tablo 74**). Şehirde faal olarak en fazla taksi çalıştıran ve ticari taksi plakasına sahip olan durak, Otogar taksi durağıdır (7 adet). Böylece bazı duraklar tam kapasiteyle çalışırken kapasitesinin altında çalışan duraklar da vardır. Bunlara Adliye Önü Taksi Durağı örnek verilebilir. Genelde şehirde ticari taksi plakası 38'dir. Bunların 33'ü yani %86.8'i kullanılmaktadır. Duraklar önceden daha kalabalık idi. Dolmuş taksilerin artmasıyla duraklardaki taksi sayısı azalmıştır. Dolmuş taksilerin çok rağbet görmesinin nedeni minibüs fiyatıyla aynı ücreti almasıyla alakalıdır. Aynı zamanda Edremit şehirde sokaklar oldukça dardır (**Foto 24**). Her yere durak yapılamamaktadır. Duraklar postanenin önü, parkın önü gibi belli yerlerde mevcuttur. Yolcular minibüsü belli duraklarda bekleyeceğine aynı fiyatla istediği zaman dolmuş taksi çağırıp zamandan büyük oranda istifade ederek daha konforlu bir şekilde güzergâhlarına ulaşmaktadırlar. Ayrıca turizme hizmet eden bu şehirde genelde yükü geldiği için taksiler tercih edilmektedir.

Tablo 74: Edremit Şehirde Ticari Taksi Durakları ve Başlıca Özellikleri (2012)

Durak Adı	Plaka Sayısı	Aktif Çalışan Ticari Taksi Sayısı
Otogar Taksi	7	7
İbrahimce Mah.Taksi	6	6
Adliye Önü Taksi	4	1
Devlet Hastanesi Taksi	4	4
Meydan Taksi	2	2
Park Önü Turizm Taksi	2	2
Gümrük Taksi	2	2
Ptt Önü Huzur Taksi	2	2
Eski Garaj Taksi	2	2
Ssk Hastane Taksi	2	2
Bayramyeri Taksi	2	2
Diş Hastanesi	1	1
Civan Taksi	1	1
Toplam	38	33

Kaynak: Edremit Şoförler Odası, 2015.

Fotoğraf 24: Edremit'in Dar Sokaklarından Bir Görünüm

Edremit şehrinde trafiğin en yoğun olduğu caddeler Hürriyet, Çayıçi, Kurşunlu, Azerbeycan, Yılmaz Akpınar ve Adnan Menderes Bulvarı'dır (**Şekil 19**). Edremit'in iç ana yolu olan Menderes Bulvarı, Cumhuriyet Meydanı'nda tamamlanmaktadır. Askeri bölge civarından kuzey-güney yönüne giden yol genişletilmiş, ikinci bir köprü ile Balıkesir yoluna bağlanmıştır. Bu sayede askeri tesisler kolaylıkla kent dışına çıkarılmış ve şehir tek köprü sıkıntısından kurtulmuştur. Hükümet ve belediye caddeleri yardımcı trafik yolları olmaktadır. Şehir içinde diğer iç yollar genel olarak düzeltilerek korunmuşlardır. Edremit oto garajı genişletilerek, giriş-çıkış karayolu bağlantısı yönüne alınmıştır. Akçay'da özellikle yazın olan turistik ulaşımı karşılamak için giriş yolu üzerinde bir oto garaj oluşturulmuştur. Edremit'in 8 km mesafeli 2 ayrı yerleşim ünitesinden meydana gelmesi, Akçay'ın hareketli bir yer oluşu nedeniyle bu iki merkez arasında belediye tarafından bir otobüs bağlantısı konulmuştur. Akçay aynı zamanda büyük bir turistik hareketin esas noktasıdır.

İlçede ana yollar üzerinde kalan alanlarda sosyal hayatın ve ticaretin canlı olduğu görülmektedir. Bu hareketlilik yeni iş sahalarının doğmasına sebep olmuştur. Edremit şehrinde yollar üzerinde açılan benzin istasyonları sayesinde yerleşme

çekirdekleri oluşmuştur. Çünkü bu gibi tesisler akaryakıt yanında araç bakımı, lokanta, alışveriş ve dinlenme hizmetleri de sunmaktadırlar. Bu durum Akçay yolu üzerinde bariz görülmektedir.

Şehir içi ulaşımda önemli unsurlardan biri şehirdeki mevcut araç sayısı ve bunların cinsleridir. İlçede 330 taksi, 400 motosiklet, 900 özel araba, 40 mobilet, 850 traktör, 360 minibüs bulunmakta, aynı zamanda civar yerleşmeler vasıtaları trafiği arttırmaktadır (İmar Planı, 1982: 32). 2004 yılı itibariyle 18745 adet (**Tablo 75**) olan tescilli araç sayısı, 2012 yılı itibariyle Edremit şehrinde 36826'ya ulaşmıştır (**Tablo 76**). Edremit şehrinde araçların büyük bir kısmı (%46.97) otomobillerden oluşmaktadır. İkinci sırada motosiklet (%26.3) gelmektedir (**Tablo 76**). Motosiklet ovaya yayılan şehir ve yakın çevresi için kullanılmaktadır. Özellikle elektrikli olanlarından plaka ve ehliyet istenmemektedir. Bu araçlar trafiğe takılmadan yakın mesafelere gitmek için oldukça avantajlı görülmektedir. Şehirde çok fazla büfe, kafeterya, pizzacı vb. küçük işletmeler servis aracı olarak motosiklet kullanmaktadır. Hem ekonomik hem pratik olan bu araçlar şehir için birer kurtarıcı olarak kabul edilmektedir. Minibüs sayısı çevre ile olan ulaşım bağının yoğunluğu hakkında bilgi vermektedir. Edremit'te yük taşımacılığında genelde kamyonetler kullanılmaktadır (%18.2) (**Tablo 76**). Şehirdeki araçların %1.95'ini toplu taşıma araçları ihtiva etmektedir (**Tablo 76**).

Tablo 75: Balıkesir İlinde Tescilli Araç Sayıları (2004)

Araçlar	Merkez	Edremit	Ayvalık	Bandırma	Burhaniye	Dursunbey	Savaştepe	Erdek	Susurluk	Gönen	Manyas	Havran	Sındırgı	Kepsut	İvrindi	Bigadiç	İl Geneli
Otomobil	32295	8419	4550	13488	3272	2331	716	1615	2504	4703	995	1019	2614	543	944	4262	84270
Motorsiklet	22336	4189	2140	4134	1667	1604	74	547	728	1930	101	377	717	78	121	1718	42461
Kamyonet	8497	3362	1470	3186	1553	454	279	576	717	1247	257	848	461	235	661	663	24466
Traktör	20022	1285	1347	3958	1026	2430	594	420	1071	2910	894	624	2016	661	1146	3817	44221
Arazi Taşıtı	240	161	60	92	25	19	0	94	13	28	4	8	12	3	5	8	772
Kamyon	3245	722	406	1337	221	578	43	218	346	496	147	280	346	92	154	520	9151
Minibüs	1421	380	95	351	93	242	33	170	82	202	38	102	342	36	123	249	3959
Otobüs	1024	116	166	245	145	119	77	63	133	151	112	76	44	91	279	112	2953
Ö.Amaçlı Taşıtı	154	61	26	71	9	12	3	4	8	4	2	2	0	0	4	8	368
Çekici	58	15	5	86	3	5	0	8	45	5	4	1	1	0	1	9	246
Tanker	120	35	30	143	16	10	1	4	15	27	7	15	10	13	17	8	471
Genel Toplam	89412	18745	10295	27091	8030	7804	1820	3719	5662	11703	2561	3352	6563	1752	3455	11374	213338

Kaynak: Edremit İlçe Emniyet Müdürlüğü, 2015.

Tablo 76: Edremit Şehrinde Tescilli Araç Sayısı (2012)

Araç Cinsi	Araç Sayısı	%	Araç Cinsi	Araç Sayısı	%
Otomobil	17299	46.97	Özel Amaçlı Taş.	86	0.2
Motorsiklet	9688	26.3	Arazi Taşıtı	80	2.17
Kamyonet	6732	18.2	Yarı Römork	67	0.18
Traktör	1420	3.85	Çekici	56	0.15
Kamyon	634	1.72	Tanker	36	0.97
Minibüs	490	1.33	Römork	7	0.01
Otobüs	231	0.62			
Toplam				36826	100

Kaynak: Edremit İlçe Emniyet Müdürlüğü verilerinden derlenmiştir.

Edremit'te ulaşım ile ilgili problemler mevcuttur. Şehir içi trafiğin şehri hayatı üzerinde etkisi kuşkusuz çok önemlidir. Şehirdeki ana arterlerin merkezde çakışması ve artan nüfus, araç sayısı, ticari yoğunluk ve şehrsel fonksiyonların belli alanlarda yoğunlaşması şehir içi ulaşım sistemlerinde yetersizliğe yol açmaktadır. Şehirde park yeri sorunu mevcuttur. Bunun sebebi şehrin merkezi bölgeleri, genelde eski yerleşim yerleri olduğu için buradaki yolların dar oluşudur. Ayrıca şehirde işyeri sahiplerinin araçlarını işyerleri önüne park etmeleri nedeniyle bir karışıklık yaşanmaktadır. Bu sorun düşük ücretli, çok katlı otoparklar yapılarak, mevcut park yerleri ve bu otoparklara park etmeyi zorunlu duruma getirerek az çok önlenebilecektir. Araç sayısının artışı, birçok cadde ve sokağın ulaşım için yetersiz olması, hatalı kavşak ve U dönüşü uygulamaları, yayalar için alt-üst geçitlerin azlığı ve şehirde sürdürülebilir bir ulaşım planının bulunmaması şehirde trafiği problemlili hale getiren unsurlardır.

Kent içi trafik açısından diğer bir olumsuzluk da, pazar yerleridir. Özellikle şehrin en önemli pazarı olan ve çarşamba günleri kurulan semt pazarı şehir içi trafiği olumsuz etkilemektedir. Şehirde cumartesi ve salı günleri kurulan pazarlarda da benzer sorunlar yaşanmaktadır. Gün içinde trafiğin en yoğun olduğu alanlar Menderes ve Yılmaz Akpınar Bulvarları ile Çayıcı ve Hürriyet caddeleridir. Şehirdeki yol yapım çalışmaları problemleri arttırmaktadır.

Şehir içi trafik probleminin çözümü için tek yön düzenlemesi, minibüs ve otobüslerin güzergâhlarının belirlenmesi, trafiğe kapatılan yollar, trafik levhalarının uygun yerlere yerleştirilmesi, bazı beşeri faaliyetlerin şehri dışına taşınması faydalı olacaktır. Bu nedenle galericiler ve Küçük Sanayi Sitesi şehir dışına taşınmıştır. Ayrıca Balıkesir istikametinden Edremit'e giriş çevre yolu ve İstasyon Caddesi üzerinden yapılmaktadır. Balıkesir ve İzmir'den Çanakkale ve İstanbul istikametine

gidecek araçlar -şehir merkezini de görmek için- öncelikle İstasyon Caddesi'ni tercih ettiklerinden özellikle yaz aylarında büyük tıkanmalar oluşmaktadır.

Edremit'ten Devlet Hastanesi'ne ve Fen Lisesine giden toplu taşıma araçları, servisler ve özel taşıtlar da çoğunlukla İstasyon Caddesi'ni kullandıklarından kış aylarında da burada yoğunluk yaşanmaktadır. Şehir içine giriş Baraj, Ulu Garaj ve İnönü caddeleri üzerinden yapılmaktadır. Çıkışlar ise; 9 Eylül ve Hürriyet Caddeleri üzerinden gerçekleşmektedir. Bu caddeler üzerindeki parkomat uygulaması ile ana arterler tıkanmakta ve yaz aylarında işlemez hale gelmektedir. Bu yüzden İnönü Caddesi'nin çıkış yeri olarak belirlenmesi, böylece Cumhuriyet Meydanı'nı dolaştırmadan bunların şehirden çıkarılması şehir trafiğinin rahatlatılması açısından oldukça önemlidir.

İzmir- Balıkesir istikametinden gelen araçların Devlet Hastanesi ve Fen Lisesi önünden açılarak daha önceden yapılmış köprülere bağlanan yollar ile şehre giriş-çıkış verilmesi, İstasyon Caddesi'nin yükünü büyük ölçüde azaltacaktır. Özellikle kış aylarında servisler bu yolu tercih edeceklerdir. Edremit- Akçay arasına ulaşımı sağlayan Ülkü ve Işık yolları -ki Işık yolu bir türlü asfaltlanamadı- acilen daha kullanışlı hale getirilerek Akçay'a gidecek araçların Menderes Bulvarı'nda yoğunluk yapmasının önüne geçilmesi oldukça yerinde bir karar olacaktır. Bu nedenle günümüze uygun, şehrin stresini alan kapsamlı bir ulaşım planı hazırlanmalıdır.

b) Şehri ve Çevresi Arasındaki Ulaşım

b1) Tarihi Gelişim

Mekânlar arası iletişimi sağlayan ulaşım sistemlerinden geçmişi en eskiye uzananı karayollarıdır (Ertin, 1993). Karayolu, yük ve yolcu taşımacılığı yanında denizyolu, demiryolu ve havayolu için tamamlayıcı bir özellik göstermektedir (DPT, 2005).

Roma ve Bizans döneminde Truva'yı Bergama, İzmir ve Efes'e bağlayan yollar Edremit topraklarından geçmekteydi (Stewig,1968). Edramyttion kenti, Pergamon ve Troas kentleri arasındaki yol üzerinde bulunuşu nedeni ile defalarca saldırılara maruz kalmıştır ve yok olma tehlikesi yaşamıştır (Balcioglu,1937). Adramyttion'dan Assos'a giden askeri yol üzerinde bulunuşu, bu kentin önemini arttıran en önemli unsurdur (Aksoy,1995).

17.yüzyılda Edremit kasabasına güneyden ve doğudan giren iki ana yol Edremit kasabasında birleşmekte ve batı yönünde Behramkale'ye doğru devam etmektedir. Yani batıdan gelen anayol, Edremit'te ikiye ayrılmakta ve biri doğuya diğeri güneye doğru devam etmekteydi (Stewig, 1968). Doğuya devam eden yol, Edremit ve çevresini Karesi Sancağı'nın merkezine bağlar. Yani idari bir ilişkiye aracılık eder. Doğu yolu Edremit'i, idari ve ticari açılardan sürekli ilişkide olduğu Balıkesir ve Bursa şehirlerine bağlar. Aynı zamanda Edremit kazasından geçen bu yol İzmir-Manisa-Balıkesir ve Bursa'yı birleştiren, başlangıç noktası Antalya olan ve Batı Anadolu'yu İzmir'den sonra kuzeydoğu istikametinde baştanbaşa geçen çok önemli bir yolun, Balıkesir-İvrindi-Edremit üzerinden devam edip Behramkale'den sonra Çanakkale-Gelibolu güzergâhı ile Rumeli'ye geçerek Anadolu-Balkanlar bağlantısını kuran, önemli bir yoldur (Yılmaz,1995: 49).

Bu yol güneyindeki imparatorluk topraklarını birleştiren bir arter konumundadır. Edremit'te 1307 salnamesinde (1891) 8 han vardır (Özdemir, 2009: 94). Geçmişte şehirlerarası ulaşım yollarının bu güzergâhtan geçmesi, hanların buralarda yapılmasının en önemli nedenidir.

Selçuklular döneminde Balıkesir ve çevresi önemli yolların uğrak alanı değildir (**Şekil 20**). Edremit şehri Osmanlılar döneminde ulaşım açısından önemli bir yerleşme olarak ortaya çıkmıştır (**Şekil 21**).

XVII.yüzyılın ilk yarısında, Edremit'in Osmanlı İmparatorluğu'nun önemli ordu ve kervan yollarına uzak kaldığı görülmektedir (Stewing, 1968). 19. yüzyılın ilk yarısında Anadolu'da yol şebekelerinin geliştiği görülmektedir. Edremit ve yakın çevresine göre en yakın ana yol, İstanbul, Gemlik, Bursa, Balıkesir ve İzmir'e giden yoldur. Edremit, Küçükkuşu, Ayvacık, Ezine üzerinden Çanakkale'ye bağlanan ikinci derecede önemli yol üzerinde yer almaktadır. Diğer ikincil yol Bergama-Soma, Menemen ve Dikili yoludur (Stewing, 1968.).

Türkiye'de cumhuriyetin ilanından sonra ulaşım ağında önemli gelişmeler yaşanmıştır. İlk olarak yollar asfaltlanmaya başlanmıştır. Özellikle, Batı Anadolu'da hızlı bir şekilde asfaltlama çalışmalarına girişilmiştir. 1951 yılında Ayvalık'ı Dikili ve Bergama üzerinden İzmir'e bağlayan yol asfaltlanmıştır. 1961 yılında Balıkesir il merkezini Edremit'e bağlayan yolun büyük kısmı asfaltlanmıştır. 1963 yılında da Edremit, Küçükkuşu, Ayvacık Çanakkale arasındaki yol asfaltlanmıştır (Stewing, 1968). 1978 yılında ise Edremit-Balıkesir karayolu yeniden düzenlenerek tamamen asfaltlanması ile Edremit ve çevresinde asfalt yol şebekesinin gelişimi tamamlanmıştır (Yüceşahin,1997: 254).

Şekil 20: Selçuklu İmparatorluğu Döneminde Anadolu'daki Yollar

Kaynak: Cumhuriyetin 50. Yılında Karayollarımız (1973).

Şekil 21: Osmanlı Döneminde Anadolu'daki Yolları

Kaynak: Cumhuriyetin 50. Yılında Karayollarımız.

Balıkesir’de 1995 yılında devlet yolu 568 km uzunluğa sahip iken 2015’de 637 km uzunluğa; aynı yıllar arasında 540 km olan il yolu 554 km’ye ulaşmıştır (<http://www.gmka.org.tr>, 07.05.2016).

b2) Şehir ve Yakın Çevresi Arasındaki Ulaşım

Şehir ve yakın çevresi arasındaki ulaşım akslarında zayıf halkalar olabileceği gibi aralarında kuvvetli bağlantıların olduğu güçlü halkalar da vardır. Türkiye’nin en işlek karayollarından biri olan İzmir-Balıkesir-Çanakkale kavşağında bulunan Edremit şehri Balıkesir’e 87 km, Çanakkale’ye 120 km, İzmir’e 209 km, Ankara’ya 619 km, İstanbul’a 483 km. mesafededir (Stratejik Plan, 2015). Balıkesir’in ilçelerine bakıldığında en yakın ilçenin Balya (28 km), en uzak ilçenin Ayvalık (120 km) olduğu görülmektedir (**Tablo 77**). Edremit şehri Balıkesir’in güneyinde kalan ilçeleri avucunda toplamış ve bunlara merkez olmuştur. En yakın demiryolu istasyonu Balıkesir’dedir.

Tablo 77: Balıkesir’deki İlçelerin İl Merkezine Uzaklıkları

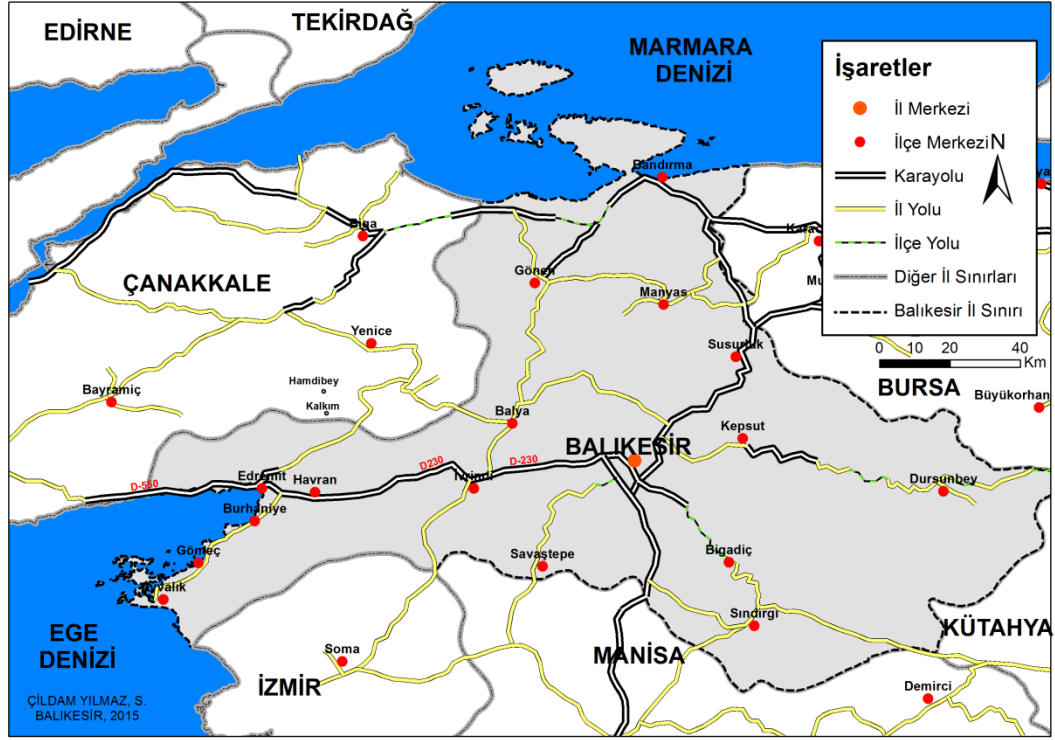
Kepsut	28 km	Manyas	82 km
Bigadiç	38 km	Edremit	86 km
İvrindi	38 km	Burhaniye	93 km
Susurluk	42 km	Bandırma	99 km
Savaştepe	49 km	Gömeç	111 km
Balya	50 km	Gönen	104 km
Sındırgı	63 km	Marmara Adası	105 km+15 mil
Havran	78 km	Erdek	120 km
Dursunbey	80 km	Ayvalık	130 km

Kaynak: Balıkesir İl Raporu (2007: 13).

Günümüzde Edremit İlçesinden D550 (E-87) ve D230 devlet yolları geçmektedir (**Foto 25**). Edremit, D550 yoluyla kuzeyde Ayvacık ve Ezine üzerinden Çanakkale’ye; güneyde ise Burhaniye, Gömeç, Aliağa ve Menemen üzerinden İzmir’e bağlanmaktadır. Bundan başka Edremit’i Kalkım ve Hamdibey üzerinden kuzeydoğuda yer alan Yenice ve Balya’ya bağlayan ikinci derecede önemli bir yol da bulunmaktadır (**Şekil 22**).

Fotoğraf 25: Edremit Şehrinden Geçen E87 Karayolu

Şekil 22: Balıkesir'in Devlet ve İl Yolları (2015)

Kaynak: Karayolları Genel Müdürlüğü 141. Şube Şefliği haritası temel alınarak düzenlenmiştir.

Tarih boyunca önemli yol güzergâhlarında kurulan şehirler varlıklarını devam ettirmektedirler. Edremit bu tip şehirlere verilecek güzel bir örnektir. Edremit'in önemi İzmir-Çanakkale şehirlerarası karayolunun etkisiyle daha da artmıştır. İzmir – Çanakkale karayolu, Edremit şehrine güneyden girer, şehri kabaca batıya doğru kat edip terk eder. Böylece şehir içi trafik oldukça rahatlamıştır. Yol ağı Edremit'te ticari hayatın gelişme göstermesine sebep olmuştur. Büfe, lokanta, benzin istasyonu ve oto tamiri gibi işyerleri İzmir-Çanakkale karayolu boyunca sıralanmışlardır.

Edremit'ten günün her saatinden yurdun her tarafına ulaşım imkânı mevcuttur. Edremit aynı zamanda Kalkım, Hamdibey ve Yenice yollarıyla bağlı olduğu için bu civarın ticari potansiyelini elinde tutmaktadır.

Şehirler komşu yerleşmelerle her zaman aynı oranda güçlü ulaşım bağları kuramamaktadırlar. Bu nedenle bazen bu bağ güçlü bazen zayıf kalabilmektedir. Edremit'in yakın çevresiyle en çok ilişki kurduğu yerleşmeler Havran, Burhaniye, Gömeç ve Ayvalık'tır (**Tablo 79**). Bu durum günlük sefer sayılarından ve vasıtaların şehirden ayrılış saatlerinden (24:00) anlaşılmaktadır. Havran ve Edremit arasındaki bu ulaşım yoğunluğunun oluşmasında mesafe ve sosyo-gelişmişlik farkı etkili

olmuştur. Havran Edremit'te 10 km uzaklıkta bulunmaktadır (**Tablo 78**). İşyeri ve işi Edremit'te olup da Havran'da oturanların sayısı azımsanmayacak kadar çoktur. Özellikle mağazalarda çalışan kasiyerlerin çoğu Havran'da oturmaktadırlar. Havran'da uygun, kapsamlı mağazalar bulunmamaktadır. Aynı durum Burhaniye ve Gömeç için de geçerlidir. Havran'dan özellikle çarşamba ve cuma günleri kurulan pazar için alışverişe gelenler olmaktadır. Burhaniye ve Havran'a her yarım saatte minibüs bulunmaktadır. Ayvalık, Burhaniye ve Gömeç tatil merkezlei olduğu için özellikle yazın sefer sayıları oldukça artmakta ve gece 24:00'dan sonra bile araç bulabilmek mümkün olmaktadır. Bu nedenle tabloda verilen son sefer saatleri yaz ve kış durumuna göre değişiklik göstermektedir (**Tablo 78**).

Şehir batısında kalan komşu ilçelerin bazılarıyla güneydekiler kadar olmasa da önemli bir ulaşım bağı kurmuştur. Çanakkale'nin Yenice, Ezine, Ayvacık ilçelerinde böyle bir durum söz konusudur (**Tablo 78**). Bu ilçeler birçok şehrisel fonksiyon açısından Edremit'in etki alanında bulunmaktadır. Bazen yerleşmelerin şehir ile sıkı ulaşım ağı sadece belli günlerde yoğunlaşmaktadır. Agonya olarak bilinen Kalkım ve Hamdibey (**Tablo 78**) beldelerinde oturanlar Edremit'te kurulan Çarşamba Pazarı için şehre hem mal getirmekte hem de ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

Tablo 78: Edremit ve Yakın Çevresi Arasında Düzenlenen Günübürlük Seferler ve Özellikleri (2015)

Y. Adı	B. Old. İl-İlçe	Nüfusu	Uzaklık (km)	S. Hareket S.	G. Sefer S.	Ort. Yolcu S.
Yenice	Çanakkale	33.945	74	19:45	5	5
Kalkım	Yenice	2.238	37	19:45	5	15
Hamdibey	Yenice	1.618	40	19:45	5	10
Bayramiç	Çanakkale	29.870	97	19:45	5	25
Havran	Balıkesir	27.876	10	24:00	12	10-15
Burhaniye	Balıkesir	57.554	12	00:30	8	15
Gömeç	Balıkesir	13.431	28	24:00	10	14-17
Ezine	Çanakkale	32.962	84	19:45	5	10
Ayvacık	Çanakkale	32.187	60	19:45	5	5-10
Ayvalık	Balıkesir	69.880	45	24:00	10	15

Kaynak: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi UKOME Birimi ve Edremit Otogarı'nda yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bilgilerden derlenmiştir.

Edremit şehri ve yakın çevresi arasındaki ulaşım yoğunluğu farklılık göstermektedir. Özellikle yaz ve kış aylarında sefer sayıları, saatleri ve taşınan yolcu

sayıları değişmektedir. Bu durumun ortaya çıkışında eğitim ve turizm etkili olmaktadır.

c) Şehir ve Uzak evresi Arasındaki Ulaşım

Şehir ve uzak çevresi arasındaki ulaşım, otobüs terminallerinden diğer yerleşmelere yapılan seferlerle Őekillenmektedir. Edremit'in önemli ulaşım elemanlarından olan Şehirlerarası Otobüs Terminali'nin Şehir ve çevresi için yeterli olduğu söylenebilir. Terminalde 14 peron mevcuttur (**Foto 26**). Bahar ve yaz aylarında oldukça yoğun Şekilde yolcu ağırlayan Edremit Otogarı Balıkesir'in yükünü hafifletmektedir.

Edremit Şehri yol güzergâhları üzerinde olduğu için hizmet alanı geniştir. Yerel otobüs firmaları ile civar il ve ilçelere bağlanan Edremit Otogarı, aynı zamanda ulusal otobüs firmalarına da ev sahipliği yapmaktadır. Edremit Şehrinde 15 işletmeye bağlı 19 firma bulunmaktadır. Günlük sefer sayısı toplam 171 kadardır (**Tablo 79**). Bu seferler mevsimlere göre değişmektedir. Özellikle Edremit gibi turizmin yazın canlandığı Şehirde seferler 2-3 misli artmaktadır. Seferlerin daha çok İzmir, İstanbul ve Ankara'ya yapıldığı görülmektedir.

Edremit Otogarı'ndan hareket eden otobüs firmalarından bazıları -Kamil Koç, Ulusoy, Metro (**Foto 26**) ulusal ölçekte bilinen firmalardır. Bu zellik Şehrin alt bölge merkezi olmasından çok bir turizm destinasyonu olmasına bağlıdır. Otogara ulaşım servisler dışında otogardan komşu il ve ilçelere kalkan minibüslerle sağlanmaktadır. Ayrıca Köylü Garajı da terminal içine taşınmıştır.

Fotoğraf 26: Farklı Açılardan Edremit Otogarı

Tablo 79: Edremit Şehir Terminalinde Bulunan Otobüs İŞletmeleri ve Sefer Sayıları (2015)

İŐletmenin Adı	Bağlı Olduğu Firma Sayısı	Düzenlenen Sefer Sayısı	Günlük Y.S
Kamil Koç	1	60	150
Metro Turizm	1	20	120
Truva Turizm	1	15	50-60
Bayramiç Turizm	3	10	20
Astor Turizm	1	1	5
Kontur	1	1	5
Süha Turizm	1	1	8-10
Pamukkale Turizm	1	30	120
Soma Turizm	1	3	2
Alaşehir Sarıkız	1	2	8
Uudağ Turizm	2	32	170
Lider Adana	1	1	1
Ulusoy Turizm	1	10	70
Çanakale Egeli	2	5	20
Yenice Birlik	1	12	40

Kaynak: Edremit Otogar, 2015.

Şehrin uzak çevresiyle olan ilişkisini belirlemek için devlet yolları üzerindeki trafik hacmine bakmak yerinde olacaktır. Burada önemli olan şehre girişte ve çıkışta trafik hacminde meydana gelen değişimdir. Dolayısıyla şehrin geçiş alanı olup olmadığı ortaya çıkacaktır. Trafik hacmi en fazla olan yol Edremit-İzmir karayoludur. Balıkesir-Edremit karayolunun Balıkesir-İvrindi kavşağında 8740 olan trafik hacmi, İvrindi-Havran arasında 5268 ve Havran-Edremit arasında 12210'a çıkmaktadır. Güneye inildiğinde Edremit-İzmir karayolunun Edremit-Burhaniye kavşağında 13072 olan trafik hacminin, Gömeç-Ayvalık hattında 12649'a düştüğü görülmektedir (**Tablo 80**).

Edremit ilçesi çevresindeki devlet yollarının en yoğun taşıt trafiğine sahne olan dilimi, Edremit-Ayvalık-Altınova arasındır. Bu durum turizmin etkisiyle ortaya çıkmıştır. Bu dilimde daha çok otomobil geçişi görülmektedir. Edremit ilçesi çevresindeki yollardan en az trafik yoğunluğuna sahne olan dilim, Edremit -Balıkesir arasındır.

Tablo 80: Edremit Şehrinde Devlet Yolları Yıllık Ortalama Günlük Trafik Hacim Değerleri (2014)

Edremit-Balıkesir Karayolu						
Dilimin Tanımı	Otomobil	Orta Y. Ticari T.	Otobüs	Kamyon	Rö., Çekici	Toplam
Balıkesir -İvrindi	7201	416	146	700	277	8740
İvrindi-Havran	4128	316	136	488	200	5268
Havran-Edremit	9802	830	187	1041	350	12210
Edremit-Çanakkale Yolu						
Edrmt-	17209	1210	228	1475	634	20756
Edremit-İzmir Karayolu						
Edrmt-	10757	531	227	905	652	13072
Burh.-Gömeç	7825	673	277	952	723	10450
Gömeç-Ayvalık	9743	767	331	1027	781	12649

Kaynak: Karayolları Trafik Hacim Haritası verilerinden derlenmiştir.

Şehir güneyden Balıkesir ve İzmir'e, batıdan Çanakkale'ye karayolları ile bağlı bulunmaktadır. Balıkesir istikameti Bursa-İstanbul, Eskişehir-Ankara ve Anadolu'ya bağlantı sağlamaktadır. Şehir Çanakkale karayolu ile Trakya ve İstanbul'a bağlanmaktadır. Şehirlerarası karayolu ulaşımı açısından şehrin önemli güzergâh İzmir-Çanakkale karayoludur. Bu yol yük ve yolcu taşımacılığı açısından şehir trafiğine nefes aldırın bir koridordur.

Bölgenin karayolu ulaşım ağı oldukça iyi durumdadır. İstanbul ve İzmir'in hinterlandında kalan Balıkesir, Kuzey Marmara Otoyolu ile daha da önem

kazanacaktır. Özellikle ilin güneyindeki Edremit, Akçay, Altınoluk, Burhaniye, Ayvalık gibi turizm cennetleri bu gelişmeden oldukça olumlu yönden etkileneceklerdir.

Ülke ve bölgelerin kalkınma planlarının sağlıklı bir şekilde uygulanabilmesi için ulaştırma altyapısının tamamlanması veya iyileştirilmesi gerekmektedir (Sever, 2005). Ulaşım yollarının kavşağındaki şehirler ticaret ve sanayi bakımından avantajlara sahiptir. Bunlar arasında denizyolu, demiryolu ve havayolu kesişme noktalarında kurulmuş olanlar daha da önem arz etmektedir. Edremit'e karayolu, havayolu ve denizyolu ile ulaşımın mümkün olması bu açıdan önemlidir. Edremit şehrinde geçen İzmir-Çanakkale yolu şehrin mekânsal gelişiminde etkili olmuştur.

2. Demiryolu ve Denizyolu Ulaşımı

19.yy.'ın başında lokomotifin İngiltere'de icat edilmesi demiryolları için bir milat olmuş ve aynı yüzyılın ortalarından itibaren demiryolları dünyanın en önemli ulaşım aracı haline gelmeye başlamıştır. Osmanlı Devleti de bu gelişmeye kayıtsız kalamamış ve devletin ilk demiryolları döşenmeye başlanmıştır. Farklı bölgelere döşenen hatlar Anadolu'daki merkezi demiryolu hatları, merkezi güneye bağlayan hatlar ve İstanbul üzerinden Avrupa'ya bağlantıyı kuran hatlar şeklinde tasarlanmıştır (Bakırcı, 2013). Batı Anadolu'da kurulan hatlarda bölgenin ekonomik çeşitliliği ve önemli ürünleri etkili olmuştur (Akbulut, 2010; Yıldırım, 2001).

Türkiye demiryollarında amaç iç bölgelerle kıyı bölgelerine devamlı işleyebilen yol şebekesi ile birbirine bağlamaktır (Tunçdilek, 1986: 150). Edremit ilçesi ve yakın çevresinde düzenlenmiş olan demiryolu Ilica (Güre köyünün İskele Mahallesi) ve Palamutluk (Balya) arasında 1924 tarihinde işlemeye açılmıştır. Durakları ve istasyonları; Akçay- Edremit ve Palamutluk olan bu hatta yaz aylarında tüm vagonları kullanılarak Akçay plajına yolcu taşınmaktaydı. Ayrıca çarşamba günleri Edremit Pazarı'na ve cuma günleri Havran Pazarı'na indirimli tarife ile yük ve yolcu taşırdı. 1957 yılında kapatılan demiryolu hattı günümüzde aktif değildir.

2023 yılında bitirilmesi beklenen hızlı demiryolu ağı ile Ankara, İstanbul ve İzmir'e yolculuk çok kolaylaşacaktır. Bu durum özellikle turist çeken Edremit için önemlidir.

Önemli ulaşım yollarından biri de denizyoludur. Osmanlılar zamanında 1950'li yılların başına kadar İstanbul-İzmir, İstanbul-Ayvalık arası hatlarda çalışan gemiler olmuştur. 1925 yılında Edremit acentası tarafından satın alınan Edremit Vapuru, 1930'lu yılların sonlarına doğru, Bandırma ve İstanbul arasında ekspres seferlerin başlaması üzerine Akçay-İstanbul ulaşımı kesintiye uğramıştır (Yetkin,

1939: 65-66). Edremit Limanı'nda yükleme boşaltma yoktur. Eğmir Ocağı'ndan gelen demir madeninın yüklenmesi 1936 yılına kadar Akçay Limanı'nda yapılmış olup, çevresel zararlardan dolayı bu faaliyet Bandırma Limanı'na kaydırılmıştır. Akçay'dan başka limanlara yolcu taşımacılığı yapılmamaktadır. Yazın Akçay-Ören arasında küçük yolcu motorlarının faaliyeti yanında Akçay-Altınoluk-Behramkale-Ayvalık ve adalar arasında günlük turistik turlar düzenlenmektedir.

İlin liman şehirleri, Marmara Denizi'nde Bandırma, Erdek; Ege Denizi'nde ise Edremit ve Ayvalık'tır. Edremit Limanı, Balıkesir ilinin önemli olmayan limanı konumundadır. Daha çok balıkçı teknelerine barınak teşkil eden bir liman konumundadır. Bu limana tescilli ve tescilsiz olmak üzere 496 adet tekne kayıtlıdır. Bunların çoğunluğu balıkçı teknesidir.

3. Havayolu Ulaşımı

Hava ulaşımının peyzajdaki en önemli öğesi havaalanlarıdır. Günümüzde yaşanan teknolojik gelişmeler sonucu küçük bir köye dönüşen dünyada zaman kavramı oldukça önemlidir. Dolayısıyla insanlar hızlı ve güvenli yolculuk nedeniyle hava taşımacılığını tercih etmeye başlamışlardır. Turizm için havayolu oldukça önemlidir. Havayolu taşımacılığındaki promosyon ve indirimler turizme önemli ölçüde katkı sağlamaktadır (European Commission, 2000). Körfez bölgesinde mevcut olan turizm potansiyelini daha aktif hale getirmek amacıyla Edremit'te havaalanı yapımına karar verilmiştir.

Ulaşım imkânları açasından Edremit ilçesi ve çevresi için umutla bakılan sektörlerden biri, havayolu ulaşımıdır. Edremit'e 7 km uzaklıkta bulunan Körfez Havaalanı 1997 yılında açılmıştır. 2010 yılında yapılan genişleme çalışmalarıyla daha işlevsel hale getirilmiştir. Sadece sivil uçuşların yapıldığı havaalanınının 120.000 yolcu kapasitesi mevcuttur. Havalimanının ismi 2012 yılında Balıkesir Koca Seyit Havalimanı olarak değiştirilmiştir (www.korfez.dhmi.gov.tr).

2012 verilerine göre, TR22 bölgesinde uçak trafiğine en çok Balıkesir Koca Seyit Havaalanı (**Tablo 81**); yolcu trafiğine ise Çanakkale Havaalanı sahne olmuştur (**Tablo 82**). Bu havaalanı hem askeri hem de sivil amaçlı hizmet vermektedir. Sadece Koca Seyit Havaalanı'nda dış hat yolcu taşımacılığı yapılmaktadır. TR22 bölgesinde iç hat yolcu sayısı, Türkiye genelinde taşınan iç hat yolcu sayısının %0,21'ine eşittir (**Tablo 82**). Bu havaalanı Akçay, Küçükkuyu, Ayvalık, Altınoluk, Burhaniye, Dikili gibi tatil yörelerine yakın olduğu için turizm mevsiminde büyük kalabalıklara sahne olmaktadır.

Tablo 81: Edremit ve Çevresindeki Yıllık Uçak Trafiği (Adet)

Havalimanı	2011			2012		
	İç Hat	Dış Hat	Toplam	İç Hat	Dış Hat	Toplam
Balıkesir Merkez	313	0	313	346	0	346
B.Koca Seyit	2499	33	2532	3288	40	3325
Çanakkale	2680	19	2699	2482	19	2501
Türkiye Geneli	579488	462881	1042369	600818	492229	1093047

Kaynak: Devlet Hava Meydanları İşletmesi, 2012.

Tablo 82:Edremit ve Çevresindeki Havaalanları Yolcu Trafiği (Kişi)

Havalimanları	2011			2012		
	İç Hat	Dış Hat	Toplam	İç Hat	Dış Hat	Toplam
Balıkesir Merkez	6674	0	6674	11573	0	11573
B.Koca Seyit	56933	2723	59656	46180	415	46595
Çanakkale	60543	0	60543	49240	0	49240
Türkiye Geneli	582583	59362145	1176204	64721316	65630304	130351620

Kaynak: Hava Meydanları İşletmesi, 2012.

Koca Seyit Havaalanı'nın sefer sayısı azlığı ve bunun sadece birkaç büyük şehir ile (Ankara, İstanbul) sınırlı olması gelişimini engellemektedir. Uluslararası uçuşları artırılması (Sadece yazın Düsseldorf'a direkt uçuşlar yapılmaktadır) ve diğer tamamlayıcısı ulaşım unsurlarıyla yapılacak işbirliği ile bu ulaşım ağı şehir için önemli bir alternatif olacaktır. Balıkesir Üniversitesi bünyesinde havacılık bölümlerinin açılması şehir ve havalimanı için olumlu bir gelişme olacaktır. Böylece havaalanı daha cazip hale getirilerek karayolları üzerindeki yoğunluk azaltılabilir.

4.1.6. Turizm Fonksiyonu

Turizm ulaşım, konaklama, alışveriş, yeme içme, eğlence vb. birçok sektörü harekete geçiren sermayenin kolaylıkla el değiştirdiği bir sosyal hareketlilik. Ülkeler yeni iş sahaları açmak, bölgelerarası ekonomik dengesizliklere çözüm getirmek ve milli geliri artırmak amacıyla uluslararası turizmden pay almaya çalışmaktadırlar (Kılıç, 2000).

Günümüzde birbirine benzeyen şehirler farklılıklarını ortaya koymak için turizm değişkeninden faydalanmayı en etkili ve kestirme yol olarak görmektedirler (Durgun, 2006; Unur, 2004; Hephaktan ve Çınar, 2010). Şehirler sahip oldukları değerler ölçüsünde turizmin farklı alanlarında boy gösterirler. Kimi kültürel turizme,

kıyı turizmine, kimi tarihi turizme ve kimi de kongre turizmine ev sahipliği yapmaktadır.

Turizm şehirsal mekânı değiştirir. Bu değişim mekâna yapılacak eklemelerle (otel, motel, pansiyon) olabileceği gibi, bir alanı tamamen koruma altına alarak da (park vb.) gerçekleşebilir.

Turizm, küçük ve orta ölçekli şehirleri daha çok otel, restaurant ve konaklama gibi sektörler açısından etkilemektedir. Turizm şehirsal imaja katkı sunar. Tanıtım, altyapı vb. bütün alanlarda şehrin topyekün büyümesine yardımcı olur. (World Tourism Organization, 2012).

Türkiye turizm pazarından artan bir şekilde yararlanmaktadır (Dilber, 2007; Algan, 1995). 2002 yılında Türkiye gelen turist sayısı açısından dünyada 17.sıradadır. 2011 yılında ise 6.sıraya yerleşmiştir (Türkiye Kültür ve Turizm Verileri, 2012). Türkiye 2012 yılında turizm gelirleri bakımından (35.7 milyon turist) dünyada 12. sırada iken (UNWTO, Tourism Highlights, 2013) 2013 yılında turizm geliri kabaca 32.3 milyar TL'yi bulmuştur (Turizm İstatistikleri Haber Bülteni, 2014). Balıkesir, 2012 yılında belediye belgeli tesislerde konaklayan yerli turist açısından Türkiye'de 2.sırada iken (Balıkesir Yatırım Alanları Vizyon Raporu, 2012) aynı yıl itibariyle turizm işletme belgeli tesislerde konaklayan yabancı turist açısından ise 12. sırada bulunmaktadır (<http://tuikapp.tuik.>, 23.05.2014).

Balıkesir ilçeleriyle birlikte, doğal kumsalları, tarihi ve kültürel birikimi açısından önemli bir şehirdir. Turizm alanında Balıkesir 2012'de kamu yatırımlarında 81 il arasında 14.sıradadır (Kamu Yatırımlarının İllere Göre Sektörel Dağılımı, 2012). Balıkesir 8 adet turizm merkezine ev sahipliği yapmaktadır (Yürürlükte Olan KTKGB ve TM Listesi, 2013).

Şehir hayatı kişilerde yoğun strese neden olmaktadır. Tatil zamanlarında insanlar deniz kıyıları, kaplıcalar, eko-turizm alanlarında bu stresi atmak isterler. İşte Edremit şehri sahip olduğu doğal güzellikleri nedeniyle bu anlamda hep bir çekim merkezi olmuştur.

Edremit'in ekonomisi tarım ve hizmetlere dayanmaktadır. Özellikle zeytin ve turizm şehrin belirleyici unsurlarıdır. Edremit'in imar planına bakıldığında turizm için ayrılan alanın sanayiden daha fazla olduğu görülmektedir (**Tablo 83**).

Tablo 83: Edremit İlçesi Onaylı İmar Planları Alan Dağılımı

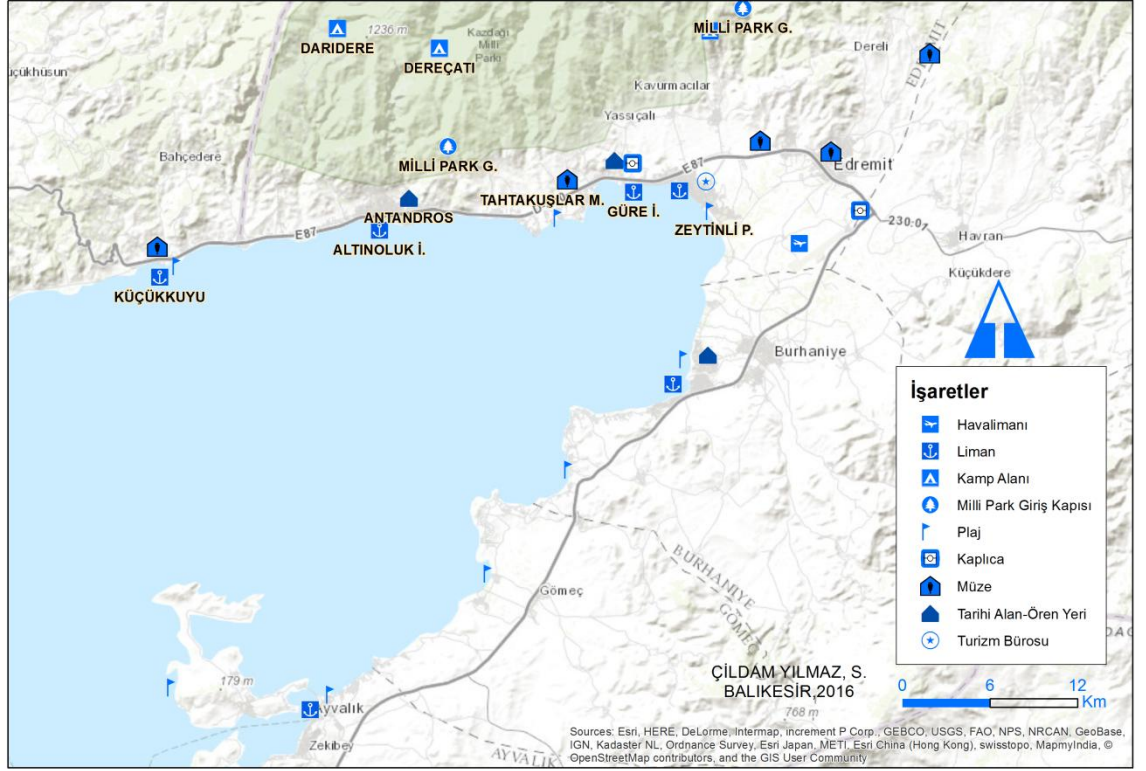
Arazi Kullanımı	Alan (Ha)	Arazi Kullanımı	Alan (Ha)
Gelişme Konut	536.07	Turizm Tesis Alanı	9.74
Meskûn Konut	130.19	Sanayi	8.31
Ticaret Alanı	70.46	Spor Tesis alanı	7.34
Askeri Alan	38.15	Küçük Sanayi Alanı	4.74
Eğitim Tesis Alanı	19.80	Konut Dışı Kentsel Çalışma	4.66
Park	13.10	Mezarlık	4.53
Belediye Hizmet	12.58	Otogar	1.81
Sosyo-Kültürel	10.77	Sağlık Tesis Alanı	0.68
Resmi Tesis Alanı	9.65	Pazar	0.66

Kaynak: Balıkesir Belediyesi (2014), Şehir İçi Arazi Kullanım Planı Baz Alınarak Hazırlanmıştır.

A-Başlıca Çekicilikler

Genel anlamda arz ve talep arasındaki çekim gücüne çekicilik denir. Turizm anlamında çekicilik Edremit'te turizm talebinin temelini oluşturan doğal unsurlardan oluşan bileşenlerdir. Kıyı, topografya ve bitki örtüsü ilk akla gelen doğal kaynaklardır (Inskeep, 1991).

Edremit'te turizm 1960'larda başlamıştır. İç turizm şeklinde başlayan turizm hareketi gün geçtikçe gelişerek devam etmiştir. Edremit'in Akçay, Altınoluk, Zeytinli ve Güre beldeleri turizm merkezleridir. Bölge termal turizm açısından da önemli kaplıcalara sahiptir. İlçedeki önemli eko-turizm ve kültürel turizm alanlarına Sutüven Şelalesi, Kaz Dağı Milli Parkı, Hasan Boğuldu Mesire Yeri, Antandros Ören Yeri, Kaz Dağı (Sarıköz) Zirvesi, Şahindere Kanyonu, Tahtakuşlar Etnografya Müzesi örnek verilebilir (**Şekil 23**). Edremit'e karayolu, havayolu ve denizyolunu (İDO) kullanarak ulaşmak mümkündür.

Şekil 23: Körfez Bölgesi Turizm Değerler Haritası (2013)

1.Kültürel Çekicilikler

Şehir ve yakın çevresindeki antik kent, sit alanları, çeşmeler, tarihi yapılar, ören yerleri, müzeler önemli kültürel çekiciliklerdir. Şehirde Antandros, Adramytion antik kentleri ve Güre Antik Hamamı gibi birçok alan vardır. Antandros Sit Alanı (**Foto 27**), Kaz Dağları'nın güneyinde Altınoluk yakınlarındadır. Şehri Palasgoslar kurmuştur. Şehir Helenistik, Pers ve Roma ve Bizans dönemlerini yaşamıştır. (Antandros Kitapçığı, 2014). Altınoluk kasabasında Antandros kalesine ait bina ve sur kalıntıları görülmektedir.

Doğusunda Madra Dağları, kuzeyinde Kaz Dağları ile çevrili Adramytteion'in kurucusu Adramys'tir. Adramytteion, Burhaniye'nin Ören Mahallesi'nde Karataş Tepesi mevkiinde yer almaktadır (Balcioğlu,1937). Edremit Körfezi'ne hâkim, deniz ticareti açısından Antik Misya Bölgesi'nin en önemli kentlerinden biridir. Denizden kentte yapılan saldırılar sonucunda kent iç kesimlere taşınmıştır (Yetkin, 1949). Adramytteion ismi zaman içinde Edremit şeklinde değişmiş ve terk edilen kıyadaki antik kent yerine iç kısımlara kurulan yerleşmeye verilmiştir (Edremit Kitapçığı, 2014).

Fotoğraf 27: Antandros Antik Şehrinde Bulunan Yamaç Ev'in Kabul Salonu

Kaynak: <http://antandros.org>.

Afrodit Termal Otel'in bahçesinde antik çağlara ait eski hamam bulunmaktadır. Edremit şehrinde tarihi çeşmelere de rastlanmaktadır. Bunların çoğu Altınoluk Mahallesi'nde bulunmaktadır: Bunlardan Kadirler Çeşmesi, Orta Mahalle Çeşmesi, Hıdırlar Çeşmesi vb. Ayrıca Mahkeme Camii, Kavci Camii, Alemizade Camii, Ağa Camii, Bayramyeri Camii, Osmanlı dönemine ait eserlerden bazılarıdır.

Edremit, yörenin kültürel birikimini sergileyen 3 müzeye sahiptir. Merkezde Edremit Sıdika Erke Etnografya Müzesi, Zeytinli Kuruçay Mevkii'nde tarihi zeytinyağı üretim aletlerinin sergilendiği Evren Ertür Galerisi ve Tahtakuşlar Köyü'nde Alibey Kudar'ın Özel Etnografya Galerisi bulunmaktadır.

Edremit Müzesi 1961 yılında açılmıştır. Günümüzde Ayşe Sıdika Erke Etnografya Müzesi adını almıştır (**Foto 28**). Bu müzede üst katta baş oda ve sofa; zemin katta Kuvay-i Milliye odası bulunmaktadır. Müze Edremit'in 18.yüzyıl ve 19.yüzyıl dönemlerindeki yaşamını yansıtan ev eşyası ve el sanatlarına ilişkin unsurları barındırmaktadır. Müze Faruk Serpil Parkı'nın hemen yanındadır.

28a.

28b.

Fotoğraf 28 a, b: Ayşe Sıdika Erke Etnografya Müzesi'nden Kareler

Türkiye’de köyde kurulan ilk özel Etnografya müzesi Edremit’te yer alır. Galeride Orta Asya’dan gelen Türk boylarının, giyim-kuşam, ev eşyası, halı vb. kültürel değerleri yıl boyunca sergilenir.

Bir başka müze Evren Ertür Zeytinyağı Müzesi’dir. 2005 yılında kurulan müzede (Foto 29) ilk taş yalaktan buharlı kontinü sisteme kadar birçok malzeme görmek mümkündür.

Fotoğraf 29: Akçay Yolu Üzerinde Bulunan Evren Ertür Galerisi’nden Görünümler

Tarihi Antandros Antik Kent kazısı ve Astyra Hamam Kazıları Edremit için önemlidir. Bunlar müzelerde sergilenerek turistlerin dikkatine sunulmaktadır.

2.Geleneksel Çekicilikler

Geleneksel çekicilikleri festival ve şenlikler, müzik ve el sanatları şeklinde incelemek mümkündür.

a-El Sanatları

Geçmişte şehirde bulunan keçeci, kalaycı, demirci, bıçakçı, semerci vb. meslek grupları zamana yenik düşmüşlerdir. Bunlardan demirciler artık ferforce satışıyla ilgilenmektedirler. Kalaycılar, Zübeyde Hanım Caddesi üzerinde 4-5 dükkânla faaliyetine devam etmektedir. Bu meslek dalı Edremit'te Roman vatandaşları ile özdeşleşmiştir.

El sanatları ve hediyelik eşya yapımı ile turistik bölgelerde bir para akışı sağlanabilir. Edremit Belediyesi bünyesinde açılan el-sanatları kurslarına ilgi oldukça fazladır. Hem meslek öğrenen hem de bu şekilde aile bütçesine katkıda bulunan hanımlar senenin farklı dönemlerinde sergiler açmaktadırlar.

Önümüzdeki dönemlerde mahallelerde kurulacak "Semt Kültür Evleri" bünyesinde kendini geliştirmek isteyen vatandaşlar için sertifikalı el sanatları ve kurs hizmeti verilmesi planlanmaktadır.

b-Festival ve Şenlikler

Edremit birçok festivale ev sahipliği yapmaktadır. Edremit ilçesinde Akçay Yaza Merhaba Şenlikleri, Zeytinli Rock Festivali, Altınoluk Antandros "Yaşama Saygı" Festivali, Geleneksel Kaz Dağı Şenlikleri, İdo Kültür-Sanat Festivali, Sarıkız Etkinlikleri, Uluslararası Kültür ve Zeytin Festivalleri düzenlenmektedir. Edremit şehrinde geleneksel olarak Pehlivan Güreşleri ve Aralık ayının son haftasında Güre beldesinde geleneksel olarak deve güreşleri yapılmaktadır.

Edremit şehrinde Ağustos ayı ortasında zeytin hasatı, bunu takiben zeytin festivali yapılmaktadır. Zeytin üreticileri burada standlar açarak ürettikleri zeytinleri tanıtmakta ve markalaşma için adım atmaktadırlar. Böylece yılın belli dönemlerinde sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif etkinliklerle belli bir pazar oluşturularak şehrin ticaret hayatına canlılık kazandırılmaktadırlar. Yine ilçede her yıl temmuz-ağustos aylarında düzenlenen şenliklerde yöredeki tüm endüstri ve ticari mallar sergilenmektedir. Turizmin canlandığı mevsimde bu etkinliklerin yapılmış olması oldukça anlamlıdır.

Şehirde Kaz Dağları ve Edremit Sempozyumu ile Kaz Dağları Ulusal Sempozyumu da düzenlenmektedir. Edremit şehrinde çeşitli dernekler mevcuttur. Bunlar Türk Ocağı, Halkevi, Kızılay, Türk Hava Kurumu, Öğretmenler Derneği, Edremit Folklor Derneği, Lise Yaptırma ve Yaşatma Derneği, Çocuk Esirgeme

Kurumu, Turizm Derneği, Kültür Derneği, İda Sanat Evi, Akçay Kültür ve Sanat Derneği vb. kuruluşlardır. şükrü Tunar Kültür ve Sanat Merkezi çok amaçlı kullanılmaktadır. Tiyatro, konferans, seminerler burada verilmektedir.

Sarıkoz etkinlikleri önemli diğer bir aktivitedir. Göre’de yapılan Sarıkoz şenlikleri daha geniş ve zengin bir organizasyonla sunulabilir.

şehrin yakın çevresinde yer alan Akçay’da düzenlenen şenliklerin (Edremit Gazetesi,14.07.1962) nemi yerel gazetelerinde çıkan haberlerden anlaşılmaktadır. Eski tarihli gazetelere bakıldığında 8’incisi kutlanacak Akçay festivaline oldukça önem verildiği ve İzmirden folklor ekibinin getirtileceği belirtilmektedir (Edremit Gazetesi, 3.07.1968). Pansiyon, otel ve lokanta sahiplerinin el ele vererek İstanbül ve yurtdışındaki turizm şirketleriyle anlaşarak biraz daha indirimli fiyatlarla turizm mevsimini uzatarak (haziran, eylül ve ekime kadar) Akçay’ın canlanmasının sağlanabileceği belirtilmiştir (Edremit Gazetesi, 09.08.1968). şeker Bayramı için Akçay’da boş yatak kontenjanının kalmadığının altı çizilmiştir (Edremit Gazetesi,17.08.1978). Altınoluk’ta “31 Evler Kooperatifi” tarafından yapılacak turistik sitenin yapımına devam edildiği hatırlatılmıştır (Edremit Gazetesi, 05.10.1968). Bu haberlerden de anlaşılacağı üzere sık sık şehrin yerel gazetelerine haber olan Akçay ve Altınoluk’un önemli turizm destinasyonları olduğu görülmektedir.

Edremit kültürel açıdan zengin bir yerleşmedir. şehirde geçmişten beri kutlanan kutlama ve gelenekler bu kültürel zenginliğin devamlılığı için oldukça önemlidir.

şehirlerin pazarlanmasında festivaller çok önemlidir. Bu anlamda Edremit’te düzenlenen festivallerin ulusal ve uluslararası arenada daha etkili olması için gerekli önlemler alınmalıdır.

3.Doğal ekicilikler

Çalışma alanı içindeki doğal ekicilikler deniz, mesire yerleri ve milli parklardır.

Kıyılar insanlığın faydalandığı ve aynı zamanda zarar verdiği önemli doğal zenginliklerdir. Kıyılar ulaşım, ticaret, balıkçılık ve turizm faaliyetlerinin yapıldığı alanlardır (Akdeniz ve diğerleri, 2013). Kıyılarda yer alan il, ilçe, beldeler önemli turizm çekim alanlarıdır. Türkiye’de turizm genelde deniz (kitle turizmi) turizmi şeklinindedir. Bu da yılın birkaç ayını kapsamaktadır.

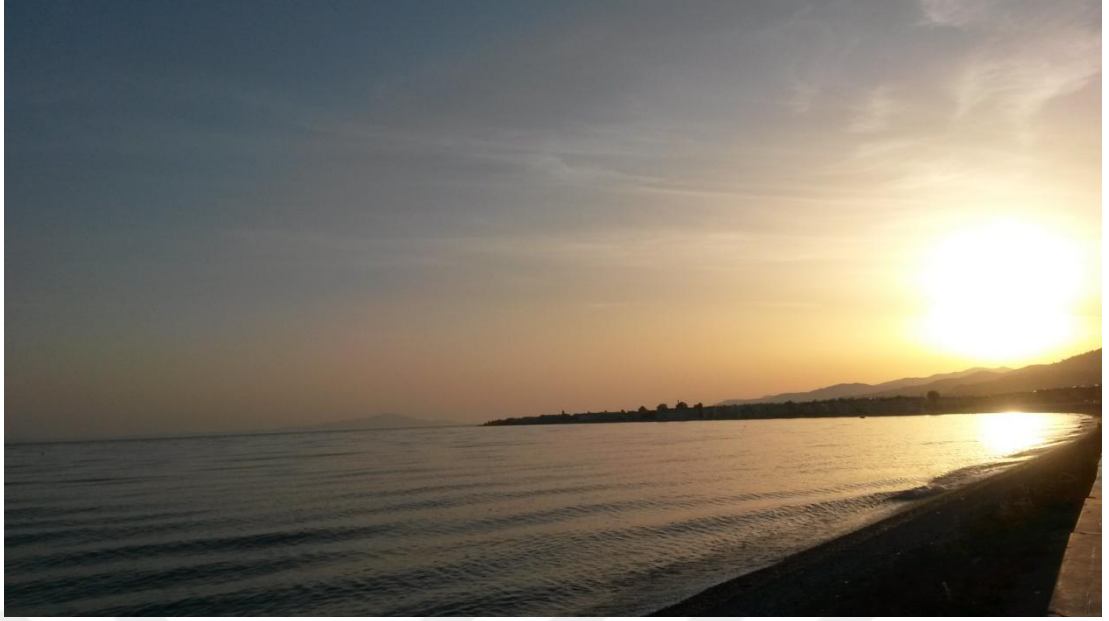
Balıkesir hem büyük şehirlere hem de iki denize komşu olması nedeniyle önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. Erdek ile Akçay (Edremit) Türkiye’de ilk turizm hareketlerinin başladığı yerlerdendir. Ayrıca Ayvalık, Erdek ve Edremit ülkenin önemli turizm destinasyonlardandır.

Edremit’te turizm aslında 1960’lı yıllarda başlamış, 1980-1990’lı yıllarda gelişme dönemine girmiştir. İlçede turizm genelde deniz turizmi şeklinde yapılmaktadır. Edremit’te turizm sezonu, ikincil konut sahiplerinin gelmesiyle başlamakta, temmuz, ağostus aylarında iyice yoğunlaşmakta ve eylül ayının ilk yarısına kadar devam etmektedir.

Edremit’in önemli kitle turizm alanlarından Akçay Edremit’e 8 km uzaklıktadır. Sahil şeridi olan Akçay (**Foto 30**), tazyikli tatlı, soğuk suları ve artezyenleriyle ünlüdür. Akçay’da denizin dibinden soğuk sular çıkmaktadır. Akçay’da halka açık üç plaj vardır: Edremit ve Zeytinli Belediye Halk Plajları ile Sarıkız Plajı (**Şekil 23**).

30a.

30b.

Fotoğraf 30 a, b: Günün Farklı Saatlerinde Akçay Plajı'ndan Görüntüler

Kıyı turizmi açısından bir başka destinasyon Altınoluk'tur. Edremit ilçesinin batısında yer alır. Altınoluk, Edremit'e 28 km. mesafededir. Belde de çok sayıda konaklama tesisi (**Foto 31**) ve eğlence mekânları vardır.

Edremit'in gözbebeği olan Altınoluk, temiz havası ve mavi bayraklı plajları ile ünlüdür. Özel sektörün desteğiyle bu turizm destinasyonunun ülke turizmine katkısı misliyle artacaktır.

Edremit'in gözde turizm alanlarından bir diğeri olan Güre, körfezde kirlenmeyen denizinden dolayı daha çok tercih edilmektedir. Güre'de yapım çalışmaları devam eden bir balıkçı barınağı bulunmaktadır. Bu barınağın faaliyete geçmesiyle yatlar buraya bağlanabilecektir.

Günümüzde turistik talep kıyı turizminden, alternatif turizme kaymıştır. Kültürel ve yerel unsurlar ile farkındalık oluşturmak ön plandadır (Can, 2013; Deveci, Türkmen ve Avcıkurt, 2013). Dolayısıyla yöresel ölçekte mevcut turistik değerlerin turizme kazandırılması hedeflenmelidir (Giritlioğlu ve Avcıkurt, 2010).

Ekoturizm, yerel halkı ve çevreyi koruyarak doğaya yapılan seyahattir (Güneş, 2008). 2002 yılı Ekoturizm Yılı olarak kabul edilmiştir. Eko-turizm hem ekosistemleri korumak hem de yerli nüfusun sosyo-ekonomik anlamda gelişmesi için önemli bir kaynaktır (Baykal ve Çimen, 2015). Eko turizm; yayla turizmi, fotosafari, kamp-karavan turizmi, botanik turizmi, mağara turizmi şeklinde sınıflandırılabilir (Çağatay vd.'den Arslan, 2008).

Fotoğraf 31: Altınoluk'taki Konaklama Tesislerinden Bir Örnek

Türkiye'de bulunan 40 adet milli parktan iki tanesi Balıkesir'de bulunmaktadır. Bunlardan biri Bandırma diğeri Edremit'te bulunmaktadır. 1993 yılında 21.463 ha'lık arazide kurulan Kaz Dağı Milli Parkı, Türkiye'nin 23.milli parkıdır (**Tablo 84**). Kaz Dağı, biyolojik çeşitliliği ile önemli bir eko-turizm merkezidir (Kaz Dağı, 2014). Bugüne kadar Kaz Dağı'nda 800 bitki taksonuna rastlanmıştır. Kaz Dağı Milli Parkı'nda 31 adet endemik bitki bulunmaktadır. Bunların başında Kaz Dağı Göknaarı gelmektedir. (<http://balikesir.ormansu.gov.tr/>,10.10.2015). Bu göknar çeşidi 1988 yılında koruma altına alınmıştır (Kazdağı Kitapçığı, 2014).

Tablo 84: Balıkesir İlinde Bulunan Korunmalı Alanlar

Adı	İlçesi	Bilinirlik
Kazdağı Milli Parkı	Edremit	M
Ayvalık Adalar Tabiat Parkı	Ayvalık	T
Kuş Cenneti Milli Parkı	Bandırma ve Manyas	M
Sarımsaklı Tabiat Parkı	Ayvalık	B
Kazdağı Göknaarı Koruma Alanı	Edremit	T
Değirmen Boğazı Tabiat Parkı	Balıkesir/Merkez	B
Darıdere Tabiat Parkı	Edremit	B

Kaynak: Balıkesir Doğa Turizmi Master Planı, 2013-2023. (Değerin bilinirliği; M: Milletlerarası seviye, B: Bölgesel seviye, T: Ülke seviyesi).

Edremit'te tespit edilen anıtsal ve korumaya değer ağaçların en gencinin tahmini yaşı 110, en yaşlısının tahmini yaşı 1100 olarak tespit edilmiştir. Edremit'te 91'i çınar ağacı, 2'si dut ağacı, 3'ü fıstık çamı, 6'sı karaçam, 4'ü kayın, 5'i kazdağı göknarı, 2'si kestane, 12'si kızılçam, 3'ü mazi mesesi, 1'i palamut mesesi, 10'u servi ve 4'ü zeytin ağacı olmak üzere toplam 143 anıtsal ve korumaya değer ağaç tespit edilmiş ve kayıt altına alınmıştır (Edremit Belediyesi 2015-2019 Stratejik Plan).

Kaz Dağları çeşitli efsanelere konu olmuştur. Dünyada ilk güzellik yarışmasının yapıldığı yer olan bu dağ silsilesine İda Dağı da denmektedir. Güney cephesinde kızılçam ve makiler hâkim iken yükseklerde göknar, alt kısımlarda kayın ve macar meşesi görülmektedir (Kazdağı Kitapçığı, 2015).

Kaz Dağları doğa turizmi için oldukça özgün bir yerdir. Kaz Dağı Milli Parkı'nda trekking, termal turizm, pansiyonculuk, botanik gezintileri, çiftlik turizmi şeklinde çeşitli aktiviteleri yapmak mümkündür. Özellikle İstanbul'dan hafta sonu, bayram tatili vb. kısa tatillerde gelen yerli turist sayısı oldukça fazladır.

Bu doğal zenginliklerin gelecek nesillere aktarılması için denetimin çok sıkı tutulması gerekmektedir. Milli parkta uzman eleman kıtlığı mevcuttur. Kurtarma timleri yoktur. Yolların düzenlenmesi gerekmektedir. Edremit'ten her yönüyle marka olmuş bir turizm şehri yaratmak mümkündür. Kaz Dağlarının "Dünya Miras Listesi'ne" alınması için çalışmaların bir an önce yapılması ihtiyacı vardır.

4-Eğlence Çekicilikleri

Sinema, tiyatro, mesire yerleri, gece hayatı, spor faaliyetleri, hayvanat bahçeleri, mutfakla ilgili çekicilikler vb. eğlence çekiciliklerinde birkaçıdır.

Edremit'te birçok mesire yeri mevcuttur. Bunlardan Altınoluk'u tepeden gören Şahinderesi'nde çeşitli restaurant ve konaklama tesisleri bulunmaktadır.

Çağlayan Piknik Yeri, Kızılkeçili köyündedir. Burada kafe ve restaurant bulunmaktadır. Ayrıca 800 yıllık tescilli bir çınar ağacını da burada görmek mümkündür.

Zeytinli Çay Bahçesi, büyük çınar ağaçlarının gölgesinde dereleriyle önemli piknik alanlarından. Han Deresi diğer önemli piknik alanlarından. Bu alan Akçay'a 35 km mesafede bulunmaktadır. Mıhlı Çayı, Altınoluk-Çanakkale yolu üzerinde yer alır. Hidrellez kutlamaları genellikle burada yapılmaktadır. Şıp Şıp Dede Dere'si halk tarafından adak adanan yer olarak ünlenmiştir. Burada piknik de yapılmaktadır. Kızılkeçili Çayı, yaz aylarında çokça tercih edilen bir piknik alanıdır.

Hasan Boğuldu, Kızılkeçili Çayı üzerinde bulunmaktadır. Sütüven Şelalesi, Kızılkeçili köyü civarındadır. Pınarbaşı, Güre sınırları içerisinde Pınarbaşı Deresi'nin bir çatlaktan sızarak çıkmasıyla oluşturduğu bir mesire yeridir. Her yıl Ağustos ayında Güre Belediyesi tarafından Güre Gelin Çamı Piknik Yeri'nde Sarıkız yemeği verilmektedir. Bu etkinlikler her yılın Ağustos ayında yapılmaktadır (İl Kültür Turizm Müdürlüğü Edremit Kitapçığı, 2014). Edremit'te turizm işletme belgeli 2 eğlence alanı vardır (**Tablo 85**).

Tablo 85: Edremit İlçesinde Turizm İşletme Belgeli Eğlence Yerleri

Mekanın Adı	Yeri	Kapasitesi
Çamlıbel Müstakil Eğlence Yeri	Güre Mahallesi	190 Kişilik Salon
Yılbay Müstakil Eğlence Yeri	Güre Mahallesi	100 Kişilik Salon

Kaynak: Edremit Kaymakamlığı, 2015.

Günümüzde alternatif turizm türlerine olan eğilim yöresel değerlerin önemini ortaya koymaktadır. Bu nedenle coğrafi işaretleme önemle üzerinde durulması gereken bir kavram olmaktadır. Coğrafi işaretli yöresel değerlerin sözkonusu alanın ekonomisine etkisi yadsınamaz (Polat, 2015). Edremit çizik zeytini coğrafi işaret olarak kabul edilmiştir. Şehir hoşmerim, sarmaiçi, keşkek, yağlı pide vb. zengin mutfağı ile de turizme hizmet etmektedir.

Şehrin eğlence hayatını inşa eden elemanlar arasında tiyatro ve sinemalar da sayılabilir. Şehirde tiyatro çalışmaları Edremit Kent Tiyatrosu tarafından sürdürülmektedir. Edremit'i kuşbakışı gören Ülkü Tepe'de, Cumhuriyet tarihinin en büyük amfi tiyatrosu (**Foto 30**) yapılmıştır. 2002 yılında yapımına başlanan amfi tiyatronun yapımı 2013 yılında bitirilmiştir. Amfi tiyatronun engelli kişiler için özel oturma alanları, kafeteryalar, dinlenme alanları mevcuttur. Modern ve otantik mimarisiyle dikkat çeken amfi tiyatronun giriş kısmında efe heykeli (**Foto 32**) bulunmaktadır. Altınoluk Beldesi'nin hemen güneyinde yer alan Antandros Amfi Tiyatrosu 1997 yılında bitirilmiştir. Şehir merkezinde ve Akçay yolu üzerinde bulunan Novada ve Kipa alışveriş merkezlerindeki sinema salonları halka hizmet vermektedir.

Fotoğraf 32: Ülkütepe'deki Amfi Tiyatrodan Bir Görünüm

Kaynak: Edremit Belediyesi, Basın-Yayın Birimi, 2012.

5-Termal Çekicilikler

Dünyada yaşanan sosyo-ekonomik gelişmeler farklı turizm türlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Edremit bu anlamda bir yandan deniz-kum-güneş turizmüne hizmet ederken bir yandan termal turizm, eko turizm vb. şekillerde bu arenada göz doldurmaktadır. Edremit ilçesinin en önemli zenginliklerinden biri de

termal kaynaklardır. Sağlık turizmi yönünden son derece önemli olan bu kaynaklar iç ve dış turizme yöneliktir.

1980'lerden beri hızla ivme kazanan kitle turizmi gittikçe yaygınlaşarak kendi kendini yok etmeye başlamıştır ve çevre üzerindeki olumsuz etkisi sosyal, kültürel, ekolojik anlamda oldukça derin hissedilmiştir (Kozak ve Bahçe, 2009; Kozak vd., 2001).

Alternatif turizm; bütün bir yıla içine alan, doğa ile zıtlaşmayan sürdürülebilir bir turizm yaklaşımıdır (Uğuz, 2011). Alternatif turizm, oluşan bu olumsuzlukları azaltmak ve farkındalık yaratmak için ortaya çıkmıştır. Bu turizm şekli dünya konjüktüründeki siyasal, teknolojik ve ekonomik gelişmelerden hemen etkilenen, hızlı karar değiştiren, kısa dönem rezervasyonlarına ağırlık veren, beklentileri farklı ve talepleri çeşitli, değişik bir tüketici talebi ortaya çıkarmıştır (Dinçer, 1992).

Türkiye'nin kaplıca kaynağı açısından dünyada ilk 7 ülke arasına girebileceği varsayılmaktadır (İncekara, 2002: 22). TR22 Bölgesi jeotermal kaynaklar bakımından oldukça zengindir. Balıkesir, Denizli, Çanakkale ve İzmir'den sonra jeotermal potansiyeli en yüksek ildir (Balıkesir Doğa Turizmi Master Planı 2013-2023, 2013: 40).

Balıkesir ilinde 39.600 ha alanda 16 adet jeotermal saha yer almaktadır (Termal Turizm Master Planı, 2007). İlin Gönen, Manyas, Balya, Susurluk, Bigadiç, Edremit ve Sındırgı ilçeleri termal turizmde ön plandadır. Özellikle Güre, Derman, Gönen, Ilica, Pamukçu, Kirazköy ve Ömerköy jeotermal sahaların en çok bilinenleridir. Edremit son yıllarda termal turizm açısından oldukça gelişme göstermiştir. Güre 3766 yatak sayısı ile önemli bir kapasiteye sahiptir (**Tablo 86**).

Güre, Altınoluk ve Akçay arasında bulunmaktadır. Güre'deki kaplıcalar Edremit'e 12 km uzaklıkta bulunmaktadır. Güre'deki termal turistik tesisleri, 1993 yılında "Turizm Merkezi" olarak kabul edilmiştir (Balıkesir Çevre Durum Raporu, 2004). Güre kaynak suyu kükürtlü hidrojen içermektedir. Bu su cilt hastalıklarına ve üst solunum yolu hastalıklarına iyi gelmektedir. Kaynak suyu kalsiyum iyonu (%32) Potasyum iyonu (%13.5) sodyum iyonu (%279), aliminyum iyonu (%2.88 mgr) ve magnezyum iyonu (%2.4) içermektedir (Edremit Belediyesi 2015-2019 Stratejik Planı).

Tablo 86: Balıkesir İli Termal Tesis ve Özellikleri

Termal Sahalar	Planlı Yatak S.	Tahsise Konu Yatak S.	Tahsise Konu Parsel S.
Hisarköy	22000	10000	20
Ekşidere	17000	5000	10
Güre	3766	-	-
Havran	2000	-	-
Hisaralan	8000	4000	8
Kızık	10000	4000	8
Kapekler	17000	5000	10
Pamukçu	3000	-	-
Savaştepe	1000	-	-
Ayvalık	2000	-	-
Ilıca	1500	-	-
Gönen	2120	-	-
Balya	1000	-	-

Kaynak: Termal Turizm Master Planı, 2007.

Güre’de şu an aktif olan iki önemli otel vardır. Bunlardan Afrodit Termal Hotel (**Foto 33**), yılın tamamında hizmet vermektedir. Saruhan Termal Otel (**Foto 34**) ise Güre Kaplıcalar mevkinde hizmet vermektedir. Güre Belediyesi tarafından Edremit-Güre ve kaplıcaları arasında her yarım saatte bir otobüs seferi düzenlenmektedir.

33a.

33b.

Fotoğraf 33: Afrodite Termal Tesisleri

34a.

34b.

Fotoğraf 34: Saruhan Termal Tesislerinin Farklı Açılardan Görünümü

Derman Kaplıcaları (**Foto 35**) Edremit'ten İzmir'e sapılan kavşak üzerindedir. Bu kaplıca daha çok yerli halka hizmet vermektedir. Suyun kaynaktaki sıcaklığı 59°C , odalardaki sıcaklığı ise 51°C ' dir (Edremit Kaymakamlığı, 2015). Suyun romatizmayı ve kadın hastalıklarını iyileştirici gücü olduğu bilinmektedir. Şehrin güneyindeki Bostancı Mevkii'ndeki Entur Termal Tesisleri (**Foto 36**) ve Adramis Termal Otel (**Foto 37**), Edremit merkezde bulunan en kaliteli otellerdir.

Fotoğraf 35: Şehirde Bulunan En Eski Derman Kaplıcaları

36a

36b.

Fotoğraf 36 a, b: Farklı Açılardan Entur Termal Tesisleri

Fotoğraf 37: Şehrin Güneyindeki Adramis Termal Oteli

Edremit'teki termal turizm tesislerinin tanıtımı yapılarak nitelikli tesislerin kapasitesi artırılabilir. Termal turizm yıl boyunca devam eden turizm çeşididir. Kaplıçalarda kür uygulamalarından 14-21 gün arasında iyi sonuç alınmaktadır. Bu nedenle iç turizm için oldukça önemli ve gelir sağlayacak bir turizm çeşididir. Türkiye

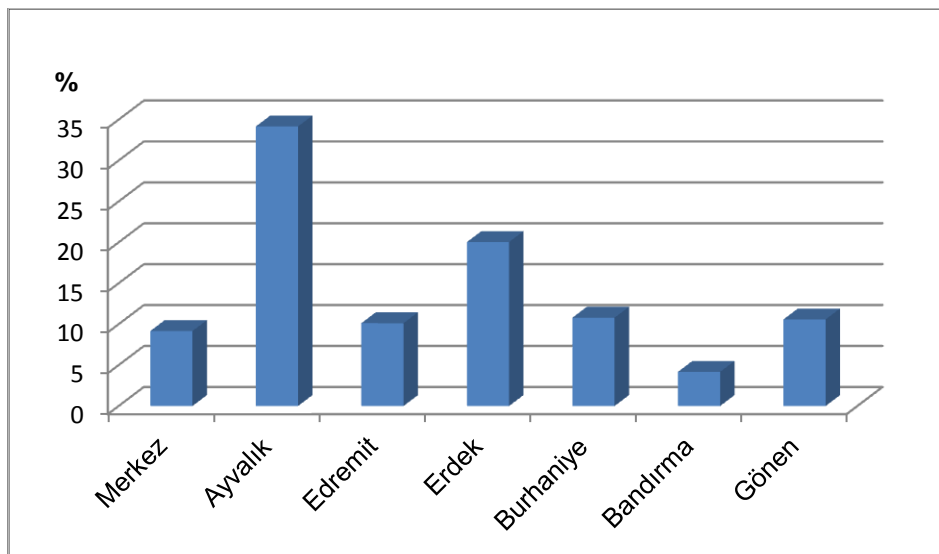
gün geçtikçe yaşlanan Avrupa'ya komşu olmasını bir avantaja dönüştürerek seyahat etmeyi seven Avrupalıları bu alanlara rahatlıkla çekebilir. Bu vesileyle turizm yatırımlarının sadece kitle turizmine yönelik yapılmasının yanlışlığı anlaşılmalıdır.

Sağlık turizmi açısından şehirde potansiyel oldukça zengindir. Fakat bu kaynakları ciddi bir bütçeyle göze hitap edecek şekle sokacak yatırımcıların varlığı gerekmektedir. Şehrin güneyinde havaalanına giden yol güzergâhının (Bostancı Köyü civarı) bir termal turizme hitap edecek şekilde tasarlanmasının şehre büyük fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

B.Konaklama Tesisleri

Turizmle ilişkili sektörlerin başında konaklama sektörü gelmektedir. Konaklama, turistlerin yeme-içme, eğlence ve konaklama ihtiyaçlarını giderdikleri bir sektördür (Yolal, 2003; Saraç, 1989).

Bir şehrin turist çekmesinde doğal ve kültürel öğelerin yanında altyapı hizmetlerini de gelişmiş olması önemlidir (Giritlioğlu ve Avcıkurt, 2010; Akkılış ve diğerleri, 2007). Edremit şehrinde turizm belgeli konaklama tesisleri ile belediye belgeli konaklama tesisleri dikkate alındığında yerli ve yabancı konaklama yapan turist sayısı 1995 yılı itibarıyla 9739'dur.¹⁴ Balıkesir'de 1998 yılında konaklayan yerli turistlerin geceleme oranlarına bakıldığında en büyük oranın Ayvalık (%35.16), Erdek (%20.03), Edremit (%10.12), Burhaniye (%10.79) ve Gönen de (%10.58) olduğu görülmektedir (**Grafik 12**).

Grafik 12: Balıkesir'de Konaklayan Yerli Turist Geceleme Oranları (1998)

Kaynak: Balıkesir İli Çevre Durum Raporu, 2000 verilerinden derlenmiştir.

Edremit'te 1999 yılında turizm işletmesi ve deneme işletmesi belgeli tesis sayısı 13, belediye belgeli tesis sayısı 71 ve yatırım belgeli tesis sayısı 4,'dür (**Tablo 87**). Aynı yıl itibariyle Edremit şehrinde işletme belgeli 1.067, yatırım belgeli 56, belediye belgeli 4.359 olmak üzere toplamda 5.987 adet yatak kapasitesinin olduğu görülmektedir. Edremit yatak kapasitesi açısından Ayvalıktan sonra ikinci sıradadır (**Tablo 88**).

Tablo 87: Edremit'teki Konaklama İstatistikleri (1999)

Tesis Türü	Tesis Sayısı
Belediye Belgeli	71
Turizm İşletme Belgeli	13
Turizm Yatırım Belgeli	4
Toplam	88

Kaynak: Akçay Turizm Danışma Bürosu, 2014.

Tablo 88: 1999 Yılı Körfez Bölgesi Yatak Kapasitesi

Bölge	İşletme Belg.	Yatırım Belg.	Belediye Belg.	Toplam
Ayvalık	2.595	992	6.248	9.835
Edremit	1.067	561	4.359	5.987
Burhaniye	1.223	528	2.082	3.833
Toplam	4885	2081	12.689	19.655

Kaynak: Balıkesir İli Çevre Durum Raporu, 2000.

Balıkesir'de 125.000 adet ikincil konut bulunmaktadır (Balıkesir İli Çevre Durum Raporu, 2004). Türkiye'de en fazla ikincil konut Balıkesir'de bulunmaktadır (Balıkesir Turizm Çalıştayı Raporu, 2012: 7). Bunlar Edremit başta olmak üzere Ayvalık ve Burhaniye'de toplanmıştır. Konaklamak isteyen turistler ikincil konutların yanında pansiyon, karavan, tatil köyleri (**Foto 38**), motel (**Foto 39**) ve kampinglerde de kalmaktadırlar.

¹⁴ Edremit Belediyesi 1995 brifing raporundan alınmıştır.

38a.

38b.

Fotoğraf 38 a, b: Afrodit Tatil Köyü'nden Kesitler

Fotoğraf 39: Akçay'da Bulunan Ömür Oteli

2000 yılında Balıkesir'in Bakanlık Belgeli tesislerine gelen 310.382 turistin 45.169'u yabancı uyrukludur. İldeki ortalama konaklama süresi 2.2 iken doluluk oranı¹³ ise kabaca %21.52'lik bir oran göstermiştir. Bu açıdan bakıldığında Edremit (%17.30) dâhil Balıkesir'de durumun pek de iç açıcı olmadığı görülmektedir. Balıkesir'de yabancı turistlerin ortalama geceleme süresi 2.1'dir. Yerli turistlerde kalış süresi 2.2 gecedir (**Tablo 89**).

Aynı yıl itibariyle Ayvalık'ta konaklayan turist sayısı 98.995 iken Edremit'te bu sayı 30.359 kişidir. Ayvalık'a gelen yabancı turist sayısı 27.960, Edremit'e gelen yabancı turist sayısı 4.257 kişi kadardır. Edremit'e gelen yerli turist sayısına bakıldığında bu turizm destinasyonun çektiği turist profili ortaya çıkmaktadır. Ayvalık'ta ortalama kalış süresi 2.0 güne tekabül etmektedir. Edremit için bu süre 2.3 gündür. (**Tablo 89**). İşletmelerin hizmet kalitelerinin geliştirilmesi turistlerin kalış sürelerinin uzamasını sağlayacaktır.

Turizm Bakanlığının konaklama istatistikleri doğrultusunda 2012 yılında Balıkesir'e gelen 491.119 turisten 124.160'ı yabancı uyrukludur. Aynı yıl Türkiye'de ortalama konaklama süresi 3.2 iken Balıkesir'de bu süre 2.1'dir. Doluluk oranında ise il yaklaşık %40.90 oranıyla, Türkiye (%51.46) ortalamasının altındadır (Balıkesir Turizm Çalıştay Raporu, 2012). Yabancı turistlerin kalış süresinde meydana gelen

¹³ Oteller yıllık ortalama %65 veya daha fazla doluluk oranına sahipse karlı işletmeler olarak kabul edilmektedirler (Coltman,1989).

azalışta hizmetten memnun kalmamanın ilk sebep olduğu tahmin edilmektedir (**Tablo 89**).

Sözkonusu tabloya bakıldığında, Ayvalık'ın (95.745) Edremit'e gelen yabancı turistin (16.190 kişi) 6 katı kadar turist çektiği görülmektedir. Çünkü Ayvalık yurtdışında daha fazla tanınmaktadır. Geçen 12 yıl içinde yerli turist bazında iki şehir arasındaki makasın oldukça kapandığı görülmektedir. Turistlerin ortalama kalış sürelerinde Ayvalık Şehri için bir değişim gözükmezken (2.0), doluluk oranı açısından her iki şehir için (%51.07, %37.94) önemli artışın olduğu görülmektedir (**Tablo 89**). 2000-2012 yılları arasında Edremit'te konaklayan turist sayısında üç kat ve otel doluluk oranında ise yaklaşık iki kat bir artış (%37.94) görülmektedir (**Tablo 89**). Bu durum Edremit'in zaman içinde tanıtımının yapılması ve altyapı hizmetlerinin geliştirilmesi ile alakalıdır. Fakat hala Edremit'in gerçek turizm potansiyelini ortaya koyacak bir ilerlemeden söz etmek mümkün değildir.

Balıkesir'in Belediye belgeli tesislerinde 2003 yılında toplam 419.431 turist konaklamıştır. Bunun 35.660'ı Edremit'e gelmiştir. Edremit'e gelen yabancıların ortalama kalış süresi 2.6 ile Balıkesir'den (1.5) daha fazladır. Ayrıca şehir %27.72 ile il doluluk oranına yakın bir değer (%28.07) göstermektedir. 2012 yılında toplam 1.326.574 turist gelmiştir. Edremit'te konaklayan turist sayısı 14 kat artmıştır. Bu Edremit için oldukça önemlidir. Yerli ve yabancı turistlerin ortalama kalış süresinde (20.1) bir azalma söz konusudur. Bu durum hizmetten memnun kalmamakla alakalıdır. Doluluk oranı ise neredeyse iki kat artmıştır (%42.65) (**Tablo 90**).

Edremit şehrinde turizmin Ayvalık'taki kadar gelişmemesinde çeşitli faktörler etkilidir. Bunların başında Ayvalık'ın sahip olduğu doğal zenginlikler gelmektedir. Ayvalık'ın plajları ince kumlu, uzun ve oldukça güzeldir. Edremit'in plajları genelde kısa, küçük ve taşlıktır. Ayvalık'ta adaların mevcudiyeti turizm için önemli bir faktördür. Özellikle Cunda Adası çok sayıda yerli ve yabancı turist çekmektedir. Belli gelir seviyesindeki insanların yazlıklarının olduğu bu ada, yazın oldukça hareketlidir. Yine Tavşanlı, Eşek, Yumurtalı adaları şehirde turizme hizmet eden adalardır. Şehre Şeytan Sofrası'nda günbatımı seyretmek için çok sayıda turist kabileleri gelmektedir. Ayvalık'ta daha kaliteli ve sayıca daha fazla turistik tesis bulunmaktadır. Edremit'teki turistik tesisler genelde küçük işletmeler olup, butik otel, apart otel ve pansiyonlar şeklindedir.

Tablo 89: Yıllara Göre Balıkesir Merkez ve İlçelerinde Bakanlık Belgeli Geceleme Sayısı, Konaklayan Kişi Sayısı, Doluluk Oranı ve Ortalama Kalış Süresi (2000, 2012)

İLÇELER	KONAKLAYAN KİŞİ SAYISI			GECELEME SAYISI			ORTALAMA KALIŞ SÜRESİ			DOLULUK ORANI (%)		
	YABANCI	YERLİ	TOPLAM	YABANCI	YERLİ	TOPLAM	YABANCI	YERLİ	TOPLAM	YABANCI	YERLİ	TOPLAM
2000												
Merkez	1 380	57 471	58 851	2 686	73 644	76 330	1.9	1.3	1.3	1.09	29.85	30.94
Ayvalık	27 960	71 035	98 995	47 115	153 187	200 302	1.7	2.2	2.0	4.55	14.79	19.35
Balya	111	8 993	9 104	297	11 237	11 534	2.7	1.2	1.3	0.68	25.59	26.26
Bandırma	2 010	24 884	26 894	2 722	32 564	35 286	1.4	1.3	1.3	1.72	20.60	22.32
Burhaniye	2 165	31 644	33 809	12 958	125 314	138 272	6.0	4.0	4.1	2.89	28.00	30.89
Edremit	4 257	26 339	30 596	11 984	58 814	70 798	2.8	2.2	2.3	2.93	14.37	17.30
Erdek	1 934	27 975	29 909	9 843	93 321	103 164	5.1	3.3	3.4	1.60	15.20	16.80
Gönen	5 352	16 872	22 224	5 589	26 629	32 218	1.0	1.6	1.4	3.75	17.88	21.63
Toplam	45 169	265 213	310 382	93 194	574 710	667 904	2.1	2.2	2.2	3.00	18.51	21.52
2012												
Merkez	2 372	70 090	72 462	5 786	111 280	117 066	2.4	1.6	1.6	1.69	32.54	34.23
Ayvalık	95 745	103 812	199 557	166 918	237 158	404 076	1.7	2.3	2.0	21.10	29.97	51.07
Bandırma	5 278	45 249	50 527	11 347	76 379	87 726	2.1	1.7	1.7	4.83	32.51	37.33
Burhaniye	3 155	6 052	9 207	20 243	20 982	41 225	6.4	3.5	4.5	27.52	28.53	56.05
Dursunbey	69	2 791	2 860	114	3 472	3 586	1.7	1.2	1.3	0.47	14.37	14.85
Edremit	16 190	110 611	126 801	24 763	220 082	244 845	1.5	2.0	1.9	3.84	34.10	37.94
Erdek	153	9 583	9 736	324	50 374	50 698	2.1	5.3	5.2	0.15	23.10	23.25
Gömeç	22	464	486	24	610	634	1.1	1.3	1.3	0.27	6.94	7.22
Gönen	1 176	18 307	19 483	6 782	64 353	71 135	5.8	3.5	3.7	4.29	40.74	45.03
Toplam	124 160	366 959	491 119	236 301	784 690	1 020 991	1.9	2.1	2.1	9.47	31.44	40.90

Kaynak: Balıkesir Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2013

Ayvalık'ın daha fazla turist çekmesinde bilinen, isim yapmış bir destinasyon olmasının etkisi vardır. Şehrin yurtiçinde ve yurtdışında Edremit'e göre daha çok bilinmektedir. Ayvalık'a daha çok yurt dışından, İstanbul ve özellikle İzmir'den turist gelmektedir. Edremit de ise genelde Balıkesir'den yerli turist çekmektedir.

Edremit'in hem havası hem de suyu daha soğuktur. Edremit şehrinde turistik tesislerinin ve dolayısıyla turizmden elde edilen gelirlerin az olması işletmelerin rekabet gücünü azaltmaktadır. Ayvalık'ta bu rekabet daha güçlüdür.

Edremit şehrinde 2014 yılı itibariyle Belediye belgeli tesis sayısı 119, turizm işletme belgeli tesis sayısı 17, yatırım belgeli tesis sayısı 7, kamu kampları 6 olmak üzere toplam 149 tesis hizmet vermektedir. Toplam oda sayısı 4754, yatak sayısı ise 11.518'dir (**Tablo 91**). Şehirdeki tesislere bakıldığında genelde küçük işletmeler¹⁴ oldukları görülmektedir. Bunlardan Afrodit Termal Hotel 82 oda, Saruhan Termal Otel 122 oda, Entur Termal tesisleri 119 (65 standart, 54 apart otel) ve Adramis Otel 66 oda ile hizmet vermektedir. Şehirde Merkezi İş Alanı içinde kalan Zeybek Oteli (23 oda) ve Bilgiçler Oteli (22 oda) ile Akçay Yolu üzerinde yer alan Uytun Oteli'nin de (25 oda) küçük ölçekli işletmeler oldukları görülmektedir.

¹⁴ Otellerin büyüklüğü konusunda çeşitli görüşler mevcuttur. Kimi otelleri küçük (100 ve daha oda sayısı), orta (100 ile 300 oda arası) ve büyük (300 ve daha fazla oda sayısı) ölçekli otelleri şeklinde bir sınıflandırırken; bir diğeri ise, 300 ile 600 arasında odası olan işletmeleri büyük, 600 ve daha fazla odası olan işletmeleri çok büyük ölçekli otelleri şeklinde sınıflandırmaktadır (Kozak ve diğerleri, 2001).

Tablo 90: Yıllara Göre Balıkesir Merkez ve İlçelerinde Belediye Belgeli Geceleme Sayısı, Konaklayan Kişi Sayısı, Doluluk Oranı ve Ortalama Kalış Süresi (2003, 2012)

İlçeler	Konaklayan kişi sayısı			Geceleme sayısı			Ortalama kalış süresi			Doluluk oranı (%)		
	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam	Yabancı	Yerli	Toplam
2003												
Merkez	13	8 690	8 703	40	21 097	21 137	3.1	2.4	2.4	0.04	18.59	18.62
Ayvalık	152 151	101 092	253 243	217 487	280 817	498 304	1.4	2.8	2.0	13.54	17.48	31.02
Burhaniye	667	12 469	13 136	3 706	49 466	53 172	5.6	4.0	4.0	1.85	24.69	26.54
Edremit	2 955	32 705	35 660	7 664	127 923	135 587	2.6	3.9	3.8	1.57	26.15	27.72
Erdek	329	36 211	36 540	636	72 519	73 155	1.9	2.0	2.0	0.18	20.49	20.67
Diğer	429	71 720	72 149	902	223 084	223 986	2.1	3.1	3.1	0.11	27.30	27.41
Toplam	156 544	262 887	419 431	230 435	774 906	1 005 341	1.5	2.9	2.4	6.44	21.64	28.07
2012												
Merkez	586	73 853	74 439	1 149	99 579	100 728	2.0	1.3	1.4	0.32	27.48	27.80
Ayvalık	9 750	178 680	188 430	27 524	286 538	314 062	2.8	1.6	1.7	1.60	16.69	18.30
Bandırma	370	37 954	38 324	661	70 822	71 483	1.8	1.9	1.9	0.31	33.48	33.79
Bigadiç	-	4 289	4 289	-	6 174	6 174	-	1.4	1.4	-	33.08	33.08
Burhaniye	1 212	11 211	12 423	6 925	33 797	40 722	5.7	3.0	3.3	4.40	21.45	25.85
Dursunbey	150	8 354	8 504	239	14 033	14 272	1.6	1.7	1.7	0.72	42.13	42.85
Edremit	6 089	500 571	506 660	11 454	1 043 667	1 055 121	1.9	2.1	2.1	0.46	42.19	42.65
Erdek	29 216	222 714	251 930	205 923	637 784	843 707	7.0	2.9	3.3	11.84	36.66	48.49
Gönen	1 728	96 976	98 704	4 195	299 420	303 615	2.4	3.1	3.1	0.43	30.81	31.24
Kepsut	-	5 121	5 121	-	5 121	5 121	-	1.0	1.0	-	69.96	69.96
Manyas	-	55 855	55 855	-	65 117	65 117	-	1.2	1.2	-	65.65	65.65
Marmara	106	80 464	80 570	106	151 031	151 137	1.0	1.9	1.9	0.03	41.94	41.97
Susurluk	-	1 325	1 325	-	2 242	2 242	-	1.7	1.7	-	4.22	4.22
Toplam	49 207	1 277 367	1 326 574	258 176	2 715 325	2 973 501	5.2	2.1	2.2	3.15	33.09	36.24

Kaynak: Balıkesir Kültür Turizm Müdürlüğü, 2013.

Tablo 91: Edremit İlçesi İşletme Türleri ve Özellikleri (2014)

İşletme Türü	Tesis Sayısı	Yatak Sayısı	Oda Sayısı
Belediye Belgeli	119	6673	2763
Turizm Yatırım	7	1221	540
Turizm İşletme	17	2263	1110
Kamu kampları	6	1361	341
Toplam	149	11.518	4754

Kaynak: Akçay Danışma Bürosu, 2014.

Türkiye’de mavi bayraklı plaj sayısı bakımından Balıkesir beşinci sıradadır. Balıkesir’de 18 mavi bayraklı plaj bulunmaktadır (www.mavibayrak.org.tr, 2015). Edremit’in mavi bayraklı plajları 5 tane olup, hepsi Altınoluk’tadır. Bunlar Heramis Tatil Köyü, Kervan Tatil Köyü, Özdemir Sitesi Önü Plajı, Altınöner Otel ve Antandros Plajları’dır. Edremit’in kitle turizm yelpazesi oldukça geniştir.

Balıkesir’de 57 adet seyahat acentesi mevcuttur (Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2012). 2014 yılı itibariyle Edremit’te işletme belgeli 21’i A grubu, 1 tanesi C grubu olan toplam 22 adet seyahat acentesi faaliyet göstermektedir (**Tablo 92**).

Tablo 92: Edremit’teki İşletme Belgeli Acenteler (2014)

Sıra	Grubu	Acenta Adı	Sıra N.	Grubu	Acenta Adı
1	A	M. Monte Tour Seyahat A.	12	A	Demre Turizm Seyahat
2	A	Moneta Travel Seyahat A.	13	A	Edro Turizm Seyahat A.
3	A	Tur163 Turizm Seyahat A.	14	A	10.Gözde Turizm
4	A	10. Gözde Turizm	15	A	Kazdağı Tur Turizm A.
5	A	Kazdağı Tur Turizm	16	A	Ref-Tur Turizm Seyahat
6	A	Kazdağı Tur Turizm	17	A	Sürücü Turizm Seyahat
7	A	Ekrem Turizm Seyahat A.	18	A	Süphan Turizm Seyahat
8	A	Wish Travel Turizm S.A.	19	A	2009 Turizm Seyahat A.
9	A	2009 Turizm Seyahat A.	20	A	Wilusa Turizm Seyahat
10	A	Asiltur Turizm Seyahat A.	21	A	2009 Turizm Seyahat A.
11	A	Coşarlar Turizm Seyahat	22	C	Antandros Turizm

Kaynak: Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2015.

Şehirlerde otellerin mevcut oluşu kadar dağılımları da önemlidir. Ashworth’a göre (1989) otellerin yer seçimini belirleyen 5 çeşit neden bulunmaktadır. Arazi değeri, erişebilirlik (ulaşabilirlik), çevresel amenity, başlangıç durumu ve planlama otellerin yer seçiminde etkili olan faktörlerdir (Ashworth, 1989: 4). Şehirde ve yakın çevresindeki otellerin coğrafi dağılımına bakıldığında erişebilirliğin önemli bir faktör olduğu görülmektedir. Şehir merkezinde çok fazla otel bulunmamaktadır. Şehirdeki en eski oteller merkezdeki Divan Oteli ve Menderes Bulvarı üzerinde bulunan

Karagöz Oteli'dir. Hürriyet Caddesi üzerindeki Zeybek Otel, Menderes Bulvarı üzerindeki Bilgiçler Otel (**Foto 40**) şehir merkezinde yer alan diğer otellerdir. Edremit'te çıkışta Akçay yolu üzerinde Uytun Otel yol boyu üzerinde konumlanmıştır. Bostancı Köyü yakınlarında havaalanı yolu üzerinde yer alan Adramis ve Entur Termal otellerinde ise termal kaynaklara yakınlık yer seçiminde etken olmuştur. Güre Saruhan Termal Otel, Güre Termal Resort, Afrodit Termal, Rezone Health&Oxygen Hotel, Adramis Termal Otel, Hattuşa Astyra Thermal Resort &Spa otellerinde de aynı faktör etkili olmuştur. Altınoluk ve Akçay'daki otellerde ise kıyı kuşağı belirleyici faktör olmuştur.

Fotoğraf 40: Menderes Bulvarı Üzerindeki Bilgiçler Oteli

C-Turizm Ulaştırması

Turizm birden fazla üretim türünün (imalat, eğlence ve ulaşım gibi) bir araya gelmesiyle oluşan bir komplekstir (Dökmeci ve Terzi, 2003:1). Özellikle turizm ve ulaşım arasında organik bir bağ mevcuttur.

Yeterli ulaşım sistemlerine sahip olan bölgelerde turizm de gelişmektedir (Olalı ve Timur,1998). Ulaşım alanında meydana gelen gelişmeler konaklama

süresini doğrudan etkilemektedir. Örneğin 4 günlük bir tatilde, kişi 1 günde gideceği mesafeyi 1 saatte uçakla giderse bu süre konaklama ve eğlence süresine eklenir. O nedenle turizm potansiyeli ne kadar iyi olursa olsun onu ulaştırma fonksiyonuyla bütünleştiremediğiniz müddetçe o ülkenin turizmi gelişemez.

Edremit şehri, Çanakkale, Balıkesir ve İzmir'den gelen karayollarının kavşağındadır. Şehre Ankara'dan gelenler Balıkesir-Bursa-Eskişehir yolunu takip etmektedir. Yine her gün ülkenin çeşitli şehirlerine seferler düzenlenmektedir. Edremit-Akçay-Altınoluk-Güre, Edremit-Zeytinli-Akçay, Edremit-Kızılköçü, Edremit-Akçay-Küçükkuşu arasında sıklıkla otobüs, dolmuş taksi, minibüs seferleri yapılmaktadır. Ayrıca Ayvalık, Burhaniye ve Havran'a ortalama her yarım saatte bir seferler düzenlenmektedir.

Edremit'te daha doğrusu körfez bölgesinde turizm ile ilgili en önemli problem ulaşım konusunda yaşanmaktadır. Altınoluk yolu 2011 yılında tamamlanmıştır. Burhaniye-Havran güzergâhında yapımı devam eden yollar vardır. Edremit, 2010'da imzalanan Gebze-Orhangazi-İzmir Otoyolu projesinden olumlu etkilenecektir. Bu otoyolun Balıkesir bağlantı çıkış noktalarından biri körfezin doğu kapısı olarak adlandırılan Gökçeyazı beldesinin 5 km kadar yakınından geçecektir. Böylece Edremit'e ve körfeze ulaşım daha kolay olacaktır.

Bursa-Bandırma-Balıkesir hızlı tren ağı hizmete girerse Bursa, Eskişehir ve Ankara gibi büyük şehirlere gelen turist sayısı artacaktır. Dolaylı olarak Edremit şehri bu durumdan faydalanacaktır.

Ayrıca Edremit'e İstanbul'dan deniz otobüsleriyle ve havayoluyla ulaşmak mümkündür. İstanbul-Gelibolu-Lapseki-Edremit, İstanbul-Bursa-Balıkesir-Edremit, İstanbul-Bandırma-Balıkesir-Edremit seferleri düzenlenmektedir.

Uluslararası turizm ve havayolu ulaşımı birbiriyle bağlantılıdır. Türkiye'de dış turizm havayolu ulaşımı ile ilerlemektedir. Körfez bölgesinde (Ayvalık-Burhaniye-Edremit) turizm ile ilgili en büyük engelin ulaşım olduğu düşünüldüğü için havaalanı buraya yapılmıştır.

Tatilciler hem bagaj taşımamak için hem de çevredeki turistik alanları gezmek için genelde otomobil ile seyahat etmektedirler. Dolayısıyla yaz aylarında karayollarına çok yük binmektedir. Edremit'in İzmir-Çanakkale yolu üzerinde yer alması, Edremit'e havaalanının yapılması ve aynı zamanda denizyolu avantajları Edremit'te turizmin gelişmesi adına ulaşım sektörünün sağladığı avantajlardır. Koca Seyit Havaalanı'nın körfez bölgesinin turizmine katkısı bilinmektedir. Fakat havaalanının uluslararası uçuşlara açılmaması önemli bir eksikliklerdir.

Turizm planlaması, yaklaşımların turizm sistemlerine adaptasyonunu ifade eder (Inskeep, 1991). Bu bağlamda turizmde amaç, daha nitelikli ve gelir düzeyi yüksek turisti çekmektir. Tatil sitelerinde birçok (google.map gibi) portal bulunmaktadır. Bu portallar tatil yerleri için birçok seçenek sunmaktadır. Yörenin broşürlerle ve e-map haritalarla tanıtımı şehre daha fazla turistini geliştirecektir. İkincil konutların ulusal ve uluslararası piyasada kiralanması sağlanabilir. Edremit şehrinde zeytinyağının turizmde yeterli ölçüde tanıtılmaması büyük bir eksikliklerdir. Zeytin ve zeytinyağı gibi müzelerin kurulması oldukça yarar sağlayacaktır. Yerel halkla fikir alışverişinde bulunmak oldukça önemlidir. Sürdürülebilir turizmin, halk sürece dahil edilmeden başarılı olması mümkün değildir (Olalı ve Timur,1988). Özellikle Kaz Dağları çevresindeki köylerin akıbetini onları da konuya dâhil ederek daha gerçekçi çözmek mümkündür.

Edremit'in sahil bandınının (Zeytinli-Akçay-Güre-Altınoluk) düzenlenmesi için turizme ağırlık verilmektedir. Fakat alanın zeytinliklerle çevrili olması nedeniyle çok dikkatli davranılmalıdır. Turizm sağlıklı bir çevrede hayat bulur. Turizm potansiyelinin yüksek olduğu Edremit'te denizi kirletmemek için arıtma tesisleri yaptırma çalışmaları mevcuttur. Fakat yeterli değildir.

Turizmden kısa vadede kar etme anlayışı yerine, sürdürülebilirlik anlayışı göz önünde bulundurulmalıdır. Edremit'te turizm çoğunlukla kıyı turizmi şeklindedir. Alternatif turizm potansiyeli açısından zengin olan şehir, bu kaynaklarını kullanarak turizmin bütün yıla yayılmasını sağlayabilir. Bu anlamda derin bir geçmişi ve muhteşem bir doğayı barındıran Edremit şehri ülke turizmi için önemli bir itici güç olabilir. Altınoluk ve Güre'de balıkçı barınakları bulunmaktadır. Düzenlemelerle bu alanların yat limanı olarak kullanılmasının önü açılabilir.

Edremit'e genelde yazlıkçılar ve yerli turist gelmektedir. Gelen turistlerin gelir seviyesinin yüksek olması turizme daha fazla katkı sağlayacakları anlamına gelmektedir. Bu nedenle turistik imaj konusuna önem verilmelidir.

Sonuç olarak, Edremit'te turizm adına öncelikle yapılması gereken, altyapı sorunlarının çözüme kavuşturulmasıdır. Şehirdeki turistik kaynakları işletmek için özel sektörün desteği sağlanmalı, yerli halkın turizm bilinci ve işletmelerde çalışan personelin eğitim düzeyinin artırılmalıdır. Edremit'in özellikle Altınoluk'un temiz havası ve mavi bayraklı plajları turizm açısından oldukça önemlidir. Özel sektörün bu alana kaydırılması ve deniz turizminin sağlık turizm ile bütünleştirilmesi çeşitliliği ve çekiciliği ciddi manada artıracaktır. Özellikle işletmelerde eğitilmiş personele öncelik verilmeli, turistlere yönelik aktiviteler artırılmalı ve yakın destinasyonlarla

işbirliğine gidilmelidir. Böylece turistlerin boş zamanlarını değerlendirerek tatillerini dolu dolu geçirmeleri sağlanacaktır. Konaklama tesislerinin az olması ve 5 yıldızlı otellerin olmayışı şehirdeki turizmin çekiciliğini azaltan diğer bir faktördür. Bu konuda gerekli önlemlerin alınması turizm arz-talep ilişkilerini oldukça arttıracığı düşünülmektedir.

4.1.7.Tarım Fonksiyonu

Tarım, köylere daha doğrusu kırsal alanlara yönelik bir aktivite olarak algılanmaktadır. Doğru olmayan bu algının değişmesi için ilk şehirlerin verimli tarım arazileri üzerinde kurulduğu ve tarımsal atık ürünlerin etkisiyle ortaya çıktığı hatırlanmalıdır. O nedenle şehir ile tarım arasındaki ilişki hiçbir zaman bitmez.

Şehir ile tarım arasındaki çok yönlü olan ilişki ifade edilecek olursa şehir sakinleri kırsal kesimden tarımsal araziye sahip olabileceği gibi, kırsal kesim ise şehir sakinlerinin çeşitli tarım ürünleri ve hammadde ihtiyaçlarını karşılar (Beaujeu-Garnier ve Chabet, 1967: 395-400).

Bazı şehirlerin kurulup gelişmesinde etkili olan tarım zaman içinde bu şehirlerin diğer fonksiyonlarını da -ticaret, turizm, sanayi vb.- etkileyerek önemini devam ettirmektedir. Edremit şehri bu anlamda verimli tarım alanları nedeniyle tarih boyunca birçok medeniyeti barındırmıştır. Tarım, çalışma alanında özellikle sanayi ve ticaret fonksiyonun şekillenmesini etkilemiştir.

Tarım, Edremit şehri için hep bir gelir kaynağı olmuştur. Edremit ve çevresinde zeytin ağacı dikimi 17.yüzyıldan itibaren gelişmeye başlamıştır ve başkent ile hep sıkı ekonomik bağlar kurulmuştur (Arıkakan'dan Doğan, 2007: 33). 18. ve 19.yüzyıllarda Fransız tüccarlar, Marsilya sabun sanayinde kullanılmak üzere Girit ve Tunus'tan büyük miktarda zeytinyağı alırken Edremit bu talepten hiç etkilenmemiştir; çünkü Edremit ürettiği ürünün tamamını İstanbul'a göndermekle yükümlüydü. Bu nedenle Edremit, 17.yüzyılda İstanbul ile sıkı ilişkileri olan bir liman konumundadır (Mantran,1990; Büyükcan, 2006; Arıkan, 2006).

17.yüzyılda Edremit'te çeltik tarlalarının bulunduğu incelenen defterlerden anlaşılmaktadır. Defterlerde, Kozluca köyünde çeltik yetiştirildiği yazmaktadır (Büyükcan, 2006).

18.yüzyıldaki terekelere bakıldığında arı kovanlarının miras olarak kaldığı görülmektedir. Bu da Edremit'te arıcılık faaliyetlerine işaret eder. Yine zeytinliklerle

birlikte zeytinyağı üretiminin ve bu sebeple zeytinyağı değirmenlerinin olduğu görülmektedir (Ayas, 2015: 372).

1819 yılında Edremit'ten İstanbul'a yıllık 12 bin kantar zeytinyağı ve 4 bin kantar sabun gönderilmesi istenmiştir (Genç, 2011: 313).

1903-1904 yılları arasında Edremit'te buğday (4416000 kilo), mısır (4000000 kilo) ve arpanın (3634000 kilo) yetişen önemli hububatlardan olduğu görülmektedir (**Tablo 93**).

Tablo 93: (1903-1904) Senesinde Balıkesir'de Yetişen Hububat Miktarı (Kilo)

Kazalar	Buğday	Arpa	Çavdar	Yulaf	Kum Darı	Mısır
Balıkesir	49582096	6950000	13545000	1140000	250000	10000000
Bandırma	9916032	6845720	545000	2950000	445000	2000210
Dursunbey	6862832	6662100	2900000	132500	12570	1900000
Edremit	4416000	3634000	1475000	35000	715000	4000000
Gönen	8296480	5285100	846000	150000	-	1800000
Ayvalık	200000	320000	-	-	-	45000
Sındırgı	8490000	1750800	1484800	-	1280000	7000000
Burhaniye	2799360	3007710	113000	58000	25000	240000
Erdek	120000	125000	-	-	-	110000
Balya	6697000	8786000	3450000	600000	-	7000200
Yekun	117374800	43366400	13358800	4065000	2727580	30495410

Kaynak: Gazali'den Genç, 2005: 119.

20.yüzyılda Mihaliç, Bandırma, Edremit ve Çandarlı iskeleleri kazalardaki hububatın İstanbul'a sevk edilmesinde önemli rol oynamışlardır (Genç, 2005).

Edremit ilçesinin ekonomik geliri zeytin ve orman ürünlerine dayanmaktadır. 26. H.1324 (1906-907) tarihli sâlnâmede Edremit Limanı'nda ihraç ve ithal edilen mallar verilmiştir (**Tablo 94**). Edremit ilçesi, zeytin ve zeytinyağı üretiminde gelişmiş bir ihracata sahiptir (Keyder ve Tabak, 2009; Göknil,1943; **Tablo 94**).

1936-1942 yılları arasında Balıkesir'de ilçeler bazında zeytin ve zeytinyağı üretimine bakıldığında Edremit'in (30.414 ton; 5.971 ton) ilk sırada olduğu görülmektedir. Bunu Ayvalık (23.492 ton; 5.028 ton) izlemektedir (**Tablo 95**).

Tablo 94: Edremit Kazasının 1906-1907 Yılı İthalat ve İhracat Durumu

İthalat		İhracat	
Nev'i	Kilo	Nev'i	Kilo
Pirinç	7,450	Rugan-ı Zeyt (ZeytinYağı)	104,240
Kahve	2,845	Zeytin	73,250
Şeker	9,431	Zeytin Perinesi (tohumu)	381,850
Sabun sudesi	7,053	Çam Kabuğu	53,280
Talık Toprağı	1,800	Çıra	10,363
Urgan	565	Meşe Kömürü	602,000
İspirto	1,755	Meşe, Çam ve Zeytin Hadbi	1,648,900
Konyak	1,128	Tuzlu Sardalya Balığı	5,160
Anason	352	Ayva	3,080
Dakik (Un) (Yerli)	64,676	Ceviz	450
Kepek	7,925	Fasulye	530
Elvan Şeker ve	587	Asel (Bal)	100
Lame ve Boru Demiri	340	Tahta Kerestesi	23,861
Çimento	1,980	Kara Sığır Hayvanı (Ra's)	8
Kaşar peyniri	134	Kestane	511
Soğan	1210	Rugan-ı Zeyt	181.509
Fasulye	430	Çıra	986,348
Patates	175	Kömür	233,500
Çelik	150	Eşya-yı Mütenevvia	52,643
Manifatura	5 (Balya)	Kereste (aded)	66,233
Hırdavat	46 (sandık)	Tehi cedid çuval	250
Rugan gaz(gazyacı)	517(teneke)	Hinta (buğday)	40
Mahlut şişe ve	9 (kasa)	Şair (arpa)	64
Toz kükürt	120 (torba)		

Kaynak: Yıldız, 2013.

Tablo 95: Ortalama Zeytin ve Zeytin Yağı Üretimi (Vilayet ve Kazalar İtibariyle)¹⁵ (1936-1942)

Vilayet ve Kazalar	Zeytin Üretimi (Ton)	Zeytin Yağı Üretimi (Ton) Ton
Ayvalık	23.492	5.028
Bandırma	1.857	62
Burhanlı	18.357	3.630
Edremit	30.414	5.971
Erdek	2.722	260
Yekün	76.843	14.952

Kaynak: Aybar: 155.

1995 yılı itibariyle ekili-dikili alanlar içerisinde %83 alan ile zeytinlikler ilk sırada gelmektedir. Bunu %9 ile meyve bahçeleri, %3 ile endüstri bitkileri tarlaları,

¹⁵ Vilayet yekûnlarında görülen rakamlar kazalara ait ortalamaların yekûnları olmayıp, her vilayetin yedi senelik istihsalinin ortalamasıdır.

%3 ile sebze bahçeleri ve %2 ile tahıl tarlaları takip etmektedir. Geriye kalan %1'lik kısım ise baklagiller ve yumru bitkilerdir (**Tablo 96**).

Tablo 96: Edremit İlçesinde Ekili –Dikili Alanların Bölünüşü (1995)

Ekili-Dikili Alanlar	Alan (Dekar)	Oran (%)
Tahıllar	4078	2
Baklagiller	1128	0.6
Endüstri Bitkileri	6500	3
Meyvelikler	21390	9
Sebzelikler	6100	2.5
Zeytinlikler	197380	83
Yumru Bitkiler	440	0.3
Yem Bitkileri	100	0.1
Toplam	237116	100.0

Kaynak: Edremit İlçe Tarım Müdürlüğü, 2015.

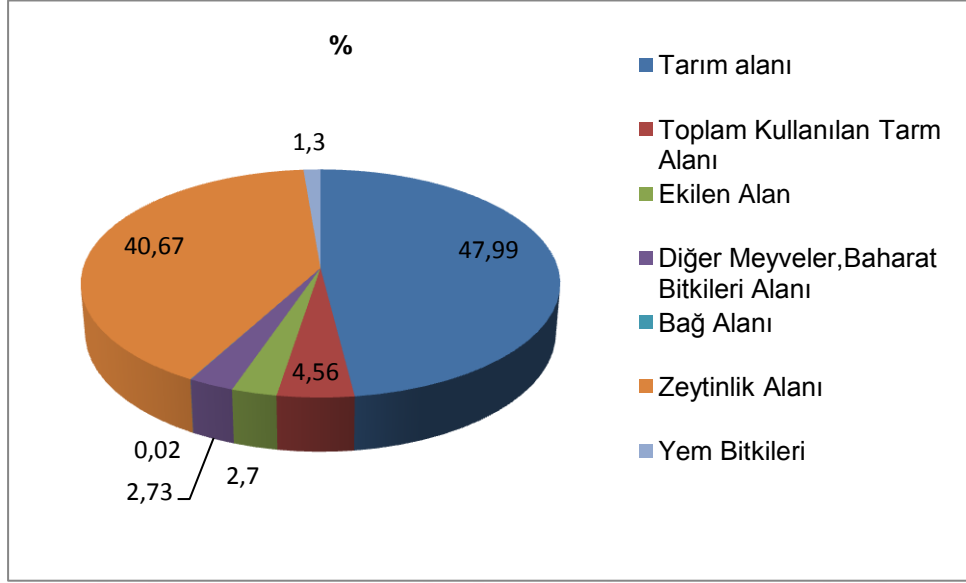
2015 yılında Edremit'te arazi kullanım şekilleri arasında sulu tarım arazileri, kuru tarım arazileri (çoğu zeytinlikler), çayır-mera, orman-fundalık alanları yer almaktadır. Edremit ilçesinde toplam arazinin (6457.7 ha) %30.84'ü kültüre elverişli iken, %69.3'ü elverişli olmayan arazilerden oluşmaktadır. Kültüre elverişli olmayan arazi içinde ormanlık-fundalık alanların çokluğu (%69.2) dikkat çekicidir (**Tablo 97**).

1900 hektarlık alan kaplayan sulamalı tarım alanlarında çeşitli sebze ve meyvelerin üretimi gerçekleştirilmektedir. Sulamalı tarım alanları toplam alanın %2.94'üne karşılık gelmektedir (**Tablo 97**). Kültüre elverişli araziler içinde en büyük pay (%40.67) zeytinliklere aittir (**Grafik 13**).

Tablo 97: Edremit İlçesinde Genel Arazi Kullanımı (2015)

Kullanım Şekli	Alanı (ha)	Toplam Alana Oranı (%)
Kültüre Elverişli Arazi		
a.Sulu Tarım Alanı	1900	2.94
b.Kuru Tarım Alanı	18000 (Çoğu Zeytinlik)	27.9
Kültüre Elverişli olmayan Arazi		
a.Çayır ve Mera	11	0.01
b.Orman-Fundalık	44666	69.2
Toplam	64577	100

Kaynak: Edremit İlçe Tarım Müdürlüğü.

Grafik 13: Edremit İlçesinde Kültüre Elverişli Arazinin Bölünüşü (2015)

Kaynak: Edremit İlçe Tarım Müdürlüğü.

Yeryüzünde yaygın olarak bulunan tahıl, yiyecek olarak tüketilen ürünlerin en önemlisidir. Türkiye’de tahıl ürün ve türevleri günlük kaloringin ortalama %58’ini karşılamaktadır (Pekcan ve Karaağaoğlu, 2000) Edremit’te tahıl tarımı genelde buğday ve mısır (silajlık) ekimi ile temsil edilir. Buğday insanlığın temel besin maddesidir. 2015 yılında 940 ha olan buğday alanından 9500 ton; 400 ha mısır alanından ise 18000 ton üretim sağlanmıştır (Edremit İlçe Tarım Müdürlüğü, 2013). Pamuk tarımı ve şeker pancarı tarımı yok denecek kadar azdır.

İnsanların beslenmesinde önemli yer tutan ürünlerin bir diğer grubu ise sebzelerdir. Sebzeler insanın temel besin maddelerindendirler. Edremit’te sebze bahçeleri daha çok alüvyal ova tabanlarında yoğunluk -özellikle Çıkrıkçı ve Bostancı köyleri ile Cennetayağı ve Soğanyemez mahalleleri- göstermektedir.

Edremit ilçesinde en çok ekilen sebzeler domates (180 ha), taze fasulye (75 ha) ve biber (25 ha)’dir. Ispanak, pırasa, börülce, bezelye ve karnabahar ekimi ve üretimi yapılan diğer sebzelerdendir (**Tablo 98**).

Edremit’te iklim, toprak ve su olanakları sayesinde meyve üretimi iyi düzeydedir. Fakat zeytin gerek kapladığı alan gerekse üretim miktarı bakımından hâkim tarımsal ürünlerdir. Yani sahaya ekonomik anlamda damgasını vuran zeytindir. İlçede 2015 yılı itibariyle zeytinliklerden 11.556 ton yağlık ve 6060 ton sofralık zeytinyağı üretilmiştir. Üretim açısından zeytini mandalina (1925 ton), erik

(123 ton) ve şeftali (66 ton) gibi meyve türleri takip etmektedir (**Tablo 99**). Genellikle bu meyveler ara tarım yöntemiyle zeytin ağaçları arasında yetiştirilmektedir.

Tablo 98: Edremit İlçesinde Önemli Sebze Ürünleri ve Bunların Üretim Miktarları (2015)

Ürün Cinsi	Ekiliş alanı (Ha)	Üretim (Ton)
Domates	180	9000
Pırasa	10	200
Lahana	6.5	260
Karnabahar	18	450
Taze Fasulye	75	900
Karpuz	1	50
Patlıcan	6	210
Marul	5	52
Biber (Dolmalık)	25	540
Kabak	3	75
Bezelye	15	225
İspanak	10	160
Pırasa	10	200
Börülce	8	100

Kaynak: Edremit İlçe Tarım Müdürlüğü.

Tablo 99: Edremit İlçesinde Önemli Meyve Ürünleri ve Bunların Üretim Miktarları (2015)

Meyveler	Meyve Veren Ağaç Sayısı	Üretim (Ton)
Zeytin	3.000.000	11.546 (yağlık) + 6.060 sofralık
Mandalin	34000	1925
Erik	4250	123
Ceviz	1800	58
Şeftali	2700	66
İncir	250	408
Badem	550	11

Kaynak: Edremit İlçe Tarım Müdürlüğü.

Balıkesir dolayısıyla Edremit ve çevresi Türkiye zeytinciliğinde önemli bir konumdadır. Türkiye kabaca 169 milyon zeytin ağacı ve 1.768.000 ton zeytin üretimine sahiptir (TÜİK, 2014; ZAEM, 2015). Balıkesir yıllık toplanan zeytin açısından Manisa, Bursa ve Aydın'ından sonra 4. sıradadır (İzmir Ticaret Borsası, 2015).

Doğal ortam şartları zeytinin yetişmesine elverişli olan Edremit ekonomik yapısını esasında zeytine borçludur. Zeytin Edremit'te sanayi tesislerinin çoğunluğunun hammaddesini oluşturmakla kalmamakta; aynı zamanda ticari faaliyetler zeytin ve zeytin ürünlerine dayanmaktadır. Şehir merkezinde Gümrük Mevki'nde (Tuzcumurat Mahallesi) Bağcı ve Tariş'in Zeytin ve Zeytinyağı

Fabrikaları, Eski Bayramyeri'nde Ertür Zeytin ve Zeytinyağı Fabrikası (**Foto 41**); Cennetayağı Mahallesi'nde Özdemir Zeytin ve Zeytinyağı Fabrikası bulunmaktadır.

41a.

41b.

41c.

41d.

Fotoğraf 41 a,b,c,d: Eski Bayramyeri'ndeki Ertür Zeytin ve Zeytinyağı Fabrikası

Bu büyük sanayi tesislerinin yanı sıra çok sayıda zeytin işleyen orta ve küçük ölçekli sanayi işletmesi mevcuttur. Başlangıçta şehir içinde bulunan tesisler zamanla şehrin büyümesi nedeniyle şehir içi trafiğin sıkışması, zeytin karasu ile atıklarının problem yaratması ve zeytinin istenilen kar oranını bırakmaması nedeniyle ya mevcut fabrikalar kapanmış ya da adres değişikliği yapılmıştır. Bunlar Akçay yolu üzerinde -Sabit Ertür Zeytin ve Zeytinyağı Fabrikası- ve çoğunlukla Zeytinli köyünde toplanmışlardır. Zeytinli'de Altınsofra, Varol, Hasanca, Yenel, Menekşe, Sarıkız Zeytin ve Zeytinyağı Fabrikaları; Güre'de Ferhatoğlu; Tahtakuşlar'da Özcan; Narlı'da Irmak Zeytin ve Zeytinyağı Fabrikaları üretim çalışmalarını sürdürmektedirler.

Edremit Körfezi çizik yeşil zeytini, 2014 yılından itibaren coğrafi işaret olarak tescil edilmiştir. Bu durum Edremit zeytin piyasası için alınan hayati bir karardır. Edremit zeytinyağları kendine has bir aromaya ve düşük asit özelliğine sahiptir. Bu özellikleri ön plana çıkarılarak şehre özel markalar yaratılıp, iç ve dış piyasaya bu şekilde sunulmalıdır. Öncelikli husus iç piyasadaki hareketliliğin devlet tarafından desteklenmesi olmalıdır (Yıldırım ve diğerleri, 2010).

Edremit'te zeytinden istenilen randımanın alınması için bazı hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir. Zeytinde diğer meyve türlerine göre sulama, gübreleme çok az yapılmaktadır. Edremit'te zeytin hasadında makine kullanımı azdır. Hasat genelde sırıkla ve elle sıyırma şeklinde yapılmaktadır. Zeytin toplama mevsiminde şehir işçi göçü almaktadır. Zeytin daha çok kadınların oluşturduğu işçiler tarafından toplanmaktadır. Sırıkla hasadın yapılması bir yıl sonra ürün verecek olan sürgünlerin zarar görmesine neden olmaktadır. Hasadın doğru zamanda, uygun bir şekilde yapılması gerekir. Aksi takdirde salamuralık zeytinlerde verim kaybı olacaktır. Yağlık zeytinlerde ise yağın miktarı ve kalitesinde azalmalar yaşanacaktır. Bütün bu olumsuzlukları gidermek için çiftçiler desteklenerek, makineler ile zeytin hasadı yaygınlaştırılmalıdır.

Var ve yok yılında zeytinyağı üretim miktarında büyük oranda iniş çıkışlar yaşanmaktadır. Bunun önüne geçebilmek için özellikle var yıllarında fazla olan zeytinyağının sağlıklı koşullarda depolanması ve piyasaya gerektiğinde sürülmesi için stok tesisleri oluşturulmalıdır. Zeytincilik ve zeytinyağı üretiminin yapıldığı sonbahar ve kış aylarında zeytin sıkma işlemleri sonucunda ortaya çıkan kara su ciddi bir çevre sorunudur. Bu durumu önlemek için gerekli tesisler inşa edilmelidir.

Edremit ilçesinde zeytinlikler 1. ve 2. sınıf araziler üzerinde bulunmaktadır. Ayrıca Edremit ovasında yeni kurulmakta olan çok sayıda zeytinliğe tesadüf edilmektedir. Oysa ova tabanlarında zeytinlik inşa etmek yerine diğer bazı ürünlerin yetiştirilmesi daha ekonomik olacaktır. Bu arazilerde sulamalı tarımla yılda birden fazla ürün alınabilecektir.

Edremit'te kıyadaki zeytinlikler ise giderek artan hızla turizm lehinde daraltılmaktadır. Böylece kıyı kuşağında yer alan zeytinliklerin çoğu ortadan kaldırılmıştır. Kıyı kuşağındaki turizm etkinlikleri sebebiyle yerleşim alanları da tarım alanları aleyhine gelişme göstermektedir. Bu alanlar ikincil konut alanı olarak kullanılmaktadır.

Edremit'te zeytinin dışında, mandalina, erik, ceviz, şeftali ve incir gibi ürünlerin de yetiştiriciliği yapılmaktadır. Zeytinle birlikte son zamanlarda zeytine alternatif ürün arayışları sonucu mandalina yetiştiriciliği de artmıştır. Sahada mandalinalıklar yer yer zeytinliklerle karışık olarak bulunmaktadır. Bu duruma

Edremit çevresinde oldukça sık rastlanmaktadır. Hatta bazı yerlerde zeytin ağaçları kesilerek mandalina ekimine geçilmektedir. Mandalinanın yüksek gelir kaynağı olması bu durumun esas nedenidir. Günümüzde mandalina bahçeleri giderek artmaktadır (**Tablo 99**). Edremit rüzgârlı bir alan olduğu için bazı dönemler şiddetli rüzgârlar meyve dökümüne neden olmakta ve verim düşük olmaktadır.

Edremit'te meyve veren toplam erik ağacı sayısı 4250'dir. 2015 yılı toplam erik üretim miktarı 123 ton olarak gerçekleşmiştir. Toplam badem ağacı sayısı 550 adet olup, toplam üretim 11 tondur (**Tablo 99**).

Edremit'te sebze ve meyveler genelde yerel pazarlarda satılmakta ya da yakın çevredeki gıda sanayi kolları için hammadde olarak kullanılmaktadır.

Edremit'te jeotermal kaynaklar kullanılarak Bostancı ve Çıkırıkçı köylerinde seracılık yapılmaktadır (**Foto 42**). Bu alanlarda daha çok park ve bahçeler için süs bitkisi yetiştirilmektedir (**Foto 43**).

Zeytin ve zeytinyağı dışında ilçede bir diğer gelir kaynağını da orman ürünleri teşkil etmektedir. Edremit orman varlığı açısından zengindir. Edremit'te toprakların %69.2 oluşturan ormanlar, başta mobilya olmak üzere birçok alanda şehirdeki sanayinin başlıca hammaddesi arasında yer almaktadır.

Tarım ve hayvancılık birbirini tamamlayan ekonomik faaliyetlerdir. Edremit şehrinde hayvancılık çok gelişmemiştir. Hayvancılığın diğer ekonomik faaliyetlere göre önemi azdır. Genelde tarımın yanında onu destekleyen bir faaliyet olarak yapılmaktadır. Zeytin yetiştiriciliğinin oldukça geniş bir alanda yapılması ve bitkisel üretimin yaygın olması hayvancılığı ikinci plana itmiştir.

Fotoğraf 42: Jeotermal Enerji İle Isınan Altın Tohum İşletmesi

43a.

43b.

Fotoğraf 43 a, b: Bostancı Köyü Yakınlarındaki Seralardan Kesitler

Edremit'te 5274 adet büyükbaş, 12.500 adet küçükbaş ve 83.500 adet broiler tipi tavuk bulunmaktadır. Şehirde daha çok küçükbaş hayvancılık yapılmaktadır (Tablo 100).

Tablo 100: Edremit'teki Hayvansal Üretim ve Hayvan Varlığı (2014)

Yetiştirilen Hayvan Cinsi	Edremit (Baş)	Yetiştirilen Hayvan Cinsi	Edremit (Baş)
Büyükbaş	5.274	Tek Tırnaklılar	
Koyun (Yeşil)	9.500	At	164
Keçi (Kıl)	3.000	Eşek	68
Kümes Hayvanı		Katır	10
Et Tavuğu	83.500		
Yetiştirilen Hayvan Cinsi	Arıcılık Yapan İşletme S.	Toplam Kovan Sayısı	Bal Üretimi (kg)
Arı	24	18000	540.000
Hayvansal Üretim (Ton)			
Koyun	Keçi	Sığır	Süt Üretimi (Ton)
284	117	8.047	8.248

Kaynak: Edremit İlçe Tarım Müdürlüğü, Havran Arıcılar Birliği.

Şehirde yem fabrikası yoktur. Edremit şehrinde besi hayvancılığı yapılmamaktadır. Edremit'te mezbaha mevcut değildir. Hayvanlar ya Susurluk'taki kasaplarda ya da Ayvalık'ta kesilmektedir. Körfez bölgesinde tek mezbaha Ayvalık'ta bulunmaktadır.

Edremit şehrinde hayvancılık faaliyetleri sonucu süt üretimi yapılmaktadır. 2014 yılı itibariyle Edremit'te 117 süt işletmesi mevcuttur. Bunlardan yıl içinde toplam 8248 ton süt elde edilmektedir (Edremit İlçe Tarım Müdürlüğü, 2015; **Tablo 100**).

Edremit'te yaygın olan başka bir hayvancılık faaliyeti arıcılıktır. Arıcılık, bal ürettiği ve bitkilerde tozlaşmayı sağladığı için doğal dengenin korunmasına yardımcı olmaktadır. Arıcılık yapmak için küçük bir yer ve az bir sermaye yeterlidir. Edremit'in zengin bitki örtüsü arıcılığın gelişmesi açısından önemlidir. 2014 yılı itibariyle Edremit'te 18000 adet kovan mevcuttur. Belirtilen yıl itibariyle toplam bal üretimi 540.000 kg. olarak gerçekleşmiştir (**Tablo 100**).

Çevrede çok önemli olmasa da balıkçılık faaliyetleri de yapılmaktadır. Edremit'te Akçay-Ayvalıburun arasındaki bölgeye denize biyolojik çeşitliliğin korunması ve büyük ölçekli balıkçılığın desteklenmesi amacıyla yapay resif projesi uygulanmıştır. Bölgede 7 adet resif tarlasında 12-35 m. arası derinliklerde 6120 adet resif bloğu ve 224 adet anti-trol bloğu atılmıştır. Edremit'te 2 adet balıkçı kooperatifi bulunmaktadır. Bunlardan birisi Altınoluk Mahallesi'nde diğeri de Güre Mahallesi'nde faaliyetlerine devam etmektedir (Edremit İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2014).

Edremit'te tarımın gelişimi ve devamı üzerinde bazı engeller vardır. Örneğin sahadaki akarsular genellikle yağmur sularıyla beslenmektedir. Bu durum ani yağışlar ve sel baskınlarına neden olmaktadır. Özellikle ovalık alanlara açılan akarsular ekili tarım alanlarını su baskınına uğratarak maddi zararlara yol açmaktadır. Bu nedenle akarsu yatakları düzenlenmeli ve koruma altına alınmalıdır. Böylece taşkın ve su baskını riski oradan kaldırılmış olacaktır.

Edremit yeraltı suları bakımından oldukça zengindir. Sahada sulama ve içme suyu amaçlı açılmış çok sayıda kuyu yer almaktadır. Yeraltı suyunun bu şekilde kullanımı, yeraltı suyu seviyesini düşürecek ve ileride sulamada ciddi sorunlara yol açacaktır.

Tarımsal potansiyeli yüksek olan Edremit'in bu potansiyelini tam anlamıyla değerlendiremediği görülmektedir. Potansiyelin artırılması için jeotermal kaynakların seracılık geliştirilmesinde daha fazla kullanılması, özellikle Edremit ovasında çiçek seracılığının geliştirilmesi ile ilgili destek verilmesi, belediye birimlerince

vatandaşlara ücretsiz olarak gezici veterinerlik hizmeti verilmesi, zengin bitki örtüsüne sahip Kaz Dağları'nda arıcılığın daha da geliştirilmesi ve Kaz Dağı Balı'nın tanıtılması için gerekli çalışmaları yapılması gerekmektedir. Ayrıca organik köylü pazarlarının oluşturulması, Edremit Körfezi'nde balıkçılığın yaygınlaştırması için "Balık Hali"nin kurulması, zeytinciler halinin oluşturularak üretici ile tüketicinin doğrudan buluşmasının sağlanması oldukça önemlidir. Bunun yanında tarım ürünlerinin tanıtımı için hasat şenlikleri düzenlemesi (var olanların da zenginleştirilmesi), Kaz Dağları'nda yetişen endemik bitkileri korunması vb. konulara dikkat edilerek istenilen amaca ulaşmak mümkün olacaktır.

Geçmişten itibaren, Edremit'in ekonomisi zeytine dayanmaktadır. Son yıllarda turizmin gelişmesiyle zeytinin ciddi bir yara aldığı söylenebilir. Zeytin ve turizm kavgasında hangisinin galip geleceğinin hesaplanması yerine, sahada ikisinin işbirliğini sağlayacak bu iki fonksiyonun karşılıklı beslenme ve büyümelerine destek olacak uygulamalara ihtiyaç vardır. Örneğin şu an tarımsal turizm (agro-turizm) bölgeye adapte edilebilir.

Turizm sektöründeki yeme-içme aktiviteleri tarımsal sektörden elde edilir. Turizm ve tarımın aynı mevsimlerde olması tarımsal ürünlerde artışı sağlar; çünkü turizm mevsiminde yöre nüfusu neredeyse 2-3 katına çıkmaktadır. Yöredeki bayanlar ekmek, peynir, konserve, süt vb. tarımsal ürünler ile yaptıkları el sanatı ürünlerini turistlere satarak (iğne oyası, yerel takı tasarım vb.) üretime katılabilirler. Turistik faaliyetlerin olduğu alanlardaki kıraç tarım toprakları kamping ve rekreasyon faaliyet alanı şeklinde turizme açılarak toprağın değerlendirilmesi sağlanabilir.

4.1.8.Sağlık Fonksiyonu

Sağlık hizmetlerinin en iyi şekilde verildiği yerler şüphesiz şehirlerdir. Şehirler sadece merkeze değil kendisine bağlı veya yakın olan köy ve diğer kırsal alanlara da hizmet götürmektedir. Sağlık hizmetleri iyi gelişmiş bir şehir, geniş bir alanı etki sahası içerisine alabilmektedir.

Sosyo-ekonomik gelişmişliğin niteliğini açıklayan göstergelerin başında sağlık göstergeleri gelmektedir. Sağlık hizmetleri illerde kamu hastaneler birliği, halk sağlığı birimi ve il sağlık müdürlükleri bünyesinde toplanmıştır. Kamu hastaneler birliği ilçe düzeyinde devlet hastaneleri; halk sağlığı birimi, birinci basamak ana sağlık merkezleri ve il sağlık müdürlüğü ise ilçe sağlık müdürlüğü şeklinde temsil edilmektedir.

Nüfusu 30.000-50.000 arasında olan yerlerde sağlık merkezleri; 50.000'den fazla olan yerlerde ise hastaneler kurulmaktadır (Balıkesir İl Çevre Durum Raporu, 2000:212). 2014 yılı itibariyle Edremit'in nüfusu 140.161 kadardır. Dolayısıyla Edremit'te sağlık hizmetleri ana sağlık merkezleri (asm) ve hastaneler ölçeğinde verilmektedir.

Cumhuriyet kurulmadan önce de şehirde sağlık kurumlarının mevcut olduğu görülmektedir. Hastane yapımı konusunda ilk teşebbüs 1856 yılında olmuştur. Edremit'te ilk hastanenin yeri Rumların yoğun bulunduğu Camivasat Mahallesi'nin Gazi Caddesi üzerinde, şimdiki astsubay lojmanlarının olduğu yerdir. 1887 yılında Edremit'te beş hekimle üç eczanenin olduğu yazılmaktadır. Mevcut doktorlar Rum ya da Ermeni'dir, Türk doktor yoktur. 1908 yılında Edremit'e ilk Türk doktorlar getirilmiştir (Atamer, 1990: 11).

1922 yılında Edremit'te Türk Askeri Hastanesi kurulmuştur. Edremit'te Sıtma İle Mücadele Teşkilatı ilk defa Bursa'ya bağlı olarak 1935 yılında kuruldu. Çayıçi Caddesinde Sıtma Savaş Dispanseri açıldı. Etki alanı Edremit, Burhaniye, Havran idi (Atamer, 1990: 32). 1939 yılında Edremit'te 4 doktor, 3 eczacı, 2 dişçi, 1 baytar, 2 sağlık memuru, 2 sıtma mücadele memuru, 5 ebe, 3 hemşire, 4 sağlık koruyucusu ve 3 diplomalı sünnetçi sağlık hizmeti vermekte idi (Yetkin,1939: 90). 1948 yılında Edremit Verem Hastanesi kurulmuştur (Atamer, 1990: 11-13).

1950'li yıllar Türkiye'de şehirleşmenin başladığı ve nüfusun arttığı yıllardır. Aynı süreci yaşayan Edremit'te de nüfusun artmasıyla yetersiz gelen mevcut sağlık hizmetleri nedeniyle 1953 yılında devlet hastanesi açılmıştır.

1970'de şehirde İşçi Sigortaları Hastanesi 50 yatak kapasite ile hizmet vermeye başlamıştır (Atamer, 1990: 22).

1990 yılında Edremit'te 64 hekim, 15 diş hekimi, 25 eczane ve 1 veteriner Edremitlilere hizmet vermiştir. Çanakkale Dispanseri, Gelibolu, Ezine, Ayvalık, Burhaniye Sağlık İstasyonları ile Gökçeada, Ayvacık, Havran anlaşmalı hekimlerin baktıkları hastalarla, diğer yerleşim bölümlerinde sağlık ocaklarında muayene edilen sigortalı işçilerin yataklı tedavileri Edremit Sosyal Sigortalar Hastanesi'nde yapılmıştır. Hastanede 1 eczane, 2 eczacı, 24 hemşire, ebe, sağlık teknisyeni, 84 memur ile toplam 137 kişi görev yapmıştır (Atamer,1990).

1999 yılı itibariyle Edremit şehrinde yataklı hastane olarak Edremit Devlet Hastanesi, SSK Hastanesi, Askeri Hastane ve Özel Körfez Hastanesi gibi sağlık kuruluşları bulunmaktadır. Bu sağlık kuruluşları 315 yatak, 125 doktor, 160 ebe-hemşire ve 197 diğer personelle hizmet vermektedir. Yatak sayısı bazında Edremit Devlet Hastanesi (120 adet) önde iken bunu Askeri Hastane (100 adet) takip

etmektedir. Doktor, hemşire ve diğer personeller açısından da şehrin en kapsamlı sağlık kuruluşunun Edremit Devlet Hastanesi olduğu görülmektedir (**Tablo 101**).

Tablo 101: Edremit Şehrinde Yataklı Sağlık Kurumlarının Yatak Sayısı ve Personel Durumu (1999)

Kurum Adı	Yatak S.	Doktor –Diş Hekimi S.	Ebe-Hemşire Sağlık M. S.	Diğer Personel S.
Devlet Hastanesi	120	53	88	61
Özel Körfez Hastanesi	20	2	6	24
S.S.K Hastanesi	75	21	42	75
Askeri Hastane	100	15	24	37
Toplam	315	125	160	197

Özdemir'den Edremit Grup Sağlık Başkanlığı'nın 1999 yılına ait verilerinden (2001: 478) derlenmiştir.

2000 yılında Edremit'te 100 yataklı (Balıkesir İl Çevre Durum Raporu, 2000: 213) olan Edremit Devlet Hastanesi, 2009 yılında SSK Hastanesi ile birleşip ana bina ve ek bina olarak toplam 202 yataklı bir hastaneye dönüşmüştür. Ek bina ana binaya 3 km uzaklıktadır.

2014 yılında Edremit'te I. basamak sağlık kuruluşlarına bakıldığında kadro sayısı 280, poliklinik sayısı 22, muayene sayısı 713.924'tir. Şehirde hizmet veren üç ambulans da bulunmaktadır (**Tablo 102**).

Tablo 102: Edremit Şehrindeki I.Basamak Sağlık Kuruluşları (2014)

Kapasiteler	Özel Körfez Hastanesi	Edremit Devlet Hastanesi	Toplam
Fiili Yatak Sayısı	78	202	280
Poliklinik Sayısı	11	10	22
Kadro Sayısı	78	202	280
Ambulans	1	2	3
Muayene Sayısı	135.001	578.923	713.924

Kaynak: Edremit İlçe Sağlık Müdürlüğü, 2015.

2014 tarihinde Edremit şehrindeki 2 hastanede toplam 280 yatak, 118 doktor, 286 ebe-hemşire-sağlık memuru ve 163 diğer personel hizmet vermektedir. Edremit Devlet Hastanesi şehrin hasta yükünü taşıyan hastanedir (**Tablo 103**). Özel Edremit Körfez Hastanesi körfez bölgesinin tek özel hastanesidir. Ayrıca 1922 tarihinde kurulan Edremit Askeri Hastanesi'nde 6 doktor hizmet vermektedir. Yatak sayısı ise 30 adettir.

Tablo 103: Edremit Şehrinde Yataklı Sağlık Kurumlarının Yatak Sayısı ve Personel Durumu (2014)

Kurum Adı	Kuruluş Tarihi	Yatak Sayısı	Doktor Sayısı	Ebe-Hemşire Sağlık M. Sayısı	Diğer Personel Sayısı
Devlet Hastanesi	1953	202	76	243	128
Özel Körfez H.	2010	78	42	43	35
Toplam		280	118	286	163

Kaynak: İlçe Sağlık Müdürlüğü ve Özel Körfez Hastanesi, 2015.

Sağlık Ocakları, 5.000-10.000 (Ortalama 7.000) kişilik toplumun yaşadığı bölgelerde sağlık hizmeti veren tıbbi kurumlardır (Balıkesir İl Çevre Durum Raporu, 2003: 200). Sağlık ocaklarının etki alanı şehrin nüfusuyla sınırlıdır.

Edremit şehrindeki sağlık hizmetleri yataklı sağlık kurumları yanında 4'ü Edremit merkezde olmak üzere toplam 12 aile sağlık merkezi, 1 ağız ve diş sağlık merkezi, 1 özel diyaliz merkezi, 1 özel biyokimya laboratuvarı ve 1 özel ağız ve diş sağlığı polikliniği bulunmaktadır. Bu kurumlarda toplam; 39 doktor, 30 ebe-hemşire-sağlık memuru ve 23 diğer personel çalışmaktadır (**Tablo 104**)

Tablo 104: Edremit Şehrinde Yataksız Sağlık Kurumları ve Personel Durumu (2014)

Kurum Adı	Doktor	Ebe-Hemşire	D. Personel	Toplam
01 Nolu Aile Sağlığı Merkezi	5	5	0	10
02 Nolu Muzaffer Akpınar Asm	5	5	0	10
03 Nolu Aile Sağlığı Merkezi	5	3	2	8
12 Nolu Aile Sağlığı Merkezi	1	1	0	2
Ana Çocuk Sağlığı	0	5	0	5
Verem Savaş Dispanseri	2	0	2	4
Ali Fahri Akıllıoğlu Ağız ve Diş S.	19	11	17	47
Özel Edremit Ağız ve Diş Sağlığı P.	2	-	2	4
Toplam	39	30	23	90

Kaynak: İlçe Sağlık Müdürlüğü, 2015.

Edremit diş hekimi sayısı bakımından önemli yerleşmedir. Nitekim Balıkesir ilinde diş hekimi sayısı açısından merkezden sonra (62 kişi) Edremit ikinci sırada (16 kişi) gelmektedir. Bunu Bandırma (14 kişi) ve Burhaniye (6 kişi) takip etmektedir (**Tablo 105**). Bu durum şehrin ağız sağlığına verdiği önemi gösterir. Bu duruma daha çok dar gelir seviyesinin yüksekliği ile ilgilidir (**Tablo 105**).

Tablo 105: Balıkesir İlinde İlçelere Göre Diş Hekimi, Hasta ve Poliklinik Sayısı (2014)

Kurum Adı	Diş Hekimi S.	Hasta S.	Poliklinik S.
Balıkesir Ağız ve Diş Sağlığı	62	176839	242702
Bandırma Ağız ve Diş Sağlığı	14	61077	94236
Edremit Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi	16	71806	103708
Burhaniye Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi	6	20946	32428
Ayvalık Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi	4	13330	19337
Gönen Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi	5	19168	23908
Dursunbey Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi	5	8139	10207
Susurluk Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi	3	9846	17477
Bigadiç Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi	4	14630	20383
İvrindi Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi	3	14144	16458
Sındırgı Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi	2	8150	11125
Erdek Neyyire Sıtkı Ağız ve Diş Sağlığı M.	3	10783	15384
Manyas Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi	1	5287	7981
Havran İlçe Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi	2	9090	11997
Savaştepe İlçe Devlet H.	2	5180	6770
Toplam	132	448415	634089

Kaynak: Balıkesir Kamu Hastaneleri Birliği Genel Sekreterliği, 2015.

Edremit hastane yatak kapasitesi ve doktor sayısı açısından il merkezi ve Bandırma'dan sonra üçüncü sırada gelmektedir. Ancak Edremit, Körfez bölgesinde yatak kapasitesi en fazla (202 adet) olan yerleşmedir. Ona en yakın sayıya sahip Burhaniye bile Edremit'in yaklaşık yarısı kadar (102 adet) yatak kapasitesine sahiptir. Doktor sayısı ölçeğinde bakıldığında körfez bölgesinde bulunan Ayvalık, Burhaniye, Gömeç ve Havran'daki doktor sayıları toplandığında ancak Edremit'teki toplam doktor sayısına (80 kişi) denk gelmektedir (**Tablo 106**). Yine tablodan Balıkesir merkez dışında en fazla ameliyatın Edremit Devlet Hastanesi'nde yapıldığı görülmektedir. Bu durum Edremit'in körfez bölgesi için önemini ortaya koymaktadır (**Tablo 106**). Dolayısıyla sağlık donanım üstünlüğü nedeni ile de Edremit, körfez bölgesini etki alanı içine almıştır.

Özel muayehanelerin hastanelerin yükünü azaltması açısından önemleri büyüktür. Edremit'te 12 tane özel muayehane mevcuttur. Bunlar daha çok şehir merkezinde MİA sınırları içinde ve Azerbeycan Bulvarı üzerinde toplanmışlardır. Yer seçimlerinde erişilebilirliğin temel faktör olduğu görülmektedir.

Tablo 106: Balıkesir İlinde İlçelere Göre Yatak Sayısı, Muayene ve Hekim Sayısı (2014)

Kurum Adı	Yatak S.	Doktor S.		Muayene S.	Acil M.S	Yatan Hasta S.	Ameliyat S.	Doğum S.	Ort. Kalış G.	Yoğun Bakım Yatağı		
		Uzman	Tabip							Erişkin	Çocuk	Y.doğan
B.Atatürk H.	510	131	13	1.163.261	248.917	34.739	11.747	4.164	4.6	36	15	30
B.Devlet H.	510	130	20	1.086.873	187.353	30.857	14.390	-	6.6	63	-	-
B. Göğüs Hast. H.	161	15	1	105.079	26.328	6.519	-	-	7.1	41	80	10
Bandırma Devlet H.	350	67	14	723.593	147.567	20.348	6227	1275	4.8	35	-	10
Edremit Devlet H.	202	65	15	690.835	145.492	16.956	7359	1360	3.4	16	-	4
Burhaniye Devlet H.	115	23	8	299.832	83.928	6.835	759	305	4.1	12	-	4
Ayvalık Devlet H.	102	27	11	250.159	76.505	4.465	1179	631	4.1	4	-	-
Gönen Devlet H.	97	26	10	277.024	71.824	6.186	1379	420	4.1	8	-	4
Dursunbey Devlet H.	50	7	4	104.931	34.167	1.630	103	14	5.2	6	-	-
Susurluk Devlet H.	40	9	4	195.662	100.251	1.748	174	-	3.8	8	-	4
Bigadiç Devlet H.	34	11	3	164.075	70.957	1.451	356	-	4.3	4	-	-
İvrindi Devlet H.	36	3	2	83.460	29.014	1.574	27	-	7.2	-	-	-
Sındırgı Devlet H.	36	3	5	123.047	50.764	1.496	94	1	3.9	-	-	-
Erdek Devlet H.	35	5	4	105.560	48.552	4.209	177	116	2.3	-	-	-
Manyas Devlet H.	25	2	2	53.062	29.568	696	4	1	3.1	-	-	-
Havran Devlet H.	25	5	7	83.759	34.981	1.017	1	-	4.1	-	-	-
Savaştepe Devlet H.	25	3	2	70.395	46.525	587	-	-	11.3	-	-	-
Toplam	2353	532	125	5580607	1432693	141313	43.975	8287	4.7	198	15	52

Kaynak: Balıkesir Kamu Hastaneler Birliği, 2015.

Edremit'te sağlık hizmetleri dağınık olarak bulunmaktadır (**Şekil 15**). Şehirdeki yataklı sağlık kurumlarının dağılışına bakıldığında Özel Edremit Körfez Hastanesi Akçay yolu üzerinde bulunmaktadır. Balıkesir-Edremit Karayolu üzerinde Edremit Devlet Hastanesi yer almaktadır (**Foto 44**). Devlet hastanesinin ek binası ise İstasyon Caddesi üzerindedir. Edremit Askeri Hastanesi'nin ise Turhanbey Mahallesi'nde olduğu görülmektedir. Hastanelerin karayolu güzergâhları üzerinde olması hasta nakli, erişebilirlik vb. faktörler nedeniyle önemlidir. Ali Fahri Akıllıoğlu Ağız ve Diş Sağlığı Hastanesi şehrin kuzeyinde (**Şekil 15**) Dereboyu Caddesi üzerinde yer almaktadır.

44a.

44b.

44c.

44d.

Fotoğraf 44 a,b,c,d: Balıkesir-Edremit Karayolu üzerinde Bulunan Edremit Devlet Hastanesi'nden Görünümler

Şehirde daha küçük kapsamlı sağlık kuruluşları da vardır. Bunlardan Edremit şehrindeki aile sağlığı merkezleri farklı mahallelerde bulunmaktadır. 01 No'lu Aile Sağlığı Merkezi Tuzcumurat; 02 No'lu Muzaffer Akpınar Aile Sağlığı Merkezi Camivasat; 03 No'lu Ayşe Akpınar Aile Sağlığı Merkezi Hekimzade; 12 No'lu Aile Sağlığı Merkezi, Hamidiye mahallelerinde hizmet vermektedirler.

Sağlık sektörünün önemli bir bölümünü oluşturan eczaneler topluma sağlık hizmeti veren ticari işletmelerdir. Edremit'te 30 eczane bulunmaktadır. Bunların çoğunluğu Kurşunlu, Hürriyet, Zübeyde Hanım, Gazi caddeleri ile Menderes Bulvarı üzerinde yer seçmişlerdir. Eczanelerin dağılışında MİA'ya ve hastanelere yakınlık temel faktör olmuştur.

Edremit şehrinde bulunan Edremit Devlet Hastanesi geniş bir kitleye hizmet vermektedir. Edremit şehrinde bütün yükü taşıyan sağlık kuruluşu Edremit Devlet Hastanesidir. Uzman başına düşen poliklinik sayısının çokluğu (41.5 hasta) bunu göstermektedir. Uzman başına günlük 41.5 hastanın düştüğü görülmektedir (**Tablo 107**). Nitekim, uzman hekimlerin iki günü poliklinik, diğer günleri vizite, ameliyat vs. ile geçirdikleri düşünülürse bu sayısının daha yüksek olacağı anlaşılacaktır.

Tablo 107: Edremit Şehrinde Yataklı Tedavi Kurumlarında Doktor Başına Düşen Hasta Sayısının Dağılımı (2014)

Hastane	Uzman S.	Pratisyen S.	Yıllık Poliklinik S.	Uzman H. Başına Düşen Günlük Poliklinik S.
Devlet Hastanesi	63	13	690.835	41.5
Özel Körfez H.	35	7	121.908	11.89

Kaynak: Yataklı Tedavi Kurumları İstatistik Yıllığından (2014) ve Özel Körfez Hastanesinin verilerinden derlenmiştir.

Edremit'in sağlık hizmetlerini yakın çevresiyle kıyasladığımızda; ülkemizde hekim başına ortalama 525.6 nüfus düşerken, il genelinde bu değer 760.2 kişi kadardır. Edremit'te ise doktor başına düşen nüfus miktarı 1130'dur. Bu durum turizm şehirleşmesine bağlı yaz nüfusunun artışı ile ilgili olmalıdır. Çanakkale'nin sağlık hizmetleri bakımından (340 kişi) daha iyi durumda olduğu görülmektedir (**Tablo 108**).

Sağlık hizmetlerinde kaliteyi ölçen faktörlerden biri de uzman hekim başına düşen yatan hasta sayısıdır. 2014 yılı itibariyle Balıkesir'de uzman hekim sayısı 850'dir (Sağlık İstatistik Yıllığı, 2014: 163). İl geneli için uzman hekim başına düşen yatan hasta sayısı 193 kişi olarak bulunmuştur. Edremit'te ise bu değer 160'dır. Türkiye için hekim başına düşen hasta sayısının 947 kişi olması, Edremit şehrinin bu yönüyle olumlu bir özelliğe sahip olduğunu gösterir. Fakat TR22 bölgesi içinde yer alan komşu Çanakkale'ye göre rakam iç açıcı değildir (**Tablo108**).

Tablo 108: Edremit ve Çevresindeki İllerde Hekim Başına Düşen Nüfus Miktarı

	Doktor S.	T.Nüfus	Doktor Başına Düşen Nüfus M.	Uzman Hekim Başına Düşen Yatan Hasta S.
Türkiye	135.616	71.286.182	525.6	947
Balıkesir	1.564	1.189.057	760.2	193
Edremit	124	140.161	1130	160
Çanakkale	873	297.086	340	136

Kaynak: Sağlık İstatistikleri Yıllığı (2014:135-164) verilerinden ve Edremit İlçe Sağlık Müdürlüğü'nden alınan verilerden derlenmiştir.

Edremit şehrinde hastanelere giriş yapan hastaların nüfusa kayıtlı oldukları yerleşmeler ve sevk durumları şehrin sağlık hizmetleri etki sahası hakkında bilgi veren önemli verilerdir. Edremit'teki hastanelere başvuran hastaların öncelikle Edremit nüfusuna kayıtlı (277.264 kişi) olduğu görülmektedir. İkinci sırada Balıkesir

(190.594 kişi) gelmektedir. İlden ilçeye olan bu akış garip görölse de bunun nedeni, hemen her Balıkesirlinin yaz aylarında Edremit'teki ikinci konutlarına gelip tüm yazı burada geçirmeleridir. Bunları Havran (24.611 kişi), Burhaniye (20.614 kişi), Yenice (5.978 kişi), Ayvacık (4.794 kişi), Ayvalık (4.323 kişi), Gömeç (2.905 kişi) ve İvrindi (2.319 kişi) takip etmektedir. Bu durum şehrin sağlık hizmetleri bakımından merkezi konumundan kaynaklanmaktadır. İstanbul ve Ankara kökenli nüfusun fazla olması da Edremit'in bir turizm merkezi olmasından kaynaklanmaktadır. Ülkenin doğusundan Malazgirt (260 kişi), Muş (130 kişi), Kars (122 kişi), Patnos (93 kişi), Doğubeyazıt (153 kişi) ve Batman (102 kişi) nüfusuna kayıtlı kişilerin burada hastaneye giriş yapmaları Edremit'in göç alan bir şehir olduğunu göstermektedir (**Tablo 109**). Ülkenin doğusundan batısına olan göç dalgası hala devam etmektedir.

Tablo 109: Edremit'teki Hastanelere Gelen Hastaların Nüfusa Kayıtlı Oldukları İl ve İlçeler

Nüfusa Kayıtlı Olunan Şehir	H. Gelen Hasta S.	Nüfusa Kayıtlı Olunan Şehir	H. Gelen Hasta S.	Nüfusa Kayıtlı Olunan Şehir	H. Gelen Hasta S.	Nüfusa Kayıtlı Olunan Şehir	H. Gelen Hasta S.	Nüfusa Kayıtlı Olunan Şehir	H. Gelen Hasta S.
Edremit	277,264	Osmangazi	503	Başakşehir	272	Lüleburgaz	151	Çukurova	95
Balıkesir	190,594	Karşiyaka	502	Odunpazarı	270	Gaziemir	150	Patnos	93
Havran	24,611	Gaziosmanpaşa	470	Bayraklı	265	İpekyolu	148	Bolu	90
Burhaniye	20,614	Altieylül	467	Malazgirt	260	Melikgazi	143	Silivri	90
Yenice	5,978	Beylikdüzü	444	Seyhan	248	Kocasinan	142	Sultanbeyli	87
Ayvacık	4,794	Güngören	443	Beykoz	247	Ereğli	139	Hopa	84
Ayvalık	4,323	Beşiktaş	436	Çiğli	242	Yüreğir	134	Rize	84
Gömeç	2,905	Yıldırım	435	Bayramiç	237	Gölcük	133	Gelibolu	82
İvrindi	2,319	Esenyurt	429	Diyadin	237	Çerkezköy	133	Kırıkkale	80
Karesi	1,744	Bergama	423	Van	224	Muş	130	Torbalı	78
Kadıköy	1,625	Nilüfer	413	Çorlu	223	Selçuklu	130	Yeşilyurt	76
Üsküdar	1,163	Sultangazi	385	Sorgun	223	Bigadiç	130	Akköy	75
Maltepe	1,138	Soma	379	Sivas	219	Dursunbey	130	Şehzadeler	74
Bahçelievler	1,128	Bayrampaşa	375	Ezine	217	Bulanık	127	Narlıdere	73
Kartal	1,102	Zeytinburnu	368	Viranşehir	207	Palandöken	125	Horasan	73
Ümraniye	1,078	Büyükçekmece	362	Dikili	202	Bodrum	125	Kelkit	73
Çankaya	963	Buca	342	Gebze	201	Savaştepe	123	Erzincan	73
Küçükçekmece	922	Esenler	340	Muratpaşa	199	Kars	122	Aliağa	73
Ataşehir	912	Karabağlar	340	Zonguldak	194	Çorum	122	Nazilli	72
Balya	894	Etimesgut	339	Altındağ	190	Kütahya	121	Nizip	72
Avcılar	734	Tuzla	328	Mustafakemalpaşa	187	Sarıkamış	121	Balçova	71
Kağıthane	723	Gönen	327	Yenişehir	173	Akhisar	120	Keşan	71
Pendik	720	Konak	320	Sındırgı	169	Elazığ	118	Haliliye	71
Çanakkale	675	Erciş	312	Biga	166	Muradiye	117	Bağlar	70
Şişli	650	Tepebaşı	309	Şahinbey	166	Düzce	113	Of	70
Bandırma	615	Çan	305	Tavşanlı	164	Şehitkamil	112	Bingöl	69
Fatih	615	Bornova	295	Susurluk	164	Süleymanpaşa	106	Silifke	69
Bağcılar	561	Mamak	293	Kepsut	164	Ortahisar	106	Kastamonu	69
Keçiören	559	Çekmeköy	287	Sincan	162	Batman	102	Çınarcık	69

Yenimahalle	553	Beyoğlu	282	Menemen	160	Kepez	101	Yalova	68
Eyüp	551	Erdek	281	İnegöl	154	Arnavutköy	98	Ağrı	68
Sarıyer	527	Edirne	275	Körfez	153	Yunusemre	96	Kangal	68
Bakırköy	525	Sancaktepe	274	Doğubayazıt	153	Gemlik	96	Uşak	66
Karacabey	66	Karabük	48	Kuşadası	38	Karasu	29	Onikişubat	23
Manisa	65	Bartın	48	Derik	38	Tomarza	29	Arguvan	22
Bozüyük	63	Meram	48	Altınordu	38	Gördes	29	Burdur	22
Yakutiye	63	Denizli	48	Çaycuma	37	Özalp	28	Gevaş	22
Saray	62	Polatlı	48	Urla	37	Fatsa	28	Hınıs	22
Adıyaman	62	Çerkeş	48	Ceyhan	36	Kırıkhan	28	Karaköprü	22
Lapseki	62	Bayburt	48	Sungurlu	36	Hayrabolu	28	Hatay	22
Talas	61	Yozgat	48	Pursaklar	35	Dazkırı	28	İncirliova	22
Akçaabat	59	Turhal	48	Emet	35	Nusaybin	28	Bala	22
Efeler	59	Babaeski	47	Kızıltepe	35	Hozat	28	Pazar	22
Çarşamba	58	Adilcevaz	47	İstanbul	35	Silopi	28	Adapazarı	22
Osmaniye	58	Bilecik	47	Çankırı	35	Foça	28	Bitlis	22
Salihli	57	Gürpınar	47	Görele	35	Kahramanmaraş	27	Kemer	22
Uzunköprü	57	Turgutlu	47	Karamürsel	35	Kozluk	27	Çivril	22
Alanya	56	Marmara	47	Kırşehir	34	Kestel	27	İmranlı	22
Mudanya	56	Hendek	46	Cizre	33	Manavgat	27	Birecik	22
Kapaklı	56	Kilis	45	Kızılırmak	33	Kurtalan	27	Varto	22
Aksaray	56	Karaman	45	Gökçeada	33	Beypazarı	26	Aydın	22
Simav	55	Söke	44	Tekirdağ	33	Eleşkirt	26	Tortum	22
Kırklareli	55	Gölbaşı	44	Hakkari	33	Hayrat	26	Amasya	21
İğdir	55	Bünyan	44	Ceylanpınar	33	İpsala	25	Orta	21
Kırkağaç	55	Battalgazi	44	Beyşehir	33	Kozlu	25	Kahta	21
Isparta	55	Zile	43	Derinkuyu	33	Şavşat	25	Kağızman	21
Orhangazi	55	Ödemiş	43	Fethiye	32	Eflani	25	Tuşba	21
Devrek	54	Kocaeli	43	Afşin	32	Sarıgöl	25	Bozcaada	21
Alaşehir	54	Şanlıurfa	42	Kınık	32	Sur	25	İnebolu	20
Atakum	54	Çaldıran	42	Sarıçam	32	Gürsu	24	Ayancık	20
Gümüşhane	53	Seferihisar	42	Suşehri	31	Çaykara	24	Şırnak	20
Kayapınar	53	Eyyübiye	42	Maçka	31	Kilimli	24	Banaz	20

Çatalca	52	Yüksekova	42	Malkara	31	Oltu	24	Derepazarı	20
Tarsus	52	Karatay	41	Tosya	31	Gümüşhacıköy	24	Dulkadiroğlu	20
Tokat	52	Siverek	40	Gemerek	30	Kalkandere	24	Elmadağ	20
Konyaalti	52	Merkezefendi	40	Ergani	30	Yusufeli	24	Yıldızeli	19
Artuklu	51	Ondokuzmayıs	40	Tatvan	30	Şemdinli	23	Akyazı	19
Didim	51	Adalar	39	Canik	30	Mesudiye	23	Midyat	19
İskenderun	50	Merzifon	39	Selçuk	30	Ünye	23	Çayıralan	19
Milas	50	Ahlat	39	Saruhanlı	29	Dinar	23	Hafik	19
Siirt	49	Niğde	39	Akçadağ	29	Şebinkarahisar	23	Boğazlıyan	19
Safranbolu	49	Akşehir	38	Kemalpaşa	29	Aydintepe	23	Darende	19
Eskişehir	19	Şiran	16	Adaklı	11	Ekinözü	7	Küre	2
Aksu	19	Gülağaç	16	Vize	11	Düziçi	7	Atkaracalar	2
Hizan	19	Pasinler	16	Pertek	11	Mazıdağı	7	Tavas	2
Eğil	19	Olur	16	İdil	11	Yahyalı	7	Oğuzeli	2
Karakoçan	19	Aslanapa	16	Adana	11	Kumlu	7	Beyağaç	1
Besni	19	İznik	15	Akyurt	11	Hüyük	7	Nallıhan	1
Gölköy	19	Reşadiye	14	Perşembe	11	Geyve	6	Avanos	1
Çukurca	19	Havsa	14	Nazimiye	11	Pınarhisar	6	Çavdır	1
Bozova	19	Şenpazar	14	Kuluncak	11	Sulakyurt	6	Senirkent	1
Bozyazı	18	Mardin	14	Refahiye	11	Pervari	6	Kulp	1
Yazıhan	18	Savur	14	Bayat	10	Enez	6	Doğanyurt	1
Cihanbeyli	18	Balıkesir	14	Lice	10	Çumra	6	Musabeyli	1
Çermik	18	Araç	14	Ilıca	10	Çıldır	5	Samsat	1
Terme	18	Güzelbahçe	14	Hasköy	10	Söğüt	5	Gülşehir	1
Şarkışla	18	Şarköy	14	Dalaman	10	Gercüş	5	Elmalı	1
Nevşehir	18	Buharkent	14	Reyhanlı	10	Erfelek	5	Kocaköy	1
Çubuk	18	Sinop	14	Tirebolu	10	Yenifakılı	5	Ankara	1
Çeşme	18	Arhavi	14	Çiftlikköy	10	Ulaş	5	Hocalar	1
Bismil	17	Dört Yol	13	Eceabat	10	Göynük	5	Taşlıçay	1
Emirdağ	17	Aşkale	13	Giresun	10	Doğanhisar	4	Gümüşova	1
Erzurum	17	Ladik	13	Yatağan	10	Mudurnu	4	Dikmen	1

Kaynak: Balıkesir Kamu Hastaneler Birliği, 2014.

Edremit'ten daha çok İzmir'e (1.391 kişi) hasta sevkinin yapıldığı görülmektedir. İkinci sırada Balıkesir (1.031 kişi) gelmektedir (**Tablo 110**). Bu durum Edremit'in İzmir Sağlık Üst Bölgesi'nin etki alanında olduğunu göstermektedir.

Sevk zincirine göre hastaların Balıkesir Üniversite Hastanesine gönderilmesi gereklidir. Fakat kapasite ve ekipman yetersizliğinden dolayı İzmir'e sevkler yapılmaktadır. Bu durumun düzeltilmesi için çalışmalar sürdürülmektedir.

Tablo 110: Edremit Şehrinden Başka Yerleşmelere Yapılan Hasta Sevklerinin Dağılışı

Sevk Edilen Şehir	Sevk Edilen Hasta S.	Sevk Edilen Şehir	Sevk Edilen Hasta S.
İzmir	1391	Bornova	4
Balıkesir	1281	Etimesgut-Yenimahalle	6
Edremit	109	Şişli	2
Manisa	93	Fatih	2
Çanakkale	31	Orhangazi	2
Bursa	29	Çankaya	1
Ankara	26	Bandırma	1
İstanbul	18	Kocaeli	1
Burhaniye	18	Kadıköy	1
Karşıyaka	6	Ayvalık	1
Üsküdar	5	Edirne	1
Bakırköy	5		

Kaynak: Balıkesir Kamu Hastaneler Birliği, 2014.

“Sağlıkta Dönüşüm Projesi” kapsamında 2011 yılında Edremit Devlet Hastanesi'nin “Evde Sağlık Hizmetleri Birimi” Balıkesir'de 1. seçilmiştir. Bu alanın şehirde yaşlı nüfusun çokluğu ile açıklanabilir. Nitekim kronik rahatsızlıkların çokluğu da yaşlı nüfusla ilgilidir.

Şehirdeki hastaneler daha çok merkeze ve kendisine komşu ilçelere hizmet vermektedir. Kalkım, Yenice, Hamdibey, Küçükuyu, Ayvalık, Gömeç, Burhaniye ve Havran'dan Edremit'e hasta gelmektedir. Edremit turizm bölgesi olduğu için yazın nüfusu 2-3 misli artmaktadır. Bu dönemde Edremit'te sağlık sistemi çökme noktasına gelmektedir. Özellikle hasta nakil ve ulaşımda zorluklar görülmektedir.

TR22 Bölgesi'ndeki ölüm nedenleri genelde solunum sistemi ve dolaşım sistemi hastalıklarından kaynaklanmaktadır¹⁶. Edremit'te de mevcut olan bu

¹⁶ <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri>, 16.09.2015.

rahatsızlıkların azaltılması için şehirde solunum sistemi hastalıklarında uzmanlaşmış bir hastanenin açılması oldukça önemlidir. Ayrıca bu durum bölgenin sağlık turizmi potansiyelini olumlu yönde etkileyecektir.

Edremit şehrinde sağlık alanındaki sorunlara çözüm bulmak için bir dizi çalışmalar yürütülmektedir. Nitekim Kanser Tarama Biriminin kurulması, Göz ve Göğüs Hastalıkları Hastanesi'nin açılması için girişimlerde bulunulmuştur. İlçe, körfez bölgesinin merkezidir. O zaman burada bir bölge hastanesinin kurulması çok yerinde bir karar olacaktır. Edremit Devlet Hastanesi şehrin yükünü taşımakta çok zorlandığı için Akçay yolu üzerinde yeni yapılacak bir binayla bazı birimlerin oraya taşınması ile hastanenin yatak, personel ve malzeme açısından zenginleştirilerek sağlıklı hizmetleri altyapısının iyileştirilmesi gündemdedir.

Edremit'te özellikle yaz aylarında gastroenferit (ishal, kusma, bulantı) rahatsızlıkları görülmektedir. Bunda deniz suyunun temiz olmamasının etkisi olduğu düşünülmektedir. Bu durumda 15 günde bir alınması gereken su numuneleri haftada bir veya günlük alınmalıdır. Aynı zamanda sular daha sık klorlanmalıdır.

Edremit'te yaz nüfusu ile kış nüfusu arasında muazzam bir fark vardır. Sadece sağlık alanında değil, her alanda bu farkın göz önüne alınarak hesaplamaların yapılması sorunların aza indirilmesi bakımından önemlidir.

4.1.9. Güvenlik Fonksiyonu

Bir şehrin korunması, huzur ve güven ortamında vatandaşlarının rahat yaşaması şehrin güvenliğinin iyi sağlanmasıyla mümkündür. Geniş kapsamlı bir kavram olan güvenlik, bu çalışmada askeri hizmetler, polis ve itfaiye teşkilatı ile sınırlı tutulmaktadır.

Edremit önemli yolların kavşağında olduğu için tarih boyunca istilalara uğramıştır. Milli Mücadele esnasında Edremit yine konumu nedeniyle İtalyanların gözdesi haline gelmiş, İtalyan torpidosu Akçay iskelesine yanaşmıştır (Sağdıç, 1983: 93).

Edremit kurtuluş savaşında oldukça etkili bir rol oynamıştır. Ayvalık cephesinde, savaşan askerin her türlü ihtiyacı Edremit Kuva-yı Milliye teşkilatı tarafından sağlanmıştır. Vergiler oluşturulmuş, askere alma işleri yürütülmüş, aynı zamanda halkın güvenliği sağlanmıştır (Karakuş, 2009). Edremit 9 Eylül 1922

tarihinde düşman işgalinden kurtulmuştur. Dolayısıyla Edremit konumu nedeniyle milli mücadeleye mal olmuş bir şehirdir.

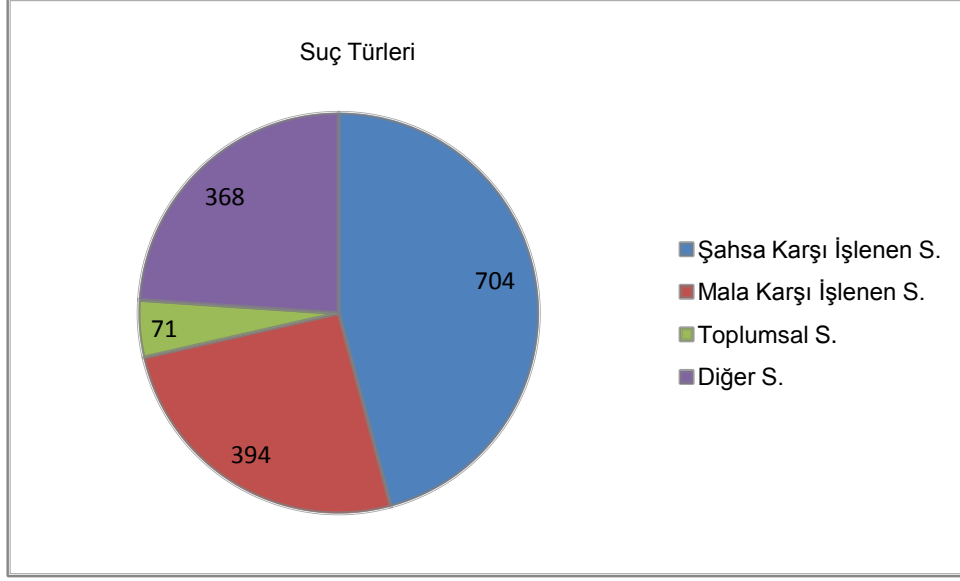
Şehirde askeri alanlar dağınık şekilde yer almaktadır. En önemli askeri alan şehrin doğusunda askeri lojman ve tesislerden oluşan 19. Motorlu Piyade Tugay Komutanlığıdır. Bu alan 38 ha'lık bir yer kaplamakta ve şehrin bu yöne doğru gelişimine engel olmaktadır. Baraj Caddesi üzerinde askerlik şubesi ve ilçe jandarma komutanlığı yer almaktadır. Sıtkı Paşa Caddesi üzerinde orduevi ve diğer askeri tesisler konumlanmıştır. Eminkuyu Caddesi'nin güneyinde yine askeri tesis ve içinde sağlık ocağı yer almaktadır (**Şekil 15**). Bütün bu alanlar toplamda Edremit şehrindeki askeri alanları oluşturmaktadır.

Askeri nüfus şehirlerin ekonomik ve morfolojik özellikleri üzerinde etkilidir. Edremit'te askeri nüfus şehrin sosyo-ekonomik yapısını canlandırması adına önemlidir. Çünkü bu nüfus tüketici nüfustur. İzin günlerinde çarşıya çıkan asker ihtiyaçlarını karşılamakta, dolayısıyla ticari hayat canlanmaktadır.

Şehirlerdeki askeri alanlar aynı zamanda yeşil alan olma işlevine sahiptir. Bu açıdan bakıldığında 19.Motorlu Piyade Tugay Komutanlığı Edremit'te yeşil alanların en büyüğü ve yoğun olduğu alandır.

Güvenlik fonksiyonunun diğer bir elemanı polis teşkilatıdır. Kamu servisleri Dağıtım Tipi Merkezler ve Servis Tipi Merkezler olarak ikiye bölünmektedir (Albatan, 2014). İlçe Emniyet Müdürlüğü Soğanyemez Mahallesi Yılmaz Akpınar Bulvarı üzerinde yer almaktadır. Edremit'te 2 karakol bulunmaktadır. Bunlar biri Akçay Polis Merkezi, diğeri ise Körfez Polis Merkez Amirliği'dir.

Şehirler hem suçu hem suçluyu barındıran mekânlardır. 2013 yılında Edremit şehrinde 1537 suç olayı kayıt altına alınmıştır. Suç türleri arasında en yaygın olanı şahsa karşı işlenen suçlardır. Bunu mala karşı işlenen suçlar takip etmektedir. Suç sayıları ele alındığında şahsa karşı 704 adet, mala karşı 394 adet suç işlendiği görülmektedir. Diğer suçlar 368 adet iken bunu en son sırada 71 adet ile topluma karşı işlenen suçlar takip etmektedir (**Grafik 14**). Bu çalışma için Edremit'te mala karşı işlenen suçlar üzerinde durulacaktır.

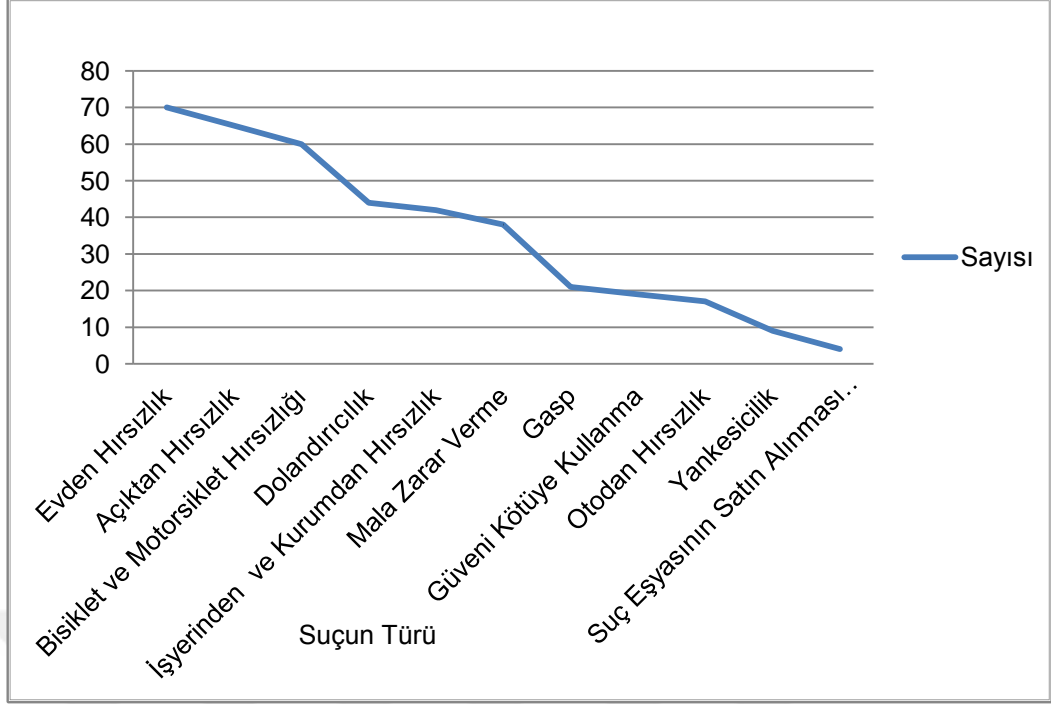
Grafik 14: Edremit Şehrinde Başlıca Suçlar ve Onların Sayısı (2013)

Kaynak: Balıkesir İl Emniyet Müdürlüğü, 2014.

Mala karşı işlenen suçların, ülkede işlenen suçlara oranı her zaman çok yüksek olmuştur. Sadece Türkiye’de değil pek çok ülkede de durum böyledir. İşsizlik ve hayat pahalılığı mala karşı işlenen suçları artırmaktadır. İnsanların ihtiyaçlarını temin etme durumu ile mala karşı suçlar arasında bir bağlantı vardır (Çıldam Y., 2011: 39).

Mala karşı işlenen suçlardan hırsızlık suçuna bakıldığında şehirde 2013 yılında 394 hırsızlık suçu işlenmiştir (**Tablo 111**). Şehirde en sık görülen hırsızlık türünün evden hırsızlık (70) olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla açıktan hırsızlık (65), bisiklet ve motosiklet hırsızlığı (60), dolandırıcılık (44), işyerinden ve kurumdan hırsızlık (42) suçları takip etmektedir. En seyrek yaşanan hırsızlık türü ise diğer suçları bir tarafa bırakırsak suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (4) suçudur (**Grafik 14, Tablo 111**).

Edremit şehirde hırsızlık suçu bazı mahallelerde yoğun yaşanmaktadır. Bunlar; Cumhuriyet (58), Soğanyemez (48), Hamidiye (43), Hekimzade (38), Tuzcumurat (37), Camivasat (35), Cennetayağı (35) ve Gazicelal (34) mahalleleri şeklinde sıralanır.

Grafik 15: Edremit Şehrinde Meydana Gelen Başlıca Hırsızlık Türleri ve Bunların Oranları (2013)

Kaynak: Balıkesir İl Emniyet Müdürlüğü, 2014.

2013 yılı itibariyle, şehirde 70 adet evden hırsızlık suçu yaşanmıştır. Bu olayların yarısından fazlası (58 adet) Cennetayağı, Tuzcumurat, Hekimzade, Hamidiye, Gazicelal, Gaziilyas mahallelerinden meydana gelmiştir. Bu mahalleler Edremit'in en yoğun nüfuslu mahalleleridir (**Tablo 30**). Yoğun nüfuslu alanlar birbirini tanımayan insanların toplandığı alanlar durumundadır. Sosyal kontrolün eksik olduğu bu alanlar suçlar için uygun zemin hazırlar. Bu mahalleler şehrin varlıklı ailelerinin ve ticari iş yerlerinin bulunduğu yerlerdir. Dolayısıyla imkân faktörü bu suçun işlenmesinde etkili olmuştur.

Şehirde işyerinden ve kurumlardan hırsızlık olayında ilk sırada Soğanyemez (13), Camivasat (8) ve Hamidiye (7) mahalleleri gelmektedir. Bu durumun mahallelere göre değişen farklı sebepleri vardır. Soğanyemez resmi kurumların en fazla olduğu, Hamidiye Mahallesi küçük sanayi sitesinin bulunduğu ve Camivasat Mahallesi ise şehirde işyerlerinin çoğunlukta olduğu mahallelerdir.

Edremit şehrinde ulaşımda en fazla kullanılan araçlardan biri bisiklet ve motosikletlerdir. Hemen her evde bulunan bu araçlar hırsızların gözdesi haline gelmektedir.

Güvenlik sisteminin diğer bir elemanı itfaiye hizmetleridir. Bu hizmet grubu Kamu hizmetlerinden Servis Dağıtım Hizmetleri içinde değerlendirilmektedir. 2015 yılı itibariyle Edremit İtfaiye Teşkilatı'nda 1grup amiri, 21 memur, 34 yardımcı hizmet personeli, 1 yazıcı, 45 itfaiye eri ve 33 şoför olmak üzere toplamda 135 personel çalışmaktadır. Yönetmeliğe¹⁷ göre personel sayısının yeterli olduğu görülmüştür.

Şehirdeki itfaiye teşkilatı 18 araca sahiptir. Yangınlarda esas önemli nokta olay anına en kısa sürede müdahale etmektir. Bu nedenle itfaiyenin yer seçimi merkezi bir alan olmalıdır. Edremit İtfaiye Müdürlüğü Gazicelal Mahallesi, Maşat Caddesi üzerinde yani merkezi bir konumda bulunmaktadır.

Şehirlerde yangın anında itfaiye teşkilatını etkileyen bir diğer faktör şehrin cadde-sokak sistemidir. Çıkmaz sokakların fazlalığı ve sokakların dar olması yangına müdahalede diğer bir olumsuz etkidir. Sokaklara yanlış park eden araçlar bir diğer sebeptir. Eski yapıların varlığı ayrı bir risk faktörü ortaya çıkarmaktadır.

Şehirlerde 6 kat ve yukarı binalar için yangın merdivenlerinin olması gerekmektedir. Edremit şehrinde özellikle yeni yapılarda bu duruma riayet edilmektedir.

Yeraltı suyu kaynakları bakımından zengin olan Edremit'te kışın itfaiye araçlarında bulunan suyun donması üzerine araçlara jeotermal su kullanılmaktadır.

¹⁷ İtfaiye Teşkillerinin Kuruluş, Görev, Eğitim Ve Denetim Esaslarına Dair Yönetmelik (R.G. 23.08.1985-18851, Değişiklik 28.6.1995- 22327): Nüfusu 100.000-200.000 arasında olan kasaba ve şehirlerde; 1 müdür,1 müdür yardımcısı, 2 grup amiri, 1 itfaiye zabıtası amiri, 2 başçavuş, 4 çavuş, 6 onbaşı, 2 santral memuru, 42 er, 15 şoför (biri baş şoför), 1 elektrikçi, 1 teknisyen.

Tablo 111: Edremit Şehrinde Meydana Gelen Hırsızlık Olayları (2013)

Suçun Yeri (Mahalle)	Açıktan Hırsızlık	Bisiklet ve Motosiklet Hırsızlığı	Dolandırıcılık	Eyden Hırsızlık	Güveni Kötüye Kullanma	İşyerinden ve Kurumdan Hırsızlık	Suç Eşyasının Satın Alınması	Mala Zarar Verme	Otodan Hırsızlık	Gasp	Yankesicilik	Diğer	Toplam
Cumhuriyet	12	11	8	6	8	1	-	6	2	1	1	2	58
Soğanıyemez	5	6	9	2	1	13	-	1	-	7	4	-	48
Hamidiye	5	7	1	7	2	7	1	7	2	4	-	-	43
Hekimzade	19	1	2	10	4	-	-	-	2	-	-	-	38
Tuzcumurat	2	11	-	10	1	3	-	2	4	1	1	2	37
Camivasat	1	6	10	2	1	8	1	4	1	-	1	-	35
Cennetayağı	3	8	2	12	1	4	1	4	-	-	-	-	35
Gazicelal	3	3	3	7	1	4	-	4	3	5	1	-	34
İbrahimce	1	1	7	4	-	-	1	4	1	-	-	-	19
Gaziilyas	5	2	-	6	-	-	-	1	-	-	-	-	14
Kapıcıbaşı	1	2	1	3	-	1	-	3	2	1	-	-	14
Yeni	-	1	1	-	-	1	-	1	-	2	-	1	7
Atatürk	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6
Hacituğrul	1	-	-	1	-	-	-	1	-	-	1	-	4
Turhanbey	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Toplam	65	60	44	70	19	42	4	38	17	21	9	5	394

Kaynak: Balıkesir İl Emniyet Müdürlüğü, 2014.

2015 yılında Edremit şehrinde 1637 adet yangın meydana gelmiştir. Ot yangınları şehir ve çevresinde en fazla görülen yangın olayıdır. Meydana gelen yangınların %42 kadarı bu tür yangınlara aittir. Bu yangınları çöp yangınları (%16.7), orman (%9.95), ev (%5.7), araç (% 5.07), baca (%3.4), araçtan (%2.6) ve trafodan (%2.6) çıkan yangın türleri takip etmektedir. Şehir ve çevresinde en az görülen yangın türü %0.18'lik oranla gaz yangınları oluşturmaktadır (**Tablo 112**).

Ot yangınlarının temmuz ve ağustos aylarında arttığı görülmektedir. Edremit'in turizm merkezi olması nedeniyle piknik alanı ve mesire yerleri çok sık kullanılmaktadır. Atılan bir izmarit veya iyi söndürülmeyen mangal ateşi en fazla görülen ot yangınlarının sebebidir. Ayrıca yazın havaların çok sıcak olması nedeniyle doğal olarak gelişen yangınlarda diğer bir nedendir.

Edremit'te çöp yangınlarının sıklığı dikkat çekicidir. Bu yangın türü genelde metan gazı sıkışmasından ortaya çıkmaktadır. Yaz aylarında meydana gelen çöp yangınları turizm ve şehir imajını kötü etkilemektedir. Öte yandan geri dönüşümle tekrar ekonomiye kazandırılması gereken bu atıklar, ne yazık ki yanarak yok olmaktadır.

Tablo 112: Edremit Şehrinde ve Yakın Çevresinde Meydana Gelen Yangın Çeşitleri ve Bunların Sayıları

Ocak	Ev Y.	12	Mart	Ev Y.	9	Mayıs	Ev Y.	3	Temmuz	Ev Y.	14	Eylül	Ev Y.	7	Kasım	Ev Y.	4
	Baca Y.	6		Baca Y.	14		Baca Y.	2		Baca Y.	1		Baca	4		Baca Y.	3
	Araç Y.	6		Araç Y.	2		Araç Y.	12		Araç Y.	9		Araç	9		Araç Y.	5
	Hayvan	0		Hayvan	1		Hayvan	1		Hayvan	3		Hayva	0		Hayvan	5
	Orman	0		Orman Y.	1		Orman	2		Orman	9		Orman	11		Orman Y.	1
	Ot Y.	10		Ot Y.	14		Ot Y.	43		Ot Y.	151		Ot Y.	80		Ot Y.	42
	Tedbir	3		Tedbir	13		Tedbir	10		Tedbir	5		Tedbir	10		Tedbir	6
	Trafo Y.	5		Trafo Y.	4		Trafo Y.	3		Trafo Y.	9		Trafo	2		Trafo Y.	0
	Çatı Y.	5		Çatı Y.	0		Çatı Y.	0		Çatı Y.	0		Çatı Y.	1		Çatı Y.	2
	Çöp Y.	22		Çöp Y.	17		Çöp Y.	19		Çöp Y.	23		Çöp Y.	36		Çöp Y.	17
	İşyeri Y.	2		İşyeri Y.	3		İşyeri Y.	0		İşyeri	4		İşyeri	0		İşyeri Y.	0
	Duman	1		Duman	3		Duman	7		Duman	1		Duman	1		Duman	0
	Gaz Y.	0		Gaz Y.	0		Gaz Y.	0		Gaz Y.	1		Gaz Y.	0		Gaz Y.	0
Asılsız İhbar	1	Asılsız İhbar	11	Asılsız İhbar	16	Asılsız İhbar	18	Asılsız İhbar	22	Asılsız İhbar	10						
	75		92		118		248		183		95						
Şubat	Ev Y.	8	Nisan	Ev Y.	1	Haziran	Ev Y.	8	Ağustos	Ev Y.	6	Ekim	Ev Y.	6	Aralık	Ev Y.	15
	Baca Y.	14		Baca Y.	4		Baca Y.	2		Baca Y.	0		Baca	1		Baca Y.	5
	Araç Y.	5		Araç Y.	4		Araç Y.	5		Araç Y.	11		Araç	7		Araç Y.	8
	Hayvan	0		Hayvan	0		Hayvan	1		Hayvan	3		Hayvan	4		Hayvan	0
	Orman	0		Orman Y.	0		Orman	2		Orman	16		Orman	1		Orman Y.	2
	Ot Y.	24		Ot Y.	18		Ot Y.	63		Ot Y.	174		Ot Y.	22		Ot Y.	41
	Tedbir	19		Tedbir	5		Tedbir	2		Tedbir	21		Tedbir	8		Tedbir	9
	Trafo Y.	2		Trafo Y.	1		Trafo Y.	8		Trafo Y.	5		Trafo	1		Trafo Y.	3
	Çatı Y.	1		Çatı Y.	1		Çatı Y.	0		Çatı Y.	1		Çatı Y.	0		Çatı Y.	1
	Çöp Y.	27		Çöp Y.	13		Çöp Y.	28		Çöp Y.	41		Çöp Y.	12		Çöp Y.	19
	İşyeri Y.	1		İşyeri Y.	0		İşyeri Y.	2		İşyeri	9		İşyeri	7		İşyeri Y.	5
	Duman	0		Duman	8		Duman	1		Duman	2		Duman	0		Duman	0
	Gaz Y.	0		Gaz Y.	0		Gaz Y.	1		Gaz Y.	1		Gaz Y.	0		Gaz Y.	0
Asılsız İhbar	11	Asılsız İhbar	8	Asılsız İhbar	18	Asılsız İhbar	21	Asılsız İhbar	11	Asılsız İhbar	9						
	112		63		141		311		82		117						

Kaynak: Balıkesir Büyükşehir Belediyesi, İtfaiye Daire Başkanlığı, 2015.

4.1.10. Diğer Fonksiyonlar

4.1.10.1. Mezarlıklar

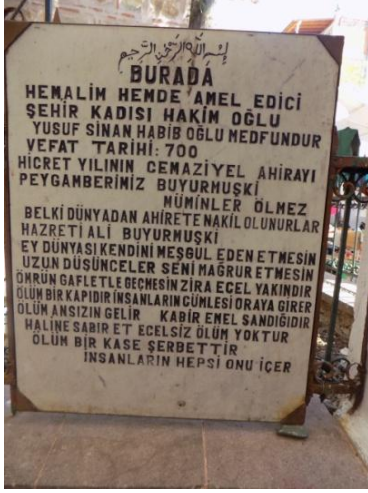
Şehir içi arazi kullanım şekillerinden bir diğeri mezarlıklardır. Ülkemizde mezarlıklar, hazireler¹⁸ ve genel mezarlıklar şeklindedir.

Şehirde hazirelere çeşitli mevkilerde rastlanmaktadır. Bunlar caminin içinde veya bahçesinde olabilmektedir. Kurşunlu ve Ağa camilerinde bu tür mezarlar görülmektedir. Kurşunlu Camii'nde Yusuf Sinan'ın kabri bulunmaktadır (**Foto 45**). Ağa Camii'nin bahçesinde de yatırlar vardır. Ayrıca Eski Bayram Yeri'nde Sokak ortasında Üç Dede Yatırı ile Garip Dede Yatırı (**Foto 46**) ve Develi köyüne giderken yol üzerinde sol tarafta Çamlı Baba bulunmaktadır.

45a.

¹⁸ Hazire; Cami, türbe, tekke vb. yerlerde çevresi parmaklıklarla çevrili mezar yeri (<http://tdk.gov.tr/>,01.03.2016)

45b.

45c.

Fotoğraf 45 a, b, c: Kurşunlu Camii'nin Bahçesinde Bulunan Yusuf Sinan'ın Kabri

Fotoğraf 46: Eski Bayram Yeri'nde Bulunan Garip Dede Yatırı

Şehirdeki mezarlıklar 1920 yılından itibaren kaldırılmaya başlanmış, bugün yalnız İbrahimce Mahallesi'ndeki umumi mezarlık kalmıştır (Foto 47).

Edremit şehrindeki mezarlık 39.780.98 m²'lik bir alan kaplamaktadır. Mezarlıkta mecbur kalınmadıkça mezar yeri satışları yapılmamaktadır.

Edremit'in şehri mezarlığı bugün yeterli durumda değildir. Dereli yolu üzerinde bulunan Balıkesir Büyükşehir'e ait mevcut bir alan vardır. Büyükşehir Belediyesi'nden o alanın alınması için çalışmalar başlatılmıştır.

Fotoğraf 47: İbrahimce Mahallesi'nde Bulunan Edremit Şehir Mezarlığı

4.1.10.2. Park ve Bahçeler

En önemli kentsel alanlardan birini oluşturan yeşil alanlar, şehirlerde nefes almaya yardımcı mekânlardır. Planlı bir şehirdeki yeşil alanlar bir yandan doğaya olan özlemi giderirken bir yandan da şehrin stresini azaltan alanlardır. İnsanların bu açık mekânlarda biraraya gelmeleri, iletişime geçmeleri sosyalleşme üzerinde etkili olmakta ve şehir kimliğinin oluşumuna katkıda bulunmaktadır.

Şehirlerin sağlıklı mekânlar olması için yeşil alanlara oldukça ihtiyaç vardır (Şengün ve Üstündağ, 2009). Böylece ekolojik ve ekonomik anlamda kaliteli şehirler doğacaktır (Özdemir, 2009). Bu durum şehirde yaşayan insanların psikolojik ve kültürel anlamda rahatlaması açısından oldukça önemlidir (Uz, 2005).

Edremit şehrinde 2013 yılı itibariyle toplam yeşil alan ve parkların miktarı 13.38847 ha'dır. Bu değerın %49.1 ha'nı yeşil alanlar oluşturmaktadır. Edremit şehrindeki en büyük park Faruk Serpil Parkı'dır. Faruk Serpil Parkı 2.3 hektarlık alana sahiptir (**Şekil 15**). Bu park Edremit şehrindeki toplam yeşil alanların %17.4'ünü oluşturmaktadır. Diğer önemli bir park Cumhuriyet Parkı'dır (**Tablo 113**).

Türkiye'de kişi başına 10m² yeşil alan düşmektedir¹⁹. Bu değere Edremit şehrinde ulaşamadığı -2.3 m²- görülmektedir. Sadece Edremit şehrinde değil, Türkiye genelinde bu değerin oldukça düşük olduğu bilinmektedir.

Tablo 113: Edremit Şehrindeki Yeşil Alan ve Parklar (2013)

Alanlar	Alan (Ha)	Alanlar	Alan (Ha)
Yeşil Alanlar	0.041764	Yeşil Alanlar	2.102115
Çocuk Bahçesi	0.408713	Yeşil Alanlar	4.086101
Cumhuriyet Parkı	0.649614	Faruk Serpil Parkı	2.339833
Yeşil Alan	0.032434	Park	0.041587
Yeşil Alanlar	0.037387	Yeşil Alan	0.195196
Yeşil Alan	0.093479	Yeşil Alan	0.359429
Yeşil Alan	0.058367	Yeşil Alan	0.998387
Yeşil Alan	0.714092	Yeşil Alan	0.112657
Yeşil Alanlar	0.204242	Yeşil Alanlar	0.48852
Yeşil Alanlar	0.233149	Yeşil Alanlar	0.15589
Park	0.323867	Park	0.1348
Yeşil Alanlar	0.746758		13.38847

Kaynak: Edremit Şehir İçi Arazi Kullanım Haritası ve Edremit Park ve Bahçeler Müdürlüğü'nün verilerinden derlenmiştir.

Şehirde ilk park Edremit Belediyesi tarafından 1927 yılında Soğuk Tulumba mevkiinde kurulmuştur. Burasının sanat okuluna verilmesi nedeniyle 1947 yılında şehrin giriş yerindeki büyük park yapılmıştır (Yetkin, 1957: 22). Bu parkın bugünkü adı Faruk Serpil Parkı'dır (**Foto 48**). Bu park Edremit'in görülmeye değer en güzel yerlerinden biridir. Soğanyemez Mahallesi'nde bir de Şehitler Parkı yer almaktadır.

¹⁹ 02.09.1999 tarihli "3030 Sayılı Kanun Kapsamı Dışında Kalan Belediyeler Tip İmar Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik" kapsamında kişi başına yeşil alan tutarı, belediye ve mücavir alan (Büyükşehir belediyeleri hariç) sınırları içerisinde 10m²'dir.

48a.

48b.

48c.

Fotoğraf 48 a, b, c: Faruk Serpil Parkı'ndan Görüntüler

Modern şehirlerin ihtiyaçları arasında vazgeçilmezlerden olan park ve yeşil alanlar kapsamında Edremit'te Ülkü Tepe Botanik ve Zooloji Parkı hayata geçirilmiştir. Parkın güney cephesinde bölgede yetiştirilen tüm bitki çeşitleri kullanılmıştır. Ülkü Tepe'de 7 dönümlük bir alanda meyve ve zeytin çeşit bahçesi ile Türkiye'de yetişen tüm bitki çeşitlerinden koleksiyon bahçesi oluşturulmuştur.

Açık ve yeşil alanlar, hem estetik hem de fonksiyonel açıdan şehre katkıda bulunmaktadır. Aktif yeşil alanların sayısını artırmak ve hâlihazırdaki park alanlarını yeniden gözden geçirmek şehir için faydalı olacaktır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

5.EDREMİT ŞEHİR MORFOLOJİSİ VE ŞEHRİN ÜLKE YERLEŞME SİSTEMİ İÇİNDEKİ YERİ

5.1.Edremit Şehir Morfolojisi

Morfoloji kelime anlamı olarak “Biçim bilimi, yapı bilimi” manasına gelir (www.tdk.gov.tr,05.02.2015).Coğrafi anlamda morfoloji, “Şehirlerin dış görünüşlerini oluşturan fiziki bileşenleri incelemek” anlamında kullanılmıştır. (Tolun-Denker,1976: 4). Diğer bir deyişle şehir yapısının incelenmesidir (Pacione, 2009). Şehirsel morfoloji, şehrin yapısını oluşturan ya da değiştiren nedenleri ortaya koymaya çalışır.

Edremit şehir panoramasının ortaya konulması adına konutlar ve cadde-sokak sistemleri incelenecektir.

5.1.1.Konutlar

Şehirler kurulur.Şehirlerdeki medeniyetler yıkılsa da şehir yeni medeniyetlere ev sahipliği yapar. Böylece kültür, tarih, geçmiş biriktirerek kendini zenginleştirir, geliştirir. Yani şehir kabuk değiştirir ve varlığını devam ettirir. Başka bir deyişle her şehir esasında reankarnasyon (yeniden doğuş) geçirir.

Türkiye’de şehirleşme süreci sancılı olmuştur. Bu sancılı süreci 3 farklı aşamada açıklamak mümkündür. İlk aşama ulus-devlet anlayışına vurgu yapan şehirleşmeyi, ikinci aşama emeğin şehirleşmesini ve son aşama sermayenin şehre olan etkisini ifade eder (Şengül, 2001).

Cumhuriyet döneminde kentleşme sürecinin etkisiyle gelişen konut politikaları; 1923-1950 dönemi, 1950-1980 planlı dönemi, 1980 ve sonrası dönem şeklinde kategorize edilebilir.

1923-1950 Dönemi

Bu dönem memurlara ait konutlar sorunun çözümüne ayrılmıştır (Tekeli, 1996). Konut kooperatiflerine kredi sağlayan kuruluşlar, Türkiye Emlak Bankası ve Türkiye Emlak Kredi Bankası’dır. Bu kuruluşlar konut sahibi olmayanların ucuz konut sahibi olmaları amacıyla, ipotek karşılığında konut kredisi vermiştir (Keleş, 1993).

1945 yılına gelindiğinde, Çalışma Bakanlığı ve İşçi Sigortaları Kurumu'nun (SSK), sigorta primlerinden bir bölümünü konut kredisi olarak işçi kooperatiflerine verilmesi uygulaması başlamıştır (Keleş, 2012).

II.Dünya savaşından sonra şehirleşme süreci hızlanmıştır. Bu süreç beraberinde gecekondulaşma ve çarpık kentleşmeyi getirmiştir. 1950'lerden itibaren Batı Trakya'dan gelen göçmenler için konut yapımı hızlanmış, 4000 konut yapılmıştır (Keleş,1993).

1950–1980 Dönemi

Kırdan kente göç ve nüfus artışı ile hızlanan şehirleşme hareketleri, beraberinde birçok sorunu da getirmiştir. Bu dönemde, hızlı gelişmeyi karşılayacak yeterli altyapıya sahip olmayan şehirler özellikle belediye sınırları içinde yetersiz kalmıştır. Şehir çevresinde gecekondulaşma başlamıştır (Sevim, 2009).

Konut sorununu çözmek ve gecekondulaşmayı önlemek için birçok tedbir alınmış ve yasalar çıkarılmıştır.1951 yılında 5656 sayılı yasa ile konut yapma görevi belediyelerin zorunlu görevi haline getirilmiştir. 1958'de İmar ve İskân Bakanlığı kurulmuştur (Keleş, 2012).

1960 yılı ve sonrası, beş yıllık kalkınma planlarının yürürlüğe girdiği dönemdir. Planlı dönem Anayasa'nın 49.maddesi ile düşük gelirli ailelere, gerekli standartlarda konut sağlama görevini devlete vermiştir (Keleş, 2012). Toplu konutlar özendirilmiştir. Gecekondu bölgelerinde yol, su, elektrik, kanalizasyon gibi altyapı hizmetleri sınırlandırılmıştır (Öztürk, 2008).

1980 ve Sonrası

Bu dönemde konut, arsa ve kentsel altyapı gibi şehirselleşme aşamaları bir bütün olarak ele alınmıştır. Merkezi ve yerel yönetimler arasındaki koordinasyona önem verilmiştir.

Türkiye'de 1981 tarihinde yürürlüğe giren ilk Toplu Konut Yasası, konut politikası açısından atılmış önemli bir adımdır (Huniler, 2010). 2487 Sayılı Toplu Konut Kanunu çeşitli çevrelerden eleştiriler almıştır. Özel sektörün devre dışı bırakılması, toplu konutçuluğun tekelinin devlete ve kooperatiflere bırakılması, konut yüzölçümünün sınırlandırılması, kooperatiflerin konut üretiminde başarılı olamayacağı bu eleştirilerden birkaçıdır (Tekeli, 1996).

1984 yılında 2985 sayılı yeni Toplu Konut Yasası ile Toplu Konut İdaresi (TOKİ) kurulmuştur.

1990 yılından itibaren Toplu Konut İdaresi (TOKİ), Türkiye’de konut finansmanına en büyük kaynağı sağlayan bir kamu kuruluşu olmuştur. (Keleş, 2012). Bu tarihten itibaren Toplu konut politikalarının daha etkin ve verimli uygulanabilmesi ve orta-düşük gelirli ailelerin konut ihtiyacının karşılanması amaçlanmıştır (Huniler, 2010).

Cumhuriyetin kuruluşundan günümüze gelinceye kadar bir konut sorunu mevcuttur. Düşük standartlı, altyapısız konutlar ile nüfus artışının yarattığı yetersiz konutlar bu açığı gün geçtikçe artırmaktadır. Türkiye’de, planlı dönem öncesi konut politikalarına bakıldığında, konut meselesi, konutu olmayan kiracıların meselesi olarak ele alınmıştır. Devlet tarafından göçmen, memur ve afet evleri yaptırılmıştır. Kısacası 1980’li yıllara kadar tutarlı bir politika geliştirilmemiştir (Sevim, 2009). 1960-1980 yılları arasındaki planlı dönemde ise konut meselesinin mülkiyeti üzerinde durulduğu için kiracılar ihmal edilmiştir (Sevim, 2009; Gence, 2004). 1980’li yıllarda konut sorunu ciddi bir hal almaya başlamıştır. Bu yıllarda konut kooperatifçiliği desteklenmiştir. Fakat Toplu Konut Fonu’nda biriken paralar başka alanlara kaydırıldığı için kooperatifler bu durumdan olumsuz etkilenmiştir. 1980’lerden günümüze kadar olan süreçte ise konut meselesi, toplu konut kavramı ile eş anlamlı hale gelmiştir (Sevim, 2009; Gence, 2004). Konut edinme süreci yüksek enflasyon, siyasi vb. nedenlerle bir türlü çözüme kavuşamamıştır. Bunun için konut konusunda etkili olabilecek kurum ve yerel yönetimler ile yönetim kademeleri arasında etkin bir koordinasyonu sağlayan, kamu ve özel sektör arasında işbirliğini teşvik eden, finansman çözümler sunan, kültür, iklim, peyzaj vb. yerel özellikleri gözeterek konut politikalarına ihtiyaç vardır (Tekeli, 2010). Özetlemek gerekirse bugün anayasal bir hak olan konut edinme hakkı, birçok nedenden dolayı amacına ulaşmamıştır.

Türkiye’de konut politikalarının gelişimi hakkında bilgi verildikten sonra çalışma alanında sürecin nasıl ilerlediğine bakılacaktır.

İnsanların en temel ihtiyaçlarından birisi barınma ihtiyacıdır. Konut, Türk toplumunda bir barınma ihtiyacından ziyade, misafirlik ve komşuluk ilişkilerinin karşılandığı, yaşlıların bakımlarının sağlandığı, kendine has mutfağının çalıştığı, düğünlerin, bayramların yapıldığı bir yer olup, yuva olarak adlandırılmıştır (Görmez, 1991: 35). Aynı zamanda bireyleri dış tehditlerden koruyan, bunun yanında onlara huzur veren, diğer bireylerle etkileşimini kuran, gelecek stratejilerini belirlemeye temel olan mekânsal, toplumsal, ekonomik ve politik boyutlara da sahiptir (Zeydin ve Zümrüt, 2012: 395).

Konutları geçmişten izler taşıyan geleneksel konutlar ile günümüzün gelişmişlik düzeyini yansıtan modern konutlar şeklinde ayırmak mümkündür. Edremit şehrinde bu iki konut tipine birarada rastlanmaktadır.

Şehirleri ve içindeki toplumları tanımanın yollarından biri de onların mimari yapılarına bakmaktır. Çünkü bu yapılar toplumun ihtiyaç, gelir, yaşam tarzı vb. birçok özelliklerini yansıtmaktadır. Bu anlamda Edremit'te bulunan geleneksel evler geçmişe ışık tutan mekânlardır. Kendine özgü bir kimlikleri vardır.

Geleneksel konut mimarisinde, cephe düzeni önemlidir. Yerleşimin topografik yapısı, iklimsel özellikleri, ekonomik ve sosyal yapısı, tarihsel dönemi ile kültürel etkileşimleri gibi birçok faktör cephe düzenini etkiler. Bu konutlarda avlular arka cepheye açılmaktadır.

Geleneksel evler genelde bitişik düzende yapılmıştır. Bu evlerin giriş cepheleri sokağa, odalar sofaya göre konumlanmıştır. Sofa odalar arasındaki bağlantıyı sağlar. Geleneksel Türk Evi'nde sofa hem bir geçit, hem de bütün ev halkının toplandığı bir alandır. Bu evlerde oda, değişik işlevlere olanak verilebilmesi için değiştirilebilir bir düzene sahiptir. Bu düzenek göçebelikten kalma alışkanlıklar üzerine kuruludur. Odada oturulabilir, yatılabilir, yemek yenilebilir, hatta yemek pişirilebilir (Küçükerman, 2007).

Geleneksel Türk evinde kat sayısı genelde ikidir. Bu durum Edremit şehrinde de gözlemlenmektedir (**Foto 49**). İki tam katlı evlerin üst katında yer alan ve sokağa doğru uzanan çıkmalı odaya "cumba" ya da "çıkma" denir (Sözen ve Tanyeli, 1996) (**Foto 49**). Cumbalar balkonsuz ve ön avlusuz cephe mimarisinde, sokakla ilişkinin sağlandığı seyirlik hatta oturma alanlarına dönüşmüş öğelerdir (Akın, 2001).

Bu tip evlerde ahşap malzeme, pencere ve kapı kanatlarında, zemin ve tavan döşemesi, oda kapıları, dolap, cumba, merdiven, raf vb. birçok unsurda kullanılmıştır (**Foto 49**).

Fotoğraf 49: Edremit'teki Geleneksel Konut Tiplerinden Bir Örnek

Geleneksel konutlarda pencereler, genelde kare ya da dikdörtgen biçimlidir. Zemin kat pencereleri genelde küçük, üst kat pencereleri daha büyüktür.

Bu geleneksel evlerde en üst katlar yatak odalarının ve terasların bulunduğu kattır. Üst katların her zaman üstün tutulduğu, bu yüzden de konut mimarisinin toplumsal ve kültürel özelliklerinin daha çok bu katlarda kendini gösterdiği düşünülmektedir (Küçükerman, 2007). Alt katlar hizmet katı olarak bilinir. Kadınların daha çok zaman geçirdiği bu alanlara estetik açıdan fazla önem verilmez. Bu katta yer alan ocak, duvara gömülü şekilde olup, ısınmak, yemek pişirmek gibi işlevlere sahiptir.

Tarihi klasik çağlara kadar uzanan Edremit şehrinde geleneksel konutların çoğu sit alanı içinde yer almaktadır. Bunlar, Edremit'in özellikle merkezi mahallelerinde konumlanmıştır. Gaziilyas, Hacituğrul ve Tuzcumurat mahallelerinin bir bölümünü teşkil eden sahada 112 adet ev Kültür Bakanlığınca "Tarihi Sit Alanı" olarak belirlenmiştir (Foto 50). Buradaki binalar (Hükümet Konağı dâhil) tescillenerek Anıtlar Yüksek Kurulunca yıkımları yasaklanmıştır. Bunların birçoğu Rum evidir. Edremit şehrindeki bu evlerin kent kimliği için oldukça önemli olduğu bilinmektedir. Edremit'te uzun yıllar Rum ve Türkler birlikte yaşamışlardır. Dolayısıyla zaman içinde kültürel etkileşimde bulunmuşlardır. Bu evlerin büyük bir

bölümünün özgün plan ve mimari özelliklerini koruması, hem kent adına yaşaması gereken bir kültürel miras hem de geleneksel konut mimarisi açısından zengin bir kaynağı oluşturur. Bu yapılar genellikle 2. derecede eski eser, bir kısmı ise 3. derecede eski eser niteliğindedir. Eski mimari karakterleri taşıyan bu binalar cumbalı oluşları, ahşap malzeme ile inşa edilişleri, kerpiç malzemenin kullanışı gibi özelliklere sahiptirler. Evlerin yapı malzemesi genelde kerpiçtir. Birkaçında barok tarzı ve kalem işi mevcuttur. Tavanlarda süsleme vardır.

Şehrin en eski iki evinden biri olan 197 yıllık Hacıkabakçılar evi (**Foto 50**) diğeri 180 yıllık Karabaşlar'ın evidir (Özkan, 2015) Hacıkabakçılar'ın evi bir Türk evidir. Fakat o dönem Rum ustalara yaptırılmıştır. Mustafa Kemal Atatük'ün Edremit'e ikinci kez geldiği 14 Nisan 1934 tarihinde konakladığı tarihi bina atıl bir durumda beklemektedir. 211 m² alan üzerindeki bahçeli iki katlı tarihi evin 1800-1805 yıllarında yapıldığı tahmin edilmektedir. Ev, İbrahimce Mahallesi'nde mezarlığa giden yol üzerindedir. Bağdadi yapılarda ahşap, çatma araları, tuğla ve kerpiç ile örülmüş iki katlı bu yapının ara bölmesi ahşap, içerisi oymalıdır. Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu tarafından da tescilli olan ev ilçenin en önemli kültürel miraslarından biridir. Tadilat görmeyen ev harabe halindedir (**Foto 50 a, b**).

50a.

50b.

50d.

50c.

50e.

50f.

50g.

50h.

50i.

50i.

53j.

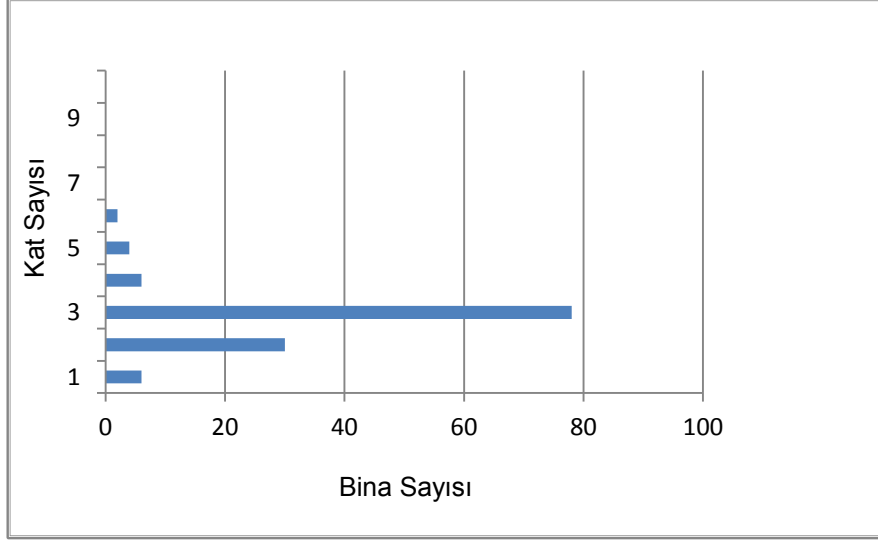
Fotoğraf 50 a, b, c, d, e, f, g, h, ı, i: Edremit Şehrinde Doğal Sit Alanı İçindeki Yapılardan Bazıları

Geleneksel konutlar şehirleri geçmişleriyle yaşatmaya yardımcı unsurlardır. Edremit'te geleneksel konutların bulunduğu alanlara fazla yapı yoğunluğu getirilmemesi, bu bölgede yolların ve yeni binaların yapı dokusunu değiştirmeyecek (2-3 katlı) şekilde olması öngörülmektedir (İmar Planı,1982). Bu kararların denetiminin sıkı tutulması oldukça önemlidir. Evlerin terk edilmesi, restorasyonların bilinçli yapılmaması, doğanın verdiği zararlar, denetimlerin yetersizliği vb. birçok nedenden dolayı konutlar hasar görmektedir. Edremit'in içinde adeta yaşayan bir şehir gibi duran bu tarihi yapılar kaderine terk edilmemelidir. Geleneksel Edremit evlerinin daha uzun ömürlü olmaları için koruma altına alınarak restore edilmeleri gerekmektedir.

Bu yapıların kıyı kuşağındaki betonlaşmadan sıkılanlar için bir kültür, sanat alanı olarak tasarlanması mümkündür. Fakat günümüzde bütün çabanın Adnan Menderes Bulvarı üzerindeki betonlaşmayı artırmaya yönelik olduğu görülmektedir. İnönü Caddesi ile birleşen bu alan biran önce fark edilmeli ve kurtarılmalıdır. Kısaca burada var olan yaşayan tarihin daha sağlam ve amacına hizmet ederek sürdürülebilirliğinin sağlanması gereklidir. Edremit'te bulunan geleneksel konutlar turizme kazandırılıp şehir açık hava müzesi durumuna getirilebilir.

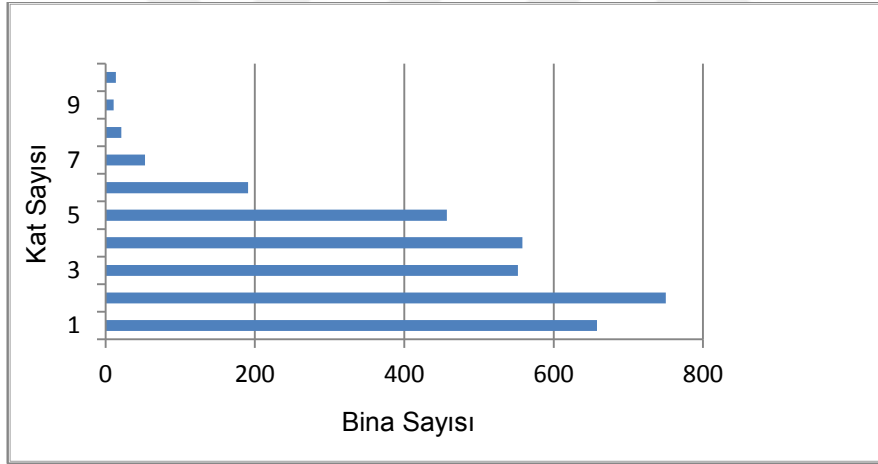
Edremit şehrinde geleneksel konutlar yanında modern konutlarda mevcuttur. Modern konutlar genelde 2-4 oda, banyo, tuvalet, mutfak olan ve ince işçiliğine önem verilen yapılardır. Betonarme olan yeni konutlar şehrin her alanında çevreye doğru dağılmış olup, şu an en yoğun şekilde mekâna müdahale Cennetayağı Mahallesi'nde görülmektedir.

Şehirlerin morfolojik sınıflandırmalarında yerleşmenin eni ve boyu dikkate alınmaktadır. Şehirde 2013 yılı verilerine göre 30651 bina bulunmaktadır (Ulusal adres veri tabanından alınmıştır). Şehirde 2002- 2014 yılları arasında yani 12 yıl içerisinde yapılaşmanın hız kazandığı, 7-8-9-10 katlı binaların yapıldığı yani kat sayısının giderek arttığı görülmektedir. Ayrıca 4-5 katlı binaların sayısındaki artış gözden kaçmamaktadır (**Grafik 16-17**).

Grafik 16: Edremit Şehrinde Bina Kat Sayıları (2002)

Kaynak: TÜİK, Edremit şehri Bina Sayım Sonuçları (Yapı Ruhsatı Olanlar) (2002).

Grafik 17: Edremit Şehrinde Bina Kat Sayıları (2013)

Kaynak: TÜİK, Edremit şehri Bina Sayım Sonuçları (Yapı Ruhsatı Olanlar) (2013).

Bina kat sayılarının şehir içi coğrafi dağılışı çeşitli nedenlerle farklıdır. Jeolojik yapı bina kat sayısını etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Şehrin yeni gelişen alanlarında -özellikle Cennetayağı Mahallesi- şehrin dikey yönde geliştiği görülmektedir. Burada zemin birikinti yelpazesi ve ovalık alandan oluşmaktadır (**Şekil 4**). Gümrük Mevkii'ndeki yeni yapılaşma alanlarında kat sayısında artış görülmektedir. Toplu konutların olduğu alanda da kat sayısı yüksektir (**Foto 51**). Burada zemin sağlam (yamaç) (**Şekil 4**) olduğu için kat sayı irtifakı konusunda bir sorun görülmemektedir.

Fotoğraf 51: Edremit'in Tepelik Alanına Kurulmuş TOKİ Konutları

Kooperatifleşme, şehirde kat sayısını etkilemektedir. Kat sayısı kooperatifleşmeyle konut yapımının yaygın olduğu mahallelerde artmıştır. Bu tip mahallere Hamidiye ve Soğanyemez mahalleleri örnek verilebilir. Bu mahallerde yapılan kooperatif evleri 5-6 katlı bloklar şeklindedir. Ayrıca Tuzcumurat Mahallesi'nde Gümrük Mevkii'nde belediyenin yaptırdığı kooperatif evler vardır. Fakat Edremit şehir merkezinde kooperatif sonucu yapılmış çok fazla konut yoktur. Kooperatifleşme daha çok Akçay'da yoğun şekilde görülmektedir.

Şehirde kat sayısı yüksekliğini etkileyen bir diğer faktör şehirseldir. Rantları belirleyen etmenler istihdam, ulaşım, iş alanlarının dağılımı, zevk ve tercihlerdir. "Merkezi İş Alanı" kuramı Von Thünen'in geliştirdiği "Rant Teorisi" üzerine kurulmuştur. Bu kurama göre kentsel gayrimenkul fiyatlarını belirleyen en önemli etmen şehir merkezine yakınlıktır. Şehir rantının temelinde ticaret merkezinde bulunmak, iyi bir konuma sahip olmak, seçkin bir sosyal kitlenin iskân halinde olduğu bir yerleşim yeri içinde olmak gibi nedenler yer alır. Buna göre, kentsel toprağın değeri merkeze olan uzaklığın azalan bir fonksiyonu olarak belirlenir (Öztürk, 1992: 16). Nitekim Edremit Belediyesi Emlak Müdürlüğünden elde

edilen arsa bedellerine göre, 2015 yılı itibariyle Camivasat Mahallesi, şehirde arsa fiyatlarının en yüksek olduğu mahalle iken (222.19 tl) İbrahimce ve Darsofa mahalleleri ise arsa fiyatlarının en düşük (49.37 tl, 43.21 tl) olduğu mahallelerden oluşmaktadır (**Tablo 114**). Camivasat ve Soğanyemez mahalleleri şehrin merkezi alanlarında bulunmaktadır. Hamidiye Mahallesi'nin merkeze yakınlığı ve yola cepheli olması arazinin değerini artırmaktadır. Darsofa Mahallesinde arazinin rayiç birim değeri düşük çıkmasına rağmen diş hastanesinin açılması, eczaneler, kafeteryalar ve diğer bileşenlerin bu alana taşınması ile bu mahallenin çehresi değişmiştir. Bu durumun zaman içinde arsa fiyatlarına yansıtacağı tahmin edilmektedir.

Tablo 114: Edremit Şehrinde Arazi Değerinin Mahallelere Göre Dağılışı (2015)

Mahalle Adı	Arazi Rayiç Birim Değeri	Mahalle Adı	Arazi Rayiç Birim Değeri
Camivasat	222.19	Kapıcıbaşı	98.74
Soğanyemez	185.16	Tuzcumurat	98.74
Hamidiye	185.16	Cumhuriyet	86.41
Hacituğrul	123.44	Gaziilyas	74.06
Cennetayağı	123.44	İbrahimce	49.37
Gazicelal	123.44	Darsofa	43.21
Turhanbey	111.1	Atatürk	*
Hekimzade	98.74		

Kaynak: Edremit Belediyesi, Emlak Şube Müdürlüğü (*2015 Rayiç Birim Değeri yoktur).

Kat sayısını etkileyen bir diğer faktör genel ekonomik durumdur. Ekonomik durumu iyi ve orta olan mahallelerde kat sayısının yüksek olduğu görülmektedir. Cennetayağı, Soğanyemez ve Hamidiye mahalleleri buna örnek verilebilir.

Şehirde bina sayıları da eşit bir şekilde dağılmamıştır. Mahalle yüzölçümü, stadyum, park ve bahçeler gibi şehir içinde bina olarak değerlendirilmeyen alanlar vb. faktörler binaların şehir içindeki dağılışında başlıca etkenlerdir. Bina sayısı en fazla olan mahalleler Tuzcumurat (4273), Cennetayağı (4183), Hamidiye (3695), Cumhuriyet (3481), Camivasat (3060) mahalleleridir. Hacituğrul (291), Turhanbey (381), Kapıcıbaşı (515) mahalleleri bina sayısının en az olduğu mahallelerdir (**Tablo 115**).

Tablo 115: Edremit Şehrinde Mahalle Bazında Bina Sayıları (2013)

Mahalle Adı	Konut	Özel İşyeri	Toplam
Tuzcumurat	3984	289	4273
Cennetayağı	3937	246	4183
Hamidiye	2693	966	3659
Cumhuriyet	3368	113	3481
Camivasat	2265	795	3060
Gazicelal	2153	513	2666
Soğanyemez	1183	836	2019
Darsofa	1552	89	1642
İbrahimce	1192	53	1245
Hekimzade	996	120	1116
Gaziilyas	1016	106	1122
Atatürk	992	7	999
Kapıcıbaşı	356	159	515
Turhanbey	377	4	381
Hacıtuğrul	67	224	291

Kaynak: Nüfus Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü, Ulusal Adres Veritabanından alınmıştır.

Binaları farklı şekillerde sınıflandırmak mümkündür²⁰. Şehirde bazı mahallelerde evler yoğunluktadır. Bunlara Turhanbey (377), Atatürk (992) ve İbrahimce mahalleleri örnek verilebilir. Bunlardan Turhanbey Mahallesi şehrin en eski mahallesidir. Eskiden konut ve işyerleri farklı mahallelerde olduğu için böyle bir durum görülmektedir. Burada eski tarihi evler mevcuttur. Atatürk Mahallesi yeni kurulan bir mahalledir. İbrahimce Mahallesi Roman vatandaşların oturduğu bir mahalledir.

Hamidiye Mahallesi'nde işyerlerinin fazla olması küçük sanayi sitesinin burada bulunmasıyla alakalıdır. Camivasat ve Soğanyemez mahallelerinde işyerlerinin çokluğu merkezi konumundan ve ticaretin geliştiği bir alanda bulunmasından kaynaklanmaktadır.

Mahalle büyüklükleri konut ve bina yoğunluğunu etkileyen faktörlerden biridir. Bina ve konut sayısı da yoğunluğu etkilemektedir. Edremit şehrinde konut yoğunluğunun mahallelere göre dağılımına bakıldığında konut yoğunluğunun en fazla olduğu mahalleler Camivasat (37), Cumhuriyet (35.7) ve Hekimzade (22)'dir.

²⁰ TÜİK, binaları amaçlarına göre konut, konut ve konut dışı karışık bina, ticari bina, sanayi, eğitim, kültür, sağlık, sosyal, resmi daire, konut dışı karışık, tarımsal, diğer ve bilinmeyenler şeklinde sınıflandırmıştır.

Bina yoğunluğunun en fazla olduğu mahalleler Hacituğrul (146), Camivasat (82.7), Gaziilyas (74.8) ve Kapıcıbaşı (73.6) mahalleleridir (**Tablo 116**).

Tablo 116: Edremit Şehrinde Konut Yoğunluğunun Mahallelere Göre Dağılımı (2013)

Mahalle Adı	Alanı (Ha)	**Hane Sayısı	Konut	***Bina	Bina
Cennetayağı	545	2464	4.5	4183	7.7
Hamidiye	395	1720	4.4	3659	9.3
Tuzcumurat	296	2933	9.9	4273	14.4
Darsofa	172	1099	6.4	1642	9.5
İbrahimce	99	952	9.6	1245	12.6
Gazicelal	86	1270	14.8	2666	31
Cumhuriyet	71	2537	35.7	3481	49.02
Atatürk	65	472	7.3	999	15.4
Turhanbey	38	237	6.2	381	10.02
Soğanyemez	32	877	27.4	2019	63.03
Camivasat	37	1668	45.08	3060	82.7
Hekimzade	22	667	30.3	1116	50.7
Gaziilyas	15	727	48.4	1122	74.8
Kapıcıbaşı	7	235	33.5	515	73.6
Hacituğrul	2	- ²¹		291	146

Kaynak:**TÜİK, 2013 verilerinden derlenmiştir.*** Nüfus Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü Ulusal Adres Veritabanından alınmıştır (2013).

Şehirlerde konut ihtiyacı bazen kiralık konut ile karşılanmaktadır. Edremit şehrinde kiracı oranının en fazla olduğu alan Hacituğrul (%55) Mahallesi'dir. Bunu Soğanyemez (%46) ve Camivasat (%41) mahalleleri takip etmektedir. Bu mahallelerin ortak özelliği erişebilirliği kolay, MİA' ya yakın yani merkezi mahalleler olmalarıdır (**Tablo 117**). Buralarda apartman daireleri çoğunluktadır. Diğer mahallelerde genelde müstakil veya 2 katlı binalar görülmektedir. Bunlar aynı zamanda Edremit'in ilk kurulan mahallelerdir. Evler eski olduğundan kiralar uygundur. Kiracılık oranının en az olduğu alanlar ise Turhanbey ve İbrahimce mahalleleridir. Turhanbey Mahallesi yüzölçümü açısından küçük bir mahalledir. Burada daha çok sit alanına giren tescilli yapılar var. Bu yapıların kimi atıl durumda kimi boştur. Evler genelde iki katlı olup, yeni binalara pek ender rastlanmaktadır. İbrahimce Mahallesi şehirde manzarası en güzel alanlardan biridir (**Foto 52**). Fakat Roman vatandaşları burada oturduğu için kimse bu mahalleden ev kiralamak istemez. Burada ev sahibi olan Roman vatandaşlar ihtiyaç halinde evlerine çeşitli

²¹ Hacituğrul Mahallesi'nde hane halkı sayısı 250'den düşük olduğu için değerlendirilmeye alınmamıştır.

eklentiler yaparak evlenen çocukları ve akrabaları için yeni yaşam alanları oluşturmaktadırlar. Zaten Edremit şehrinde ev sahibi oranının en fazla olduğu mahalle de (%76) İbrahimce Mahallesi'dir. Mahalle aynı zamanda nüfus açısından homojen bir yapıda ve belli bir kültürü yansıtmaktadır (**Foto 53**). Bu yönüyle kentsel ayrışmanın Edremit şehrinde yaşandığı görülmektedir.

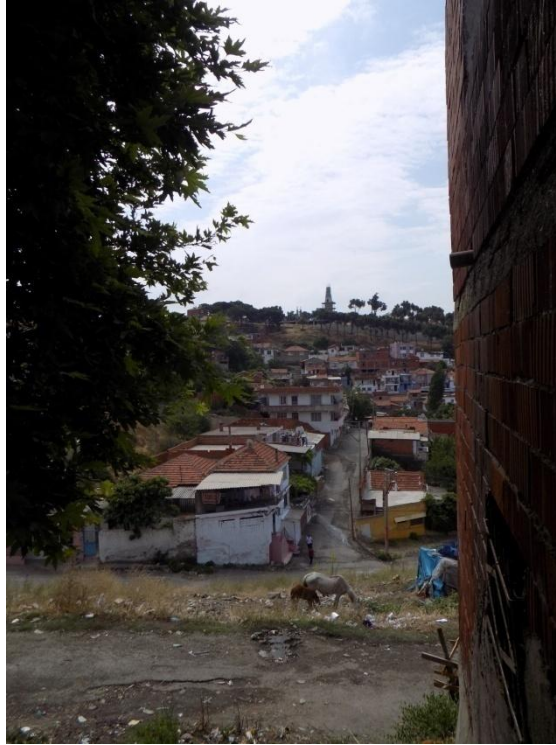
Tablo 117: Edremit'te Şehir Konut Durumu (2000)

Mahalle	Mülkiyet Durumu				
	Toplam	Ev sahibi		Kıracı	
	Hane Halkı S.	Hane Halkı S.	%	Hane Halkı S.	%
Bilinmeyen	42	23	55	19	45
Camivasat	1385	732	53	563	41
Cennetayağı	490	270	55	127	26
Cumhuriyet	1419	817	58	530	37
Darsofa	688	463	67	170	25
Gazicelal	698	410	59	220	32
Gaziilyas	719	419	58	268	37
Hacıtuğrul	44	16	36	24	55
Hamidiye	534	350	66	133	25
Hekimzade	905	555	61	280	31
İbrahimce	931	708	76	161	17
Kapıcıbaşı	285	159	56	102	36
Soğanyemez	593	290	49	270	46
Turhanbey	262	91	35	39	15
Tuzcumurat	2148	1295	60	718	33

Kaynak: TÜİK, 2015. (Not: Ev sahibi değil ama kira, lojmanda oturan, diğer ve bilinmeyenler sayıma dâhil edilmemiştir).

Fotoğraf 52: İbrahimce Mahallesi'nden Şehre Bakış

53a.

53b.

Fotoğraf 53 a, b: İbrahimce Mahallesi'nden Bir Görünüm

İbrahimce Mahallesi'nin belli kesimlerinde doğu kökenli vatandaşların yerleşim alanları görülmektedir. Buralarda binalar daha bakımlıdır. Genel bir mahalle çehresine sahip olan bu alanda kahve, market, manav gibi mekânlara rastlanmaktadır (**Foto 54**).

Fotoğraf 54: İbrahimce Mahallesi'nde Doğu Kökenli Vatandaşların Çoğunlukta Olduğu Alanlardan Bir Kesit

5.1.2.Cadde-Sokak Sistemi

Şehir morfolojisinin diğer bir bileşeni de cadde ve sokak sistemidir. Cadde-sokak dağılışı çeşitli faktörlere bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Bunlar fiziki -özellikle topoğrafya, iklim (Arü, 1998)- beşeri, sosyo-ekonomik faktörler olabileceği gibi planlama faktörünün etkisi de unutulmamalıdır. Şehirlerdeki sokak çizgileri bir ağacın dalları gibidir. Bunlardan düzenli olanları planlanmış bir şehircilik anlayışını ifade ederler (Raymond,1995). Edremit şehrinde de cadde ve sokak sistemleri bu anlayışla şekillenmiştir.

Kadim bir geçmişi olan Edremit şehrinde organik yapıya sahip mahallelere çokça rastlanmaktadır. Bu eski mahallelerde sokaklar dardır. Cadde ve sokak düzeni yoktur. Bu durum bir yandan kentsel donatıların mahalle esaslı dağılımı ile ilgili iken bir yandan da şehirde hareketliliğin az oluşu ile ilgisi vardır (Tanyeli'den Akdemir, 2014: 228). Sokak genişlikleri daha çok yayalar ve yük taşıyan hayvanlara göre yapılmıştır. Sokakların doğrultuları ve genişlikleri sık sık değişir. Doğulu yapı tipinin en önemli özelliği ise birçok yolun bir sona ulaşmadan kalmasıdır. Bunlar çıkmaz sokaklardır. Kısaca bu yapıda yollar, çoğunlukla genelden mahreme doğru

incelen ağaç dalları gibi düzenlenmiştir (Erzen, 2006). Kuban'da (1995) çıkmaz sokakları, ana yollardan evlere uzanan özel yollar olarak tanımlamıştır.

Çıkmaz sokak oluşumunu etkileyen birçok faktör vardır. Stewig, çıkmaz sokak oluşumunu, gecekondulaşmaya dolayısıyla plansız kentleşmeye bağlamaktadır (Stewig, 1966). "Kentin mülk ve vakıf olan toprak mülkiyeti kırsal alandaki miri mülkiyetle sınırlandırılmıştır. Bu sınırlama kent nüfusunun mevcut parsellerin bölünmesini artırarak" çıkmaz sokak oluşumuna neden olur (Tekeli, 1996). Yine bu sokakların gölgeli alanlar yaratması, rüzgârları kesmesi, güvenlik kaygısı ve aile mahremiyetini koruması gibi sebeplerle de ortaya çıktığı görülmektedir.

Çalışma alanında çıkmaz sokak oluşumu şehri oluşturan mahallelerin farklı tarihlerde birbirinden bağımsız olarak kurulmalarına ve plansız büyümeye bağlanabilir. Şehrin eski mahallelerinde çıkmaz sokaklara sıkça rastlanmaktadır. Özellikle Tuzcumurat, İbrahimce, Turhanbey, Hacituğrul, Hekimzade, Gazicelal mahalleleri ile Gümrük Mevkii'nde yoğunluk görülmektedir. Edremit şehrinde eski merkezi mahallelerde organik dokunun görüldüğü Çayıçi, Kurşunlu caddeleri ile Turhanbey Mahallesi'nin sokakları ve Eski Bayram yeri ile Tuzcumurat Mahallesi'nin yukarı kesimlerinde yollar oldukça dardır.

Şehirde yol sistemin etkileyen başka bir faktör ise topografyadır. Şehirde merdivenli sokaklar vardır. İbrahimce ve Tuzcumurat mahallelerinde merdivenli sokaklara rastlanmaktadır (**Foto 55**). Yine Gazicelal Mahallesi'nde, İlçe Emniyet Müdürlüğü'ne yakın olan mevkide (Yarmataş'ın olduğu yerde) ve şehir mezarlığına giden yolda, Değirmenönü Caddesi civarında merdivenli sokaklar görülmektedir.

Edremit'teki İstasyon Caddesi demiryolu istasyonundan kalmadır ve şehir içinde kalmıştır. Demiryolu ulaşımında Ilica (Güre köyünün İskele Mahallesi) ve Palamutluk (Balya) arasında çalışan demiryolu, 1924 tarihinde işlemeye açılmıştır. 1950'li yıllarda Balya'dan çıkarılan kurşun madeninin taşınmasında kamyon kullanılmaya başlanınca, 1957 yılında hat kapatılmıştır. Günümüzde demiryolu ağı aktif değildir.

Fotoğraf 55: Şehirde Eğim Nedeniyle Görülen Merdivenli Sokaklar

Planlama, şehirlerde cadde ve sokak sistemini etkileyen bir diğer faktördür. Tanzimat'tan sonra, Batılılaşmanın etkisiyle, 1882 tarihinde Ebniye Kanunu çıkartılarak Osmanlı'da imar faaliyetleri düzenlenmeye çalışılmıştır. Bu kanun ile çıkmaz sokak yapımı yasaklanmış, yol genişlikleri ve yapı yükseklikleri belirlenmiş ve ızgara planlı sokak sistemi ortaya çıkmıştır.

Izgara plan birbirini dikey kesen sokak ve caddelerden, bunların arasında kalan bloklardan oluşur. Cumhuriyetle birlikte bu doku yaygınlaşmıştır. Bu doku ile şehrin çeperlere doğru büyümesi hedeflenmiştir. 19 ve 20. yüzyıllarda Balkanlardan gelen göçmenlerin devletçe yerleştirildiği alanlarda ızgara plan sistemi uygulanmıştır. Kısacası bu dönemde Osmanlı'nın organik, yaya trafiğine göre düzenlenmiş, çıkmaz sokak dolu organik şehir dokusuna ızgara plan sistemi önerilmiştir. 1940'lı yıllarda, ülke genelinde geleneksel doku örüntüsü ve topoğrafik verilere dikkat edilmeden her şehir için benzer biçimde hazırlanan şehir planları, birbirini dik kesen yollarla belirlenen ızgara sistemli parsel düzeninden oluşmuştur. (Sönmez ve Alper, 2012). 1950- 1960'lı yıllardan sonra, hızlı şehirleşme sürecinde, geleneksel dokuyla ızgara planlı alanlar örtüşmemişlerdir. Tekeli (2001) "Izgara planı genellikle var olan şehir dokularına saygılı olmayan modernist bir planlama" olarak tarif etmektedir. Bu düşünce ile Cumhuriyet Dönemi'nde yerel yönetimlerin

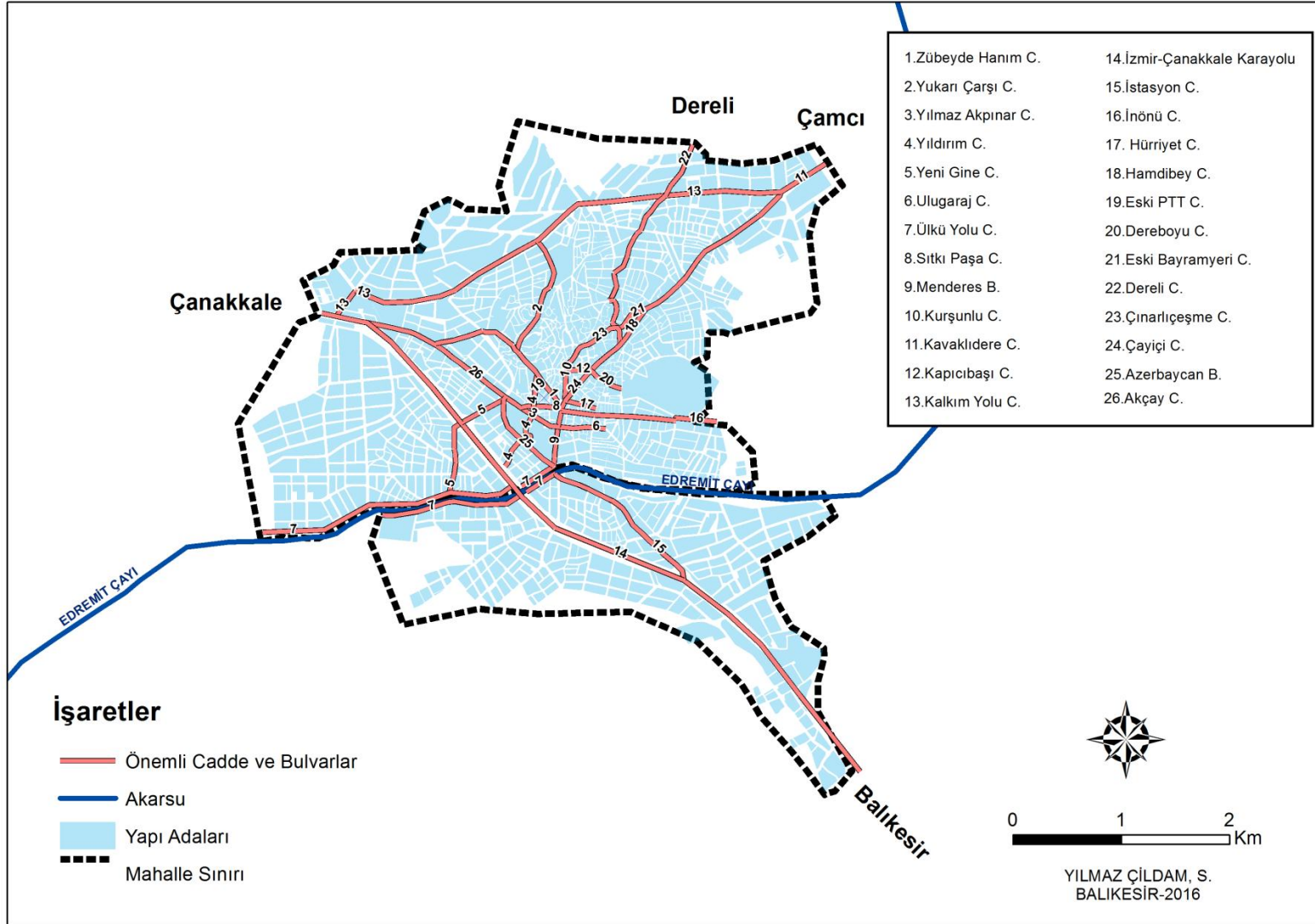
geleneksel dokusu, imar planları ile geometrik bir şekle dönüştürülmüştür. Edremit şehrinde de Cumhuriyet, Hamidiye mahallelerinde bu dokuyu görmek mümkündür.

Şehirdeki işınsal doku tipi 1982 imar planı ile desteklenmiştir. Bu dokunun ortaya çıkmasında şehre ulaşan eski yolların da rolü vardır (**Şekil 24**). Genellikle lineer gelişmeler topoğrafik durumun imkân verdiği nispette, birçok yönlere yayılmakta ve işınsal yerleşme biçimini doğurmakta, bu gelişmeler ise zamanla ve çevre yollarının oluşumu ile konsantrik yerleşme biçimine dönüşmektedir (Aru,1998: 151). Edremit'te İzmir Yolu bu tanıma uymaktadır.

Topografyanın sade olduğu alanlarda şehirler işınsal formda gelişim gösterirler. Edremit'te yollar göbeğe bağlanıyor (Cumhuriyet Meydanı) ve burdan da çevreye yayılıyor. Bu yollardan Menderes Bulvarı (**Foto 23**) ile Çayıçi, Kurşunlu, Hürriyet şehrin en önemli caddeleridir.

Edremit Deresi şehirde yol sistemini etkileyen bir diğer unsurdur. Baraj Caddesi ve Eminkuyu Caddesi Edremit Çayı'na paralel olarak yapılmıştır.

Şehirselleşme imaj, birey üzerinde iz bırakmış, şehirselleşme etki noktaları veya alanlarıdır (Ersoy, 2012: 192). Bunlar doğal ve tarihi unsurları kapsayacağı gibi şehirselleşme tasarım ve birikim sonucunda ortaya çıkan elemanları da kapsar. Kevin Lynch şehirselleşme imge elemanlarını nirengi noktaları, bağlantılar, sınırlar, bölgeler ve odak noktaları şeklinde beş başlık halinde sıralamaktadır (Lynch, 2010). Edremit şehrinde en belirgin doğal imaj elemanları Kaz Dağları, mesire yerleri ve kaplıcalardır. Çamtepe ve Çardaktepe, Ülkü Tepe, Antandros Antik kenti, Kentsel Sit Alanı, TOKİ şehirdeki önemli ayırt edicilerdir. Kentsel sit alanı eski eser niteliğindeki birçok yapıya sahipken, Toplu Konut Alanı ve Cennetayağı Mahallesi'nde inşaat devam etmektedir.

Şekil 24: Edremit Şehrindeki Cade ve Sokak Sisteminin Genel Görünümü

Şehirde önemli odak alanları vardır. Örneğin Cumhuriyet Meydanı (**Foto 6**) şehrin göbeğinde bulunan insanların buluşma, dinlenme alanıdır. Günümüzde Şehit Hamdibey Meydanı da (**Foto 56**) başta bayramlar olmak üzere birçok aktiviteye ev sahipliği yapmaktadır. Edremit'te yer-yön tarifi yapılırken en sık kullanılan nirengi noktalardan biri Eski Hükümet Konağı'dır. Şehrin en önemli bağlantı noktalarından biri Menderes Bulvarı'dır. Bir diğeri ise Azerbeycan Bulvarı'dır. Edremit'in güneyinde kompleks bir kültür bölgesi mevcuttur. Bu alanda Şükrü Tunar Kültür Merkezi (**Foto 13**) Bekir Efendi Cami, Edremit Lisesi, Sıdika Erke Etnoğrafya Müzesi bulunmaktadır. Şehirdeki önemli sınırlardan biri Edremit Deresi'dir (**Foto 57**). Bir diğeri şehrin doğusunda yer alan askeri alandır. Edremit bir merkez etrafında muntazam şekilde gelişmektedir. Şehrin bir gelişim formu var. Eski Bayram Yeri mevki ile başlayan gelişim, sonra Cumhuriyet Meydanı şimdi ise Şehit Hamdibey Meydanı yönünde aktif dokunun seyriyle devam etmektedir.

Fotoğraf 56: Şehrin önemli Odak Alanlarından Biri Olan Şehit Hamdibey Meydanı

Fotoğraf 57: Şehrin Ortasından Geçen Edremit Deresi Yatağından Bir Görünüm

5.2.Edremit şehrinin Etki Alanı ve Ülke Yerleşim Sistemi İçindeki Yeri

Şehirler tek başına bir anlam ifade etmezler. Çünkü şehirler çevrelerinden ayrılmış izole edilmiş yerleşmeler değildir. Şehirlerin yakın ve uzak çevreleriyle sosyal ve ekonomik anlamda hayati bağları mevcuttur (Göney,1984). Dolayısıyla şehirler çevreleriyle bütünlük arz etmektedirler. Hem onu etkiler hem de ondan etkilenirler.

Edremit şehri belirli bir etki alanına sahiptir (**Şekil 25**). Fakat Edremit'in şehirsal fonksiyon alanları açıklanırken görüldüğü üzere her bir fonksiyonun oluşturduğu etki alanı birbirinden farklıdır. Örneğin ulaşım fonksiyonunun etki alanı sağlık fonksiyonunun etki alanıyla örtüşmediği gibi, turizm fonksiyonunun etki alanı sanayi fonksiyonunun etki alanıyla çakışmamaktadır.

Yerleşim Merkezlerinin Kademelenmesi Araştırması (DPT,1982) şehirleri sosyo-ekonomik kalkınma ölçütleri doğrultusunda bir sınıflandırmaya tabi tutmuştur. Bu çalışmaya göre, Edremit şehri dördüncü kademe merkezi konumundadır. Oldukça geniş bir alanda büyük nüfus kitlesini etkilemeleri ve etki alanlarında şehri merkezlerinin de bulunmaları sebebiyle 4.kademe merkezleri "Alt Bölge Merkezleri" olarak tanımlamak mümkündür (DPT, 1982: 131). Gelişmiş bir ilçe merkezi olan Edremit, Burhaniye ve Havran 3.kademelerini doğrudan etkilemekte ve

Çanakkale'nin Ayvacık 3.kademe merkezine de bu il merkezi ile birlikte hizmet sunmaktadır (DPT, 1982: 132).

Şehir altıncı kademe merkezi olan (Üst Bölge Metropolü) İzmir'in etki sahasında bulunmaktadır. İzmir'in doğrudan etkilediği alan Dursunbey, Erdek, Manyas, Bandırma ve Gönen ilçeleri hariç Balıkesir ilinin tamamıdır. İzmir Balıkesir ilinin Edremit, Havran, Burhaniye, Bigadiç ve Sındırgı ilçelerini doğrudan etkilemektedir.

Yedinci kademe merkezi olan İstanbul (ulusal metropol) ise tüm ülkeye hizmet etmektedir.

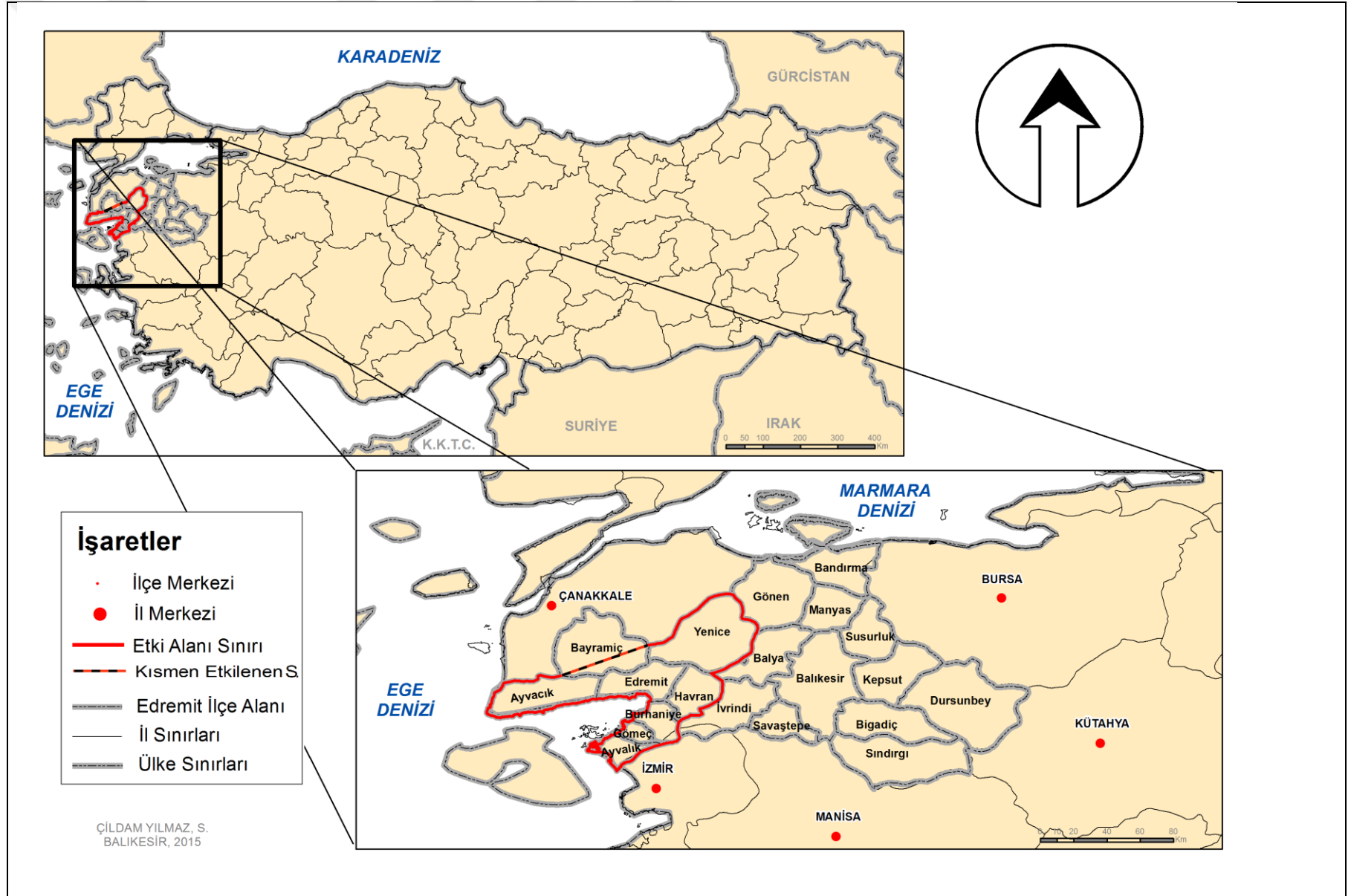
Gömeç'in ilçe olması (1992) dışında, günümüzde Edremit'in kademelenme sistemi Devlet Planlama Teşkilatının 1982 yılında yaptığı değerlendirmeye paralellik göstermektedir.

Ege Bölgesi'nde İzmir, büyük bir (metropol) olarak çok önemli sosyo-ekonomik faaliyetlere sahiptir. İzmir metropolü bölge şehirlerini ve Ege yöresinin önemli bir kısmını etkisi altına almaktadır. Ancak, İstanbul'un oldukça yakın olması, çok büyük bir etki alanına sahip oluşu nedeniyle İzmir kadar Balıkesir ve Edremit'e etkisi bulunmaktadır. Edremit bu bölge içinde gerek tarımsal gücün fazla oluşu, gerekse yol kavşaklarında bulunuşu nedeniyle civarı için bir etki alanına sahiptir. Etki alanına ilişkin olarak bölgede mal akımları büyük merkezler doğrultusunda, İstanbul-İzmir-Balıkesir doğrultusunda olup buralarda yurdun diğer alanlarıyla bağlantılıdır.

Balıkesir; Balıkesir Ovası, Edremit Körfezi ve Bandırma Alt Planlama Bölgesi şeklinde sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırma içinde Edremit, körfez bölgesinin merkezi konumundadır.

Ayvalık, Havran, Edremit, Burhaniye, Gömeç ve Ayvacık ilçeleri Edremit Körfezi Alt Planlama Bölgesi içinde bulunmaktadır.

Şehir genel hizmetler ve perakende ticaret hizmetleri açısından geniş sayılabilecek bir etki alanına sahiptir. Örneğin şehirdeki hastaneler hem merkeze hem de komşu ilçelere hizmet vermektedir. Kalkım, Yenice, Hamdibey, Küçükkuyu, Ayvalık, Gömeç, Burhaniye ve Havran'dan Edremit'e hasta gelmektedir. Şehirde kurulan Çarşamba Pazarı'na Burhaniye, Havran ve Kalkım'dan (Çanakkale-belde) yoğun ilgi gösterilmektedir (**Şekil 25**).

ALTINCI BÖLÜM

6.EDREMİT ŞEHRİNİN ALT YAPISI VE BAŞLICA ÖZELLİKLERİ

21.yüzyılın en önemli olgularından birisi şehirleşme kavramıdır. Doğru perspektiflerden bakılmadığında yaşanılması mümkün olmayan alanlara dönüşen şehirler birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Şehir; altyapısı, üstyapısı ve fonksiyonları ile bir bütünlük arz etmektedir. Altyapı kelime anlamı olarak; bir yapı için gerekli olan yol, su, kanalizasyon, elektrik gibi donatıların tümüdür. Bu tanımı şehre uyguladığımızda, yani şehrin altyapısından bahsettiğimizde de aynı biçimde içme suyu sistemleri, doğalgaz şebekeleri, kablolu televizyon, elektrik, telefon hatları vb. öğeler aklımıza gelir. Bütün bunlar olmaksızın şehir, şehir özelliği kazanamaz (Kılıç, 2014: 2).

Şehirlerdeki altyapı sistemleri, vücudu oluşturan sinir dokuları ve damarlar gibi birbirleriyle sıkı ilişkiler içinde olup hayati önem taşımaktadırlar (Karataş ve Bıyık, 2008). Başka bir deyişle bir şehrin altyapısı, insan vücudunun dolaşım sistemine benzer. Bu sistemde en küçük bir problem dahi oluştuğunda, diğer organ ve sistemleri yani, genel sağlık ve yaşama koşullarını kötü yönde etkiler (Mertkan,1999).

Karmaşık bir yapıya sahip olan şehirler, sağlıklı bir şekilde varlıklarını sürdürmek için altyapı hizmetlerine ihtiyaç duymaktadırlar. Atık su ve kanalizasyon tesislerinin etkin bir şekilde kullanımı ile sudan kaynaklı hastalıkların görülme ihtimali azalmıştır. Arıtma tekniklerindeki gelişmeler sonucunda, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki halk sağlığı problemlerinin önlenmesinde büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. Maalesef şehirleşme sürecinde şehrsel altyapı hep ikinci plana itilmektedir.

Şehrsel altyapının önemi gün geçtikçe artmaktadır. Bu nedenle şehrin içinde bulunduğu sorunların çözümü için klasik planlama ve yönetim anlayışının bir kenara itilerek daha çağdaş planlama ilkelerinin ortaya konulması gerekmektedir. Şehirde gelişmişliğin bir göstergesi olan altyapı, şehri dörtbir koldan sarmalıdır. Dolayısıyla şehrsel gelişmenin en önemli iki ögesi planlama ve altyapı ilişkilerinin doğru bir yönetim anlayışıyla ele alınması gerekmektedir.

Kısaca ifade etmek gerekirse, sağlıklı şehir yaşamı ve şehir kültürünün oluşumunda; tarihsel ve kültürel mirasın korunmasında uygun altyapı şartları gereklidir.

6.1.Hidrolik Alt Yapısı

6.1.1.İçme ve Kullanma Suyu Hizmetleri

Sürdürebilir şehir anlayışının belirleyici unsurlarından olan hidrolik altyapı (su ve kanalizasyon) şehir için en hayati konulardandır. Bu hizmetler mali ve teknik yönden yerel yönetimleri en fazla uğraştıran konulardandır.

Balıkesir genel itibariyle su sıkıntısı olmayan illerimizdendir. Balıkesir'in ilçesi olan Edremit içme ve kullanma suyunu yeraltı suyundan sağlamaktadır. Edremit Ovası'nın yeraltı suyu bakımından zengin olması bunda etkilidir. Şehirde 8 adet sondaj kuyusu aktif olarak çalışmaktadır. Sondaj kuyularından ise su motopomplar ile çekilerek terfi isyasyonu yakınlarındaki toplama depolarına basılmaktadır. Şehrin su kapasitesi 230 lt/sn, depo kapasitesi ise 3.900 m³ kadardır. Şebeke uzunluğu 150 km kadardır. Şehirde 2015 yılı itibariyle toplam abone sayısı 28128 adettir.

Şehirde damacana su kullanan mahalleler yoktur. Şehrin içme suyu sağlıklı ve yeterlidir.

6.1.2.Kanalizasyon Şebekesi ve Atık Su Arıtma Tesisleri

Türkiye'de su kirliliğinin birinci derecede sorun olduğu illerden biri Balıkesir'dir²². Kanalizasyonlardan sızma, vahşi depolama alanlardaki dikkatsizlik, zeytinyağı üretimi sırasında çıkan karasuyun denize bırakılması, zirai ilaçların bilinçsiz kullanımı ve kıyı kesimindeki ikincil konutlar ildeki su kirliliğinin başlıca nedenlerindedir.

Edremit ve çevresindeki su kaynakları zeytinyağı sektörü, evsel atıklar ve turizm sektörü tarafından kirletilmektedir. Yaz mevsiminde nüfusun ani şekilde artmasıyla altyapı sistemlerinde –özellikle su- ciddi tıkanmalar gelmektedir.

Edremit'te modern anlamda kanalizasyon çalışmaları 1985 yılında başlamıştır. Bugün şehirde kanalizasyon şebekesine bağlı olmayan bir mahalle – Tuzcumurat- bulunmaktadır. Bu mahallenin 1/3'ü kanalizasyona bağlı değildir. Kanalizasyon şebekesine bağlı olmayan bu binaların büyük çoğunluğu fosseptik çukurları kullanmaktadır. Tuzcumurat Mahallesi'nde mevcut binaların %10'u fosseptik çukurlara bağlı iken yeni yapılaşmanın olduğu Cennetayağı Mahallesi'nde bu oran %5'tir.

²² (<http://www.csb.gov.tr/db/ced/webicerik/webicerik272.pdf>, 04.03.2015.)

Atık suyun arıtılmadan deşarj edilmesi, önemli çevre sorunları doğurmaktadır. Bu nedenle atık arıtma sistemi ve kanalizasyon sistemi şehir için oldukça önemlidir. Balıkesir’de merkez başta olmak üzere Güre, Pelitköy, Altınoluk, Gömeç, Burhaniye ve Edremit belediyelerinde atık su arıtma tesisleri mevcuttur. Edremit’teki bu tesisi 1998 yılında yapılmıştır. Zeytinli-Dalyan Bölgesi’ndedir. Proje debisi 23.760 m³/gün olan tesis, 130 bin kişilik bir yerleşmenin pis sularını arıtabilecek kapasiteye sahiptir. Ayrıca Altınoluk’ta da atıksu arıtma tesisi bulunmaktadır.

2012 yılı itibariyle Edremit’te mevcut köy sayısı 20 adettir. Bunlardan kanalizasyonu biten köy âdeti 16, kanalizasyonu bitmeyen köy 4 tanedir (Balıkesir Çevre Durum Raporu, 2004: 228).

6.2.Katı Atık Toplama ve Depolama Hizmetleri

Marmara Bölgesi’nde atıkların 3. derecede sorun olduğu illerden bir de Balıkesir’dir (Güney Marmara Bölge Planı Taslağı, 2014-2023).

Türkiye’de çoğunlukla vahşi depolama yöntemi kullanılmaktadır. Son yıllarda düzenli depolamaya verilen önem nedeniyle katı atık tesis sayısı artmıştır. 2003 yılında katı atıkların %28.5’i düzenli depolanırken 2010 yılında bu sayı %54.4’e ulaşmıştır.²³

2012 yılı itibariyle Edremit’in de üye olduğu Körfez Belediyeler Birliği tarafından toplanan katı atık miktarının yazın (462 ton/gün) kıştan (311 ton/gün) daha fazla olduğu görülmektedir. Toplanan katı atık kompozisyonuna bakıldığında ilk sırada organik atıkların (%50.8) bulunduğu bunu kül (%24.4), plastik (%9.8) ve kağıt (%8.9) atıkların takip ettiği görülmektedir (**Tablo 118**).

2012 yılı itibariyle Edremit başta olmak üzere ilde evsel ve tıbbi atıklar için transfer işleminin olmadığı, atık yönetiminde toplama ve taşıma işlemlerini özel şirketlerin ve bertaraf işlemlerinin belediye tarafından yürütüldüğü görülmektedir (**Tablo 119**).

Atıklar, Balıkesir, Altınoluk ve Gönen’de düzenli olarak toplanırken diğer belediyelerde vahşi olarak depolanmaktadır. Altınoluk ilçesinde bulunan katı atık

²³Web: http://www.csb.gov.tr/pdf/de_01.03.2016_tarihinde_alinmistir.

düzenli depolama tesisindeki sızıntılar nedeniyle körfezin kirlendiği saptanmıştır²⁴. Balıkesir’de atık ayırma ve yakma için tesisler yoktur.

Katı atığın (çöp) sağlıklı bir biçimde toplanması hijyen açısından çok önemlidir. Edremit şehrinde cadde ve sokaklar temiz, geri dönüş çöp kutuları sayıca çoktur. Şehirde katı atık toplama ve depolama hizmetleri özel sektöre ihale yoluyla yaptırılmaktadır. Çöp toplama hizmetleri 34 adet kamyon, 2 adet arasöz, 2 adet büyük tip süpürge, 1 adet traktör, 216 personel ile yapılmaktadır. Günlük çöp kapasitesi, yaz mevsiminde 537 ton iken, kışın 295 tona düşmektedir.

1970’lerde Edremit’in çöplüğü Çıkrıkçı köyü yakınlarında şu an Ed-Van Vantilatör A.Ş’nin olduğu yerdedi. Şu anki çöplük Emin Kuyu Mevkii’nde (19. Motorlu Piyade Tugayı karşısı) bulunmaktadır. Çöplerin toplanmasına önem verilmesine karşın, çöplerin depolanmasına ve yok edilmesine aynı önem

²⁴ MAM Çevre Enstitüsü, Kuzey Ege Havzası, 2010.

Tablo 118: Balıkesirde Belediyeler Birliği Tarafından Toplanan Katı Atık Miktarı ve Kompozisyonu (2012)

Birliğin Adı	Birliğe Üye Belediyeler	Nüfus		Katı Atık Miktarı (ton/gün)		Kişi Başına Üretilen Katı Atık Miktarı (kg/gün)		Yıllık Ortalama Atık Kompozisyonu (%)					
		Yaz	Kış	Yaz	Kış	Yaz	Kış	Kâğıt	Plastik	Kül	Organik	Cam	Metal
Güney Marmara Belediyeler Birliği	Bandırma	307.887	178.887	334	229	1.09	1.28	%6.9	%9.6	%22.8	%56.2	%3.8	%0.7
	Gönen												
	Marmara												
	Erdek												
Körfez Belediyeler Birliği	Manyas	708.652	284.666	462	311	0.65	1.09	%8.9	%9.8	%24.4	%50.8	%5.1	%1
	Edremit												
	Burhaniye												
	Havran												
Balıkesir Belediyeler Birliği	Gömeç	332.331	326	0.98	%12.7	%11.1	%19.1	%49	%5.8	%2.3			
	Ayvalık												
	Balıkesir Merkez												
	İvrindi												
	Savaştepe												
	Bigadiç												
Susurluk													
Kepsut													
Sındırgı	-	12.949	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Balya	-	1.700	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Dursunbey	-	16.942	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
İl Geneli		711.743	721	1.01	%9.5	%10.2	%22.1	%52	%4.9	%1.3			

Kaynak: Balıkesir Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, 2016.

Tablo 119: Balıkesirdeki Belediyelerin Katı Atık Tesisi Durumu ve Bertaraf Yöntemleri (2012)

Belediyeler	Toplanan Atıklar		Yürütülen Katı Atık Hizmetleri			Transfer İstasyonuna Sahip mi?	Düzensiz	Düzenli
	Evsel	Tıbbi	Bertaraf	Toplama	Taşıma			
Havran	X	X	B*	Ö**	Ö	YOK	X	-
Gömeç	X	X	B	Ö	Ö	YOK	X	-
İvrindi	X	X	B	Ö	Ö	YOK	X	-
Edremit	X	X	B	Ö	Ö	YOK	X	-
Bigadiç	X	X	B	Ö	Ö	YOK	X	-
Savaştepe	X	X	B	Ö	Ö	YOK	X	-
Balıkesir	X	X	B	Ö	Ö	YOK	X	-
Bandırma	X	X	B	Ö	Ö	YOK	X	-
Susurluk	X	X	B	Ö	Ö	YOK	X	-
Sındırgı	X	X	B	Ö	Ö	YOK	X	-
Balya	X	X	B	Ö	Ö	YOK	X	-
Kepsut	X	X	B	Ö	Ö	YOK	X	-
Dursunbey	X	X	B	Ö	Ö	YOK	X	-
Gönen	X	X	B	Ö	Ö	YOK	X	-
Manyas	X	X	B	Ö	Ö	YOK	X	-
Burhaniye	X	X	B	Ö	Ö	YOK	X	-
Ayvalık	X	X	B	Ö	Ö	YOK	X	-
Erdek	X	X	B	Ö	Ö	YOK	X	-
Marmara	X	X	B	Ö	Ö	YOK	X	-

*Belediye: B, * *Özel Sektör: Ö.

Kaynak: Entegre Katı Atık Yönetimi Projeleri Hazırlanması İçin Teknik Yardım Proje Dosyası, 2012.

verilmemektedir. Edremit'te çöpler vahşi depolama yöntemiyle depolanmaktadır. Vahşi depolama yapılan alanlarda çöpler yığınlar halinde sıkıştırılarak toprakla kapatılmaktadır. Böylece zararlı katı atıklar toprağa geçmekte ve buradan da yer altı sularına sızmaktadır. Ek olarak çöp yığınları rüzgârla birlikte etki alanını genişletmektedir. Bazen lodoslu havalarda hoş olmayan kokular, kağıt ve poşetlerin çevreye yayılması vb. olumsuzluklar görülmektedir. Ayrıca zararlı bileşen bulunduran katı atıklar atıldıkları alandaki bitki varlığını tehdit etmektedir. Edremit'te çöplerin toplandığı bu alanın kapatılıp bu faaliyetin Büyükşehir Belediyesi bünyesinde verileceği bir planlama yapılmaktadır.

Toplanıp kaynağından uzaklaştırılan katı atıkların geri kazanımı ve enerji üretimi mümkündür. Şehirde enerji üretimi ve geri kazanım yapılmamaktadır. Şehirde katı atıklardan plastik ve camlar Pınarbaşı Firması; organik maddeler ise Ekolojik Döngü Firması tarafından toplanmaktadır.

Bazı katı atıkların yok edilmesi son derece önemlidir. Çalışma alanında hastane ve benzeri kuruluşların ürettiği tıbbi atıklar Büyükşehir Belediyesi tarafından toplanmaktadır.

Balıkesir'de AB fonu destekli "Balıkesir Katı Atık Yönetim Projesi" devam etmektedir. Balıkesir Depolama Alanı; Balıkesir, Susurluk Kepsut, İvrindi, Pamukçu, Savaştepe ve Bigadiç'te oluşan evsel atıkları bertaraf edecektir. Burhaniye Depolama Alanı ise Ayvalık, Edremit, Güre, Altınova, Akçay, Kadıköy, Küçükköy, Altınoluk, Zeytinli, Burhaniye, Havran, Gömeç, Pelitköy, Büyükdere, Karaağaç'ta oluşan evsel katı atıkların bertarafını sağlayacaktır. Bu projeler Büyükşehir Belediyesi tarafından devralınmıştır.

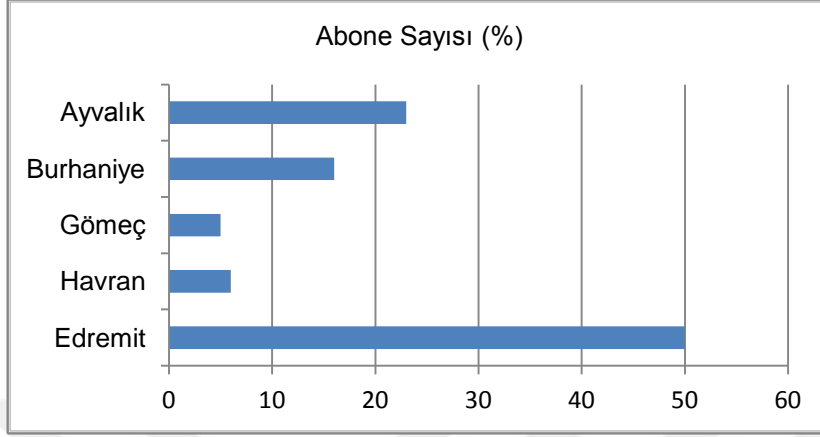
Burhaniye, Edremit ve Ayvalık ilçelerinin kırsal kesimlerinde zeytin karasuları derelere ve kanalizasyonlara deşarj edilmektedir. Direk deşarjlar akarsu yataklarının ve deniz sularının kirlenmesine neden olmaktadır. Kanalizasyona deşarj edilen karasular arıtılmış suların konsantrasyonunu etkilemektedir.

6.3.Enerji Altyapısı

6.3.1.Elektrik İşleri

2010 yılında Balıkesir'de elektrik dağıtımını özelleştirilmiştir. İlde 3 adet işletme (Merkez, Edremit, Bandırma) mevcut olup tüm yerleşmelere elektrik hizmeti sağlıklı şekilde verilmektedir.

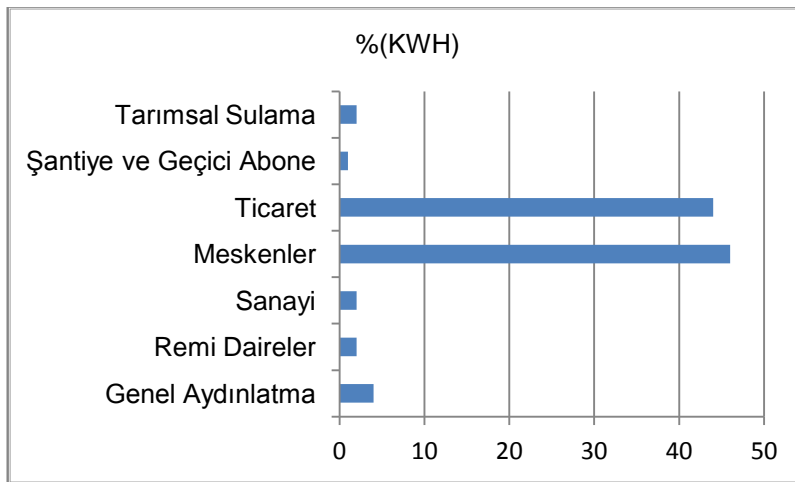
Edremit; Ayvalık, Burhaniye, Gömeç ve Havran'a göre mevcut abone sayısının %50'sine sahiptir. Bunu ikinci sırada takip eden Ayvalık'ta bile abone sayısı Edremit'in yarısı kadardır (%23) (**Grafik 18**).

Grafik 18: Balıkesir İlinde Abone Sayılarının Bazı İlçelere Göre Dağılımı

Kaynak: Uludağ Elektrik Dağıtım (UEDAŞ) Edremit İşletme Müdürlüğü, 2015.

Bugün şehirde elektrik konusunda herhangi bir sıkıntı yaşanmamaktadır. Kullanılan elektriğin sektörel dağılımda %46'lık payla meskenler ilk sırada bulunmaktadır. Ticarethanelerde kullanılan elektrik ikinci sırayı (%42) almaktadır (**Grafik 19**). Çalışma alanında sanayi gelişmemiştir. Tatil bölgesi olan Edremit'te meskenler -özellikle yazlık konutlar- çoğunluktadır. Sıcaklıklarla baş etmek için klimalar yoğun şekilde kullanılmaktadır.

Grafik 19: Edremit Şehrinde Elektrik Tüketiminin Sektörel Dağılımı

Kaynak: Uludağ Elektrik Dağıtım (UEDAŞ) Edremit İşletme Müdürlüğü, 2015.

Bazı şehirler elektrik enerjisi yanında doğalgaz, jeotermal enerji gibi enerji kaynaklarına da sahiptirler. Bu açıdan bakıldığında Edremit şehri jeotermal enerji açısından oldukça avantajlı bir konumdadır.

6.3.2.Edremit Jeotermal A.Ş.

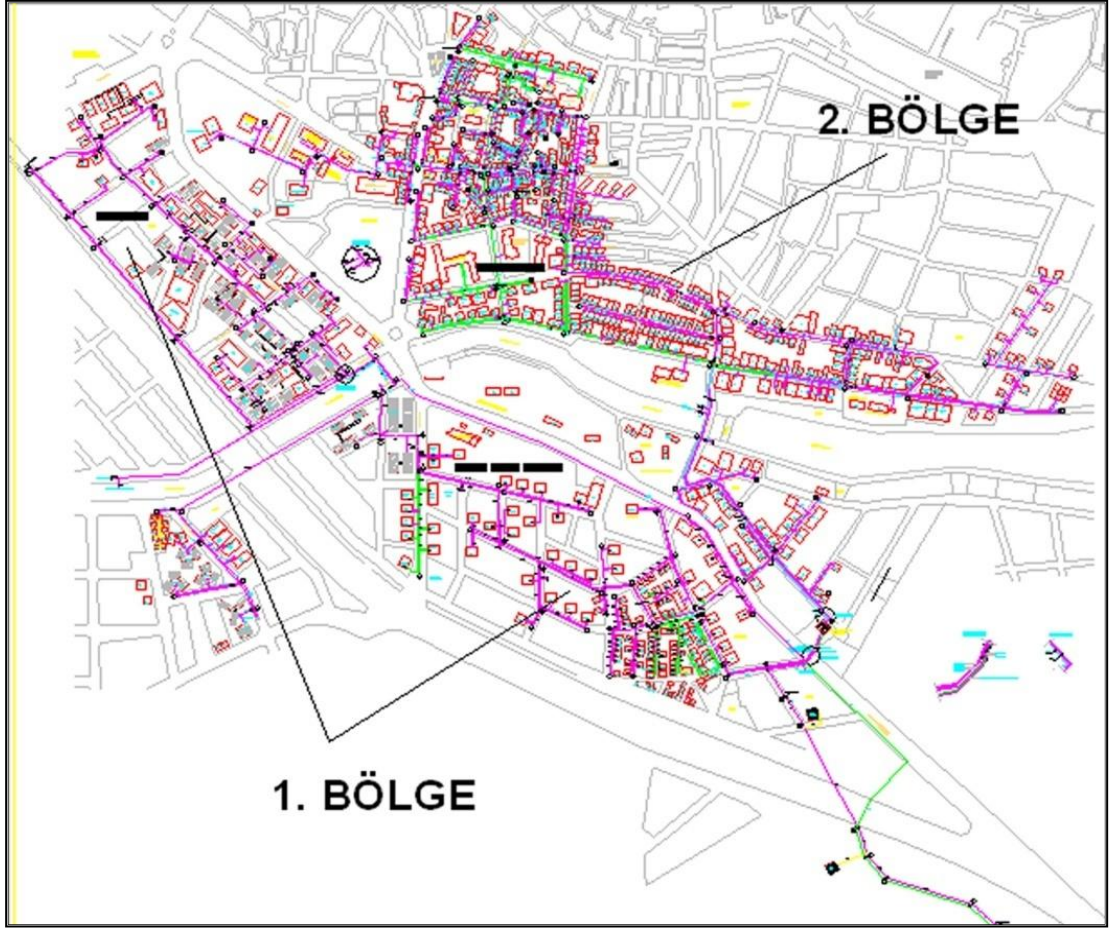
Ülkeler büyüdükçe daha fazla enerjiye ihtiyaç duymaktadırlar. Dünyadaki enerji tüketiminin çoğunu fosil yakıtlar (kömür, petrol ve doğal gaz) karşılamaktadır. Bunların tükenebilir olması, yakıldığında karbondioksit üretmesi nedeniyle ülkeler alternatif enerji kaynaklarına yönelmişlerdir.

Jeotermal enerji, yerkabuğunun derinliklerinde bulunan, içinde çeşitli mineral, gaz ve kimyasallar barındıran sıcak su olarak ifade edilir (Arslan ve diğerleri, 2001). Türkiye bu kaynaklar açısından Avrupa'da ilk, dünyada ise 7. sıradadır. (<http://www.jmo.org.tr>). Jeotermal enerji hava kirliliği yaratmaması, yerli olması, yenilenebilir olması ve düşük maliyetli olması sebebiyle tercih edilmektedir. Jeotermal; konut ve seraların ısıtılması, termal turizm ve sanayi gibi birçok hizmet alanında ucuz enerji sağlamaktadır.

Son yıllarda çevre bilincinin gelişmesiyle, özellikle şehir ısıtmasında kullanımı artmıştır. Edremit şehri ve çevresi de şehir ısıtmasında bu kaynağı kullanmaya başlamıştır (**Şekil 26**).

Edremit Jeotermal A.Ş'nin kuruluş amacı, şehrin güney ve güneydoğusunda bulunan bu enerji potansiyelini kullanarak hayata geçirilecek ısıtma sistemleri ile şehre hizmet vermektir.

Edremit Jeotermal A.Ş. mevcut 14 kuyu ile şehre hizmet vermektedir. Diğer kuyuların sıcaklıkları düşük ve yetersiz debide olmalarından dolayı ısıtma sistemine dâhil edilmemişlerdir. Jeotermal kuyulardan üretilen jeotermal akışkan, ana taşıma hatlarıyla Edremit'te bina altı eşanjörleri vasıtası ile mevcut ısısını binaya aktardıktan sonra Edremit Çayı'na deşarj edilmektedir. Bina sirkülasyon sistemi ısıyı dolaştırarak, radyatörlerden bina içi hacimlerine ısı geçişini sağlamakta ve böylece binalar ısınmaktadır. Edremit Jeotermal ayrıca bina sıcak su ihtiyacını da karşılamaktadır. Üretim yapılan ED1, ED3, EDJ-2, EDJ-3, EDJ-4 (Adramis Termal Otel ve sera kullanımına tahsis edilmiştir), EDJ-5, EDJ-8 (Revize Kuyu) EDJ-10,EDJ-11 kuyuları mevcuttur. ED2 ve EDJ-9 kuyuları ise düşük sıcaklık ve debi kriterlerinden dolayı kullanılmamaktadır (<http://www.edremitjeotermal>).

Şekil 26: Edremit Jeotermal A.Ş Mevcut Durumu

Kaynak: (<http://www.edremitjeotermal>).

Sistemin ısı kaynağı Bostancı köyü yakınlarındaki jeotermal havzasıdır. Havzada açılan jeotermal su kuyuları ortalama 50-52°C sıcaklıkta jeotermal su vermektedir. Bu kuyuların debisi 450 lt kadardır. Edremit jeotermal merkezi ısıtma sisteminin toplam kapasitesi 7500 konuttur ve 2 bölgeden oluşmaktadır (**Şekil 26**). Bunlar, 1. bölge 3.000 konut, 2. bölge 4.500 konuttur. Mevcut abone sayısı bile 2014 yılı itibari ile toplamda 5200 konut kapasiteye ulaşmıştır.

Devlet dairelerinden Edremit Devlet Hastanesi ve ek binası ile Şehit Öğretmenler İlkokulu'na jeotermal kaynak verilmektedir. Bu okula verilemesinin nedeni hem bina yeni hem de jeotermal hatta yakın bulunması nedeniyledir. Diğer okullarda maliyeti yüksek olduğu için kullanılmamaktadır.

Cennetayağı, Soğanyemez mahalleleri ile Camivasat ve Cumhuriyet mahallelerinin bazı konutlarına ısıtma izni verilmektedir. Ayrıca jeotermal ısıtma yöntemi Adramis ve Entur Termal Otelleri ile Bostancı Köyü'ndeki belediyenin park ve bahçe süs bitkileri için açılan seralarda kullanılmaktadır.

Jeotermal enerjinin en önemli özelliklerinden birisi çevre dostu oluşudur. Böylece jeotermal enerjinin şehirde kışın yaşanan hava kirliliğini önemli ölçüde azalttığı söylenebilir. Jeotermal enerjinin bir başka özelliği ise ucuz oluşudur. Edremit şehrinde jeotermal merkezi ısıtma sisteminin konut başına toplam maliyeti düşüktür. 160 m²'lik bir daire kışın aylık ortalama 150 tl yakıt ücreti ödemektedir (2015). Fakat bu sistemin uygulandığı mahalleler, varlıklı ailelerin oturduğu, merkezi konumda yer alan, yeni yapılaşmanın ve alt yapının iyi durumda olduğu mahalleler olduğu için buralarda hem kiralar hem de gayrimenkul fiyatları yüksektir. Dolayısıyla jeotermal merkezi ısıtma sistemi Edremit'in Cennetayağı, Soğanyemez mahalleleri ile Camivasat ve Cumhuriyet mahallelerinde zaten mevcut olan arsa ve ev fiyatlarındaki artışı 2-3 katına çıkarmıştır.

Şehirdeki jeotermal tesislerde geri dönüşüm yapılmadığı için ısınmada problemler görülmektedir. Cennetayağı Mahallesi'nin bir kısmı iyi ısınırken diğer yerlerde problemler görülmekte hatta elektrik sobasından yardım alınmaktadır. Bu konuya gerekli hassasiyetin gösterilmesi gerekmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışma alanı olan Edremit şehri Ege bölümünün Edremit yöresinde yer almış olup, Kaz Dağları ve Edremit Körfezi arasında bulunmaktadır. Çalışma alanı körfez bölgesinin sosyo-ekonomik merkezi konumundadır.

Edremit şehrinin ovada kurulması ona ekonomik açıdan avantajlar sağlamıştır. Sahanın güney, güneydoğu ve batısında düzlükler hâkimdir. Şehirdeki morfolojik ve beşeri eşikler (askeriye) şehrin gelişim yönünü belirlemiştir.

Alüvyal arazi şehrin en geniş formasyonu oluşturmaktadır. Alüvyal arazinin gevşek zeminli oluşu ve sahanın jeolojik geçmişi, şehrin yatay yönde mekânsal büyümesine neden olmuştur. Çalışma alanının çoğu yerinde yeraltı su seviyesi yüksek olduğu için yapı derine indirilmemelidir. Özellikle yeraltı su seviyesinin yüksek olduğu alüvyon tabanlı Akçay bölgesinde yapılaşmadan kaçınılmalıdır. Soğanyemez, Camisavat, Hamidiye mahalleleri alüvyal taban üzerine kurulmuş gevşek zeminli alanlardır. Bu alanlarda jeolojik yapı nedeniyle kat sınırlamasına gidilmelidir. Yeni yerleşim yerleri daha sağlam olan kalker ve metamorfik kayaçların yoğunluk kazandığı alanlara kaydırılmalıdır. Atatürk Mahallesi'ndeki TOKİ konutları bu mantıkla inşa edilmiştir. Edremit'te zemini sağlam alanlara Hekimzade, Tuzcumurat, İbrahimce mahalleleri ile Gümrük Mevkii örnek verilebilir.

Şehirdeki jeolojik yapı nedeniyle sahip olunan jeotermal enerji, konutların ısıtılmasında kullanılmaktadır. Ayrıca Edremit'te jeotermal kaynaklar kullanılarak Bostancı ve Çıkrıkçı köylerinde seracılık yapılmaktadır. Özellikle park ve bahçeler için süs bitkisi yetiştirilmektedir.

Edremit şehri ve yakın çevresi Akdeniz ikliminin etkisi altındadır. Kışın konutlarda halen kömürün kullanılması hava kirliliğine neden olmaktadır. Edremit'in birkaç mahallesinde ve devlet dairelerinde kullanılan jeotermal enerji tüketiminin yaygınlaştırılması halinde kirliliğin azalacağı bilinmektedir. Şehirdeki yeşil alanların mekânsal olarak artışı şehirdeki hava sirkülasyonunu sağlayan başka bir etken olarak görülmelidir.

Edremit şehrine ait ilk bilgiler antik çağa aittir. Çeşitli zamanlarda farklı kavimlerin yerleştiği çalışma alanında, Roma, Bizans, Anadolu Selçuklu ve Osmanlı devleti hüküm sürmüştür. Yapılan kazılardan Adramytteion antik kent kimliğinin Roma ve Bizans döneminde atıldığı görülmektedir. Bu yörenin ve Edremit'in Türkler tarafından tamamen ele geçirilmesi (Anadolu Selçukluları) Alaaddin Keykubat

zamanında (1220-1237) olmuştur. Edremit'in İstanbul'a yakın oluşu ve bu yakınlığın denizden kolayca ulaşılabilir olması, şehri İstanbul'a belli periyotlarla mal gönderen bir konuma taşımıştır. Şehirde ilk kurulan mahalle Soğanyemez Mahallesi'dir. Bunu Gazicelal Mahallesi takip etmiştir.

XVII.yüzyılda Edremit, körfezin önemli bir ticaret merkezi konumundadır. XVIII.yüzyılda Balıkesir-Edremit arasına demiryolu inşa edilmiştir. Bu dönemde artan hububat kaçakçılığı Edremit'i olumsuz yönden etkilemiştir. XIX.yüzyılda Edremit şehirde 12 mahalle mevcuttur. XIX.yüzyıl ortalarından itibaren Osmanlı Devleti, Edremit kazasında bulunan bakır, demir, kurşun, antimon ve linyit madenlerini işletmeye açmıştır. Madenler genelde yabancı işletmelerin elindeydi. XIX.yüzyılda şehirdeki han sayısı artmıştır. Han sayısının artması sosyal hareketliliği ve ticaret hayatının aktifliğini göstermektedir. XX.yüzyılda Yunanlılar tarafından işgal edilen şehir, Cumhuriyetin kuruluşu ile birlikte toparlanmaya başlamıştır. Altyapı hizmetlerine önem verilmiştir. Yunanların yakıp yıktığı yerler tekrar yaşam alanları haline getirilmiştir. Bu dönemlerde şehir ekonomisinde tarımsal faaliyetler -zeytin- önemlidir.

1950-1970 döneminde şehirde kırsal kesimin iticiliğine bağlı olarak gecekondulaşma -özellikle Çamtepe Mevkii- yaşanmıştır. Edremit Belediyesinin 1950-1954 yılları arasındaki çabası şehrin temel iskeletinin oluşturulması açısından önemlidir. Şehir 1955'ten sonra Hekimzade, Tuzcumurat'ın bir kısmı ve İbrahimce Mahallesi ile kuzeye doğru genişlemiştir. 1965'den itibaren hemen her yöne doğru gelişmeye başlamıştır.

1970-1990 döneminde ekonomik anlamda büyümeyle birlikte mekânsal büyümede devam etmiştir. Şehrin altyapı hizmetlerinin tamamlanmasına çalışılmıştır. Çevre köy ve kasabalardan göç devam etmiştir. Şehirde Camivasat Mahallesi güney ve güneydoğuya doğru hızlı bir şekilde gelişmiştir. Belediye hizmetlerinin aksamaması için bir kısmı bu mahalleden ayrılarak Cumhuriyet Mahallesi kurulmuştur. Bu mahallenin kurulmasıyla şehir doğuya doğru genişlemiştir. Mahalle sayısı 13'e yükselmiştir. Böylece şehir kuzeyden, doğudan ve güneyden yatay olarak gelişimini devam ettirmiştir. Hamidiye Mahallesi'nde Küçük Sanayi Sitesi kurulmuştur. Yenice ve Balya gibi çevre kırsalından gelen nüfus Hekimzade ve Tuzcumurat mahallelerine yerleşmiştir. İbrahimce Mahallesi'nde gecekondulaşma yoğun şekilde yaşanmaya devam etmiştir. Edremit şehrinin doğusunda askeri tesisler bulunmaktadır. Bu beşeri eşik karşısında şehir, güney ve batı yönlerinde büyümeye devam etmiştir.

Şehir 1990 sonrası dönemde de gelişimini sürdürmüştür. Şehrin kuzeyinde TOKİ konutlarının yapımı, Akçay yolu üzerinde kurulan sanayi siteleri, Edremit Jeotermal A.Ş'nin hizmet girmesi, İzmir-Çanakkale yolunun açılması önemli gelişmelerdir. Ayrıca Cennetayağı ve Darsofa mahallelerinin kurulması, Edremit Meslek Yüksekokulu'nun ve Koca Seyit Havalimanı'nın açılışı diğer önemli gelişmelerdir. Şehrin merkezi kısmında gelişme dikey doğrultuda gerçekleşmiştir. 2012 yılında Edremit şehrinde 15 mahalle mevcuttur. 2013 yılında kabul edilen 6360 sayılı kanun ile Edremit'teki mahalle sayısı 24'e yükselmiştir. Edremit'te arsa ve konut fiyatları artmıştır. Bu yasaya uyum süreci devam etmektedir. Şehir gelişimi genellikle Akçay-Bostancı ve Çıkırıççı yönlerinde gerçekleşmektedir. Bu alanlar tarıma elverişli alanlardır. Bu nedenle şehrin doğu ve kuzeybatısındaki kısmen yüksek alanların imara açılması faydalı olacaktır.

Edremit şehri 1927 yılından 2012 yılına kadar 4.5 kat artarak 55.255'e ulaşmıştır. Edremit şehrinde 1935 ile 2012 yılları arasında çocuk nüfus oranı düşmüş, buna karşın yetişkin ve yaşlı nüfus oranında yükselme yaşanmıştır. Yetişkin nüfus oranının gittikçe artışı dikkat çekicidir. Yetişkin nüfusun artması şehrin bir hizmet şehri oluşuyla ilgilidir. Sağlık şartlarında, sosyal faktörlerde meydana gelen iyileşmeler Edremit şehrinde yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranının artmasını sağlamıştır. Fakat şehrin çekici iklim özellikleriyle turizme elverişli oluşu dolayısıyla emeklilere cazip gelmesi yaşlı nüfusun fazlalığının en önemli sebebidir.

Edremit şehrindeki nüfusun büyük illeri yanında, İzmir ve Çanakkale gibi bölgesel nüfus çekim merkezlerine göç ettikleri görülmektedir. Edremit şehrinden dışarıya olan göçlerin sebebi büyük şehirlere yakın olan Edremit'in kendini o şehirlerin çekim gücünden koruyamamasıdır. İstanbul hem Edremit'e yakınlığı hem de ekonomi, sağlık, eğitim başta olmak üzere ülkenin en önde gelen şehri olduğu için mıknatıs gibi nüfusu kendine çekmektedir. Edremit şehrinin en fazla göç verdiği şehirler Balıkesir, İstanbul ve İzmir'dir. Türkiye'nin hemen her ilinden göç alan üç büyük şehrinden Edremit'e yoğun şekilde olan göç (İstanbul,1530 kişi; İzmir, 486 kişi; Ankara, 356 kişi) oldukça ilgi çekicidir. Bunda Edremit'in doğal güzellikleri, turizm çekicilikleri, sakin tatil şehri ve en önemlisi emekli şehri olmasının büyük payı vardır. Çünkü metropollere bu kadar yakın olup da doğayla içi içe kalmayı başarmış şehir sayısı çok değildir.

Şehir dışına yoğun göç olaylarının yaşanmaması Edremit'in gelişmişlik düzeyi iyi olan bir bölgede yer almasının yanında turizmin gelişmesiyle de ilgilidir. Edremit yakın çevresinden ve doğudaki illerden göç almıştır. Edremit şehri

çevresine kendine has turizm imkânları sunmaktadır. Dolayısıyla turizme yapılan yatırımlar ve bunun sonucunda turizme dayalı şehirleşme Edremit'te nüfusun artmasında oldukça önemli bir faktördür. Özellikle yaz aylarında yerli turist oranı şehir nüfusunu oldukça arttırmaktadır. Alana sığmayan nüfusun şehrin dokusunda telafisi mümkün olmayan zararlara yol açabileceği unutulmamalıdır.

Şehirde sanayinin istenilen düzeyde gelişmemesi nedeniyle istihdamın esas kaynağı hizmetler sektörü olmuştur. Hizmetler sektöründe ise istihdamın kapasitesi toplumsal hizmetlere-kişisel hizmetlere bağlı kalmıştır. Edremit şehri ülke yerleşme sisteminde, Balıkesir Şehri gibi alt bölge merkezidir. Bu merkezlerin ise belirli bir hizmet alanı vardır. Bu hizmet alanının çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak ve gelişen turizm faaliyetleri şehirde ticaretin gelişmesine neden olmuştur. Edremit şehrinde hizmetler sektöründeki istihdamın zamansal değişimine bakıldığında toptan ve perakende ticaret, lokanta ve otellerin en büyük oranı oluşturduğu görülmektedir. Bu durum şehrin bir ticaret ve turizm şehri olduğunu göstermektedir.

Şehirde okuma-yazma oranı Türkiye ortalamasından yüksektir. Bir okul bitirenler arasında ilkokul ve lise mezunu çoğunluktadır. Konu mahalleler bazında irdelenirse, önemli mekânsal farklılıklar görülmektedir. Kenar mahallelerde eğitim seviyesi düşüktür. Şehirde üniversite mezunlarının azlığı dikkat çekicidir. Edremit'in Cennetayağı, Tuzcumurat, Camivasat, Hamidiye mahallelerinde okuma yazma oranının yüksek olduğu görülmektedir.

Şehir nüfusunun mekânsal dağılışı düzenli değildir. Nüfus bakımından orta ve büyük nüfuslu mahalleler çoğunluktadır. Edremit şehrinde nüfusun yarısından fazlası Tuzcumurat, Hamidiye, Cennetayağı mahallelerinde toplanmıştır. Öyle görülmektedir ki aynı durum adı geçen mahallelerin merkezi konumları ve alt yapılarının yeterli oluşu ve jeotermal enerjinin -Cennetayağı Mahallesi- hizmete girişine bağlı olarak gelecekte de devam edecektir. Dolayısıyla söz konusu mahallelerde emlak fiyatları yüksektir. Alt yapısı eksik mahalleleri cazip hale getirerek nüfusun dengeli dağılımı sağlanmalıdır. Bu konuda jeotermal kaynak bir tetikleyici olarak kullanılabilir.

Çalışma alanı Misya bölgesinde mahkeme merkezi (Adramyttion Çonvenstus) idi. Karesi Sancağı döneminde "Nahiye Merkezi" durumuna geldi. Edremit şehri önce Bursa'ya sonra Balıkesir'e bağlı bir merkez olmuştur. İdari fonksiyon üstlenen her yerleşme gibi Edremit şehrinde de gün geçtikçe kamu kurum ve kuruluşlarının sayısı artmıştır. Dolayısıyla hizmet fonksiyonu da gelişmiştir. Edremit kendi içinde mahalle ve köylerini etkisi altına alabildiği gibi çevre ilçeleri de

işlevsel olarak etkisi altına almaktadır. Bu durum sahip olduğu çekiciliklere ve çevredeki yerleşmeler ile aradaki gelişmişlik farkından kaynaklanmaktadır. Böylece Edremit'in idari etki sahası ile işlevsel etki sahasının çakışmadığı görülmektedir. Bu süreç içerisinde yönetim fonksiyonu güçlenmiştir. Özellikle Çanakkale iline bağlı Ayvacık, Ezine, Bayramiç, Çan ve Yenice ilçeleri ile Havran, Burhaniye, Gömeç ilçeleri, kendi il merkezlerinden daha çok Edremit şehrini merkez görmektedirler. Şehir sağlık, eğitim, resmi işler konusunda ihtiyaca cevap veren bir yerleşmedir.

Edremit şehri kültürel açıdan zengin bir şehirdir. Şehrin kültürel hayatını inşa eden elemanlar arasında tiyatro, sinema ve festivaller bulunmaktadır. Edremit'te Edremit Belediye Tiyatrosu aktif çalışmaktadır. Edremit'i kuşbakışı gören Ülkü Tepe'de, Cumhuriyet tarihinin en büyük amfi tiyatrosu yapılmıştır. Edremit birçok festivale ev sahipliği yapmaktadır. Edremit şehrinde geleneksel olarak pehlivan güreşleri ve deve güreşleri yapılmaktadır. Ayrıca ağustos ayı ortasında zeytin festivali yapılmaktadır. Şehirlerin uluslararası ziyaretçilere pazarlanmasında bu festivallerin rolü son derece önemlidir.

Edremit şehrinde eğitim alanlarının şehrin yeni gelişim alanlarına daha iyi entegre edildikleri görülmektedir. Şehir merkezinin güneyinde bir kültür alanı bulunmaktadır. Bu alanda Şükrü Tunar Kültür Merkezi, Bekir Efendi Cami, Edremit Lisesi, Sıdika Erke Etnografya Müzesi bulunmaktadır. Edremit şehrinde okulların yer seçiminde pek sıkıntı yaşamadıkları görülmektedir. Çoğu mahalleler içinde yer almaktadır. Fakat Karagözoğlu İlkokulu gibi şehir içinde trafiğin sıkışık olduğu bir alanda yer alan okullar da vardır. Edremit'te özel öğretim kurumları da mevcuttur. Bu kurumlar şehrin etki sahasını genişletmektedirler.

Sanayi faaliyetleri şehir gelişimine fazla katkı sağlamamaktadır. Edremit şehrinde hammaddeye bağlı iki sanayi kolu gelişmiştir. Bunlardan ilki tarıma dayalı sanayi, ikincisi taşa toprağa dayalı sanayidir. Edremit şehrinde 1950'li yıllara kadar genellikle tarım ürünlerine dayalı atölye tarzındaki üretim devam etmiştir. 1950'lerden sonra meydana gelen sanayideki gelişmeler çoğunlukla küçük sanayi kolunda olmuştur. İlçede imalat sanayisine dayalı küçük işletmelerin hâkim olduğu görülmektedir. Şehirde sanayi daha çok yerleşim alanının batısında Akçay yolu üzerinde bulunmaktadır.

Edremit'te tarıma dayalı sanayinin kalitesi artırılarak ülke dışında da belli bir piyasaya oluşturulabilir. Bu anlamda zeytin Edremit için bir vizyondur. Şehirde sanayi alanları mekâna planlı bir şekilde yerleştirilmiştir. Böylece gelecekte şehirde sanayi alanlarının mekansal dağılımı açısından olumsuz sahneler yaşanmayacaktır.

Küresel rekabette ön plana çıkmak için teknolojiye yatırım yaparak uzmanlaşma yoluna gidilmelidir. Balıkesir ve Edremit lojistik açıdan oldukça önemli bir konumdadır. Hava-deniz-kara ulaşımı özellikle İzmir-İstanbul otoyolu önemlidir. İstanbul, İzmit vb. şehirlerin sanayi bölgeleri, çevre düzeni planlarında şehir dışına taşınmıştır. Bu nedenle sanayinin gideceği tek yer güney Marmara kalmıştır. Bandırma, Edremit ve Balıkesir'in bu fırsatı iyi değerlendirmesi gerekir.

Edremit'te ticari faaliyetlerin başlangıcı, çok eski dönemlere dayanmaktadır. Edremit, adli bir merkezdi. Yol ağının yoğunluğu, ticaret yolları üzerinde yer alması ve ulaşım kolaylığı Edremit'te ticari hayatın büyük gelişme göstermesini sağlamıştır. Çalışma alanında ikincil konut kullanımının yaygınlaşması, turizme bağlı olarak artan hareketlilik, ticari işyerlerinin sayısının hızla artmasına neden olmuştur. Dolayısıyla şehirde ticaretle uğraşanların sayıları da artmaktadır.

Şehrin geleneksel ticari merkezini Yukarı Çarşı olarak adlandırılan alan oluşturmaktaydı. Günümüzde Edremit şehrinde merkezi iş alanı (MİA) Cumhuriyet Meydanı ve bu meydandan ışınlar halinde çevreye doğru uzanan caddeler üzerinde toplanmıştır. Şehirde gelişen başka bir ticaret tipi de pazar ve hallerdir. Şehirlerde büyük ve küçük ölçekli çeşitli pazarlar kurulmaktadır. Bölgenin en büyük pazarı çarşamba günleri kurulmaktadır. Çarşamba Pazarı'na Burhaniye, Havran ve Kalkım'dan yoğun ilgi gösterilmektedir. Pazarlar bir yandan hizmet sunarken, bir yandan da sorun üretmektedirler. 2017 yılı itibariyle şehre kapalı pazar yeri yapımı düşünülmektedir.

Şehirdeki başka bir ticaret alanı sebze-meyve hali çevresinde oluşmuştur. Fakat bu toptancı hali daha çok kışın faal durumdadır. Köylüler, Sıtkı Paşa Caddesi'nde askeri gazino civarında ürettikleri doğal ürünleri kasalarda kaldırım üzerinde satmaktadırlar. Bu görüntü kirliliğinin önüne geçmek için köylünün ve çiftçinin doğal ürünlerini pazarlayacağı köylü pazarları oluşturmak oldukça yerinde bir karar olacaktır.

Edremit şehrinde ticari faaliyetlere genellikle küçük esnaf işyerleri hâkimdir. Genel hizmetler ve perakende ticaret hizmetleri açısından şehir geniş sayılabilecek bir alana hitap etmektedir.

Edremit şehri tarih boyunca önemli yollar üzerinde yer aldığı için her zaman önemini korumuştur. Uygun ulaşım koşulları sayesinde şehirde ticaret ve turizm gelişme göstermiştir. Edremit'te kooperatif, dolmuş taksi ve belediye otobüslerinin oluşturduğu toplu taşıma sisteminde toplam 232 taşıt hizmet vermektedir. Şehri içi

ulaşımının önemli aktörlerinden biri de ticari taksilerdir. Şehirdeki dolmuş taksilerin artmasıyla duraklardaki taksi sayısı azalmıştır.

Şehir içi trafiğin Şehir hayatı üzerinde etkisi kuşkusuz çok önemlidir. Edremit Şehrinde trafiğin en yoğun olduğu caddeler Hürriyet, ayıi, Kurşunlu ile Azerbeycan, Yılmaz Akpınar ve Adnan Menderes bulvarlarıdır. Şehrin her yönünden gelen yolların merkezde toplanması, artan nüfus, araç sayısı, ticari yoğunluk ve Şehirsel fonksiyonların belli alanlarda yoğunlaşması Şehir içi ulaşım sistemlerinde yetersizliğe yol açmaktadır. Ayrıca Şehirde işyeri sahiplerinin araçlarını işyerleri önüne park etmeleri, hatalı kavşak, U dönüşü uygulamaları ve yayalar için alt-üst geçitlerin azlığı Şehirde trafiği problemlili hale getiren diğer nedenlerdir. Özellikle yaz aylarında ana caddeler üzerindeki parkomat uygulaması ile ana arterler tıkanmakta ve yaz aylarında trafik işlemez hale gelmektedir.

Günümüz modern Şehirleri ulaşım politikalarına ihtiyaç duymaktadır. Şehir içi trafik probleminin çözümü için tek yön düzenlemesi, minibüs ve otobüs güzergâhlarının belirlenmesi, trafiğe kapatılan yollar, trafik levhalarının uygun yerlere yerleştirilmesi, katlı otoparkların yapılması, otoparklara park etmenin zorunlu hale getirilmesi ve bazı beşeri faaliyetlerin Şehir dışına taşınması faydalı olacaktır.

Ayrıca Edremit Şehrinde Şehir içi trafiğin yükünü hafifletmek için İnönü Caddesi'nin çıkış yeri olarak belirlenmesi ve Ülkü yolu ile Işık yolunun daha kullanışlı hale getirilerek, Akçay'a gidecek araçların Menderes Bulvarı üzerinde yoğunluk yapması önlenmelidir

Edremit'in önemi İzmir-Çanakkale Şehirlerarası karayolunun etkisiyle daha da artmıştır. İzmir-Çanakkale karayolu, Edremit Şehrine güneyden girer ve batıya doğru ilerleyerek Şehri terk eder. Böylece Şehir içi trafiği oldukça rahatlatmaktadır. Edremit'ten günün her saatinden yurdun her tarafına ulaşım imkânı mevcuttur.

Şehrin uzak çevresiyle olan ilişkisini belirlemek için devlet yolları üzerindeki trafik hacim haritalarına bakmak yerinde olacaktır. Edremit ilçesi çevresindeki devlet yollarının en yoğun taşıt trafiğine sahne olan dilimi, Edremit-Ayvalık-Altınova arasındır. Özellikle yazın turizmin hareketlenmesiyle anayol bağlantılarına aşırı bir yük binmektedir. Bu güzergâhta turizmin aksamaması için yollara gereken özen gösterilmelidir.

Şehirler komşu ilçelerle güçlü ulaşım bağları kurabilmektedirler. anakkale'nin Yenice, Ezine, Ayvacık ilçelerinde böyle bir durum söz konusudur. Bazen yerleşmelerin Şehir ile sıkı ulaşım ağı sadece belli günlerde yoğunlaşmaktadır. Agonya olarak bilinen Kalkım ve Hamdibey beldelerinde oturanlar Edremit'te kurulan arşamba Pazarı için Şehre hem mal getirmekte, hem

de ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Betonlaşmanın hızla artış gösterdiği Edremit'i bu bölge beslemektedir. Burhaniye ve Havran'a yarım saatte minibüs bulunmaktadır. Yaz ve kışa göre sefer saatleri, sayıları ve taşınan yolcu sayıları değişmektedir. Özellikle okulların açık olduğu zamanlar ve turizm mevsiminde ciddi farklar görülmektedir. Edremit- Burhaniye-Gömeç- Ayvalık ve Edremit- Havran arası yolcu taşıma kapasitesi bakımından en yoğun hatlardır. Edremit'in önemli ulaşım elemanlarından olan Şehirlerarası Otobüs Terminali'nin Şehir ve çevresi için yeterli olduğu söylenebilir. Günlük sefer sayıları mevsimlere göre değişmektedir. Özellikle turizmin yazın canlandığı Şehirde sefer sayıları 2-3 kar artmaktadır. Edremit Otogarı günümüzde Şehir içinde kalmıştır. İlerde doğabilecek problemleri önlemek adına Şehir dışına taşınması yerinde bir karar olacaktır.

Kuzey Marmara Otoyolu'nun hizmete açılmasıyla Edremit, Akçay, Altınoluk, Burhaniye, Ayvalık gibi turizm cennetleri bu gelişmeden olumlu etkileneceklerdir. Edremit için umutla bakılan sektörlerden biri, havayolu ulaşımıdır. Havaalanının geliştirilmesi ve uluslararası hava trafiğine açılması Şehir için oldukça önemlidir. Balıkesir niversitesi bünyesinde havacılık bölümlerinin açılması Şehir ve havalimanı için olumlu bir gelişme olacaktır.

Şehir hayatı kişilerde yoğun strese neden olmaktadır. Tatil zamanlarında insanlar deniz kıyıları, kaplıcalar, eko-turizm alanlarında bu stresi atmak isterler. İşte Edremit Şehri sahip olduğu doğal güzellikleri nedeniyle bu anlamda hep bir çekim merkezi olmuştur. Bunun yanında Şehir ve yakın çevresindeki antik kent, sit alanları, çeşmeler, tarihi yapılar, ren yerleri, müzeler gibi önemli kültürel çekiciliklere de sahiptir.

Edremit konumu itibariyle doğa ve deniz turizmine uygun bir yerleşmedir. Edremit'te turizm aslında 1960-1970'li yıllarda başlamış, 1980-1990'lı yıllarda gelişimine devam etmiştir. İlçede turizm genelde deniz turizmi Şeklinde yapılmaktadır. Edremit'te turizm faaliyetleri genelde kıyı turizmi Şeklindedir. Akçay ve Altınoluk ülkenin en önemli turistik destinasyonlarındanır.

Edremit bir yandan deniz-kum-güneş turizmi, bir yandan da termal turizm, eko turizm vb. Şekillerde hizmet vermektedir. Kaz Dağları önemli bir eko-turizm merkezidir. Çeşitli aktivitelere ev sahipliği yapan Kaz Dağları son yıllarda yakın çevresinden –zellikle İstanbul- kısa tatilleri değerlendirmek için gelen yerli turistleri ağırlamaktadır.

Edremit ilçesinin en önemli zenginliklerinden biri de termal kaynaklardır. Gre Beldesindeki Gre Termal Turistik Tesisleri, turizm merkezi ilan edilmiştir.

Derman Kaplıcaları, daha çok yerli halka hizmet vermektedir. Şehrin güneyindeki Entur ve Adramis Termal Tesisleri, şehir merkezinde bulunan en kaliteli otellerdir. Şahinderesi Kanyonu şehrin oksijen deposudur. Şehirdeki bu kanyon sağlık turizmi açısından önemli bir potansiyel oluşturmaktadır.

Edremit, birden fazla kültürü bünyesinde toplamayı başarmış nadir yerleşmelerden biridir. Uzun yıllar birlikte yaşayan Türk ve Rum halkı, zamanla birbirlerinden etkilenerak kültür alışverişinde bulunmuşlardır. Tarihi çok eskilere dayanan şehirde, pek çok eski yapıya rastlamak mümkündür. Bu yapıların toplu halde bulunduğu Gaziilyas, Hacituğrul ve Tuzcumurat mahallelerinin bir bölümü tarihi sit alanı olarak tespit edilmiştir. Birçoğu Rum evi olan bu binalar bugün Edremit'in merkezinde bulunmaktadır. Edremit şehrindeki bu evlerin kent kimliği için oldukça önemli olduğu bilinmektedir. Geleneksel Edremit evlerinin koruma altına alınarak restore edilmeleri kültür turizm açısından oldukça önemlidir.

Şehir ve yakın çevresindeki otellerin coğrafi dağılışına bakıldığında erişebilirliğin önemli bir faktör olduğu görülmektedir. Şehir merkezinde çok fazla otel bulunmamaktadır. Bostancı Köyü yakınlarında havaalanı yolu üzerinde yer alan Adramis ve Entur Termal otellerinde termal kaynaklara yakınlık yer seçiminde etken olmuştur. Güre Saruhan Termal, Güre Termal Resort, Afrodit Termal, Rezone Health&Oxygen, Adramis Termal, Hattuşa Astyra Thermal Resort &Spa otellerinde de aynı faktör etkindir. Altınoluk ve Akçay'daki otellerde ise kıyıya yakınlık belirleyici faktör olmuştur.

Edremit'te başlıca turizm sorunları; turizm sezonunun çok kısa sürmesi, altyapı sorunları, görüntü ve ses kirliliği, yetersiz veya niteliksiz konaklama, eğlence, yeme-içme tesisleri ve ikincil konutların çok fazla olmasıdır. Bunun yanında havayolu ulaşımının kısıtlı olması, şehre yönelik reklam ve tanıtımının az olması diğer önemli sorunlardır. Özellikle kaplıcalar ile Kaz Dağlarının tanıtımının iyi yapılamaması şehir için ciddi bir kayıptır.

Edremit'te turizm adına öncelikle yapılması gereken, altyapı sorunlarının çözüme kavuşturulmasıdır. Şehirdeki turistik kaynakları işletmek için özel sektörün desteği sağlanmalı, yerli halkın turizm bilinci ve işletmelerde çalışan personelin eğitim düzeyi artırılmalıdır. Turistlere yönelik aktiviteler çeşitlendirilmeli ve yakın destinasyonlarla işbirliğine gidilmelidir. Böylece turistlerin boş zamanlarını değerlendirerek tatillerini dolu dolu geçirmeleri sağlanacaktır. Konaklama tesislerinin az olması ve 5 yıldızlı otellerin olmayışı şehirdeki turizmin çekiciliğini azaltan diğer bir faktördür. Bu konuda gerekli önlemlerin alınması turizm arz-talep ilişkisi

açısından önemlidir. Turizmin gelişmesi için turizm faaliyetlerinin orman ve zeytin alanlarını yok ederek büyümesinin acilen önlenmesi, yörenin broşürlerle ve e-map haritalarla tanıtımı, Edremit zeytinyağının turizmde tanıtılması, zeytinyağı müzelerinin kurulması, ikinci konutların ulusal ve uluslararası piyasada kiralanması oldukça önem arz etmektedir. Ayrıca atılacak bütün adımlarda yerel halkın desteği alınarak hareket edilmelidir.

Termal turizm yıl boyunca devam eden turizm çeşididir. Bu nedenle iç turizm için oldukça önemli ve gelir sağlayacak bir turizm çeşididir. Türkiye gün geçtikçe yaşanan Avrupa'ya komşu olmasını bir avantaja dönüştürerek seyahat etmeyi seven Avrupalıları bu alanlara rahatlıkla çekebilir. Şehrin güneyinde havaalanına giden yol güzergâhının termal turizme hitap edecek şekilde tasarlanmasının şehre büyük fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Altınoluk ve Güre'de balıkçı barınakları bulunmaktadır. Buralarda yapılacak düzenlemelerle yat limanı olarak kullanılmasının önü açılabilir. Turizm potansiyelinin yüksek olduğu Edremit'te denizi kirletmemek için arıtma tesisleri yaptırma çalışmaları mevcuttur. Fakat yeterli değildir.

Yerli turistlerin gözbebeği olan Edremit'te turizm mevsiminde nüfus neredeyse iki katına çıkmaktadır. Yaz aylarında şehir içi nüfus ve araç sayısı aşırı artmakta; yollar yetersiz kalmaktadır. Gebze-Orhangazi-İzmir Otoyolu'nun tamamlanmasıyla Edremit'e ve körfeze ulaşım daha kolay olacaktır. Bursa-Bandırma-Balıkesir hızlı tren bağlantısının sağlanması ile daha fazla turist çekilebilecektir. Uluslararası turizm ve havayolu ulaşımı birbiriyle bağlantılıdır. Türkiye'de dış turizm havayolu ulaşımı ile ilerlemektedir. Bu nedenle Koca Seyit Havaalanı'nın yurtdışı uçuş kapasitesi artırılmalıdır.

Şehirdeki doğal zenginliklerin gelecek nesillere aktarılması için denetimin çok sıkı tutulması gerekmektedir. Kaz Dağları'nın "Dünya Miras Listesi'ne" alınması için çaba sarf edilmelidir. Edremit şehrinde yeterli olan turistik kaynakların doğru bir planla ve sürdürülebilir bir anlayışla gelecek kuşaklara aktarılma fikri ön planda olmalıdır. Edremit'ten her yönüyle marka olmuş bir turizm şehri yaratılabilir. Bu anlamda derin bir geçmişi ve muhteşem bir doğayı barındıran Edremit şehri ülke turizmi için önemli bir itici güç olabilir.

Bazı şehirlerin kurulup gelişmesinde etkili olan tarım zaman içinde bu şehirlerin diğer fonksiyonlarını da etkileyerek önemini devam ettirmektedir. Edremit şehri bu anlamda verimli tarım alanları nedeniyle hiçbir zaman önemini yitirmemiştir. Tarım, Edremit şehri için hep bir gelir kaynağı olmuştur. Sahaya ekonomik anlamda damgasını vuran zeytindir.

Tarımsal potansiyeli yüksek olan Edremit'in bu potansiyelini tam anlamıyla değerlendiremediği görülmektedir. Bunun için jeotermal kaynakların seracılıkta daha fazla kullanılması, çiçek seracılığına önem verilmesi ve Kaz Dağı balının tanıtılması ilk akla gelenlerdir. Bunun yanında organik köylü pazarlarının oluşturulması, balık halinin kurulması, zeytinciler halinin oluşturularak üretici ile tüketicinin doğrudan buluşmasının sağlanması, tarım ürünlerinin tanıtımı için hasat şenliklerinin zenginleştirilmesi ve Kaz Dağları'nda yetişen endemik bitkilerinin korunması gibi tedbirler alınabilir.

Geçmişten beri ekonomisi zeytin tarımına dayanan Edremit son yıllarda turizmin gelişmesiyle ciddi yara almıştır. Edremit'te kıyıdaکی zeytinlikler turizm lehine giderek yok edilmektedir. Kıyı kuşağındaki turizm etkinlikleri sebebiyle yerleşim alanları da tarım alanları aleyhine gelişme göstermektedir. Bu alanlar ikincil konut alanı olarak kullanılmaktadır. Bu durum için acil önlem alınmalıdır. Zeytin ve turizm kavgasında hangisinin galip geleceğinin hesaplanması yerine sahada ikisinin işbirliğini sağlayacak uygulamalara ihtiyaç vardır. Örneğin tarımsal turizm bölgeye adapte edilebilir. Turizm sektöründeki yeme-içme aktiviteleri tarımsal sektörden elde edilir. Turizm mevsiminde yöre nüfusu neredeyse 2-3 katına çıkmaktadır. Yöredeki kadınlar ekmek, peynir, konserve, süt vb. tarımsal ürünler ile el sanatları üretip turistlere satarak üretime katılabilirler. Turistik faaliyetlerin olduğu alanlardaki kıraç tarım toprakları kamping ve rekreasyon faaliyet alanı şeklinde turizme açılarak toprağın değerlendirilmesi sağlanabilir.

Sağlık hizmetlerinin en iyi şekilde verildiği yerler şüphesiz şehirlerdir. Şehirler sadece merkeze değil kendisine bağlı veya yakın olan köy ve diğer kırsal alanlara da hizmet götürmektedir. Sağlık hizmetleri iyi gelişmiş bir şehir, geniş bir alanı etki sahası içerisine alabilmektedir. Edremit'te sağlık hizmetleri ana sağlık merkezleri ve hastaneler ölçeğinde verilmektedir. Edremit, yatak kapasitesi ve doktor sayısı açısından il merkezi ve Bandırma'dan sonra üçüncü sırada gelmektedir. Bunun yanında Edremit, körfez bölgesinde yatak kapasitesi en fazla olan yerleşmedir. Doktor sayısı ölçeğinde bakıldığında körfez bölgesinde bulunan Ayvalık, Burhaniye, Gömeç ve Havran'daki doktor sayıları toplandığında ancak Edremit'teki toplam doktor sayısına denk gelmektedir. Balıkesir merkez dışında en fazla ameliyat Edremit Devlet Hastanesi'nde yapılmaktadır. Bu durum Edremit'in körfez bölgesi için önemini ortaya koymaktadır. Edremit dış hekimi sayısı bakımından önemli bir yerleşmedir. Nitekim Balıkesir ilinde dış hekimi sayısı açısından merkezden sonra Edremit ikinci sırada gelmektedir.

Hastanelerin karayolu güzergâhları üzerinde olması hasta nakli, erişebilirlik vb. faktörler nedeniyle önemlidir. Şehirde Aile Sağlığı Merkezleri farklı mahallelerde bulunmaktadır. Edremit Devlet Hastanesi geniş bir kitleye hizmet vermektedir. Edremit şehrinde bütün yükü taşıyan sağlık kuruluşu Edremit Devlet Hastanesi'dir. Uzman başına düşen poliklinik sayısının çokluğu bunu göstermektedir. Edremit şehrinde hastanelere giriş yapan hastaların nüfusa kayıtlı oldukları yerleşmeler ve sevk durumları şehrin sağlık hizmetleri etki sahası hakkında bilgi veren önemli verilerdir. Edremit'teki hastanelere başvuran hastaların öncelikle Edremit nüfusuna kayıtlı olduğu görülmektedir. İkinci sırada Balıkesir gelmektedir. İliden ilçeye olan bu akış garip görülse de bunun nedeni yazlıkçıların turizm mevsiminde Edremit'teki ikinci konutlarına gelip tatillerini burada geçirmelerinden kaynaklanmaktadır. Bunları Havran, Burhaniye, Yenice, Ayvacık, Ayvalık, Gömeç ve İvrindi takip etmektedir. Bu şehirler daha önce de belirtildiği gibi Edremit sağlık alanının etkisi altında olan yerleşmelerdir. İstanbul ve Ankara kökenli nüfusun fazla olması da Edremit'in bir turizm merkezi olmasından kaynaklanmaktadır. Ülkenin doğusundan Malazgirt, Muş, Kars ve Patnos nüfusuna kayıtlı kişilerin burada hastaneye giriş yapmaları Edremit'in göç alan bir şehir olduğunu göstermektedir. Edremit'ten daha çok İzmir'e hasta sevkinin yapıldığı görülmektedir. Bu durum Edremit'in İzmir Sağlık Üst Bölgesi'nin etki alanında olduğunu göstermektedir.

Edremit turizm bölgesi olduğu için yazın nüfusu 2-3 misli artmaktadır. Bu dönemde Edremit'te sağlık sistemi çökme noktasına gelmektedir. Özellikle hasta nakil ve ulaşımda zorluklar yaşanmaktadır. Edremit deniz kenarı ve bir tatil yörenesi olduğu için emekli ve yaşlı nüfusun bölgede yerleşmiş olmasından dolayı kronik rahatsızlıklarına sıkça rastlanmaktadır. Edremit Körfezi'nde solunum sistemi hastalıklarında uzmanlaşmış bir hastanenin açılması bir yandan sağlık sorununa çözüm üretirken, bir yandan da bölgenin sağlık turizmi potansiyelini olumlu yönde etkileyecektir. Edremit şehrinde sağlık alanındaki sorunlara çözüm bulmak için bir dizi çalışmalar yürütülmektedir: İlçe, körfez bölgesinin merkezidir. O zaman burada bir bölge hastanesinin kurulması çok yerinde bir karar olacaktır.

Askeri nüfus şehirlerin ekonomik ve morfolojik özellikleri üzerinde etkilidir. Edremit'te askeri nüfus şehrin sosyo-ekonomik yapısını canlandırması adına önemlidir. Çünkü bu nüfus tüketici nüfustur. Şehirlerdeki askeri alanlar aynı zamanda yeşil alan olma işlevine sahiptir. Bu açıdan bakıldığında 19.Motorlu Piyade Tugay Komutanlığı Edremit'te yeşil alanların en büyüğü ve yoğun olduğu alandır. Askeri fonksiyon şehrin bu yöne doğru gelişimini engellemiştir.

Şehirler hem suçu hem suçluyu barındıran mekânlardır. Şehirde en sık görülen hırsızlık türünün evden hırsızlık olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla açıktan hırsızlık, bisiklet ve motosiklet hırsızlığı, dolandırıcılık, işyeri ve kurumdan hırsızlık suçları takip etmektedir. En seyrek yaşanan hırsızlık türü ise Suç Eşyasının Satın Alınması veya Kabul Edilmesi suçudur

Edremit şehirde hırsızlık suçu bazı mahallelerde yoğun yaşanmaktadır. Evde hırsızlık suçunun yarısından fazlası Cennetayağı, Tuzcumurat, Hekimzade, Hamidiye, Gazicelal, Gaziilyas mahallelerinde meydana gelmiştir. Bu mahalleler Edremit'in en yoğun nüfuslu mahalleleridir. Bu mahalleler şehrin varlıklı ailelerinin ve ticari iş yerlerinin bulunduğu yerlerdir. Sosyal kontrolün eksik olduğu bu alanlar suçlar için uygun zemin hazırlar. Dolayısıyla imkân faktörü bu suçun işlenmesinde etkili olmuştur.

Şehirde işyerinden ve kurumlardan hırsızlık olayında ilk sırada Soğanyemez, Camivasat ve Hamidiye mahalleleri gelmektedir. Bu durumun mahallelere göre değişen farklı sebepleri vardır. Soğanyemez resmi kurumların en fazla olan olduğu mahalledir. Hamidiye Mahallesi küçük sanayi sitesinin bulunduğu mahalledir. Camivasat Mahallesi ise şehirde işyerlerinin çoğunlukta olduğu mahalledir. Edremit şehirde ulaşımda en fazla kullanılan araçlardan biri bisiklet ve motosikletlerdir. Hemen her evde bulunan bu araçlar hırsızların gözdesi haline gelmektedir.

Güvenlik sisteminin diğer bir elemanı itfaiye hizmetleridir. Edremit İtfaiye Müdürlüğü Maşat Caddesi üzerinde yani merkezi bir konumda bulunmaktadır. Personel ve ekipman sıkıntısı bulunmamaktadır.

Şehirlerde yangın anında itfaiye teşkilatını etkileyen önemli bir faktör şehrin cadde-sokak sistemidir. Çıkmaz sokaklar, yanlış park eden araçlar ve sokakların dar olması yangına müdahalede ekipleri zorlamaktadır. Eski yapıların varlığı ayrı bir risk faktörü ortaya çıkarmaktadır. Bütün bunların yanında yeni binalarda yangın merdivenlerinin olması, kışın itfaiye araçlarında bulunan suyun donması üzerine araçlara jeotermal su aktarılması ekiplerin işini kolaylaştıran olumlu gelişmelerdir.

Edremit şehri dördüncü kademe merkezi konumundadır. 4. kademe merkezleri "Alt Bölge Merkezleri" olarak tanımlanmaktadır. Gelişmiş bir ilçe merkezi olan Edremit, Burhaniye ve Havran 3. kademelerini doğrudan etkilemekte ve Çanakkale'nin Ayvacık 3. kademe merkezine de bu il merkezi ile birlikte hizmet sunmaktadır.

Edremit ve çevresinde su kaynaklarının önemli kirleticileri turizm sektörü, zeytinyağı sektörü ve evsel atıklardır. Edremit'in kırsal kesimlerinde zeytin karasuları derelere ve kanalizasyonlara deşarj edilmektedir. Direk deşarjlar akarsu yataklarının ve deniz sularının kirlenmesine neden olmaktadır.

Edremit şehrinde toplanan katı atık miktarının yazın aylarında daha fazla olduğu görölmektedir. Toplanan katı atık kompozisyonuna bakıldığında ilk sırada organik atıklar bulunmakta bunu kül, plastik ve kağıt atıklar takip etmektedir. Edremit'te evsel ve tıbbi atıklar için transfer işleminin olmadığı gözlenmiştir. Atık yönetiminde toplama ve taşıma işlemleri ile özel şirketler ilgilenmektedir. Bertaraf işlemleri ise belediyeler tarafından yürütölmektedir.

Edremit'te çöpler vahşi depolama yöntemiyle depolanmaktadır. Bu alanlarda zararlı katı atıklar toprağa geçmekte ve buradan da yer altı sularına sızmaktadır. Lodoslu havalarda hoş olmayan kokular ile kağıt ve poşetler çevreye yayılmaktadır. Ayrıca zararlı bileşen bulunduran katı atıklar atıldıkları alanlarda bitki varlığını tehdit etmektedir. Dolayısıyla şehirde düzenli katı atık depolama alanına ihtiyaç vardır.

Bugün şehirde elektrik konusunda herhangi bir sıkıntı yaşanmamaktadır. Kullanılan elektriğin sektörel dağılımda meskenler ilk sırada bulunmaktadır. Ticarethanelerde kullanılan elektrik ikinci sırayı almaktadır. Tatil bölgesi olan Edremit'te meskenler -özellikle yazlık konutlar- çoğunluktadır. Sıcaklıklarla baş etmek için klima çok fazla kullanılmaktadır. Şehirde damacana su kullanan mahalleler yoktur. Şehrin içme suyu yeterlidir.

Şehrin altyapı hizmetleri yazın turizm nedeniyle yaşanan nüfus hareketliliğini kaldıramamaktadır. Sürdürülebilir şehir yaşamı uygun altyapı şartları gerektirir. Bu nedenle Edremit şehrinde yaşanan altyapı sorunlarının çözümü için mevcut çabaya ivme kazandırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- ACAR, D. (2005). Bursa'da Şehirleşmenin Yağış ve Sıcaklık Üzerine Etkisi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- AKARSLAN, M. (1996). Milli Mücadele Döneminde Kamuoyunun ve Hey'et-i Merkeziye Karar Defteri. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi, Cilt: 05, Sayı: 17.*
- AKBULUT, G. (2010). *Siyasi Coğrafya Açısından Türkiye'de Demiryolu Ulaşımı.* Ankara: Anı Yayıncılık.
- AKDENİZ, Y. KIRMAN, T. ve GÜMÜŞAY, M.Ü. (2013). Edremit Körfezi Kıyı Bilgi Sistemi. TMMOB Coğrafi Bilgi Sistemleri Kongresi.11-13 Kasım, Ankara.
- AKDEMİR, İ. O. ve İNCİLİ, Ö.F. (2014). Coğrafi Ortam ve Kent Fizyolojisi İlişkileri: XIX.Yüzyıl Kilis Örneği. *Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı: 29, Sayfa: 220-247.*
- AKINCI, İ. E. (2005). *Demirci Akıncıları,* İzmir: Alternatif Matbaa.
- AKIN, N. (2001). *Balkanlar'da Osmanlı Dönemi Konutları,* İstanbul.
- AKMAN, Y., KETENOĞLU, O., EVREN, H., KURT, L., DÜZENLİ, S., (2000), Çevre Kirliliği, Çevre Biyolojisi, Ankara: Palme Yayıncılık.
- AKKILIÇ, M.E, (2002). Turizm Pazarlaması İle Oluşan Faydaların Tespiti ve Bu Faydaların Turizm Aracı Kuruluşlarının Reklam Faaliyetlerine Yansıtılmasının Önemi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Malatya.
- AKKILIÇ, M. E., ve GÜNAL, A. M.(2007). Edremit Körfezi'nde Turizm Problemleri ve Çözüm Önerileri Üzerine Bir Araştırma. Selçuklu Üniversitesi, *Karaman İ.İ.B.F. Dergisi, Sayı:12,Sayfa:121-127.*
- AKKUŞ, T.(2007). *1845 Yılında Edremit'in Demografik Yapısı.* (Ed.B.Özdemir ve Z.G.Yağcı), İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- AKTUNA, Z., YALÇIN, T., DİLAVER, A., SAFA, M. ve SAĞNAK, C.(2008). Edremit Havzası Yeraltı sularının İncelenmesi ve Yönetimi Proje Çalışmaları. T.C.Çevre ve Orman Bakanlığı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Teknik Araştırma ve Kalite Kontrol Dairesi Başkanlığı. *III.Hidrolojide izotop Teknikleri Sempozyumu,* İstanbul.
- AKURGAL, E. (1980). Anadolu Tarihinin Oluşmasında Jeomorfolojik Özelliklerin Rolü. Web:www.journals.istanbul.edu.tr'de 06.02.2015 tarihinde alınmıştır.
- AKPINARLI, K. K. (2009). *Balıkesir Şehir ve Belediye Tarihi,* Balıkesir: Kent Arşivi Yayınları, No:1.
- AKYOL,T.,ASLAN,A., ve YÜKSEL,B.(2011). Jeotermal Bölgesel Isıtma Sistemlerinin Enerji Analizlerinde Tesisat Hataları Nedeniyle Yaşanan Debi Ölçüm Sorunları. *Jeotermal Enerji Semineri,X.Ulusal Tesisat Mühendisliği Kongresi,* İzmir.
- ARIKAN, Z. (2006). Midilli-İstanbul Arasındaki Zeytinyağı Ticareti. Web: <http://dergiler.ankara.edu.tr>'de 02.03.2015 tarihinde alınmıştır.

- ALAEDDİNOĞLU, F. (2003). Batman Şehri Fonksiyonel Özellikleri ve Başlıca Sorunları. *Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı: 24, Sayfa: 19-41.*
- ALAEDDİNOĞLU, F., TOROĞLU, E. ve ELİBÜYÜK, M. (2007). Gevaş Kasabası ve Fonksiyonları. *Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı:15.*
- ALBAYRAK, A. S. (2005). Türkiye’de İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Düzeylerinin Çok Değişkenli İstatistik Yöntemlerle İncelenmesi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 1.*
- ALBATAN, Ö. (2014). Kamu Servislerinin Kentlerde Mekânsal Sunumu Üzerine Kuramsal-Kavramsal Çerçeveler. *Ortaoğu Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Dergisi, Cilt: 31, Sayı: 1, Sayfa: 195-214.*
- ALGAN, Ü. (1995). Türkiye’de Turizm Sektörü ve Turizm Sektörü İle İlgili Projeksiyonlar. *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 3, Sayı: 3, Sayfa: 83-95.*
- ALİAĞAOĞLU, A. (2003). Afyonkarahisar Şehir Coğrafyası. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Ankara.
- ALİAĞAOĞLU, A. (2008). Sosyo-ekonomik Miras Turizmi ve Türkiye’den Örnekler. Web: <http://dergiler.ankara.edu.tr>’de 19.10.2015 tarihinde alınmıştır.
- ALİAĞAOĞLU, A. (2007). Lakap ve Logolarda Türkiye Şehirleri: Anlamaların Coğrafyası: *Doğu Coğrafya Dergisi, Cilt:12,Sayı:17.*
- ALİAĞAOĞLU, A. ve UĞUR, A. (2010). *Şehir Coğrafyası*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Limited Şirketi.
- ALİAĞAOĞLU, A. ve UĞUR, A. (2013). *Şehir Coğrafyası*, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Limited Şirketi.
- ALİAĞAOĞLU, A. (2015). *Balıkesir’de Şehirleşme ve Şehirsiz Nüfusun Dağılım Düzeni. Sayfa: 339-355.* Coğrafyaya Adanmış Bir Ömür: Prof. Dr. Hayati DOĞANAY (Editörler: S. Zaman ve O.Coşkun), Ankara: Pegem Yayıncılık.
- ANA BRİTANNİCA III. (1988). Balıkesir. İstanbul: Ana Yayıncılık.
- ANA BRİTANNİCA XI. (1988). Balıkesir. İstanbul: Ana Yayıncılık.
- Antandros . (2014). Balıkesir: İl Kültür Turizm Müdürlüğü Yayını.
- ARDEL, A., KURTER, A. ve DÖNMEZ, Y. (1969). *Klimatoloji Tatbikatı*, İstanbul: Taş Matbaası.
- ARDOS, M. (1995). *Türkiye Ovalarının Jeomorfolojisi*, İstanbul (2.Baskı): Çağatay Kitapevi.
- ARDOS, M. (1985). Jeomorfoloji Açısından Türkiye Ovalarının Oluşumları ve Gelişimleri. *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi, Sayı: 1, Sayfa: 111-126.*
- ARI, Y. (2005). Amerikan Kültürel Coğrafyasında Peyzaj Kavramı, *Doğu Coğrafya Dergisi, Sayı: 13, Sayfa: 318.*
- ARI, Y. ve SOYKAN, A. (2006). Kazdağı Milli Parkında Kültürel Ekoloji ve Doğa Koruma, *Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 44, Sayfa: 11-32.*

- ARINÇ, K. (2000). Ulaşım Coğrafyası Bakımından Bir İnceleme: Rahva Düzlüğü ve Çevresi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı: 3, Sayfa: 25-46.
- ARIKAN, Z. (2002). Gömeç ve Çevresinin Tarihi Gelişimi. *Tarihin Kucağında Gömeç Sempozyumu: 26-27 Ekim 2001, Gömeç-Balıkesir*.
- ARIKAN, Z. (2006). Midilli-İstanbul Arasında Zetinyağı Ticareti. Web: dergiler.ankara.edu.tr/18/36/30.pdf de 04.01.2015 tarihinde alınmıştır.
- ARU, K. A. (1998). *Türk Kenti: Türk Kent Dokularının İncelenmesine ve Bugünkü Koşullar İçinde Değerlendirilmesine İlişkin Yönetim Araştırması*. İstanbul: Yapı-Endüstri Merkezi.
- ARTUNER, İ. (1982). Edremit İmar Planı İzah Raporu.
- ARSLAN, S. (2008). *Balkan Savaşları Sonrası Rumeli'den Türk Göçmenleri ve Osmanlı Devleti'nde İskânları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- ARSLAN, Y. (2005). Erdek ve Çevresinin Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi. *Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 13.
- ARSLAN, S. , DARICA, M. ve KARAHAN, Ç. (2001). Türkiye'nin Jeotermal Enerji Potansiyeli. Web: mmo.org.tr adresinden 01.03.2016 tarihinde alınmıştır
- ASLAN, A. (2008). Türkiye'de Ekonomik Büyüme ve Turizm İlişkisi Üzerine Ekonometrik Analiz. Web: <https://mpru.ub.uni-muench.de> de 22.10.2015 tarihinde alınmıştır.
- ATASOY, A. (2011). Şehir Coğrafyası Açısından Karakoçan. Mustafa Kemal Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 16, Sayfa: 159-183.
- ATALAY, İ., SEZER, L. İ., TEMUÇİN, E., IŞIK, Ş., ve MUTLUER, M. (1990). Ege Bölgesinde Toprak Oluşumunu Etkileyen Faktörler. *Ege Coğrafya Dergisi*, Sayı: 5, Sayfa: 33-43.
- ATALAY, İ. (2001). Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya (3.Baskı). İzmir: Meta Yayıncılık.
- ATAKAN, F. (2005). Hicrî 1311-1312 Tarihli Edremit Şerhiye Sicili. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Türk Tarihi Anabilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, İstanbul.
- ATAMER, C. (1990). *Edremit Sağlık Kuruluşlarının Dünü ve Bugünü*, Balıkesir: Kent Arşivi.
- ATKINSON, R. A., HAUSKEN, T., LİNSENMEYER, J., MALLETT, W., ve THORNETT, R. (1995). The Technological Reshaping of Metropolitan America. Web: <http://ota.fas.org/reports/95> de 01.08.2015 tarihinde alınmıştır.
- AVCI, S. (1993). Türkiye'de Şehir ve Şehirli Nüfusun Dağılışı. *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı: 28, Sayfa: 249-269.
- AVCI, S. (2005). Ulaşım Coğrafyası Açısından Türkiye'nin Ulaşım Politikaları ve Coğrafi Sonuçları. *Ulusal Coğrafya Kongresi (Prof.Dr.İsmail Yalçınlar Anısına) Bildiri Kitabı 29-30 Eylül*, İstanbul.

- AVCIKURT, C. (2003). *Turizm Sosyolojisi: Genel ve Yapısal Yaklaşım*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- AYAS, T. (2015).1299 Numaralı Edremit Şer'iyeye Sicilinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Balıkesir.
- AYBAR, C.(1944).Türkiye'de Zeytincilik. *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı: 5-6, Sayfa: 153-165.
- AYHAN, A. (1999). *Balıkesir ve Çevresinde Yörükler, Çepniler ve Muhacirler, Balıkesir*. Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı Yayını.
- AYIŞIĞI, M. (2011). Milli Mücadele'de Edremit Üzerinde Bazı Belgeler. Uluslararası Kazdağı ve Edremit Sempozyumu (Editör: R. Efe, M. Öztürk, İ. Atalay.), Syf: 3008-308, İzmir: Beta Basım.
- BABÜR, M., ATALAY, F.İ., İLTER, İ., ERGÜN, T. ve BALCI, H. (1973). Cumhuriyetin 50. yılında karayollarımız. *Ankara: Bayındırlık Bakanlığı Karayolları Genel Müdürlüğü*.
- BACANLI, G. Ü. ve SAF, B. (2005). Kuraklık Belirleme Yöntemlerinin Antalya İli Örneğinde İncelenmesi. Web:www.ekutuphane.imo.11138'de 17.07.2014 tarihinde alınmıştır.
- BAKIRCI, M. (2013). Türkiye'nin Uluslararası Ulaşımında Demiryolu Sınır Kapılarının Yeri Ve Etkinliği, *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 28, Sayfa: 370-407.
- BALCIOĞLU, H. (1937). *Tarihte Edremit şehri*, Balıkesir: Vilayet Matbaası.
- Balıkesir Vilayeti. (1934). Genel Nüfus Sayımı. Cilt: 8, Neşriyat Sayısı:75.
- Balıkesir İl Kültür Yıllığı (1938). Edremit.
- Balıkesir İl Yıllığı (1967). Edremit.
- Balıkesir İl Yıllığı (1969). Edremit.
- Balıkesir İl Yıllığı (1973). Edremit, İstanbul: Dizerkonca Matbaası.
- Balıkesir Sanayi Odası'nın 22.08.1999 Tarih ve 1196 Sayılı Yazısı.
- Balıkesir İli Çevre Durum Raporu. (2000). İzmir: İletişim Hizmetleri ve Matbaacılık Ltd Şirketi.
- Balıkesir İli Çevre Durum Raporu. (2004). T.C. Balıkesir Valiliği, İl Çevre ve Orman Müdürlüğü.
- Balıkesir İli 2007 Yılı Değerlendirmesi. (2008). Balıkesir: Balıkesir Valiliği.
- Balıkesir İli Çevre Durum Raporu. (2012). Balıkesir: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü.
- Balıkesir İli Çevre Durum Raporu. (2013). Balıkesir: Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü.
- Balıkesir-Çanakkale Planlama Bölgesi Çevre Düzeni Planı (1/100.000) Araştırma Raporu. (2012). T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü (Cilt: 4), Ankara.

Balıkesir –Çanakkale Planlama Bölgesi Çevre Düzeni Planı (1/100.000) Araştırma Raporu, 2014. Web: www.csb.gov.tr/gm/mpgm/index.php’de 03.06.2015 tarihinde alınmıştır.

Balıkesir Turizm Çalıştayı, 2012.

Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2012.

Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2014.

Balıkesir Koca Seyit Havalimanı. (2013). Web: www.korfez.dhmi.gov’de 11.05.2013 tarihinde alınmıştır.

Balıkesir Orman İşletme Müdürlüğü, 2014.

Balıkesir-Çanakkale Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Raporu. (2015). T.C. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Mekânsal Planlama Genel Müdürlüğü, Ankara.

Balıkesir Üniversitesi, Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı, 2012-2013.

Balıkesir Doğa Turizmi Master Planı 2013-2023. (2013). T.C. Orman ve su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma Ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, 3. Bölge Müdürlüğü, Balıkesir Şube Müdürlüğü.

Balıkesir İli Yatırım Alanları Vizyon Raporu Değerlendirme ve Öngörüler. (2015). İstanbul: Merve Grafik.

BARKAN, Ö. L. (1942). Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskân Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I. İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler. Web: H:/17.06.2014/dokt%20tez%20konum/K/’de 04.02.2015 tarihinde alınmıştır.

BARKAN, Ö. L. (1953). Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi. *Türkiyat Mecmuası*, Cilt:10.

BAŞKAYA, A. T. (2012). XIX. Yüzyıl ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Karesi Sancağına Bağlı Edremit Kazasında Madencilik. *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı: 33, Sayfa:1-16.

BAŞIBÜYÜK, A. (2006). Demiryoluna Bağlı Olarak Kurulan Bir İlçe Merkezi: İliç. *Doğu Coğrafya Dergisi*, Cilt:11, Sayı: 15, Sayfa: 251-275.

BAŞEL, H. (2007). Türkiye’de Nüfus Hareketlerinin ve İç Göçün Nedenleri, *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, Sayı: 53, Sayfa: 516-542.

BAYKAL, F., ve KOÇMAN, A. (1983). Ege Bölgesi’nde Nüfusun Alansal Dağılışı ve Sorunları. *Ege Coğrafya Dergisi*, Sayı:1, Cilt:1, Sayfa: 100-107.

BAYKAN, E. (2007). Turizmin Yerel Kültür üzerindeki Etkilerinin Yöre Halkı Tarafından Algılanması, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Eğitimi Ana Bilim Dalı, Master Tezi, Ankara.

BAYKAL, D. ve ÇİMEN, H. (2015). Sürdürülebilir Turizm ve Ekoturizm Sertifikaları. (Editör: A. Uğur ve Ç. İsmail), *Doğu Karadeniz Bölgesi Sürdürülebilir Turizm Kongresi El Kitabı*, Gümüşhane, 10-21.

BAYKARA, T. (2000). Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I: Anadolu'nun İdari Taksimatı, Ankara: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü.

- BEAUJEU-GARNIER, J., CHABOT, G. (1967). *Urban Geography*, Newyork: John Wiley&Sons Inc.
- BEHAR, C. (1996). Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye'nin Nüfusu (1500-1927), Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Behramkale (1993). *Atlas Dergisi, Sayı: 7, Sayfa: 63*.
- BEKSAÇ, E. (2005). Tarihin Işığında Burhaniye. Web: <https://tr.scribd.co> de 20.01.2015 tarihinde alınmıştır.
- BEKSAÇ, E. ve BEKSAÇ, Ş. N. (2013). Çağların Kavşağında Edremit Körfezi ve Edremit. *2.Uluslararası Kazdağları ve Edremit Sempozyumu Bildiriler ve Özetler, Edremit-Balıkesir*.
- BERBER, E. (2002). Edremit'in Yunan İşgalinden Kurtuluşu ve Mütareke Dönemi. *Tarihin Kucağında Gömeç Sempozyumu: 26-27 Ekim 2001, Gömeç-Balıkesir*.
- BEKDEMİR, Ü. (2000). Giresun Kent Coğrafyası. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- BELİCELİ, A ÇONAL, A., ve ÇOBAN, F. (2005). Balıkesir Bölgesi'nin Deprem Riski ve Depremsellik Açısından İncelenmesi. *Deprem Sempozyumu, Kocaeli*.
- BEZİRGAN, M. (2008). Türk Turizmde İtici Bir Güç Olarak İç Turizm ve Altınoluk Yöresinde İç Turizme Katılanlara Yönelik Bir Uygulama. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- BİNGÖL, E. (1968). Kazdağı Masifinin Merkezi ve Güneydoğu Kesiminin Jeolojisi. Web: <http://www.mta.gov.tr/v2.0/dairebaskanliklari/bd> de 11.07.2014 tarihinde alınmıştır.
- BİNGÖL, E. (1976). Batı Anadolu'nun Jeotektonik Evrimi. *Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü Dergisi, Sayı:86*.
- BİNGÖL, E., AKYÜREK, B. ve KORKMAZER, B. (1973). Biga Yarımadasının Jeolojisi ve Karakaya Formasyonunun Bazı Özellikleri: Cumhuriyetin 50 Yılı Yer Bilimleri Kongresi Tebliğleri, MTA Enstitüsü, Sayfa:70-77.
- BİLGİN, A. (1989). Yerleşim Alanlarının Seçiminde Jeomorfoloji. *Jeomorfoloji Dergisi, Sayı: 17, Sayfa: 34-41*.
- BİRSOY, Y. K. ve ÖLGEN, M. K. (1992). Thornthwaite Yöntemi İle İklim Tipinin Belirlenmesinde Bilgisayar Kullanımı. *Ege Coğrafya Dergisi, Sayı:6, Sayfa: 153-178*.
- Birinci Uluslararası Altınoluk "Antandros" Zeytincilik Sempozyumu. (2000). Altınoluk Belediyesi: Atlantis İletişim Tasarım.
- Balıkesir Organize Sanayi Bölgesi, Revizyon İmar Planı Açıklama Raporu. (2015). Bilim, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), Tourism Highlights Edition Bülteni, 2012.

- Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), Tourism Highlights, 2013
- Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), World Tourism Barometer, 2014.
- BOLAT, N. (2002).Türkiye’de Yerel Basının Gelişimine Kısa Bir Bakış.Web: www.tubar.com.trde 08.08.2015 tarihinde alınmıştır.
- BOYRAZ, Z. (2004). Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonları Açısından Kırıkhan Şehri. *Doğu Coğrafya Dergisi, Cilt: 9, Sayı: 10, Sayfa: 327-352.*
- BRAUDEL, F. (1993). *I.Felibe Dönemi’nde Akdeniz ve Akdeniz Dünyası* (Çev. M. A. Kılıçbay), Ankara: İmge Kitapevi.
- BULUT, G. (1997). Turistik Çekicilik Kaynaklarının Pazarlamasında Turistik Ürün Çeşitlendirmesi, *H.U. İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt:15, Sayı:2.*
- BÜYÜKCAN, Ş. (2006). 7.Yüzyılın İkinci Yarısında Edremit Kazası. Yayınlanmamış Yüksek Lisan Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Ankara.
- Büyükşehir Olma Yolunda Bir Kent Balıkesir. (2012). Güney Marmara Kalkınma Ajansı Değerlendirme Raporu.
- CAHEN, C.(1992). *Türklerin Anadolu’ya İlk Girişi: XI. Yüzyılın İkinci Yarısı* (Çev. Yücel Yaşar, Bahaeddin Yediyıldız), Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- CAN, M. (2013). Geleneksel Türk El Sanatlarının Turizme ve Ekonomiye Katkısı, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, Sayı: 5, Cilt: 2, Sayfa: 259-266).*
- CENGİZ, E. ve ÖZDEN, B. (Tarih Belirtilmemiştir). Perakendecilikte Büyük Alışveriş Merkezleri ve Tüketicilerin Büyük Alışveriş Merkezleri İle İlgili Tutumlarını Tespit Etmeye Yönelik Bir Araştırma.Web: <http://www.acarindex.com/>de 06.10.2015 tarihinde alınmıştır.
- COROBOV, R. (2007). Climate Change and Moldova’s Tourism: Some Indirect Consequences” İçinde Climate Change and Tourism –Assesment and Coping Strategies (Edit: Amelung, B. and others), Maastricht-Warsav – Freiburg,173-189.
- COLTMAN, M. M. (1989). *Introduction to Travel and Tourism An International Approaches*, New York: Van Nostrand Reinhold.
- CÜREBAL, İ., EFE, R., SOYKAN, A., ve SÖNMEZ, S. (2008). Balıkesir Kent Merkezi Yerleşim Alanı İle Jeomorfolojik Birimler Arasındaki İlişkinin CBS ve UA Yöntemleriyle Belirlenmesi, Ulusal Jeomorfoloji Sempozyumu (Prof. Dr. Mehmet Ardos Anısına), Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Troia Kültür Merkezi, Çanakkale.
- ÇADIRCI, M. (1997). *Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal ve Ekonomik Yapısı*, Ankara: TTK Yayını.
- ÇAKIR, E., TATAR, N., ve ERDOĞDU, F. (2012). Adramyeteion Antik Kenti ve Sikkeleri. *Akademik Bakış Dergisi, Sayı: 31, Sayfa: 1-20.*
- ÇETİN, S. (2012). Kalkınmada Kentleşme ve Konut Politikalarının Önemi, *Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, Cilt: 4, No: 1.*

- ÇEVİRGEN, A. (2003). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Ekoturizm ve Edremit Yöresi İçin Bir Model Önerisi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İzmir.
- ÇEVİRGEN, A. (2004). Edremit Yöresinde Ekoturizme Yönelik Bir Talep Araştırması. Balıkesir Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 12, Sayfa: 46-67.
- Çevre ve Şehircilik Dergisi. (2014).
- ÇITAK, A. ve BAHAR, O. (2003). Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri ve Önemi Üzerine Bir Değerlendirme. *Akdeniz İ.İ.B.F. Dergisi*, Sayı: 6, Sayfa: 1-18.
- ÇİÇEK, İ. (2004). Ankara'da Şehirleşmenin Yağış Üzerine Etkisi. Fırat Üniversitesi *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 1, Sayfa: 1-17.
- ÇORUHLU, T. (2002). Kazı Sonuçları Toplantısı, T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü.
- ÇORUHLU, T. (2004). Kazı Sonuçları Toplantısı, T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü.
- ÇORUHLU, T. (2006). 28. Kazı Sonuçları Toplantısı. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayın No: 3079-1.
- ÇORUHLU, T. (2007). 29. Kazı Sonuçları Toplantısı, 3. Cilt, T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü.
- DANIŞ, D. (Tarih Belirtilmemiştir). Nüfus Meselerine Sosyolojik Bir Bakış. Web: <http://www.acikders.org.tr>'de 20.03.2015 tarihinde alınmıştır.
- DE FREİTAS C.R. (Tarih Belirtilmemiştir). Theory, Concepts and Methods in Tourism Climate Research. School of Geography and Environmental Science, The University of Auckland.Web:[http://: www.mif.uni-freiburg.de](http://www.mif.uni-freiburg.de) 17.04.2017 tarihinde alınmıştır.
- DEMİRTAŞ, R. ve YILMAZ, R. (1996). Türkiye'nin Sismotektoniği. Web: kyh.deprem.gov.tr/rapor/sismotektonik.htm'de 11.07.2014 tarihinde alınmıştır.
- DEMİRTAŞ ve ERKMEN, C. (2000). *Deprem ve Jeoloji*, Ankara: Jeoloji Mühendisleri Odası Yayınları: 52.
- DEVECİ, B., TÜRKMEN, S. ve AVCIKURT, C. (2013). Kırsal Turizm ile Gastronomi Turizmi İlişkisi: Bigadiç Örneği. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, Sayı: 3, Cilt: 2, Sayfa: 30-31.
- DİE (1995). Türkiye Nüfusu 1923-1994 Demografik Yapısı ve Gelişimi. Ankara: DİE Yayını.
- DİDİN, S., KÖROĞLU, Ç.(2008). Konaklama işletmelerinin satışlar maliyetler bakımından rekabet edebilme durumu ve gelecekte beklenenleri, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 7, Sayfa: 111-120.

- DİLBER, İ. (2002).Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkisinin Girdi-Çıktı Tablosu Yardımıyla Değerlendirilmesi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi, Cilt:2, Sayı:2, Sayfa: 205-220.*
- DİNÇER, B., ÖZASLAN, M. ve KAVASOĞLU, T. (2003). *İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması*. Bölgesel Gelişme ve Yapısal Uyum Genel Müdürlüğü, Yayın No: 2671.
- DOĞAN, A. M. (1987). Milli Mücadele'de Balıkesir. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- DOĞAN, F. (2007). Osmanlı Devletinde Zeytinyağı. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, İstanbul.
- DOĞAN, M. (2013).Türkiye Sanayileşme Sürecine Genel Bir Bakış (A General Outlook On The Industrialization Process of Turkey). *Marmara Coğrafya Dergisi Sayı: 28, Sayfa: 211-231.*
- DOĞANAY, H. (1983). Erzurum'un Şehirsal Fonksiyonları ve Başlıca Planlama Sorunları. Basılmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Erzurum.
- DOĞANAY, H. (1994). *Türkiye Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*, Ankara: Gazi Büro Kitapevi.
- DOĞANAY, H. (1997). Palandöken Göleti Çevresinin Rekreatif Önemi. *Doğu Coğrafya Dergisi, Cilt:3, Sayı: 2, Sayfa: 24-47.*
- DOĞANAY, H., ve KOCA, H. (1998). Ulaşımın Yerleşmeye Etkilerine İki Tipik Örnek: Fevzipaşa ve Nurdağı Kasabaları. *Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 33, Sayfa: 1-24.*
- DOĞANAY, S. (2007). Yomra'nın Başlıca Fonksiyonel Özellikleri. *Doğu Coğrafya dergisi, Cilt: 12, Sayı:18.*
- DOĞANAY, S. (2001). Gümüşhane Şehir Coğrafyası. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı, Erzurum.
- DOĞANAY, H. (2011). *Türkiye Ekonomik Coğrafyası, (5.Baskı)*, Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- DOĞANAY, H. ve DENİZ, M. (2014). Ulaşım Sistemleri ve Uşak. *Doğu Coğrafya Dergisi, Cilt:19, Sayı:32, Sayfa:1-26.*
- DOĞANER, S. (2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası*, İstanbul: Çantay Kitabevi.
- DOĞANER, S. (2013-2014). *Ege Bölgesi Coğrafyası*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü. Ders Notları.
- DÖKMECİ, V. ve TERZİ, F. (2003). *Turizm ve Şehirleşme. Sayfa:1-7*. Prof.Dr. Yücel Ünal'a armağan Bildiriler Kitabı (Editör: Ö.Ertekin, M. A.Yüzer), İstanbul: İ.T.Ü. Mimarlık Fakültesi Matbaası.
- DÖNMEZ, Y. (1984). *Umumi Klimatoloji ve İklim Çalışmaları*, İstanbul: Güryay Matbaacılık.

- DPT. (2001). Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara.
- DPT. (2005). 9. Kalkınma Planı Karayolu Ulaştırması Komisyonu Özel İhtisas Raporu, Ankara.
- DURU, B. ve ALKAN, A. (2002). *20.Yüzyıl Kenti*, İstanbul: İmge Kitapevi.
- DURU, M., PEHLİVAN, Ş., DÖNMEZ, M., ve AKÇAY, A. (2007). 1/100000 Ölçekli Türkiye Jeoloji Haritaları (İ18-Balıkesir Paftası). Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, Jeoloji Etüdüleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- DURGUN, A. (2006). Bölgesel Kalkınmada Turizmin Rölü: Isparta Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- DURMUŞ, S. (2010). Edremit ve Köylerindeki Türk Eserleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk İslam Sanatı Anabilim Dalı, İzmir.
- DURMAZ, B. (2008). 745 Numaralı Balıkesir Şer'iyye Sicilinin (Vakıf Muhasebe Defteri) Transkriptirilmesi ve Değerlendirilmesi (H. 1249-1266, M.1834-1849). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Edremit Gazetesi, 8 Kasım 1961.
- Edremit Gazetesi, 14 Temmuz 1962.
- Edremit Gazetesi, Edremit Belediyesi 1963 Yıllık Çalışma Programı, 04 Nisan 1963.
- Edremit Gazetesi, 27 Nisan 1966.
- Edremit Gazetesi,05 Ekim 1968.
- Edremit Gazetesi,12.05.1964.
- Edremit Gazetesi, 3.07.1968
- Edremit Gazetesi, 29 Ocak 1976.
- Edremit Gazetesi, 17 Mayıs 1976.
- Edremit Gazetesi, 17.08.1978
- Edremit Gazetesi, 17.08.1978
- Edremit İmar Planı (1982).
- Edremit Belediyesi (1950-1954) Çalışmaları, Edremit.
- Edremit Belediyesi (1999) Çalışmaları, İzmir: Çağdaş Ofset.
- Edremit Belediyesi 2015-2019 Strateji Planı. Web: www.sp.gov.tr/.../xSPS/de 09.10.2015 tarihinde alınmıştır.
- Edremit İmar Müdürlüğü. (1999). Edremit İmar Müdürlüğü 4-378 sayılı yazılarından alınmıştır.

- Edremit Cezaevi. (2006). Web: <http://www.haberler.com/>, 'de 24.08.2015 tarihinde alınmıştır.
- Edremit Orman Şefliği, Fonksiyonel Orman Amenajman Planı, III. Yenilenme, 2010.
- Edremit İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü. (2014). Web: edremit10.meb.gov.tr/'de 01.03.2015 alınmıştır.
- Edremit Belediyesi. (2011). Edremit Coğrafyasından Yapraklar (2.Basım). Balıkesir: Ses Yayın Grubu, Görkem Etiket Matbaa.
- Edremit Körfezi Master Kalkınma Planı. (2011). Güney Marmara Kalkınma Ajansı.
- Edremit. (2012). Yapım:www.arkadasmatabcilik.com.
- Edremit Halk Eğitim Merkezi (EHM). (2012). *Online Dergi, Yıl:3, Sayı:3*.
- Edremit Müftülüğü. (2014). Edremit şehrindeki Camilerin Kuruluş Tarihi.
- Edremit Kitapçığı. (2014). İl Kültür Turizm Müdürlüğü Yayınıdır
- Edremit Ticaret Odası Dergisi. (1933).
- Edremit Ticaret Odası Dergisi. (2013). Yıl: 1, Sayı: 1.
- Edremit Ticaret Odası Dergisi. (2015).
- Edremit Kaymakamlığı. (2015). Web: www.edremit.gov.tr/'de 29.04.2015 tarihinde alınmıştır.
- Edremit İlçe Tarım Müdürlüğü. (2014).
- Edremit İlçe Tarım Müdürlüğü. (2015). Web: 10.edremit@tarim.gov.tr'de 03.10.2015 tarihinde alınmıştır.
- EFE, R., SÖNMEZ, S., SOYKAN, A. ve CÜREBAL İ. (2008). Sürdürülebilir Bölgesel Kalkınmada Ekorejyonların Önemi: Balıkesir Örneği, *1.Güney Marmara Bölgesel Gelişme Sorunları Ulusal Sempozyumu, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, 2-3 Haziran 2008, Bandırma-Balıkesir*
- EFE, R., SOYKAN, A., CÜREBAL, İ. ve SÖNMEZ, S. (2011). Dünyada, Türkiye'de, Edremit Körfezi Çevresinde Zeytin ve Zeytinyağı, İzmir: Beta Basım Matbaacılık Hizmetleri (Edremit Belediyesi Kültür Yayınları No:6).
- ELDEM, S. H. (1984). *Türk evi: Osmanlı dönemi = Turkish Houses: Ottoman Period*, İstanbul: Türkiye Anıt, Çevre, Turizm Değerlerini Koruma Vakfı.
- EMEKLİ, G. (2005). Avrupa Birliği'nde Turizm Politikaları ve Türkiye'de Kültürel Turizm. *Ege Coğrafya Dergisi, Sayı:14, Sayfa: 99-107*.
- European Commission. (2000). *Towards Quality Urban Tourism, Integrated Quality Management (IQM) of Urban Tourist Destinations*, Brussels: European Communities Publications.
- ERDAL, İ. (2006). *Mübadele: Uluslaşma Sürecinde Türkiye ve Yunanistan 1923-1925*, İstanbul: Kültür Sanat Yayınları.
- ERGENÇ, Ö. (1984). *Osmanlı Araştırmaları IV*, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası.

- ERTİN, G. (1992). Edremit Körfezi Kuzey Kıyılarının Coğrafi Yönden İncelenmesi. *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı: 27, Sayfa: 118-209.
- ERGEN, Y.B. (1981). *Şehircilik*. Ankara: Yüksek Okul Teknik Okul Matbaası
- ERİNÇ, S. (1996). *Klimatoloji ve Metodları*, İstanbul: Alfa Yayınevi (4.Baskı).
- ERİNÇ, S. (1972). "Türkiye: İnsan ve Ortam". Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi I., İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- EROL, O. (1999). *Genel Klimatoloji*, İstanbul: Çantay Kitabevi.
- ERSEM, M. (1999). Milli Mücadele Balıkesir ve Alaşehir Kongreleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Elazığ.
- ERSOY, M. (2012). Kentsel Planlama (Ansiklopedik Sözlük). İstanbul: Ninova Yayıncılık.
- ERYILMAZ, B. (2013). Kamu Yönetimi: Düşünceler, Yapılar, Fonksiyonlar, Politikalar. Ankara: Umuttepe Yayınları.
- ERZEN, J.N. (2006). *Çevre Estetiği*. Ankara: ODTÜ Geliştirme Vakfı.
- ETO Haber. (2015) Edremit Körfezi Çizik Zeytini. *Yıl: 2, Sayı: 6, Sayfa: 6*.
- EVLİYAOĞLU, S. (1989). *Genel Turizm Bilgileri*, Ankara.
- EVLİYAOĞLU, S. (1996). *Türkiye Turizm Coğrafyası ve Türkiye Coğrafyasının Ana Hatları*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- FAROQHİ, S. (1993). *Osmanlı'da Kentler ve Kentliler (Çeviren: N. Kalaycıoğlu)*, İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını.
- FELLOW, C. (1838). A Journal Written During an Excursion in Asia Minor. Web: <https://archive.org/details/>de 03.02.2015 tarihinde alınmıştır.
- Fonksiyon. (1998). Türkçe Sözlük, Ankara: Türk Dil Kurumu.
- GARİPAĞAOĞLU, N. (2001). Türkiye'de Göç Alan İllere Yönelen Nüfusun Eğitim Durumu. *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 4, Sayfa: 71-86.
- GAZALİ (1927). *Balıkesir Vilayet Coğrafyası*, Balıkesir: Balıkesir Vilayet Matbaası.
- GENCE, Ş. (2004). Türkiye'de Konut Sorunu. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- GENÇ, S. (2005). XVIII. Yüzyılın İkinci Yarısında Karesi Sancağında Hububat Üretimi Ticareti ve İstanbul'un İlaşesine Katkısı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- GENÇ, S. (2007). XVII. Ve XVIII. Yüzyıllarda Balıkesir' de Ekmekçi Esnafı. Fen-Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:17, Sayfa: 59-70.
- GENÇ, S. (2007). 1835 Yılı Esnaf Sayımı Çerçevesinde Edremit Esnaf Teşkilatı. *U.Ü. Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 17, Sayfa: 277-292.

- GENÇ, S. (2011).Edremit'te Varlıklı Bir İdareci: Müridzade Hacı Mehmet Ağa. 2.Uluslararası Kazdağları ve Edremit Sempozyumu (R.Efe, İ. Atatalay, M.Öztürk), Syf: 309-316, İzmir: Beta Basım.
- GENÇ, S. (2013). XIX. Yüzyılın İlk Yarısında Edremit'te Yabancılar. Web: www.academia.edu/'de 01.02.2015 tarihinde alınmıştır.
- GENÇ, S. (2014). Edremit Hanları ve Hanların Misafirleri (16. ve 19.YY.). *History Studies,International Journal of History, Volume:6, Issue:4, P:41-52.*
- GİRİTLİOĞLU, İ., AVCIKURT, C. (2010). Şehirlerin Turistik Bir Ürün Olarak Pazarlanması, Örnek Şehirler ve Türkiye'deki Şehirler Üzerine Öneriler, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 4, Sayfa: 74-89.*
- GÖKNİL, N. (1943). Garbi Anadolu Köy Monografileri Bilecik ve Edremit Bölgesi, *Sosyoloji Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 2.*
- GÖKNİL, N. (1943). Edremit Bölgesi. *Sosyoloji Dergisi, Cilt:2, Sayı: 2,Sayfa: 338-353.*
- GÖRMEZ, K. (1991). *Ailenin Yaşadığı Mekânlar, Türkiye Aile Yıllığı*, Ankara: Aile Araştırma Kurumu.
- GÖNEY, S. (1984). *Şehir Coğrafyası*, İstanbul: Acar matbaacılık Tesisleri.
- GÖZÜBÜYÜK, A.Ş. (2006). *Türkiye'nin Yönetim Yapısı*. Ankara: Turhan Kitapevi.
- GÜCÜ, R. (2011). *Geçmişten Geleceğe Edremit Körfezi Tarihi*, Burhaniye: İz Ofset.
- GÜÇLÜ, Y. (2004). Thornthwaite ve Eriç İndislerine Göre Köyceğiz-Fethiye Yöresinin İklim Tipleri. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 7, Sayfa: 216-225*
- GÜÇLÜ, Y. (2010). Ege Bölgesi Kıyı Kuşağında İklim Konforu Şartlarının Kıyı Turizmi Yönünden İncelenmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Sayı:1, Cilt:7.*
- GÜÇLÜ, Y. (Tarih belirtilmemiştir). Sinop-Ordu Kıyı Kuşağında İklim Konforu ve Deniz Turizmi Mevsiminin İklim Koşullarına Göre Belirlenmesi. Web:<http://edergi.atauni.edu.tr/>de 15.06.2014 tarihinde alınmıştır.
- GÜLBAHAR, O. (2009). 1990'lardan Günümüze Türkiye'deki Kitle Turizminin Gelişimi ve Alternatif Yönelimler, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 1, Sayfa: 151-177.*
- GÜLER, A. (2003). *Bitek Kent*. Balıkesir: Yapı Kredi Yayınları.
- GÜLEN, E. (2007). Kurtuluş Savaşı Yıllarında Balıkesir. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı Başkanlığı, Balıkesir.
- GÜLEN, Ö. (2006). Şehir Coğrafyası Açısından Söke Şehri. İstanbul Üniversitesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, İstanbul.

- GÜLYAZI, Y. (2004). Kırıkkale Şehir Coğrafyası (Urban Geography of Kırıkkale). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Samsun.
- GÜMÜŞTEPE, K. F. (1995). Edremit'te Turizm. *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı: 30, Sayfa: 267-297.
- GÜNER, İ. (1997). Iğdır'ın Kentsel Fonksiyonları. *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı: 32, Sayfa: 86-87 ve Fonksiyonel Sınıflandırma
- GÜNEŞ, G. (2008). Turizmin Sürdürülebilirliği İçin Ekoturizm. *Popüler Bilim*. Sayı: 177, Sayfa: 28-30.
- Güney Marmara Kalkınma Ajansı. (2014). Balıkesir'de Yat Turizmi.
- GÜRSOY, A. (1998). Şehir Coğrafyası Yönünden Ordu. Yayınlanmamış Doktor Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- HACIOĞLU, N., KAŞLI, M., ŞAHİN, S. VE NURAY, T. (2008). *Türkiye'de Turizm Eğitimi*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- HALLAÇOĞLU, A. (1995). *Balkan Harbi Sırasında Rumeli'den Türk Göçleri (1912-1913)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- HALL, T. (2002). *Urban Geography (2 Baskı)*. London: Routled.
- HAMZAOĞLU, A. (2003). Zonguldak Şehir Coğrafyası. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, İstanbul.
- HEPAKTAN, E. ve ÇINAR, S. (2010), Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkileri, *Celal Bayar Üniversitesi S.B.E. Dergisi* Cilt: 8, Sayı: 2, Sayfa: 135-155
- HOCAOĞLU, Ş. (1991). Edremit Ovası ve Çevresinin Uygulamalı Jeomorfolojik Etüdü. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- HUNİLER, E. (2010). İstanbul Örneğinde; Toplu Konut Gelişimi, 1980 Sonrası Konut Gelişim Süreci ve Yer Seçimini Etkileyen Faktörler Bağlamında Konut Yakın Çevresinin İrdelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- INSKEEP, E. (1991). *Tourism Planning: An integrated and sustainable development Approach*, Newyork: Van Nostrand Reinhold.
- INSKEEP, E. (1995). *National And Regional Tourism Planning: Methodologies And Case Studies*, London: Routledge.
- İklim Sınıflandırmaları. Web: <http://iklimsube@mgm.gov.tr> de 17.07.2014 tarihinde alınmıştır.
- İLGÜREL, M. (1981). XVII. Yüzyıl Balıkesir Şeri'yye Sicillerine Göre Subaşılık Müessesesi, Ankara.
- İlçelerin Aritmetik Yüzölçümleri. Web: www.ivrindi.bel.tr de 22.09.2013 tarihinde alınmıştır.
- İllerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması, DPT, 2003.

- İNCEKARA, A.(2002) Dünyada ve Türkiyede sağlık turizmde gelişmeler .
Kaplıcaların Sağlık ve Turizmdeki Yeri ve Önemi (Panel), Sayfa:13-28,
İstanbul.
- İstatistik Göstergeler (1927-2011). Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara.
- İzmir Ticaret Borsası. (2015). Balıkesir'in İlçelerinde Zeytin Rekolte Tahmini.
- İPEK, N. (1994). *Rumeli'den Anadolu'ya Türk Göçleri*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- İPEK, N. (2000). *Mübadele ve Samsun*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- İPLİKÇİOĞLU, B. (2007). *Helen ve Roma Tarihinin Ana Hatları*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları
- İZBIRAK, R. (1992). *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: MEB Yayınları.
- Jeotermal.Web:<http://www.edremitjeotermal.>'de 03.02.2015 tarihinde alınmıştır.
- Jeotermal. Web:<http://www.jmo.org.tr/>'de 03.02.2015 tarihinde alınmıştır.
- KAADEN, G. (1958). Anadolu'nun Kuzeybatı Kısımında Yer Alan Metamorfik Olaylarla Magmatik faaliyetler arasındaki Yaş Münasebetleri, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü, Ankara
- KADIOĞLU, M. (2001): Küresel İklim Değişimi ve Türkiye. Güncel Yay.
Web:<http://www.mmo.org.tr/>'de 17.04.2014 tarihinde alınmıştır.
- KADIOĞLU, Y. (2007). Trabzon Havalimanı'na Coğrafi Bir Yaklaşım. *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı 15, Sayfa: 173-190.
- Kamu Yatırımlarının İllere Göre Sektörel Dağılımı. (2012). Kalkınma Bakanlığı, Yatırım Programlama, İzleme ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü, Yatırım Programı.
- KANAT, D. (2012). Elbistan Şehir Coğrafyası. Yüksek Lisans Tezi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Kahramanmaraş.
- KARA, F., DEMİRCİ, A. ve KOCAMAN, S. (2008). Şehir Coğrafyası Açısından Bir Araştırma: İstanbul'un Açık Rekreasyon Alanlarının Değerlendirilmesi, *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 18, Sayfa: 76-79.
- KARABULUT, Y. (1993). Şehirlerin Doğası: Son Yarım Yüzyıl İçinde Şehir Coğrafyası. *Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, Sayı: 7, Sayfa: 121-145.
- KARABULUT, Y. (1997). Türkiye'de Demiryolu Ulaşımı. *Türkiye Coğrafyası Dergisi*, Sayı 06, Sayfa: 163-187.
- KARADAĞ, A. ve KOÇMAN, A. (2007). Coğrafi Çevre Bileşenlerinin Kentsel Gelişim Süreci Üzerine Etkileri: Ödemiş (İzmir) Örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, Sayı: 16, Sayfa: 3-16.
- KARAGEL, D. (2008). Kadirli İlçesinin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Elazığ.

- KARAKAŞ, E. (2004). Kemaliye'nin Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonel Özellikleri. Fırat Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 2, Sayfa: 19-48.
- KARAKAŞ, U. (2009). Milli Mücadele'de Edremit. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Balıkesir.
- KARAL, E. Z. (2001). *Büyük Osmanlı Tarihi. (c. II ve V)*. Ankara: T.T.K. Basımevi.
- KARATAŞ, K. ve BIYIK, C. (2008). Türkiye'de Kentsel Altyapı Tesisleri Uygulamalarında Koordinasyonun Önemi ve Altyapı Koordinasyon Merkezleri (AYKOME). *Jeodezi, Jeoinformasyon ve Arazi Yönetimi Dergisi*, Sayı: 99, Sayfa: 5-11.
- KARATEPE, Ş. (1995). Şehirler Sahibini Arıyor? *Üç Aylık Kültür ve Araştırma Dergisi*, Sayı: 9, Sayfa: 186-192.
- KARASU, M. A. (2005). Türkiye'de Konut sorununun Çözümünde Farklı Bir Yaklaşım: Belediye-Toplu Konut İdaresi-Konut Kooperatifleri İşbirliği Modeli. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Sayı: 1, Sayfa: 56-87.
- KARASU, M. A. (2009). Devletin Değişim Sürecinde Belediyelerin Konut Politikalarında Farklılaşan Rolü. *Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 3, Sayfa: 245-264.
- KARAMAN, S. (1998). Balıkesir Bölgesi Turizm Arz-Talep İncelemesi ve Turizm Geliştirilmesi İçin Bir Model Önerisi. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Anabilim Dalı, Balıkesir.
- Karayollarının Dünü, Bugünü ve Yarını. (2014). Web: www.kgm.gov.tr'de 28.26.2015 tarihinde alınmıştır.
- KARPAT, K. H. ve TIRNAKÇI, B. (2003). *Osmanlı Nüfusu (1830-1914) Demografik ve Sosyal Özellikleri*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- KARLUK, S. R. (1995). *Türkiye Ekonomisi: Tarihsel Gelişim Yapısal ve Sosyal Değişim*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- KAYA, C. (2001). *Bir Osmanlı Doktorunun Anıları. Yüzyıl Önce Anadolu ve Suriye*. İstanbul: Büke Yayınları.
- KAYA, E. (2011). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Cunda Adası Turizm Yönetim Modeli Önerisi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- KAYNAKÇI, A. G. (2010). 17. ve 19.Yüzyıllar Arasında Edremit Bölgesinde Giyim-Kuşamdaki Değişim, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Kazdağı El Kitapçığı. (2014). İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü.
- Kazdağları. (2015). Web: <http://balikesir.ormansu.gov.tr/>de 10.10.2015 tarihinde alınmıştır.
- KEJANLI, T. (2010). Anadolu'da Selçuklu ve Osmanlı Dönemlerinde Kent Sistemi, Kale ve Merkez-Çarşı Gelişimi. *E-Journal of New World Sciences Academy*, Volume: 5, Number: 3.

- KELEŞ, R. (1972). Şehirciliğin Kuramsal Temelleri. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları No:332.
- KELEŞ, R. (1990). Kentleşme Politikası. Ankara: İmge Yayınevi Yayınları.
- KELEŞ, R. (1993). Kentleşme Politikası. İstanbul: İmge Yayınevi Yayınları.
- KELEŞ, R. (2012). *Kentleşme Politikası*, Ankara: İmge Kitapevi.
- KETİN, İ. (1959). Türkiye'nin Başlıca Orojenik Olayları ve Paleocoğrafik Evrimi, İ.T.Ü. Maden Fakültesi Yayınları.
- KEYDER, ÇAĞLA ve TABAK, F. (2009). *Osmanlı'da Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- KILIÇ, C. (2000). *Turizm Sektöründe İstihdamın Niteliğini Etkileyen Faktörler ve Türkiye'de Beş Yıldızlı Otellerin Analizi*. Ankara: Gazi Kitapevi.
- KILIÇ, E. S. (2014). *Şehir Altyapısı*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- KIPÇAK, M. L. (1968). *Turistik-Ekonomik Balıkesir*, İstanbul: Acar Matbaası.
- KIZILÇAOĞLU, A VE SOYKAN, A. (1998). Balıkesir ve Yakın Çevresinde Yağış. Web: sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/pdf de 17.07.2014 tarihinde alınmıştır.
- KIZILÇAOĞLU, A. (2006). Demografik Bilgilerin Yorumlanması: Nüfus Piramidi Becerilerinin Geliştirilmesine Yönelik Aktivite Örneği. *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 12, Sayfa: 65-76.
- KIZMAZ, Z. (2004). Öğrenim Düzeyi ve Suç: Suç Okul İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (2), 291–319.
- KİPER, H. P. (2006). Küreselleşme Sürecinde Kentlerin Tarihse-Kültürel Değerlerinin Korunması: Türkiye- Bodrum Örneği. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi (Kent ve Çevre Bilimleri) Anabilim Dalı, Ankara.
- KİTAPÇIOĞLU, F. (1993). Edremit şehri. *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı: 28, Sayfa: 189-214.
- KOCA, H. (2000). Düziçi İlçesinin Coğrafyası, Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 899, *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Yayınları No: 111, Araştırma Serisi No: 46*.
- KOCA, H., ÖZDEMİR, Ü. ve ŞAHİN, İ. F. (2005). Ulaşım Coğrafyası Açısından Gülek Boğazı. *Doğu Coğrafya Dergisi*, Cilt: 10, Sayı: 14, Sayfa: 7-30.
- KOCADAĞLI, A. Y. (2011). Şehir Coğrafyası Açısından Bir İnceleme: Ayvalık. *Sosyoloji Dergisi*, Sayı: 22, Sayfa: 89-131.
- Koca Seyit Havaalanı. (2015). Web: www.korfez.dhmi.gov.tr/ de 17.10.2015 tarihinde alınmıştır.
- KOÇ, T. (2002) Uludağ, Kazdağı ve çevresinin doğal mevsim potansiyeli, *Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu Bildiri Kitabı*, Sayfa: 323-332, Kastamonu.
- KOÇ, H., ve GÜÇER, E. (2005). İklim Değişikliğinin Turizm Üzerindeki Etkileri. Web: www.tefdergi.gazi.edu.tr/ de 05.06.2014 tarihinde alınmıştır.

- KOÇMAN, A., IŞIK, I. ve MUTLUER, M. (1996). Ege Ovalarında Yağışın Yağış Değişkenliği ve Kuraklık Sorunu. *Ege Coğrafya Dergisi*, Sayı: 8, Sayfa: 25-36.
- KOÇMAN, A., ve KARADAĞ, A. (2007). Coğrafi Çevre Bileşenlerinden Kentsel Gelişim Süreci Üzerine Etkileri: Ödemiş (İzmir) Örneği. *Ege Coğrafya Dergisi*, Sayı: 16, Sayfa: 3-16.
- KOR, K. (2010). Şehir Coğrafyası Açısından Vezirköprü. Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Samsun.
- KOZAK, N., KOZAK, M. ve KOZAK, M. (2001). *Genel Turizm İlkeler-Kavramlar*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- KOZAK, A. M. ve BAHÇE, A. S. (2009). *Özel İlgi Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- KÖSE, M. (2010). 1927 Nüfus Sayımı ve Sonuçlarının Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Tarih Anabilim Dalı, Afyonkarahisar.
- KUBAN, D. (1968). Anadolu Türk-Şehri Tarihi Gelişmesi Sosyal ve Fiziki Özellikleri Üzerinde Bazı Gelişmeler. *Vakıflar Dergisi*, Sayı: VII, Sayfa: 53-73.
- KUBAN, D. (1995). *Türk ve İslam Sanatı Üzerinde Denemeler*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat V.
- KÜÇÜKDAĞ, M. M. (2003). XVII. Yüzyılın İlk Yarısında (1700-1730) Balıkesir Şehri'nin Fiziki, Demografik ve Sosyal Ekonomik Yapısı. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Konya.
- KÜÇÜKALTAN, D. Ve GÖKÇEM, U. (2012). Trakya'da Kırsal Turizmin Uygulanabilirliği: Şarkköy Örneği, *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, Cilt: 14, Sayı: 22, Sayfa: 125-130.
- KÜÇÜKERMEN, Ö. (2007). *Kendi Mekânının Arayışı İçinde Türk Evi*, İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, İşletme ve Yatırım Belgeli Tesis İstatistikleri. Web: <http://sqb.kulturturizm.gov.tr/>de 30.05.2014 tarihinde alınmıştır.
- LYNCH, K. (2010). *The Image Of City* (Çev.İ. Başaran). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- MANTRAN, R. (1990). 17 Yüzyılın İkinci yarısında İstanbul Kurumsal, İktisadi, Toplumsal Tarih Denemesi (Çev. M.Ali Kılıçbay ve E.Özcan). Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- MATZARAKİS A. (2006) "Weather And Climate-Related Information For Tourism", *Tourism and Hospitality Planning and Development*, Vol. 3, No. 2, 99–115.
- Mavi Bayraklı Plajlar. Web: www.mavibayrak.org.tr/tr/de 03.01.2015 tarihinde alınmıştır.
- MERAL, İ. (1993). Mütareke Dönemi Balıkesir Basını ve Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilim Dalı, İstanbul.

- MERAY, S. L. (1970). Üniversite Kavramı ve Modeller. Web:<http://ankara.edu.tr>'de 08.08.2015 tarihinde alınmıştır.
- MERCAN, Ş. (2010). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Bölgesel Planlama ve Turistik Ürün Oluşumu: Altınoluk Örneği Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Turizm İşletmeciliği Programı, İzmir.
- MERTKAN E. (1999). Altyapının Şehir Gelişimi Üzerindeki Etkisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- MEYDAN LAROUSSE XIV. (1988). *Edremit şehri*.
- MISIRLI, İ.(2010). *Seyahat Acentacılığı ve Tur Operatörlüğü*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Milli Parklar Bilgileri. (2012). Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. Web:<http://www.milliparklar.gov.tr>'de 19.12.2012 tarihinde alınmıştır.
- MİLLER, J.H.(2003). Travel Changes and Social Exclusion. Web:researchgate.net'de 05.02.2016 tarihinde alınmıştır.
- Morfoloji. Web:www.tdk.gov.tr,de 05.02.2015 tarihinde alınmıştır.
- MUCUK, İ. (1999). *Pazarlama İlkeleri*, Türkmen Kitapevi, İstanbul.
- MUTAF, A. (1995). *Salnamelere Göre Karesi (1847-1922)*, Balıkesir: Taner Ofset.
- MUTAF, A. (1997). *Salnamelerde Karesi Sancağı (1847-1922)*, Balıkesir: Balıkesir Belediyesi Yayınları.
- MUTAF, A. (1999). XVII. Yüzyılda Balıkesir'de Kadınlar. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi Sanatları Anabilim Dalı, İzmir.
- MUTAF, A. (2003). *Salnamelere Göre Karesi (1847-1922)*, Balıkesir: Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı.
- MUTLUER, M. (1990). Edremit- Burhaniye Ovası ve Yakın Çevresinin Beşeri ve İktisadi Coğrafyası Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- MUTLUER, M. (1992). Edremit Yöresi Kırsal Alanında Nüfus Hareketlerine Neden Olan Faktörler. *Ege coğrafya Dergisi*, Sayı: 6, Sayfa: 119-152.
- MUTLUER, M. (1995). Edremit Yöresinde Kırsal Yerleşmelerin Coğrafi Dağılımını ve Nüfus Büyüklüğünü Etkileyen Faktörler. *Ege coğrafya Dergisi*, Sayı: 8, Sayfa: 207-224.
- NARİN, M. (2006). Ayvalık ve Burhaniye İlçelerinin Yat Turizmi Arzı ve Sorunları, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 9, Sayı: 16, Sayfa: 128-145.
- NASUHBEOĞLU, T. (2009). Osmanlı'da Aileye ve Kılık Kıyafete Genel Bir Bakış. Web: wp-content/uploads/osmanli.pdf de 16.06.2015 tarihinde alınmıştır.

- OBAN, ÇAKIROĞLU, R. (2006). İzmir'in Eski Kentsel Dokusunun Korunması ve Turizm Açısından Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- OCAK, A.Y. (1978). Zaviyeler. *Vakıflar Dergisi*, Sayı: XII, Sayfa: 247-269.
- OKUR, M. (2000). İskenderun Şehir Coğrafyası. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beşeri ve İktisadi Coğrafya Anabilim Dalı, İstanbul.
- OLALI, H ve TİMUR, A. (1998). Turizm Ekonomisi, İzmir.
- ORTAYLI, İ. (1977). İstanbul'un Mekânsal Yapısının Tarihsel Evrimine Bir Bakış. Web: <http://www.todaie.edu.tr/de> 12.12.2015 tarihinde alınmıştır.
- ORTAYLI, İ. (2000). Tanzimat Devrinde Osmanlı Mahalli İdareleri: 1840- 1880. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- OSTROGORSKY, G. (1999). *Bizans Devleti Tarihi (Çev. Fikret İşıltan)*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- ÖCAL, T. (1995). Karaisalı Şehir Coğrafyası. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, İstanbul.
- ÖDEN, Z. G. (1999). *Karesi Beyliği*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- ÖKSE, T. (2005). Kızılırmak ve Fırat Havzalarını Birbirine Bağlayan Eski Kervan Yolları. Ahmet Yesevi Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 34, Sayfa: 15-32.
- ÖNGÖR, S. (1961). 1950-1955 Devresinde İç Göçler. *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı: 21, Sayfa: 66.
- ÖNTUĞ, M. M. (2003). XVII. Yüzyılın İlk Yarısında Balıkesir Şehri'nin Fiziki, Demografik ve Sosyo-Ekonomik Yapısı. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- ÖZÇAĞLAR, A. (2003). Türkiye'de Mülki İdare Bölümlerinin İdari Coğrafya Analizi. Web: <http://dergiler.ankara.edu.tr/tammetin.ph=6576> de 15.07.2015 tarihinde alınmıştır.
- ÖZAY, G. (2006). Şehir Coğrafyası Açısından Söke Şehri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, İstanbul.
- ÖZDEMİR, M. A. ve KARDOĞAN, S. (1996). Türkiye'de İl Merkezlerinin Coğrafi Mekânla İlişkileri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 2, Sayfa: 271-291.
- ÖZDEMİR, M. A. ve GÜNAY, M. (Tarih belirtilmemiştir). Bolvadin Şehrinin Gelişiminde Coğrafi Koşulların Rolü. Web: www.aku.edu.tr/ den 24.09.2013 tarihinde alınmıştır.
- ÖZDEMİR, Z. (2001). Adramytition'dan Efeler Toprağı Edremit'e. (2. Baskı). Balıkesir: Milsan A.Ş.

- ÖZDEMİR, Z. (2002). *Adramyttion'dan Efeler Toprağı Edremit'e*, Ankara: Edremit Belediyesi Yayını.
- ÖZDEMİR, Z. (2009). *Adramyttion'dan Efeler Toprağı Edremit'e*, Ankara: ÖZDEMİR, Z. (2009). *Adramyttion'dan Efeler Toprağı Edremit'e*, Ankara: Buluş Tasarım ve Matbacılık Hizmetleri San. Ve Tic.Edremit Belediyesi Yayını.
- ÖZDEMİR, A. (2009). Katılımcı Kentli Kimliğinin Oluşumunda Kamusal Yeşil Alanların Rolü: Ankara Kent Parkları Örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi, Sayı: 1, Sayfa: 144-153*
- ÖZDEMİR, M. (1992). *Turizm Türkiye'nin Sosyo-Ekonomik Yapısına Etkileri*. Ankara: Turizm Bankası Yayınları.
- ÖZDEMİR, M. (2010). Türkiye'de İç Göç Olgusu, Nedenleri ve Çorlu Örneği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Anabilim Dalı, Edirne.
- ÖZER, F. (1988). Hareket-i Milliye Redd-i İlhak Heyeti ve Balıkesir Kongreleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü, Ankara.
- ÖZER, D., ve KOCAMAN, S. (2009). İstanbul'un Kentiçi Ulaşımı: Mevcut Durum, Sorunlar ve Öneriler, *Civilacademy Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi Cilt: 6, Sayı: 3, Sayı: 138- 153*.
- ÖZGEN, N. (2007). Bismil İlçesinin Coğrafyası. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Ankara.
- ÖZGÜÇ, N. (1998). *Turizm Coğrafyası. Özellikler. Bölgeler*, Çantay Kitabevi, İstanbul.
- ÖZGÜR, E. M. (1998). *Türkiye Nüfus Coğrafyası*. Ankara: GMC Basın-Yayın Ltd.Şti.
- ÖZGÜR, E. M. (2010). *Nüfusun Coğrafi Analizi*, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih – Coğrafya Fakültesi Coğrafya Bölümü Ders Notları, Ankara.
- ÖZGÜR, G. (2004). Tekkeköy Şehir Coğrafyası (The Urban Geography Of Tekkeköy). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Samsun.
- ÖZTAŞ, K. (2002). *Turizm Ekonomisi: Genel Turizm Bilgisi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- ÖZTEKİN, A. (2010). *Yönetim Bilimi*, Ankara: Siyasal Yayınevi
- ÖZTÜRK, Y. VE YAZICIOĞLU, İ. (2002). Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma. Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, Ankara: Gazi Üni. Tic. ve Tur. Eğitim Fak. Yayını.
- ÖZTÜRK, M. (1992). Kentsel Toprak Rantı ve İstanbul'da Arsa Değerleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Ana Bilim Dalı, İstanbul.
- ÖZTÜRK, B. (2008). Türkiye'de Konut Sorunu ve Konut Finansman Sistemi (Mortgage). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstriyel İlişkiler Anabilim Dalı, Eskişehir.

- ÖZKAN, E. (2015). *Seçilmiş Örneklerle Geleneksel Edremit Evleri*, Arkeoloji ve Sanat yayınları.
- ÖZKILINÇ, A., COŞKUN, A., KARAZEYBEK, M., SİVRİDAĞ, A., ve YÜZBAŞIOĞLU, M. (1995). 166 Numaralı Muhasebey-i Vilayet-i Anadolu Defteri (937/1530) Hüdavendigâr, Biga, Karesi, Saruhan, Aydın, Menteşe, Teke ve Alaiye Livaları. Ankara: T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü.
- ÖZŞEN, H. (2008).Balıkesir'in Sosyo-Ekonomik Yapısı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Sakarya.
- PACİONE, M. (2009). *Urban Geography: A Global Perspective*. New York: Routledge.
- PEKCAN, G. and KARAAĞAOĞLU, N. (2000). State Of Nutrition In Turkey. *Nutrition and Health, Vol: 14, PP: 41-52*.
- POLAT, E. (2015). Turizm ve Coğrafi İşaretleme: Balıkesir Örneği. Web: <https://www.researchgate.net/>de 15.02.2016 tarihinde alınmıştır.
- RAYMOND, A. (1995). *Osmanlı Döneminde Arap Kentleri*.(Çev.A Berktay). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- SAĞDIÇ, R. N. (1983). *Kuvayı Milliye'de Edremit Körfezi*, Edremit: Varlık Matbaası.
- Sağlık İstatistikleri Yıllığı. (2014). Sağlık Araştırmaları Genel Müdürlüğü, Ankara: Sentez Matbaacılık ve Yayıncılık.
- SALMAN, M. (1957). *Balıkesir Tarih Coğrafyası*, Balıkesir: Türk Dili Matbaası.
- SARAÇ, S.(1989). *Turizm İşletmeciliği ve Turizm İşletmeciliği Öğrencileri İçin Konaklama Muhasebesi*. Ankara: Adım Yayıncılık.
- SARUHAN, C.S. ve YILDIZ, L.M. (2008). *Çağdaş Yönetim Bilimi*, İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Sanayi Faaliyetleri. (2014). Edremit Ticaret Odası.
- SANDAL, E.K. (2009). Kahramanmaraş'ta Ulaşım Problemleri ve Halkın Ulaşım Sistemine ve Problemlerine Bakışı, *Doğu Coğrafya Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 21, Sayfa: 137-157*.
- SANDAL, E.K. ve TRAŞ, M. (2012). Adana'da Ulaşım Problemlerinin Şehir Coğrafyası Açısından Değerlendirilmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi, Cilt: 17, Sayı: 28, Sayfa: 126-140*.
- Seçilmiş Göstergelerle Balıkesir (TÜİK) (2013). Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası.
- 81 İl Durum Raporu. (2013). Bilim, Sanat ve Teknoloji Bakanlığı.
- Sel Kapanı. Web: www2.dsi.gov.tr/'de 14.08.2014 tarihinde alınmıştır.
- Sel Felaketi. (2010). Web:<http://www.haber7.com/3sayfa/>'de 10.11.2013 tarihinde alınmıştır.

- SENSOY, S., DEMİRCAN, M., ULUPINAR, Y., ve BALTA, İ. (2008). Türkiye İklimi. Web: <http://www.mgm.gov.tr/>de 17.17.2014 tarihinde alınmıştır.
- SERPEN, U., AKSOY, N., ONGUR, TE., KORKMAZ, D. (2011). Geothermal Energy In Turkey: 2008 Update. *Geothermics*, Sayı: 38, Sayfa: 227-237).
- Seksen Bir İlin Sanayi Durumu Raporu. (2013). Sanayi Genel Müdürlüğü, Ankara.
- SEVİM, B., ve ZEYDAN, Ö. (Tarih belirtilmemiştir). İklim Değişikliğinin Türkiye Turizmine Etkileri. Web: <http://cevre.beun.edu.tr/zeydan/pdf/bif> de 1.06.2014 tarihinde alınmıştır.
- SEVİM, A. (2009). Türkiye'de Konut Politikaları Bağlamında Konut Sorunu ve Kentsel Koruma Alanlarına İlişkin Bir Değerlendirme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- SEZER, L. İ. (2006). Edremit Yöresinde Deprem Aktivitesi Riski. *Ege Coğrafya Dergisi*, Sayı: 15, Sayfa: 17-29.
- SÖNMEZ, N. (2007). Balıkesir Halkevi'nin Türk Modernleşmesi ve Yönündeki Faaliyetleri (1933-1951). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Kütahya.
- SÖNMEZ, F. ve ALPER, B. (2012). Kayseri Kentinde Fiziksel Çevrenin Değişimi: 1882-1945. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Doktora Tezlerinden Üretilmiş Yayınlar, Sigma:4, Sayfa:111-130.
- SÖZEN, M. ve TANYELİ, U. (1996). *Sanat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Sulama Suyu Nasıl Olmalıdır? Web: www.tarimmarketi.com'de 14.08.2014 tarihinde alınmıştır.
- STRABON. (1993). *Antik Anadolu Coğrafyası: Geographika: XII-XIII-XIV* (Çev. Adnan Pekman), İstanbul: Arkeoloji ve Sanatları Yayınları.
- Stratejik Plan (2014-2017). (2015). Edremit Ticaret Odası. Sayfa: 1-37.
- STEWİNG, R. (1968). *Batı Anadolu Bölgesinin Kültürel Gelişmesini Gösteren Kartografik Bilgiler* (Hazırlayan: Turfan, R.), İstanbul: İstanbul Sanat Enstitüsü.
- ŞAHİN, C. ve DOĞANAY, H. (2000). Türkiye Coğrafyası, Ankara: Gündüz Eğitim.
- ŞAHİN, İ. F. (2006). Sakaltutan Geçidi'nin (Erzincan) Karayolu Ulaşımındaki Yeri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı 15: 7-33.
- ŞAHİNALP, M. S., ELMASTAŞ, N., GÜNAL, V. ve BENEK, S. (2009). Şehirlerin Sınıflandırılması ve Tatvan Şehri'nin Bu Sınıflandırmalardaki Yeri. *Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayfa: 47-64.
- ŞAHİN, K., ve KAYA, M. (2011). Yerleşmeler Üzerinde Bakı Faktörünün Etkisi: Sinop Şehri Örneği. The Effect Of Exposition On Settlements: Sinop City Example. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi (The Journal of International Social Research)*, Cilt: 4, Sayı: 19, Sayfa: 379-387.

- ŞAŞMAZ, E. (2010). Kâhta Şehir Coğrafyası. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Bölümü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı, Niğde.
- ŞENGÜN, T. ve ÜSTÜNDAĞ, Ö. (2009). Elazığ Şehir Merkezinde Yeşil Alan Kullanımlarının Dağılımına Coğrafi Bir Bakış. *Doğu Coğrafya Dergisi, Cilt: 4, Sayı: 22, Sayfa: 46-68.*
- ŞENGÜL, T. (2001). *Kentsel Çelişki ve Siyaset*, Ankara: İmge Yayınevi.
- SEVİM, A. (2009). Türkiye’de Konut Politikaları Bağlamında Konut Sorunu ve Konut Koruma Alanlarına İlişkin Bir Değerlendirilme. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı, İstanbul.
- ŞİMŞİR, N. (2012). 1.Abdulhamit Döneminde Edremit Kazası'nın Demografik ve Etnik Özellikleri, 2.Uluslararası Kazdağı ve Edremit Sempozyumu (R.Efe, İ. Atalay, M. Öztürk), Syf: 340-349, İzmir: Beta Basım.
- TAĞIL, Ş. (2004). Balıkesir Ovası ve Yakın Çevresinin Neotektonik Özellikleri ve Depremselliği. *Coğrafi Bilimler Dergisi, Sayı:2, Sayfa: 73 -90.*
- TAHA, H. (1997). Urban Climates And Heat Islands: Albedo, Evapotranspiration And Anthropogenic Heat, *Energy and Buildings 25, Sayfa: 99-103.*
- TAMER, A. ve BOZBEYOĞLU, A. Ç. (2004). 1927 Nüfus Sayımının Türkiye’de Ulus Devlet İnşasındaki Yeri: Basında Yansımalar. *Nüfusbilim Dergisi, Sayı: 26, Sayfa: 73-88.*
- TANDOĞAN A. (1998). *Demografik Temel Kavramlar ve Türkiye Nüfusu*, Trabzon: Eser Ofset Mat. Yayıncılık.
- TAŞLIGİL, N. (1996). Türkiye'nin Havaalanları. *Türk Coğrafya Dergisi, Sayı 31, Sayfa: 259-281.*
- TEKELİ, İ. (1982). *Türkiye’de Kentleşme Yazıları*. Ankara: Turhan Kitapevi.
- TEKELİ, İ. (1996). Türkiye’de Yaşamda ve Yazında Konut Sorununun Gelişimi. Ankara: Başbakanlık Toplu Konut İdaresi Başkanlığı.
- TEKELİ, İ. (2001). *Modernite Aşılırken Kent Planlaması*. Ankara: İmge Kitapevi
- TEKELİ, İ. (2010). *Konut Sorununu Konut Sunum Biçimleriyle Düşünmek*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- TEKELİ, H. (2001). *Turizm Pazarlaması ve Planlaması*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- TEKİN, O. (2003). *Eski Yunan Tarihi*, İstanbul: İletişim.
- Termal Turizm Master Planı. (2007). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yatırım ve İşletme Genel Müdürlüğü.
- Termal Turizm Merkezleri. Web:<http://www.yatirimisletmeler>’de 30.09.2015 tarihinde alınmıştır.
- TOBB Sanayi Veritabanı, 11.06.2014
- TOROĞLU, E. (2006). Niğde İli Yerleşmeleri ve Lokasyon Planlaması. Basılmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- TOROĞLU, E. (2009). Bor Şehri'nin Kuruluş ve Gelişmesi. *Doğu Coğrafya Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 21, Sayfa: 173-194.*
- TOLUN- D. B. (1977). *Yerleşme Coğrafyası*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası.
- TUNBUL, M. (2000). *Türkiye'deki Şehirlerin Fonksiyonel Sınıflandırılması*. Ankara: DPT.
- TUNÇDİLEK, N. (1986). Türkiye'de Yerleşmenin Evrimi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- TUNÇ, A. ve SAÇ, F. (1998). *Genel Turizm: Gelişimi-Geleceği*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- TURAN, O. (1998). *Selçuklular Zamanında Türkiye*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- TURAN, G. (2008). Mübadelede Ayvalık. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsü, İzmir.
- TURAN, Ş. (2000). *Türkiye –İtalya İlişkileri I, Selçuklulardan Bizans'ın Sona Erişine*, Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı.
- Turizm İstatistikleri Haber Bülteni. (2014). Web: www.tuik.gov.tr/Pr1'de 20.11.2015 tarihinde alınmıştır.
- Turizm İl (Balıkesir) Müdürlüğü, 2015.
- Turizm. (2015). Web: www.balikesirkulturturizm. 'de 01.02.2016 tarihinde alınmıştır.
- TURNER, W. (1820). Journal of Tour in the Levant: in three volumes. Web: <https://archive.org/details/Journalatourin>'de 02.02.2015 tarihinde alınmıştır.
- TUNCER, B. VE TAPUR, T. (2012). Çumra'da Şehirleşme ve Şehirsel Fonksiyonlar. *Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı: 25, Sayfa: 274-301.*
- TÜMERTEKİN, E. ve ÖZGÜÇ, N. (1995). *Ekonomik Coğrafya*, İstanbul: Çantay Kitapevi.
- TÜMERTEKİN, E. VE ÖZGÜÇ, N. (1999) *Ekonomik Coğrafya Küreselleşme ve Kalkınma*, İstanbul: Çantay Kitabevi.
- TÜMERTEKİN, E. ve ÖZGÜÇ, N. (2006). *Beşeri Coğrafya, İnsan ve Kültür*. İstanbul: Çantay Kitapevi.
- TÜMERTEKİN, E.(1973).*Türkiye'de Şehirleşme ve Şehirsel Fonksiyonlar*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası.
- TÜİK. 1935-2006 İstatistik Göstergeler. Türkiye İstatistik Kurumu.
- TÜİK. (1985). Genel Nüfus Sayımı. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri. *Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Neşriyat Sayısı: 75, Cilt: 8.*
- TÜİK.(1985). Edremit Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü.
- TÜİK. (1985). Türkiye'de Ortalama Hane Halkı Sayısı,
- TÜİK. (1985).Edremit şehri Faal Nüfus
- TÜİK. (1990). Türkiye'de Ortalama Hane Halkı Sayısı.

- TÜİK. (1990). Edremit şehri Faal Nüfus
- TÜİK. (1990). Edremit Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü.
- TÜİK. (1990). *Genel Nüfus Sayımı. Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri.* Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası
- TÜİK. (2000). Edremit Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü.
- TÜİK. (2000).Balıkesir İli'nin Genel Doğum ve Ölüm Oranları.
- TÜİK. (2000). Balıkesir İli'nin Genel Eğitim Durumu.
- TÜİK. (1923-2011). İstatistik Göstergeler.
- TÜİK. (2013). Edremit Ortalama Hane Halkı Büyüklüğü.
- TÜİK. (2000). Edremit Yaş Yapısı.
- TÜİK. (2010). Nüfus Artış Hızı.
- TÜİK. (2010).Balıkesir İli'nin Genel Doğum ve Ölüm Oranları.
- TÜİK. (2011). Balıkesir Demografik Yapı.
- TÜİK. (2012). Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (Adnks) Veri Tabanı
- TÜİK. (2012). Edremit şehri Yaş Grupları.
- TÜİK. (2012). Kadın Nüfusun Ana Yaş Grupları Bazında Miktarı.
- TÜİK. (2012).Türkiye Nüfus Artış Hızı.
- TÜİK. (2012).Balıkesir ve İlçelerinin Nüfus Artış Hızları.
- TÜİK. (2012). Türkiye'de Okuma-Yazma Oranı.
- TÜİK. (2013).Balıkesir İli'nin Genel Doğum ve Ölüm Oranları.
- TÜİK.(2013). İstatistiklerle Kadın. İstatistik Haber Bülteni, Sayı: 13458, Ankara.
- TÜİK. (2013). 1980-2012 Yıllarına Ait İllerin (Balıkesir) Net Göç Hızı.
- TÜİK. (2013).Türkiye'de Faal Nüfus Oranı.
- TÜİK. (2013). Adrese Dayalı Kayıt Sistemi Sonuçları (2012). Sayı:13425.
- TÜİK. (2014). Edremit şehrinin Tek Yaş (Faal Nüfus) Sayıları.
- TÜİK.(2014). Bölgesel İstatistikler. Web: <http://tuikapp.tuik.de> 23.05.2014 tarihinde alınmıştır.
- TÜİK. (2015). Edremit İlçesinin Göç Miktarı ve Net Göç Hızı.
- TÜİK. (1999-2000). Türkiye'de 1935-2000 Yılları Arasında Okur-yazarlık Oranı.
- TÜİK. (2014). Turizm İstatistikleri Haber Bülteni, Sayı:15885.
- TÜİK. (2015). Zeytin Dış Ticaret Verileri. Web: www.tuik.gov.tr'de 24.09.2015 tarihinde alınmıştır.

- Türkiye Klavuzu-Balıkesir İli ve İlçeleri (1946).
- Türkiye’de Kültür ve Turizm Verileri 2002-2011. (2012). T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı İstatistikleri. (2011). T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı. Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü.
- T.C Sağlık Bakanlığı, Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2012. (2013). Ankara.
- TR22 Güney Marmara Bölgesi, Bölge Planı. 2014-2023. (2014). Güney Marmara Kalkınma Ajansı yayınıdır.
- Trademap. (2015). World Olive Trade Datas. Web: <http://www.trademap.org/>’de 11.11.2015 tarihinde ulaşılmıştır.
- Türkiye Cumhuriyeti’nin 75. Yılında Balıkesir. (1999). Ankara: Balıkesir Valiliği Yayını.
- Türkiye Çevre Eğitimi Vakfı, Mavi Bayraklı Plaj Sayıları. Web: www.mavibayrak.com’de 20.10.2015 tarihinde alınmıştır.
- Türkiye’nin Demografik Dönüşümü. (2008). Doğurganlık, Aile Planlaması, Beş Altı Ölümlerdeki Değişimler: 1968-2008. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
- Türkiye Banka Şubeleri Rehberi. (2015).Web:<http://www.trbanka.com>’de 07.08.2015 tarihinde alınmıştır.
- Türkiye Turizm Stratejisi Eylem Planı 2023, Eylem Planı 2007-2013. (2007). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara.
- TÜRK, M. (2008). Antikçağ’da Mysia ve Arkeolojisi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Balıkesir.
- UÇAR, H. (2013). Edremit Hükümet Konağı. E-Journal of New World Sciences Academy, *NWSA-Technological Applied Sciences*, 8(2), 35-44.
- UĞUR, A. (2003). Aydın Şehir Coğrafyası. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı, Ankara.
- UĞUZ, S. Ç. (2011). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Burhaniye’nin Alternatif Turizm Potansiyeli. *Marmara Coğrafya Dergisi*, Sayı: 24, Sayfa: 332-353.
- UMAR, B. (1993). *Türkiye’deki Tarihsel Adlar: Türkiye’nin Tarihsel Coğrafyası ve Tarihsel Adları Üzerine Alfabetik Düzendeki Bir İnceleme*, İnkılâp Kitapevi: İstanbul.
- UNUR, K. (2004).Turizmin Ekonomik Etkilerinin Ölçülmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 6,Sayı: 4,Sayfa: 114-142.
- UNWTO. (2013). 2012 International Tourism Results And Prospects For 2013 UNWTO News Conference HQ, Madrid, Spain.11,1.
- UZUNÇARŞILI, İ. H. (1949). *Osmanlı Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- UZUNÇARŞILI, İ. H. (1996-2003). *Osmanlı Tarihi. (II. Cilt)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

- UZUNÇARŞILI, İ. H. (1999). *Karesi Meşahiri (Hazırlayan; Sarı, M. ve Karaman, A.)*, Balıkesir: Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı.
- UZUNÇARŞILI, İ. H. (2000). *Karesi Vilayeti Tarihçesi* (Yay. Hazır. Abdulmecit Mutaf), Balıkesir: Zağnos Kültür ve Eğitim Vakfı.
- UZUNTEPE, G. (2000) Osmanlı İmparatorluğu'nda İlk Demiryolu İzmir-Aydın-Kasaba (Turgutlu) (1856-1897). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- UZUNEMİNOĞLU, H. (1992). Samsun Bir Uygulamalı Şehir Coğrafyası. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi. İstanbul.1-336.
- UZ, Ö. (2005). Eskişehir Kent Merkezi Yeşil Alanlarının Uzaktan Algılama ve Cbs Yardımı ile Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- ÜNLÜYOL, A. (1995). Şeriyeye Sicillerine Göre XVIII. Asrın İlk Yarısında Balıkesir (1700-1730). Yayınlanmamış Doktora Tezi. Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Bursa.
- ÜÇİŞİK, S.(1998). Bandırma Şehir Coğrafyası. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- ÜNAL, Ç. 2011. Türkiye’de İmalat Sanayinin 1. Düzey Bölgelerindeki Gelişimi ve Karşılaştırılması, *Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 56, Sayfa: 39-54*.
- ÜNLÜYOL, A. (1995). Şeriyeye Sicillerine Göre XVII. Asrın İlk Yarısında Balıkesir Bölgesi (1700-1730). Yayınlanmamış Doktora Tezi. Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Bursa.
- OLALI, H. ve TİMUR, A. (1988). *Turizm Ekonomisi*. İzmir.
- QURESHI, I.A. ve HUAPU, L.U. (2007). Urban Transport and Sustainable Transport Strategies: A Case Study of Karachi, Pakistan. *Tsinghua Science and Technology, Volume 12, Number 3, 309-317*.
- WALL, G. (2007). The Tourism Industry And Its Adaptability And Vulnerability To Climate Change. Web:<http://www.urbanclimate.net/>’de 16.06.2014 tarihinde alınmıştır.
- WEBER, M. (2000). Şehir (Modern Kentin Oluşumu). İstanbul: Erkan Matbaacılık.
- World Tourism Organization. (2012). Global Report on City Tourism, 6, Madrid.
- VURAL, A. M. (2001). Toplumsal Gelişim Sürecine Katkı Sağlayan Bir Araç Olarak Yerel Medya. *İ.Ü.İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı: 11, Sayfa: 115-126*.
- YALÇINLAR, İ. (1967). Türkiye’deki Bazı Şehirlerin Kuruluş ve Gelişimlerinde Jeomorfolojik Temeller. *İ.Ü.Cografya Enstitüsü Dergisi, Sayı:16, Sayfa: 53-66*.
- YASSI, A. (2003). Körfez Şehir Coğrafyası (City Geography Of Körfez). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- YAŞAR, O. (2004). Anadolu’da Son Dönemde Sanayileşme Yarışına Katılan İller. Web:e-dergi.atauni.edu.tr’de 01.06.2015 tarihinde alınmıştır.

- YAYINOĞLU, P.E. ve SUSAR, A, F. (2008). Kent, Görsel Kimlik ve İletişim, Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- YAVI, E. (1994). *Doğu Anadolu ve Erzincan: Eskiçağdan Günümüze Doğu Anadolu Bölgesi'nin Geri Kalmışlığı Üzerine Bir Derleme*. Erzincan: Erzincan Valiliği Yayını.
- YAZICI, N. (1993). Tanzimatta Haberleşme ve Kara Taşımacılığı. Web: <http://dergiler.ankara.edu.tr/>de 15.01.2015 tarihinde alınmıştır.
- YAZICI, H. (1995). Şehir Coğrafyası Açısından Bir İnceleme: Bayburt. *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı: 30, Sayfa: 189-2018.
- YAZICI, H. (1998). *Orta Sakarya Vadisi'nin Coğrafi Etüdü: Yenice-Alpagut Arası*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- YAZAR, H. (2006). Sürdürülebilir kentsel gelişme çerçevesinde orta ölçekli kentlere dönük kent planlama yöntem önerisi. Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ve Siyaset Bilimi (Kent Ve Çevre Bilimleri), Anabilim Dalı, Ankara.
- YENAL, M. (1988). *Balıkesir Spor Tarihi*, İzmir.
- YENİCE, M. S. (2013). İlköğretim Okulları İçin Mekânsal Yeterlilik Analizi; Burdur Örneği A Spatial Sufficiency Analysis for Primary Schools; A Case Study of Burdur. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)*, Cilt: 28, Sayı: 3, Sayfa: 430-439.
- YETKİN, G. (1939). Yurdun Güzel Bir Köşesi: Edremit (1.Kitap), Balıkesir: Türk Pazarı Basımevi.
- YETKİN, G. (1949). *Edremit Tarihinden Yapraklar*, İstanbul: Kâğıt ve Basım İşleri A.Ş.
- YETKİN, K. (1952). *Edremit Coğrafyasından Yapraklar*. Edremit: Eriş Matbaası.
- YETKİN, K. (1954). *Edremit Coğrafyasından Yapraklar*, İstanbul: Görkem Etiket Matbaa.
- YETKİN, G. (1957). *Kuruluşundan Bugüne Edremit'te Olup Bitenler*, Balıkesir: Türk Dili Matbaası.
- YILDIZ, M. Z. (2011). Şehirsel Fonksiyonlar ve Şehir İçi Arazi Kullanımı Bakımından Patnos. Web: edergi.atauni.edu.tr/index'de 06.09.2013 tarihinde alınmıştır.
- YILDIZ, M. Z. (2001). Şehirsel Fonksiyonlar ve Şehir İçi Arazi Kullanımı Bakımından Patnos. *Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı: 5, Sayfa: 393-426.
- YILDIZ, Z. (2007). Turizmin Bölgesel Kalınmaya Sağladığı Katkıları ve Göller Bölgesi Uygulaması. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- YILDIZ, S ve COŞKUN, E. (2013). Salnamelerde Edremit Kazası. 2.Uluslararası Kazdağları ve Edremit Sempozyumu (R.Efe, İ.Atalay, M. Öztürk), Syf: 273-281, İzmir: Beta Basım.
- YILMAZ, M. (2001). "Balkan Savaşı'ndan Sonra Türkiye'den Yunanistan'a Rum Göçleri". *Selçuklu Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 10.

- YILMAZ, M. (2004). Çorum İlinde Endüstrinin Tarihsel Gelişimi (The Historical Development of Industry in Çorum Province). *Coğrafi Bilimler Dergisi, Cilt: 2, Sayı: 1, Sayfa: 57-71*.
- YILMAZ, F. (1995). XVI. Yüzyılda Edremit Kazası. Basılmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- YILMAZ, G. (2006). Şehir Coğrafyası Açısından Şebinkarahisar. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Anabilim Dalı, İstanbul.
- YILMAZ, C. (2011). Anadolu Kentlerinin Öğrencileşmesi: Başka Bir Kentleşme Deneyimi (Studentification of Anatolian Cities: A Different Urbanization Experience). Web: <http://www.academia.edu>'de 08.08.2015 tarihinde alınmıştır.
- YILMAZ ÖZDEMİR, G. (2009). Yerel Ekonomik Kalkınma ve Turizm İlişkisi zerine Bir Çalışma: Kemer Örneği. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- YILMAZ, G. Ö. ve GÜROL, N. K. (2012). Balıkesir İlinin Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt: 14, Sayı: 23, Sayfa: 23-32*.
- YILTIRAK, C. ve OKAY, A. (2004). Edremit Körfezi Kuzeyinde Paleotetis Birimlerinin Jeolojisi. *İstanbul Teknik Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Dergisi, Sayı: 1, Sayfa: 67-79*.
- YILDIRIM, S., ALNIAÇIK, Ü., ÖZBEK, V. ve KOÇ, F. (2010). Küresel Ekonomik Kriz Döneminde Zeytinyağı Üretim İşletmelerinin Karşılaştığı Pazarlama Sorunları ve Çözüm önerileri: Edremit Körfezi Örneği. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Sayı:14, Sayfa:177-192*.
- YILDIRIM, İ. (2001). Cumhuriyet Döneminde Demiryolları (1923-1950). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- YİĞİT, Y. (2012). Balıkesir'de 89 Göçü. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt: 15, Sayı: 20 Yıl Özel*.
- YİĞİTBAŞIOĞLU, H. (1998). Kentlerin Çevre Sorunları ve Habitat Konferansları. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Sayı: 1.2, Cilt: 38, Sayfa: 13-29*.
- YURT ANSİKLOPEDİSİ. (1981). (I.Cilt), İstanbul: Anadolu Yayıncılık.
- YURT ANSİKLOPEDİSİ. (1981). (II.Cilt; Sayfa: 778), İstanbul: Anadolu Yayıncılık.
- YURT ANSİKLOPEDİSİ. (1982). İstanbul: Anadolu Yayıncılık.
- YÜCEŞAHİN, M. M. (1997). Edremit İlçesi (Balıkesir) Coğrafyası. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- YÜCEŞAHİN, M. M. (2002). İnegöl İlçesinin Yerleşme Coğrafyası, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.
- YÜCEŞAHİN, M. M. (2003). Şehirleşme Süreci Bakımından İnegöl İlçesi Şehirsel Yerleşmeleri. *Coğrafi Bilimler Dergisi, Cilt: 1, Sayı: 7*.

YÜCEŞAHİN, M., BAYAR, R. ve ÖZGÜR, E. M. (2004). Türkiye’de Şehirleşmenin Mekânsal Dağılışı ve Değişimi. *Coğrafya Bilimler Dergisi*, Sayı: 2, Sayfa: 23-39.

Yürürlükte Olan KTKGB ve TM Listesi. (2013). Kültür ve Turizm Bakanlığı. Web:<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/>de 10.10.2015 tarihinde alınmıştır.

YOLAL, M. (2003). *Türkiye’de Küçük ve Orta Büyüklükteki Konaklama İşletmelerinde Bilgi Teknolojileri Kullanımı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

YÖRÜK, S. (2012). Adana Şehrinin Tarihi Gelişimi (XVI-XVIII. Yüzyıllar). *Çanakkale Üniversitesi. Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 21, Sayı: 3, Sayfa: 287-308.

ZAEM. (2015). Türkiye Zeytincilik Sektör Raporu Projesi. Web: arastirma.tarim.gov.tr/de 09.10.2015 tarihinde alınmıştır.

ZEYDİN, M. ve ZÜMRÜT, M.S. (2012). Toplu Konut İdaresi’nin Kentsel Dönüşüme Etkisi ve Konut Üretim Faaliyetlerine Eleştirel Bir Bakış (Diyarbakır Kent Örneği). Kent Sosyoloji (Editör: Köksal Alver), Sayfa: 395-434, Ankara: Hece Yayınları.